fg. G.E

DGCL
A

R. 94111

CB 1154333

t. 123204

Nobilis Dns Henricus van Ghestel Receptor regius in districtu Tgenensi donabat Bibliothecæ FF: Carm. in Boxmeer 10 Junij 1655.

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMORENSI ORDINIS MINORVM

regularis obseruantiæ, Almæ prouinciæ sancti Iacobi, aduersus omnes hæreses Libri quatuordecim.

OPVS HOC NVNC DENVO AB AVTOre ipso recognitum est, & multis ab eo locis supra omnes ante æditiones auctum atq; locupletatum. Omnia autem additamenta huiusmodi notis * signata sunt. Vt autem cognoscas librum hunc plus habere in recessu q̃ sit in fronte promissum, lege nuncupatoriam autoris epistolam.

Carmeli Boumerani

Coloniæ ex officina Melchioris Nouesiani.
M. D. XLIX.

ILLVSTRISSIMO AT

QVE REVERENDISSIMO DOMINO D. Petro Pacceco, S. R. E. Presbytero Cardinali, & Episcopo Giennensi, Frater Alfonsus a Castro Zamorensi, Ordinis Minorum, Salutem plurimam dicit.

AVLVS ille vas electionis, Illustrissime Princeps, qui ad tertium vsq; cœlum raptus vidit arcana Dei, spiritu quodam prophetico afflatus, quo multa quæ futuris temporibus ventura mala præuidit, hæreses etiam, quæ reliqua omnia mala multis parasangis antecedũt, futuras esse prędixit. Oportet, inquit ille, hęreses esse. Quam quidem prædictionem veram fuisse, adeo reipsa comprobatum est, vt nullum fuerit, proh dolor, a Christi saluatoris nostri in cœlos ascensione seculum ad hunc vsq; diem, in quo aliquæ nõ fuerint nouæ ortæ hæreses, aut veteres reuocatæ. Nam primo illo florentissimo, atq; aureo seculo, quo certissimam quisq; facile poterat fidei tenere doctrinam, quippe quam ab ipsis apostolis, vitæ & doctrinę Christi saluatoris nostri testibus oculatis, plene discere poterat, non defuere hęretici, qui nouis doctrinis varijsq; hæresibus populo imponere conarentur. Tunc em̃ Simon ille Magus, cuius in actis Apostolicis meminit Lucas, nouam atq; pestilentissimam tentauit inducere hæresim, quæ ab illo, velut filia quædam a parente nomẽ deducens, vtinam non apud tam multos in hunc vsq; diem perseueraret. Sunt enim hæreses aliquot, quę, quoniam a vitijs illis, ad quæ genus humanum est ex se procliue, suam trahũt originem, nullo vnq̃ æui senio intereunt, aut obliuione sepeliuntur, quẽadmodum nec ipsa vitia, quæ illas semper sunt generare parata. Successit deinde Menander, qui veluti ouo progenitus eodẽ, similia Simoni docuit, adeo insaniens, vt seipsum virtutem ex supernis a Deo missam, nõ fuerit veritus dicere? Tunc Hymenæus & Philetus, teste Paulo, resurrectionem mortuorum iam factam esse docebant. Tunc Ebion cæremoniarũ veteris legis acerrimus propugnator, vmbram corpori, figuram veritati adiungere conabatur. Tunc Cerinthus ille, cuius conuersationem Ioannes euangelista adeo exhorruit, vt sub eodem quo ille tecto, vel ad breuissimum tempus persistere non auderet, carnis delicias in regno Dei futuras asserebat, & Iudaicam Δευτερογιμ populo persuadere contendebat. Altero mox seculo, cum Ecclesia genas suas plurimorũ sanguine martyrum adhuc ornatas haberet, multæ atq; turpissimæ ortæ sunt hæreses, quę Ecclesiæ venustatem eximiamq; illius pulchritudinẽ, nisi sponsus Christus

illam ſeruaſſet,quodãmodo obfuſcare atq; denigrare potuiſſent. Valentinus tunc magis Heſiodi fabulas,q̃ apoſtolorũ doctrinam ſecutus,noua quædam atq; inaudita imaginat̃ rerum principia,triginta cœlos, triginta q̃; afferens ſecula, quæ a triginta, quos ille fabulatur, dijs prodire docet. Turpiſſimas quaſq; atq; nefandas libidinis ſoboles Baſilides tũc obnixe commendat. Tunc Marcion Ponticus pugnãtes inter ſe deos ſomniauit, quorum vnum vetus,alterũ nouum condidiſſe Teſtamentũ dicebat. Tatianus huius veſtigia ſequitur, & vt aliquid nouum præter magiſtrum, quo clarior haberet̃,cõfingeret,ſaluti primi hominis detraxit,illum prorſus damnatum,& minime per Chriſtum aſſertum eſſe docẽs. Seculo iſto iam prope finem vergente,Manes quidam Perſa,iuxta nomen ſuum inſaniens,tam horrendas,nõ ſine magno totius Chriſtiani orbis incommodo,huic mundo ex inferno inuexit hæreſes, vt ſanctiſſima quæque prophanare,& obſcœniſſimas atq; execrãdas hominum turpitudines ſacratiſſimis altaris myſterijs miſcere docuerit. Deinde aliud ſuccedit ſeculũ, in quo,pace data Eccleſię,quãdo iam colla principum ſe Chriſto per Conſtantinum ſubdere cœperunt, meliora ſperabamus. Sed ecce tunc Arrij ſcintilla prodit,ex qua(vt Hieronymus ait) quia non ſtatim repreſſa eſt, incendium adeo magnum & potens ortum eſt, vt Orientis & Occidentis Eccleſias grauiſſimis odijs,& velut inteſtino quodam & ciuili bello alternãte,principum fauore(vt moris eſt)multis ſeculis afflixerit. Ab iſto Arrio tanq̃ ex colubro quodam alia prodiere genimina adeo venenoſa, vt merito de illo Eſaiam prophetam dixiſſe putemus. De radice colubri egreditur regulus. Aerius ſiquidẽ & Aetius, Eunomius,Macedoniusq̃; ab Arrio ſuorũ errorum occaſionem ſumentes, peiora q̃ ille docere tentarunt,non ſolum in Chriſtum,ſed etiam in ſpiritũ ſanctum impijſſimas blaſphemias euomentes. Eodem ſeculo Pelagius Britto gratiæ diuinę ſe apertum hoſtem oſtendit, dicens in hominis poteſtate & arbitrio ſitum eſſe a peccatis omnibus cauere,& meritis ſuis gratiæ diuinæ auxilio procul ſemoto ſalutem aſſequi ſempiternã. Poſt iſtos eodẽ fere ſeculo accedit Neſtorius,vnam Chriſti perſonã in duas diuidere præſumens. Hunc proxime ſequuntur Eutyches & Dioſcorus,qui Carybdim vitare putantes, in Scyllam inciderunt, duas Chriſti naturas in vnam tantum verſas eſſe dicentes, vt vel ſic vnam contra Neſtoriũ perſonam tuerentur. Iſtis omnibus iam ſeneſcentibus, & in interitum vergentibus hęreſibus, quæ per aliquot iam ſecula vixerant: ecce Macharius quidãAntiochenus epiſcopus oritur,vnam tantum aſſerens in Chriſto voluntatem. Hac ex orbe delata hæreſi,ne non verum dixiſſe putetur Paulus,cum hæreſes futuras eſſe prædixit, aliæ mox per ſua tempora viciſſim ſucceſſerunt,quę diuerſis ducibus, varijſq̃; argumentorũ machinamentis ſemper Eccleſiam vexauerunt. Quas quia intra anguſtum vnius epiſtolæ alueum nõ poſſum oẽs corriuare,ſilentio eas nunc prætereundas cenſui,latiorẽ campum illis po

illis poſtea daturus. Sed vt ſemel cœptum proſequar inſtitutum, opus eſt vt ad ſeculum hoc noſtrum, in quod fines ſeculorum deuenerunt, noſtra percurrat oratio, vt vel inde re ipſa omnes ſibi perſuadere poſſint verum eſſe id quod ſupra dixeram, nullum fuiſſe ſeculum a Chriſti ſeruatoris noſtri in cœlos Aſcenſione, in quo aliquæ non fuerint nouæ ortæ hæreſes, aut veteres renouatæ. Nam hoc noſtro miſerabili ſeculo tot tamq; peſtilentes natæ ſunt hæreſes, quæ tantum negocij viris doctis, atq; adeo toti Eccleſiæ hucuſq; faceſſunt, vt vix tot retro actis ſeculis tam multos, aut tam truculentos Eccleſia vnquam perpeſſa fuerit hoſtes. Sub Leonis decimi tempora, quum reſpirationem aliquam ab hæreticorum infeſtationibus Eccleſiæ datam eſſe arbitrabãtur oẽs, ne hæreſes, quę in alijs multo felicioribus ſeculis inundauerãt, huic noſtro ſeculo tot vitijs pleno non deeſſent, Ecce repẽte atq; inſperato Lutherus velut Cerberus ex orco prodit, omnem fere poſt ſe trahens damnatarum hæreſum cateruam. Nam multiforme hoc monſtrum, & (vt ita dicam) fabuloſæ illius multicipitis hydræ ſerpentinam formam in ſe vno exprimens, quicquid ferme horrendum eſt ac pernicioſum, turpe, execrandum, abominabile, atq; incredibile, id a ſingulis hæreticis accepit, & ſeipſum in eos omnes trãsformauit. Si poetarum more ludere Chriſtiano viro liceret, quẽadmodum illi Pythagoræ animam in Euphorbũ translatam eſſe finxerunt, ita & nos multorũ, ne dicam omnium hæreticorum animas in vnũ Lutherum tranſfuſas eſſe diceremus. Nam in votorũ libera, quam docet, violatione, Turrelupinum ſe fecit. Sacerdotes oẽs Epiſcopis æquans, in Aerium ſe tranſformauit. Ieiuniorum virtutem, & meritum prorſus extenuans, Iouiniani mentem induiſſe videtur. Begardorum, atq; Beguinarũ inſanum ſuſcepit ſpiritum, quãdo ſuperioribus ſuis obedientiam negandam eſſe docet. Quando vero Sanctos non eſſe orandos contendit, Euſtachiũ in Cõcilio Gangrenſi damnatum, & Vigilantium a beato Hieronymo acriter reprehenſum, imitatur. Vt nõ ſolum viuis, ſed etiam defunctis, tortuoſus hic ſerpens potentiſſime incommodaret, ſuffragia defunctis nihil prodeſſe aſſerit. Qua in re multorum hæreticorum, Vualdenſiũ videlicet & Albigenſium, Græcorum & Armenorum figuram ſuſcepit. Excommunicationes Eccleſiæ contemnens, & omnes Eccleſiæ Cęrimonias ſubſannans, Vualdenſem, Vuiclephitam, atq; Huſſitam ſe eſſe aperte demonſtrat. Quum operibus detrahit, vt fidem extollat, in Eunomium ſe tranſformauit. Quando mendicitatem libere pro Chriſto ſuſceptã irridet, Deſyderij Longobardi, & Guillelmi de ſancto amore, ſpiritu impio ductus apparet. Quando Petri & ſucceſſorũ eius primatum tam hoſtiliter inſequitur, in Marſilium paduanũ, aut in Ioannem Vuicleph, ſeipſum tranſfigurauit. Rara denicq; eſt veterũ hæreticorũ familia, cum qua non habeat aliquid commune Lutherus, præſertim ex his quæ de moribus diſſerũt. Nec ſolus Lutherus hoc ſeculo prodijt, tãta eſt huius ſeculi infelicitas, ſed

multorum hæreticorum agmine,ceu quodam Satellitio ſtipatus proceſſit,qui illum tanq̃ ducem primo egredientem expectaſſe videntur,vt illum deinceps ſequerentur.Illi enim ſtatim adhęſerunt, Philippus Melanchthon,Conradus Pellicanus,Lãbertus,Fabritius capito,Oſiander,Sturmius,Martinus Butzerus,multiq; alij temporis ſucceſſu cateruatim ſe illius familiæ inſeruerunt.Prodierunt etiam alij,qui & ſi multis Lutheri hæreſibus ſubſcripſerunt,ſub illius tamen vexillo militare dedignati,nouas quaſdam confinxerunt hęreſes,de quibus inter eorum quemq; & Luthe rum minime cõueniret,vt vel hoc nomine eorum quilibet propriam inſtrueret aciem,cuius ipſe dux haberetur.Fuit enim ſemper,atq; eſt omnibus ferme hæreticis inſita quædam popularis glorię cupiditas,quæ nimium eos ſolicitat nouam aliquam cõfingere doctrinam,vt rei nouitate alios in ſui admirationem trahãt.Carolſtadius a Luthero diuiditur,Zuinglius ab vtroq; ſeparatur.Oecolampadius his omnibus cõtradicit.Anabaptiſtæ denicq; omnium peſtilentiſſimi cæteris oĩbus aduerſantur. Tot certe ac tanta hoc noſtro ſeculo nata ſunt hæreticorum monſtra, vt nouo quodam hercule monſtrorum domitore eſſet nunc opus,qui illas omnes ex orbe profligaret. Quorum omnium hæreticor̃ ſibilis ſerpentinis,q̃ totius Eccleſiæ diuinis vocibus magna Germaniæ pars obedire malens, in varias hæreticor̃ factiones diuiſa eſt.Et vtinã peſtis hæc intra ſolos Germaniæ fines ſe contineret, & non in reliquas Chriſtiani orbis partes tam fæue atq; potenter graſſaretur,vt iam rara ſit Chriſtiani nominis prouincia,in qua aliqui non ſint, qui publice aut latenter Luthero nomina dederint,& in illius verba iurauerint. Verum in hoc calamitoſo atq; adeo miſerando ſeculo,Deo ita diſponente,qui Eccleſiæ ſuæ immodicam curam ſemper habet,nõ defuere viri bellatores ſtrenui, dexterrimiq; milites,qui pro fide catholica viriliter pugnarent,et ſe opponerẽt pro muro domus Iſrael.Non enim patitur Deus Eccleſiam ſuam tentari ſupra illius potentiam,ſed facit cum tentatione prouentum, bonos cõſtantesq; viros, quos ante illa non habebat, illi reddens, & quos in latebris recluſos tenebat, in publicum prodire cogens,vt vel ſic Eccleſiam ſuam, quæ eſt velut quędã caſtrorum acies ordinata, hoſtibus terribilẽ et formidabilem faciat. Nã, teſte Paulo, ob hanc cauſam Deus hæreſes eſſe permittit, vt fideles ſuos probet,mũdoq; faciat manifeſtos.Oportet,inqt ille,hęreſes eſſe, vt q̃ probati ſunt manifeſti fiant. In tanta igitur hæreſum inundatione, duplici ex cauſa mihi neceſſarium fore cenſui, vt aliquid in communem vtilitatem æderem, quod ceu antidotum quoddã, tam late graſſanti morbo aliqua ex parte poſſet occurrere.Primo quidem vt talẽtum mihi creditum,Deo a quo acceperam cum vſuris redderem.Deinde vt fidem meam hominibus,qui ſolum ea quæ foris patent,intuẽtur,manifeſto aliquo teſtimonio probatam facerem. Ob has cauſas ante vndecim iam elapſos annos,anno videlicet triceſimoquarto ſupra milleſimum quingenteſimum opus

quod-

quoddam ædidi quatuordecim libris partitum, in quo omnium hæreſum quæ,poſt Chriſti in cœlos aſcenſionem in Eccleſia fuerant ortæ,certiſſimam primo rationem reddere curaui,mox contra illas omnes ſingulari quodam minimeq; omniũ iudicio infelici certamine pugnaui, vt vel hac via omnes iſtos recentes hæreticos,a fecibus iam olim ab Eccleſia reiectis,ſuas hæreſes hauſiſſe,apertiſſime demonſtrarem, & ſic illis fidẽ detrahendam eſſe conuincerem. Quod opus,illi Deo fauente cauſamq; (vt Chriſtiane loquar) ſuam agente,adeo catholicorum omnium oculis placuit, vt infra ſeptennium fuerit iam quater typis excuſum, ter Parrhiſiis, ſemel Coloniæ. Quæ res animum meum vehemẽter ſtimulauit,ad opus hoc iterum diligentiſſime reuiſendum,vt ſi quid forte deeſſe conſpicerẽ, addendum curarem. Fateor quidem,nec volo hac in re culpam meam deprecari, qui in plures annos opus hoc premere debuiſſem, & terq; quaterq; recognoſcere, antequam illud in publicũ prodire permitterẽ. Sed vtcunq; hanc tam celerem operis æditionem excuſat, q amicorum precibus compulſus,qui me quotidie ſolicitabant, atq; ad ædendum impellebant,abortire coactus ſum. Relegi opus ſemel & iterũ,& meo ipſius periculo didici ſecundas curas ſemper eſſe meliores, tertiaſq; meliores ſecundis. Nam aliquot hęreſes deeſſe comperi,quarum aliquas ſciens omiſerã, propterea q de illarum erroribus non mihi plene conſtabat: & nolui in re tam ſeria temere quidquam diffinire. Aliæ autem multæ hæreſes,aliud mihi agenti,quum plurimos euoluerem autores,quos intentis ſemper in hanc rem oculis lego,occurrerũt. Deinde circa priores illas hæreſes,quæ in prima æditione habebantur, multa quæ ad ipſarum hæreſum plenioꝛem cognitionem,aut faciliorem expugnationem mihi viſa ſunt neceſſaria,addidi,alia inuerti,alia quamuis pauciſſima prorſus deleui,vt meliora pro illis ſubſtituerem. Tot igitur ac tanta poſt primam illam Parrhiſienſem,& alteram Colonienſem æditionem,addita,& inuerſa atq; permutata ſunt,vt nouum iam opus merito cenſeri debeat,quod nouum iuſte deſideret patronum,præſertim cũ prior ille,cui primo opus hoc olim nuncupauerã,extremum iam egerit diem. Nam cum primo illud ædidi,Illuſtriſſimo Dño,D. Ioanni Taueræ, S. R. E. Presbytero Cardinali,& Archiepiſcopo Toletano illud dicaui. Si quis igitur mihi exprobrare voluerit,q vnica filia duos aſſequi generos velim,opprobriũ hoc duplici nomine facillime reijcere valeo. Primo quidem vnicam tãtum eſſe negabo, ſed hanc alterã eſſe illius germanam contendam. Deinde ſi quis forte eandem vnicam eſſe euicerit,viduã tamen illam eſſe,non poterit inficiari. Nihil igitur obſtat,vt dote aucta præſertim cum illa abſq; liberis,& abſq; vllo manſerit fœtu,alteri atq; adeo Nobili tradatur marito. Quem cũ ſummo ſtudio, ſummaq; diligentia intra meipſum cogitabundus inueſtigaſſem,nullus alius præter te Illuſtriſſime Princeps mihi vnquam occurrere potuit,cui tanto cum honore illam donare potuiſſem,qui omni virtu-

tis ſplendore ornatus, nemini huius temporis Epiſcopo ſecundus haberis: ſunt enim in te vitæ probitas, morum integritas, rerum gerendarũ prudentia, cum ſanguinis Nobilitate, quæ in te eſt clariſſima, tam dubio certamine contendentes, vt quæ cui præferatur, nõ facile quis diſcernere poſſit. Tanta eſt generoſi ſanguinis tui claritas, vt ſiue paternum, ſiue maternum tuum genus exactiſſime quis perſcrutari, & antiquiſſimas illius origines repetere velit, comperiat certo nullum eſſe in Hiſpania, aut antiquitate vetuſtius, aut diuitijs opulentius, aut claris facinoribus illuſtrius. Nã Paccecorum familiam, a qua paterno ſanguine ducis originem, vetuſtiſſimam apud Hiſpanos eſſe, facile intelliget, qui Cæſaris Commentarios legerit, in quibus ille (ſi me non fallit memoria) cum de rebus in Hiſpania geſtis diſſerit, cuiuſdam Pacceci viri tunc nobilis, atq; bellatoris ſtrenui apud Luſitanos, meminit. Domus autem de Gueuara cui materni ſanguinis cauſſa inſertus es, tãta pollet ſanguinis nobilitate, tam longoq; ſanguine cenſetur, vt non ſolum Regiæ antiquitati ſe æquandam putet, ſed ipſis etiam Hiſpaniarum regibus aliqui Hiſtoriographi non vereantur dicere vetuſtiorem. De tuorum autem morum integritate, rerumq; gerendarum prudentia, non eſt mihi nunc mens differere, ne rẽ per ſe clariſſimã, aut obſcuram, aut ſuſpectam reddam. Præſertim q; Chriſtianiſſimus atque adeo Inuictiſſimus Cæſar Hiſpaniarumq; Rex, tam integrum tuarum virtutum dedit teſtimonium, vt omnium fere ſenatuũ, quos ille plurimos ad ſuorum regnorum adminiſtrationem iuſte exercendam habet, te olim viſitatorem inſtituerit, vt ſi forte aliqua ex parte apud illos iuſtitię deliraret amuſſis, tua bonitate, & prudentia corrigeretur. Deinde ad hoc œcumenicum Tridentinum Concilium, & ſi multos Cæſar ex ditione ſua vocauit Epiſcopos, te tamen propter zelum, quem ad Eccleſiæ reformationem in te cognouit ardentiſſimum, omnium Corypheum, vel (vt rectius loquar) anteſignanum huc direxit, quem cæteri ſequerentur. Demum ob innumeras atq; egregias animi tui dotes, ipſo Cæſare petẽte, Paulus tertius, qui nunc totius Eccleſiaſticæ nauis clauum, atque moderationem tenet, ad Cardinalatus apicem te aſciuit, ſplendorem non paruum tuo nomine tanto Collegio additurus. Vale Illuſtriſſime Princeps, & & meum hoc ſtudium, & officium erga te meum agnoſce. Datis Tridenti vltima Nouembris, anno Domini M. D. XLV.

Index

INDEX HAERETI-
CORVM OMNIVM QVORVM HAERE-

ſes in hoc opere recenſentur, per quem indicem quilibet facili-
me reperire poterit cuiuslibet hæretici rationem, ita vt
delicet, vt ſciat quiſnam fuerit hęreticus ille, & quot,
qualesq; hæreſes docuerit.

ACharius in titulo de Deo, hæreſi vi.
Acephali, tit. de Chriſto hæreſi iiij.
Adamiani, titulo de nuditate, hære. i.
& titulo de nuptijs. hæreſi prima.
Adamitæ, titulo de coitu, hæreſi prima.
Adelphius titulo de baptiſmo hære. iij. & ti-
tulo de oratione, hęreſi prima.
Aerius, titulo de cibo, hæreſi i. & titulo de epi
ſcopo, hæreſi i. & titulo de ieiunio, hære. iij.
& titulo de nuptijs, hære. i. & titulo de ſacer
dotio, hæreſi prima.
Aetius tit. de Deo, hæreſi vi. & titulo de pec-
cato, hæreſi v.
Albanenſes, titulo de anima, hæreſi viij & ti-
tulo de baptiſmo, hæreſi iiij. & titulo de Deo,
hæreſi i. & titulo de inferno, hæreſi i. & titulo
de iudicio, hęreſi ij. & titulo de iuramento, hę
reſi i. & titulo de libertate arbitrij, hæreſi i. &
titulo de mundo, hæreſi i. & ij. & titulo de pec
cato, hæreſi i. & titulo de præſcientia, hæreſi i.
& iij. & titulo de reſurrectione, hæreſi i, & ti-
tulo de ſcriptura ſacra, hæreſi prima.
Albigenſes, titulo de anima, hæreſi viji & titu
lo de baptiſmo, hæreſi iiij. & titulo de cibo,
hære. i. & titulo de Deo, hæreſi i. & titulo de
reſurrectione, hæreſi prima.
Almaricus, titulo de Adam & Eua, hære. iij.
& titulo de beatitudine, hære. i. & titulo de
euchariſtia, hære. iiij. & titulo de inferno, hę
re. i. & titulo de reſurrectione, hæreſi i.
Alogiani, titulo de Deo, hæreſi vij. & titul. de
ſcriptura ſacra, hæreſi octaua.
Anabaptiſtæ, titulo de baptiſmo, hæreſi v.
Audiani, titulo de anima, hæreſi quarta.
Angelici, titulo de idololatria, hæreſi prima.
Antidicomaritę, titu. de Maria virgine, hæ. i.
Anthropomorphitę, titulo de Deo, hæreſi, ij.
& titulo de eccleſia, hęreſi iiij. & titulo de
imagine, hęreſi i. & titulo de paſcha, hęre. i.
Apelles, titulo de Chriſto, hęreſi ij. & xij. & ti-
tulo de Deo, hęre. i. & titulo de prophetis,
hęre. i. & tit. de reſurrectione, hęreſi i.
Apocaritæ, tit. de anima. hæreſi tertia.
Apollinaris, titu. de Chriſto, hære. ij. & iij.
Apoſtolici, titu. de apoſtolis, hęreſi ij. & titu.
de iuramento, hære. ij. & ti. de paupertate, hæ
reſi i. & tit. de purgatorio, hære. i.
Aquarij, titu. de euchariſtia, hære. vi.
Armachanus, tit. de ſacerdotio, hære. v.
Arabici, titu. de anima, hæreſi vi.
Armeni, titulo de Adam & Eua, hær. iij. & ti.
de baptiſmo, hęre. iiij. & v. & vi. & viij. & ti.
de beatitudine, hær. i. & vi. & titu. de Deo, hæ
re. iij. & xij. & titulo de Euchariſtia hære. ij. &
iiij. & vij. & viij. & titulo de inferno, hære. ij.
& titulo de iudicio, hære. iiij. & titul. de nupt.
hære. iij. & iiij. & titu. de papa, hære. i. & titul.
de peccato, hære. i. & ij. & iij. & viij. & titu. de
purgatorio, hær. i. & titulo de reſurrectione,
hær. iij. & v. & titulo de ſacramentis, hære. i.
Archontici, tit. de mundo, hær. iij. & titulo de
reſurrectione, hæreſi prima.
Arnaldus Brixienſis, tit. de beatitudine, hę. i.
Arrius, titulo de Chriſto, hęreſi v. & titulo de
Deo, hęreſi vi. & x.
Artemon, titulo de Chriſto, hæreſi prima.
Auſentius, titulo de virginitate, hęreſi prima.
Baiolenſes, ti. de iuramento, hęreſi i.
Balthaſar, titulo de baptiſmo, hęreſi v.
& titulo de imaginibus, hęreſi prima.
Bardeſanes, titulo de fato, hęreſi i. & titu. de
libertate arbitrij, hæreſi i.
Baſilides, titulo de Chriſto, hęre. vij. & titulo
de martyrio, hęre. i. & tit. de reſurrectione,
hęre. i. & ti. de virginitate, hęreſi prima.
Baſſus, titulo de Chriſto, hæreſi octaua.
Begardi & Beguinæ, titulo de beatitudine, hę
re. iiij. & v. & titulo de coitu, hæreſi iij. & ti-
tulo de eccle. hæ. iij. & titulo de ieiunio, hęre
ſi ij. & titulo de obedientia, hæreſi i. & titu-
lo de operibus, hęreſi iij. & titulo de pecca-
to, hæreſi ix.
Berengarius, titulo de euchariſtia, hęreſi iiij.
Blaſtus, titulo de malo, hæreſi i. & titulo de pa
ſcha, hęreſi i.
Bohemi, titulo de euchariſtia, hęreſi vltima,
& titulo de ſanctis, hęreſi i.
Borboriani, titulo de iudicio, hęreſi i.
Brachitæ, titulo de anima, hęreſi quarta.
Bugaurius de monte falcone, titulo de operi-
bus, hęreſi ij.
CAiani, titulo de idololatria, hęreſi i. &
titulo de Iuda, hęreſi i. & titulo de le-
ge, hęreſi ij. & titulo de reſurrectio-
ne, hæreſi prima.
Chaldæi, titulo de Iuda, hæreſi i.
Carolſtadius, titulo de imaginibus, hæreſi i.
Carpocratitæ ſiue Carpocratiani, tit. de Chri
ſto, hæreſi i. & titulo de mundo, hęreſi iij. &
titulo de reſurrectione, hæreſi i. & titulo de
ſcriptura ſacra, hęreſi i.
Cathari, qui & Nouatiani, vide in dictione
Nouatiani.
Catharialij, ſiue Catharistę, titulo de cibo, hæ
reſi i. & titulo de Euchariſtia, hæreſi i. & ti-
tulo de iuramẽto, hęreſi i. & titulo de ſacra-
mentis, hęreſi i.
Cataphryges vel Cataphrygi, titulo de ba-
ptiſmo, hęre. ij. & iij. & titulo de nupt. hę. ij.
Celeſtinus, titulo de gratia, hæreſi prima.
Cerdon, titulo de Chriſto, hæreſi ij. & titulo de
Deo, hæreſi i. & titulo de lege, hęreſi ij. titulo
de

de malo, hæreſi ij. & titulo de ſcriptura ſacra, hęreſi i. & iij.
Circuitores, titulo de martyrio, hęreſi iij.
Circuncelliones, titulo de eccleſia, hęreſi i. & titulo de martyrio, hęreſi iij.
Claudius Taurinenſis, titulo de Adoratione, hęreſi i. & titulo de baptiſmo, hęreſi vi.
Cerinthus, titulo de beatitudine, hęreſi ij. & titulo de Chriſto, hæreſi i. & xi. & titulo de lege, hęre. i. & titulo de mundo, hęreſi iij. & titulo de ſcriptura ſacra, hęreſi iiij. & v.
Coluthiani, titulo de malo, hæreſi iij.
Conſtantinus quintus Imperator Conſtantinopolitanus, titulo de imaginibus, hæreſi i.
Conſtantinus ſextus imperator, titulo de imaginibus, hæreſi i.
Cozocenſes, titulo de iuramento, hæreſi i.
Cyprianus, titulo de baptiſmo, hæreſi v.

DAdoes, titulo de baptiſmo, hæreſi iiij.
Decartitæ, titulo de anima, hæreſi iiij.
Deſiderius Longobardus, titulo de paupertate, hæreſi iij.
Dioſcorus, titulo de Chriſto, hæreſi iiij.
Diotrephes, titulo de peregrino, hæreſi i.
Diſcalceati, titulo de calceamento, hæreſi i.
Donatiſtæ, titulo de baptiſmo, hæreſi v. & titulo de eccleſia, hæreſi i.

EBion, a quo Ebionitæ, titulo de Chriſto, hæreſi i. & titulo de lege, hæreſi i. & titu. de ſcriptura ſacra, h. iiij & vi.
Elceſei, ſiue Elceſaitæ, titul. de lege, hære. i. & ti. de martyrio, hære. i. & titulo de ſcriptura ſacra, hæreſi ſexta.
Eluidius, titu. de Maria virgine, hære. i. & titulo de virginitate, hæreſi prima.
Encratitæ, vide in dictione Tatianus: Nã Encratitarum princeps fuit Tatianus.
Ermigildus, tit. de Deo, hæreſi ſexta.
Euchitæ & Enthuſiaſtæ, vide in dictione Meſſaliani.
Eunomius, titu. de Deo, hære. vi. & x. & titulo de fide, hæreſi ſecunda.
Euſtachius, titu. de ſanctis, hære. i. & titulo de templo, hære. prima.
Eutyches, titulo de Chriſto, hæreſi quarta.
Eutychius, titulo de reſurrectione, hære. ij.

FAuſtus, tit. de anima, hæreſi quarta.
Felix, tit. de anima, hæreſi iiij. & titulo de imaginibus, hęreſi prima.
Felix alius, tit. de virginitate, hæreſi prima.
Felix alius, titulo de terra, hæreſi prima.
Felicianus, titulo de Deo, hæreſi ſexta.
Flagellantes, titu. de aqua, hære. ij. & titu. de baptiſmo, hær. ix. & titulo de Euangelio, hęreſi prima, & tit. de iuramento, hæreſi ij.
Florinus, a quo Floriani, titulo de coitu, hær. i. & ti. de iudicio, hæ. i. & ti. de malo, hær. i.

GEminator, ti. de virginitate, hę. prima.
Genialis, ti. de virginitate, hæreſi i.
Gnoſtici, titulo de anima, hæreſi iij. & titulo de beſtijs, hæreſ. i. & titulo de creatura, hæreſi i. & titulo de Deo, hæreſi i. & titulo de iudicio, hæ. i. & titulo de malo, hær. ij.
Gothi, titulo de Deo, hęreſi ſexta.
Græci, titulo de beatitudine, hęreſi vi. & titulo de cibis, hæreſi i. & titulo de coitu, hæreſi i. & titulo de Deo, hæreſi xij. & titulo de eucharistia, hæreſi ij. & vij. & ix. & xij. & titulo de inimicis, hære. i. & titulo de nuptijs, hęreſi ij. & iiij. & titulo de papa, hæreſi ij. & titulo de Purgatorio, hæreſi i. & titulo de reſtitutione, hæreſi i. & titulo de ſuffragijs, hæreſi i. titulo de vnctione extrema, hæreſi i. & titulo de vſura, hæreſi prima.
Guilielmus Antuerpienſis, titulo de paupertate, hæreſi ſecunda.
Guilielmus de ſancto amore. Vide infra in dictione Vuillelmus.

HEraclionitæ, titulo de vnctione extrema, hæreſi prima.
Heliognoſti, ti. de idololatria, hęreſi i.
Hermannus Riſſuich, titulo de angelis, hęreſi i. titulo de anima, hęreſi vi. & titulo de inferno, hæreſi i. & titulo de mundo, hæreſi i.
Hermias, titulo de anima, hęreſi iiij. & titulo de bapti. hæ. i. & iij. tit. de malo, hæreſi i. & titulo de mundo, hæreſi prima.
Hilarius, titulo de cantu, hæreſi prima.
Hymenęus, titulo de reſurrectione, hæreſi i.
Hierachitæ, titulo de reſurrectione, hæreſi i.

IAcobellus, titu. de euchariſtia, hæ. vltima.
Iacobitæ, titulo de confeſſione, hæreſi i.
Ianuarius, titulo de virginitate, hæreſi i.
Ignoitæ, titulo de Deo, hæreſi octaua.
Ingenioſus, titulo de virginitate, hær. prima.
Ioachim Abbas, titulo de Apoſtolis, hæreſi i. & titulo de Euangelio, hæreſi ſecunda.
Ioannes Oecolampadius, titulo de adoratione, hæreſi ij. & titulo de bello, hæreſi i. & tit. de euchariſtia, hæreſi iiij. & titulo de libertate arbitrij, hæreſi i. & tit. de ſanctis, hæreſi i.
Ioannes Huſs, titulo de eccleſia, hæreſi i. & titulo de euchariſtia, hæreſi vltima, & titulo de excommunicatione, hæreſi i. & titulo de oratione, hæreſi iij. & titulo de papa, hæ. i. & titulo de poteſtate, hæ. i. & titulo de prædeſtinatione, hæ. i. & ti. de prædicatione, hæreſi i. & titulo de ſanctis, hæreſi prima.
Ioannes de Rocſeſana, ti. de eccleſia, hæreſi i.
Ioannes de Vueſalia, titulo de aqua, hæreſi ij. & titulo de eccleſia, hæreſi ij. & iij.
Ioannes Vuicleph, titulo de adoratione, hęreſi i. & titulo de baptiſmo, hæreſi vij. titu. de benedictione, hæreſi i. titulo de cantu, hæ. i. titulo de confeſſione, hæreſi i. titulo de confirmatione, hære. i. & titulo de decimis, hæ. prima, & titulo de eccleſia, hæ. iij. & iiij. & ti. de eleemoſyna, hæ. i. & titu. de epiſcopis, hære. i. & ij. & titulo de euchariſtia. hær. iiij. & v. titulo de excommunicatione, hære. i. titulo de exorciſmo, hær. i. titulo de futuro cõtingente, hæ. i. titulo de horis canonicis, hæ. prima, titulo de ieiunio, hær. i. & ij. titulo de imaginibus, hæ. i. titulo de indulgentijs hær. prima, titulo de labore, hæ. ij. titulo de libertate arbit. hære. i. titulo de mendicitate, hær. prima, titulo de miſſa, hære. i. titulo de monachatu, hære. i. titulo de oratione, hære. iij. & iiij. titulo de papa, hære. i. titulo de poteſtate, hæreſi i. titulo de prædicatione, hæreſi i. titulo de reliquijs, hęreſi i. titulo de ſacerdotio, hęreſi ij. & v. titulo de ſanctis, hęreſi prima. titulo de voto, hęreſi prima.
Iouinianus, titulo de cibo, hæreſi ij. titu. de beatitu-

atitudine,hæreſi vij. titulo de gratia,hæreſi ij.titulo de ieiunio,hæreſi i.& ij. titulo de libertate arbitrij,hæreſi iij.titul. de Maria virgine,hæreſi i.titulo de peccato, hæreſi viij. & ix.titulo de virginitate,hęreſi prima.

Iulianus epiſcopus,titulo de gratia,hęreſi i.

LAmperiani,titulo de voto,hęre.prima.
Leo tertius imperator Conſtantinopolitanus,titulo de imaginibus,hæreſi i.
Leo quartus imperator, titulo de imaginib. hæreſi prima.
Lollardi,titulo de aqua,hęreſi ſecunda.
Luciferiani,titulo de anima,hęreſi v.
Lutherus,titulo de abſolutione,hæreſi i.& ij. titulo de bello,hęreſi ij.titulo de charactere, hęreſi i.titulo de cibo,hæreſi ij.titulo de cõciliis,hęreſi i.titulo de confeſſione, hęreſi i. titulo de confirmatione,hæreſi i.titulo de cõtritione,hæreſi i. titulo de eccleſia, hæreſi i. & iij.& iiij.titulo de euchariſtia,hęreſi v.& x.& vlt.titulo de excommunicatione,hære. prima,titulo de fide, hęreſi ij.titulo de gratia,hęreſi iij.titulo de ieiunio,hęreſi i.& ij titulo de indulgentijs,hæreſi i. titulo de iniuria,hęreſi i.titulo de labore, hęreſi ij.titu. de libertate, hæreſi i. & ij. titulo de mendicita. hęreſi i.tit.de merito,hæreſi i.titu.de miſſa, hæreſi ij.& iij.titulo de monachatu, hære.i. titulo de muliere,hęreſi i.titulo de nuptijs, hæreſi iij.titulo de obedientia,hæreſi i.titulo de operibus,hęreſi i.& iij.titulo de oratione,hæreſi iij.titulo de ordinis ſacramento, hæreſi i.titulo de papa,hære.i. titulo de peccato,hęreſi iiij.& v.titulo de pœnitẽtia,hę. i.& ij.titulo de præceptis,hæreſi i.tit.de purgatorio,hæreſi i.& ij.& iij.& iiij.titu. de ſacerdotio,hæreſi i.& iiij.titulo de ſacramentis,hæreſi i.& ij.titulo de ſanctis,hæreſi i.ti. de ſatisfactione,hæreſi i. titulo de ſcriptura ſacra,hęreſi vij.titulo de ſcientia, hæreſi i.titulo de ſpe,hæreſi prima.

MAcedonius,titu. de Deo,hæ.decima.
Macharius,titu.de Chriſto,hære.vi.
Manichæus,titulo de anima,hær. iij. titulo de bello,hæ.i.titu. de beſtijs,hęre.i.ti. de carne hu.hęreſi i.titulo de cibo,hęreſi i. titulo de Chriſto,hęreſi ij.titu. de creatura, hęreſi i.& ij. titulo de Deo,hęreſi i.titulo de diabolo,hęreſi i.titulo de euchariſtia,hęr.i. titulo de Ioanne Baptiſta,hę.i.titu. de iudicio finali,hę.i.titulo de lege,hęr.ij.titu. de libertate,hęr.i.titulo de malo,hę.ij.titulo de nuptijs,hęreſi i.titulo de peccato, hæreſi iij. titulo de ſcriptura ſacra,hęreſi prima.
Marcus,a quo Marcitæ,ti.de baptiſmo,hær. ij.titulo de Chriſto,hæreſi vij. titulo de reſurrectione hæreſi prima.
Marcionitę,ti.de baptiſmo,hę.iij.tit.de Deo, hę.i.ti.de lege,hęreſi ij.titulo de nuptijs,hæ. i.titulo de reſurrectione,hæreſi i.tit.de ſcriptura ſacra,hæreſi tertia.
Martianus,titulo de virginitate,hęreſi i.
Marſilius Paduanus,titulo de eccleſia,hęreſi iiij.titulo de epiſcopis,hæreſi i.titulo de papa,hæreſi i.titulo de ſacerdotio,hæreſi ij.
Maximilla,titulo de baptiſmo,hæreſi iij.
Maximinus,titulo de Deo,hæreſi ſexta.
Melchiſedechiani,tit.de Melchiſedech, hæ.i
Menander,a quo Menandriani,titulo de creatura,hæreſi i.titulo de mundo,hæreſi iij.
Meſſaliani, titulo de anima, hæreſi iiij. titulo de baptiſmo,hæreſi iiij,titu. de Euchariſtia, hęreſi viij.titulo de labore,hęreſi i.titulo de oratione,hæreſi prima & ſecunda.
Metangiſmonitæ,titulo de Deo,hæreſi vi.
Monothelitæ,titulo de Chriſto,hæreſi ſexta.
Montanus,titulo de baptiſmo,hæreſi iij.titu. de nuptijs,hæreſi ij.& iiij,titulo de pœnitentia,hæreſi iij.titulo de prophetis,hęreſi ij.
Muſoritæ,titulo de idololatria,hæreſi i.

NAzaræi,,titulo de lege,hæreſi prima.
Neſtorius,titulo de Chriſto,hęr.iij.ti. de euchariſtia,hæreſi iiij.& vltima,& titulo de Maria virgine,hęreſi ſecunda.
Nicolaus Gallecus, titulo de occiſione,hær.i.
Nicolaitæ,titulo de coitu,hæ.i.tit.de mundo, hæreſi tertia.
Noetus,a quo Noetiani,ti.de Deo,hæreſi v.
Nouatiani,titulo de nuptijs,hæ.ij.tit.de pœnitentia,hæreſi tertia.

OPhitæ,titulo de idololatria,hęreſi prima.titulo de reſurrectione, hęreſi i.
Origenes,titulo de Adam & Eua,hęreſi ij.titulo de anima,hęreſi viij.tit.de beatitudine,hęreſi iij. titulo de Deo, hęreſi vi.& ix.titulo de diabolo, hęreſi ij.titulo de inferno,hęreſi ij.tit.de reſurrectione,hęr.i.& iij.

PAſcentius, titulo de Deo,hæreſi ſexta.
Paterniani,titulo de carne humana,hę.i.
Patritiani,titulo de carne humana,hæ.i.
Pattalorinchitæ,titulo de ſilentio,hæreſi i.
Paulus Samoſatenus, a quo Pauliani ſtæ,titu. de baptiſmo,hęreſi ij. & ti.de Chriſto, hæ.i.
Pauperes de Lugduno. vide in dictione Vualdenſes.
Pelagius,titulo de Adam & Eua,hęreſi iiij.titulo de baptiſmo, hęreſi viij. titulo de gratia hęreſi i.& ij.titu. de libertate, hæreſi iij. titulo de merito, hæreſi ij, titulo de oratione,hæreſi iij titulo de peccato, hære.i.& ix.
Pepuſiani,titulo de muliere,hæreſi prima.
Petilianus,titulo de martyrio,hæreſi ſecũda.
Petrus Abailardus, titulo de beatitudine,hæ. prima,titulo de Chriſto,hæreſi viij.& ix.titulo de Deo,hæreſi vi.xi.& xiij.titulo de fide,hæreſi i. titulo de futuro contingenti,hæreſi i.titulo de libertate arbitrij, hæreſi i.titulo de oratione,hæreſi iij.titulo de tentatione,hæreſi i.titulo de timore Dei,hæreſi ij.
Petrus Ioannis,titulo de anima, hæreſi i.titulo de apoſtolis,hæreſi i.titulo de baptiſmo, hæreſi iiij.titulo de Chriſto, hæreſi x, titulo de euangelio,hæreſi ſecunda.
Petrus Dreſenſis,titulo de euchariſtia,hæ.vl.
Petrus Gnaphæus,titulo de Chriſto,hęre.iij.
Photinus,titulo de Chriſto,hæreſi prima.
Philippus Melanchthon,titu. de libertate arbitrij,hæreſi prima.
Picardus,titulo de coitu,hæreſi prima.
Plotinus,titulo de virginitate, hæreſi prima.
Prædeſtinati,titulo de prædeſtinatione, hæ.i.
Priſcillianus,titulo de anima,hæreſi vij.titulo de cibo,hæreſi i.titulo de creatura,hæreſi ij. titulo de Deo,hæreſi v.titulo de diabolo,hæreſi i.titulo de fato,hæreſi i.titulo de iuramẽto

to,hæreſi ij.titulo de nuptijs,hæreſi i.& iiij. titulo de prophetis,hæreſi ſecunda.
Priſca,titulo de baptiſmo,hæreſi tertia.
Proclianitæ,titulo de Chriſto,hæreſi ij.titu.de iudicio finali,hęreſi i. titulo de reſurrectione,hęreſi prima.
Pſalliani,vide in dictione Meſſaliani.
Pſeudapoſtoli, titulo de apoſtolis,hęreſi ij.titulo de decimis,hęreſi i.titulo de eccleſia,hęreſi iij.titulo de iuramento,hęreſi i. titu.de obedientia,hęreſi i.titulo de papa, hęreſi ij. titulo de templo,hęreſi i.ti.de voto,hęreſi i.

RHetorij,titulo de hæreticis,hæreſi i.
Rogatiani,titulo de eccleſia,hæreſi i.
Ruteni,titulo de euchariſtia,hæreſi ij.

SAbas,titulo de baptiſmo,hæreſi quarta.
Sabellius,titulo de Deo,hæreſi quinta.
Samſei,titulo de lege,hæreſi prima.
Saturninus, titulo de coitu,hæreſi i.titulo de creatura,hæreſi i.titulo de mundo, hær. iij.
Seleucus,a quo Seleuciani,titulo de anima,hęreſi iiij.titulo de baptiſmo,hæreſi i.titulo de malo,hæreſi i.titulo de mundo, hæreſi i.tit. de reſurrectione,hæreſi prima.
Sethiani vel Sethoitæ,tit.de idololatria,hæ.i.
Seuerus, a quo Seueriani, titulo de Adam & Eua, hæreſi i.titulo de reſurrectione, hæreſi i.titulo de ſcriptura ſacra,hæreſi i.& v.& ſexta,titulo de vino,hęreſi prima.
Symeones,titulo de baptiſmo,hęreſi iiij.
Simon Magus,titulo de coitu,hęreſi i.titu.de creatura,hęreſi i.titulo de mundo,hęreſi iij. titulo de reſurrectione, hęreſi i.titulo de ſimonia,hæreſi prima.

TAſcodrogitæ,titulo de anima,hęre.iiij.
Tatianus, titulo de Adam & Eua,hæ.i. titulo de cibo,hæreſi i.titulo de nuptijs, hęreſi i.titulo de ſcriptura ſacra,hęreſi vi.titulo de vino,hæreſi prima.
Teſalitæ,titulo de anima,hæreſi quarta.
Teſſareſcædecatitæ,titulo de Paſcha,hæreſi i.
Tertullianus,titulo de anima, hæreſi v.& vi. titulo de Deo,hæreſi ij. ti.de nuptijs,hęre.ij.
Tetraditę,titulo de anima,hęreſi quarta.
Thaboritę,titulo de templo,hęreſi prima.
Thomas de Vio Caietanus, titulo de Adã & Eua,hęreſi ſexta.
Turrelupini,titulo de verecundia,hęreſi i.

VAdiani, vide in dictione Anthropomorphitę.
Valentinus,titulo de Chriſto,hęre.ij. titulo de Deo,hęreſi i.titulo de peccato,hęreſi iij.titulo de reſurrectione,hęreſi prima.
Valeſij,titulo de eunu.hęreſi prima.
Vualdenſes,titulo de baptiſmo,hæreſi vij.ti. de benedictione,hæreſi i.titulo de cantu,hęreſi i.titulo de cibo, hęreſi ij.titulo de coitu, hęreſi i.titulo de confeſſione,hæreſi i.titulo de confirmatione,hęreſi i.titulo de eccleſia, hæreſi iij.& iiij.titulo de epiſcopis,hæreſi i. & ij.titulo de euchariſtia,hæreſi iij.& ix.ti. de exorciſmo,hæreſi i.titulo de horis canonicis,hæreſi i,titulo de ieiunio,hęreſi i.& ij. titulo de imaginibus,hęreſi i.titu.de indulgentijs,hæreſi i.titulo de iudice,hæreſi i.tit. de iuramento,hæreſi i.titulo de labore, hæreſi i.titulo de miraculis, hæreſi i. titulo de monachatu,hæreſi i.titulo de obediẽtia,hæreſi i.titulo de occiſione, hęreſi i.tit. de peccato,hæreſi vij.titulo de papa, hæreſi i.titulo de poteſtate,hæreſi i. titulo de prædicatione, hæreſi i.titulo de purgatorio,hæreſi i. titulo de ſacerdotio, hæreſi ij. & iij. titulo de ſanctis,hæreſi prima, titulo de ordinis ſacramento,hæreſi i.titulo de ſepultura,hæreſi i. titulo de vnctione extrema, hęreſi prima.
Varimandus,titulo de Deo,hæreſi ſexta.
Venuſtiani, vide in dictione Paterniani.
Vigilantius,titulo de ſanctis,hæreſi prima.
Vuicleph,vide in dictione Ioãnes Vuicleph.
Vuillelmus de ſancto Amore,titulo de labore,hęreſi ij.titulo de monachatu,hęreſi i.titulo de paupertate,hęreſi tertia.

INDICIS HAERETICORVM FINIS.

INDEX RERVM
IN SEQVENTES XIIII. LIBROS
F. Alfonſi de Caſtro Minoritæ, aduerſus omnes hæreſes, ordine literario.

ABſoluendi poteſtatē ſoli habent ſacerdotes 41.d
Abſoluendi poteſtas æqualis ſacerdotibus omnibus quantum ad culpam, ſed nō quantum ad pœnam 41.c
Academias errare poſſe, & ideo illarum iudicio non neceſſario obtēperandū 17.d
Adam & Euam non fuiſſe cæcos ante peccatum 46.d
Adam & Euam non eſſe damnatos 42.d & 43.a.b
Adam primo de limo terræ formatus eſt, deinde Eua de coſta eius 47.c.d.48.a.b
Adam mortem incurrit propter peccatū, quā nō ſenſiſſet, ſi non peccaſſet 46.b.c
Adam per peccatum non perdidiſſe imaginem Dei 44.b
Angelos omnes eſſe creatos a Deo 50.a.b
Anima filij non fit ab anima patris, quemadmodum corpus ex corpore, neq; etiam fit ab angelis, ſed a Deo 53.c.d.& 54.a.b.c
Anima eſt immortalis & incorruptibilis 55.b.c.d.55.a.b
Anima hominis non eſt prius formata a Deo q̄ corpus 51.d.&52 a.b
Animæ ante infuſionem corporis nō peccarūt, vt in pœnam peccati in corpora tanq̄ in carceres includerentur 57.a.b
Anima rationalis inquantum etiam rationalis eſt, forma eſt corporis 50.d
Anima neq; eſt Dei ſubſtātia, neq; ex ſubſtantia Dei 52.c.d
Animæ non tranſeunt de corpore in corpus 56.c.d
Animæ ſceleratorum hominū poſt mortem non cōuertuntur in dæmones, neque in pecudes 54.d.& 55.a
Anima non eſt corpus 54.b
Animæ in purgatorio, non merentur aut demerentur 250.d.& 251.a.b. vnde non peccāt ſine intermiſſione 252.b. & ſunt certæ & ſecuræ de ſua ſalute 251.d
Apoſtata non eſt aliquid ab hæretico ſeparatum, ſed nomē apoſtatæ, eſt velut ſpecies quædam infidelitatis, ſub hæretici nomine contenta 21.a.& b
Apoſtoli habuerunt pecuniam, & ſeruarunt aliquid in craſtinum, nec hoc fuit eis illicitum 59.b.c.d
Aquæ benedictæ virtus quanta & q̄ eius vſus ſit antiquiſſimus 61.a.b.c.d
Aqua non eſt Deo coæterna, ſed ab eo in principio rerum creata 60.b.c
Arrij dogma conuincitur & refutatur 123 & 124.

B

BAptiſmi forma quæ ſit 62.d.63.a
Baptiſmum non eſſe iterandum 68.a.b.c
Baptiſma ab hæretico nō debet ſumi 67.d
Baptizari in igne quid ſit 62.b.c
Baptiſmus habet vim delendi peccata, & gratiam conferendi 65.c.d.& 66.a.b
Baptiſmo non obeſt miniſtri malitia 67.a.b.c. obeſt tamen nōnunquam baptizato d.
Baptiſmus in aqua fieri debet, non in igne 62.b.c
Bapriſmo chriſma vel oleum ſacrum miſcetur 69.b.c
Baptiſma non prodeſt mortuis 64.c.d
Beata non eſt in ſeipſa naturaliter intellectualis creatura 76.a
Beatitudo nō vno modo accipitur in ſcripturis 74.d.& 75.b
Beatitudinem finalem perfectamq̄ nemo in hac vita conſequitur 75.b.c.d
Beatitudo ſanctorum eſt perpetua, quemadmodum & miſeria damnatorum 74.a.b.c
Beatitudo ſanctarum animarum non differtur vſq; ad diem iudicij, quemadmodum neq; pœna malorum 77.a.b.c.d.& 78.a.b.& 79.a.b.c.d
Beatitudo non conſiſtit in carnis delicijs 72.c.d.& 73.a.b
Bellare contra turcas non eſt illicitum 82.b.c.d
Bellare licitum eſſe 81.d.& 82.a
Bruta non eſſe rationis capacia 83.a

C

CAlceamentorum vſum non eſſe prohibitum 38.b.c
Calicis conſecratio exigit, non aquam tā-

tum, aut vinum duntaxat, ſed vinum aqua mixtum 150.a.b.c.d
Cantus Eccleſiæ defenditur 80.85
Carnium eſus licitus eſt, & ex ſeſe mundus 88. a.b.c.
Caro Chriſti non fuit conuerſa in diuinitatem, vt quemadmodum ſubſiſtit in vna perſona, ſic etiam in vna duxtat natura videlicet diuina 99. & 100.a
Caſtigat Deus ſuos vt emendet 275.c.d
Caſtrationem non eſſe neceſſariam ad ſalutem 160.a.b.c
Character quid ſit 85.d
Character imprimitur in trium ſacramentorum ſuſceptione, videlicet bapiſmi, cõfirmationis & ordinis 85.d.& 86.a
Chriſma frequentius datur 69.b.c
Cœlibatus ſacerdotum defendit 260. & 261.
Chriſti caro non eſt de cœlo 94.a.& 95.d & 96.a
Chriſtus qũo petra 142.d.& 143.a.b.
Chriſtus non eſt purus homo, ſed etiam verus Deus 91.b.c.d.& 92.a.b.c.d.& 92. & 93.
Chriſtus verus Deus & homo, vnus & idem in duabus naturis ſubſiſtens in vnitate ſuppoſiti 96.d.97.& 98.
Chriſtus crucifixus eſt, non Simon Cyrenæus 102.c
Chriſtus habuit ſpiritum timoris filialis 903.d
Chriſtus citra crimen negari non poteſt perſecutionis tempore 207.a
Chriſti latus lancea percuſſum eſt, cũ iam mortuus eſſet 104.a.b
Chriſtus habuit duas voluntates, vnam quæ pertinet ad diuinitatem, alteram quæ ad humanitatem 101. c.d.102.a
Chriſtus ad inferos deſcendit 186.a.b
Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis 104.b
Chriſtus veram carnem habuit 54.b.&c & 95. a.b.c.& 96.a.b.
Chriſtus totus ſub qualibet ſpecie ſacramenti euchariſtiæ integre continetur 155. c.d
Chriſtus cum corpore aſcendit in cœlum 104.c
Chriſtus non corpus tantum, verumetiam animam habuit 101. a.b
Ciborum delectum ab Eccleſia præſcriptum debere obſeruari 89.c.d.90.a.b.c
Conciliorum prouincialium decretis & iudicio non omnes aſtringi 17.d
Concilia generalia rite congregata, Eccleſiã vniuerſalem ſufficienter exprimunt 11.b.& 12.b.c.&c.
Conciliorum ſententia, ſummorũ pontificum decretis, plus roboris & autoritatis habet 4.d.& e.& 5.a
Conciliorum autoritati ſemper detraxerunt hæretici 104.d.105.a
Concilium generale recte congregatum non poteſt errare in fide & moribus 105.& 106.
Concilia prouincialia errare poſſe 17.d.e
Confeſſio ſacramẽtalis eſt neceſſaria, præcepto diuino introducta, & ſacerdoti facienda 109.b.&c.110.a
Confirmatio eſt ſacramentum conferens gratiam, quod à ſolis epiſcopi miniſtrari debet 112. d.& 113.a.b.c.d. & 114. a
Confirmatio, olim conſignatio appellata 112.d
Coitum in ſtatu innocentiæ fuiſſe futurum ſi non peccaſſent primi parentes. 45.c. d
Coitus nullus licitus eſt præter eum quĩ inter coniuges fit 107. a.b.c.& 108
Communionis ſub vtraq; ſpecie ſublatio cur facta ſit 158.d.& 159.a. b.c
Conſecratione facta, non remanet vini & panis ſubſtantia, ſed tranſit in corpus & ſanguinẽ Chriſti 148.a.b.c.d.& 149
Conſcientiæ accuſatio, maxima pœna eſt 185. b.c
Contritio quæ oritur ex cõſideratione & odio gehennæ, licet perfecta ſit, nõ tamen eſt mala 114. b.c.& 115.a.b
Corpus humanũ totum ſecundũ omnes partes factum à Deo 87.b.c
Corpus Chriſti realiter in euchariſtia ſub ſpeciebus panis & vini contineri, & nõ ſicut in ſigno 144. 145. 146.& 147
Corpus Chriſti verum manducat etiam peccator 155. a.b.
Creaturæ non ſunt ab angelis, aut à malo Deo factæ, ſed ab vno vero deo. 116.a.b
Creaturæ non ſunt malæ ex ſe & generatione ſua. ibidem. b.c
Credenda ſunt ea quæ ſupra rationem et comprehenſionẽ intellectus 167.a
Crucẽ (in qua Chriſtus pependit) eſſe adorandã 36.a.b.c.d. etiam et reliquas oẽs, quæ illius veræ ſunt magines 37.a.b
Crux Chriſti, ſcabellũ eſt pedũ eius 36.a

D.

DEcimæ, multiplici ratione ſunt à Deo præceptæ 116.d.& 117.a

Dei membra in ſcripturis quomodo accipienda 119.d.120.a
Dei vnitas & perſonarum trinitas oſtenditur 121.b.c.d.122.&c.
Deum non eſſe mendacem 120.b
Deus videtur per eſſentiam à beatis, quomodo nequaquam videri poteſt à viuẽtibus hanc vitam 70.b.c.d.& 71.a.b
Deus non eſt corporeus, &c. 119.d
Deus poteſt alia & aliter facere quàm facit 171.b.c.d
Deus ſecretiſſima res, omnium intellectus maxime fugiens 117.c.d
Deus vnus veteris & noui teſtamenti, pater domini noſtri Ieſu Chriſti 118.c.d
Deus tantum vnus eſt, ſumme bonus, à quo cuncta procedunt 118.b.c
Deus non eſt autor malorum 203.b.c.& 204.b
Definita ſemel ab Eccleſia, non ſunt denuo retractanda aut in dubium reuocanda 21.d.22.a
Denarius numerus pro vniuerſitate poſitus 73.c
Dæmonum in nobis tentationes, nõ ſemper fiunt contactu lapidum aut herbarum 274.b.c.d
Diabolus natura nõ eſt malus factus, ſed quum bonus eſſet, malus euaſit. 129.a.b
Diabolus ius habuit in homine. 102.d.& 103.a. vnde nos Chriſtus redemit & liberauit ibid.b
Diuinitas Chriſti non eſt paſſa in cruce. 100.b.c
Diuitiarum poſſeſſio non eſt Eccleſiaſticis viris interdicta aut illicita. 134.c.d
Doctrinam nouam qui conatur inducere, debet eam euidentiſſimis miraculis confirmare 33.d
Dubius in fide, hæreticus eſt dicẽdus. 22. b.d.e.& 23.

E.

ECcleſia cõtinet bonos & malos. 130. b.c.d.& 131.a.b.c.d
Eccleſia quid ſit 11.b.& 129.d
Eccleſia nunq̃ errauit, nec errare poteſt in his quæ fidem & bonos mores reſpiciunt 132.a
Eccleſia poteſt aliquid decernere & ſtatuere, cui omnes obedire tenentur, & cuius trãsgreſſio ẽ letalis. 132.b.c.d.& 133
Eccleſia quotidie proficit 3.c
Eccleſia vniuerſalis in concilijs generalibus rite congregatis, ſufficienter exprimitur 11.b.& 12.b.c.&c.
Eccleſiæ caput Chriſtum non eſſe inuiſibilem 11.c.& d
Eccleſiæ aſſertioni & definitioni non minus credendũ quã ſcripturæ. 9.b.c.&c.
Eccleſiam eſſe viſibilem. 11.b.c.d.& 12.a
Eccleſiam non poſſe nouum articulum fidei efficere aut condere, quemadmodũ neq; aliquam aſſertionem hæreticã efficere 18.d.& 19.a.b.c.d
Eleemoſyna ſola abſq; charitate non ſaluat, neq; à damnatione eripit 135.c
Epiſcopꝰ presbytero ſuperior eſt. 136.137. 138.
Epiſcopi ſucceſſores ſunt apoſtolorũ, pſbyteri vero locum tenẽt diſcipulorum. 136.b.c.d
Euãgelium eſt manſurum vſq; ad finem mundi 139.b.c
Euãgelium Ioannis ab Alogianis reiectũ 124.d.& 125.a
Euãgelium ab apoſtolis prædicatum eſt, non ſecundũ hiſtoriã tm̃, ſed etiã ſecundum ſpiritualem intelligentiam. 58.d
Euchariſtia nõ in fermẽtato, ſed in azymo conficienda eſt 140.b.c.d.&.141.a.b
Euchariſtia olim laicis data ĩ manꝰ. 158.d
Euchariſtia digne ſumpta abigit culpã, auget charitatẽ, confert auctiorẽ gratiam, & præſtat vitam æternam 151.a.b.c.d
Euchariſtiæ ſacramentum non pendet ex tẽpore, ſed ex materia & forma. 152.a.b
Euchariſtiæ ſumptiõi, qualis probatio & præparatio ſit præmittenda. 153.a.b.c
Euchariſtiam Chriſtus in azymo confecit 140.c.d.& 141.a.b
Euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie laicis porrigere, nõ eſſe contra euangelicam inſtitutionem 158.b.c.d
Euchariſtiam eſſe adorandam. 38.a.b.c.d
Euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie, non eſſe à Chriſto præceptam 157.a.b
Exorciſmus quid ſit, & de eius virtute. 163 c.& d.& 164.
Excommunicatio non leuiter eſt infligenda, & quare fiat 161.b.c.d
Excommunicationis effectus, & excõmunicati incommoda 162.& 165
Excommunicandi poteſtatem habet Eccleſia 160.d.& 161.a.b.162.a

F.

FAto non ſunt conuerſationes hominum imputandæ 166.a.b.c
Fides ſola non ſufficit, ſed etiam exiguntur bona opera 168.169.& 170
Fides differt ab opinione 22.b

Fides ſola non iuſtificat, aut abſoluit pœnitentem 39.c.d
Filius Dei non ignorat diē vltimū 125.b.c
Forma quid 50.c.d
Fornicationis nomen non poteſt ſemper in ſacris literis ꝓ luxuria in genere accipi 208.a.b

G.

GRatiam nemo certo ſcit ſe hr̃e 175.c
Gratiani error. 4.c.5.a.&.b

H.

Hæreſes oriūtur ex immodico amore ſui. 23.c. ex cupiditate glorię, ibidem. d.&.24.a.b.ex peccatis propriis, vel propter peccata interrogātis aut diſcētis.2.5.b.c.d. ex peccatis etiam ad q̄ quiſq; pronus eſt. 26.a.b. ex auaritia, carnis illecebris,& ambitione,ibidem c.d.ex aſſidua prophanorum hominū lectione 27.b.ex zelo ſed non ſecundū ſcientiam,29.a.b.c. ex prælatorum negligentia,29.c.& 30.a.b.c.ex defectu p̄dicationis verbi Dei.ibidem d.et 31.a. ex translatiōe ſacrarum literarū in linguam vulgarem ibidem.b
Hæreticus quiſnam merito cenſendus ſit. 20.d.&.e.& 21.a.b
Hæreticis de ſacramento euchariſtiæ male ſentiētibus ſemp male ſucceſſit 139.d
Hæretici quibus cōiecturis poſſint deph̄endi 33.d.e.&.24.a.b.c.d
Hæreticorū diuerſæ ſpecies, & mores varij 33.b
Hieronymi ſententia excutitur & refellitur 137.c.d
Hymnus quid ſit 84.d
Humanitatem Chriſti merito eſſe adorandam 38.a.b.c.d

I.

IEiunium non caret merito & præmio ſuo 178.c.d.& 179.a
Ieiunium ex præſcripto Eccleſiæ obſeruatum melius eſt q̄ liberum 181.a
Ieiunare tenentur, etiam perfectionis ſtatum adepti 181.b.c
Ieiunia Eccleſiā potuiſſe ſtatuere 180.c.d
Imagines locū tenent literarum 183.a
Imaginū vſus licitus eſt & vtilis 182.183
Imaginis & ſimilitudinis diſcrimen 43.d & 44.a
Imago Dei ad quā factus ē homo à Deo, nō eſt corpori impreſſa,ſed aīæ 184.a.b
Indulgentiarum vſus,non eſt nouus, nec contemnendus 184.c.d
Inferni pœna eſt perpetua 185.d
Inimicus nō eſt decipiendus aut defraudandus 186.c
Ioannes baptiſta, ob incredulitatem non eſt damnatus 187.b
Ioannes Vuicleph,quoniam epiſcopatum quē ambiebat nō fuit conſecutus, eius dignitatē & autoritatē imminuit 135.d
Inquiſitores hæreticorū nō debere eſſe faciles ad pronunciandū de hæreſi 18.c
Iudas traditor dn̄i, corpus & ſanguinem Chriſti vna cū alīs ſumpſit 155.b.c.d
Iudas male à quibuſdā cōmēdatur, quod tradiderit Chriſtum 187.c.d
Iudex iuſte quoſdā dānat ad pœnā 188.c
Iuramenta non ſunt Chriſtianis interdicta 188.a.b.c

L.

LAbor manuum vt nō eſt manachis interdictus, ſic etiam non aſtringuntur ad eundem 191.& 192
Lapſi ſi vere pœniteant, peccatorū ſuorū conſequuntur remiſſionē 241.& 242
Lex alia nō eſt,per quā ſaluatur homo,q̄ Euangelica 196.d.&.197.a
Lex Moyſi licet ceſſauerit, non tamen eſt cenſenda mala 195.a.b.c.& d.196.a.b
Liberi arbitrij quanta poteſtas, & quanta ſit in eo gratiæ diuinæ neceſſitas 172.d
Libertas arbitrij ex ſacris literis apertiſſime oſtenditur 197.d.198.199
Libertas Chriſtiana 176.c
Libertas triplex 172.d
Libertas varia ſignificat 197.c
Lingua vna duntaxat fuit,ante Babel ædificationem 202.a.b.c.d
Libri canonici ſacræ ſcripturæ qui ſint 3.a & b.& 4.a.b
Libri hæreticorum iure ab Eccleſia cōcremantur 24.c.& d

M.

MAli reges & prophetæ, non à Deo mittūt vt mali ſint,ſed ſuo ipſorum arbitrio mali fiunt 204.c.d
Mala non ſunt à Deo 203.b.c.& 204.b
Malum culpæ & pœnæ 248.a
Maria mater Dei eſt 96.d
Maria virgo de modo conceptionis dubitauit duntaxat 23.a.& b
Mariæ perpetua virginitas oſtenditur 205 b.c.d
Martini de magiſtris error 107.d.108.a
Martyres non ſunt omnes qui ſeipſos interimunt propō 207.b.c
Matrimonium eſt ſacramentum, inſtitutum in ſignum 220.d.& 221.a.b

Melchi

Melchiſedech purus homo fuit 208.a.b.c
Mendicitas non eſt prohibita, ſed laudata & meritoria 210.c.d
Mentiri non licet pro vita hominis ſaluãda 209.a.b.c.d
Meritum operum noſtrorum non eſt negandum 211.c.d
Meritorum & præmiorum varietatem & diuerſitatem docet ſcriptura 80. b.c.d. & 81.a.b
Millenarius numerus pro vniuerſitate acceptus 73.c
Millenariorum error 71.c.d.72.a.b
Miraculum quid 112.b
Miſſa ſecundum ſua ſubſtantialia à Chriſto eſt ordinata 213.a
Miſſa offertur pro peccatis, & non ſolum ſacerdoti prodeſt, verumetiam alijs viuis & defunctis 215.b.c.d
Miſſa eſt ſacrificium 213.b.c.d
Mulieres inidoneæ ſunt ad ſacerdotium. 217.b.c
Mundus non eſt ab æterno, neq; inæternum ſecundum hunc ſtatum erit 217. d.318.a.b

N

NEceſſitate abſoluta non omnia euenire, ſed multa contingenter fieri 171.a
Nuptiarum vinculum indiſſolubile 221.d
Nuptiæ non ſunt illicitę 219. etiam ſecundæ 220.a.b

O

OB malam vitam eccleſiaſticorum, non eſſe excitãdam hæreſim aut ſchiſma 29.a.b.c
Occiſio rei per iudicem eſt licita 212.b
Opera noſtra non ſemper ſunt peccata, neque iuſtus in omni opere bono peccat. 223.a.b
Opa bona eẽ meritoria vitę æternę 211.c.d
Orandi certa tẽpora ab Eccleſia iuſte præſcripta 176.c.d.& 177.a. b.c
Oratio duplex eſt, videlicet priuata & publica 84.a.& b
Oratio applicatur & prodeſt priuatis hominibus 227.a.b
Oratio multum vtilis eſt & magnæ virtutis 226.c.d. ſola tamen nõ ſufficit ad ſalutem 215.b
Oratio publica cur alta voce fiat 87.b.c.d
Ordo eſt ſacramentum 217.c.d
Origenes nũ hæreticus ſit cẽſendus 43.d
Oſculum nõnunquam actus virtutis eſt, nedum ſemper peccatum 108.c.d

P

PAſcha dominica die celebrandum 233.d
Patribus omnibus in eadem re concordibus contradicere non licet 15.c.& 16.a
Paupertas non cõſumit omnia peccata, neque ab omnibus exigitur, licet ſit bona 234.& 235.
Peccans lætaliter, non ob id cenſebitur hęreticus 176.a.b
Peccare poteſt homo poſt baptiſmi gratiam, quam per peccatum amittit 174 c.d.&.175.
Peccata omnia ſunt remiſſibilia 237.d
Peccati originalis defenſio 235.d.&234.a
Peccatum non eſt à dæmone, ſed libero hominis arbitrio 237.b
Peccata quædam, nonnunquam ſunt toleranda 238.b.c
Peregrinis humanitatis cura impendenda 239.c.d
Periurium eſt illicitum 190.c
Perſonæ tres ſunt in diuinis, & non vna tantum 121.b.c.d.& 122
Perſona quid 121.a
Petra quomodo Iudæos in deſerto fuerit ſecuta 143.a.b
Poteſtatem tam Eccleſiaſticam quam ciuilem, non tollit peccatum 243.a.b.
Prælatos debere vigilare ſuper gregem ſuum 30.a.b
Præcepta Dei non eſſe impoſſibilia 243.d 244.& 245.
Prædicatio verbi Dei, ſolis ad hoc munus delegatis & vocatis, licita eſt 246 d.& 247.
Primatus ſummi pontificis defenditur 229.d.230.231.232.& 233.
Prophetæ intellexerunt quod dixerunt. ibidem.
Prophetæ, nec falſa, nec contraria docuerunt 248.c.d
Purgatorij aſſertio 249.c.d.& 250

Q

QVadrageſimale ieiuniũ à Chriſto & Apoſtolis inſtitutum 180.c.d

R.

RElIquię ſanctorum ſunt honorandæ. 253
Reſurrectio prima & ſecunda 73.b
Reſtitutio rerũ ablatarũ eſt faciẽda 255.c.d

S.

SAncti ſunt honorãdi & inuocãdi 263
Sacerdos habet poteſtatem veram remittendi peccata, ſiue abſoluendi 39.c. d.& 40.a.

Sacræ ſcripturæ libros diuerſos, hæretici diuerſi reiecerunt 265.166
Sacræ ſcripturæ ſenſum literalem ſolũ in argumentationem adduci poſſe 6.a.b
Satisfactio eſt neceſſaria 240.b.c.d
Sciẽtiæ ſpeculatiuæ nõ ſunt errores 267.a
Scripturam ſacram non debere transferri in linguam vulgarem 31.b.c.& 32
Scripturam ſacram nõ eſſe apertiſſimam, ſed obſcuram 31.d
Scripturam non poſſe eſſe iudicem in cõtrouerſijs fidei, ſed cõcilium vel ſedem apoſtolicam 18.a.b.c
Scriptura ſacra diuinitus inſpirata verax eſt 2.c.& d.& 3.a
Scripturarum iutelligẽtiam ſiue interpretationem, non poſſe in grammaticæ alueo retineri 8.b.d.& e
Scripturarum intelligentiam apud eccleſiam petenda eſt 7.d.e
Scripturarum interpretationem ab hæreticis non eſſe petendã recipiendamq; 25
Scriptis ſanctorum patrum quid tribuendum 14.a.b.c.d
Schiſmaticus quomodo hæreticus poſſit appellari 20.d
Senſus literalis quis cenſendus ſit 6.b.c. & d.& 7.a
Sepultura in loco ſacro, quam habeat vtilitatem 267.d
Spes naſcitur ex operibus bonis & meritis 269
Simonia cur hæreſis appelletur 1.d.& 2.a
Simonia vnde 268.b.c
Spiritus ſanctus nõ eſt anima mũdi 127.b
Spiritus ſanctus procedit à patre & filio 127.d.& 128.a.b
Spiritus ſanctus deus eſt, patri & filio cõ ſubſtantialis 126.d.127.a
Spiritus ſanctus cognoſcit & videt filiũ, quemadmodum & filius patrem 125.d 126.a
Spiraculum quod Deus ſpirauit in faciẽ Adæ, anima eius fuit 51.a.b.c
Status tres ſecũdum figmenta abbatis Ioachimi et Petri Ioãnis refelluntur 58.b.c.d
Studiorum generalium neceſſitas & vtilitas 270

T

TEmplorum vſus licitus eſt 273.d
Tentationes dæmonum contactu fieri lapidum & herbarum, in quibuſdã tentationum generibus non in vniuerſum de omnibus verum eſt 274.a
Terra dupliciter accipitur in ſacris literis 60.b
Timor ſeruilis & filialis 103.c.d
Timor ſeruilis malus non eſt 114.c.d.& 115.a.b.
Timor Dei ſeruilis vtilis eſſe oſtenditur 275. a.b.& 114.b.c.d.& 115.a.b.c
Timor gehennæ initium ſapientię 275.d. & 276.a.b
Timor Dei etiam in futuro ſeculo manet ibidem c.d
Timor duplex reuerẽtialis & pœnalis, ibidem d.& 277.a
Traditiones & definitiones vniuerſalis eccleſiæ in his quæ ad fidem ſpectant, etiam ſi apertis ſcripturis non comprobẽtur, non minoris ſunt autoritatis, ipſa ſcriptura 9.b
Tyrannum per quemcunque licite occidi non poſſe 277.a.b.c.d.& 278.a.b.c.d
Tyrannus quis dicatur 277.a

V

VErmis conſcientiã ſignificat 185.b
Verecũdiam minime negligendã eſſe docetur 278.a.b.c.d
Vini vſum eſſe licitum ibidem c.d.
Vnio Eccleſiæ duplex eſt 20.c
Virginitas maioris eſt meriti q̃ coniugium 299.b.c.d
Virginitate homines angelis aſſimilantur, ibidem c.d
Virginitas multas virtutes ad ſui ſuſtentationem requirit, ibidem.
Virginitas aſſimilatur ebori diuq; ſeruato martyrio æquiualet, ibidem d
Viſio facialis Dei nobis erit in futura vita 7.b
Vocabolorum nouitas orthodoxorũ offendere non debet, modo de re conſtet 149.a
Voluntatis noſtræ operationes eſſe triplices 172.d
Vnctionem extremam eſſe ſacramentum & cõferre gratiam probatur, infirmisq; ad ſalutem corporis prodeſſe 280.a.b.c. d.& 281.a.b
Vota approbantur 281.b.c.d.& 282.& 283. & 284
Vota ſemel emiſſa opere impleri debere oſtenditur 281.c
Vota perpetua comprobantur, ibidem d. 282.a.b.c.d.& 283.
Voto promiſſa maoris meriti ſunt opera 283.a.b
Vſuram eſſe illicitam probatur 284.d.& 285.a.b

FINIS.

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMORENSI, ORDINIS Minorum in XIIII. libros quos aduersus omnes Hæreses ædidit,

PRAEFATIO.

INter plurima & varia scelera, quæ humanũ genus omne, potissimũ Christianũ, inuadunt atq; deuastãt, hæresis vnũ est, eõ cæteris peius, ꝙ cùm sit pestilentissimũ, latius se diffundit, acutius penetrat, tenacius adhæret, atque ideo difficilius curatur. Quantum em̃ noxiũ sit, inde potest censeri, ꝙ fundamentum impetit totius pietatis, sine q̃ nihil sint reliqua omnia profutura. Sine fide nanq; (vt ait Paulus) impossibile est placere Deo. Hebr. 11
Per hãc iancti vicerunt regna, opati sunt iustitiã, adepti sunt repromissiones, obturauerũt ora leonũ, extinxerunt impetũ ignis, effugauerunt aciẽ gladij, cõualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorũ. Hæc est vi Abac. 2.
aticum viæ huius, sicut propheta inquit: Ex fide iustus viuit. Hæc est deniq; (sicut Hebr. 11
dicebã modò) basis & fundamentũ totius Christianæ structuræ, sup quam velut super firmissimã quandã petram Deus fundauit Ecclesiã suam. Super quã & nos oẽs fundari p̃cipit Paulus, vt stabiles & immobiles simus à spe Euangelij q̃d audi Coloss. 1
uimus. Qua propter si ex huius bonitate, hæreseos malitiam metiri cõuenit, dicemus ex opposito hæresim pessimũ esse vitium. Tãto em̃ (iuxta Augustt. sententiã) aliq̃d malum est peius malũ, quanto magis adimit de bono. Hinc patet q̃ male de republica Christiana mereantur ij qui fidẽ oppugnant, qui hæreses vel inuehunt,
B vel illatas tuentur: qm̃ destructo fundamento, necesse est vt quicquid supædificatum fuerat, decidat. Hæretici aũt fundamentum hoc q̃d à Christo ipso iactum, & ab apostolis eius mundo ostensum est, eruere conãtur: qm̃ etsi alijs in rebus sæpenumero inter se dissentiunt, in hoc tamen vnum oẽs conuenerunt, vt aduersus Christi & apostolorum doctrinam cristas erigant. Nec qui hoc agerent pauci fuêre: quod est in primis dolendum & graue, siquidem egressi à nobis. Quot nanque barbaræ nationes aduersus filios Israel olim cõmotæ sunt, tot, imò plures, cõtra fidem catholicam & doctrinam Euangelicã insurrexerunt. Nec adhuc cessauit hæc oppugnatio. Multa siquidem hostiũ castra in circuitu eius posita sunt, vallauerunt eam vndiq;, vt ad terrã prosternerent. Ab Oriente, Simon, Menander, Valẽtinus, Manes. Ab Occidente, Prisscillianus, Vigilantius, Petrus Abailardus. A Meridie, Tertullianus, Nouatus, Donatus. A Septentrione, vnde panditur omne malum, Pelagius, Ioãnes Vvicleph, Ioannes Hus, Martinus Lutherus. Cõcussa est igitur à quatuor angulis, machinæ ex om̃i parte contra eã admotæ sunt. O quot sophisticæ collectiones, q̃t fallaciẽ, q̃t scripturarũ tortiones atq; dilaniatiões appositę sunt, vt hoc quod Christus iecit fundamentum, videlicet fides, rueret? Verùm post tot bellorũ incursiones, post tot iacta aduersus illud tela, fixum & immobile ad finem vsq; seculi permanet fundamentum, qm̃ dñs promisit se rogaturum pro Ecclesia, Luc. 22
vt eius fides nõ deficeret. At qualiter deficere poterit, illo pro ea rogante, qui semper exauditur? Adiuuat ergo eã Deus vultu suo. In medio eius stat, vt non cõmoueatur. Quo fit, vt nusquam hæreticorũ acies aduersus Ecclesiã prẽualere possint, Psal. 45
aduersus quam (dño teste) nec inferorum portæ prævalebunt. Nec tamen ab hac Matt. 15.
infestatione ideo abstinuerunt hæretici, aut in posterum vnquã abstinebũt. Oppugnãt etenim semp, quamuis nunquam expugnare valebunt. Sicut nanq; lebu- Iosu. 15
fæus olim semper mãsit inter filios Israel, in ipsa etiam Hierosolyma, nec vsquam Iudic. 1
deleri potuit, Deo ita aut permittente aut disponẽte ad Iudæorum ignauiam re-

pellendam, vt videlicet ſcirent inter eos habitare, quos timere, & propter quos vi- D
gilare eos oporteret: ita etiã nunc, quãtumlibet Eccleſia ab hæreticis expurgetur,
ſemper ad noſtrũ exercitamentũ lebuſeus erit in medio. Oportet hæreſes eſſe (ait
1. Cor. 6 Paulus) vt qui probati ſunt, manifeſti fiãt. Quia ergo ſemp futuros hæreticos p̃ui
dit Apoſtolus, ideo omni qua poteſt ſedulitate ac ſolicitudine admonet, vt eos de
uitemus, & ab eorum cõmercio abſtineamus: qm̃ ſciebat quantũ nocumenti habi
ta cum eis cõmunio poſſet adferre. Sermo em̃ eorum vt cãcer ſerpit. Hac de cauſſa
plures eccleſiaſtici ſcriptores moti, anxiè laborauerũt in inquirẽdis hæreticis, eo-
rumq; erroribus, vt eos nobis deſcriberent: vt inde poſtmodum forent alijs vel ſic
2. Tim. 2. noti ij q̃s iuxta Pauli p̃ceptum deuitare oportebat. Inter q̃s primus ex his q extãt,
eſt Irenæus Lugdunenſis epiſcopus, a poſtolorũ tẽporibus valde vicinus. Hic ele-
gãs opus de hæreſibus cõpoſuit quinq; partitũ libris, in q̃rum primo oẽs hæreſes
& illarum autores enumerat, quæ ad ſuũ vſq; tempus Eccleſiã oppugnauerant. In
alijs verò libris aduerſus aliquas illarũ diſputat. Poſt hunc eodẽ fermè tẽpore Ter
tullianus extitit, qui quãuis ipſe poſtmodũ hæreticus, prius tamẽ cum catholicus
eſſet, librum cõpoſuit de p̃ſcriptionibus hæreticorũ, cuius appendix eſt libellus al
ter de hæreſibus. In q̃ breui cõpendio hæreticorũ omnium q ante illum fuerãt, no
mina & hereſes pãdit: quãuis non oẽs illorum errores deſcripſerit. Philaſter Bri-
xienſis epiſcopus, quem B. Auguſtinus teſtatur ſe Mediolani cũ B. Ambroſio vi
diſſe, maiuſculum opus de hæreſibus edidit, nec illas omittens, quæ ante Chriſti
aduentũ apud Iudæos olim fuerãt. Hoc fermè tempore Epiphanius Cyprus epi-
ſcopus volumen de hæreſibus Græcè ſcripſit, ſex libris, vt Auguſtinus teſtatur,
diſtinctũ, opus tamen, eodẽ Auguſt. teſte, ſatis paruũ. In q̃ octoginta duntaxat e-
numerauit hæreſes, adiunctis etiã eis quæ olim apud Iudæos fuerant exortæ. Ab
iſtorum duorũ epiſcoporum libris hauriens Auguſt. præcibus Quoduultdei im-
pulſus, opus de hæreſibus ad eundẽ Quoduultdeum edidit. In q̃ eas duntaxat de- E
ſcripſit, quæ poſt Chriſti in cœlos aſcẽſionem Eccleſiã inuaſerunt. Quapropter à
Actor. 8 Simone illo Mago, de q̃ in Actis apoſtolorum fit mentio, ſuã auſpicatur hiſtoriã.
Poſt illos oẽs egregios viros, Guido de Perpiniano Carmelitani inſtituti, & poſt eã
Elnenſis epiſcopus, librũ de hæreſibus cõpoſuit, in q̃ illas hereſes addidit, quę poſt
Auguſt. fuerunt exortæ, nec illas omittens quæ olim apud Iudæos fuerant. Verũ
hic non cõtentus eſt hæreticorũ nudã narrare hiſtoriã, prout Auguſtinus & Phila
ſter fecêre, ſed cũ ſingulis hæreticis manus cõſerere tentauit, & quaſi ad ſingulare
prouocat certamen. Quam rem adeò infeliciter agit, vt ſæpenumero veritatẽ di-
cas ſuccumbere, ſi ex illius pugna cenſura ducenda ſit. Omitto q̃ in ipſa etiã hiſto
riæ narratione deficit. Velut enim parũ diligens hiſtoriæ inquiſitor, multas hære-
ſes omiſit, etiam ex his quæ circa tẽpora ſua pullulare cœperunt, cuiuſmodi ſunt
Albigẽſes, Flagellãtes ſeſe, Petrus Abailardus, Henricus Toloſanus, Almaricus,
Durandus de Valdach, alijq; multi hæretici, q̃rum errorũ nuſquam Guido memi
nit. Aliq̃ hæreſes cõmutat, tribuens huic q̃ ſunt illius. Aliq̃ etiã errores ex dia-
metro apertiſſimè pugnantes eidẽ factioni tribuit, vt facilè eſt apud eum inueni-
re, cùm de erroribus Armænorũ loqtur. Demum poſt iſtos oẽs, quidã frater Ber-
nardus de Luzenburgo, oĩm hæreticorũ catalogum deſcripſit, opus certè labori
oſum, q̃uis in illo ſæpe hallucinet̃, multos ibidẽ recẽſens q meliori lapillo fuiſſent
notandi, vt eſt Papias, & alij de q̃bus inferius dicemus. Alios etiã plures ibidẽ mi-
ſcet, q nullo pacto ad hæreticorũ familiam ſpectare videnť, qm̃ Chriſtum p ba-
ptiſmũ nunq̃ fuerunt induti, vt eſt Auicenna & Auerrois, q cùm nunq̃ Chriſto no
mina in baptiſmo dederint, nullo pacto fieri poteſt vt hæretici dicant. Nam alio-
qui oẽs gentiles philoſophi forent hac ratione ſub hæreticorũ nomine ſcribendi.
Hi ergo oẽs q hæreticorum hiſtoriã texuerunt, in hoc vnum laborauerunt, vt hæ
reticorum factiones deſcriberent, & ſic velut indice alijs oſtendiſſe viderentur ho

ſtes fidei,

A ſtes fidei, à quorum cõmunione abſtinere oportebat. Qui labor non parum Eccleſiæ catholicæ hucuſq; profuit, & nũc in dies plus prodeſt: qm̃ primus gradus ad oẽm virtutẽ capeſſendã, vt regius Propheta ait, eſt declinare à malo. huic aũt proximus eſt, facere bonum. Arator etẽ prius agrum à ſpinis aut qbuſcunq; noxijs herbis expurgat, & ſic terra ex acceptis poſtmodum ſeminibus ſegetes producit. Ad hunc modum medicus p̃ſcribens leges infirmo qbus incolumitatem & aſſequi & tueri poſſit, prius illum docet cibos à qbus eſt illi abſtinendum. In omni etiam doctrina non minus laborandum eſt vt errores extirpent̃, q̃ vt veritas doceat̃. Nam extirpatis erroribus, veritas clarius agnoſcit̃, agnita ardentius amatur, amata deniq; vehementius defenditur, & cautius cuſtoditur. Quòd ſi hoc in qualibet doctrina obſeruatur, multo ſalubrius id fiet in Theologia, hoc eſt in doctrina Euangelica, in qua (vt eſt apud Auguſtinum) nullibi periculoſius errat̃, aut fructuoſius aliquid inuenitur. Bene ergo noſtris cõmodis proſpexerunt, q̃ hæreticorum hiſtoriam texuerunt, vt inde cognoſceremus eos à q̃rum cõmercio nos abſtinere oportebat. Verùm etiamſi hic eorum labor vtilis valde fuerit, multo tñ magis mea ſententia noſtræ vtilitati cõſuluiſſent, ſi plus laboraſſent vt oſtenderent hæreſes & errores, à qbus erat p̃cipuè abſtinendum, q̃ hæreticorum nomina, qui illarum hęreſum fuerunt autores. Nam ex hęreſi cognita facillimè quiſq; cognoſcet ptinacem eius autorem aut fautorem eſſe aut fuiſſe hæreticum. At hæretico proſcripto, & velut tali diffamato, non ſic cognoſcitur q̃d vitandum ſit in eo. Pleriq; etenim norunt Arrium, Sabellium & Neſtorium fuiſſe hæreticos, & velut tales ab Eccleſiæ cõmunione eiectos atq; damnatos: nõ tamẽ perinde Arrianos, Sabellianos, aut Neſtorianos agnoſcũt, qa videlicet ignorãt q̃d fuerit in cauſſa, vt Eccleſia Arrium, aut Sabellium, aut Neſtorium tali inuſſerit nota. Omitto q; in Catalogo plures hæretici nomine deſcribuntur, q̃rum tamẽ nulla citatur hæreſis pro
B pter quam cõſtet eos meritò ſic fuiſſe notatos, vt ſunt Adelbertus Gallus, Clemẽs Scotus, Petrus Conſtantinopolitanus, Petrus Olerij, Valdemarius, Nicoſtratus, Euagrius Ponticus, aliiq; multo plures. Quid quæſo iuuat ſcire hos fuiſſe olim hæreticos, ignorata cauſſa propter quam tam triſtis ſit in eos dicta cenſura, præcipuè cùm iſtorum libri non extent, qui hac occaſione forent ab idiotis vitandi? Cùm igitur ob hæreſim quam quiſq; docet aut tuetur, ſit hęreticus vitandus, & non vice verſa propter hæreticum hæreſis ab eo aſſerta: videnť mihi (q̃d citra inuidiam & eorum ſuggillationem dixerim) cõſultius illi fuiſſe facturi, ſi plus laboraſſent in hæreſibus prodendis, q̃ in hæreticorum nominibus recenſendis. Qua in re neminem hucuſq;, ex his q̃s legi, video exactè laboraſſe: qm̃ etſi Auguſtinus, aut Philaſter, aut Tertullianus, aut Guido, aut Catalogus, omnium hæreticorum factiones deſcripſiſſent, nullus tamen eorũ oẽs cuiuslibet hæretici errores recenſuit, imò eorum quilibet plures omiſit. Aliquas ſiquidem tribuit hæreſes Cataphrygibus aut Gnoſticis Philaſter, quarum nec meminit Auguſtinus de eiſdẽ hęreticis loquẽs. Aliquas item Auguſtinus impingit Manichæis, quas nullo pacto commemorat Philaſter. Guido aũt cùm Auguſt. ſequi videatur, nec alium p̃ter Auguſtinũ circa veteres hæreticos enarrandos eum vidiſſe appareat, cùm de qualibet hæreticorum factione diſſerit, non plures illi errores impingit, q̃ apud Auguſt. legit: q̃is apud alios autores, ſi eos legiſſet, potuiſſet plures reperire. Vnde apertiſſimè conuincitur eos in hoc tantum laboraſſe, vt hæreticos nobis velut índice oſtenderent. Quæ omnia mihi preſſius intuenti, viſum eſt opus aggredi, in q̃ non tantum ſtudebo vt oẽs recenſeam hæreticos, quantum vt omnes deſcribam hæreſes, quæ ad noſtrum vſq; tempus, ſcriptorum, q̃s potui habere, memoria cõſeruauit, ſupplens ex vno, quod alium omiſiſſe videro. Quo facto, fiet vnà omnium hęreſum congeries, à qua quẽlibet catholicum abſtinere oportebit. Et ſic facilè quiſq; agnoſcet toxicum q̃d vitãdum eſt, & ſemitam à qua declinare debet. Vt autem ex hoc no-

ſtro labore facilius quilibet proficere valeat, hæreſes ipſæ non iuxta tẽpora in quibus ortæ ſunt, diſponentur, ſed iuxta rerum materias circa quas verſantur. Quapropter res ipſæ de quibus tractant, per dictiones iuxta alphabeti ordinem digeſtas diſtribuentur. Sub qualibet verò dictione hæreſes illæ diſponentur, quæ ad rem per dictionem illam ſignificatam ſpectare videbuntur. Quo ordine obſeruato, facillimũ cuiq; erit, propoſita ſemel quacũq; materia, ſcire hæreſes quæ iam circa illam exortæ ſunt, & quas vitare oportet. Cùm verò vnamquanq; hæreſim pertractabo, hunc tenebo ordinem. Primò poſt enarratam hæreſim, hæreſiarcham prodam, velut illius factionis ducem: qui poſtmodum ſub eo duce militauerunt: qui etiam deinde errorem iam emortuũ ab inferis reuocarunt. Tum contra ipſum errorem aliquibus argumentis, eisq; breuiſſimis, diſputabo, quibus hæreſis (mea quidem ſententia) reuinci poſſit. Exequentur hoc alij doctiores fortius & efficacius, ego pro modulo meo præſtabo quod potero. Nolui fuſius ſpaciari, quanquã forſan ſæpe id agere facillimè potuiſſem, in campo latiſſimè patẽti, ſed in Arctum omnia congeſſi, ſtrictius omnia expendi, conſultius fore iudicans, pauca idonea adferre, quam multorum animos loquacitate mea prægrauari. Quòd ſi de omnibus hæreſibus eſſet late diſputandum, fieret neceſſariò, vt modum vnius voluminis etiam magni, noſtrum excederet opus: quoniam nec in tribus aut quatuor voluminibus, ne dicam in vno, poſſunt omnes hæreſes coaceruari. Idcirco breuitati ſtudere decreui, & in compendij formam omnia redigere. Quæ verò reſtabunt, ad alios ſcriptores, ſi quos ſcierim, remittam, vnde vberius haurire quiſq; poſſit. Poſtremò ſi quod celebratum fuerit concilium, quod de illa re quoquo pacto definierit, definitionem & decretum ſubiungam. Quantus autem hic noſter labor fuerit, lector candidus & à liuore alienus facilè iudicabit, cùm ad ſolas hæreſes recenſendas oportuerit plurimos autores euoluere, plurima luſtrare volumina, præſertim cũ cùm inter recentiores ſæpenumero non conueniat, oportuit ab alijs vetuſtioribus veritatem petere. Quo labore tranſacto, cùm viderem mihi reſtare maiorem, videlicet aduerſus tot ſerpentes pugnare, tot monſtra domare, deterrebar ab incepto, pondere tantarum rerum preſſus: qm̃ conſiderabam me ſumpſiſſe materiam meis viribus minimè (vt iuxta Horatij p̃ceptum decebat) æquam: retraxiſ ſemq; pedem, niſi dn̄m audiſſem dicentem: Vnus ex vobis fugabit mille. Non eſt enim nunc manus domini aut infirmior, aut impotentiõr ad me roborãdum contra hæreticos, quam olim fuit ad præſtandum auxilium & robur Sampſoni cõtra Philiſteos, quorũ mille vna aſini mãdibula interemit. Quapropter etſi conſiſtant aduerſum me omnium hęreticorum caſtra, nunquam timebo, quoniam in domino confido quòd à dextris mihi erit, ne commouear. Hac ergo fiducia munitus, in cãpum deſcendo, contra omnes & ſingulas hęreſes pugnaturus. Sed antequam ad pugnã accedamus, priùs pro certamine neceſſaria parare oportet, vtpote oſtendere ſymbolum eorum hoſtium cum quibus pugnandum eſt, & arma quibus præliari oportet, iudices ſub quibus certaminis periculum eſt ſubeundum. Nam ſi nullus ſit iudex, nullus erit certandi finis, præſertim aduerſus pertinaces. Verum ne dum falſos aliorum errores exagito, in aliquẽ ipſe, dæmone inſtigante, & Deo permittente incurram, illud in primis teſtor, & teſtatum eſſe ſemper volo, me nolle vnquam ab ea fide, quã catholica tenet Eccleſia, vel latũ pilum diſcedere. Quòd ſi fortè aliquid ſimile deprehendatur, non ex induſtria dictum eſſe volo, ſed per incuriam aut ignorantiam ab homine qui errare potuit, elapſum, & iam nunc pro recantato haberi peto. dicam etenim cum Auguſtino, quòd errare potero, ſed hæreticus nunquam ero.

Deut. 32.

Iudic. 15.

A

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMOREN. MINORITAE aduerſus Hæreſes, Liber Primus.

Quid ſit hæreſis. Cap. I.

DE hæreſibus tractaturus, ab hæreſis definitione auſpicandum cenſui. Prius enim oportet, iuxta Ariſtotelis præceptum, hæreſis definitionem ſtatuere, ad quã velut ad gnomonem ſit quæuis aſſertio de hæreſi examinanda. Hæreſis iuxta nominis veram & integram ſignificationem electio dicitur, quòd ſcilicet eam vnuſquiſq; eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem: venitq; à verbo Græco αἱροῦμαι, quod Latine ſonat eligo. Inde philoſophorum ſectæ aut opiniões, hęreſes appellatæ ſunt. Ex qua vocis ſignificatione alicui forta ſſe videretur doctrinam Euangelicam hæreſim fore appellandam, cùm eam plurimi errores alios deſerentes, ſibi eligant, eò quòd exiſtiment eſſe veriorẽ. Verùm hoc ſtatim diſſoluet quiſq;, ſi conſideret Euangelicam doctrinam non ab homine proditam, aut aliqua humana ratione inuẽtam, ſed ſola Dei inſpiratione & reuelatione agnitam, ac ideo non ex noſtra electione obue-
B niſſe alicui, ſed ſola Dei voluntate eam manifeſtante. Nullus enim ſuæ tãtum innixus prudentiæ, illi aſſentire poſſet. Quo fit, vt prius à Deo edoctum eſſe oporteat, quiſquis hanc verè & tenaciter (vt decet) amplectatur diſciplinam. Sic enim dicit ipſe veritatis magiſter: Nullus venit ad me, niſi pater meus traxerit illũ. Qua Ioan. 6
propter iuxta vocis proprietatem quantumlibet extenſa dictione, minime hæreſis appellari poteſt. Cui ſententiæ fauet Theophylactus ſuper illud ad Coloſſenſ. ſecundo: Videte ne quis vos ſeducat per philoſophiam & inanem fallaciam ſecũdum traditionem hominum. ſic enim ait: Vides quemadmodum per varia, humana quædam, hominum ſenſus & cogitatus, captiones eiuſmodi emanarint. Eó que hæreſes dicuntur, quòd hominum ſint variæ ſententiũ opiniones. Sed Chriſtianorum hæc fides nequaquam humano aliquo ſenſu vel iudicio cõſtat, & ideo nec nomen aliquod ſortita eſt iſtiuſmodi, vt hæreſis diceretur. Hæc ille. Sententia ergo quam pro ſuo arbitrio ſibi quiſq; elegit, hæreſis appellatur. Hinc (mea ſententia) viri catholici nomen hæreſeos contrahẽtes, aſſertionem à vera fide deuiantem hæreſim appellauêre, quaſi non à Deo habitam aut reuelatam, ſed hominum electione inuentam, nec ſacris literis conformem, ſed veritati fidei repugnantem. Omnis enim veritas ad fidem ſpectans, cui credere tenemur lege diuina, à Deo ipſo reuelata eſt, nec ex hominum electione pendet. Alioqui ſi ex hominis electione pẽderet, quiſq; impunè illi diſſentire valebit: cui manifeſtè obuiat Paulus, qui in prima ad Corinth. epiſtola, capite ſecundo ſic ait: Sermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanę ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Si ergo aliquid humana ratione inuentum eſt, illud minime fides eſt. Quo fit, vt ſi res ſe offerat, ad cuius alteram ex oppoſitis partem tuendã fides nos cogat, ibi aſſertionem contrariam, hæreſim appellemus. Sic igitur euenit, vt hoc nomen hæreſis, quod Ethnicis promiſcuum eſt, omni opinioni, ſiue veræ, ſiue falſæ, theologis, qui eo

paulo contractiore ſignificato vtuntur, ſit infame, eò q; in fide, in qua oportet ca- C
ptiuare intellectũ in obſequium Chriſti, proprij iudicij ſententia præfertur ſacris
literis, aut Eccleſiæ definitioni, aut Conciliorum traditionibus. Qui autem ſacris
literis, aut Eccleſiæ definitionibus contradicit, ſpiritui ſancto huius rectori & illa-
Lucæ 10 rum autori contradicit. Qui vos, inquit Chriſtus, ſpernit, me ſpernit: qui autẽ me
Ioan. 12. ſpernit, ſpernit eũ qui miſit me. Et alibi: Qui ſpernit me, & non accipit verba mea,
habet qui iudicet eum. Qui ergo Eccleſia cõtempta, aut ſacris literis poſthabitis,
ſoli ſuæ prudentiæ innititur, adeò arrogans eſt, vt huic verè tribui poſſit quod di
2. Theſ. 2. cit Paulus: Qui extollitur ſupra omne quod dicitur Deus. Quam ſuperbiã idem
1. Tim. 6 gentium doctor alibi clarius exprimit, dicens: Si quis aliter docet, & non acquie-
ſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecũdum pietatem eſt
doctrinæ, ſuperbus, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas verbo-
1. Reg. 15 rum. Nolle etiam acquieſcere (vt eſt in primo Regnorũ) quaſi peccatũ ariolandi
eſt. Grauiſſimum ergo peccatum eſt, propriæ ſententiæ adeò tenaciter adhærere,
vt præ illa quis Eccleſiam contemnat, quæ à Deo regitur. Vnde Gregorius: Cùm
nequiſſimi ſpiritus vniuſcuiuſq; animam in prauis operibus inuoluunt, ſed inte-
gritatem fidei vitiare nõ poſſunt, quaſi adhuc inferiora mẽbra polluunt. Qui aũt
in fide corrũpuntur, vſq; ad verticẽ conſtuprãtur. Malignus em̃ ſpiritus ab infimis
mẽbris quaſi ad ſumma pertingit, cùm actiuã vitã polluens, caſtam celſitudinem
fidei, diffidentiæ morbo corrumpit. Hæc ille. Vides hic, vt quemadmodum fides
eſt baſis totius Chriſtianæ virtutis, ita hæreſis ſit totius nequitiæ cõplementum.
Hac ergo de cauſſa, & non immeritò, hæreſis nomen Chriſtianis famoſum eſt,
quod Ethnicis eſt promiſcuum: q; apud hos liberum ſit cuiq; pro ſuo iudicio ſen-
tire: apud illos verò, quantumlibet rationes vrgeant, nunq̃ licebit aliud q̃ Eccleſia
ſentire. Oſtẽſa ergo nominis ratione, ſupereſt vt rei definitionem ſtatuamus. Hæ
Definit. reſis eſt dogma falſum fidei orthodoxæ repugnans. Dicimus hic dogma falſum D
hæreſeos omnem enunciationem falſam, ſiue illam quis dogmatizet, ſiue illam ſecum ta-
citus affirmet. Nam vtrunq; hæreſis eſſe poteſt. At præter enũciationem hæreſis
nequit inueniri. Sola enim res effecta, abſq; iudicio intellectus definientis pecca-
tum eſſe poteſt, hæreſis aũt minimè. Qui enim furatur, etſi contra ſcripturam id
fieri vetantem agat, non eſt hæreticus, niſi credat furtum non eſſe peccatum. For-
nicationẽ ſacra ſcriptura prohibet, at qui fornicatur, niſi hoc impunè fieri credat,
nõ eſt cenſendus hæreticus. Opus ergo ſolum ſine intellectus errore, hæreſis non
eſt, quantumlibet opus ſit ex ſcriptura prohibitum. Propter q̃d admonere opor-
tuit, vt cum ſimoniam aliquando hæreſim appellari audieris, intelligas, non opus
ipſum q̃ ſimonia cõmittitur, eſſe hæreſim, ſed errorem quo credit ſpiritualia eſſe
venalia. Sic enim vocatur à Gregorio Nazianzeno, in fragmento quodam à Gra
tiano poſitum. 1. quæſtione prima, cap. qui ſtudent. Sed obſtabit quiſpiam, ſi res
acta, intellectu minimè circa eã errante, hæreſis non eſt, quare deprehẽſus in exer
citio Iudaicæ cęremonię, aut alicuius ritus Sarracenorum, vtputa quia ſabbatum
obſeruat, aut agnum Paſchalem comedit, velut hæreticus punitur? Quòd ſi ex fa-
cto dicas ſuſpicionem oriri, vt id q̃d facit, ita eſſe faciendum credat: cur non eadem
ratione fur aut fornicator anſam ſuſpicionis præſtat, vt ſuſpicemur illum ſic face-
re, quia ſibi licere credit? Cui obiectioni reſpondetur, magnum eſſe inter hæc &
illa diſcrimen. Sunt enim aliqua peccata ad quæ homines ſunt natura procliues,
vt ſunt carnis illecebræ, auri ſacra fames, honoris appetitus. Hæc ergo cũ talia ſint
vt in illa præcipites feramur, etiam repugnante conſcientia agimus. Sunt alia pec-
cata, quæ ſecus ſe habent, ad quæ voluntas non fertur, eò q; nihil habẽt quo poſſint
allicere voluntatem, quapropter cùm ad illa voluntas indifferens ac dubia ſit, in-
tellectum conſulit, vt ſciat quid facto opus ſit: neque in his repugnante conſcien
tia aliquid agere tentat. Eſt enim intellectus voluntati à conſilijs. Sæpenumero

autem

A autem accidit, vt rex, inconsultis omnibus, imò omnium consilio posthabito, in id ad quod pronus est, præceps ruat, & quod libuerit agat: cum tamen sæpissime in reliquis consulentibus cedat, & ex eorum consilio fieri omnia præcipiat. In his ergo ad quæ voluntas non est prona, nusquam intellectus iudicio spreto aliquid operatur. Ad cæremonias autem has vel illas obseruandas, nulla est à natura pronitas in voluntate, nisi fortè ex consuetudine exequendi eas, quæ altera est natura. Idcirco vehemens est suspicio, vt ibi voluntas regatur ab intellectu, ita vt quod facit, sic credat esse faciendum. Sic enim saluator ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Nam (vt Aristoteles tertio Ethicorum ait) qualis est vnusquisq; talia dicit & operatur. Ex hac sola (vt opinior) ratione simoniacus appellatur hæreticus à Gregorio in Registro dicente: Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc vt hæreticus fiat ordinatur. Nam ex hoc quod impreciabile licetur, verisimile est eum male sentire de sanctitate Ecclesiæ, quasi credat eam velle spiritualia liceri, quam tamen Ecclesiam credere tenetur sanctam, immaculatam, sine macula & sine ruga. Ecclesia igitur de his quæ foris patent iudicat, quæ non est dubiũ esse mala. An autem intellectus sit concors operi necne, Deus nouit qui intuetur cor. Homines autem nesciũt nisi quæ foris patent: quanquam vehemens est suspicio, vt in illis magna sit intellectus ad opus conuentio. Et hac de causa punitur ex facto istorum velut hęreticus, qui propter alia opera, quantumlibet per sacram scripturam prohibita, minime vt talis punietur, eò quod ibi suspicari non liceat, vt quod facit, sic credat esse faciendũ. Vt ergo ad propositam hæresis definitionem redeamus: colligamus, nullibi hæresim reperiri posse sine errore intellectus, omnis enim hæresis dogma falsum est: at non omne dogma falsum hæresis est, cum multi sint errores, in quibus (etsi pertinacia adesset) nullũ peccatũ est. Fuisset tamen graue peccatũ (vt iam diximus) si hæresis esset. Non est ergo omnis error cẽsendus hæresis: quia nec omnis veritas ad fidẽ catholicã pertinet. Non enim exigitur à Christiano, vt sciat numerũ & vim elementorũ, motum & ordinẽ & effectus syderum, naturas animaliũ, fruticum, fontium, lapidum, & alia innumera: quæ etsi Christianus ignoret, aut circa illa erret, falsum pro vero asserẽdo, nullũ peccatum est. Vnde Augustinus in Enchiridio cap. 21. In his atq; huiusmodi falsitatibus, salua fide quæ in Deo nobis est, fallimur: & via nõ relicta quæ ad illũ nos ducit erramus. Qui errores etiam si peccata non sunt, tamen in malis huius vitæ deputandi sunt, quæ ita subiecta est vanitati, vt approbẽtur hic falsa pro veris, respuantur vera pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hæc ab ea fide absint, per quam ad veram certamq; atq; æternam beatitudinem tendimus, ab ea tamẽ miseria non absunt in qua adhuc sumus. Hæc Augustinus. Iam vides qualiter non omnis error appellandus est hæresis, sicut nec omnis veritas fides appellatur. Error ergo ille qui fidei catholicæ obuiat, hæresis dicitur. Meritò ergo hæresim superius definiuimus quòd sit dogma falsum, fidei orthodoxæ repugnans. Propter quod meritò quærendum erit, quæ sint illa quibus fidem adhibere tenemur. Opposita enim ex mutua collatione facilius cognoscuntur. Sic enim postquam cognouerimus quæ sint illa quæ ad fidem catholicam spectant, manifestè colligitur, vt omne quod illis repugnare certò sciuerimus, hęresim esse decernamus. Inde etiam ostendetur, quibus armis vtendum erit ad hæreses expugnandas. Fides autẽ catholica, quam indubiè tenere oportet, est ea quam sacræ literæ produnt. Et non solum hæc, sed quicquid (etiam sine sacris literis) sancta mater Ecclesia vniuersali traditione nobis credẽdum proponit. Si ergo quodlibet horum diuina lege credere tenemur: fit necessariò, vt quicquid alicui horũ repugnat, hæresis esse credatur. Ideo oportet vt singula hæc singulis capitulis differamus. Et primo quę sunt scripturę, quæ pro canonicis habendæ sunt, inquiramus.

B

Matt. 7.

De scripturis canonicis quibus hæreses reuincendæ sunt. Cap. II.

QVVM ergo aduersus hæreticos sit nobis pugna designata, expedi- C
ens mihi videtur vt arma quibus dimicandum erit, prius assignentur. Sic enim in carnali militia videmus, vt prouocanti ad singulare certamen & prouocato simillima sint arma. Non enim fas est cuiq; pro libito armis vti, sed ea oportet vtriq; esse paria simillimaq;. Quo fit, vt ante congressum prodantur arma quibus certaminis periculum subeundum est: in qua re læpenumero euenit, vt non modica sit ante pugnam de telis eligendis dissensio, cùm inter eos de hac re nõ conuenit. Necq; multũ ab hoc instituto distat disputãdi ratio. Sũt enim in vnaquaq; scientia principia in ea notissima, tanq̃ cõmunia omnibus arma, quibus sublatis (vt Aristoteli placet) nullus disputatiõi relinquitur locus, nullũq; telum quo configere possis aduersarium. Ne ergo in posterum pluries disceptandum esset de scriptura, oportuit primum statuere quæ canonica sit, cui credere quisq; teneatur. Nam sicut in alijs scientijs, prima earum principia, nullus qui eas profitetur, negat: ita in negocio fidei, pro vnico & indubitato principio, a quolibet qui se pro Christiano gerit, haberi debet, verum esse quicquid in sacris codicibus continetur. Credi enim par est non solum à Christiano, verum & ab Ethnico vel mediocriter pio, & de Deo ea solùm quæ naturali ratione haberi possunt, sentienti: Deum adeo veracem esse, vt mentiri nequeat. Si ergo Deus mẽtiri non potest, scriptura ab eo condita, falsa perinde esse nequit. Et quicquid per aliorum ora Deus nobis insinuare voluit, erit perinde verum, ac si ab ore ipsius Dei prodijsset. Lo
Lucæ 1 cutus est nanq; dominus Deus Israel (vt ait Zacharias apud Lucam) per os sancto
Psal. 44. rum qui à seculo sunt prophetarum eius. Et Propheta regius testatur linguam suam calamum esse scribæ velociter scribentis. Hoc epitheto spiritum sanctum designans, cuius gratia (ex Ambrosij sententia) tarda molimina nescit. Hoc etiã vel ipsorum prophetarum testimonio euidenter patere potest, cùm solenne sit apud
Hebræ. 1 eos hæc addere, Hæc dicit dominus Deus. Cui sentẽtiæ adstipulatur Paulus: Mul D
tifariam, inquit, multisq; modis olim loquens Deus patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Ecce qualiter Pauli testimonio Deum ore prophetarum locutum fuisse constat. Et beatus Petrus eandem sententiam do
2. Petr. 1. cet, dicens: Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines. Et ipse dominus Deus cuidã
Hiere. 15 prophetæ dicit: Si separaueris speciosum à vili, quasi os meum eris. Deniq; dominus in Euangelio, cùm discipulos ad prædicandum mittit, fiduciã eis quasi parum
Matt. 10 ad loquendum audacibus præbens, dicit: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Ex quibus omnibus manifestè colligitur scripturas aliquas diuinas esse, illas. s. quas homines aliqui Deo inspirante scripserunt: imò (vt verius dicam) quas Deus ipse manibus hominum scripsit. his omnibus fidem integram præstare debemus, nec eis magis quàm Deo illarum autori refragari licet. Harum ergo scripturarum testimonia, tanquam prima in hac scientia principia, & velut arma omnibus cõmunia suscipienda sunt, quibus & hęreticum se tueri oportet, & nos aduersus eundem pugnare. Est enim sacra scriptu
Cantt. 4. ra, turris Dauid cum propugnaculis munita, ex qua mille clypei pendent, omnisq;
1. Reg. 17 armatura fortium. Hæc est etiam torrens vnde Dauid lapides sumpsit, quibus superbum Goliath prostrauit. arma Saulis, quę magis grauant quàm iuuant, ratiocinationes sunt ex humana prudentia manantes. Nam (vt dicit Hieronymus in epistola ad Theophilum Alexandrinum) fides pura, & aperta confessio, nõ quærit strophas & argumenta verborum. Vnde patet miserè errasse Felicianum hæreticum Arrianum dicẽtem, in caussa fidei magis rationibus, quàm scripturarum testimonijs vtendum esse. Illa enim circa quæ nostra fides versatur (vt aliàs longiori tractatu differemus) supra omnem rationem sunt, nec ad ea inuestiganda nostri intellectus lucernula sufficit lumen effundere sufficiens. Vnde Basilius in ex-

positione

A poſitione Pſal. 115. ſicait: Denicq; in quolibet ſtudio, quod ordine in finem procedit, impoſſibile eſt primorum ſubiectorum demonſtrantiones inquirere, ſed neceſſe omnium artium, quæ probatione nituntur, principia ſine veſtigatione aut ratione poſita, reliqua quæ deinceps ſequuntur, cũ ratione oſtendere. Sic et theologiæ myſterium ex fide minimè rationibus probata ædificium quærit. Hæc Baſilius. Velle igitur rationibus conuincere, ſacram ſcripturam eſſe veracem, tanta mihi videtur dementia, ac ſi quis vellet rationibus fulcire prima alicuius ſcientiæ principia. Sacram ſcripturã eſſe veracem axioma eſt cuilibet ſe pro Chriſtiano gerenti, contra quem ſolum arma ſumpſimus. Non enim aduerſus Ethnicos & Sarracenos eſt nobis ſermo, ſed aduerſus eos qui ſe Chriſtianos iactant, cũ nihil minus ſint. Qui omnes velut primũ in hac diſciplina principium credere tenentur, ſacram ſcripturã eſſe veracẽ. An verò talis ſcriptura diuina ſit vel humana, quiſpiam fortè vertet in dubiũ. Idcirco videndũ eſt quinã ſunt hi libri qui pro canonicis habendi ſunt, quorũ dictis velut diuino oracuło refragari non licet, et quorum teſtimonio reuincendi ſunt hæretici. Vt ergo ſciamus libros quos pro canonicis habere oportet, audiamus quid in hac parte cõciliũ Laodicenũ in ſuorũ decretorum ca. 59. definierit. Concilium Laodicenum. Non oportet ab idiotis pſalmos cõpoſitos & vulgares in Eccleſijs dici: neq; libros qui ſunt extra canonẽ legere, niſi ſolos canonicos noui & veteris teſtamenti. Quæ autem oporteat legi, & in autoritatem recipi, hæc ſunt. Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiũ, Ieſu Naue, Iudicũ, Ruth, Regũ libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Eſdræ, Liber pſalmorũ numero centũ quinquaginta, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Cantica canticorũ, Iob, Heſter, Duodecim prophetarum libri, id eſt, Oſee, & Amos, Ioel, Abdias, Ionas, Michæas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Noui teſtamenti, id eſt, Euange

Concilium Laodicenũ

B liũ ſecundum Matth. ſecundũ Marcum, ſecundũ Lucam, ſecundũ Ioannẽ, Actus apoſtolorum, Canonicæ epiſt. 7. Iacobi vna, Petri duæ, prima, & ſecunda: Ioannis tres, prima, ſecunda, & tertia: Iudæ vna: Epiſtolæ Pauli numero 14. ad Romanos, ad Corinth. prima, & ſecunda, ad Galat. ad Ephe. ad Philippenſes vna, ad Coloſſ. vna, ad Theſſalo. duæ, prima & ſecunda, ad Timotheum duæ, prima & ſecunda, ad Titum, ad Philemonẽ, ad Hebræ. Hæc cõcilium Laodicenum. Sed iam video quantum exultet hæreticus ex ratione librorum in hoc catalogo aſſignata, cum videat pleroſq; ibi omitti, qui paſſim pro canonicis habentur. Nam & hoc maximè cupiunt hæretici, vt omnes quot potuerint libri a canone auferantur, neq; in catalogo ſacrorũ voluminum cõnumerentur. Vident enim non licere autoritati cuiuſcunq; ſcripturæ ſacræ repugnare: quapropter ſummopere nituntur ſcripturas minuere, ne arma habeamus quibus eos cõfigere poſſimus. Cuius rei vel hoc teſtimoniũ efficaciſſimũ eſſe poteſt, quòd ſi fortè cõtra ſuam aſſertionẽ adferatur ex quopiã ſacræ ſcripturæ libro locus aliquis tam apertus, vt non patiatur adulterinã aliquã expoſitionẽ, ſicq; claudat hęreticũ, vt nullã illi rimulã, qua elabi poſſit, relinquat, ſtatim ad hoc eis cõmune aſylũ confugiunt, vt non vereantur inficiari libru illum eſſe canonicũ, aut vllo modo ad ſacrã ſcripturam pertinere. Dicet ergo hæreticus quiſpiã: Ecce Laodicenũ concilium in ſpiritu ſancto congregatũ de libris canonicis definit, nec tamẽ inter eos cõmemorat librũ Tobiæ, aut Iudith, aut Sapientiæ, aut Eccleſiaſticum, aut Machabęorum libros, aut Apocalypſim, non ſunt ergo hi pro canonicis habendi. Hæc collectio cuicunq; vel parum docto logico eſt infirma. Nam etſi ſufficiens argumentũ ad probandũ aliquid ſit, quia iſte aut ille idem dicit, nõ tamẽ ſufficiens eſt ad aliqd negandũ, quia ille nõ dicit. Quo fit vt ex hoc, quòd libri p̃fati à cõcilio Laodiceno p̃termiſſi ſunt in ratione ſacrorũ librorum reddenda, non oporteat libros illos à ſacro inſtrumento reijciendos. Cęterùm fieri potuit, vt tunc de libris illis fuerit ab eis dubitatum, & in re tam ſeria

noluiſſe

noluiſſe temere quicquam definire, donec plenius fuiſſent edocti. Sed inſtat hæ- C
reticus. Si dubitatum eſt ab illis in ſpiritu ſancto congregatis, qualiter nos audemus velut certi aſſerere, de quo illi dubij fuerunt? O forte argumentum. Quid cogit vt perpetuò dubitetur, quod ſemel dubitatum eſt? Reſpondeat vel parum eruditus logicus, ſint ne ſufficientes hæ collectiones? Olim dubitatum eſt de hac re, ergo nunc dubitatur, olim licuit vertere in dubium, nunc ergo licebit. Prima collectio clarè oſtenditur infirma ex hominis profectu in addiſcendo, vt cõtinuò diſcendo proficiat, quò fit vt plura nunc certò ſciat, quæ olim vel ſibi erant dubia, vel penitus ignota. Cur non idem dicendũ de Eccleſia in membris eius? Erit ne Eccleſia ſemper in eodem ſtatu, vt nunquã proficiat? Abſit. Proficit enim vt in virtutibus & bonitate, ita in ſcientia & doctrina, Deo eam quotidie plenius illuſtrante. Propter hoc in Canticis Eccleſia comparatur auroræ. Quæ eſt iſta, inquit, quæ Canti. 6.
progreditur quaſi aurora cõſurgens? Aurora autẽ temporis ſucceſſu magis ſplendet, vehementius rutilat. Sic etiam ſi velimus Eccleſiã a calce (vt dicitur) ad carceres reuocare, quam parua lux in principio naſcentis Eccleſiæ? ſiue eam ad Abel vſq; iuſtum referas, ſiue ad mortẽ Chriſti, quando noua ſurgit è cœlo: tunc enim pauciſſimis notũ myſterium illud abſconditũ. Illi etiã quibus noſſe datũ eſt (Apoſtolos excipio) non tam plenè & perfectè ſicut poſteri. Nimirum progreditur aurora, conſurgitq; ſol, effunditq; ob oculos noſtros lucis ſuæ vberiores radios. Quo fit vt multa nunc ſciamus, quæ à primis patribus aut dubitata, aut prorſus ignorata fuerunt. Secunda collectio oſtenditur debilis, imò inanis, ex mutatione rerum, ex qua oritur etiã decretorũ variatio & mutatio: vnde euenit vt quod olim licebat, iam nõ liceat. Cæterùm cũ res quæ ad fidẽ pertinent, nunc ſtatæ ſint & fixæ, neq; ex hominũ pendeant voluntate, in hac re (vt aliàs dicemus) decretorũ innouationes non proueniunt ex nouitate rerũ, ſed ex noua illarũ rerum ſcientia: quibus cõ-
pertis, Eccleſia à ſpiritu ſancto edocta definit. Qua definitione data, non licebit D
dubitare, de quo antea licebat. Beatus Cyprianus in epiſtola ad Donatũ inter multa mala q̃ numerat, hoc vnum auditu dignũ eſt, fieri poſſe q̃d factũ eſt. Alioqui ſi liceret omnia vertere in dubium, quæ olim dubitata ſunt: licebit perinde dubitare an obligemur ad obſeruantiam legitimorum, an baptizati ab hæreticis rebaptizandi ſint. Nam hæc olim ab illuſtribus viris Eccleſiæ dubitata ſunt. Nec tamen ideo nunc dubitare licet, Eccleſia illud fieri vetante. Ad hunc modũ olim ab aliquibus dubitatum eſt de libro Sapientiæ, an eſſet Salomonis. Ab alijs de libro Tobiæ, an eſſet canonicus. Ab alijs de libro Iudith, eadẽ ratione. Ab alijs de libris Machabæorũ ſimili de cauſa. Ab alijs de epiſtola ad Hebræos an eſſet Pauli. Ab alijs de epiſtola quæ ſub nomine Iacobi circunfertur, an ſit eius. Ab alijs denique de libro Apocalypſis. Nunc verò iam nulli de hac re dubitare licet, quia Eccleſia poſtmodum diuino ſpiritu amplius illuſtrata, cenſuit libros præfatos meliore quam antea lapillo numerandos: quod patet ex cõcilio tertio Carthaginenſi in ſuorum
Concilium Carthaginẽſe. decretorum cap. 47. ſic definiente. Concilium Carthaginenſe. Item placuit vt præter ſcripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine diuinarum ſcripturarum. Sunt autem ſcripturæ canonicæ. Primus Geneſis, Secundus Exodus, Tertius Leuiticus, Quartus Numeri, Quintus Deuteronomium, Sextus Ieſu Naue, Septimus Iudicum, Octauus Ruth, Nonus Regum lib. quatuor. Paralipomenon lib. 2. Iob vnus, Pſalterium Dauidicum, Salomonis lib. 5. Libri duodecim prophetarum, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Heſter, Eſdrę, libri duo, Machabæorũ lib. 2. Noui autẽ teſtamenti 27. Euangeliorũ li. 4. Actuum apoſtolorũ li. 1. Pauli apoſtoli epiſtolæ. 14. eiuſdẽ ad Hebræos. 1. Petri apoſtoli. 2. Ioannis Apoſtoli tres, Iudæ apoſtoli vna, & Iacobi vna, Apocalyſis Ioannis lib. 1. qui ſunt vigintiſeptem. Hæc concilium Carthaginenſe tertium, cui interfuit beatus pater Auguſtinus. Vides hic nullum librum prætermiſſum eorum qui

in ſacro

A in ſacro volumine paſſim circunferuntur, præter duos Eſdræ: reliquos autem om
nes ſacris ſcripturis connumeratos. Hanc eandem rationem ſacrorum librorum
reddit innocentius papa huius nominis primus in epiſtola ad Exuperium Toloſa
num Epiſcopum circa finem, quæ epiſtola habetur in libro conciliorum, ſub hoc
titulo, Decreta Innocentij papæ. Is enim pontifex ſanctus perinde ac doctus ſic
ait: Qui vero libri recipiantur in canone ſanctarum ſcripturarum, breuis annexus
oſtendit. Hæc ſunt ergo quæ deſiderata moneri voce voluiſti, Moſi lib. 5. id eſt Ge
neſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiũ, necnon & Ieſu Naue, & Iudi-
cum, & Regnorũ lib. 4, ſimul & Ruth. Prophetatũ lib. 16. Salomonis lib. 5. Pſal-
teriũ. Item hiſtoriarum Iob. 1. Heſter. 1. Iudith. 1 Machabęorũ. 2. Edræ. 2. Paralipo-
menon. 2. Item noui teſtamenti, Euangeliorũ lib. 4, Pauli apoſtoli epiſtolæ. 14. Epi
ſtolæ Ioannis tres, Epiſtolæ Petri duæ, Epiſtola Iudæ, Epiſtola Iacobi, Actus apo
ſtolorum, Apocalypſis Ioannis. Hæc innocentius. Ecce eoſdem libros à pontifice
ſummo, ſancto ſimul & docto, inter canonicos annumeratos, quos conciliũ Car-
thaginenſe tertiũ illo fermè tempore ſacros & canonicos cenſuit. Beatus Auguſt.
lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 8. eundem etiam librorum catalogum recenſet.
Ex quo Auguſtini loco ſcrupulus tollitur, qui fortè quempiam vrgere poterat ex
catalogo librorum ſacrorum ſuperius citato ex concilio Carthaginenſi, & Inno-
centio papa. In vtroq; ſiquidem loco adſcribuntur quinq; libri Salomoni: quod
fieri nequit niſi Eccleſiaſticus tribuatur Salomoni, quem conſtat nõ eſſe Salomo
nis, ſed Ieſu filij Syrach. Verum hic ſcrupulus tollitur per ea quæ Auguſtinus di-
cit illo octauo cap. ſecundi libri de doctrina Chriſtiana. Sic enim ſacros libros enu
merans ait, Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica canticorum, & Eccleſiaſtes.
Nam illi duo libri, vnus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de
quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur. Nam Ieſus filius Syrach eos ſcri-
B pſiſſe conſtantiſſimè perhibetur. Qui tamen quoniam in autoritatem recipi me-
ruerunt, inter propheticos numerandi ſunt. Hæc Auguſt. Verum de eo quod di-
xit librum qui dicitur ſapientia, eſſe Ieſu filij Syrach, poſtea recantat in ſecundo
libro Retractationũ, cap. 4. ſic inquiens: In ſecũdo ſanè libro de autore libri quem
plures vocant ſapientiã Salomonis, quòd etiam ipſum, ſicut Eccleſiaſticum, Ieſus
filius Syrach ſcripſerit, non ita conſtanter ſicut à me dictũ eſt, poſtea didici, et om
nino probabilius comperi nõ eſſe hunc eius libri autorẽ. Hæc Auguſti. Qui etſi
dicat librum Sapientiæ non eſſe Ieſu filij Syrach, nec tamen dicit eſſe Salomonis,
nec etiam retractat idquod alibi dixerat, vtrunq; librũ, Sapientiã ſcilicet et Eccle-
ſiaſticũ, propter quandã ſimilitudinem cũ libris Salomonis, dictos eſſe illius. Atq;
ita ſiue Sapientia ſit Salomonis, ſiue nõ, intelligimus quo pacto fieri poſſit vt Sa-
lomonis libri ſint quinq;, quemadmodũ conciliũ Carthaginenſe tefert: quoniam
Eccleſiaſticus etſi ſit à Ieſu filio Syrach editus, tamen propter ſimilitudinem cum
alijs Salomonis libris, ſæpe dicitur eſſe Salomonis. Et meritò meo iudicio Salo-
monis dici poteſt, cum multa ſint in libro illo ex Salomonis libris mutuata. Poſt
iſtas iam enumeratas ſcripturas, nõ eſt alia quæ canonica ſcriptura aut diuina me-
reatur appellari. Nam quamuis aliæ multæ ſint quæ magnam habeant autori-
tatem, multo tamen prænumeratis imparem. Canones ſiquidem apoſtolorum
numero quinquaginta per beatum Clementem (vt dicitur) aut collecti, aut
translati, primum poſt ſcripturas ſacras tenent locum. Quapropter beatus Da-
maſcenus in quarto libro de fide orthodoxa, recenſito canonico librorum ca-
talogo, continuò pòſt ſubiungit & canones Apoſtolorum per Clementem: &
beatus Iſidorus in eo volumine quo omnium conciliorum decreta congeſſit,
canones Apoſtolorum ante omnium conciliorum decreta locauit: non quod
maior ſit illorum autoritas, quam cuiuſcunque concilij vt decet congregati,
ſed propter Apoſtolorum, vt ſuſpicor, maiorem reliquis omnibus & ſancti-

tatem

tatem & dignitatem. Conciliorum ſiquidem omnium probè congregatorum D
decreta, vt poſtmodum oſtendemus, firmiſſimam habent autoritatem, quibus
nemini licet repugnare. Nec tamen ideo conciliorum decreta, ſicut nec apoſto-
lorum canones, pro ſcripturis diuinis habenda ſunt, cum diuinas præceptiones nul-
li liceat euertere aut immutare: apoſtolorum autem canones, & conciliorum de-
creta, nouis ſuccedentibus cauſſis in multis antiquata ſunt. Poſt conciliorum de-
creta proximum locum tenent decretales epiſtolæ à ſummis pontificibus emiſſæ;
longè tamen in his quæ fidem catholicam ſpectant, à conciliorum definitionibus
earum autoritas abeſt. Sed quia ex hac mea aſſertione quiſpiam fortè anſam ſu-
ſpicionis accipiet, me hoc loco velle docere papam eſſe concilio inferiorum, de-
creui hanc ſuſpicionem tollere: quoniam cum de hac re variæ ſint theologorum
non infimæ ſortis ſententiæ, nolo in præſentiarum aut vni aut alteri ſubſcribere.
Non eſt enim intentionis meæ varias hominum opiniones in hoc opere diſcute-
re, in quo ſolam catholicam & ſynceram fidem pertractandam ſuſcepi. Siue igi-
tur papa ſit ſuperior reliquo Chriſtianorũ concilio, ſiue inferior, alijs et in alium
locum diſputandum relinquens, hoc vnum conſtanter aſſeuero, eas fidei defini-
tiones, quæ à pleno & integro concilio, & rectè (vt decet) congregato datæ ſunt,
hoc eſt, quibus papa et reliqui in concilio congregati ſubſcripſêre, maioris eſſe ro-
boris et momenti, quã illas quas ſolus pontifex definiuit. Nam hoc tale concilium
quod papæ autoritate & conſenſu rectè congregatum eſt, non poſſe in fide erra-
re, ab omnibus veris Chriſtianis firmiſſimè hucuſq; creditum eſt: & nos alibi,
Deo duce, apertiſſimè ex ſacris literis conuincemus. At papam ſolum abſq; con-
gregatione concilij poſſe in ijs quæ ad fidem ſpectant errare, multi non contem-
nendæ autoritatis theologi aſſeruerunt: imò aliquos potifices ſummos in fide
erraſſe compertum eſt. Deinde ſi tanta eſſet ſolius papæ autoritas, quanta totius
concilij plenè & rectè congregati, fruſtra tantus labor pro conciliorum congre- E
gatione ſumeretur. At cum ſemper iudicatum fuerit conciliorum congregatio-
nes maximi eſſe momenti ad lites, quæ de rebus fidei emergere ſubinde contin-
git, tollendas: conuincitur inde aliquid magis eſſe autoritatis penes totum con-
cilium rectè (vt decet) congregatum, quam penes ſolum pontificem. Vnde ma-
nifeſtè error Gratiani deprehenditur, qui in volumine decretorum in exordio
diſtinctionis viceſimæ ita dicit: Decretales itaq; epiſtolæ canonibus conciliorum
pari iure exæquantur. Hoc autem vel ex eo conuincitur eſſe falſum, quod nulla
recta ratio patitur vt regula quæ à rectitudine deuiare poteſt, vllo pacto æquetur
rectiſſimæ atq; certiſſimæ infallibiliq; regulæ. Quòd ſi forte in Gratiani excuſa-
tionem quis dixerit dictum illius ad ſolas cauſarum definitiones eſſe referen-
dum, in quibus decernendis (excepta ſemper fidei cauſa) non minor eſt papę po-
teſtas, quam totius concilij: hæc interpretatio etſi verum habeat ſenſum, neſcio
tamen an verè ſcriptoris mentem exprimat: quoniam idem autor diſtinctione
decimanona eiuſdem libri, capite in canonicis ſcripturis, dicit decretales epiſto-
las eſſe ſcripturis diuinis annumerandas, & in earum ordinem referandas: motus
autoritate Auguſtini malè intellecta, corruptę; citata. Sic enim eã citat Gratianus:
In canonicis ſcripturis eccleſiarũ catholicarũ quãplurimũ diuinarũ ſcripturarum
ſolertiſſimus indagator autoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſint quas apo-
ſtolica ſedes, & ab ea alij meruerunt accipere epiſtolas. Hæc ibi. Quam literam ſi
Auguſtinus legeret, validiſſimè oppugnaret: tantum abeſt vt ſit Auguſtini. Ex
ea enim plurima Chriſtianæ fidei incommoda obuenirent. Primò vt litera illa
habet, oportet diuinis ſcripturis annumerare non ſolùm epiſtolas quas pontifi-
ces alijs dedere, ſed quas ab alijs recepere. Hæc autem adeò manifeſta eſt ineptia,
vt non ſit opus eam oppugnare. Quod autem ex ea litera hoc habeatur, quis non
videt? Sic enim ait, Inter quas, ſcilicet ſcripturas diuinas, ſanè illæ ſint quas apo-

ſtolica

A ſtolica ſedes & ab ea alij meruerunt accipere epiſtolas. Præterea decretales illæ epiſtolæ per alios poſteriores pontifices, aut per eoſdem à quibus miſſæ ſunt, reuocari poſſunt, ſicut de multis factum eſſe conſtat, pro qua re commune eſt eorum prouerbium: Par in parem non habet imperium. Qua ſentẽtia ſignificare volunt priorum pontificum decretis non teneri pontifices poſteriores, quin liberum ſit eis, cùm viderint, ea reuocare. Quo ſolo argumento ſatis edocent eorum decretales epiſtolas non eſſe ſcripturas diuinas, cùm has toti Eccleſiæ nedum pontifici nõ liceat vllo pacto infringere. Rurſus plurimæ pontificum epiſtolæ decretales ꝑ contrariam conſuetudinem abrogantur, quod nullo pacto canonicis diuinę ſcripturę libris conuenire poteſt, cùm illis nulla quantumlibet inueterata cõſuetudo obeſſe poſſit. Accedit huic, quòd magna ruditas eſt, eas epiſtolas quæ ſæpe ob res temporales easq; parui momenti ędítæ ſunt, diuinis ſcripturis vel de longinquo conferre, tantum abeſt vt in earum ordinem referantur. Quòd ſi fortè Gratianus decretales illas epiſtolas cõmendare volebat, per vera teſtimonia, quæ non deſunt, eaq; efficaciſſima, id faciendum erat, non per falſa: quoniam falſa & cõficta teſtimonia plus autoritati derogant quàm arrogẽt. Nam vt cæteras decretalium epiſtolarum laudes præteream us, quæ decima nona diſtinctione legũtur, vel iſta ſufficit, quòd vniuerſalis Eccleſiæ conſenſu probantur: quoniam inter cæteros Ioãnis Vvicleph errores condemnatos in concilio Conſtantienſi, ſeſſione octaua, is vnus eſt, quo ſic ait: Decretales epiſtolæ ſunt apocryphæ, & ſeducũt à Chriſti fide, & clerici ſunt ſtulti qui ſtudẽt eis. Verùm vt dictis noſtris pleniorem quiſq; fidem adhibeat, cognoſcatq; Auguſtinum perperam à Gratiano intellectum, corruptéq; citatum, operæprecium eſt veram Auguſtini literam in medium adferre, eiusq; veram intelligentiam edocere. Is enim beatiſſimus pater in ſecũdo libro de doctrina Chriſtiana capite octauo (nam ex eo libro ſumptum eſt id fragmentum quod Gratia-
B nus citat) ſic ait: In canonicis autem ſcripturis, Eccleſiarum catholicarum quamplurium autoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſunt quæ apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Hæc Auguſtinus. Quæ longiſſimè diſtant ab his quæ Gratianus adducit. Nam eo loco B. pater Auguſtinus de libris canonicis ſcripturæ differens, hanc regulam nobis aſſignat, vt illi libri pro canonicis habeantur, qui à pluribus catholicis Eccleſijs recipiuntur, inter quas Eccleſias Auguſtinus firmiter credit eas eſſe computandas, quæ apoſtolicas ſedes habuerunt: de eis ſcilicet Eccleſijs intelligens, quas apoſtoli velut earum epiſcopi rexerunt. Illas enim Auguſtinus præcipuas eſſe catholicas eccleſias credit, quæ epiſtolas apoſtolicas accipere meruerunt, id eſt, quibus apoſtoli ſuas dederunt epiſtolas, vt Romanæ Eccleſiæ, Corinthiorum, Theſſalonicenſium, Coloſſenſi, Epheſinæ, Hieroſolymitanæ, Antiochenæ, aut Alexandrinæ, quas omnes apoſtoli aut verbis docuerunt, aut ſcripto. Quare Auguſtinus putabat eas copioſius in fide illuſtratas eſſe oportêre, q̃ firmiorem ac pleniorem apoſtolicum habuiſſent ſermonem. Nec immeritò tunc id credebat beatiſſimus pater, quoniam nõdum ab hoſtibus Chriſtianæ religionis prouinciæ illæ captæ populatæq; fuerãt. Putauit autem Gratianus illud pronomẽ relatiuum, videlicet quas, vbi dicitur, inter quas ſanè illæ ſunt, quæ &c. ad ſcripturas debere referri: quod non ita ſe habet, ſed ad Eccleſias referendũ eſt: quod ex ſequẽtibus maximè patet, quibus illa minimè cohęrere poſſunt. nam ſcripturæ diuinæ non habuerunt ſedes apoſtolicas, nec recipere poſſunt epiſtolas apoſtolicas. Verùm vt litera ſuo ſenſui cohęrere poſſit, literam Gratianus mutare decreuit, & loco alterius relatiui ab Auguſtino nominatiuo caſu poſiti, ſ. quæ, ille poſuit accuſandi caſum, & dixit quas, vbi Auguſtinus dixerat apoſtolicas ſedes in accuſatiuo, ille dixit apoſtolica ſedes in nominatiuo. Sed quoniam his permutatis literæ ſenſus adhuc minimè conſtabat, aliquid addere, aliquidq; minuere ei viſum eſt. nam ex litera Auguſtini abſtulit hoc verbum habere, addiditq; ex ſuo ce-

rebro hæc tria verba, ſcilicet, ab ea alij. Atq; vt ſemel dicamus, vbi litera Auguſtini D
ſic habet: Inter quas ſanè illæ ſunt, quæ apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Gratiani litera ad ſcripturas diuinas relata ſic habet: Inter quas ſanè illæ ſint, quas apoſtolicas ſedes, & ab ea alij accipere meruerũt epiſtolas. Quarum literarum differentiam facilè quiſq; agnoſcet. Ex quo loco quiſque facilè colliget quantum interſit vtrum ex ipſis puriſſimis fontibus aquam haurias, an ex turbulentis riuis, aut putridis lacubus. Nam ſi Gratianus illum locum in Auguſtino legiſſet, vir alioqui (vt puto) doctus, clarè errorem deprehendiſſet, etiam ſi litera vitiata fuiſſent in eo codice quo vtebatur: præcipuè ſi conſideraſſet beatum Auguſtinum, qui libros de doctrina Chriſtiana ſe componere ob ſacrarum literarum intelligentiam profitetur, nullo pacto de ſummorum põtificum decretalibus epiſtolis fuiſſe locutum, nec vllam ante illa verba aut poſtmodum de illis feciſſe mentionem. Dictorum ſiquidem intelligentia (vt beatus Hilarius 4. de Trinitate docuit) ex cauſſis dicendi ſumenda eſt. Cùm ergo beatus Auguſtinus in toto illo tractatu de doctrina Chriſtiana ſemper verſetur circa doctrinæ diuinitus reuelatæ intelligentiam, vel inde colligere potuiſſet literam illam nullo pacto ad decretales epiſtolas eſſe referendam. Hoc etiam ex ipſiſmet verbis Auguſtini in eodem capite poſt relata verba ſubiunctis plenè cognoſcere potuiſſet. Nam poſt aſſignatas iam regulas ad ſcripturas canonicas dignoſcendas, deinde expreſſis omnes eas nominibus propriis appellans, ait: Totus autem canon ſcripturarum in quo iſtam conſiderationem verſandam dicimus, his libris continetur: quinq; Moſeos, id eſt, Geneſi, Exodo, Leuitico, Deuteronomio, & vno libro Ieſu Naue. Atq; ita per omnes libros, qui in communi Biblia deferuntur, diſcurrens, nullas recenſet decretales pontificum epiſtolas, quum tamen illum dixerat eſſe totum canonem ſcripturarum, in quo capienda erat cauta illa quam prædixerat conſideratio. Nec mirari quiſquam debet quod pro hoc Gratiani errore conuincendo tan E
tum ſudauerimus, quoniam ſermo erat de capite, & non de vmbra (vt dicitur) aſini. Non eſt quidem res parui momenti, an talis ſcriptura pro diuina ſit recipi-
* da, an pro humana. * Oportebat igitur hunc errorem omnibus palam facere, ne alijs deinceps errandi occaſionem Gratianus præberet, prout hactenus multis magni nominis viris præbuit, qui ſola Gratiani autoritate freti, verba illa Auguſtini in ſuis ſcriptis citarunt corrupta & lacerata, quemadmodum in Gratiani decreto legerant. Nam Ioannes de Turre Cremata (vt alios multos prætream) hũc Auguſtini locum, prout Gratianus illum corruperat, citat libro quarto de Summa Eccleſiæ parte ſecunda capite nono. Thomas de Vio Cardinalis Caietanus in libro de Primatu Romanæ Eccleſiæ, capite decimoquarto, hæc Auguſtini verba, prout à Gratiano corrupte citantur, adfert ad probandum Romanæ Eccleſiæ Primatum. Si autem literam illam in ipſo Auguſtino Caietanus legiſſet, vir certè longè doctiſſimus, & ingenij acumine præditus, facilè agnouiſſet nec verbum vllum illic Auguſtinum dixiſſe, quod Primatui Romani pontificis vtcunq; fauere poſſet.

Quòd ſolus librorum canonicorum ſenſus literalis efficax eſt ad hæreticos vincendos, & quis ſit dicendus literalis ſenſus. Cap. III.

CAEterùm hoc admonere oportet, ſacram ſcripturã ſæpenumero multiplicem pati intelligentiam in vna eademq; litera. Eſt enim ibi hiſtoria, quæ res geſtas loquitur, quam literalem ſenſum vſitato ac vulgari nomine appellant. Allegoria, in qua aliud ex alio trahentes, quid de diuinitate & humanitate, de Chriſto & Eccleſia ſit credendum, oſtenditur. Tropologia, in qua figuratiua quadam locutione de moribus ordinandis diſſeritur. Anagogia, per quã de cœleſtibus diſſerẽtes ad ſuperiora ducimur. gratia exẽpli: Si de

Hiero-

A Hieroſolyma tractare velimus, dicimus iuxta hiſtoriam eſſe quandã ciuitatem in Iudæa ſitam. Iuxta allegoriam ex nominis interpretatione dicimus ſignificari Eccleſiam, propter pacem nimiam in ea exiſtentem, quam Chriſto nato angeli nunciarunt, quam Chriſtus moriens diſcipulis obnixè commendauit, quam diſcipuli ipſi ſic cuſtodierunt, vt ſpiritu nondum recepto, in eius expectatione ſuſpenſi habuerint cor vnum, & animã vnam. Quid putas nunc poſt receptum ſpiritum, niſi id quod Chriſtus eis precatus eſt, vt vnum videlicet eſſent, ſicut ipſe & pater vnum ſunt? Secundum tropologiam ſignificat animam cuiuslibet iuſti, cui beſtiæ vitiorum pacificæ ſunt, vt iam nihil ſit in quo eum accuſet conſcientia, ſed in pace ſit tabernaculum eius, vt ait Iob. Iob 5.
Deniq; iuxta anagogiam deſignat ſupernam illam Hieroſolymam matrem noſtram, quæ (teſte Paulo) libera eſt: cuius pax tanta eſt, Galat. 4.
vt exuperet omnem ſenſum: quæ vtinam cuſtodiat corda & corpora noſtra à conturbatione hominum. Sunt & alia id genus tam multa in ſacris literis, vt operoſum eſſet recenſere, imò verius dixerim, mihi impoſſibile. Cùm ergo tot poſſint eidem literæ ſenſus accommodari, hoc aduertendum eſt, nullum eorum ſenſuum in argumentationem adducẽdum, niſi qui verè & germanè literã explicat, quem literalem ſenſum (vt dixi) noſtri Theologi appellitant. Nam quum alij ſenſus intra literæ corticem magis lateant, oportet vt ratiocinatione & diſcurſu, & per quaſdam rerum ſimilitudines deducantur. In quibus deducendis facilis eſt error, cùm per humanam inquiſitionem hoc fiat. Sic enim Donatus & ei ſuccedens Rogatus, dicentes intra illos ſolos & eorum aſſeclas Eccleſiam contineri, volentesq; errorem ſuum ſacræ ſcripturæ teſtimonio fulcire, adducunt illud Canticorum: Indica mihi vbi paſcas, vbi cubas in meridie? Per hoc efficere volẽtes Eccleſiã ad ſolã Meridionalem plagam, quam ipſi incolebant, redactã eſſe. Futile ſatis argumentum, & ex falſa intelligentia, vt patet: nempe ex ſenſu myſtico ſatis abſtruſo, & in- Cant. 1.
B fideli minimè patenti. Sic etiam Lutherus volens oſtendere omnem hominẽ cuiuſcunq; ſtatus aut ſexus eſſe ſacerdotem, aſſumit illud: Vos aũt genus electũ, regale ſacerdotium, &c. At literalis ſenſus patentior eſt, cùm ex vocum ſignificatione aut ex eius coniunctiſſimo vicino hauriatur: quo fit vt ſolus ſenſus literalis efficax ſit ad dogma aliquod deſtruendũ aut fulciendũ. Sic enim ait Auguſtinus in epiſtola ad Vincẽtium Donatiſtam, quæ eſt in ordine 48. Quis autem nõ impudentiſſimè nitatur aliquid in allegoria poſitum pro ſe interpretari, niſi habeat & manifeſtiſſima teſtimonia, q̃rum lumine illuſtrentur obſcura? Hæc ille. Beatus Hieronymus in 2. lib. cõmentariorum ſuper Matth. pertractans de fermento à mulier abſconſo in farinæ ſatis tribus, poſtquam retulit quorundam expoſitionem applicãtium parabolam illam ad Trinitatem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ, hęc verba ſubiungit: Pius quidẽ ſenſus, ſed nunquam parabolę, & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad autoritatem dogmatum proficere. Hæc ille. Cùm ergo nullus ſacræ ſcripturæ ſenſus alius q̃ literalis efficax ſit ad hæreſim reuincendam, operæprecium erit inquirere quis pro literali ſenſu habendus ſit. Senſus literalis multiplici via habetur. Aliquando ex ipſarum vocũ nuda ſignificatione. Aliqñ capitur nõ ab ipſis vocibus, ſed à reperuoces ſignificata. Non em̃ fieri poteſt, vt ſemper iuxta primã vocũ ſignificationẽ ſenſus literæ capiatur: alioquí multa abſurda, & quę piæ aures horrent, reperirentur in ſacris codicibus, tam in nouo, q̃ in veteri inſtrumento: qualia ſunt omnia illa quę Deo membra corporalia videntur tribuere, aut cùm Deus dicitur agnus, leo, petra, vitis, vermis, & id genus plura, quæ omnia dicit Chriſtus per ſimilitudinem, non p̃ proprietatẽ. Et vt breuiſſimo cõpendio vtar, vbicũq; metaphora aut trãslatio aut figurata aliqua locutio inuenitur, ibi non eſt dicendus ſenſus literę is quem voces prima ſignificatione exprimũt, ſed is q̃ deducit ex ſimilitudine quã res vocibus ſignificata cũ alia re habet: qualia ſunt multa in noſtra cõmuni locutiõe, vt ſi voracẽ aliquẽ appellare volueris, lupũ dixeris: ſi

auarũ, talpã: non q; hæc ſint verè, ſed magis illa quorum dicuntur iſtæ ſimilitudi- C
nes. Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 5. In principio cauendũ eſt ne figuratã locutionem ad literam accipiamus. Et infra: Qui enim ſequitur literã, trãslata verba ſicut propria tenet, nec illud quod proprio verbo ſignificat, refert ad aliam ſignificationẽ. Sed ſi ſabbatum audierit verbi gratia, non intelligit niſi vnũ diem de ſeptẽ qui cõtinuo volumine repetuntur. Et cũ audierit ſacrificiũ, non excedit cogitatione illud q̃d fieri de victimis pecorũ terrenisq; fructibus ſolet. Ea demũ eſt miſerabilis animę ſeruitus, ſigna pro rebus accipere, & ſupra creaturã corpoream oculũ mentis ad hauriendũ æternum lumẽ leuare nõ poſſe. Et in eodem lib. ca. 10. Huic aũt obſeruationi qua cauemus figuratã locutionẽ. i. translatã, quaſi propriã ſeq, adiungẽda etiã illa eſt, ne propriã quaſi figuratã velimus accipere. Demõſtrandus eſt igit̃ prius modus inueniẽdæ locutiõis, propriã ne an figurata ſit. Et iſte oñino modus eſt, vt quicq̃d in ſermone diuino neq; ad morũ honeſtatẽ, neq; ad fidei veritatẽ propriè referri põt, figuratũ eſſe cognoſcas. Morũ honeſtas ad diligendũ Deũ & proximũ, fidei veritas ad cognoſcendũ Deũ & proximũ pti net. Hęc Aug. Cũ ergo iã cõſtiterit de locutione figuratã eſſe, hoc cauendũ eſt, ne p̃ſcriptũ eſſe putet̃, vt q̃d ſemel res aliq̃ p quandã ſimilitudinẽ ſignificauerit, hoc eã ſemp & in oñi loco ſignificare credat̃. Vna ſiquidẽ & eadẽ res multis proprietatibus gaudet, propter quas plurium rerum ſimilitudinẽ, ac ideo ſignificationem gerit. Quò fit vt eadem res aliquando diuerſa, aliquando oppoſita repræſentet, propter diuerſas proprietates in ea repertas, per quas non tantum diuerſis rebus, verum etiam oppoſitis, ſimilis inuenitur. Leo enim propter conſtantiam & fortitudinem Chriſtum repræſentat, vt ibi: Vicit leo de tribu Iuda. Idem & propter vo-
Apoca. 5 racitatem dæmonem ſignificat, vt apud Petrum: Aduerſarius veſter diabolus tan-
2. Petr. 5. quam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. De figuratis locutionibus ſatis me dixiſſe arbitror pro breuitate quam tenere decreui. Sit ergo ex antè dictis hęc D
Nota regula: Eum eſſe literalem ſenſum, quem voces aut res vocibus expreſſæ ſignificant. Nec tamen omnis talis, ſed ille ſolus quem ſpiritus ſanctus intẽdit. Quod vel ex eo manifeſtè colligitur, ſi recolamus id quod paulò antè diximus, ſacrorum ſcilicet librorum autorem eſſe ſpiritum ſanctum. Ille enim verè germanus literę ſenſus eſt, quem ſcriptor intẽdit, ille verus vocis ſenſus, quem vocis prolator per eam intelligi voluit. Scripturis enim perinde ac vocibus affectus & cogitatus noſtros teſtamur. Quum ergo ſpiritus ſanctus ſacræ ſcripturæ ſit autor, ille pro vero eiuſdem ſcripturæ ſenſu haberi debet, qui à ſpiritu ſancto intenditur. Omnis autem alius adulterinus eſt, aut nothus. Vnde Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galatas: Quicunq; ſcripturam aliter interpretatur quàm ſenſus ſpiritus ſancti efflagitat, licet ab Eccleſia non receſſerit, hæreticus appellatur. Hęc Hieron. Cæterùm de ſenſu parabolarum, qui eum intra literalem circunſepire voluerit, non ab re faciet. Si autem nollet, non obſto. Verùm circa parabolas ipſas quarum frequens eſt vſus in Euangelijs, hoc admonendum cenſui, quòd (vt Auguſtinus dicit) ſic accipiẽdæ ſunt, non vt eſſent, ſed vt eſſe poſſent: vt cùm (gratia exempli) dicitur: Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios. Quod ſi fortè nuſquam id contigit, vt per illas eaſdem tẽporum viciſſitudines iret atq; rediret paterfamilias, ocioſoſq; quos ſemper inueniebat, in vineam ſuam mitteret, id tamen fieri potuiſſe nihil prohibet: quod ſatis eſt parabolæ. Sed quoniam ſæpenumero contingit, vt eidem literę plures accommodentur ſenſus literales, ſecluſis alijs qui de myſtica rerum ſignificatione hauriuntur: hoc caſu cauẽdum eſt, ne vllus eorum reijciatur, dummodo ex alijs ſacræ ſcripturæ locis teſtimonium habeat, voces illas alicubi, id quod nunc eis tribuitur, ſignificare: & ſenſus qui ex tali vocũ ſignificatione illi literæ accõmodatur, ſi veritati fidei catholicæ minimè obſtet, vterq; eorũ tanq̃ germanus & verus literæ ſenſus cẽſebitur. Quid eñ

obſtat

A obſtat ſcripturã ſacrã eſſe adeò fertilem, vt binos fœtus edat? Sic enim de Eccleſię doctoribus qui ſciũt quantũlibet abſtruſos literæ ſenſus eruere, myſtica ſignifica tione dicitur: Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, oẽs gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Hoc aũt teſtimonio B. Auguſt. 3. lib. de doctrina Chriſtiana cap. 27. cõprobatur. Sic enim ait: Quando aũt ex eiſdẽ ſcripturæ verbis non vnum aliquid, ſed duo vel plura ſentiuntur, etiam ſi lateat quid ſenſerit ille qui ſcripſerit, nihil periculi eſt ſi quodlibet eorum congruere veritati ex alijs locis ſanctarum ſcripturarum doceri poteſt: id tamen eo conante qui diuina ſcrutatur eloquia, vt ad volũtatem perueniatur autoris per quem ſcripturam illam ſanctus operatus eſt ſpiritus, ſiue hoc aſſequatur, ſiue aliam ſententiam de illis verbis, quæ fidei rectæ non refragatur, exculpat, teſtimonium habens à quocunq; alio loco diuinorum eloquiorum. Ille quippe autor in eiſdem verbis quæ intelligere volumus, & ipſam ſentẽtiam forſitan vidit. Et certè Dei ſpiritus qui per eum hæc operatus eſt, etiam ipſam occurſuram lectori vel auditori ſine dubitatione præuidit, imo vt occurreret, quia & ipſa eſt veritati ſubnixa, prouidit. Nam quid in diuinis eloquijs largius & vberius potuit diuinitus prouideri, quàm vt eadem verba pluribus intelligantur modis, quos alia non minus diuina conteſtãtia faciant approbari? Hæc Auguſtinus. Et de hac re hæc dicta ſufficiant. Cant. 4

Quòd ſacrarum ſcripturarum interpretatio, quam quiſq; fidelis amplecti tenetur, ad ſolam Eccleſiam pertineat. Cap. IIII.

QVanquam regulam prę ſcripſimus per quam cognoſci valeat, quocunq; ſenſu ſignato, ſit ne verus ſacræ ſcripturæ ſenſus, an non, multi tamen illa abutuntur: libereq; ac pro libito ſcripturam interpretantur, vt eam in ſui erroris teſtimonium trahant. Vt enim inquit Auguſt. in lib. 83. quæ

B ſtionũ, quæſtione ſexageſimanona: Nõ poteſt error oriri palliatus nomine Chriſtiano niſi de ſcripturis non intellectis. Sic enim à principio naſcentis Eccleſiæ vſque ad ſeculum noſtrum factum eſſe reperimus. Nam & beatus Petrus teſtatur Paulinas epiſtolas ab aliquibus perperam intellectas, qui eas in ſuum errorem detorquere conabantur. Sic enim ait: Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecũdum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depraũant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Arrius plures admodum ſacræ ſcripturæ locos in ſui erroris comprobationem attulit, omnes tamen male intellectos. Fecerunt & hoc ipſum Nouatiani, Donatiſtę, Pelagiani, Neſtoriani, & qui non? Omnibus enim hoc commune fuit, vt ſcripturis perperam intellectis, peſtilenterq; expoſitis, ſuos tutati ſint errores. Et hanc prõh dolor hodie incurſionem à Lutheranis patimur, quibus adeò frequens eſt Euangelium, & Paulinæ epiſtolæ, vt nihil aliud ſpirare videantur. Verùm Deo immẽſæ agendæ ſunt gratiæ, qui omnes has Eccleſiæ infeſtationes, ad ſuam & Eccleſiæ gloriam vertit, quæ ictibus percuſſa, ad meliora prouehi cogitur. Nam huiuſmodi hæreticorum cauſa factum eſt, vt relictis quibuſdam nugis, quibus à trecentis annis hucuſq; homines ſeſe dedidêre, ad meliora ſtudia ſe tranſtulerint. Quò fit vt multo plures viros doctos nunc Eccleſia poſſideat, quàm à quadringentis retro actis annis hucuſque habuerit. Oportet enim (vt ait Paulus) hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiãt. Quod exponens Auguſtinus in libro ſuper Geneſim contra Manichęos, ait: Ideo diuina prouidentia multos diuini erroris hæreticos ipſe permiſit, vt quum inſultant nobis, & interrogant nos quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam, & diuinas ſcripturas noſſe cupiamus. Propterea Apoſt. ait: Oportet hęreſes eſſe, vt probati manifeſti fiãt. Hi eñ Deo probati ſunt, q bene docere poſſunt: ſed manifeſti eſſe hominibus non poſſunt, niſi quum docent: docere autem nolunt, niſi eos qui 2. Petr. 3. 1. Cor. 11

quærunt. Multi autem ad quærendum pigri ſunt, niſi per moleſtias & inſultus hę D
reticorum quaſi de ſomno excitentur. Qui homines ſi bonæ ſint fidei, non credũt
hæreticis, ſed quid illis reſpondeant, diligenter inquirunt. Nec eos deſerit Deus,
quin petentes accipiant, & quærentes inueniãt, & pulſantibus aperiatur. Hæc Au
guſtinus. Si ergo hæreſes ſunt, & ex peruerſa ſacræ ſcripturæ intelligentia (vt in-
trà longius dicemus) oriuntur, oportet penes aliquem eſſe poteſtatem interpre-
tandi ſacram ſcripturam, cui interpretationi quilibet fidelis aſſentiri teneatur. A-
lioqui nulla patet via conuincendi hæreticum, ſi cuiq; liceat pro ſuo arbitratu eam
interpretari. Verùm quia poſſibile eſt vt hoc ab aliquo negetur, ſic ratiõibus illud
fulcire oportet, vt vel impudentiſſimus ſit qui obſtet. Qua de cauſſa vnũ quemli-
bet hæreticum conuenio, & rogo an credat aliquem eſſe aut vſquam fuiſſe hære-
ticum à vera fidei regula deuiantẽ (Nullus (opinor) inficiabitur aliquem fuiſſe vſ-
quam, qui à recta fidei regula diſceſſerit, niſi fortè ex ſecta Rhetoricorum fuerit;
qui (vt Philaſtro placet) æſtimarũt omnes hæreſes veras eſſe, hæreticoſq; ſemper
bene ſentire. Quod adeò magna eſt dementia, vt Auguſtino lib. hęreſ. cap. 72. im
poſſibile videatur hominem vllum adeò ſtupuiſſe, vt hoc aſſeuerarit. Non dubi-
to quin Arrianus hæreticum cenſeat Sabellium, Sabellius vice verſa Arrianum.
Pelagius ſi ſuperſtes eſſet, iudicaret Lutherum à vera fide deuiare, Lutherus
hoc idem impingit Pelagio. Sunt enim eorum aſſertiones adeò pugnantes, vt al-
tera alteri minimè cohærere queat. Si ergo (vt par eſt) concedat aliquem fuiſſe
hæreticum, per contabor tunc an pateat via qua homo ille doceri poſſit, vt niſi ma
litia obſtet, excitari poſſit ab errore? Quod ſi abnuit, fateatur neceſſe eſt nullam
culpam eſſe imputandam hæretico quòd ab errore non diſcedat, vtpotè quia im-
medicabili ignorantia laborat. Dominus enim (vt ait Auguſtinus in quodam ſer
mone) ſeruum pigrum non damnaret, ſi ea quæ fieri nullo modo poterant, impe-
raret. Si vero concederet aliquam viam patere qua homo ab errore auocari poſſit, E
docériq; per peram ſacram ſcripturã intellexiſſe, quęro à quo docendus erit? Non
ab alio homine, quia de quolibet homine cauſſabitur illum decipi, nolletq; ob id
interpretationem eius amplecti. Omnis enim homo errare poteſt in fide, etiam ſi
papa ſit. Nam de Liberio papa refert Platina illum ſenſiſſe cum Arrianis, & Ana
ſtaſium ſecundum huius nominis pontificem fauiſſe Neſtorianis, qui hiſtorias le
gerit, non dubitat. Cæleſtinum papam etiam erraſſe circa matrimonium fideli-
um, quorum alter labitur in hæreſim, res eſt omnibus manifeſta. Neq; hic Cæle-
ſtini error talis fuit, qui ſoli negligentiæ imputari debeat, ita vt illum erraſſe dica-
mus velut priuatam perſonam, & non vt papam, qui in qualibet re ſeria definien
da conſulere debet viros doctos: quoniam huiuſmodi Cæleſtini definitio habe-
batur in antiqs Decretatibus, in ca. Laudabilẽ, titulo de Cõuerſione infideliũ: quã
ego ipſe vidi & legi. Si ergo nulli homini iure tenemur in interpretatione ſa-
crarum literarum credere, propterea quòd quilibet homo ſolus errare poteſt, e-
rit neceſſariò iudicium interpretationis penes totam Eccleſiam, penes quam ius
fuerat diſcernendi ſacras ſcripturas ab humanis. Nam hæc errare non poteſt, cùm
à ſpiritu ſancto ſit edocta. Nullus enim verius ſcripturam aliquã interpretari po-
teſt, quàm qui mentem & ſpiritum ſcriptoris habet. At certum eſt Eccleſiam ſpi-
Ioan. 14 ritum Dei habere. Sic enim Chriſtus promiſit: Alium paracletũ dabo vobis, qui
Matt. 27 ſuggeret vobis omnem veritatem. Et alibi de ſeipſo dicit: Ego vobiſcum ſum vſ-
que ad conſummationem ſeculi. Si ergo Deus Eccleſiæ ſemper adſtat, & ſpiritus
eius ſuggerit illi omnem veritatem, qui fit vt falli poſſit, aut ſcripturam interp̃tari
neſciat, quæ ab autore ſcripturæ q̃tidie edoceẽ? Addeq; Eccleſia ſpõſa eſt Chriſti,
Prou. 31. in q̃ cor viri eius maximè cõfidit, vt dicit in lib. Prouer. At nõ bñ in ea cõfidere di
ceret, ſi illi ſcripturas offerret, quarũ claues apud ſe retineret. Hoc aũt eueniret ſi
ſcripturis Eccleſię traditis, earũ intęllectũ nõ traderet, ſed penes ſe retineret Deus.

Nun-

A Nunquid cęlare potero Abraham, ait Deus, quæ facturus ſum? Si ergo Abraham Deus cęlare noluit, quæ facturus erat, quanto minus cęlabit Eccleſiam ſcripturarum intelligentiam? Propterea Eccleſia hoc habet, vt verbum Dei poſſit à verbis hominum diſcernere: nam aliàs neſciremus hoc eſſe Euangelium Matthæi, illud verò Marci vel Lucę, niſi teſtimonio Eccleſiæ id aſſerentis didiciſſemus. Certum eſt autem hanc poteſtatem diſcernendi ſcripturas diuinas ab humanis Eccleſiam non aliunde habere, quàm à Deo: nec ob aliam cauſam, quã ne in his erraret Eccleſia, in quibus non errare maximè oportebat. Vnde manifeſtè conuincitur, vt ſi penes Eccleſiam ſit diſcretio verborum Dei à verbis hominum, ſit etiam penes ipſam Eccleſiam poteſtas diſcernendi ſenſum diuinũ ab humano. Alioqui enim nihil profuiſſet ſi Eccleſia Deo docente ſacram ſcripturã veram diſcernat à falſa, et in ſcriptura vera neſciat falſum ſenſum à vero ſeparare. Non enim minor erat iactura ſi falſum ſenſum Eccleſia pro vero ſuſciperet, quã ſi ſcripturas hominũ pro diuinis amplecteretur. Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galat. Non putemus in verbis ſcripturarũ eſſe Euangelium, ſed in ſenſu: nõ in ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis. Hæc Hieronymus. Quò fit vt qua lege credimus Eccleſię dicenti hanc eſſe ſcripturã diuinam, eadem lege credamus ei dicenti hunc aut illum eſſe ſenſum ſcripturę diuinæ. Nam parum referebat ſcripturas tenere, ſi vera earum intelligentia Eccleſia fraudata eſſet. Non enim contentio eſt in verbis, ſed in rebus. Conſtat aliis verbis Græcos vti, aliis Latinos. Aliud eſt hiſpanis idioma, aliud Gallis, aliud Germanis, aliud Britãnis. Non eſt terra iam vnius labij, cum tamen eadem ſit res de qua loquuntur. Nihil intereſt an verba Chriſti hoc aut illo idiomate proferas, modo eundẽ referas ſenſum quẽ ille intelligi voluit. Ad eundẽ modũ minimum refert eadẽ tenere verba, ſi oppoſitis ſe cumq; pugnantibus ſenſibus à diuerſis exponantur. Nos etenim Chriſtũ adoran
B tes, & corã eo procidentes dicimus, Aue. Iudæi eidem illudentes dicebant, Aue. Verba ſunt eadẽ: quis tamen neſciat inter noſtra & illorũ verba magnum eſſe diſcrimen ex vario ſenſu, variaq; intentione? Iudæi enim illuſionẽ, nos autẽ reuerentiam eiſdem verbis ſignificamus. Cum ergo tantũ interſit, vt hoc aut illo ſenſu verba capienda ſint, maximè oportuit penes Eccleſiã eſſe ius ſcripturas interpretãdi, non aliter quam diuinas ſcripturas ab humanis diſcernendi. Alioqui nulla pateret via qua hęreſis reuinci poteſt. Nam cum omnes hæretici (vt diximus) ſuos errores ſcripturis confirmẽt, qui ex ſcriptura minimè oriuntur, ſed ex adulterino eius ſenſu: quo pacto ſenſus ille reiici poterit, ſi illũ hæreticus velut germanum literæ ſenſum recipere velit? Aut à quo reiicietur, ſi penes nullũ ſit autoritas ſacram ſcripturam interpretandi? Dices fortè rationibus & argumentis & coniecturis, præcedentiũ & ſequentium verborũ contextu, verũ literæ ſenſum elici poſſe. Fateor hæc plurimùm iuuare, nec tamen rem omnino abſoluent: quoniam nec ſemper coniecturæ cogunt, nec argumenta euidenter colligunt, præcipuè in rebus fidei, vbi minima eſt argumentorum vis. Adde quòd multa ſunt quorum verus ſenſus longiſſimè à litera diſcedit, tantũ abeſt vt ex ea conijci poſſit. Sed ecce dum ad bellũ accingimur, & arma paramus ad cõgreſſum, ſigno adhuc minimè ad pugnam dato, inuadit nos vnus ex his quos expugnare decreuimus, nempe Luthe. Quiſnam is ſit, quum de hęreſibus ſigillatim agetur, enarrabimus. Is enim in ſuo libro de captiuitate Babylonica, quum de ſacramento euchariſtię diſſerit, ſic ait. Verbis diuinis non eſt facienda vis, neq; per hominem, neq; per angelũ, ſed quantum fieri poteſt, in ſimpliciſſima ſignificatione ſeruanda ſunt: & niſi manifeſta circunſtantia cogat, extra grammaticam & propriam accipienda non ſunt, ne detur aduerſarijs occaſio vniuerſam ſcripturam eludendi. Hæc Lutherus. O fomentum plurimarũ hæreſum. Iam Lutherũ percontari vellẽ, an ſemper iuxta ſimpliciſſimam ſignificationẽ, & iuxta ſolã grammaticam verba accipienda ſint, an aliquando licebit Gen. 18.

cebit extra grammaticæ limites diuagari? Quòd ſi id licere neget, in vanum ergo D
laborauerunt tot illuſtres viri in eruendis veris ſacræ ſcripturæ abſtruſiſſimis ſen
ſibus: nec tantam oporteret circa eam laborẽ impendere, ſi ſola grammatica ſuffi
ciat, & verborũ ſimpliciſſima ſignificatio. Adde quòd multa tũc in ſacris literis re
perientur, quę vel parũ pius homo aut rideret, aut abominaretur: quale eſt illud,
vt vnum aut alterum ex multis adferam: Ego diſpono vobis menſam, ſicut diſpo-
Luc. 22. ſuit mihi pater, vt edatis & bibatis ſuper menſam meã in regno meo. Cui alludere
videtur illud Eſaiæ, quum de retributione iuxta vniuſcuiuſq; opera ſingulis do-
nanda differens, ait his qui in luxu & faſtu vitã hanc tranſegerunt: Serui mei co-
Eſai. 65. medent, vos autẽ eſurietis: ſerui mei bibent, vos autem ſitietis, &c. Quæ ſi iuxta
ſolã verborum ſimpliciſſimã ſignificationẽ (vt Lutherus ait) accipienda eſſent,
quis non videt ex hoc anſam præberi Cherinto fouendi ſuam impiam hæreſim,
qua ait in illa expectata beatitudine futuras eſſe carnis delicias? Omnibus etiã vel
Ioan. 14. illud notiſſimũ eſt quod Chriſtus ait: Pater maior me eſt. Si nulla ibi requiratur
interpretatio præter illam quæ ex verborũ ſimpliciſſima ſignificatione hauritur,
certũ eſt inde arma gratis donari Arrianis, quibus ſuã excitent iam diu ſepultam
hæreſim. Si nulla alia expoſitio eſt adhibenda ſacris literis præter illam quæ ex
grammaticæ regulis hauriri poteſt, ſatis exultabunt inde Marcion hæreticus, &
Manicheus eius imitator, dicentes legẽ veterem fuiſſe malã: quoniam Paulus ait:
Rom. 5. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictũ. Et idem Manichæus ſe triũphaſſe
Ioan. 10. de catholicis credet, quũ ait prophetas omnes erraſſe, quoniã Chriſtus ait: Quot-
quot ante me venerunt, fures ſunt & latrones. Ex his ergo luce clarius oſtẽditur,
vt ſi Lutherus nolit conſentire Cherinto, aut fauere Arrio, interpretationem ſa-
crarũ literarũ extra grãmaticæ alueum non ſolùm admittat, verum etiam exigat.
Quid, quod Lutherus ſæpiſſime ſui inſtituti immemor, ſacram ſcripturam quæ à
catholicis obijcitur, expoſitione minimè regulis grãmaticæ conuenienti detor- E
quet, & in alienũ ſenſum trahit: vt facile eſt videre quũ verba Chriſti quibus pa-
nem in ſuũ corpus vertit, dilacerat. Sic enim exponit, hoc, id eſt hic panis, eſt cor-
pus meũ. Verũ vt vbiq; tyrãnidẽ exerceret, noluit legẽ quã tulerat pati. Vult enim
Lutherus (vt verè ſe Phariſæorũ fermentũ habere oſtendat) nobis onera impor-
tabilia imponere, quum tamẽ ipſe nec digito velit ea mouere. Quum enim prius
legẽ ſtatuiſſet de inhibenda ſcripturæ interpretatione, in eam quã vidiſtis expoſi-
tionem prorupit, de qua infrà in titulo de euchariſtia diſſeremus. Si ergo tibi Lu-
there tribuis poteſtatem ſacrã exponendi ſcripturã quæ tibi obijcitur, cur nõ per-
mittes tot ſapientibus facultatẽ exponendi eas quas nobis obijcis autoritates? Ti-
bi temere licebit pro tuo arbitratu deprauare ſcripturas, et catholicæ Eccleſiæ non
licebit aliquid exponere? Vis enim has qubus inniteris autoritates non exponi,
nec ſummis digitis tangi, ſed iuxta literam accipi: nefaſq; eſſe ais à literæ cortice
vel tantillum diſcedere: cum tamen has, quæ nobis & veritati fauent, mira liber-
tate contrectes, detorqueas, alienes. Eſt ne fortè tibi alia ſcriptura quam nobis, ita
quod illa exponenda non ſit, hæc autem etiam à canibus dilaniari permittatur?
Aut ſi fortè tibi eadem eſt ſcriptura ſacra quæ & nobis, vnde hæc tibi & tuis com
plicibus audacia, vt quam nobis adimitis interpretandi poteſtatem, vobiſipſis ar-
rogetis? Eſt ne forte à nobis ablatum regnum Dei, vt daretur vobis? Si hoc ita
eſſe aſſeritis, oſtendite vos eſſe eam gentem facientem fructus, cui Chriſtus re-
Matt. 21. gnum hoc ſe daturum ſpopondit, & credo. Eos tamen fructus neque videmus,
neque ſpero videbimus, niſi Deus ſua benigniſſima pietate veſtros miſeratus er-
rores, à tenebris in lucem vos aliquando reducat. Quòd ſi fortè Luthero vexatio
iam dederit intellectum, vt nobis perinde ac ſibi permittat ſacras ſcripturas inter-
pretari: hinc iam eueniet, vt quum inter nos & illum de vera literæ intelligentia
non conueniat, ſit penes alium iudicium, qui omni contentione ſublata, verum

& catho-

A & catholicum ſenſum oſtendat. Is autem talis ſit oportet, vt falli nequeat. At omnis homo falli poteſt, vt paulò antè oſtendimus. Eccleſia autem falli non poteſt, in his maximè in quibus multum intereſt non falli. Conuincimus ergo penes Eccleſiam eſſe poteſtatē & diſcernendi ſcripturas diuinas ab humanis, & in eiſdem ſcripturis diuinis ſenſum diuinum ab humanis ſeparandi, cuius diſcretioni & iudicio quilibet fidelis tenetur obtemperare in vno perinde ac in altero.

Quòd aliqua ſunt quibus ex vniuerſalis Eccleſiæ definitione fides integra adhibenda eſt, etiam ſi expreſſis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs non valeant comprobari. Cap. V.

AT multa ſunt hæreticorum dogmata, quæ teſtimonio ſcripturarum minimè refelli poſſunt, ſed ſolùm vniuerſalis Eccleſiæ traditione reijciuntur. Hanc autem Eccleſiæ traditionem plurimi hæreticorum ſubſannant, deridētq;. Nam & ea ſe ab eis derideri queritur apud Iob, dicens: Nunc autem rident me iuniores tempore: quod exponens beatus Gregorius, ait: Omnes hæretici ætati vniuerſalis Eccleſiæ comparati, iuniores tempore congruè vocantur, quia ipſi ab ea, non autem ipſa egreſſa eſt ab illis. Vnde rectè quoq; per Ioannē dicitur: A nobis exierunt, ſed nō erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq; nobiſcum. Iuniores ergo tempore ſanctam Eccleſiam irrident, quū hi qui ab ea egreſſi ſunt, doctrinæ eius verba deſpiciunt. Hæc Gregorius. Ideo hoc iaciendum eſt ſolidiſſimum fundamentum, quo tanquā firmiſſimo præſidio aduerſus hæreticos ſæpiſſime in poſterum nos munire oportebit. Vniuerſalis Eccleſiæ traditiones aut definitiones in his quæ fidem ſpectāt, etiam ſi aperta ſcriptura in earum comprobationem deſit, non minoris ſunt autoritatis quam ipſa ſacra ſcriptura. Hanc autem aſſertionem, vt non facile ruat, pluribus oportet rationibus fulcire. Prima, quia non minus efficax eſt ad docendum
B fidem & mores vox docentis, quam ſcriptura: imò longè efficacior: quod vel autore Hieronymo in epiſtola ad Paulinum de omnibus ſacræ ſcripturæ libris ſatis conſtat. Sic enim ait: Habet neſcio quid latentis energiæ, viuæ vocis actus, & in aures diſcipuli de autoris ore transfuſa, fortius ſonat. Dic ergo an præbeas fidem Euāgelijs, eò quod ab hominibus ſcripta fuêre, an quia à Deo ipſis hominibus inſpirata, qui & corda & manus eorum ad ſcribendum mouebat? Non dubito te hac ratione ad eorum fidem adduci, quod credis eos in ſcribendo diuino afflatos ſpiritu. Quid ergo prohibet diuinum ſpiritum aſtare Eccleſiæ loquenti, perinde ac euangeliſtæ ſcribenti? Cum ipſe dicat apoſtolis: Non eſtis vos qui loquiminī, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Nunquid deſtituit Deus iam Eccleſiam ſuam ſpiritu ſuo, vt per os eius loqui dedignetur vt antea? Abſit. Nam ipſe dicit: Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Si ergo credis ſcripturæ diuinæ per manus euangeliſtarum & apoſtolorum ſcriptæ, cur non credis voci diuinę per os Eccleſiæ prolatæ? At dicis fortè te ſcire hanc ſcripturam eſſe diuinam, ac ideo te illi præbere aurem: nec tamen ita ſcis vocem illam eſſe diuinam, ac ideo non credis, crediturus autem ſi tibi aliqua ex parte innoteſceret vocem illam Eccleſiæ hoc aut illud aſſerentis eſſe diuinam. Dic obſecro, vnde ſcis hunc librum eſſe Matthæi, illum Marci, illum verò Lucæ, aut illum Ioannis? Num adſediſti ſcribētibus? Quòd ſi dicis te hoc ſcire ex titulus qui eorum ſcriptis appoſiti ſunt, erit hac ratiōe vt nō tenacius adhæreas vt credas primum ex Euāgelijs eſſe Matthæi, quā vt credas librū de ciuitate Dei aut de trinitate eſſe Augu. quod ſi annuis, certè vacillat fides tua, & baculo tenerrimo innititur. Quis enim neſcit quā ſæpiſſime errēt titulorū inſcriptiones, adeò vt eundē librum duorum aut trium autorum diuerſis titulis inſcriptū reperias? Quò fit vt pro talibus inſcriptionib. defendendis rarò velim cōtendere. Ne autē negē primum Euangeliū eſſe Matthæi, aut epiſtolā ad Romanos eſſe Pauli, ceruicē libentiſſime gladio opponam.

Iob. 30.

1. Ioan. 2.

Mat. 10.

Mat. 28.

opponam. Verùm fortè dices (vt par eſt) te credere hoc Euangeliũ eſſe Matthęi, C illud verò Lucæ, quia Eccleſia ita teſtatur. Si ergo credis Eccleſiæ dicenti hoc Euangelium eſſe Matthæi, illud verò Lucæ, quæ res eſt tam ſeria, vt ex ea cætera fermè omnia pendeant: cur non credis eidem Eccleſiæ dicenti reliqua, etſi ſcripturis ea minimè confirmet? Nunquid vt crederes Eccleſiæ dicenti hoc Euangelium eſſe Matthæi, exigis ab ea teſtimonium ex ſcriptura diuina, ſine qua minimè crederes? Nunquid oportuit vt Matthæus teſtaretur de Luca eum ſcripſiſſe Euangelium, aut Lucã hoc idem teſtari per ſcriptũ de Matthæo? Si hoc ita eſt, vt ſemper ſcriptura quælibet in ſui comprobationẽ alterius ſcripturæ teſtimonium exigat, quis nõ videt hac ratione abeundum eſſe in immẽſum ſine fine? Quo fiet vt nunquã ſcire quis poſſit certò de ſcriptura aliqua, eſſét ne diuina, an humana. Si verò hoc nõ exigitur, cur Eccleſiæ abſq; vllo diuinæ ſcripturæ teſtimonio dicenti tibi hoc eſſe Euangelium Matthæi, credis? in alijs autem ſine ſcripturæ diuinæ teſtimonio nõ vis credere? Nonne eadẽ eſt Eccleſia quæ hoc aſſerit & illud? Nõne ſcripturarum diſcretio eſt res adeò ſeria, perinde ac quæuis alia? Cæterùm vt fortius agamus, & clarius hominẽ cõuincamus, hoc vnũ gratis donamus, te abſq; ſcripturæ ſacræ & Eccleſiæ teſtimonio, ſed ſola ſancti ſpiritus illuſtratione edoctum ſcire Euangeliũ eſſe huius vel illius, ac ideo dicas te credere illi? Dic ergo, cur credis Euangeliſtæ, & nõ Eccleſiæ, cuius ipſe Euangeliſta membrũ vnum fuit, cum Eccleſia tanto Euangeliſtas excellat, quãto integrũ corpus ſingulis pręſtat membris? Si vni fidis, cur diffidis cunctis? Si mẽbro tribuis tantum, cur toti nihil tribus corpori? Præterea nõ legimus Chriſtum aliquid ſcripſiſſe, ſed ſolùm verbo docuiſſe, ex cuius verbis multa præterierunt Euangeliſtæ, quorũ nullã prorſus fecêre mentionẽ. Vnde Ioannes Euãgeliſta in vlti. euan. ſui ca. ait. Sunt & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcriberentur per ſingula, nec ipſum arbitror mundũ capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt libros. Pari ergo ratione credendum eſt, nec eos omnia quæ D
Act. 20. Chriſtus dixerit, ſcripſiſſe: quale eſt illud: Beatius eſt dare quã accipere: quod Paulus teſtatur Chriſtum dixiſſe, cũ tamen nullus Euangeliſtarum illius dicti meminerit. Et Lucas ca. 1. Actorũ apoſtolicorũ refert de Chriſto domino noſtro, quod poſt reſurrectionem ſuam præbuit ſeipſum diſcipulis ſuis viuum in multis argumentis, per quadraginta dies apparens eis, & loquens de regno Dei, ex quibus verbis vix vnũ & alterum ſcriptum reperies. Credendum eſt tamen apoſtolos alijs verbo narraſſe tam facta quam dicta, atq; ita ex ore in os, & ex pectore in pectus trãsfuſa, ad nos vſq; peruenìſſe ſine alio quouis ſcripturæ teſtimonio. Inſuper multa fuerunt apoſtolorum dogmata & præcepta de regimine Eccleſiæ, quæ ſcripto minimè fuerunt mandata. Nam Actorum apoſtolicorũ cap. 15. dicitur quod Paulus electo Sylla profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam confirmans Eccleſias, pręcipiens cuſtodire pręcepta apoſtolorum & ſeniorum. Et ſequenti capitulo dicitur de Paulo & eius diſcipulo Timotheo in hunc modum: Cum autẽ pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata quę erant decreta ab apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolymis. Hęc parũ noſtro propoſito conducũt, quoniam apoſtolorum canones reperimus quos ipſi ad regimen tunc naſcentis Eccleſię ędiderunt. Hos per quadraginta & octo capita digeſtos, Iſidorus in principio conciliorũ collocauit. Quos à Clemente papa & martyre (vt dicitur) translatos, Zepherinus & Leo ſummi pontifices & ſexta ſynodus approbarunt. Damaſcenus tantũ illis tribuit, vt in fine decimi octaui cap. 4. libri de fide orthodoxa, videatur eos in numerum canonicorum librorum referre. Nam cum de canonicis libris diſſerit, eorum catalogo recenſito, nulla prorſus diſtinctione facta, ſubnectit canones apoſtolorũ per Clementem. Sed his dimiſſis, vel illud maximè noſtram aſſertionem confirmat, quod Paulus ait in ſecunda ad Theſſalonicenſes epiſtola: Itaque fratres ſtate, et tenete traditiones quas

didiciſtis,

A didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Et in ſecunda ad Timotheum epiſtola: Tu ergo fili mi confortare in gratia quæ eſt in Chriſto Ieſu: & quę audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt alios docere. Ex quibus duobus locis ſatis clarè oſtenditur Paulum aliqua verbo ſolo tradidiſſe, quæ nuſquam ſcripto mandauerat. Tunc peto an præcepta habeant vim & robur ſuum à ſcriptura, an ab animo obligantis? Si ex animo ſolùm præcipientis pendent, quum voces ęquè animum teſtentur, ac ſcripturæ, quî fit, vt verba ab vno ad alterum tranſmiſſa, non habeant æquam vim obligandi ſicut ſcripturæ? At dices verbis non eſſe tantam fidem adhibendam, quanta debetur ſcripturis, eò quòd verba citius faciliuſq; permutantur, minuuntur, augentur, deprauanturq;, quàm ſcripturæ. Eſto, ſed nunquid ideo ſemper diffidendum erit verbis, vt nunquam alicui credatur, niſi ſcripturis comprobet? Abſit. Hoc enim modo omnis conuictus humanus peribit: non crederem me incepiſſe aliquando, non crederem talem eſſe patrem meum, & talem matrem meam. Nulli credere, ac omnibus, ſummæ dementiæ eſt. Nonne teſtes ſunt efficaciſſimi ad rei comprobationem? In ore duorum vel trium, inquit Chriſtus, ſtat omne verbum. Quis autem efficacior teſtis eſſe poteſt, quam Eccleſia, quæ oculatus teſtis eſt, & ſpiritu veritatis afflata, mendax eſſe nequit? Eccleſiam verò oculatum eſſe teſtem eorum quæ refert, ſic conuincimus. quoniam Eccleſia ex omnibus fidelibus conſtat, non ſolum præſentibus, verumetiam præteritis, & in poſterum futuris. Aliàs tot oporteret Eccleſias fingere, quod ſecula fluxiſſent. Cui tamẽ ſententiæ manifeſtè ipſe Eccleſiæ ſponſus obuiat dicens: Vna eſt columba mea, vna eſt amica mea. Et apoſtolus: Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Virginem dixit, non virgines. Si ergo vna eſt, fieri oportet vt hæc eadem Eccleſia quæ nunc eſt, audierit Chriſtum prædicantem, viderit morientem, congratulata fuerit reſurgenti, conſpexerit in cœlos aſcendentem, aſſederit euangeliſtis & apoſtolis ſcribentibus, aſſiterit docentibus. Si ergo horum omnium Eccleſia eſt teſtis oculatus, erit per omnia ei credendũ, cum certũ ſit eam neq; mẽtiri velle, neq; ignorare quæ aſſerit. Prętera in primordijs Eccleſiæ naſcentis, cum primò oriebatur, poſt receptum ſpiritũ ſanctum aliquod temporis ſpacium interiectum eſt vſq; ad primã Euangelij conſcriptionẽ: quo tempore nulli dubium quin credendũ eſſet Eccleſiæ circa credenda & agenda à Chriſto mandata, etiã ſi tunc Eccleſia omni ſcripturæ præſidio careret. Erit ne fortè dicendum vt breuior ſit nunc Eccleſiæ autoritas, quã tunc? Aut detrudemus Eccleſiã in tam auguſtos limites, vt eam nunc ex ſcripturæ teſtimonio pendere dicamus, quę olim minimè pendebat? Erit ergo ſine vlla hæſitatiõe tenendũ, vniuerſalis Eccleſiæ traditionibus et definitionibus, etiam ſi hæc nullis ſcripturæ ſacræ teſtimonijs cõprobentur, tantã fidem eſſe adhibendã, quanta ipſi ſmet ſcripturis ſacris debetur, quum illis linguã æquè nunc moueat ſpiritus ſanctus in locutione earũ rerum in quibus noſtra ſalus pendet, ſicut olim mouit manus ſcriptorũ ad ſcripturas ſacras ſcribẽdas. Sed ne hæc noſtris ſolum rationibus ductus dixiſſe videar, expedit vt oſtendã hanc eandẽ fuiſſe mentem probatiſſimorũ quorũcunq; virorũ qui de hac re fecere mentionẽ. Auguſtinus in epiſtola ad Ianuarium quæ eſt in volumine epiſtolarũ eius. 118. Illa quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidẽ toto orbe terrarum obſeruantur, datur intelligi vel ab ipſis apoſtolis vel plenarijs cõcilijs (quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas) cõmendata atq; ſtatuta retineri. Vnde hæc quin ita facienda ſint diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Hæc ille. Et in epiſtola ad Caſulanũ presbyterũ: In his rebus de quibus nil certi ſtatuit diuina ſcriptura, mos populi Dei & inſtituta maiorũ pro lege tenẽda ſunt. Et ſicut præuaricatores diuinarũ legũ, ita contemptores Eccleſiaſticarũ conſuetudinum coercendi ſunt. Hęc Auguſt. Alia ſunt quamplurima eiuſdem beatiſſimi patris huic propoſito conducentia teſtimonia,

1. Tim. 2

Ioan. 8.

Cant. 6. 2. Cor. 11

B

quorum

quorum omnium vel illud præcipuum eſt, quod aduerſus Creſconium gramma D
ticum ſcribens ait: Proinde quamuis huius rei certum de ſcripturis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, quum hoc facimus quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ſimul ipſarum ſcripturarum commendata autoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli meruit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat. Hæc Auguſtinus. Hoc etiam confirmatur teſtimonio Ioannis Damaſceni, qui in 13. cap. 4. libri de fide orthodoxa, docens qualiter Deum adorare debeamus ad orientem, dicit: Non ſcripta eſt autem hæc apoſtolorum traditio: nam multa ſine ſcripto nobis tradita ſunt. Idem quoq; in. 17. eiuſdem libri cap. Eſt autem hæc traditio non ſcripta, perinde ac adorationis ad orientem, adorare ſcilicet crucem, & alia plurima his quæ dicta ſunt ſimilia. Hæc Damaſcenus. Sed Origenes etiam in hanc manibus (vt dicitur) ac pedibus it ſententiam. Is enim homilia quinta ſupra librum Numerorum ſic ait: In Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla quæ omnibus quidem facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cœli plagis ad ſolam orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum. Sed & euchariſtiæ ſiue percipiendę, ſiue eo ritu quo geritur explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptiſmo verborum geſtorumquè & ordinum, atq; interrogationum ac reſponſionum quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, quum ita implemus ea & exequimur, vt à magno pontifice & eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus. Hæc Origenes. Vides hic qualiter Origenes teſtatur aliqua eſſe quæ nobis facere eſt neceſſarium, etſi eorum nulla ex ſcripturis ratio pateat, ſed ſola Eccleſiæ obſeruatio. Irenæus etiam Lugdunenſis epiſcopus & martyr, mar- E
tyriſq; diſcipulus, huic ſententiæ ſubſcribit in cap. 4. tertij libri aduerſus hæreſes, dicens: Tantę igitur oſtenſiones quum ſint hęc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, quum apoſtoli quaſi in depoſitorium diues pleniſſimè in eam contulerint omnia quæ ſunt veritatis, vt omnis quicunq; velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus: omnes autem reliqui fures ſunt & latrones. Propter quod oportet deuitare quidē illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim? & ſiquando de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oportet in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & rei liquidum eſt? Quid autem ſi neq; apoſtoli quidē ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quem tradiderunt his quibus committebant Eccleſias? Hæc Irenæus. Huius autoritas non parui eſt momenti, nem præter ſanctitatem & doctrinam qua polluit, diſcipulus fuit Polycarpi martyris, quem Ioannis euangeliſtæ diſcipulum fuiſſe plures teſtantur hiſtoriæ. Abeant ergo Ioannes Vviclephus, & Ioannes Huſs, & Mart. Luth. eorumq; complices, et quibus volent ſuas iactent inſanias, derogentq; quantū voluerint Eccleſiæ autoritati. Nam mihi horum per tot ſecula probatiſſimorum virorum ſuffeciſſet autoritas, etiam ſi nulla ratione ſuperius euiciſſem. Dicamus ergo in omnibus quæ aut credenda aut agenda ſunt, Eccleſiæ eſſe obediendum, etiam ſi ſcripturæ autoritas deſit, quamuis hæc ei deeſſe non poſſit, quum hanc ei autoritatem ipſæmet ſcripturæ tribuant. Nam alioqui qualiter afferemus Mariæ perpetuam virginitatem, aut filium dicemus patri conſubſtantialem, quum hæc minimè in ſacris literis reperiantur? Mariæ ſiquidem perpetua virginitas in ſacris literis nuſquam clarè inuenitur, niſi fortè in figuris multis & ænigmatis, quę (vt tertio ca. diximus) minimè ad dogma

aliquod

A aliquod adſtruendum ſufficiunt. Filij autem conſubſtantialitas etſi ex Euange-
conuincatur, nuſquam tamẽ (vt Arrius Athanaſio opponebat) expreſsè in Euan
gelio reperitur. Vtrunq; tamen Eccleſiæ vniuerſalis traditione tenemus, cuius fir
miſſima eſt autoritas. Sunt & alia id genus multa quæ operoſum eſſet recenſere:
quæ etſi non ſunt ſcripturis expreſſa, eorum tamen aliqua Eccleſia ſpiritu ſancto
afflata ex collatione ſcripturarũ colligit, alia per ſola verba ab vno in alterum per
tot ſecula transfuſa retinuit: cui illud regij prophetæ alludere videtur: Sicut vnguẽ Pſal. 132.
tum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, & in oram veſtimenti
eius. Ita vt à Chriſto capite in apoſtolos tranſmiſſa verba, ſint iterum ab ipſis apo
ſtolis in veſtimentum effuſa, vſq; in oram veſtimenti, id eſt, in finem vſq; Eccle-
ſiæ, quæ tunica eſt inconſutilis quam hæretici ſcindere conantur. Præterea ſi nihil
aſſerendum eſt niſi ex ſcripturis expreſſis probari poſſit, vt ait Lutherus, qualiter
ipſe teſtatur ſe credere purgatorium eſſe, quum tamen alibi dicat purgatorium
non poſſe ex ſacris literis probari? Verùm nec mirum, quoniam Lutherus ſæ-
piſſimè tãquam turdus (quemadmodum dicitur in prouerbio) ſibi malum cacat.

Quòd Eccleſiam vniuerſalem Concilia generalia ritè congregrata ſuffi-
cienter exprimant ac repræſentent: quorum Conciliorum definitioni-
bus & traditionibus ea erit præſtanda fides, quæ vniuerſali Eccleſiæ de
betur. Cap. VI.

OStendimus ſatis (vt opinor) manifeſtè, vniuerſalis Eccleſiæ traditioni-
bus & definitionibus eſſe ſine vlla hæſitatione obtemperãdum. At du
bita bit quiſpiam fortè, vbinam vniuerſalis Eccleſia vnquam congrega-
ta fuerit ad aliquid definiendum, aut quo pacto vnquam congregari
B poſſit, quum ſit toto terrarum orbe diffuſa? Nam hæretici quidam ſunt, nempe
Vviclephitæ, Huſſitæ, Lutherani (horum hiſtorias enarrabimus cùm inferius ad
ſingulas eorum hæreſes deuentum fuerit) qui ne Eccleſiam aperto Marte inuade
re videantur, negant quicquam eam vnquam ſanxiſſe, & ideo fingunt nobis quã-
dem Eccleſiam inuiſibilem, vereq; mathematicam, ab omni ſenſu abſtractam.
Quæ etſi viſibilis eſſet, nihil vnquam definire poſſet, quòd quum tam latè pate-
at, minimè (vt dicunt) ad aliquid definiendum tota vnquam in ſimul congregari
valuit. Et quoniam hoc eſt validiſſimum eorum ſcutum quo muniuntur, quum
eis Eccleſiæ autoritas obijcitur, ideo ad eius extenuationem, imò verius dixerim
deſtructionem, ante omnia annitendum erit. Nam in poſterum quum aduerſus
ſingulas hæreſes pugnabimus, frequens nobis admodum erit Eccleſiæ autoritas,
qua tanquam acutiſſimo telo hæreticos configemus. Quapropter vt nullum eis in
hac parte relinquerimus ſcutum quo ſe tueri poſſint, hoc prius oſtendendum fuit,
Eccleſiam viſibilem eſſe, ſenſibusq; hominum obiectam, alicubi iam ſæpe congre
gatam, ſæpeq; olim congregabilem. Sed ante omnia prius oportebit iuxta Ariſto
telis præceptum oſtendere, quid ſit Eccleſia, ne ex re perperam intellecta, vt ſæpe
contingit, ſit diſceptatio. Eccleſia de qua nunc agimus, quæ militans dicitur, eſt fi-
delium omnium congregatio, quæ corpus vnum eſt, cuius caput eſt Chriſtus: nos
autem ſinguli, alter alterius membra. Nam quod oẽs nos vnum corpus ſumus,
cuius corporis caput eſt Chriſtus, teſtatur Paulus in epiſtola ad Roman. Sicut eñ, Roma. 12.
inquit, in vno corpore multa membra habemus, omnia aũt membra nõ eundem
actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Et iterũ in prima ad Co-
rinthios epiſtola idem confirmat dicens: Sicut enim corpus vnum eſt, & membra 1. Cor. 12
habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum tamẽ corpus
ſunt: ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati
ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi. Iam vides quomodo ex Pau
li ſententia omnes fideles qui ſemel Chriſto in baptiſmo dedicati ſunt, vnum cor-

C pus

pus efficiant, cuius ipse Christus sit caput. Quòd autem corpus ipsum ex oñibus C
Ephe. 1. fidelibus compactum sit Ecclesia, testatur idem Paulus in epistola ad Ephesios, vbi loquens de Christo redemptore nostro ait: Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius. Et iterum ad Colossenses quasi eandem repetit sententiam: Adimpleo,
Coloss. 1 inquit, ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Cùm ergo singuli fideles, qui sunt velut membra corporis huius quod est Ecclesia, visibiles sint, & oculis hominum obiecti atque patentes, qui fit vt Ecclesia quæ totum est corpus, inuisibilis sit? Non est enim verisimile, aut rationi consentaneum, vt id inuisibile sit, cuius omnes partes ex quibus coalescit, visibiles sunt & conspicuæ. Verùm iam video eos aduersus quos agimus id negare quod assumpsimus, omnes scilicet huius corporis partes visibiles esse, quum caput ipsum, quod Christus est, (vti ipsi asserunt) inuisibile sit. Sed hoc cauillum ita reijciemus, vt nullus tergiuersationi pateat locus. Nam siue loquaris de eo ante gloriam resurrectionis, siue postmodum, vtrobique eum per carnis assumptæ dispensationem visibilem reperies. Nónne Baruch propheta de eo dicit:
Baruc. 3 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus? Si enim de eo cùm doloribus & morti obnoxius erat, loquaris, qd prohibet vt q esurit, sitit, lassatur, tristatur, crucifigit, non etiã videatur? Nónne ad illud tẽpus refertur q̃d Esaias de eo
Esaiæ 53 ait: Vidimus eũ leprosum, & cuius nõ erat aspectus. Si verò post susceptã immor-
Acto. 10 talitatis stolã id dicas, vel illo solo Actuũ apostolorum testimonio cõuinceris: Quibus & præbuit seipsum viuum post passionẽ suã in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis. Qualiter aũt potuit multis argumentis ostendere apostolis se vitam recuperasse, nisi apostoli eũ vidissent? Præterea à discipuli in castellum quod dicitur Emaus euntes (etsi oculi eorum tenebantur ne eũ agnoscerent): nónne Christum viderunt? Insuper Thomæ prius incredulo, postmodũ verò fide D
Ioan. 20. li, dicit ipsummet caput iã glorificatũ: Quia vidisti me Thoma, credidisti. Alij etiã condiscipuli dicũt eidẽ Thomæ: Vidimus dñm. Et Paulus in 1. ad Cor. epist. testa-
1. Cor. 15 tur de pluribus qui Christum post resurrectionẽ suã viderunt. Sic enim ait: Visus est Cephæ, & post hoc vndecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsq; adhuc, quidam aũt dormierunt. Deinde visus est Iacobo, deinde apostolis omnibus. At dices fortè tunc ideo visibilem fuisse, eõ quòd suæ claritatis radios continuerit, inuisibilis futurus si oẽm glorificatæ carnis splendorẽ effudisset. Id esse falsum tribus testibus cõuincitur, Petro, Iacobo & Ioanne, vt in ore duorũ vel triũ stet oñe verbũ. His eñ ab eo in montẽ excelsum du-
Matt. 17 ctis, transfiguratus est ante eos, & resplẽduit facies eius sicut sol. Ipsum verò sic trãsfiguratum discipuli viderunt. Nã si non viderunt, quõ postmodum testes eius rei esse possunt? Et si Petrus non vidit, quo ergo allectus dicit: Bonũ est nos hic esse? Si ergo Petrus & alij duo Christũ transfiguratũ viderunt, quî fit vt nunc eum stola immortalitatis indutũ videre non possumus, quantalibet claritate fulgeat? Nam transfiguratus symbolum quoddam futurę immortalitatis dedit, & in ea fuit refulgentia, in qua nunc ad dexteram patris residet. Sic enim ait Glossa communis quæ Ordinaria appellatur, Marci nono: In ea fuit claritate in qua erit peracto iudicio. Et Beda ibidem: Transfiguratus saluator non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ vel suę vel nostræ resurrectionis ostendit. Qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post iudicium cunctis apparebit electis. Hæc Beda.
Est ergo caput Ecclesiæ Christus omni tempore visibile: & quum de alijs Ecclesiæ membris non sit qui dubitet ea esse visibilia, colligitur inde, totum corpus esse visibile. Adde quòd eadem Ecclesia aliquando vocatur grex, iuxta illud
1. Petr. 5. Petri: Pascite qui in vobis est gregem. Huius autem gregis oues singulæ sunt singuli fideles, quos eidem Petro vt verbo & doctrina pasceret, cõmisit dominus dicens:

A cens: Paſce oues meas. At quomodo erit grex inuiſibilis, cuius omnes oues conſpi- Ioan. 21.
cuæ ſunt? Aut quomodo paſtor paſcet gregem quem non videt, nec eum vllo mo
do cognoſcere poteſt? Vt enim oportet paſtorem vultum cuiuſq; pecoris ſui co-
gnoſcere, ita etiam totum gregem, vt ſciat ſuum gregem ab alieno diſcernere. O-
portet ergo vt grex qui à paſtore debet paſci, ſit ei viſibilis: & corpus cuius ſingu-
la membra ſunt viſibilia, ipſum quoq; corpus integrum ſit viſibile. Nam quamuis
fides qua ipſum corpus ſolidat, & charitas qua viuificatur, & ſpiritus ſanctus quo
regitur, omnes inuiſibiles ſint, nihil tamẽ obſtat, vt corpus ipſum ſit viſibile: quẽ-
admodum nihil prohibet hominem viſibilem eſſe, quamuis anima, qua corpus
eius vegetatur, inuiſibilis ſit. Verùm, quia in cauſſa fidei efficaciora ſunt ſacræ pa
ginæ teſtimonia (vt capite ſecundo diximus, & infrà, in titulo fides, longius diſſe-
remus) quàm omnes quantumuis vrgentes rationes, ideo ad huius rei confirma-
tionem aliqua adferam tam clara teſtimonia, vt niſi malitia eum iam excæcaue-
rit, apertè videat ea non niſi de viſibili Eccleſia poſſe accipi. Quum ſacra hiſtoria
deſcribit dedicationem templi à Salomone extructi, inter cætera ait: Cõuertit rex 3. Reg. 8
Salomon faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael. Omnis enim Eccleſia
Iſrael ſtabat. Sed ſi Eccleſia eſſet inuiſibilis qualiter ad eam Salomon faciem ſuam
conuertiſſet? Præterea Chriſtus docens gradus per quos fraterna correctio debe-
at incedere, tertio loco iubet dicendum eſſe Eccleſiæ. Si autem Eccleſia eſt inuiſi-
bilis, nulla patet via vt quis Eccleſiam cognoſcere valeat ad aliquid ei denuncian-
dum. Huic accedit, quòd Paulus maiores natu Eccleſiæ Epheſi, Mileti congrega- Acto. 20
tos ſic admonuit: Attendite vobis & vniuerſo gregi in quo vos poſuit ſpiritus ſan
ctus regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Qualiter autem homo
mortalis poterit regere id quod minimè videre poteſt? Rurſum idem Paulus in
prima ad Cor. epiſt. Ego enim ſum minimus apoſtolorũ, qui nõ ſum dignus voca 1. Cor. 15
B ri apoſtolus, qm perſequutus ſum Eccleſiam Dei. Et iterũ ad Galatas: Audiſtis em Galat. 1.
conuerſationem meam aliquando, quoniã ſuprà modum perſequebar Eccleſiam
Dei, & expugnabam illam. At minimè fieri poteſt vt corporalis perſecutio, qualis
illa erat, inferri poſſit in eum qui inuiſibilis eſt. Quòd ſi id fieri contendas per id
quod Chriſtus eidem Paulo dixit: Ego ſum Chriſtus, quem tu perſequeris: nec ta Actor. 9
men Paulus tunc Ieſum videbat, vtpote ad dexteram patris reſidentem; quis non
videt illud ea ratione ab eo dictum qua aliàs dixerat: Amen dico vobis, quandiu Matt. 25.
feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis? Quam ergo perſequutio-
nem ſe Eccleſiæ intuliſſe poſtmodũ Paulus fatetur, hanc eandem ſe paſſum Chri
ſtus queritur, eò quòd naturale eſt capiti, vt reliquis corporis membris compatia-
tur. Satis iam pro hac re vtcunq; paucis dixiſſe arbitramur: ſi quæ fortè dicenda re
ſtabunt, inferius in titulo Eccleſia differentur. Nunc ad reliquũ accingamur, vt Ec
cleſiã videlicet quã iam viſibilẽ eſſe oſtendimus, alicubi iã congregatã, & aliquan
do congregabilem (quantũlibet latè pateat) cõprobemus. Hoc aũt ſatis (vt exiſti-
mo) cõprobabitur, ſi oſtenderimus concilium generale ritè congregatũ ſufficien-
ter Eccleſiã vniuerſalem repræſentare. Nã eo ipſo oſtẽſum erit toties vniuerſalem
Eccleſiã in locum vnũ coꝛ̃ſſe, qties generalis ſynodus Eccleſię ritè cõgregata fue-
rit. Quòd aũt concilium generale reꝑſentet vniuerſalẽ Eccleſiã, ſi ipſius concilij in
hac parte valet teſtimonium, citò propoſitum noſtrũ efficiemus. Cõcilium nanq;
Conſtantienſe, quod non dubito in ſpiritu ſancto fuiſſe congregatum, vt rei exi-
tus docuit, inter cætera quę quarta ſeſſione definita ſunt, hoc primum decernit: Et
primò q ipſa ſynodus in ſpiritu ſancto congregata, legitimè generale concilium
faciens, Eccleſiam catholicam militantem repræſentans, poteſtatem à Chriſto im
mediatè habet, cui quilibet cuiuſcunq; ſtatus vel dignitatis, etiã ſi papalis exiſtat,
obedire tenetur in his quæ pertinent ad extirpationẽ dicti ſchiſmatis, & reforma
tionẽ generalem Eccleſiæ Dei in capite & in membris. Hæc cõcilium. Ecce vides

qualiter concilium Conſtantienſe teſtatur ſe repræſentare Eccleſiam catholicam militantem. Verùm ſcio non defuturos qui huic teſtimonio obijciãt id quod Pha riſæi Chriſto obiecerunt: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum, quibus reſpondere idem concilium meritè poſſet id q̃d Chriſtus eiſdẽ Phariſæis reſpõdit: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quò vado: vos autem neſcitis vnde venio, aut quò vado. Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quẽquam, & ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego (Chriſtus dixit) & qui miſit me pater. Concilium autem dicere poſſet: Ego, & qui docet me ſpiritus ſanctus, qui ſuggerit nobis omnem veritatem. Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Sed hæc licet aduerſarium non conuincant, bene tamen affectum docere poſſunt. Aliter ergo aſſertionem noſtram firmemus. Primò ſic, quia vſu communi & vniuerſali hominum loquutione reperimus, vt quoties primates omnes alicuius reipublicæ, quibus à populo ius decernẽdi commiſſum eſt, in vnumquemlibet conuenerint locum, dicamus rempublicam congregatam eſſe, eò quòd ab his cæteri omnes pendent. Ad hunc modum quum in concilio generali omnes Epiſcopi, quos ſolos Deus poſuit regere Eccleſiam ſuam, conueniant, dicitur tunc reſpublica Chriſtiana, hoc eſt, catholica Eccleſia cõgregata. Hoc manifeſtè oſtenditur in eo loco 3. Regũ, quem ſuperius alteri negocio aptauimus. Poſtq̃ enim ſacra illa hiſtoria deſcripſit magnificam illam templi conſtructionem, ſic ait: Tunc congregati ſunt omnes maiores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarũ Iſrael ad regem Salomonem in Hieruſalem, vt deferrent arcam fœderis domini de ciuitate Dauid, id eſt, de Sion. Et poſtquam dixerat arcam illatam eſſe in oraculum templi, ſubnectit: Conuertitq; rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael. Omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat. Hęc ibi. Quo ex loco clarè patet conuentum illum in q̃ fuerant congregati maiores natu Iſrael, & principes tribuũ, & duces familiarũ, geminata vice appellari omnem Eccleſiam. Rurſus concilio coacto Hieroſolymis pro magnifica illa quæſtione decidenda, an ſcilicet legitima eſſent ſimul cum Euangelio obſeruanda: poſtquam dixerat conueniſſe apoſtolos & ſeniores videre de verbo hoc, & in ea re definiſſe, dicit: Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum omni Eccleſia eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam. Vides hic iterum conuentum illum apoſtolorum & ſeniorum vocari vniuerſam Eccleſiam. Et beatus Gregorius hoc idem aſſerit, qui loquens de quatuor illis illuſtribus nec vnquam ſatis laudatis conciliis, videlicet Nicæno primo, Conſtantinopolitano primo, Epheſino & Chalcedonenſi etiam primis, ſic ait: Cunctas vero quas præfata veneranda concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quæ venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, ſe, & nõ illa deſtruit, quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. Hæc ille. Ecce qualiter Gregorius aſſerit in conciliis decreta, vniuerſali conſenſu eſſe conſtituta: quod minimè verum eſſet, niſi cenſeret idem beatiſſimus pater generale concilium vniuerſam Eccleſiam repręſentare: præcipuè quum proprium epiſcoporum ac aliorum prælatorum munus ſit docere, quod ad ſubditos minimè pertinet. Solis enim prælatis dicitur: Paſcite qui in vobis eſt gregem. Et cũ Chriſtus Petrum reliquis omnibus prætuliſſet, nihil aliud dixit quàm paſce oues meas. Prælatorum ergo eſt docere & iubere, ſubditorum eſt diſcere & obtemperare. Paſtorẽ oportet paſcere oues, ouium autem ſolum eſt paſci. Hoc enim Malachias propheta teſtatur, qui ait: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirent de ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Si ergo ſacerdotes ſunt à quibus ſcientia exquiritur, non autem ſubditi: non erit neceſſarium, vt in conuentum qui fit pro re aliqua deferenda, ſubditi cum prælatis conuocentur. Quòd ſi dicas ſubditos omnes eſſe membra huius corporis,

Ioan. 8

Ibidem.

3. Reg. 8

Acto. 15

1. Petr. 5.

Ioan. 21.

Malac. 2

A poris,& ideo debere ſimul cum prælatis conuocari:reſpondetur per id quod ait Paulus in 1.ad Corint.epi.Et ſi dixerit auris,quoniam non ſum oculus,nõ ſum de corpore:num ideo non eſt de corpore? Si totum corpus oculus,vbi auditus? Prælati ſiquidem,quorum partes ſunt docere & regere,oculorum funguntur officio, quoniam hi pro reliquis membris vident,eáque quò mens voluerit,dirigũt. Subditi verò,quorum eſt obedire, aurium exercent officium, quoniam hæ ſunt per quas doctrina quælibet & fides habetur. Fides nanq; eſt ex auditu. Non ergo ſubditi excluduntur à corpore,eò quod ad id officium non admittuntur, quod non eſt illis in corpore diſpenſatum. Nónne dicimus corpus aliquod humanum videre ſi eius oculi videant, quamuis cætera membra non videant? Nunquid ideo dicemus corpus non audire,quia multa in corpore membra non audiant,quamuis aures opus ſibi commiſſum debitè exequantur? Tunc enim re vera totum corpus id exequi dicitur,quum membrum id quod ſibi ex officio incumbit, operatur. Quo fit vt tunc Eccleſiam quæ vnum corpus eſt,aliquid definiſſe interpretemur,quum illud omnes illi ad quos ſpectat,congregati, atq; conſentientes decreuerint. At quum ij omnes ad concilium generale conuocentur,conſequens eſt, vt in ea re definienda dicamus generale concilium Eccleſiam vniuerſalem repræſentare,quum id agant quod ad nullum alium ſpectare dignoſcitur. Quòd ſi adhuc fortè cõtendas,fideles oẽs ad eũ conuentũ eſſe conuocãdos,in q̃ eſt aliquid de fide definiendum,tã claris id ſcripturæ teſtimonijs reijcie mus,vt nullus amplius ſcrupulus vrgeat. Primum enim concilium ab apoſtolis congregatũ deſcribitur Act. 6. In diebus autem illis,inquit,creſcente numero diſcipulorum,factũ eſt murmur Græcorum aduerſus Hebreos,eò q̃ deſpicerẽtur in miniſterio quotidiano viduę eorum. Conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorũ,dixerunt:Nõ eſt æquum nos derelinquere verbum Dei,& miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres viros ex vobis,&c̃. Vides ibi minimè conuocari plebem,aut promiſcuam multitudinem,ſed præcisè multitudinem diſcipulorum. Multo autem efficacius noſtrum propoſitum confirmat id quod in 15.cap. eiuſdẽ lib. ſcribitur,in quo nobis conciliorum effigies ad viuum depingitur. Sic enim ibi dicitur:Et quidam aſcendentes de Iudæa docebant fratres, quia niſi circuncidamini ſecundum legem Moſi,non poteſtis ſaluari. Facta ergo ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos,ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas,& quidam alij ex alijs ad apoſtolos & presbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione. Et parùm infrà: Conueneruntq; apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc, &c̃. Et tandem inquiſitione facta inter eos,lata eſt ab apoſtolis & ſenioribus ſententia in hunc modum:Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis,nihil vltra imponere vobis oneris, q̃ hæc neceſſaria,vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine,& ſuffocato,& fornicatione,à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Hæc ibi. Ecce apertam celebrandi concilij regulam:ex qua,temporum ſucceſſu,quum Eccleſia iam liberata eſſet à perſecutione tyrannorum, reliqua generalia cõcilia modum & formã ſuæ celebrationis ſumpſerunt. Vides tamen ibi minimè conuocari omnem populi Chriſtiani multitudinem,ſed ſolùm apoſtolos & ſeniores conueniſſe,diligentíque examinatione excollocatione ſcripturarum facta,ſententiã tuliſſe,quã vſq; in hodiernũ diẽ catholica Eccleſia amplexata eſt. Si ergo nõ oportet ad aliqd in fide definiendum promiſcuæ plebis multitudinẽ conuocari,ſed ſolũ maiores Eccleſię, quòd hi ſunt q̃rum intereſt in ea re definire,& qui ad eam rem agendam vniuerſalẽ repreſentant Eccleſiã,cõſequens eſt vt generale concilium,ad q̃d primores Eccleſiæ oẽs conuocantur,vniuerſam etiam repræſentet Eccleſiam. Ex quo etiam colligitur,conciliorũ generaliũ ritè congregatorum traditiones, tanquam ab vniuerſali Eccleſia emanantes,eſſe ab omnibus recipiendas. Prætereà ſi concilia generalia minimè vniuerſam repræſentarent Eccleſiam, ac ideo ab eis ſuſtollatur

B

Rom. 10

1. Cor. 12

poteſtas in cauſſa fidei decernendi, omnia prorſus erunt in Eccleſia ambigua, nec C
via aliqua patebit qua hæreſes extirpari poſſint, imò inexhauſta ſuggereretur
fidei oppugnandæ materia, cuicunq; libuerit nouas excitare hæreſes, aut ſuſcitare
ſepultas. Niſi enim publica aſtitiſſet Niceni concilij definitio aduerſus Arrium,
& Conſtantinopolitani aduerſus Eunomium, & Macedonium, & Epheſini ad-
uerſus Neſtorium, & Chalcedonenſis aduerſus Eutychen, adhuc eorum hæreſes
viuerent, nec deeſſent qui ſub earum autoribus militarent, quum quicquid eis
ex ſcripturis obijceretur, praua interpretatione in alienum ſenſum detorquerẽt.
Hac enim ſola cauſſa factum eſt, vt tempore illo quo Eccleſia tyrannorum rabiem
perpeſſa eſt, Chriſtianiſmus fuerit in plurimarum hęreſum ſciſſuras diuiſus; quia
ſcilicet Epiſcopi catholici in vnum conuenire non poterant, vt eis obſtarent, vſq;
ad tempus Conſtantini, à quo cœperunt concilia congregari, ex quorum frequen
Exod. 14 tatione plurimis hæreſibus itum eſt obuiam. Rurſus de filijs Iſrael hoc legimus,
vt quicquid inter eos dubitationis oriebatur, ad Moſen, vt ab eo decideretur, de-
uoluebatur. Deinde cùm Moſes in mõtem ſubijt legẽ recepturus, ſi fortè aliquid
interea ortum fuiſſet, de remedio prouidit. Habetis, inquit, Aaron & Hur vobi-
ſcum: ſi quid natum fuerit quęſtionis, referetis ad eos. Inſuper ne poſt eorum mor
tem Synagoga remedio careret ad quæſtiones finiendas, vide qualiter dominus
Deut. 17 prouiderit. Sic etẽ ait in Deuteronomio: Si difficile & ambiguum apud te iudi-
cium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, inter cauſſam & cauſſam,
lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge
& aſcende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus, veniesq; ad ſacerdotes Le
uitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tẽpore, quæresq; ab eis, qui iudicabunt
tibi iudicij veritatem, & facies quodcunq; dixerint qui præſunt loco quem elege
rit dominus, & docuerint te iuxta legem eius; ſequerisq; ſententiam eorum, nec
declinabis ad dexteram vel ad ſiniſtram. Hæc ibi. Vides igitur quæſtionem dubi D
am minimè ad plebẽ eſſe deducẽdam, aut ad reges aut duces, ſed ad ſacerdotes Le
uitici generis, quorum definitioni obtemperare præcipit. Vides etiam quantum
Deus ſynagogæ proſpexit, qui in omnem euẽtum de remedio ei prouidit. Quod
Eſaiæ 5 benè per Eſaiam prophetam inſinuat, dicens: Quid potui facere vineæ meæ, q̃d
non feci? Quid ergo putas eum feciſſe Eccleſiæ ſuæ? Nónne credẽdum erit æquẽ
proſpexiſſe Eccleſiæ ac ſynagogæ? Imò multo magis, quum de ea dicat alius Pro-
Aggæ. 2 pheta: Magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ, pluſquam primæ. Erit ergo di
cendum perinde ac de veteribus patribus enarratũ eſt: Si difficile atq; ambiguum
iudicium eſſe perſpexerit quiſpiam, veniat ad primores Eccleſiæ, qui concilio co-
acto, réque (vt decet) maturè diſcuſſa, docebunt eum iuxta legem Dei, ſequetúrque ſententiam eorum, non declinans ad dexteram neque ad ſiniſtram. Hinc patet quàm inaniter laborefatigatur Guido Carmelita, qui in ſuo primo libro de hæreſibus conuertit ſe ad probandum ea quæ in quatuor illis primis Concilijs definita ſunt; ad quem modum oportebat eum etiam probare omnia quæ in reli-
quis concilijs decreta fuêre: quod opus fuiſſet immenſum. Quapropter con-
ſultius eſſet conciliorum autoritatem, eorũmque in definiendo certitudinem
comprobare: quo facto, breui compendio omnes conciliorum definitiones ro-
borantur.

Quòd aliorum hominum quantumlibet ſanctorum ſcripturæ non ſufficiant ad hæreſim reuincendam. Cap. VII.

HActenus diſſeruimus de hęreſi, & de his quibus hęreſis reuinci poteſt: verum ſunt multi qui alios habent gnomones quãuis fallaces, & ad mu nus id exequendũ minimè certos, ad q̃s tñ volũt oẽs aſſertiones de hæ reſi examinare, ac ideò facillimè de hæreſi pronunciãt, nulla prorſus ha bita ratione qua id euincere poſſint. Sũt enim pleriq; qui ſic afficiũtur aliquorum

homi-

A hominum ſcriptis, vt ſi fortè quempiam viderint qui vel digito tranſuerſo ab eorum ſententia diſcedat (oculatus teſtis loquor) hæreſim ſtatim inclament. Quapropter hoc oportuit etiã oſtendere, nullã videlicet ſcripturã, cuiuslibet hoïs quantũlibet docti, quantũlibet etiã ſancti, eſſe efficacem ad hęreſim reuincendã, niſi ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio, aut ex Eccleſiæ definitione id eſſe conſtiterit. Hoc autem facilè quiſq; perpendet, ſi prius hoc apud ſe diſcutiat, quale oporteat eſſe teſtimonium, vt noscogat ad fidem alicui rei præſtandam. Nam id ſolum efficax erit ad reijciendum quicquid illi rei clarè dignoſcatur repugnare. Huiuſmodi verò teſtimonium quod nos alicui credulitati faciat obnoxios, oportet vt à tali perſona habeatur, de qua conſtet eam nec poſſe falli, nec fallere velle. Quòd ſi falli poteſt aut fallere, quocunq; eius teſtimonio adducto, citra fidei iniuriam aut hæreſis labem reijciet: cauſabitur enim ſtatim eum in illa re deceptũ, aut decipere voluiſſe: quod vtrumq; horũ euenire poterat. Nam quid obſtat, vt eum qui falli poteſt, falſum fuiſſe dicamus? At omnis homo ex peccato primorũ parentũ adeò obtuſum traxit ingenium, vt ad verã rerũ notitiam minimè penetrare valeat, quò fit vt ſæpe in diſcernẽdo fallatur. Nam inter incõmoda quæ in hac vita patimur (teſte Auguſtino) eſt fallax iudicium. Atq; ita propheta dixit, omnis homo mẽdax: & (vt eſt in prouerbio) quandoq; bonus dormitat Homerus. Non eſt ergo æquum, aut rationi conſentaneum, vt ei qui aut falli aut fallere poteſt, qualis eſt quiuis purus homo, ſub interminatione gehennæ credere teneamur. Nam inde eueniret vt ſæpiſſimè falſa pro veris recipere teneremur, & vera pro falſis: quod nefas eſt dicere. Præterea quum ſæpe inter doctiſſimos atq; ſanctiſſimos viros de eadẽ re nõ conueniat, erit neceſſariũ ab aliquo eorũ diſcedere, neq; tamen cum fidei iniuria, aut hæreſis nota, cum id fieri nullo modo poſſit, vt oppoſitis ſecũq; pugnantibus aſſertionibus quis aſſentiat. Hieronymus ait Paulum ſimulatione tantũ & non verè re
B prehendiſſe Petrum, Auguſtinus autẽ ait Petrum verè iuſtéq; à Paulo reprehenſum. Hieronymus ait eum qui ante baptiſmũ duas habuerit vxores, ſuſcepto poſtmodum baptiſmo poſſe ad ſacerdotiũ promoueri: cui aſſertioni refragantur Ambroſius, Auguſtinus, cæteriq; omnes. Auguſtinus, vniuerſi mundi fabricã ait fuiſſe à Deo etiã quò ad varietates formarũ vno eodẽq; temporis momẽto extructã, nullamq; prorſus admittit in ea re temporis ſucceſſionẽ, ſed illa dierum volumina interpretatur angelicæ cognitionis alternationes. Cui interpretationi adeò contradicitur, vt nullũ vnquã ex ſacris ſcriptoribus viderim qui illi in hac parte aſſentiat. Sunt & id genus multa. Quis ergo tam demens erit, vt ei qui alterutram partem harum aſſertionum amplecti velit, hæreſis notã impingat, quod alicui doctori ſacro repugnet? Non erit ergo vnquã citra temeritatẽ aliquid appellandum hęreſis eò quod ſanctorum dictis repugnat, modò nõ obuiet ſcripturæ ſacræ, aut Eccleſiæ definitioni. Vnde Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum, quæ eſt in ordine aliarum epiſtolarum 19. ſic ait: Ego eẽ fateor charitati tuæ, Solis eis ſcripturæ libris, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, vt nullum horum autorem ſcribendo erraſſe aliquid firmiſſimè credam, aut ſi aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nil aliud quam mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, vel me minimè intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate vel doctrina polleant, non ideo verum putem quia ipſi illa ſenſerunt, ſed quia mihi per alios autores canonicos, ſcilicet ſacræ ſcripturæ, aut probabili, id eſt euidenti ratione, quod à vero non abhorreat, perſuadere poterunt. Nec te frater mi arbitror ſic libros tuos legi velle, tanquam Prophetarum & Apoſtolorum, de quorum ſcriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium eſt. Abſit hoc de pia humilitate & veraci de temetipſo cogitatione. Hæc Auguſtinus. Quare fateor me non poſſe cohibere iracundiam, quoties video aliquos ita addi-

ctos hominum aliquorum ſcriptis, vt impium autument, ſi vel in modica re quis C
ab eorum ſententia diſcedat. Volunt enim hominum ſcripta velut diuorum oracula recipi, illumq; honorem illis exhiberi, qui ſolis ſacris literis debetur. Non enim iurauimus in verba hominis, ſed in verba Dei. Ego enim miſerrimam hãc dicerem ſeruitutem, ſic eſſe humanæ ſententiæ addictum, vt non liceat vllo modo illi repugnare: qualem patiuntur hi qui ſe tantum beati Thomæ, aut Scoti, aut Ocan dictis ſubijciunt, vt ab eorum placitis, in quos iuraſſe videntur, nomina ſortiantur, quidam Thomiſtæ, alij Scotiſtæ, alij Ocaniſtæ, appellati. Paulus quidem
2. Co. 10. iuſſit captiuare intellectum noſtrum, ſed in obſequium Chriſti, non autem in obſequiũ hominis. Quò fit vt hi qui tam leuiter de hæreſi pronunciant, non expendentes de qua re loquantur, ſæpe ſua ipſorum feriantur ſagitta, incidantq; in eam foueam quam alijs parabant. Nam velle humanas ſcripturas in diuinarum ordinem cõnumerare, hoc verius ego dixerim hæreſim: quod faciunt hi qui humanis ſcriptis diſſentire impium autumant, perinde ac diuinis: quales ego vidi in tantã inſaniã deueniſſe, vt nõ ſint veriti ad populũ in publica cõcione hoc effundere: Quiſquis à beati Thomæ ſententia diſceſſerit, ſuſpectus de hæreſi eſt cenſendus. O fortes verbi Dei, imò, verius dixerim, verbi Thomæ prædicatores. Erit ergo beatus Bonauentura ſuſpectus de hæreſi putandus, quod in multis obuiet beato Thomæ: Erit ergo beatus Anſelmus ſuſpectus de hæreſi dicendus, quod contra beati Thomæ ſententiã non putat amatorem virginis, qui feſtum Conceptionis celebrare reſpuit: Nec tamen iſta ſic à me dicta velim, vt quiſpiam putet his verbis omnes illius inſtitutiaut ordinis homines velle mordere. Noui enim ex eis plures doctos, & cordatos, ac verè pios, quibus, cum iſta aguntur, aut ab alijs vt plurimum indoctis dicũtur, valde diſplicent. Valde enim diſplicet etiam mihi, quod & noſtrum ſodalitiũ in verba Scoti ferè iuraſſe videatur. Ego quidem beati Thomæ ſanctitatem veneror, eius doctrinæ multũ tribuo, quod multũ Eccleſiam illuD
ſtrauerit: nõ tamen puto adeò eſſe illi fauẽdum, vt per omnia oporteat cũ illo ſentire. Neq; hoc ego vnquã de beati Thomæ humilitate crediderim, vt velit quempiã ſuis dictis ſic eſſe addictũ, cũ nec ipſemet eiſdẽ adeò fuerit addictus, vt meliora oſtendenti nõ fuerit paratus obtemperare. Nam ſæpe ſuam ipſe reuocauit ſententiam. Beatus nanq; Auguſtinus optat ſuorum operum lectorẽ non eſſe dictis eius prorſus deditum. Sic enim ait tertio de Trinit. cap. 1. Sanè cum in omnibus literis meis non ſolum pium lectorẽ, ſed etiã liberũ correctorẽ deſiderẽ, multo maximè in his, vbi ipſa magnitudo quæſtionis vtinã tam multos inuentores habere poſſit, quam multos contradictores habet. Veruntamen ſicut lectorem meum nolo mihi eſſe deditum, ita correctorem nolo ſibi. Ille me non amet amplius quam catholicam fidem. Ille ſe non amet amplius quam catholicã veritatem. Sicut illi dico: Noli meis literis quaſi ſcripturis canonicis inſeruire, ſed in illis & quod nõ credebas, quum inueneris, incunctanter crede: in iſtis autem quod certum non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmè retinere: ita illi dico: Noli meas literas ex tua opinione vel contentione, ſed ex diuina lectione vel inconcuſſa ratione corrigere. Hæc Auguſtinus. Verùm non eſt hic prætermittendum quod gloſſator voluminis decretorum ait, vt ſaltem hac ratione vel illius ineptiæ miſereamur, vel eius audaciam irrideamus. Is enim exponens hanc proximè citatam Auguſtini autoritatem, quæ ponitur in eo libro diſtinctione 9. cap. Noli, ſic ait, Loquitur hoc ſecundum ea tempora quum adhuc ſcripta Auguſtini & aliorum ſanctorum patrum non erant authentica, ſed hodie iubentur teneri vſque ad vltimum iota, vt infra. 15. diſtinc. cap. vltimo. Hæc gloſſator. Quis iam ferat vt hominem tam apertè mendacem non inſectetur? Vbinam. 15. diſtinc. cap. vlti. iubetur ſanctorum patrum dicta vſque ad vltimum iota teneri? Aut qualiter præcipi poteſt, cum ſanctorum patrum ſententiæ ſæpe (vt ſuperius oſtendimus) inuicem repugnent?

A pugnent? Non potest certè Deus contradictoria præcipere, tantum abest vt papa præcipiat. Quòd si omnia sanctorum patrum dicta iubentur vsq; ad vltimum iota teneri, quis nō videt hac ratione contradictoria præcipi, cū illorū sententiæ inuicē cōtradicāt. Ecce q̄les sunt decretorū glossatores, q̄bus tanta fides adhibet̄. Nūc etem̄ vel hoc solo argumēto apparet esse verū q̄d ilti glossatori loānes Dunus Scotus impingit, dicēs: Mittunt et remittūt, & tandē nihil ad propositū. Sed scio vndē nam bonus homo ansam erroris acceperit. Nam illo vltimo cap. 15. distinc. Gelasius papa, cuius est decretum illud, recensens libros catholicorum virorum quí legi possunt, illis annumerat epistolam Leonis summi pontificis ad Flauianum, in cuius commendationem talia subiungit verba: Cuius textum aut vnum iota si quisquam disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. Hæc ibi. Bonus autem glossator quod de sola illa epistola dictū est, parum rem circumspiciens, putauit ad omnes iam enumeratos libros esse referendum. Quantum autē fallatur, vel grammaticā sciens probè deprehendet. Colligamus quod sanctorum Ecclesiæ doctorū scripta non sunt sic suscipienda, vt nobis liberum non sit aliter sentire quam ipsi senserunt, præcipuè cum inter eos de re eadem non conuenit, aut aliunde illorū assertio non comprobatur. Quòd vero in eodem loco Gelasius papa plurimorum sanctorum virorum scripta approbat, sic accipiendum est, vt intelligamus hac ratione probari, quod catholicæ fidei minimè repugnent, vt nihil scilicet in eorū scriptis reperiatur quod à fide orthodoxa discedat: non tamen sic vt omnia illorum dicta pro lege suscipienda sint. Sunt enim multa quæ etsi fidei non repugnent, non tamen ad ea credenda catholica fides nos constringit: vt gratia exempli, quod cœlum habeat materiam huic inferiori simillimam, nec repugnat fidei catholicæ, nec etiam est fides catholica, sed liberum est cuiq; quam voluerit sententiam amplecti. Sic etiam illa sacrorum virorum opera
B quæ à Gelasio papa probantur, aut quæuis alia à quouis summo potifice in posterum probata, probantur velut cum fide catholica conuenientia, quòd scilicet ab ea minimè discedāt: non tamen pro fide catholica nobis traduntur, aut pro fide à nobis suscipi illo pontificio decreto iubentur. Non est ergo scriptis cuiuscunque hominis, quantalibet sanctitate & doctrina pollentis, adeo tenaciter adhęrendum vt & si ratio adsit, nō liceat discedere. Nec tamē ideo illustriū virorū & per multa secula probatorū dicta sunt reijciendaaut floccipendenda. Nā hoc esset maximæ audaciæ atq; superbiæ, qualē se habere ostendunt hoc nostro calamitoso tēpore Lutherani, & olim ostenderunt Vuiclephitæ, ac longe antè Petrus Abailardus, vt beatus Bernardus testatur in epistola. 190. Hi enim non erubuerunt, nec nunc erubescunt, omnium sanctorum dictis repugnare. Nam si obijciantur eis quorumcunque illustrium virorum, quantumlibet etiam sanctorum, testimonia, statim proclamant: Homines sunt ac nos. Fateor, homines sunt, verumtamen homo homini nihil præstat? Nonne stulto intelligens aliquid interest? Nunquid non inter prophanum & sanctum erit aliquis ordo? Vide quid propheta Ezechiel reprehendat: Inter sanctum (inquit) & prophanum non habuerunt distantiam. Habenda est certè ratio vitæ perinde ac doctrinæ, quoniam (vt inquit Ecclesiasticus) anima viri sancti enunciat aliquando vera, magis quam septem circunspectores sedentes in excelso ad speculandum. Et beatus Ioannes in epistola: Vnctio eius docet vos de omnibus. Est etiam aliquid deferendum antiquitati, non quod velim rerum æstimationem à solis annis sumi, quoniam hoc stultissimum est, cum hac lege oporteret etiam vitia comprobare, quæ antiquissima reperiuntur: sed quod antiquitas vitæ & doctrinæ accedens, magnum pondus efficiat. Nam qui virum per multa secula laudatum contemnit, eoipso contemnere visus est eos omnes à quibus ille laudatus fuit, & in precio habitus. Si ergo vni viro docto simul atque sancto, ac per multa secula probato, tantum tribuendum est,

Eze. 33.

Eccle. 37

1. Ioan. 3.

dum eſt,vt citra impudentiam non liceat ab eo,niſi ratione adducta, & hoc cum D
reuerentia,diſcedere,quantum erit tribuendum omnibus illis in eadem re conſentientibus:Tunc certè temerarium erit aduerſus omnes ſentire,cum inter omnes de eadem re conuenit. Nam etſi errare & labi in aliquibus potuerunt, vt homines:in rebus tamen arduis ad fidem ſpectantibus vt concorditer errauerint, nunquam credam:quoniam hoc Chriſti pollicitationi & perpetuæ ſpiritus præ-
Ioan.14. ſentiæ maximè repugnat.Ipſius enim Chriſti verba ſunt hæc: Et ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ, ſpiritum veritatis.Et infra:Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo,ille vos docebit omnia,& ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Quòd ſi hæc ad ſolos apoſtolos dicas eſſe referenda, qualiter verũ erit quod dicitur:vt maneat vobiſcum in æternũ:aut quare apoſtolis hæc promittuntur:Nunquid proter ipſos ſolos apoſtolos:Non certè,ſed propter Eccleſiam,quę tunc apoſtolorũ doctrina illuſtranda erat.Si ergo propter Eccleſiã dicta illa,& promiſſiones illæ factæ,cũ eadem ſit nunc Eccleſia,quæ tunc, nec minus etiam egens ſpiritu illuſtratore quam tunc,fit vt Eccleſiæ omni tempore dati ſint a Deo doctores, quos ſpiritus ſanctus edocet omnia ad ſalutẽ neceſſaria, & ſuggerit illis interpretationẽ eorum quæ Chriſtus dixit, vt iſtorum doctorũ interpretationibus Eccleſia illuſtretur:ſicq; fiet,vt ſpiritus in ea maneat in æternum:quod etiam apoſtolus
Ephe.4. manifeſtè oſtendit dicens: Et ipſe quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam autem prophetas,alios verò euangeliſtas,alios autem paſtores & doctores. Ecce qualiter prẽter Apoſtolos dominũ dediſſe doctores et prophetas Paulus teſtatur. Prophetas autẽ beatus Ambroſius declarat eſſe ſacrarum literarum interpretes. Verùm ſi hoc neget Lutherus,de doctoribus nõ poteſt negare quin eos dixerit à Deo datos fuiſſe Eccleſiæ.Ad quid autẽ dederit, ipſe Apoſtolus declarat ſubiungens:Vt videlicet iam non ſimus paruuli fluctuantes,& circumferamur omni ven E
to in nequitia hominũ,in aſtutia ad circunuentionem erroris:veritatem autẽ facientes in charitate,creſcamus in illo per omnia,qui eſt caput Chriſtus.Hęc Paulus. Si ergo ad hoc dati ſunt,vt non circũferamur omni vento doctrinæ ad circũuentionem erroris,non eſt poſſibile vt omnes ſimul errauerint, qui vt nos non erraremus,miſſi ſunt.Quapropter etſi vni aut alteri ex doctoribus ſacris refragari liceat,omnibus tamen in eadẽ re concordibus contradicere minimè licebit. Quò fit vt concors omnium ſacrorum doctorũ tam præſentium quã præteritorum de aliqua re ſententia,æquè efficax ſit argumentum ad hæreſim reuincendam, ſicut Eccleſiæ in concilio congregatę diffinitio:quoniam nullo pacto credibile eſt vt Deus illos omnes errare permitteret:imo non eſt credibile eos in vnam eandemq; veniſſe ſententiam,niſi à ſpiritu ſancto vno eorũ omnium magiſtro fuiſſent edocti.Hoc enim argumento beatus Auguſt.lib.18.de ciuitate Dei,cap.41.probat ſcripturæ ſacræ veritatem aduerſus Ethnicos:quoniam in illa numeroſa philoſophorum multitudine vix reperietur vnum aut alterum dogma (euidentibus exceptis) quod inter omnes conuenerit.Nam poſteriores etſi præceſſorum ſcripta perlegerint,illis tamen aſſentire contempſerunt.Quò factum eſt, vt priorum philoſophorũ diſcipuli inter ſe pugnauerint,et ſuorũ magiſtrorũ dogmate poſthabito proprias ſectas docere curauerint,quò quiſq; alio et ſapiẽtior et acutior videri poſſet.Ariſtoteles diſcedit è Platone, Plato à Socrate, Socrates à Pythagora. Hoc autem nõ alia ex cauſa veniſſe putandũ eſt vt magiſtris diſcipuli repugnauerint, diſcipuli inuicẽ contenderint,niſi quia proprio ducebantur ſpiritu. Quapropter niſi ſpiritus ille ſacer,qui vnus ſemper & vbiq; eſt,ſanctorum virorum mentẽ mouiſſet,docuiſſetq;,fieri minimè poterat vt concorditer quicquã ſentirẽt,præcipuè cũ ex his plures coæui,lõgoq; terrarũ ſpatio ſeparati,idiomateq; diuiſi fuerint, atq; ita aliorũ libris minimè lectis, ſed diuino ſpiritu ſuggerente, eidem ſubſcripſerint

ſententiæ.

A ſententiæ. Omnium ergo ſacrorum doctorum de aliqua re ardua concors ſenten
tia, cui nunquam ab Eccleſia, aut ab alijs viris catholicis impune contradictũ eſt,
pro vera Eccleſiæ definitione tenenda erit, atq; illi tanquam Eccleſiæ definitioni
firmiſſimè credendum: quoniam Eccleſia corpus vnum eſt, ex populo patribuſq;
collectum. Patres voco epiſcopos, pontifices, ac alios quoſcunq; præſules, & ma-
giſtros aut doctores, qui nos fidem edocentes, ſpiritualiter generant. Ad iſtos pa-
tres ſpectat docere plebẽ, è quibus aliqui, nempe præſules, ex officio id facere te-
nentur, alij à charitate vt id faciant impelluntur, velut reliqui doctores ac magi-
ſtri. Ad plebem autem reliquam non ſpectat docere. Nam (vt dicit Apoſtolus) 1. Co. 12.
diuiſiones gratiarum ſunt: nunquid omnes apoſtoli: nunquid omnes prophetæ:
nũquid oẽs doctores: Si ergo homines quorũ intereſt in Eccleſia docere, aliquam
certam aſſertionem ſine repugnantia docuiſſe conſtiterit, erit proculdubio talis
aſſertio velut catholica etiam ſi ſcripturæ locus ad eius comprobationem deeſſet.
Nam id quod inter omnes conuenit, etiam ſi locorum aut temporum ſpatijs di-
ſtent, cenſendum eſt totius Eccleſiæ eſſe fidem. Non enim à plebe fides diſcenda
eſt, ſed à patribus. Ea ergo quam omnes patres tradunt, fides catholica eſt iudican
da, quoniam id ſonat catholica græce, quod vniuerſalis latine. Hoc autem expreſsè
colligitur ex tertia ſynodo, quæ vna eſt ex his quatuor quas beatus papa Gregori-
us fatetur ſe velut ſancta quatuor Euangelia recipere. Illa namq; ſynodus quæ
Epheſina prima eſt, in epiſtola à toto concilio ad Neſtorium hæreticum deſtina-
ta, quæ ante eiuſdem concilij decreta locata eſt, ſic eidẽ Neſtorio loquens ait: Non
autem ſufficit vel tuæ religioni tantũmodo fidei ſymbolum confiteri, quod expo
ſitum eſt per idem tempus ſpiritu ſancto largiente, & venerando & magno con-
cilio apud Nicæam congregato. Hoc enim non intellexiſti, nec rectè interpreta-
tus es, quinimo peruersè, licet ſono vocis eadem verba protuleris. Sed conſequens
B eſt etiam iureiurando fateri te quod anathematizes quidem tua prophana & pol
luta dogmata, ſentias autem & doceas quæ nos vniuerſi per orientem ſeu occiden-
tem epiſcopi & magiſtri præſulesq; populorum credimus & docemus. Hæc con-
cilium. Quibus verbis nullam aliorum fecit mentionem quam epiſcoporum, ma
giſtrorum, & præſulum, quorum fidem cenſet concilium eſſe neceſſariò recipien
dam. Quòd ſi dicas illa verba eſſe referenda ad eos qui concilio congregato inter
ſunt: hæc adeò futilis eſt reſponſio, vt non eſſet opus aduerſus eam pugnare, niſi
aduerſus homines ageremus quibus manifeſtiſſima etiam probanda ſunt. Con-
gregatio ſiquidem in vnum locum non exigitur vt vera dicatur Eccleſia, ſed ani-
morum adunatio per iuncturas charitatis, qualem habuerunt illi de quibus dici-
tur: Erat eorum cor vnũ, & anima vna. Non enim Eccleſia ex loci vnitate pendet, Acto. 4.
vt vna eſſe dicatur, ſed ex animorum in Chriſto concordia. Hanc autem concor-
diam ſatis conuincitur eſſe inter eos, qui etſi locorum ſpatijs & temporum inter-
uallis ſeparati fuerint, eidem tamen vnanimes ſubſcripſêre ſententiæ. Quòd ſi
Vuicleph aut Lutherus, aut quiuis alius eorum in hac parte imitator, his ration-
bus non mouetur, vt credat ſe teneri ad ſacrorum omnium doctorum concor-
dem de fide ſententiam amplectendam, etiam ſi expreſſus ſacræ ſcripturæ lo-
cus illis minimè ſuffragetur, hoc ſaltem haud negare poterunt, illorum dicta
pro hac re eſſe valida, vt ex illis conſtet illam eſſe Eccleſiæ ſententiam, quæ per tot
tẽpora penes illos ſacros autores ſeruata reperitur. Nam ſi in re ardua Cyprianus
errauit, correctus poſtmodũ fuit ab Hieronymo, Auguſtino, cæteriſq; ſeq̃cibus.
Hieronymus etiã in qbus hallucinatus eſt, à poſterioribus nõtatur. Idẽ etiã cõtigit
Auguſtino, ſicubi lapſus eſt. At cũ Cypriani ſententiã cõfirmat Hieronymus, mul
to eo poſterior eidẽ ſubſcribit Ambroſius, eandẽ amplectitur Auguſtinus, eidem
adhæret beatus Gregorius, Caſſiodorus, Beda, Bernardus: ſatis arguitur hinc, hanc
fuiſſe Eccleſiæ vniuerſalis ſententiã, cum horũ aſſertioni per tot ſecula protractæ

nunquam

nunquam Ecclesia contradixerit. Satis enim rem probat (de arduis loquor, in qui C
bus nihil per indulgentiam præterire licet) qui nō contradicit quum potest. Nunquam siquidem verius dici potest, vt qui tacet, consentire videatur, quam cum res est adeò seria, vt tacere pernicioſum sit: loqui vero, & vtile & neceſſarium. Si ergo Eccleſia ad illorum virorum communē ſententiam per tot ſecula tacuit, certè vel hoc argumento viſa eſt illorum omnium ſententiam probaſſe, idemq; cum illis ſenſiſſe. Eadem ergo ferè lege coercendus eſt, qui ſacris doctoribus de re ardua ſine vlla vnquam repugnantia concordibus contradicit, ac ſi vniuerſalis Eccleſiæ traditioni contradiceret. Arrogantiſſimus ergo iure cenſebitur, qui ſibi tantum tribuit, vt tot ſacris doctoribus poſthabitis, tot ſapientibus, quorū doctrina fulget Eccleſia vt ſol & luna, contemptis, propriæ hæreat ſententię. Hunc enim talem in
Gen. 16. figura repræſentauit Iſmael ille hæreticorum typus, de quo dicitur: Manus eius contra omnes, manus omniū contra ipſum. Meritò em̄ omniū manus cōtra eum
Proue. 3. leuantur, cuius manus aduerſus omnes inſurrexerunt. Ideo dicitur à Salomone: Ne innitaris prudentię tuæ. & iterum: Ne ſis ſapiens apud temetipſum. Et beatus
Rom. 12. Paulus ait: Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos. Quod exponens Theophylactus ait, Hoc eſt, nolite veſtræ prudentiæ vel viribus ita confidere, vt exiſtimetis neminem vos indigere cōſultore, & q̄ recta ſunt ſuggerēte. Moſes enim etſi Dei colloquio iuuaretur, opus tamen habuit quem conſuleret ſocero. Hæc Theophylactus. Huic accedit, quòd ſemper ſacræ literæ ad alios nos mittunt, vt ab eis doceamur.
Deut. 32. In Deutero. namq; dicitur: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: ma-
Iob. 8. iores tuos, & dicent tibi. Et apud Iob: Interroga generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrum memoriam. Et in Actibus Apoſtolorum Paulo iam parato ad legem Dei ſuſcipiendam, per contantiq; dominum de ſua voluntate, ac di-
Act. 10. centi: Domine, quid me vis facere? reſponſum eſt ei à domino: Surge, & ingrede- D
re ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Et tandem mittitur ad eum Ananias, qui eum baptizet & doceat. Poterat quidem dominus ſuam per ſeipſum Paulo inſinuare voluntatem, & de lege ſua docere eum: noluit tamen, ne ex hoc anſa præberetur alicui ſic ſuperbiendi, vt ab alio doceri nollet, aſſerens ſe iam à domino edoctum. Hac igitur ratione & Paulum mittit ad Ananiam, & Cornelium ad Petrum. Non erubeſcit Paulus, vir alioqui doctus & cui dominus apparere dignatus eſt, ire ad Ananiam vt ab eo doceatur, & erubeſcet Lutherus ire ad Hieronymum, aut Ambroſium, aut Auguſtinum, vt ab eis aliquid diſcat? Libentiſſimè ſuſcipit Paulus quæ per Ananiam dicuntur, quāuis nihil ei de Anania dictū fuerit à domino: & Lutherus duriſſimum reputabit, Cypriani, Chryſoſtomi, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, cæterorumquè illuſtrium virorū ſuſcipere doctrinam?
Galat. 2. Paulus poſt. 14. annos à reuelatione ſuſcepta aſcendit Hieroſolymam, vt conferret Euangelium quod prædicabat in gentibus, cum his ſignanter, qui videbantur aliquid eſſe: & hoc quidem, ne fortè in vanum curreret, aut cucurriſſet: & dedignatur Lutherus aut Vuiclephus conferre Euangelium ſuum cum Hieronymo, Ambroſio, Auguſtino, Cypriano, Hilario? Niſi fortè Lutherus cauſetur certiorem ſe eſſe de ſuo quod prædicat Euangelio, quā Paulum de ſuo, ac ideo Paulo opus eſſe vt quærat cum quo Eūangelium ſuum conferat, Luthero autem id facere non eſſe opus? Adde quod ſacra concilia (quorum ſuprema eſt in Eccleſia poſt ſacram ſcripturam circa fidem autoritas) non dedignantur in ſuarum definitionum robur, ſanctorum patrum teſtimonio vti: & dedignabitur Vuiclephus aut Lutherus omnibus viris clariſſimis ſimul etiam in vnum conſentientibus cedere? Concilium ſiquidem Toletanum quartū, in capite nono ſuorum canonum citat Cyprianum & Hilarium in ſuæ ſententiæ comprobationem: & concilium Conſtantinopolitanum, quod ſexta ſynodus appellatur, in quo cōdemnatur Macharius epiſcopus Antiochenus, aſſerens in Chriſto eſſe tantū vnam voluntatem,

vnicamq;

A vnicamq; operationem, plurimum vtitur teſtimonijs ſanctorum virorum, ſcilicet Athanaſij, Ambroſij, Cyrilli, Auguſtini, quibus plena eſt adhibita fides. Et cum expreſſa ſcripturæ ſacræ teſtimonia pro illa re deeſſent, viſum eſt toti concilio ſufficiens teſtimonium eſſe ad illam hæreſim reuincendam concors illorum ſancto rum virorum teſtimonium. Quid ergo dicam, neſcio, niſi quod Lutherus plus ſibi tribuit quam omnibus concilijs, quum nolit his credere, quibus ſuprema concilia propter vitæ ſanctitatem, & doctrinæ eminentiam, integerrimam præſtitêre fidem. Quòd ſi fortè Luthero aut Vuiclepho non perſuaſero hunc honorem deberi ſacris autoribus, & per multa ſecula laudatis, vt non facilè & pro libito liceat ab eorum ſententia diſcedere, ſaltem his coram quibus cauſa agitur, ſatis eſſe perſuaſum arbitror. Neq; his vltrà aliquid dicam præter id quod M. AEmilium Scaurum dixiſſe narrat Valerius Maximus, quod huic propoſito mihi maximè conducere videtur. Is enim vitæ clariſſimæ & exploratæ probitatis vir, quum à Vario Sucronenſi homine parum ſyncero accuſaretur apud populum, & accuſator oratione longa peroraſſet: ille maximo compendio vſus, eò quod ſua & populi erat fretus conſcientia, dedignatuſq; oratione contendere, Quirites (inquit) Varius Sucronenſis ait, AEmilius Scaurus negat: vtri potius credendum cenſetis? Quibus verbis applaudente populo, vir illuſtris futilem hominis accuſationē euaſit. Quæ percontatio nulli propoſito mihi magis congruere viſa eſt, quàm huic. Nam ſi Lutherus ait, Cyprianus negat: Lutherus ait, Hieronymus abnuit: Lutherus ait, Auguſtinus contradicit, Lutherus ait, Ambroſius obſtat, Lutherus ait, Gregorius repugnat: vtri parti potius credendum cenſetis? Non dubito vos tacitam pro his viris clariſſimis laturos ſententiā, ſicut & tunc pro Marco AEmilio lata eſt. Satis tamen hinc honoris habebit Lutherus. Nam etſi victus tandem, cum tot illuſtribus viris certaſſe dicetur.

Lib. 3. de fiducia ſui.

B Quòd ad ſolam ſedem apoſtolicam aut generale concilium ſpectat de hæreſi cenſere.

Cap. VIII.

QVanuis regulæ præſcriptæ ſint, ſacra ſcilicet ſcriptura, & Eccleſiæ definitiones, ad quas quæuis aſſertio de hæreſi examinanda eſt, multi tamen in pluribus aſſertionibus conniuent, nec ſciunt diſcernere an ſint hæreſes, an non, quod ſacram ſcripturam aut Eccleſiæ definitiones non integrè retinent: aut ſi recordantur, non penetrant ſcripturæ ſenſum, ac ideo minimè aliquid colligere poſſunt, vt ex ea hæreſim conuincant. Nam cum varij ſint hominum ſenſus, variè etiam iuxta ingenij ſui qualitatem ſcripturam interpretantur. Quò fit, vt ſæpe inter doctos ac pios viros non conueniat in re etiam valde ſeria: conueniret tamen ſi poſſent facilè regulis vti, eaſq; cuilibet propoſitioni applicare. Cùm ergo ſæpe tales contentiones eueniant, oportet vt penes aliquem ſit iudicium qui in ea definiat, & lites tollat. Alioqui dabitur anſa nouas pro libito excitandi hæreſes, cùm non deficiant ſcripturæ, etſi malè intellectæ, quibus innitantur, ſicut nunquam defuêre hæreticis. Pelagius enim dicit hominem ſola liberi arbitrij poteſtate poſſe & vitare peccata, & gloriam mereri. Nam ſi non poteſt (inquit) vitare peccata, iam non ſunt ei peccata, quia nullus peccat in eo quod vitare non poteſt. Et iterum: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Si ergo in noſtra eſt poteſtate filios Dei fieri, filius autem non dicitur niſi ad hæreditatem ſpectet: in noſtra ergo dicit eſſe poteſtate aſſequi illā æternam gloriæ hęreditatem. At Hieronymus, & Auguſtinus, cæteriq; catholici obijciunt Pelagio ex innumeris ſacræ ſcripturæ locis illud Pauli: Gratia enim ſaluati eſtis per fidē, & hoc nō ex vobis, Dei enim donū eſt, nō ex operibus, ne quis glorietur. Ecce ergo cauſa agit̄, & nō de vmbra (vt dicitur) aſini, ſed de capite. Iudex ergo requiritur, qui ſententiam dicat, cui obtemperare oporteat. Talis autē iudicandi poteſtas nō eſt in aliquo inferiori epiſcopo, aut in collegio cui præeſt. Quod

Ioan. 1.

Ephe. 2.

vel inde manifeſtum euadet, ſi priùs fidei, quam amplecti tenemur, qualitatem & D
modũ oſtenderimus. Hoc autẽ eſt fidei peculiare, vt vna ſit omniũ vbiq; terrarum exiſtentium. Non enim alia eſt fides Eccleſiæ Salmanticẽſis, nec alia permittitur Eccleſiæ Zamorenſi, aut alia Eccleſiæ Barchinonenſi. Sicut enim vna eſt vniuerſalis Eccleſia, ita vna omniũ fides, Paulo teſte, qui ait: Vna fides, vnum baptiſma.
Ephe. 4. Hinc fides catholica dicitur, quod latinè ſonat vniuerſalis, quia vna eſt totius vniuerſalis Eccleſiæ. Quò fit, vt cauſa quæ de fide ventilatur, res ſit talis, quæ vniuerſam tangat Eccleſiã. Quod ergo omnium intereſt, ab omnibus approbari debet, vel ab eo qui omnium loco præeſt. Qualiter ergo inferior aliquis epiſcopus, aut totum collegium cui præeſt, poterit ſententiã ferre in cauſa fidei, quæ eſt res talis, vt ei vniuerſa Eccleſia ſit obnoxia? Hac eadem ratione nec vniuerſitas alicuius academiæ, quantalibet literarum eminentia polleat, poteſt ſic de hæreſi cenſere, vt eius cenſuræ teneantur omnes obtemperare. Quamobrẽ rectè dici ſolet, articulos Pariſienſis nõ tranſire mõtes. Non ideo aſſertio aliqua pro hæreſi ab omnibus habẽda eſt, qa hæc aut illa academia cẽſuit eſſe hæreſim. Nil enim obſtat quin totus ille cõuẽtus cõniuere poſſit, cũ ille nõ ſit pro quo Deus rogauit vt fides eius nõ deficeret. Hac etiã lege cõuincimus prouincialia cõcilia nõ habere plenũ & integrũ ius definiendi in cauſa fidei, cũ eorum ſentẽtiæ cæteri prouinciales nõ aſtringantur: præcipuè cũ talia cõcilia poſſint etiã in fide errare, ſicut de multis talibus concilijs erraſſe compertũ eſt. Concilĩ nãq; Carthaginenſe, in quo cũ ſancto martyre Cypriano, 80. epiſcopi cõuenientes cõcordi animo definierunt, hæreticos, & ab hæreticis baptizatos, fore, cũ reſipiſcerẽt, rebaptizãdos: nullus eſt qui dubitet erraſſe. Hæc tamẽ prouincialia cõcilia ſiquando cotingat errare, per generalia concilia corriguntur. Vnde Aug. li. 2. contra Donatiſtas ait: Et ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorũ conciliorũ autoritati quę fiũt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere cũ experimento eorum aperitur. E
Hæc ille. Cum ergo errare poſſint prouincialia concilia, quoniã Eccleſiam vniuerſalem nõ repræſentant, iuſtum eſt, & rationi conſentaneũ, vt penes ea non ſit poteſtas integra, & fixa autoritas in re tam ſeria, qualis eſt fides, definiẽdi. Hoc ipſum plurima pontificum decreta confirmant. Symmachus papa ait: Concilia ſacerdotum Eccleſiaſticis legibus quotãnis decreta per prouincias quoniã preſentiam papæ non habent, valetudinem perdiderunt. Et plurima alia decreta teſtantur concilia ſine papæ autoritate congregata eſſe irrita, & nullius roboris, quæ ponuntur
Diſt. 17. ca. Concilia. in volumine decretorũ diſt. 17. Adde quod omnia iura tam pontificum quã generalium conciliorũ, quæ prouincialibus aut permittunt aut indicunt conciliorũ celebrationem, ad hos tantũ limites eam autoritatẽ extendunt, vt ſcilicet ibidem ſimultates amputentur, querimoniæ audiantur, mores corrigantur, non tamen vt de fide ibidem aliquid decernatur. Concilium ſiquidem Nicænum ſic ait de prouincialibus concilijs: Habeatur ſemel conciliũ ante dies quadrageſimæ, vt omnibus (ſi quæ ſunt) ſimultatibus amputatis, mundũ ieiunium & ſolenne Deo poſſit offerri. Hæc ibi. Cæterum etſi epiſcopus aut collegium, aut prouinciale concilium de rebus fidei nõ poſſit definire in his quæ meritò dubitari poſſent: poteſt tamen in his quæ iam definita ſunt, aut euidentiſſimis ſcripturæ ſacræ teſtimonijs abſq; vlla tergiuerſatione deprehendi poſſunt, ius dicere, & aduerſus eiuſdem aſſertionis pertinaces defenſores animaduertere. Illud namq; non eſt ſententiã ferre, ſed ſententiam iam pridẽ latã exequi. Huc enim tendit id quod in ca. ad abolendam, dicitur, extra de hæreticis, excommunicatos eſſe omnes hæreticos, quos Romana Eccleſia, aut epiſcopi in ſuis Eccleſijs declarauerint hæreticos. Nam id de deprehenſis in manifeſta hæreſi intelligendum eſt. Cum autem res fuerit dubia, ad ſedẽ apoſtolicã eſt cauſa deuoluenda. Poteſt etiã epiſcopus aut prouinciale concilium inhibere prædicationẽ, aut qualemcunq; publicã aſſertionem alicuius certæ

propoſitio-

A propoſitionis propter ſuſpicionẽ hæreſis de tali propoſitione conceptã, aut propter ſcandalũ quod ex tali prædicatione poſſit oriri. Quòd ſi qui fortè huiuſmodi prohibitioni rebelles fuerint, poterit eos (vt decet) pro criminis qualitate punire, non quidẽ quantũ hæreſis meretur, ſed quãtum inobedientia. Si ergo penes aliquẽ eſt iudicium in cauſa fidei, & nõ penes ſingulos epiſcopos, nec penes prouincialia cõcilia, eò q̃d fides res ſit oĩbus cõmunis, q̃bus nec ſinguli epiſcopi nec prouincialia cõcilia præſunt, cõſequens eſt vt talis poteſtas cenſendi ſit penes totã Eccleſiam. At cũ generalia cõcilia (vt ſuperius diſſeruimus) vniuerſam Eccleſiã repręſentent, colligitur illa habere poteſtatẽ definiendi in his rebus quæ ad fidẽ attinẽt. Sedes autẽ apoſtolica quoniã Eccleſiã tanquã caput repręſentat, primũ poſt generalia cõcilia in definiendo tenet locum. His ergo exceptis, nulli permittitur ius definiendi de his rebus quę ad catholicã fidẽ ſpectant. De cõcilijs generalibus nemi nẽ arbitror, cui præterita capita fuerint explorata, dubitaturum. Supereſt ergo vt de ſede apoſtolica diſſeramus. Hanc qui cõceſſerit totius Eccleſiæ eſſe caput, facilè erit ei perſuaſum. Nam quę omnibus præeſt, omnes poterit iudicare, & de rebus quę omnes tãgunt, definire. Huius rei plurima ſunt ſanctorum patrum teſtimonia. Innocẽtius. 3. ſic ait: Maiores Eccleſiæ cauſas, preſertim articulos fidei contingẽtes, ad Petri ſedẽ referẽdas intelligit, qui eum quęrenti domino quẽ diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondiſſe notabat: Tu es Chriſtus filius Dei viui, & pro eo dominum exoraſſe ne deficiat fides eius. Hęc ille. Et Pelagius papa ſcribẽs epiſcopis qui conuenerãt ad vocationẽ Ioannis Conſtantinopolitani, ferè eadẽ verba ait: Maiores verò (inquit) & difficiliores quęſtiones (vt ſancta ſynodus ſtatuit, & beata cõſuetudo exigit) ad ſedẽ ſemper referentur apoſtolicã. Innocẽtius primus: Quoties ratio fidei ventilatur, arbitror oẽs fratres & coepiſcopos noſtros non niſi ad Petrum. i. ſui nominis & honoris autoritatem referre debere, velut nunc re- Extra. de bapt. & eius effectu. cap. Maiores Diſti. 17. ca. Multis. 24. q. 1. c. Quotiens.

B tulit veſtra dilectio, quod per totum mundum poſſit Eccleſijs omnibus prodeſſe. Hæc ille. Beatus Cyprianus in epiſtola ad Cornelium papã ait: Neq; enim aliunde hereſes obortę ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod ſacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtẽperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotũ collegiũ quicquã moueret: nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporũ conſenſum, iudicem ſe non iam epiſcopi, ſed Dei faceret, nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiã ſcinderet: nemo ſibi placens ac tumens ſeorſum foris nouam hæreſim conderet. Hæc Cyprianus. Vnde patere clarè poteſt Lutherum hac ſola ratione primatum Romani epiſcopi negare, vt facilior ei pateret via ad hæreſes introducendas. Et beatus Hieronymus ad Damaſum papam: Hæc eſt, (inquit) fides papa beatiſſime, quã in catholica didicimus Eccleſia, quãq; ſemper tenemus: in qua ſi minus peritè aut parũ cautè fortè aliquid poſitũ eſt, emendari cupimus a te, qui Petri ſedem & fidẽ tenes. Si autẽ hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicũq; me inculpare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolũ, vel etiã non catholicum, ſed hæreticum comprobabit. Hæc ille. Huic accedit quod plurima ſunt etiam ſanctorum patrum teſtimonia afferentia ſedẽ apoſtolicã nunquã à recta fidei regula deuiaſſe, quę ponuntur in volumine decretorũ. 24. q. 1. videat qui volet. Verũm hic animaduertendum eſt nomẽ ſedis apoſtolicæ non pro ſolo ſummo pontifice accipi, quũ hic in fide errare poſſit, vt ſuperius de Liberio et Anaſtaſio & Celeſtino oſtendimus: ſed ſedes apoſtolica q̃ nunquã errauit, cõprehendit tã collegiũ cuius cõcilio iuuat̃ pontifex, quã ipſum pontificẽ. De hac autẽ ſede nõ conſtat eam aliquando erraſſe. An autẽ totũ collegiũ cardinaliũ errare poſſit, nõ diſſero: tamen credo q̃ dñs nũquam permittet totũ collegiũ hæreſi maculari. Quapropter iuſtum eſt, vt in re tanti momenti, qualis eſt fides catholica, cõſulat fratrũ ſuorũ collegium antequã quicquam

definiat: adiunctis etiã, si id possibile foret, viris alijs sanctitate perinde ac doctri- C
na eminentibus. Lutherus tamẽ hic cũ videat necessarium esse iudicẽ pro lite circa fidẽ orta dirimenda, dicit verũ iudicẽ esse sacram scripturã, ad quam ois prouocatio faciẽda est. At in veteri lege lex ipsa nõ erat iudex, sed solũ sacerdotes Leuitici generis, quorũ iudicio standũ erat. Præterea si de ipsa scriptura est cõtentio, qualiter ipsa scriptura erit iudex? Vt gratia exempli, peto an Pauli epistolas recipias? Si eas negas esse Pauli, non est aliquod scripturæ sacræ testimoniũ per quod reuinci possis. Caueant ergo hæreticæ prauitatis inquisitores, ne facilè de hæresi pronuncient. Si hæresis est iam olim damnata, aut euidentissimis scripturæ testimonijs deprehenditur, & nõ humano ratiocinio cui possit obuiari, tunc executores sunt vt exequantur id q̃d circa hæreticos decreta pontificũ fieri iubent. Si autem res est dubia an sit hæresis, an non, nõ est eorũ munus sententiã ferre, nec possunt censere de hæresi, cũ hoc sit solius summi pontificis. Hoc etenim casu illud eis incũbit ex officio, quod nomẽ eorũ prętendit inquirere. s. de assertione prædicata, aut qũolibet publicata, qualiter ab asserẽte fuerit dicta, q̃bus verbis, qualiter ab eo intellectis, qua ratione fuerit motus ad id asserendũ, aut q̃bus scripturæ testimonijs innitatur. Quibus actis, si euidentissimis testimonijs minimè cõuinci potest, sed res manet dubia, & suspicionis labe maculata, consulẽda est sedes apostolica, nec ea incõsulta (quantũlibet docti consulantur) licebit quicquã definire. Cùm autem sedis apostolicæ definitionẽ receperint, eis incumbet exequi id quod à pontifice summo decretũ fuerit. Admonere tamen hic oportet, quod quãuis apostolica sedes aut generale concilium de hæresi censere possit, non tamẽ ideo assertio aliqua erit hæresis quia Ecclesia definiuit, sed quia fidei catholicę repugnat. Ecclesia siquidem sua definitione non facit talem essertionẽ esse hæresim, cum etiam si ipsa non definiuisset, esset hæresis: sed id efficit Ecclesia, vt nobis per suã cẽsurã pateat illud esse hæresim, q̃d antea nos latebat an meritò hæresis dici posset. Ecclesia enim to- D
ta (secludo primũ eius caput) nedũ solus summus pontifex non potest nouũ articulũ fidei condere, posset tamẽ, si aliquã assertionem valeret hæreticã efficere. Ecclesiam autẽ non posse nouũ articulũ fidei efficere, manifesta ratione conuincit. Omnis nanq; assertio ideo catholica dicẽda est, qa à Deo reuelata, vel qa in instrumento scripturæ diuinæ continetur, aut eo quod vniuersalis Ecclesia eã recipit. Quòd si nullum horũ est, saltẽ euidẽti deductione colligitur ex eorũ altero, vel ex vtroq;, vel deniq; (vt nihil desit) qa eam summus pontifex approbat. Nec alia certè patet via qua aliquid possit dici catholicum. Si ideo dicatur veritas aliqua catholica, qa à Deo reuelata, cùm reuelatio diuina nõ pendeat ex pontificis arbitrio, aut ex Ecclesiæ approbatione, qui fit vt pontificis approbatio faciat catholicũ quod à Deo
2. Co. 11. reuelatum est? Faciet quidem vt credamus illud esse reuelatum à Deo, quia cùm
Psal. 11. angelus Satanæ transfiguretur sæpe in angelum lucis, & immissiones fiant per angelos malos, dubitari posset fortè an Deus reuelet, an dæmon illudat. Decernit ergo Ecclesia illam esse Dei reuelationem, non tamen facit reuelatum esse verum. Si autem talis veritas catholica dicatur eò quod in sacris literis continetur, cùm talem veritatem contineri in sacris literis, non pendeat ex humana aliqua voluntate, sed ex solo Deo illarum scripturarum autore, constat etiam hac ratione, Ecclesiam nihil prorsus efficere posse vt veritas illa ad fidem pertineat. Hoc enim ex Ecclesia habemus, vt sciamus quæ sit scriptura diuina, iuxta ea quæ cap. 4. superius disseruimus. At cum scripturam esse diuinam nobis constiterit, iam ex seipsa habet vt ei per omnia credere teneamur: perinde ac si adducerentur testes ad comprobationem alicuius instrumenti quo Petrus tenetur reddere Ioanni centum aureos, hi testes non efficiunt Petrum teneri Ioanni. nam etsi Petrus negaret, & testes defuissent, re vera Petrus erat debitor. sed id efficiunt, vt per scripturã cõuinci possit tanq̃ debito obnoxius. Quòd si dicatur veritatem illam esse catholicam, quia iam

vniuersalis

A vniuerſalis Eccleſia recepit: tunc percontabor quo pacto Eccleſia eam receperit, an quia illi à Deo fuerat reuelata, an quia in ſacra ſcriptura reperta; neutrum autem horum pendere ex Eccleſiæ arbitrio oſtendimus: aut Eccleſia recepit, quia per experiẽtiam, aut per rationem naturalem eam cognoſcit, quod non eſt aliquo modo tribuendum Eccleſiæ, eò quod tunc fides noſtra ſoli experientiæ & rationi naturali inniteretur: cui manifeſtè repugnat Paulus dicens: Sermo meus & 1. Cor. 2.
prædicatio mea nõ in perſuaſibilibus humanę ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominũ, ſed in virtute Dei. Quòd ſi alia ratione dicatur veritatẽ eſſe catholicam, quia ex reuelatis aut in ſcriptura cõtentis manifeſta collectione deducitur, cum Eccleſiæ definitio non efficiat collectionem eſſe firmam, vt notum eſt vel parum docto logico, conſequens eſt vt neq; in hoc caſu Eccleſia efficiat veritatem aliquam eſſe catholicã. Vltimum ergo ſupereſt inueſtigandum, ſi aſſertio dicatur catholica quia à pontifice determinata, tunc petam an pontifex ſic definiens, alicui ſcripturę diuinæ innititur, aut reuelationi diuinæ: et tunc conſtat iam eſſe catholicã ex ſcriptura diuina, aut reuelatione: aut innititur propriæ prudentiæ & voluntati, quo euentu conſtat non eſſe hac ratione tanquã catholicam recipiendam, cùm fides noſtra neq; ex voluntate, nec ex ſapientia hominum dependeat. Non eſt ergo veritas aliqua catholica cenſenda à ſola pontificis aut Eccleſiæ definitione: ſed id quod erat catholicum, nos tamen latebat, fit deinceps per Eccleſiæ definitionem notum, eſſe catholicũ: quemadmodum in lite ſuper debitum, iudex ferens iuſtam ſententiam, non facit eum debitorem, cũ etiã ante iudicis ſententiam verè ille fuiſſet debitor ex re precaria quam denegat: ſed iudex facit vt pateat eſſe debitũ, quod prius fortè latebat, idq; iudicis ſententia efficit, vt per eam pertinax reuincatur. Ideo enim iudex iuſtè dixit talem eſſe debitorem, quia verè erat debitor: & non ideo talis eſt debitor, quia
B iudex iuſtam ſententiam protulit. Nam ſi ille non erat debitor, iniuſtam ſententiam tuliſſet. Sic etiam Eccleſia definiens aliquid eſſe fide tenendnm, quãuis certò definiat, nec falli poſſit, non tamen ſua definitione efficit veritatem illam eſſe catholicam. Nam ideo certò difiniuit veritatem illam eſſe catholicam, quia veritas illa catholica erat: quod ſi catholica non fuiſſet, Eccleſia definiens eam eſſe catholicam erraret, antè ergo erat catholica, quam Eccleſia cenſuiſſet. Nullo ergo modo id fieri poteſt, vt Eccleſia nouũ articulũ fidei condat: ſed id quod antea erat vera fides, nos tamen latebat, Eccleſia efficit vt per ſuam cenſuram nobis innoteſcat. Vnde patet miſerè erraſſe dominũ Abbatem, qui exponens ca. quod incipit, Cum Chriſtus, quod in volumine Decretalium epiſtolarũ habetur in titulo de hæreticis, dicit papam poſſe condere nouum articulũ fidei. Verùm parcendum eſt ei ignoranti, nec bene expendenti de qua re loqueretur: hoc ſolum video eſſe illi impingendum, quod vltra crepidam iudicauerit. Non enim eſt canoniſtarũ munus de hæreſi aut de fide iudicare, ſed theologorum, quibus diuinum ius commititur. Canoniſtarũ partes ſunt de iure pontificio diſſerere. Videant ergo ne dum vtraq; ſella ſedere cupiunt (vt eſt in prouerbio) vtraq; excludantur. Quòd ſuam ſententiam colligunt ex illo capitulo: Cum Chriſtus, nõ rectè faciunt. Nam Alexander tertius, cuius eſt illa ſentẽtia, non condidit articulum fidei, quia nec fecit talem propoſitionem, videlicet, Chriſtus ſecundum quod homo eſt aliquid, eſſe veram, nec per cõſequens catholicam, cùm veritas à reipſa pendeat, & nõ ex affirmatione pontificis. Propter noſtrum enim affirmare vel negare nihil mutatur in re. Sed papa definiens fecit vt nõ liceat aſſerere aut opinari contrariũ illius, cũ tamen ante pontificis determinationem fortè liberè quis aſſerere potuiſſet citra hæreſis notam, eò quod veritas illa non innotuiſſet (quanquam nõ video qualiter potuiſſet aliquem niſi prorſus indoctum aut male affectũ latere) & ideo olim citra pertinaciam aſſerens oppoſitum non cenſeretur hæreticus, ac ideo nec excommuni-

cationis reus. Sæpenumero enim contingit, vt inter viros pios atque doctos non D
conueniat de eadem re, in qua alterum eorum errare necessarium est, nec ideo ta
men error ille statim hæresis censetur. Vt gratia exempli: Quidam dicunt perso-
nas diuinas constitui in esse (vt ipsi loquuntur) personali per respectiua, alijs affir
mãtibus constitui per absoluta. Alij rursum dicunt non constitui per aliqua, sed se
ipsis esse personas. Quis non videt aliquem horum errare, cum tamen quilibet
eorum suæ adhæreat opinioni impune, & sine hæresis nota? Nec tamen ideo ta-
lis error non est hæresis, quia ei non impingitur. Nam si omnis error catholicæ fi-
dei obuians, hæresis dicendus est, iuxta id quod superius diſſeruimus, certum est
talem errorem esse hæresim, quia oppositus veritati fidei catholicæ quamuis no-
bis ignotæ. Veritas enim, cui error ille repugnat, necessaria est, nos tamen latet an
veritas sit, atq; ideo minimè obligamur ad assentiendum ei, nec ad dissentiendum
errori repugnanti. Quò fit, vt liberum sit cuiq; suam tueri sententiam. Si tamen
Ecclesia à spiritu sancto edocta de illa re definiret, absq; vlla dubitatione Ecclesia
non efficeret sua definitione vt persona sic aut sic constituatur: sed doceret nos id
quod etsi ab æterno verum fuerat, nos tamen latebat. Post quam Ecclesiæ defini-
tionem iam non licebit asserere quod ante licuisset. Erit ergo necessariò vt sicut
Ecclesia sua definitione non efficit nouam fidei veritatem, ita nec oppositam esse
nouam hæresim. Verùm quoniam aliquando Ecclesia verbis claris & manifestis
exprimit aliquam assertionem, quam ex alijs abstrusis reconditisq; scripturæ sa-
cræ locis elicit, etsi nullibi ita manifestè reperiatur, hac ratione eueniet aliquando
vt Ecclesia dicatur condere articulum fidei, non quod efficiat esse fidem quod
non erat fides, sed quia id expressit aliquibus certis verbis, quibus antea nusquàm
fuerat expressum: sicut dicimus Nicænum concilium condidisse symbolum fidei,
quia filij consubstantialitatem expressit, quam nusquam sacræ literæ hoc nomine
expresserant. Ad hunc modum etiam dicitur hæresis aliqua esse noua, non quod E
24.q.1.c. Achatius. antea non fuisset hæresis, sed quod nullus eam antea asseruerit. Hoc enim modo
ait Gelasius papa: Achatius non fuit factus inuentor noui erroris, sed veteris imi-
tator. Multi quidem sunt errores qui antequam habeant protectores, à doctori-
bus sacris reprobantur, vt præcaueant alijs: quod si quis iam eos defendere incepis-
Acto. 17. set, dicerentur hac ratione noui errores. Sic enim in Actis Apostolicis refertur de
quibusdam dicentibus de Paulo quod nouorum dæmoniorũ annunciator esset.
Noua quippe appellabant dæmonia, eo quod à Paulo essent nouiter prædicata.
Fusius in hoc capite egimus, quod videbamus rem esse necessariam longa admo
nitione, ne quisq; credat sibi esse commissum de hæresi pronunciare.

Quis sit dicendus hæreticus. Cap. IX.

QVi huius capitis solam superscriptionem inspexerit, superfluum forte
ei videbitur quod hoc capite pertractandum est. Dicet enim apud se:
Cum hæreticus is sit dicẽdus qui hæresi adhæret, quid autẽ sit hæresis,
superius ostẽsum est, qd igitur de hæretico oportebat repetere sermo-
nẽ? Quod nõ ita est vt primò obijcit. Nã subinde euenit vt hæresim asserat, qui tñ
verè catholicus dicẽdus est, vt de Cypriano & alijs dicemus. Quapropter vlterio-
rem oportebit facere ingsitionẽ, vt cõperiamus quis meritò hæreticus censendus
sit. Quę res cũ nõ sit leuis, nec leuis etiã, imò matura exigit̃ examinatio antequàm
aliqd definiatur. Nam quũ nomẽ hæreseos graue sit & inuisum Christianis auri-
bus, turpe est id temerè cuiq; impingere. Nõ em̃ est alia durior aut acerbior, quam
Christiano viro possis inferre, cõtumelia, q̃ si eũ hæreticũ appelles. Sunt tñ multi
nil magis habẽtes in prõptu, quã hæresis notã, quã pro libito obijciũt, nõ expẽden
tes de qua re, aut de quo loquant̃. E qbus multis nõ potui calamũ temperare quin
vnũ fratrẽ Bernardũ de Luzẽburgo notarẽ, qui in suo hęreticorũ catalogo plures
in hęreticorũ numerũ retulit, dignos qui meliore calculo numerarent̃: quales sunt

Papias

A Papias Hieropolitanus epiſcopus, Præpoſitiuus, Gilbertus cognomento Porreta nus. Huncautem cùm ipſe fateatur errori ſuo renũciaſſe, miror qd hominem im pulerit vt illũ hæreticorum catalogo inſeruerit. Quis enim vnquam docuit eũ eſſe dicendum hæreticum, qui errorem ſic tenuit, vt monitus & conuictus non eru buerit palinodiam cantare? Taceo de Berengario, quem poſtꝯ hæreticorum ordini intexuit, fatetur eum ab errore ſic diſceſſiſſe, vt nunq̃ ad eum redierit (quod quantum veritatis habeat, aliàs diſſeremus) ideoq; dicit ibidem annumeratum, nõ p hæreticus fuerit, ſed p ſententiã tenuerit aliqñ hæreticã. At cùm librũ appel lauerit nomine catalogi hęreticorũ, quid cogit, vt q̃ ſemel alicui hęreſi adhæſerũt, hac nominis ratione in eundem alueum corriuent̃ cum cęteris q̃ pertinaciſſimè ſu os tutati ſunt errores? Quòd ſi hoc nomine illi proſcribendi erant, cur alios tã mul tos p̃termiſit? Nónne frater Matthęus Grabon hæreſim ſectatus eſt, cui in Cõſtan tienſi concilio, Ioanne Gerſone teſte, renunciauit? Verum hic Dominicanus erat, quem fortè (vt alios eiuſdẽ inſtituti q̃ pertinaciter hæreſi adhæſerũt) ſciẽs p̃terĳt, ne Dominicano inſtituto, q̃d profitet̃, contumeliã feciſſe videret: tanꝯ ſi aliquid deperiſſet de gloria ordinis p̃dicatorum, p ex eo ſodalitio vnus aut alter hæreticus prodierit. Nõ certè magis q̃ de illa ſancta ſocietate deperĳt, de qua dicit: Ex no 1. Ioan. 2.
bis prodierunt, ſed ex nobis non erant. Nuſquam em̃ Eccleſiæ venuſtas diminuta eſt, aut color obfuſcatus, eò p tot ex ipſa hæretici exierint. Propter q̃d nõ poſſum non ſtomachari in eos qui vt ſuum inſtitutum laudent, nõ verẽtur coram populo iactare & dicere, eum q̃ ſemel habitum illius ordinis ſuſceperit, non poſſe in fide errare aut deficere. Nónne hoc aperta eſt blaſphemia, cùm p̃ hoc magis tribuere videatur habitui q̃ induitur, q̃ fidei aut gratiæ Dei? Eſt ne fortè potentior pannus ille, q̃ Dei gratia aut fides? Abſit tanta dementia. At nec fides nec gratia in baptimo ſuſcepta ſic hominem ſeruat quin in hæreſim labi poſſit. Quî fit ergo vt habi-
B tus ſeruet? Quòd ſi hoc ad profeſſionem quis referre velit, & non ad habitum, vt profeſſio quã de illo inſtituto emiſit, hanc vim habere dicatur: q̃s non videt in baptiſmo omnes profiteri Chriſtianiſmum: nec tamen illa quam tunc emiſimus profeſſionem, immunes nos ab hæreſi reddit. Nec tamen vllus erit adeò impudens, vt neget illuſtriorem multo eſſe atq; efficaciorẽ profeſſionem illam, q̃ quæuis alia poſtmodum facta. Abeant ergo & illas nænias poëtis cantandas relinquant, & populo meliora prædicent. Teſtor Deum, non mentior: nam me p̃ſente quidam in concione publica ad populum prædicans in die quo agitur ſolennitas ſancti qui ordinem inſtituerat, dixit, fraternitatem ſuam ac ſocietatem laudibus extollere volens, eum qui habitum illius ordinis ſemel induerit, non poſſe eſſe hæreticum. Et ab alĳs pluribus accepi, ſe eadem verba audiuiſſe ab hominibus eiuſdem ordinis quum de eadem re ſermo populo fieret. Ego quidem quum audirem abominatus ſum hominis audaciam atq; impudentiam, execratus autem prælati patientiam, qui illa audiens toleraſſet, minimeq; puniſſet. Ob quam cauſſam ſuſpicio mihi non parua orta eſt, vt crederem ex eius mente verba prolata. Ne hoc toti ordini aut ſocietati impegiſſe videar, nomen ordinis ex induſtria ſubticui, vt magis admonere viderer prout Chriſtiana charitas poſtulat, quàm traducere prout inuidia ſuggerit. Libenter quidem audio ſanctorum laudes, modò eos Deo nõ æquent. Gaudeo quum quis inſtitutum quod profeſſus eſt, laudat. Nam hoc ſymbolo demonſtrat ſe à prima intentione minimè defeciſſe. Modus tamen eſt laudibus apponendus, ne quis conuentum aliquem particularem illuſtriorem aut ſpecioſiorem putet, quàm conuentus ille, qui Eccleſia vniuerſalis dicitur, quæ ſine macula eſt: ex ea tamen quum multi hæretici exierint, nihil vnquam de eius pulchritudine perĳt. Atque ideo Deum teſtor quòd nemini in hoc libro parcam cuius hæreſim alicubi reperero, etiam ſi Franciſcani inſtituti fuerit, cui me à duobus & viginti retroactis annis aſtrinxi. Nam etſi beato Franciſco tanquã patri tenear,

& eius fraternitati velut matri quæ me aluit atq; educauit, plus tamẽ me debere fa D
teor Christo, qui pro me mortuus est, & verè omnium matri Ecclesiæ catholicæ,
in qua per baptismum renati sumus. Sed iam opus est vt ad nostrum scopum re-
uertatur oratio. Quum ergo res sit tam acerba quempiam hæretici nota inurere,
anxiè examinanda est, oportetq; lapidem (vt dicitur) ad filum referre antequam
censeamus, & non leuiter quicquam pronunciare. Plurima ergo exiguntur vt me
ritò aliquis dici possit hæreticus. Primo, vt fidem catholicam semel in baptismo
susceperit. Nam qui nunquam fuit Christo dedicatus, is infidelis, aut paganus, aut
Iudæus, aut Saracenus, aut alio quouis nomine censebitur, non tamen dicetur hæ-
reticus. Vnde patet miserè errasse Bernardũ de Luzẽburgo, qui hæreticorum ca
talogũ describens, aliq̃s ibidem recenset qui nunq̃ in fide catholica fuerũt initiati,
atq; ideo nec hæretici nominandi erant, quales sunt Auicenna & Auerrois, q̃s hæ-
reticorum catalogo inseruit, cùm tamen nihil minus quàm hæretici dici possunt.
Constat siquidem eos sectam Mahumeticam fuisse amplexos. Quòd si ideo inter
hæreticos numerandi erant, quia fidei Christi aduersi fuerunt, cur non etiam ap-
posuit Photinũ, Libaniũ, Lucianũ, Plutarchũ, Apuleium, alios q̃; philosophos, qui
fidei Christianæ maximè repugnãt? Deinde post fidẽ susceptam requiritur error
in fide, q̃ aliquã. s. hæresim amplectatur. Propter q̃d schismaticus ex solo schisma-
te non propriè hæreticus cẽsendus est, nisi hæresim cõfingat propter quam ab Ec-
clesiæ vnitate diuidatur. Verũ quia (Augustẽ teste) nullũ schisma est nisi aliquam
hæresim cõfingat, vt rectè videatur ab Ecclesia discessisse, hinc est quòd schismati
cus appellari solet hæreticus: nõ quod schisma ipsum hæresis sit, sed quia disponit
ad hæresim. Vt enim primo cap. differuimus, nũquam opus exterius dicendũ est
hæresis, nisi ei adiungatur credulitas intellectus. Ideo schisma hæresis dici nõ po-
test, nisi ei addatur error intellectus. Vnde Hieron. sup. epist. ad Galat. Inter hære
sim & schisma hoc esse arbitror, q̃ hæresis peruersum dogma habet, schisma verò E
ab Ecclesia pariter separat. Hæc ille. Verũ hic admonere oportet duplicẽ esse vni-
onem. Vna quæ fit per charitatem per quam tãquam per iuncturas membra iun
guntur, vt capiti suo. s. Christo cohæreant, & per hanc constituitur corpus illud q̃d
dicitur esse sine macula. Et hoc modo vnitas Ecclesiæ consistit in vnitate charita-
tis, qua membra inuicem se diligunt, & Deum. Alia est Ecclesiæ vnio per fidem,
per quam omnes fideles sunt grex sub vno pastore. Sic enim ait Hugo de sancto
Victore, per fidẽ accipi vnionẽ, per charitatẽ viuificationẽ. Hæc ille. Et hæc est illa
Matt. 13 Ecclesia, quæ in Euangelio aliquãdo cõparatur sagenæ missæ in mare, & ex omni
Matt. 25. genere pisciũ cõgreganti. Aliquando decẽ virginibus, è q̃bus q̃nq; erãt fatuæ,
quinq; prudẽtes. Schisma (q̃d Latine sonat scissura aut diuisio) opponit̃ pirmę vni-
oni q̃ fit per charitatem. Nam sæpenumero euenit vt aliq̃s schismaticus dicatur,
qui tamen Ecclesiam credit esse omniũ matrem, & fidẽ tenet, quã catholica tenet
Ecclesia: sed sola hac ratione separatur, q̃ negat pontificẽ rectè, & (vt decebat) elec-
tum, atq; ideo non vult ei subesse tanq̃ ei quẽ non credit verum esse pontificem:
quale schisma historiæ recẽtes memorant per quadraginta fermè annos p̃mansis
se in Ecclesia, q̃ tres se pro põtificibus gerentes tũc passa est, q̃d in cõcilio Constan-
tiensi sub Sigismundo Romanorum rege finitũ est. Quis tamen hic audeat alicui
eorum qui se pontifices dicebant, aut eis q illis parebant, hæretici nomẽ impinge-
re, quum ipsum conciliũ nunquam alicui eorũ hoc obiecit, nisi fortè Benedicto,
qui reclamante concilio in schismate permãsit? Quamuis enim credere teneamur
ex fide, verum Petri successorem esse supremũ totius Ecclesiæ pastorẽ, nõ tamen
tenemur eadẽ fide credere Leonẽ aut Clementẽ esse verum Petri successorẽ: q̃m
nõ tenemur ex fide catholica credere eorũ quemlibet rectè & canonicè fuisse elec-
tum. Quò fit, vt qui obedientiam denegaret Clementi aut Leoni hac ratione. s.
quòd dicit eũ non fuisse rectè electum, etsi schismaticus dicendus sit, non tamen

hæreti-

A hæreticus cenſendus, cùm per hoc nulli veritati catholicæ obuiet. Non enim ad fidem catholicam ſpectant ea quæ ex facto nunc pendent, ſed ea quæ ex iure. Alioqui ſi ea ad fidē catholicam pertinerent, fieri oporteret neceſſariò, vt Eccleſia aliquando in fide deciperetur, q̃d nullus ſanæ mentis vnquam admitteret. Non eſt ergo aliquis hæreticus cenſendus, niſi errorem in fide ſuſcipiat. Quapropter hæreticorum fautores & defenſores, etſi aliq̃n hęretici nominent̃, ſi tamē ſolas p̃ſonas defendūt, & nō errores, nō ſunt hæretici cēſendi, pœnis tn̄ canonicis ſubiacebūt.

* Tertio, vt quis vere dici poſſit hęreticus (iuxta q̃rundam opinionem) requiri tur, vt non prorſus totam deſerat fidē catholicam, ſed aliquem duntaxat, aut aliq̃s illius articulos. Nam ſi vniuerſam fidem deſereret, dicūt illi nō hæreticum ſed apoſtatam eſſe appellandum. Hanc ſentētiam docet Guido Carmelita in ſua ſumma de hæreſibus, qui hæreticū ab apoſtata hac ratione diſcernit, q̃ hæreticus aliquem particularē fidei articulum deſerit, apoſtata verò toti fidei catholicæ contradicit. Eandem tuetur opinionem Ioannes de Turre Cremata, in ſumma Eccleſiæ li. 4. parte 2. cap. 13. Idem docet Syluester de Prierio in ſua ſumma, in dictione, hæreticus. Et ego aliquando ita ſenſi, atq̃ ita in prima huius operis ęditione docueram. Nam iſtorum doctorum veſtigia ſecutus in eandem in quā illi cecidi foueā. Nunc igit̃ profundius (vt opus erat) rem cōtemplatus, dep̃hendi clariſſimè illos & me erraſſe. Non eſt em̃ rationi cōſentaneum, vt hæreticus hæreſes augēdo deſinat eſſe hæreticus. Quis ſanæ mentis dicet hominē album, per albedinis additionem deſinere eſſe album? Si albedo reddit hominem album, neceſſarium eſt vt q̃ plus habuerit albedinis, eo albior fiat: tantū abeſt vt albus tunc deſinere eſſe poſſit. Si obnam tātum rem furto ſublatam, aliq̃s dicitur fur & latro, q̃ omnes aliorū poſſeſſiones furto furripuerit multo iuſtius cenſebitur latro. Ad eūdem modum de hæretico mihi neceſſario dicēdum videtur, vt ſi articulus vnus fidei deſertus ſufficit
B illius deſertorem reddere hæreticum, articuli oēs fidei deſerti efficiant illorum deſertorem nō ſolum hæreticum ſed hæreticiſſimum. Apoſtata igitur non eſt aliq̃d ab hæretico ſic ſeparatum, vt idem non poſſit eſſe apoſtata & hæreticus, prout præfati doctores ſentire videntur, ſed apoſtatæ nomen eſt velut ſpecies quædam infidelitatis ſub hæretici nomine contenta. Omnis itaq̃ apoſtata eſt hæreticus, nō tamen ecōtrario omnis hæreticus eſt apoſtata. Et hanc ſententiā docet B. Thomas, qui in ſecunda ſecundæ, q. 10. artic. 5. ſolas tres dicit eſſe infidelitatis ſpecies, videlicet, Paganos, Iudæos, & Hæreticos, & ſub hæreticorū nomine cōtineri dicit quotquot à fide catholica quam ſemel ſuſceperunt, quomodolibet recedunt. Et expreſſius id docet eodem lib. quæſt. 12. artic. 1. in reſponſione ad tertium, vbi dicit q̃ apoſtaſia non importat aliquam ſpeciem infidelitatis, ſed quandam circunſtantiam aggrauantem. Eidem ſententiæ ſubſcribit Guillermus Ocham prima parte ſuorum dialogorum lib. 4. cap. 12.]

Quod conſummatum facit hæreticum, eſt, ſi errori adiungas pertinaciā. Aug. contra Manichęos. Qui in Eccleſia Chriſti morbidū aliq̃d prauum̃q̃ quid ſapiūt, ſi correcti vt ſanum rectum̃q̃ ſapiant, reſiſtunt cōtumaciter, ſuaq̃ peſtifera & mortifera dogmata emendare nolūt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt. Hæc Auguſt. Sæpenumero em̃ fit, vt q̃d ſemel vtcunq̃ prodiderit deſiniēdi temeritas, confirmet, imò augeat tuēdi p̃tinacia. Quapropter optimè hæreticis dici poteſt id q̃d dn̄s per Ezec. prophetā dicit: Patres eorū p̃uaricati ſunt pactū meū vſq̃ in diē hāc, Ezech. 2.
& filij dura ceruice & indomabili corde ſunt, ad quos ego mitto te. Tāta eſt enim hæreticorum pertinacia, vt ſępe non dubitent caput opponere gladio, ne à ſuo errore diſcedant: quibus benè illud Pauli conuenit: Si tradidero corpus meum ita 1. Cor. 13
vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Pertinacia ſublata quantumlibet quis erret, non eſt dicendus hæreticus. Vnde Auguſtinus in 24. q. 3. dixit Apoſtolus
epiſtola ad Glorium & Eleuſium, quæ eſt in volumine eius epiſtolarum. clxij.

Qui ſe-

Qui ſententiam ſuam quamuis falſam atq; peruerſam nulla pertinaci animoſitate C
defendunt, p̄ſertim quā nō audacia ſuæ præſumptionis pepererint, ſed à ſeductis
atq; in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt aūt cauta ſolicitudine verita
tem, corrigi parati cùm inuenerint, nequaq; ſunt inter hæreticos deputandi. Hæc
ille. Si enim aliquis idiota qui apud ſe firma voluntate decerneret eam fidem am-
plecti ſemp quā ei ſancta mater Eccleſia inſinuabit, audiret prędicatorem cui ſim
plici animo afficitur, dicentē ſpiritum ſanctū procedere à patre, non tamē à filio,
& ei aſſentiret, non ideo hæreticus cenſendus eſt: quia etſi erret, nō tamen ex ma-
litia, cùm paratus ſit Eccleſiæ monenti obedire. Ideo enim prędicatori credit, quia
arbitratur prædicatorem ea dicere quæ à catholica Eccleſia approbantur, nō cre-
diturus ſi aliqua ex parte illi innoteſceret prædicatorem à vera fide deuiaſſe. Vnde
Auguſt. in lib. de Baptiſ. contra Donatū. Si aliquis hoc idem ſentiat de Chriſto q̄d
Fotinus opinatus eſt, & in Eccleſia catholica baptizatur, & hoc credit eſſe fidem
catholicam, nondum dico eſſe hæreticū, niſi manifeſta doctrina catholicæ fidei re
ſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit. Hæc ille. Imò non ſolum hęreticus
non eſt, ſed nec in hoc peccat, ignorantia eū excuſante, qm̄ ſicut neſciebat, ita nec
ſcire tenebatur. Non em̄ oēs ęqua lege tenētur ad credendū. Plebi indoctę ſatis eſt
eos fidei articulos tenere, q̄ in Apoſtolorum ſymbolo explicantur, paratæ ſuſcipe-
re reliqua quæ ei Eccleſia credenda obtulerit. At non idē eſt in prælatis & prędica
toribus, quos ignorantia non excuſat, eò q̄ tenētur ſcire ea quæ ad officium ſuum
pertinent, vt nihil prædicent q̄d non ſit eis perfectè exploratum, ideoq; peccant ſi
ignorant. Si tamen parati ſunt corrigi cùm Eccleſia aliud docuerit, quamuis pec-
cant ignorantes quæ deberent ſcire, non tamen hæretici ſunt cenſendi magis, q̄ in
doctum vulgus, eò q̄ pertinaces non ſunt. Pertinacē dicimus eum qui adeò tena-
citer propriæ adhæret ſententiæ, vt Eccleſiæ quantūlibet monenti paratus ſit reſi-
ſtere. Quæ pertinacia etiā in his quæ ambigua ſunt, & vbi adhuc Eccleſia nihil de D
finiuit, tam peruerſa eſt, vt ea ſola ſufficiat hominē hæreticū reddere. Si qs em̄ cre
dat ignē inferni eſſe ſimilē aut diſſimilem huic quem apud nos hic cernimus, non
cenſebitur hæreticus, eò q̄ lis eſt adhuc ſub iudice. Quod ſi alteram partē tali ani-
mo amplectatur, vt quamuis Eccleſia oppoſitam definiret, ſit paratus aduerſus Ec
cleſiæ cenſuram partem ſuam tueri, hæreticus cenſendus eſt: non quia hanc aut il-
lam ſententiam tuetur, quæ fortè vera eſt, ſed propter pertinaciam adiunctā, quę
hoc efficit, vt qm̄ paratus eſt Eccleſiæ aliud docenti reſiſtere, eo ipſo credit Eccle-
ſiam errare poſſe: quod hæreticum eſt. Cæterū circa ea quæ expreſſa ſunt, & extra
oēm controuerſiam deducta, quæ. ſ. per Eccleſiam ſemel definita ſunt, hæc erit re
gula tenenda. Qui in his expreſſis & ſemel definitis repugnat & cōtradicit, etiā ſi
dicat ſe paratum corrigi per Eccleſiam aut per concilium, hęreticus cenſendus eſt:
quoniam eo ipſo q̄ Eccleſiæ definitioni cognitæ cōtradicit, pertinax eſt. Nam etſi
dicat ſe paratum corrigi, non tamen eſt ita. Quî enim fit, vt quis ſit paratus corri-
gi ab eo quem tunc manifeſtè oppugnat? Atq; ideo Eccleſia non conſueuit, quæ
ſemel definita ſunt, iterum in quæſtionem vertere. Quapropter qui Eccleſiā defi-
niſſe audit, obtemperare debet. Quòd ſi repugnat, pertinax meritò cenſetur, atq;
24.q.1. ideo hæreticus. Vnde Gelaſius papa: Maiores noſtri diuina inſpiratione cernētes,
neceſſariò præcauerunt, vt quod contra vnamquanq; hæreſim coacta ſemel ſyno-
dus pro fidei communione & veritate catholica & apoſtolica promulgaſſet, non
ſineret nouis poſt hæc retractationibus mutari, ne prauis occaſio præberetur,
quæ medicinaliter fuerunt ſtatuta, pulſandi, ſed autore cuiuslibet inſaniæ ac pa-
riter errore damnato, ſufficere iudicauerunt, vt quiſquis aliquando huius erro-
ris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtric-
tus. Sic Sabellium damnauit ſynodus, nec fuit neceſſe vt eius ſectatores po-
ſteà damnarentur, ſed pro tenore conſtitutionis antiquæ, qui vel prauitatis il-

lius vel

A liusvel communionis extiterant participes, vniuersalis Ecclesia duxit esse refutãdos. Sic Arrium, sic Eunomium, Macedonium, Nestorium, synodus semel gesta condemnans, vlterius ad noua concilia venire non sinit. Hæc ille. Et Felix papa: Achatius non fuit noui vel proprij inuentor erroris, vt in eum noua scita prodirent, sed alieno facinori suam communionem miscuit. Itaq; necesse est vt in illam recideret iusta lance sententiam, quam cum suis successoribus per conniuentiam synodalem susceperat autor erroris. Hæc ille. Et Leo papa epist. 22. scribens Martiano Augusto de his quæ in concilio Chalcedonensi tractanda erant, sic ait: Per dominum nostrum Iesum Christum, qui regni vestri est autor & rector, obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsenti synodo fidem quam beati patres nostri ab apostolis sibi traditam prędicarunt, non patiamini quasi dubiam retractari: & quæ olim maiorum sunt autoritate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari. Hæc Leo papa. Et epist. 52. eadẽ scribit Leoni Augusto. Taceat ergo Lutherus, & erubescat concilij definitionẽ petere in rebus quæ per multa concilia definitæ sunt. Nam cùm constet eius errores ex officinis prodijsse Eriorum, Lamperianorum, Valdensium, Vviclephistarum, Hussitarum, quos plura concilia damnauerunt, quid nouas definitiones petit, vbi tot habent antiquæ? Scit tamen callidus serpẽs qd agat. Nã quia difficile sperabat his tẽporibus propter simultates ingruẽtes concilium congregari posse, ad concilium appellat: cui, si congregaretur, minimè obtẽperaturus esset. Nec mirum q; sic tenaciter suo errori adhæreat, qm̃, vt ait Sapiens: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Nónne aquæ furtiuæ sunt hæreticorum placita atq; errores? Sic enim alibi dicitur: Aqua profunda, sapientia in corde viri. Sed hæc furtiua est, cùm sacræ scripturæ autoritate vtitur contra intentionem & volũtatem sancti spiritus, eiusdem scripturæ autoris. Sed hæ, quoniam furtiuæ, dulcius eis sapiunt, quàm si ab alijs mendicassent, atq; ideo tenacius eis ad
B hærent. Quilibet enim proprijs magis delectatur inuentis quàm alienis. Hac ergo de caussa monebat Iacobus apostolus, dicens: Si quis vestrum indiget sapiẽtia, postulet à Deo, q. d. Si ab alio quàm a Deo cupit, furtiuè habebit, quoniam omnis sapientia à domino Deo est, & cum ipso fuit ante æuum.

Prou. 9.
Prou. 18
Iacob. 1.
Eccles. 1.

Quòd dubius in fide, dicendus sit hæreticus. Cap. X.

DE eo qui pertinaci animo suum errorẽ tuetur, proximo capite differuimus. Superest vt de eo differamus q nulli errori adhæret, sed tãtum in fide hæsitat, ita q; anceps est & dubius ad quã partem se vertat, an talis meritò dici debeat hæreticus. Cui quæstioni facilè respõdetur, si prius attẽdatur qualem oporteat esse fidem, vt fides meritò dici possit. Vt enim aliquid fides verè appelletur, certitudinem exigit & firmitatem in eo qui eam tenet: Alioquin si certitudo aut firmitas absit, & scrupulus aliquis vrget, ea nõ fides sed opinio aut dubitatio censebitur. Hac enim sola ratione fides separatur ab opinione, quòd qui credit, tenaciter adhęret: à nullo impellitur vt eum in oppositam partem deflectere valeat. Qui autem opinatur, sic accedit suæ sententiæ, vt aliquantulum hæsitet, & mobili intellectu assentiat. Quò fit, vt fides & opinio minimè in vnum coire possint: multo ergo difficilius coibunt fides & dubitatio, quum hæc magis pugnent inter se. Ideo apostolus Iacobus ait: Postulet autem in fide nihil hęsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris qui à vento mouetur, & circunfertur. Non ergo existimet homo ille, q; aliquid accipiat à dño. Colligitur ergo manifestè, eũ qui dubitat, minimè credere. At in his in qbus oportet captiuare intellectum in obsequiũ Christi, nolle captiuari vt credat, est apertè pugnare aduersus fidẽ. Eum aũt qui aperto Marte fidei repugnat proximo capite ostẽdimus esse hæreticũ. Hęreticus ergo dicendus est, quisqs dubitat ea quæ ad fidẽ spectant. Vnde Step. papa ait: Dubius in fide, infidelis est. Huic accedit, q; omnis in fide dubitans errat. At cum proximo capite ostenderimus oẽm qui pertinaciter errat in fide, hæreticum esse

Iacob. 1.

dicen-

dicendum, conuincitur ergo manifestè vt omnis qui in fide dubitat, hæreticus e- D
tiam dicatur. Quòd in fide dubitans erret, testimonio Augustini probatur, qui in
Enchiridij cap. 17. sic ait: Errare est approbare falsa pro veris, aut improbare ve-
ra pro falsis, aut habere incerta pro certis, aut certa pro incertis. Hæc ille. Eadem
fermè verba repetit cap. 19. Ea quæ ad fidem pertinent, certissima sunt. Quum au
tem illa quæ dubitantur, pro incertis teneantur, colligitur inde, eum qui in rebus
fidei dubitat, errare: omnis autem pertinaciter in fide errans, hæreticus est: omnis
ergo in fide dubitans, pari modo hæreticus censendus erit. Hoc etiã pluribus scri
pturæ testimonijs cõprobatur. Nam post resurrectionem cùm dñs apparuisset di
scipulis, tempore quo Thomas ibidem non erat, quam ob causam cùm credere
idem Thomas noluisset, nisi prius missis manibus in fixuras clauorum, post dies
Ioan. 20. octo dominus omnibus vndecim apparens dixit Thomæ: Infer digitum tuũ huc,
& vide manus meas: & adfer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse in
credulus, sed fidelis. Ecce hic dominus impingit Thomæ incredulitatem & infi-
delitatem ob dubitationem quam de resurrectione eius habuit. Quod autẽ Tho
mas dubitauerit, testatur Gregorius in Homilia huius lectionis, dicẽs: Nunquid
casu gestum creditis, vt electus ille discipulus tunc deesset, post autem veniens au
diret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet: Non hoc casu, sed di
uina dispensatione gestum est. Egit nanq; miro ordine superna clementia, vt di-
scipulus dubitans dum in magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera
sanaret infidelitatis. Hæc Gregorius. Et Cyrillus exponens eundem locum, libro
scilicet 12. capite vero Commentariorum suorum 59. sic ait: Prę gaudio autem ma
gis quàm infirmitate mentis dubitasse Thomam diximus, quoniam & de alijs di
Luc. 24 xisse Lucam non ignoramus: Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus
præ gaudio. Verùm cùm visus oẽm dubitationis causam tollat, rectè Thomas
statim clamauit: Dominus meus & Deus meus. Hæc Cyrillus. Vides iã Thomam E
dubitantem, quem ob eam solam causam dominus incredulum appellat. Præte-
rea cùm Petrus ex præcepto Christi super aquas ad eum iret, cœpisset q; mergi, au
xiliumq; imploraret diuinum, dictum est ei à domino: Modicæ fidei quare dubi-
Matt. 14 tasti? Quod exponẽs Theophylactus, ait: Non omnino autem dubitabat Petrus,
sed secundũ quid, hoc est, ex parte: nam iuxta id ꝙd dubitauit, incredulus fuit, iu-
xta id autem quod clamauit: Domine serua me, curauit incredulitatem: ideo par-
Rom. 4. uæ fidei dicitur, non incredulus. Hæc ille. Et Paulus in epistola ad Roman. com-
mendans eis fidem Abrahæ, ait: In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffi-
dentia, sed confortatus est fide. Ex quibus verbis manifestissimè ostendit Paulus
eum qui hæsitat, minimè fidem habere. Rursum Theophylactus exponens illud
ad Roma. 1. Iustitia Dei in eo reuelatur ex fide, sic ait: Cùm enim ea quibus à Deo
donati sumus, mortales nequeant cogitatione cõplecti, meritò nobis est fides hæc
necessaria: quam si scrutari hæsitando cœperimus, omniũ proculdubio patiemur
iacturam. Hæc ille. Pro re ergo tam clara hæc sufficiat adduxisse testimonia. Sunt
tamen hæc quæ diximus, ad eum solum referenda, qui pertinaci animo dubitat,
quomodo superius diximus de eo qui pertinaciter dissentit. Nam si quis dubitat
aut ex infirmitate quadam, velut contingit in primis motibus, & in his qui à natu
ra hoc habent vt sint in qualibet re ancipites, & assiduis vrgeantur scrupulis: aut si
dubitat ex ignorantia, quia scilicet nescit tale aliquid pertinere ad fidem catholi-
cam, paratus tamen vtroq; cuẽtu absq; vlla hæsitatione assentire, cùm fuerit ab Ec-
clesia monitus aut edoctus, non erit talis dicendus hæreticus, ac ideo nec excom-
municationi, nec cæteris pœnis canonicis erit subiectus. Quòd si adeò pertinaci-
ter dubitat, vt Ecclesiæ docenti nollet assentire, iam hæreticus est duplici ratione:
& quia dubitat de his quibus integram fidem & firmam præstare tenebatur, &
quia Ecclesiæ monenti non credit: nam ex hoc suspicio oritur eum opinari de Ec-

clesia

A cleſia quòd poſſit errare in fide: quod impium eſt. Verùm hic admonendum cen
ſui, quòd quamuis non liceat alicui de rebus quæ ad fidem ſpectant, dubitare, lice
bit tamen de earum intelligentia dubitare. Sæpiſſimè enim cõtingit, vt viri, quan
tumlibet docti & pij, circa plures ſacræ ſcripturæ locos hęreant, dubitantes ſcilicet
quídnam ſub illo verborum inuolucro lateat, quum tamen firmiſſimè credant ve
rum eſſe quicquid verbis illis Deus nobis inſinuare voluit. Certiſſimè enim &
abſq; vlla hæſitatione credũt ſenſum illius literæ verum eſſe: quis autem ſit verus
illius literæ ſenſus, meritò dubitant. Ad hunc modum virgo deipara etſi annunci
anti angelo futurum conceptum credidit, modum tamen, quo id fieri poſſit, petit, Lucæ 1.
& de eo dubitans interrogat: Quomodo fiet iſtud, quoniã virum non cognoſco?
Illa ſiquidem virginis aut quæſtio, aut dubitatio nihil de eius integerrima fide mi
nuit. Vnde beatus Ambro. exponens illud, ait: Quo ergo modo fieri poſſit vt Za
charias qui non crediderat, ſilentio condemnaretur, Maria autem ſi non credidiſ-
ſet, ſpiritus ſancti infuſione exaltaretur? Sed neq; non credere Maria, neq; tam te
merè debuit vſurpare, non credere angelo, vſurpare diuina. Neq; enim facilè erat
ſcire myſterium abſconditum à ſeculis in domino, quod nec ſuperiores poteſtates
ſcire potuerunt: & tamen non fidem renuit, non officium refutauit, ſed accommo
dauit affectum, ſpopondit obſequium. Et enim quum dicit, quomodo fiet iſtud,
non de effectu dubitauit, ſed qualitatem ipſius quæſiuit effectus. Quanto tempe
ratior iſta reſponſio, quàm verba ſunt ſacerdotis? Hæc ait: Quomodo fiet iſtud?
ille reſpondit: Vnde hoc ſciam? Hæc iam de negocio tractat, ille adhuc de iudicio
dubitat. Negat ille ſe credere qui negat ſcire, & quaſi fidei adhuc alium quærit au
torem. Iſta ſe facere profitetur, nec dubitat eſſe faciendum, quod quomodo fieri
poſſit inquirit. Hæc Ambro. Ad hunc etiam modum interpretandę ſunt illę ſcho
laſticorum Theologorum aſſiduæ quæſtiones, quibus quęrunt, an Deus ſit vnus:
B num pluralitas illa perſonarum poſſit conſtare vnitati eſſentiæ: vtrum ſpiritus ſan
ctus procedat à patre & filio. Non quòd ita eſſe dubitant, ſed vt modum, quo id eſ
ſe poſſit, oſtendant: de quo modo non video quin aliquis citra hæreſis notam poſ
ſit dubitare, modò id eſſe credat, ſicut virgo deipara de modo quo Deum conce-
ptura erat, dubitauit. Quærunt etiam illa, & quæſtiones excitant, vt exerceantur
velut in palæſtra, vt promptiores poſtea inueniantur ad hæreticos debellandos,
vt parati ſcilicet ſint reddere rationem de ea quæ in illis eſt fide. Aliter enim quæ-
rit Arrius an filius ſit patri per omnia æqualis, aliter quærit Thomas vel Scotus,
aut alij Catholici. Ille nanq; quærit, quia non credit filium æqualem patri, quærit
vt peruertat. Hi verò quærunt vt conuertant, quærunt vt viam inueniant qua Ar-
rianorum technas euadere poſſint: quærunt vt ad veram fidei cognitionem perue
niant. Hoc aũt ita fieri admonet beatus Cyrillus, tantum abeſt vt prohibeat. Is em̃
lib. 4. ſuper Ioannem cap. 13. ſic ait: Probus auditor ac ſapiens, quæ intellexit, nulla
intelligentia remoratus, mentis ea theſauro ſtatim commendabit. Si qua verò ar-
dua videntur, ſępe ac multum inueſtigans atq; interrogans tandem aſſequitur, ve
natrices apprimè canes imitatus, quæ huc atq; illuc percurrunt feras quærẽtes. Sic
affectum eſſe ſapientẽ propheticus quoq; ſermo denotat dicens: Conquirens quę- Eſaiæ 28
re, & apud me habita. Quęrendum enim ita ſemper eſt, vt apud eum habitemus,
& ad alienas ſententias non deferamur. Hæc Cyrillus. Vides hic qualiter quęrere
admonet, verùm hoc fine, vt diſcant, vt veram fidem habeant, vt non ſeducantur,
& ad alienas à Deo ſententias deferantur. Hæretici quærentes ſunt velut Nicode
mus dicens, Ioannis tertio: Quomodo hæc fieri poſſunt? & Iudæi Capernaitæ di-
ſcipuli domini dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad mandu Ioan. 6
candum? Hi quærunt quia non credunt: quod patet, quia abierunt retrorſum.
Catholici quærentes quærunt velut virgo glorioſa, quæ credens quærit vt doce-
atur. Hæc ideo in medium ducere decreui, quòd video quoſdam ſine cauſſa hoc

ſcholaſticis doctoribus impingere, quòd talia quærunt, in quibus hæſitare impium ſit, ac ſi quotieſcunque proponant aliquid per vtrum, credendum ſit eos in ea re dubitare, nutantémque fidem habere. Abſit. Non attendunt quòd licet effectum credant, de qualitate effectus, & de modo quo id fiat, meritò dubitare poſſunt. Dubius ergo in his quæ ad catholicam fidem ſpectant, hæreticus cenſendus eſt, modò pertinaci animo dubitet, vt Eccleſia etiam monente & docente dubitare non deſinat. Aliôquí ſi citra pertinaciam id faciat, hæreticus minimè dicetur: quum etiam ſi illo modo diſſentiret, nequaquam verè hæreticus appellari poſſet.

De quibuſdam cauſſis ex quibus hæreſes oriuntur. Cap. XI.

VT facilius hæreſibus obuiari poſſit, ne (ſicut dicit Apoſtolus) vt cancer ſerpant, cauſſas & radices à quibus oriuntur, oſtendere decreui, vt illis ſublatis cito hæreſes ſubmoueantur. Ad incolumitatem ſiquidem recuperandam is primus eſt gradus, cognoſcere ſcilicet cauſſam à qua orta eſt mala valetudo, quoniam vt medici dicunt, difficilius illis morbis mederi poſſumus, quorum cauſſæ latentes ſunt: his autem quorum cauſſæ patent, etſi graues admodum morbi ſint facilius poteſt occurri. Prima omnium hæreſum radix eſt illa quam Auguſt. dicit eſſe omnium malorum vnicam radicem, immodicus, ſcilicet amor ſui. Nam hic Auguſtino teſte, ædificauit ciuitatem diaboli. Et Apoſtolus id clariſſimè in 2. ad Timoth. epiſtola exprimit dicens: Hoc autem ſcito, qa in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegãtes, &c. Cùm enim ibi Apoſtolus malorum chiliadem enumerare vellet, amorem ſui ante omnia prę miſit, vel hoc argumento oſtenſurus cæterorum eſſe cauſam. Sic enim Theophylactus locum illum, ſcilicet ſeipſos amantes, exponens, ait: Statim malorum omnium cauſſam produxit in medium, quod ſuis quiſq; magis proſpiciat quàm proximi commodis. Et nanq; qui ſui ipſius duntaxat trahitur charitate, accidit ſæpe vt nec ipſe ſe amet. Et exponens illud verbum, cupidi, ait: Quum malorum explicaſſet rationem, & ramos ſigillatim enumerat. Hæc ille. Ex hoc immodico ſui affectu oritur vt ſua ſemper ſibi placeant, proprijs inuẽtis delectetur, inde naſcitur obſtinatio & pertinacia, quæ portæ ſunt latiſſimæ ad hæreſim inducendam. Præter hãc principem omnium malorum radicem eſt alia peculiaris, omnibus tamen hæreſibus communis, gloriæ ſcilicet cupiditas. Hoc enim eſt hæreticis omnibus genuinum, vt gloriam popularem captent, cupiantq; ab omnibus pro doctiſſimis haberi. At quum via regia gradientes hoc aſſequi nequeant, deuia quæq; requirunt vt ad ſcopum perueniant. Hoc ait Gregorius exponens illud Iob 6. Reſpondete quæſo abſq; contentione. Neq; enim, inquit ille, hæretici inquiſitionibus ſuis veritatem conantur aſſequi, ſed victores videri. Cumq; ſe foris oſtendi ſapientes appetunt, intus per ſtultitiam elationis ſuæ vinculis ligantur. Vndè fit vt contentionum certamina exquirant, & de Deo (qui pax noſtra eſt) loqui pacificè neſciant, atq; ex pacis negocio rixæ inuentores fiant, quibus benè per Paulum dicitur: Si quis autem videtur eſſe contentioſus, nos talem conſuetudinem nõ habemus, neq; Eccleſia Dei. Hæc Gregorius. Ex hac gloriæ cupiditate proximè oritur pertinacia, nuſquam flexibilis, adeò etiam, vt quum in certamine ſuccubuerit, cedere tamen nolit. Malũt enim cuiuſcunq; doctrinę euerſionem, quàm fateri ſe victos, ne hac videlicet occaſione vel minima pars gloriæ quam captant, depereat. Vt autem non videantur populo in certamine ſuccubuiſſe, apud quem & non apud Deum gloriam habere volunt, nihil intentatum relinquunt, adeò vt etiam ipſas

2. Tim. 3

1. Cor. 11

ſacras

A ſacras ſcripturas, quas ſuis aſſertionibus apertè repugnare cognoſcunt, peruertãt, deturpent, & mancas faciant: non tantùm in alienum ſenſum detorquentes, ſed radentes ex eis id quod propter clariſſimum teſtimonium nullam patiatur adulterinam expoſitionem. Hoc expreſsè aſſerit Euſebius Cæſarienſis feciſſe quõdam Aſclepiodotum, Theodotum, Apollonidem, Hermophylum, Artemoniſtas. Sic enim ait: Sed hæc faciunt, quia nec vicini facti ſunt fidei. Propterea & diuinas ſcripturas abſq; vllo timore contemerant, & corrumpentes eas emendare ſe dicunt, &c̃. Et idem de Neſtorianis dicit Theophylactus, exponens illud ad Hebræos ſecundo: Vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. Sic enim ait: Neſtoriani verò ſcripturam hanc Pauli deprauantes, non gratia Dei dicunt, ſed ſine Deo, id eſt, ſine diuinitate pro omnibus mortem guſtaret: vt quod ipſi peſſimè ſentiunt, Chriſto ſcilicet crucifixo diuinitatem aſtruant non adfuiſſe, vtpotè quæ non ſubſtantialiter illi ineſſet, ſed affectione quadã vnita. Hæc Theophylactus. Cùm ergo ad hoc deuentum ſit, vt illud ſolum habeant aſylum, ſcripturas radere quibus conuincendi erant, vel hoc argumento conuincitur, propriam eorum conſcientiam aduerſus eos pugnare, aperteq; cognoſcere ſacram ſcripturam illis eſſe contrariam. Nam ſi non deprehenderent repugnantiam ſcripturarum manifeſtam, nunquam ſcripturas raderent, quas aliquo pacto in ſuum ſenſum trahere poſſent. Quare ergo non fatentur veritatem? Quare non cantant palinodiam cùm ſcripturam deprehẽderint quæ ad hoc faciendũ eos cogat? Nil certè obſtat niſi illa quam diximus gloriæ cupiditas. Dicunt enim apud ſemetipſos illud Pauli: Si enim quæ deſtruxi, iterum hæc ædifico, præuaricatorem meipſum conſtituo. Quæ ſi dici poſſent in eos qui reſipiſcentes veritatem, quam prius oppugnabant, prædicant, in ipſum Paulum primitùs dicerentur, in quo Eccleſiæ Chriſti magnificabant Deum, audientes quòd euangelizaret fidem quã aliquando vaſtabat. Non enim poſſi Galat. 2.

B bile eſt vt ab errore ad veritatem, aut à graui peccato ad gratiam ſine pœnitentia tranſeatur: quam qui facere erubeſcit, hoc agit, vt dum erubeſcit corrigere errorẽ, non erubeſcat permanere in errore: quod magis erubeſcẽdum erat. De quo optimè dicitur per Eccleſiaſticum: Eſt confuſio adducens peccatum, & eſt cõfuſio adducens gloriam. Confuſio adducit peccatum, cùm erubeſcit quiſq; prauam mutare ſententiam, ne aut inconſtans putetur, aut diu erraſſe ſe iudice teneatur. Confuſio autem adducit gratiam, cùm erubeſcens de proprio errore, pœnitendo ad lumen veritatis ſe transfert. Ideo Apoſtolus volens Philippenſibus perſuadere veram fidei vnitatem, primum quod eis ſuggerit, eſt vt ab omni inani gloria fugiant, quòd hęc plurimùm verę fidei poſſit obeſſe. Sic enim ait: Vnanimes idipſum Eccleſ. 4.

ſentientes, nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam. Vnde Auguſt. in libro de vtilitate credendi: Hæreticus eſt qui pro alicuius temporalis commodi & maximè gloriæ principatusq; ſui gratia, falſas ac nouas opiniones gignit vel ſequitur. Hæc ille. Quibus verbis Auguſt. magis hæreſis cauſſam quàm definitionem explicat. Nam qui cupidus eſt gloriæ, quid pro hac aſſequenda facere non audebit? Ad illam metam omnes greſſus dirigit, ad hoc loquitur, pro hac re ſcribit, hac de cauſſa contentionem excitat. Quòd ſi iam alia non patet via vt videatur, vt digito monſtretur, vt vocetur ab hominibus rabbi, nouam oportet confingat doctrinam, vt rei nouitate alios in admirationem trahat. Qua de cauſſa videntur mihi hęretici ſimiles illi, qui eò quòd obſcurus eſſet, nec potẽs vt rebus magnificè geſtis memoriam ſui poſteris relinqueret, peſſimo facinore clarum ſe futurum ſperauit, atq; ideo templum Dianæ Epheſinæ, mirabili opificio extructum, igni ſuccendere tentauit, quod & fecit. Sũt enim ſæpiſſimè maiores hominibus vires ad vitiũ, q̃ ad virtutem. Sic eñ hæreticis contingit, q cùm in vera fidei regula manentes obſcuri fuiſſent omnino, Eccleſiã Dei inuadere, & igni ſuccendere non erubeſcunt, vt inde clariſſimi euadant. Qua de cauſſa iuſtum eſt vt eaſdem pœnas luãt, Philip. 2.

quas aduersus illum clarissimum facinorosum fuisse decretas historiæ produnt: C
ne.s.scriptor qui illud facinus memoriæ commendaret, vllam de homine illo face
ret mentionem, nomenq; illius nulli memoriæ mandaretur. Sicq; euenit vt in eo
puniretur, quod ei peccati materiam suggessserat. Hoc etiam modo Ecclesia spiri
tu Dei afflata disponit vt hæreticorum libri igni comburendi tradantur. Iustum
est enim vt eam gloriam inanem, quæ tanti facinoris genitrix & parēs esse digno
scitur, libris combustis deperdat: nec sit vnquam qui eorum libros legat, vt eis ne-
glectis, non sit à quo gloriam captare possit, quam vnicè cupiebat. Ideo de eis dici
potest illud Pauli ad Rom. Euanuerunt in cogitationibus suis. Verùm obstabit
aliquis hanc pœnam minimè esse infligendā, hac ratione, q illa punitio magis ob-
est fidelibus qui libris hæreticorum carent, in quibus etsi sint aliqua errata, sunt ta
men alia multa egregiè dicta, quæ vix apud alios fideles reperiantur, quibus iniu
stum esset carere. Cui respondemus, q timendum est ne amore eorum, quæ hære
tici benè dicunt, allecti lectores, in subscriptionem trahātur cæterorum peruersè
dictorum. Quapropter Ecclesia à spiritu sancto edocta satius existimat vtroq; ca
Lucæ 4. rere, quàm vtrunq; glutire. Sic etiam legimus apud Lucam, quòd cùm dæmonia
à corporibus hominum Christi virtute eiecta clamarent & dicerent: Quia tu es
filius Dei, Christus increpans non sinebat ea loqui. Nónne vera dicebant? Vt qd
ergo prohibet? Certè ne hac occasione iterum eis falsa dicētibus crederetur. Sic e-
nim ait Beda: Quare aūt dæmonia dominus de se loqui prohibeat, Psalmista ma
Psal. 49 nifestat, qui ait: Peccatori aūt dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas per os tu
um? ne quis dum prædicantem audit, sequatur errorem. Improbus enim magi-
ster est diabolus, qui falsa veris sæpe permiscet, vt specie veritatis testimoniū frau
dis obtexat. Hæc Beda. Si ergo dominus illa occasione prohibet dæmonia clamā
tia, quid obstat vt Ecclesia dæmoniorum progeniem prohibeat scribentem? Nón-
ne æquè scripturæ possunt obesse vt voces? imò multo magis. Nam etsi verbū effi D
cacius sit, tamen quum euolauerit, reuocare nequis: scriptura verò per multa secu-
la durat, atq; ideo pluribus aut obesse aut prodesse potest. Iustè ergo Ecclesia isto-
rum scripturas vetat, & discerpit si haberi possint, sicut Christus illorū verba pro-
hibuit, etsi vera erant quæ ab illis dicebantur. Ita etiam hæretici etsi multa vera &
subtilia differant, tamen falsa admixta aliis veris fidē derogant. Vnde Greg. lib. 5.
Iob 3. moralium exponens illud Iob: Et venit super me indignatio, sic ait: Habent quip-
pe hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audi
entis illudant. Si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod
vellent, minimè persuaderent. Rursum si semper recta sentirent, profectò hæreti
ci nō fuissent. Sed dū fallendi arte ad vtraq; deseruiunt, & ex malis bona inficiunt,
& ex bonis mala vt recipiant abscondūt: sicut qui veneni poculū porrigit, ora po
culi dulcedine mellis tingit, dumq; hoc q̄d dulce est, primo attactu delibatur, etiā
illud q̄d est mortiferum, indubitanter absorbetur. Itaq; hæretici permiscent recta
peruersis, vt ostendendo bona, auditores ad se trahant, & exhibendo mala latenti
eos peste corrumpant. Hactenus Grego. Prudenter ergo Ecclesia timens hæreti-
Eccle. 13. corum libros prohibet, ne id eueniat quod Sapiens ait: Qui tetigerit picem inqui
nabitur ab ea. Quòd si aliqua fortè sunt quæ subtili indagatione apud eos digesta
reperiantur, ea satius erit ab aliis orthodoxis requirere, q̄ ab hęreticis. Quòd si ad
huc talia sunt, vt apud neminem orthodoxum inueniantur (quod vix credam) ea
tamen semper mihi erunt suspecta, q à tali homine. s. hæretico dicta. Sic enim re-
fert Diogenes Laertius in lib. de vitis philosophorum, q cùm ab Aristo. perconta
retur quispiam quam mercedem haberet mendax, respondisse eundē ait: Vt cùm
vera, inquit, dicat, nulla ei præstetur fides. Cùm ergo hæreticus semel aut iterum
in hæresi deprehendatur, q fit vt postmodū fidatur ei? Non est ergo æquū vt sacræ
scripturæ expositionem ab hęreticis recipiamus, cùm eam aliàs cōtemerasse com

perimus.

A perimus. Non auderes cibum corporeum ſumere ex illius manu qui ſemel aut ite
rum venenum propinauerit, & vis doctrinam fidei ab hæreticis ſumere, qui toti-
es dogmata venenoſa miſcuerunt? Nullus vnquam ab inimico ſuo aut domini ſui
cibum recipit, nullus miles ab hoſtibus regis ſtipendium captat, niſi planè deſer-
tor & transfuga. Mulier illa apud Lucam dragmam quærens, intra domum quæ- Lucæ 15
rit, non extra. Sic etiam intra Eccleſiam quærendum eſt ſi quid inuenire cupis ꝗd
ad veram fidem pertineat. Qui panes petit apud Lucam, vicini ianuam pulſat, nō Lucæ 11
alicuius extranei. A vero Chriſtiano quærēda eſt vera doctrina. Vicini ſiquidem
omnes Chriſtiani ſunt, intra vnam eandemq; ciuitatem commorantes. Ab hære-
ticis autem, quòd extranei ſunt, nihil petendum. Si cum his (vt dicit Paulus) non I. Cor. 5.
licet nec cibum ſumere, multo minus licebit ab eis cibum petere. Adde quòd hæ-
retici non habent ius ſacras literas interpretandi, nec ad eos quouis pacto ſpectat
de eis diſſerere. Nam cum filij non ſint quibus hæreditas in teſtamento legata ſit,
nullum prorſus habent ius inſpiciendi teſtamenti paterni, quod ſacra eſt ſcriptu- Galat. 4
ra. Si non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ (vt ait Apoſtolus) multo minus
erit hæres alienigena cum filio liberæ. Si ancilla cum filio ſuo eijcienda eſt, ſcilicet
ſynagoga, multo fortius eijcienda erit Eccleſia malignantium cum filijs ſuis, ſcili
cet hæreticis. Excluſis ergo hæreticis à teſtamento paterno, neq; etiam illi ius ha-
bebunt inſpiciendi teſtamenti, quod eſt ſacra ſcriptura. Si ergo non habent ius in
ſpiciendi, quî fit vt habeant ius interpretandi? Nullo ergo modo ab eis licebit ſa-
cræ ſcripturæ interpretationem recipere, niſi aliunde haberi poſſit. Vnde Tertul
lianus in libro de præſcriptionibus hæreticorum ait: Non Chriſtiani nullum ius
capiunt Chriſtianarum literarum, ad quos meritò dicendum eſt: Qui eſtis, quan-
do & vndè veniſtis? Quid in meo agitis, non mei? Quo deniq; Marcion iure ſyl- Verſus
uam meam cędis? Qua licentia Valentine fontes meos tranſuertis? Qua poteſta- Homeri
B te Apelles limites meos commoues? Quid hic cęteri ad voluntatem veſtram ſemi
natis & paſcitis? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, habeo origines firmas, & ipſis au
toribus quorū fuit res. Ego ſum hæres apoſtolorū. ſicut cauerunt teſtamēto ſuo,
ſicut fidei commiſerunt, ſicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certè exhæredauerunt
ſemper & abdicauerunt, vt extraneos & inimicos. Vndè aūt extranei & inimici
apoſtolis hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſq; de ſuo arbitrio
aduerſus apoſtolos aut protulit, aut recepit? Illic igitur & ſcripturarum & expoſi
tionum adulteratio deputanda eſt, vbi diuerſitas inuenitur doctrinæ. Hęc Tertul
lianus. Verùm quia ex occaſione nobis oblata paululum digreſſi ſumus, opus eſt
vt ad primum intentum noſtra reuocetur oratio. Ex illa ergo peſſima radice, glo-
riæ ſcilicet cupiditate, ſicut oritur pertinacia, ita & iudicij fallacia, vt propter pecca
tum Deus permittat eos in errorem duci. Sic enim dicit Eſaias: Excæcauit oculos Eſaiæ 6
eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis & intelligant corde. Lumē
veritatis, teſte Gregorio, elatis mentibus abſconditur, & omne peccatum cæcitas
quędam eſt mentis, iuxta illud: Malitia eorum excæcauit eos. Et alibi dicitur: Am Sapien. 1
bulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt. Et de ſuperbis dicitur per Apoſto- Sopho. 1
lum ad Roman. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe ſapientes, Roma. 3
ſtulti facti ſunt.

* Beatus Anſelmus exponens illud Pauli ex epiſtola ad Ephe. Vt nō circunfe * Ephe. 4.
ramur omni vento doctrinæ in negtia hominū, ſic ait: In nequitia hominū, dixit:
quia hæreſis nō eſt niſi in anima ſubdita peccatis: quia peccata cōmiſſa ſunt cauſſę,
vt Deus permittat eos errare in barathrum hæreſis. Hæc ille.]

Adde quòd nō propter ſolam iniquitatē propriam permittit Deus hominem
decipi, ſed etiam propter peccatum interrogantis aut diſcentis, doctorem alio-
qui bonum Deus permittit falli, vt inquirentem iniquum decipiat. Sic enim le-
gimus apud Ezechielem prophetam: Et factus eſt ſermo domini ad me dicens:

Ezec.24 Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum C
iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam. Nunquid interrogatus respondebo eis? Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum, vt capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me in cunctis idolis suis. Propterea dic ad domum Israel, Hæc dicit dominus Deus: Conuertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras: quia homo homo de domo Israel, & de proselytis quicunque aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam, vt interroget per eum me: ego dominus respondebo ei per me, & ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei, & scietis quia ego dominus. Et propheta quum errauerit, & loquutus fuerit verbum, ego dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super eum, & delebo eum de medio populi mei Israel: & portabunt iniquitatem suam. Iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit. Hæc ibi. Ex quo scripturæ loco apertè colligitur populo iniquo propter sua demerita hæreticos doctores à Deo dari: vel, vt verius dixerim, permitti. Quod fortè hoc nostro tempore euenit in partibus Germaniæ, quibus factus est Lutherus propheta falsus & pseudapostolus. Nam illorum manifesta sunt opera carnis, quorum Deus venter est, atque ita gloria eorum qui terrena sapiebant, versa est in cõfusionem. Qua propter euenisse oportebat quod dominus per prophetam minatus est, vt videlicet iuxta iniquitatem interrogantis, iniquitas prophetæ fuisset. Quòd si ab errore auocandi sunt, D
non patet via nisi quam dominus ostendit, vt scilicet conuertantur à via sua mala, & malè actorum eos pœniteat, vitamq; commutent in melius: tandem si dominum orauerint vt eis veritatem ostendat, promissionem suam implebit, qui dixit: Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis. Quòd si tantum obest prophetæ, peccatum interrogantis, vt causa sit deceptionis illius, quantum putas obierit peccatum ipsiusmet doctoris: Erit ergo sine vlla dubitatione causa efficacissima, vt sæpe in sacris literis conniueat, erretq;. Si ergo hæretico literas scienti sacra scriptura offerretur, dicere deberet, nescio literas. Verùm cùm gloriæ cupiditate ducatur, nunquam ignorantiam fatebitur, imò potius dicens se esse sapientem, in insipientia sua deprehendetur. Hos tales per Esaiam prophetam dominus irridet dicens:

Esaiæ 58 Mea etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & quæ iudicium Dei sui non dereliquerit. Quibus verbis apertè dominus insinuat nec illum inuenire, nec vias eius scire posse, qui iustitiam non fecerit, aut iudicium Dei sui dereliquerit. Hoc idem apud Matthæum expressius Christus dicit: Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, quum sitis mali: Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quò fit, vt vel hoc argumento persuadeamus, sanctis viris, qui per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiam, adeptique sunt iam repromissiones, esse magis credendum, quàm aliis etsi multo doctioribus, quorum vita non est tot argumentis probata: quoniam,

Matt.12.

Eccle.37 vt dicit Ecclesiasticus: Anima vnius sancti viri enunciat aliquando vera magis q̃ septem circunspectores qui sedent in excelso ad speculandum. Hoc etiam argumento probatur sacræ scripturæ expositionem non esse ab hæreticis recipiendã, nisi alia via eius interpretationem veram esse constiterit. Quid enim scimus an demeritis hæretici exigentibus Deus illum ibidem, vt in cæteris errare per-

Iacob.1. miserit? Vt ergo non fallamur, oportet vt iuxta Iacobi consilium sapientiam

à domi

A à domino poſtulemus, nihil hæſitantes in fide: deinde eos conſulamus viros qui ab Eccleſia tam vita quàm ſcientia probati ſunt. Hæretici autem minimè conſulendi ſunt, quoniam ſuſpecti multis nominibus haberi debent, primùm quia ſemel in mendacio deprehenſi fuerunt, deinde quia peccatis ſunt obuoluti, propter quæ Deus illos in ſcripturis errare permittit, aliterq; quam oportet illas interpretari. Vnde Gregorius lib. 20. moralium exponens illud Iob: Qui rodebant in ſolitudine, &c. ſic ait: Rodi ſolet quod comedi non poteſt, hæretici autem quia ſcripturam ſacram intelligere ſua virtute moliuntur, eam proculdubio apprehendere nequaquam poſſunt, quam dum non intelligunt, quaſi non edunt. Et quia per ſupernam gratiam non adiuti, hanc comedere nequeunt, quaſi quibuſdam illam niſibus rodunt. Exterius quippe illam contrectant, cum quidem conantur, ſed non ad eius interiora perueniunt. Qui quia ab vniuerſalis Eccleſiæ ſocietate diſiuncti ſunt, non quolibet loco rodere, ſed in ſolitudine memorantur. Hactenus Gregorius. Poſt hanc gloriæ cupiditatem omnibus hæreticis communem, peculiaris deinde cuiuslibet hæreſis cauſa ſuccedit. Hæc autem erit vitium cuilibet hæretico peculiare: illud nempe in quod à natura quiſque procliuis eſt. Ineſt nanque ſingulis hominibus à natura pronitas quædam ad aliquod vitium, etſi non omnibus ad idem. Quidam genuinam habent cupiditatem, alij ad carnis illecebras ſunt proni, alij rurſum honores appetunt, primos accubitus deſiderant. Quum autem affectio (vt Ariſtoteli placet) ad ſe trahat iudicium rationis, fit vt in eandem ſententiam manibus (vt dicitur) ac pedibus ſæpe eat intellectus, in quam eum direxerit voluntas, vel in quam partem ſenſerit voluntatẽ flecti. Hinc ille philoſophorum ſectæ emanarunt in diuerſis valde inanibus atq; fallacibus rebus felicitatem humanam conſtituentes. Illud quiſq; optimũ exiſtimabat, quod magis appetebat iudicio cedente voluntati. Quòd ſi fortè intellectus non approbet id quod voluntatem appetere cognoſcit, tamen id approbare ſe ſimulat, quõ facilius occultetur, vel ſaltem adumbretur vitiũ quo laborat: vt ſi fortè in hoc vel in illo vitio deprehenſus fuerit, hoc pallio contegatur, quod ignorans fecit. Cuius ignorantiæ vel hoc eſſe poterit argumentum, quod ſæpe teſtatus ſit illi rei nullum ineſſe crimen, mallet nanq; ignorantiæ nota inuri, quã re illa carere cui iam ſe vendicauit. Hoc enim experientia cognoſcimus, & fama quam ex hiſtorijs habemus, neminem videlicet vnquam vitium illud probaſſe cui hominis complexio repugnaret: aut virtutem illam inſectatum fuiſſe, ad quam à natura pronus fuiſſet. Eſt quidam fortè graue admodum reputans alterius voluntati ſubeſſe, & durum exiſtimat ex alterius pendere arbitrio: hinc euenit vt obedientiæ iugum, quod ſemel ſuſceperat, excutiat, et inde ad vlteriora progrediatur, vt obedientiã ipſam inſectetur, monachatum conuitijs afficiat & ſcommatis: vt errorem ſuum hoc pallio tegat, quod ſcilicet ab aliquo quem putabat ignominioſum & irreligioſum locum, ſe exiſſe alijs oſtendat. Huius rei tot ſunt apertiſſima exempla, vt enarrare pigeat. Quòd ſi aliquis pecuniam immodicè cupiat, ex impotenti & effrenata huius rei adhæſione fit vt pro illa acquirenda omnes conatus adhibeat, omnem q; (vt dicitur) moueat lapidem, nihil intentatum relinquat quod huiuſmodi rei poſſit vel in modico ſuffragari: adeò vt illuc etiam, ſi opus fuerit, ſacras trahat literas. Diogenes Laertius refert Menippum quendam philoſophum laqueo ſe ſuſpendiſſe propter pecuniam inſidijs ereptam. Vide quantus rei præceſſerat amor, cui tantus poſt deperditam ſucceſſerit dolor. Quid non tentaſſet, qui ſeipſum interimere non dubitauit? Quid etiam non effeciſſet, qui Deum vendere non abhorruit? Nónne ex hoc fonte ille etiam error à Chriſto reiectus, quo Phariſæi docebant ludæos, melius eſſe aliquid in templo offerre, quàm parentibus egentibus diſtribuere? Nec in his diutius immorari oportet, quum id apertiſſimè explicet Paulus in prima ad Timotheum epiſtola dicens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in

Iob. 30.

Matt. 15.

1. Ti. 6.

tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia et nociua, quę mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Hæc ibi. C

* Et beatus Gregorius exponens illud Iob: Radix iuniperorum erat cibus eorum, ſic ait: Quid per radicem iuniperi niſi auaritia deſignatur, ex qua peccatorum omnium ſpinæ producuntur? De qua per Paulum dicitur: Radix omnium malorum eſt cupiditas. Ipſa quippe latenter oritur in mente, ſed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punctiones ab hac radice ſurgentes ſtatim prædicator egregius inſinuat, cum ſubdit: Quam quidam appetentes errauerunt à fide & inſeruerunt ſe doloribus multis. Qui enim multos dolores dixit, quaſi naſcentes innotuit ex hac radice punctiones. In iuniperis ergo peccata, in radice vero iuniperorum quid aliud quam auaritiam, id eſt, materiam intelligimus peccatorum? Quia igitur plerunq; hæretici ſola in verbis ſuis exteriora lucra ſectantur, nec ignorant quia peruerſa aſtruunt, ſed erroris prædicamenta non deſerunt, dum ſumptus percipere quaſi doctorum volunt, benè de eis ſancti viri nunc voce dicitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorum: Quia dũ totis mentis ſuæ ſenſibus auaritiã cogitant, quaſi eo alimento veſcunt, de quo naſci proculdubio peccatorũ ſequentiũ punctiones ſolẽt. Hactenus Gregorius.]

Iob. 30.

De illecebris verò carnis quod illæ ſint hæreſum radices, teſtatur Paulus in epiſtola ad Roma. Rogo autem vos fratres vt obſeruetis eos qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis, huiuſmodi enim Chriſto domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri. Et Theophylactus ibi: Ex hac igitur ventris ingluuie & vitiorum ſeruitute omnes eruperunt hæreſes. Et iterum ad Philip. ſcribens, eandem ſententiam refert: Imitatores mei eſtote fratres, et obſeruate eos qui ita ambulant ſicut habetis formam noſtram, multi enim ambulant quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſionem ipſorum, qui terrena ſapiunt. D

Rom. 16

Philli. 3.

* Quod carnis illecebræ obtundant intellectum ne ſecreta fidei myſteria, carnalis homo intelligere poſſit, aperte docet Eſai. ſic inquiens. Quem intelligere faciet auditũ? Cui quæſtioni ipſe propheta reſpondens ait. Ablactatos à lacte, auulſos ab vberibus, hoc eſt, à carnis delicijs ſeparatos. Si hos ſolos Deus intelligere facit myſteria fidei quę illis dicuntur, ergo qui non ſunt ablactati à carnis illecebris non intelligent quæ audierint.]

Eſai. 28.

Huius rei plurima ſunt exẽpla. Ex hoc fonte prodijt Cherintus carnis delicias ſperãs in illa promiſſa beatitudine. Ex hac radice Adamitarũ & fraticellorũ cõuenticula. Ex eadẽ radice hæreſis illa promiſcuũ vagũq; concubitũ hoĩbus indulgens. Hinc illa Aerianorũ hæreſis, ieiunia prorſus reñciẽs, nulliuſq; eſſe valoris aſſerẽs. Inde alia hæreſis louiniani matrimoniũ æquans virginitati, aliæq; id genus plures quę ſuis locis narrabunt. Cęterũ de ambitione quis neſcit eã multarũ hęreſum parentẽ? Nã ſicut naſcẽte mũdo initiũ oĩs peccati fuit ſuperbia, ita renaſcẽte eodẽ per Chriſtũ, initiũ omnis hæreſis fuit etiã ſuperbia. Quid eñ aliud Simonẽ Magum impulit (nã hũc primũ fuiſſe hæreticũ tradit Euſeb. Cæſarienſis) vt pecuniã offer ret pro qua donũ Dei poſſideret, niſi ſuperbia? Quum vidiſſet autẽ Simõ (inquit Lucas in actibus apoſtolorũ) quia per impoſitionẽ manus apoſtolorũ daretur ſpiritus ſanctus, obtulit eis pecuniã dicẽs: Date et mihi hãc poteſtatẽ, vt cuicũq; impoſuero manus, accipiat ſpiritũ ſanctũ. Niſi enim gloriæ & honoris appetitu duceret Simõ, ſuffeciſſet illi pro ſe petere ſpiritũ Dei. Sed qa parũ ęſtimabat poſſidere, niſi et hoc alijs eſſet notũ, ideo poteſtatẽ cõmunicãdi petijt, vt vel hac occaſione plures ad illũ pro ĩpetrãdo dei dono cõfluerẽt, pluresq; illũ venerarẽt tãq; deũ, q maximè

Euſe. li. 2. hiſt. eccleſiaſti. cap. 13.

Acto. 8.

optabat

A optabat,vt rei euentus oſtendit.Nam & ſe populo pro Deo mentitus eſt,& à populo decepto honores diuinos accepit,vt beatus Iuſtinus martyr refertin Apologetico quem pro fide noſtra ad imperatorem Antoninum ſcribit.Hocfermè tempore fuit Theobutes quidam, de quo Euſe. in eccleſiaſtica hiſt. refert, quod quia repulſam meruit epiſcopatus,ipſe cœpit initio perturbare omnia & corrumpere,eratq; ex ſeptem hæreſibus in populo Dei conſtitutis. Et de Aerio quodam narrat Auguſtinus in lib. de hæreſi, quod ambiens epiſcopatum quem obtinere non potuit,vt par nihilo minus epiſcopis videretur, aſſeruit ſacerdotes pares eſſe epiſcopis.Ex hac radice prodierunt poſtmodum Vuiclephitæ,Huſſitæ, & fortè noſtro tempore Lutherani: qui eò quòd ad epiſcopatus dignitatem peruenire non poterant,ne in aliquo epiſcopis minores eſſe viderentur,epiſcopos curarunt reliquis omnibus ſacerdotibus pares efficere. Sufficient arbitror pro huius rei comprobatione hæc manifeſtiſſima exempla,ex quibus apertè oſtenditur hæreſes quæ circa mores verſantur, eos habere inuentores, qui in vitia illa à natura ſunt procliues:quæ quoniam ſæpe in illis labuntur, fit vt intellectus cedat voluntati,& id iudicet eſſe bonum, cui voluntas effrenatè adhæret:id etiã malum, à quo volũtas diſcedit.Cum enim eadem virtus duo habeat oppoſita vitia, ſi in alterum eorum quiſpiam à natura ſit pronus, nuſquam id fiet vt alterum illi oppoſitum probaſſe reperiatur. Fuêre inquam qui omnem coitum damnarent, nec tamen defuêre qui omnem coitum admitterent atq; probarent. Si tamen hiſtorias requiras,nunquam reperies eum qui expers fuerit muliebris conſortij,alijs omnem coitum indulſiſſe:aut qui carnis illecebris deditus fuerit, omnem coitum damnaſſe. Vnde Auguſtinus 3. lib. de doctrina Chriſtia.cap. 10. Quando procliue eſt humanum genus non ex momentis ipſius libidinis,ſed potius ſuæ conſuetudinis æſtimare peccata,fitplerunq; vt quiſque hominum ea tantum culpanda arbitre-
B tur,quæ ſuæ regionis & temporis homines vituperare atque damnare conſueuerunt,& ea tantum probanda atq; laudanda, quæ conſuetudo eorum, cum quibus viuit,admittit:eoq; contingit,vt ſi quid ſcriptura vel præceperit quod abhorret à conſuetudine audientium, vel quod non abhorret culpauerit, ſi animum eorum iam verbi vinxit autoritas, figuratam locutionem putent. Hæc Auguſtinus. In quibus verbis ſanctiſſimus & doctiſſimus pater aptiſſimè, & ad viuum (vt dicitur) depinxit huius temporis hæreticos: quibus ſi aliquid obijciatur ex ſacra ſcriptura quod eorũ ſectę apertè repugnet,ſtatim dicunt figuratam eſſe locutionem.

De quibuſdam alijs duabus cauſis à quibus etiam hæreſes oriuntur. Cap. XII.

PRæter has quas diximus hæreſum radices,eſt alia multarum hereſum radix,quæ à ſe nullam prorſus habet malitiam, ſi modus adeſt,ſed tantum ex malè vtentiũ vitio. Hæc eſt aſſidua in libris prophanorũ hominum,nempe gentilium,lectio. Et hoc maximè ſi illis ab infantia ſine vlla rerum diſcretione imbutus eſt.Horatius nanq; ait: Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. Et per quendam prophetam dominus dicit: Si mutare poteſt æthiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas, & vos poteritis benè facere, cum didiceritis malum. Tam efficax eſt enim conſuetudo, vt ferè tranſeat in naturam, præcipuè ætate tenera,qua facilius res quælibet imprimitur, & impreſſa tenacius adhæret. In libris gentiliũ multa reperies quæ cũ fide catholica velut ex diametro pugnant, multa quæ ad vitia allicĩũt,à virtute reuocant,apud poetas maximè,apud quos vitia ſunt in precio & maxima laude,quũ illa nõ dedignent ſuis dijs aſſcribere.Ibi fratrũ diſcordias irrecõciliabiles reperies,ibi parentũ in filios acerbiſſimas animaduerſiones,ibi filiorũ pertinaciſſimas inobediẽtias,ibi deorũ obſcœniſſimos amores,adulteria,ſtupra,& raptiGanymedis honores.Propter ꝗd nõ immeritò Plato huiuſmodi poetas à ſua Republica abigit,genus hominum ad

Lib.4. cap.22.

Hier.13.

num ad nocendum paratiſſimum & efficaciſſimum. Quòd ſi ad philoſophos atq; C
eorum ſapientes te vertas, inuenies apud illos etiã multa quæ pietati & veræ re-
ligioni obſtent. Quid enim magis veræ fidei repugnare poteſt, quã deorum mul
titudo, quã eorum plurimi poſuerunt? Quid magis iniurium eſt Deo, quã ei co-
actionem impingere, omnemq; prorſus libertatem in rerum productione ab eo
ſeparare? Hoc tamen ei Ariſtoteles totáque Peripatetic. ſchola tribuit. Apud eos
mundum æternum reperies, omni principio omniq; fine carentem. Illorũ eſt iſta
ſententia: Ex nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reuerti. Sunt & alia id genus mul-
ta, ad quę recenſenda oporteret catalogũ texere. Quapropter Apoſtolus præmo
nuit nos vt à philoſophia caueremus, quam ipſe pulchrè nouerat, quòd Athenis
Colo. 1. fuiſſet inter philoſophos aliquando verſatus. Videte, inquit, ne quis vos decipiat
per philoſophiam, & inanem fallaciã. Vnde Tertul. in lib. de præſcrip. hæretico-
rum ita ſentit, dicens: Ipſæ deniq; hæreſes à philoſophia ſubornantur. Inde æones
& formæ neſcio quæ, & trinitas hominis apud Valentinum, Platonicus fuerat.
Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis venerat. Et vti anima in-
terire dicatur, ab Epicureis obſeruatur. Et vt carnis reſtitutio negetur, de vna o-
mnium philoſophorũ ſchola ſumitur. Et vbi materia cum Deo æquatur, Zeno-
nis diſciplina eſt. Et vbi aliquid de igneo Deo alligatur, Heraclitus interuenit.
Eædem materiæ apud hæreticos & philoſophos volutantur, ijdem retractatus
implicantur. Hæc Tertullianus. Adde quod ex eis qui poſteriores Chriſto eiuſq;
apoſtolis fuere, non ſolum cum Chriſtiana religione pugnant, ſed quod eſt om-
nium peſtilentiſſimũ, eam derident, ſubſannant, inſectantur quoq;. Vnde ſępe
euenit vt infirmi & debiles ſcrupulos & ſuſpiciones inde capiãt de Chriſtiana re
ligione: qui quum ſemel vehementer pungere animum cœperint, difficiles diſce
dunt ac tardi. A philoſophis enim naſcitur mira dicendi libertas, adeò vt nũquam D
cedant alicui niſi manifeſtis argumentis & euidentibus id cõprobet: vnde euenit
vt quæ eorũ iudicio nõ conueniũt, ſtatim reijciant. At fides talem argumẽtorum
euidentiam nõ patitur, ſed exigit captiuitatem intellectus in obſequium Chriſti,
1. Cor. 1. ideo meritò ait Paulus. Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiã quærunt, nos au-
tem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus au
tem ſtultitiam: ipſis autẽ vocatis Iudæis atq; Græcis, Chriſtum Dei virtutem &
ſapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. Cùm ergo talia
apud Ethnicos ſint, non eſt iam cur dubitet aliquis aſſiduam illorum lectionem
valde nocere Chriſtianis, maximè incautis & infirmis. Si libri pietate pleni pro-
ſunt legentibus, cur non & impij libri obeſſe poterunt eiſdem? Sic enim ait pro-
Pſal. 17. pheta regius: Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris. Si conſuetu-
do & conuictus vertit hominum mores, trahitq; ad ſe, in confeſſo eſt illud idem
efficere poſſe librorum lectionem, imò ſæpe multo efficacius: quia licet verbum
fortius moueat, vehementius trahat, celerius rapiat quam ſcriptura, eò quod viua
vox acutius penetret: tamen ea quæ ſcribuntur, quum ex longa meditatione veni
ant, melius digeſta eſſe oportet, accuratiuſq; ordinata, quam in communi collo-
quio: eoq; euenit vt ſæpe efficacior ſit ſcriptura, quam vox: quod plures habeat
neruos oratio præmeditata, quam ex tempore dicta. Vnde Baſilius nepotes ſuos
edocens qualiter gentilium libri, maximè poetarum, legendi ſint, ait: Quando
verò ad infames & nefarios homines veniant, hæc omnino vitare, his aures ob-
ſtruere, non minus quam Vlyſſem ad cantus Syrenarum dicunt, oportebit. Nam
prauis aſſueſcere ſermonibus, via quædam eſt ad rem ipſam. Hęc Baſilius. Acce-
dit huic quod in re qualibet diſſerenda magnum habent ornatum, elegantiam,
ſplendorẽq; ſermonis: quæ omnia vires ſunt efficaciſſimæ ad animos hominum
Colo. 2. alliciendos. Ideo Paulus in epiſt. ad Colo. ait: Hoc autem dico, vt nemo vos deci-
piat in ſublimitate ſermonis. Quod exponens Theophylactus ait: Ideirco enim

id dixerim

A id dixerim, quia vniuerſa ſoli Chriſto & notiora ſunt & aperta, vt nemo vos decipiat verborum lenocinio & ſublimitate, ornatu ſcilicet & comitate, & elegantia quadam dicendi. Quid enim ſi adferat quiſpiam quæ ad perſuadendũ plurimùm valeant, ipſe vero ſit omnium prorſus, id eſt veritatis ignarus? Id ſanè nihil eſt aliud niſi captiunculis quibuſdam & ſophiſmatibus niti. Hæc Theophylactus. Hoc etiam hæreticos feciſſe, vt ſcilicet ſermonis elegantia homines incautos decipe-
rent, teſtatur Paulus in epiſt. ad Roma. vbi poſtquam eos ab hæreticis cauere prę- Rom. 16
cepit, adiungit. Per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocen-
tum. Vnde Origenes homil. 2. ſuper Hiere. exponens illud Hiere. Calix aureus Hier. 51.
Babylon in manu Dei inebrians omnem terram, ſic ait: Nabuchodonoſor volens decipere homines per calicem Babylonis doloſum, non miſcuit in vaſe fictili quod parabat potari, ſed neq; in paulo meliore & æreo vaſe vel ſtanneo, & quod iſta prę-
cellit, argentec: verùm eligens vas aureum, in eo poculum temperauit, vt quis videns decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, & totus oculis hæret in ſpecie, non conſideret quid intrinſecus latitet, & accipiens calicem bibat, neſciens calicem Nabuchodonoſor. Intelliges autem calicem aureum in præſenti nominatum, ſi animaduertas peſſimorum dogmatum verba mortifera qua-
lem habent compoſitionẽ, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum diuiſionem: cognoſces quomodo vnuſquiſq; poetarũ qui putantur apud nos diſertiſſimi, calicem aureũ temperauerit, & in calicẽ aureum venenũ iniecerit idololatriæ, & venenum turpiloquij, venenũ eorũ quę animam hominis interimunt dogmatũ, venenum falſi nominis ſcientiæ. Sed meus Ieſus contrà fecit, ſciens aureum calicem Zabuli, & præcauens ne aliquis ad fidem ſuam veniens ſuſpicaretur etiam Chriſti talem eſſe calicẽ qualem eſſe requirat, & per ſimilitudinem materiæ formidaret errorem, ideo curauit vt haberemus theſaurũ iſtum in vaſis fictilibus. Sę-
B pe vidi aureum calicem in pulchro ſermonis ornatu, & dogmatũ venena conſiderans deprehendi calicẽ Babylonis. Hactenus Origenes. Nec tamen velim vt quiſpiam arbitretur me iſta dixiſſe quod putẽ elegantiam ſermonis pugnare cũ Chriſtiana religione, aut aliquo pacto obeſſe fidei catholicæ. Fateor quidem illa ſimul coire in vnum poſſe, vt verè Chriſtianus ſit & eloquens, quales fuere ex Græcis Baſilius. Grego. Nazianzenus, Chryſoſtomus: ex noſtris Hieronymus, Cyprianus, Ambroſius, Hilarius. Atq; vtinam ego talis eſſem, vt propter ſanctitatẽ primum, deinde propter eloquentiam in eorum ordinẽ meritò annumerari poſſim. Eſt enim elegantia ſermonis, orationiſq; cultus res talis, vt bonis & malis, hæreticis catholiciſq; cõmunis ſit, qua & benè & malè vti quiſq; poteſt, bonis enim catholiciſq; viris maximum eſt ornamentũ ad virtutũ perſuaſionem, inſectationẽq; vitiorũ vtiliſſima. Quòd ſi hęc alicui hæretico contigerit, eum ad fallendũ potentiorẽ reddet. Nam venuſtate ſermonis quaſi quibuſdã blanditijs lectoris animum in ſuã ſententiã trahit. Atq; ideo hæc dixi, ne ſcilicet ſolo ſermonis ſplendore tanquam aureo poculo allectus dogma venenoſum ebibat. Ideo Sapiens ait: Ne in-
tuearis vinũ quando flaueſcit, quũ ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blan- Prou. 23.
dè, in nouiſſimo mordebit, & tanquã coluber & regulus venena diffundet. Sed quũ legerit id, attendat potius quid ſcriptura referat, non qualiter referat. Nullus enim (vt credo) eſt adeò demens, vt malit in aureo vaſe venenũ, quã in vaſe fictili optimum vinũ. Parũ quidẽ refert ad corporis incolumitatẽ, hoc an illo vaſe bibas, modò id cõmoditatẽ aliquam adferat quum in ſtomachũ traieceris: iuuat tamen ad oculorũ oblectamentũ mundis vaſis, ornatis, ijſdemq; precioſis vti. Sic etiã mirum in modũ delectant ſermonis ſplendor, orationiſq; cultus: verum minimè reficiunt niſi ſub illo verborũ fuco aliquis ſolidus verę doctrinæ cibus lateat. Nam ſermonis elegantia videt mihi velut cõdimentũ, vt cibus auidius ſumat. At ſolũ condimentũ in cõuiuio apponere, eſt irritare famẽ, nõ prandiũ parare. Quòd ſi oratio

fuerit

fuerit rebus & verbis copiosa & ornata, opiparum certè erit conuiuium, cui adstare nullus meritò dedignari poterit. Ex his ergo omnibus satis iã (vt opinor) manifestum relinquitur, quantum veræ pietati & catholicæ fidei obesse poterit librorum gentilium lectio, in quibus multum est veneni ad interimendum, plurimumq; mellis ad alliciendum. Verùm hic admonere oportet ne hac occasione omnino gentilium libri deserantur, quoniam in multis nos docere possunt, quorum cognitio est admodum necessaria ad sacrorum librorum intelligentiã. Diffinitiones & diuisiones habemus à logico & metaphysico. Rerum causas, origines, & proprietates ostendit physicus, ex quarum cognitione multa in scripturis abActor.7. scondita nobis reuelantur. De Moyse dicitur quod doctus fuerit in omni sapientia AEgyptiorum. Augustinus quidem asserit in lib. 2. de doct. Christiana cap. 28. gentiles historias plurimum conferre ad intellectum scripturæ sacræ, ostenditq; ex earum ignorantia aliquos circa scripturas errasse. Et lib. 2. eiusdem tractatus cap. 29. ostendit troporum & figurarum cognitionem esse omnino ad scripturarum intellectum necessariam, quæ à grammaticis & oratoribus petenda est. Demum lib. 2. cap. 40. de omnium philosophorum doctrina sic ait: Sicut enim AEgyptij non solùm idola habebant, & onera grauia quæ populus Israel detestaretur & fugeret, sed etiam vasa & ornamenta de auro & argento, & vestem, quæ ille populus exiens de AEgypto sibi potius tanquam ad vsum meliorem clanculò vendicauit, non autoritate propria sed præcepto Dei, ipsis AEgyptijs nescienter commodantibus ea quibus non benè vtebantur: sic doctrinæ omnes gentilium non solum simulata & superstitiosa figmenta, graueq; sarcinas superuacanei laboris habent, quæ vnusquisq; nostrum duce Christo de societate gentilium exiens debet abominari atq; deuitare, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta vtilissima cõtinent, deq; ipso vno Deo colendo nõnulla vera inueniuntur apud eos, quod eorum tanquã aurum & argentum, quod D non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis diuinæ prouidentiæ, quæ vbiq; infusa est, eruerunt, & quo peruersè atq; iniuriosè ad obsequia dæmonum abutuntur, cum ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad vsum iustum prædicandi Euangelij. Vestem quoq; illorum, id est, hominum quidem institutа, sed tamen accommodata humanæ societati, qua in hac vita carere non possumus, accipere atq; habere licebit in vsum conuertenda Christianum. Hucusq; August. Possunt etiam prodesse illorum doctrinæ ad ipsos gentiles expugnandos: vt quum aduersus eos pugnamus, suo ipsorum gla1.Re.17. dio eos iugulemus, vt Dauid occidisse Goliath sacra testatur historia. His nanq; armis Iustinus martyr aduersus gentes pugnat in Apologetico quem de eadem re fecit. Ideo Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa cap. 18. ait. Si autem ab his qui foris sunt, decerpere quippiam vtile valuerimus, nõ aspernabile est. Efficiamur probati trapezitæ, legitimum & purum aurum aceruantes, adulteratum autem refutantes. Sumamus sermones optimos, deos autem ridiculos & fabulas alienas canibus proijciamus. Nam plurimum ex ipsis contra seipsos fortitudinem habere valebimus. Hæc Damascenus. Sed hic consideratione tanta opus est, vt quũ per gentilium libros spatiamur, caueamus ne dum flores in eorum campo legere volumus, à spinis pungamur. Quapropter oportebit nos more apum facere, quæ vt sua mella concinnent, aluearia exeunt, per campos volitant, hac illac discurrunt, floribus insidunt, neq; tamen omnibus, sed quos cognoscant commodiores: neq; ex eis quibus hærent, omnia auferre opinantur, sed quantum eis ad opus necessarium fuerit capientes, reliquum dimittunt. Sic etiam nec omnes gentilium libri legendi sunt, sed hi tantum à quibus aliquid vtilitatis decerpi potest: nec ex his omnia sumenda, sed id tantum quod pietatem iuuare potest, & catholicæ fidei deseruire. Alia est demũ hæresum parens & origo, zelus scilicet, sed non secundum iustitiam

A ſtitiam & diſcretionem. Verùm hæc ad alias relata ſterilis quodāmodo videri poteſt. Nam quum aliæ de quibus iam diximus, tam multam habeant hęreſum progeniem, hæc autem pauciſſimas hucuſq; quod ſciam procreauit: ſunt tamē aliquę, vt olim Nouatiani, de quibus refert hiſtoria tripartita lib. 8. cap. 9. quod Nouatus illorum dux ſe ab Eccleſiæ Romanæ communione ſubtraxit, quia Cornelius papa fideles qui ſacrificauerant tempore perſecutionis factæ à Decio, in communionem recepiſſet, optabat quidem omnes fortes & conſtantes fore in confeſſione, quapropter viſum eſt ei, his qui in tormentis defeciſſent, etiam ſi pœniterent, non eſſe dandam remiſſionem. Quòd optaret eos non deficere, zelus erat laudandus: quod indulgentiam pœnitentibus negaret, dura nimis atq; amara ſententia, & à benignitate diuina nimis aliena. Ex eadem occaſione (vt teſtatur AEneas Syluius in lib. de origine Bohemorum) lapſus eſt Ioannes Huſs, & fortè hoc noſtro ſeculo Martinus Lutherus. Hi enim zelo & odio malæ vitæ clericorum & quorundam monachorum cœperunt debacchari in clerum, in pontificem Romanum, in Eccleſiaſticos ordines, in monachos omnes. Et cum aliquibus ignaris fortaſſe ac vitioſis maledicere poſſent, in omnes ſacerdotes abſq; vllo diſcrimine latrare cœperunt, omnem monachatū euertere, omnes cæremonias ab Eccleſia procul abigere, omnem Eccleſiaſticum ordinem confundere tentarunt. Materiam quidem reprehenſionis habuerunt. Nam malitia abundabat, & nunc próh dolor in tantum abundat, vt eueniſſe experiamur quod prophta Oſeas dicit: Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Huic tamen morbo aliter obuiandum erat. Admonendus erat clerus atq; corripiendus, non tamen tollendus: laborandum erat pro monachorum reformatione, non tamen monachorum ordines tollendi. Edocendus erat populus, vt non poneret ſpem in cæremonijs, non tamen à cæremoniarum
B cultu omnino ſeparandus. Malè quidem medetur, qui infirmum iugulat, etiam ſi de ſalute deſperet. Ideo de talibus dicit Paulus: Teſtimonium enim perhibeo illis quod æmulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam volentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Veri catholici & zelum habent multo certè ardentiorem, quam Lutherus: tamen ſecundum ſcientiam: quia cognoſcentes iuſtitiam Dei, & ſuam nequaquam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei ſubijciuntur, quæ non permittit minus malum per quoddam aliud maius tolli. Quapropter etſi feruentius & ſyncerius Eccleſiæ reformationem optauerint, & nūc optent, patienter tamen tolerant, diſſimulātq;, tanquam periti & experti medici: qui quum vident morbum inualuiſſe, totaſq; occupaſſe medullas, nihil tentare audent, ſed naturæ curandum relinquunt, timentes ne medela vires præbeat morbo, qui parum auctus infirmum interimat. Sic etiam viri & boni & docti zelantes pro domino exercituum, videntes Eccleſiam in pluribus eius membris grauiſſimis laborare morbis, Deo qui verus eſt medicus, curandam committunt, atq; ideo orant ſine intermiſſione, ingemiſcunt, deprecantur cum improbitate, fiduciam in eius verbo habentes, qui dixit: Si qd petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quid autem verius in Chriſti nomine poteſt peti, quam quum pro Eccleſiæ reformatione petimus, quam ipſe acquiſiuit ſanguine ſuo? Quod ſi no tam citò impetrant, nec ipſi deſperant, nec alij diffidere debent: quoniam ſæpe Deus donare differt, vt feruentiores in petitione faciat. Sic feciſſe legimus Chananææ, cui bis petenti negare viſus eſt, tamen tertiò petenti, & ſe canem fatenti, ſeipſum minimè denegauit. Mariam etiam Magdalenam etſi diu prope monumentum plorantem tulit, tandem ſeipſum illi manifeſtans, eam conſolatus eſt. Quid ergo prohibet vt non idem Eccleſiæ ſuæ nunc facturum ſperemus? Nónne olim æquè deiecta fuit ſynagoga? Nónne tunc æquè præuaricatores diuinarum legum fuerūt pontifices, vt nunc papæ? ſacerdotes illi,

Rom. 10

Oſeæ. 4.

Ioan. 14.

Mat. 15.

Ioan. 20.

vt nunc iſti: phariſæi tunc, vt nunc monachi: imò multo magis, vt ſacra teſtatur hi D
ſtoria, præcipuè libri Regum & Machabæorum. Sæpe tamen deſperatis iam re-
bus, Deus ſynagogæ ſuæ magnificè prouidit, in meliorem ſtatum reuocans. Nam
ſemel ex captiuitate Babylonica aſſerit, iterum per Mathatiæ manus Antiochum
eiecit, ciuitatẽ recuperat, templũ purificat. Quid ergo putamus eum nunc factu-
rum: Deeſt fortè nunc Hieremias qui Eccleſiam ſqualidam & penè ſolam deplo-
ret: aut deerit Eccleſiæ ſuæ alter Mathatias vel Helias zelotes qui pro domino ze
3. Re. 19. letur: Audi quid dominus dicat Heliæ credenti ſe ſolum manſiſſe in Iſrael: Reli-
qui mihi ſeptem milia virorum qui non curuauerũt genua ſua ante Baal. Quid er
go dicemus: Nunquid abbreuiata eſt manus domini, vt non poſſit eadem nunc
præſtare Eccleſiæ quæ olim ſynagogæ: Aut fortè benignitas eius diminuta eſt, vt
quæ pro ſynagoga egit, nunc pro Eccleſia quã acquiſiuit ſanguine ſuo, facere de-
digneturr: Abſit, cum ipſe per quendam prophetam promiſerit maiorẽ futuram
gloriam domus iſtius nouiſſimæ pluſquam primæ. Hæc igitur omnia cũ viri ſan-
Aggæ. 2. cti, quibus Eccleſia minimè caret, hodie cognoſcant, gemunt, Deumq; orant vt
præſentibus malis medeatur, quibus ſi impares ſe eſſe cognoſcunt, atq; ideo me-
delam apponere negligunt, timentes ne id eueniat quod olim Romæ ex noua le-
ge Agraria per Gracchos promulgata contigiſſe referunt hiſtoriæ. Hi enim legem
dicere auſi ſunt de agris diuidundis quos perperã occupauerat nobilitas. Sed (vt
Lib. 3. de ciuitate Dei c. 24 dicit beatus Auguſtinus) tam vetuſtam iniquitatem audere conuellere, periculo-
ſiſſimum, imò verò, vt ipſa res docuit, pernicioſiſſimum fuit. Nam re infecta, ma
gna vtriuſq; ordinis populi Romani multitudo pro hac re interfecta eſt, & ipſi eti
am Gracchi qui ſeditionis cauſa fuerant, in ipſa ſeditione ſunt occiſi. Satius ergo
eſſet mala, quæ nunc Eccleſia patitur, tolerare, quam pro his tollendis ſeditionem
in Eccleſia excitare, quæ maius ſit malum, cum ex ipſa multo peiora naſcantur, vt
nunc prõh dolor iam experimur. Ecce ergo oſtendimus omnes (vt arbitror) hæ- E
reſum intrinſecas cauſas, è quibus aliquæ omnino vitioſæ ſunt, imò vitia ipſa, vi-
delicet immodicus amor ſui, gloriæ cupiditas, carnis illecebra, auaritia, ambitio.
Aliæ indifferentes ſunt, quoniam nunquã malæ ſunt niſi ex malè vtentium vitio,
vt eſt librorum gentilium lectio, zelus. Nam hic ſi diſcretione regatur, maximè
in Dei honorem cedit: illa verò, ſi cauta adſit eorum quæ leguntur examinatio, val
de adiuuare poteſt. Qui ergo ab hæreſibus diſcedere vult, primùm omnium De-
um oret vt ſuum intellectum illuminet: deinde vitia illa extirpare nitatur. Quòd
ſi caſu in aliquod vitium ex infirmitate lapſus fuerit, non ita illi adhæreat volun-
tas, vt ad ſe trahat intellectum. Si per campos librorum Ethnicorum ſpatiari con-
tingat, caueat ne dum ſolamẽ quærit, à colubro incautus mordeatur: aut dum flo-
res colligit, ſpinis pungatur. Demum ſi Dei aut religionis in ſe ſenſerit zelum, fre
num imponat, ne dum effrenatus currit, ſe & alios obruat.

De aliis tribus cauſis, iiſq; externis, vnde hæreſes oriuntur. Cap. XIII.

PRæter has omnes quas iam enumeraũimus hæreſum cauſas atq; origines, aliæ adhuc tres ſuperſunt, aliis tamen præfatis aliquantum diſſimiles: quoniam illæ de quibus hucuſq; locuti ſumus, eidẽ hæretico adſunt: qua propter cauſæ intrinſecæ meritò appellari poſſunt, quoniam ſunt cauſæ vt illa eadem perſona cui inſunt, aut hæreſes excitet, aut iam exortas tueatur. At iſtæ de quibus nunc loqui paramus, non eiſdem perſonis quibus adia cent, ſed aliis præbent cauſam & occaſionem hæreſes ſuſcitandi: atq; ideo extrin-ſecarum cauſarum nomen illis tribuimus, quoniam extra illam perſonam, quæ hę reſes tuetur, ſunt. Prima igitur harum eſt prælatorũ negligentia, qui adeò ſunt ſocordes & ignaui, vt gregi ſibi commiſſo nequaquã intendant, ſed aliis rebus quę ab eorum officio longiſſimè abſunt. Prælatorum ſiquidẽ munus eſt vigilare ſu-per gregem ſibi commiſſum, ne ſcilicet aliquid ſuperueniat quod gregi poſſit

nocere.

A nocere. Vndè quùm Chriſtus verus & bonus omnium paſtor naſcitur, dicit Lucas quòd paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Quod exponens Ambroſius, ait: Videte Eccleſiæ ſurgentis exordium. Chriſtus naſcitur, & paſtores vigilare cœperunt, qui gentium greges pecudum modo antè viuentes, in caulam domini congregarent, ne quos ſpiritualium beſtiarum per effuſas noctium tenebras paterentur incurſus. Et bene paſtores vigilant, quos bonus paſtor informat. Grex igitur populus, nox ſeculum, paſtores ſunt ſacerdotes. Hæc ille. Et Paulus ſacerdotes & epiſcopos alloquens ait: Attendite vobis & gregi veſtro in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Hoc enim eſt paſtoris munus, videlicet gregi ſibi commiſſo proſpicere, eius curam ſolicitam gerere, quod ex eius nomine facile eſt colligere. Epiſcopus enim græce, ſuperintendens dicitur latinè: ab ἐπὶ præpoſitione græca, quæ latinè reddita valet tantum ac ſuper: & σκοπὸς græcè valet tantũ vt latinè cuſtos aut ſpeculator. Hinc epiſcopus dicitur qui ſuper aliorum cuſtodiam vigilat. Hac ratione iuxta Paulum tenemur obedire prælatis, quia videlicet illi tenentur vigilare pro nobis. Obedite, inquit, præpoſitis veſtris, ipſi enim vigilant pro vobis reddituri rationem. Qualiter ergo paſtor aut epiſcopus dici poteſt, cui nulla eſt cura de ouibus? qui nec vidit vnquam gregem ſibi commiſſum, ſed per curias principum diuagatur? Ego, inquit Chriſtus, ſum paſtor bonus. Sed quare bonus paſtor? Quia ego, inquit, cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Quibus verbis apertiſſimè conuincitur peſſimum eum eſſe paſtorem, qui nec oues cognoſcit, nec à ſuis cognoſcitur ouibus. Iſtorum autem adeò multus eſt numerus, vt boni paſtores ad eos relati ſint tanquam gemmæ ad aliorum vilium lapidum numerum comparatæ. Vndè euenit vt ſi fortè hæreticus aliquis ſuum venenum ſpargere populo cœperit, tanto audaB cius & liberius vltrà graſſetur, quanto longius videt paſtorem deeſſe, qui ouibus proſpiciens, illi obſtare conetur, & antidotum contra ſua venena præbeat. Scit eũ non eſſe paſtorem, ſed mercenarium: quapropter etiam ſi videat lupum venientem, fugit, quia non eſt illi cura de ouibus: quapropter lupus rapit & diſpergit oues. Quis autem verius diſpergit, quam hæreticus? qui eos quos decipit, ab illo vnico Eccleſiæ ouili ſeparat: quare meritò lupi nomine hæreticũ intelligere poſſumus. Si ergo videns lupum venientem fugit, quid putas eum facturum qui nuſquam oues vidit, nec ſcit an lupus eas vnquam inuaſerit, aut morbidum quid ſuſceperint? De hoc ego non dubitarim eum potius lupum quàm mercenarium appellare: quoniam hæc eſt illi vnica cura & ſolicitudo, vt decimet & tondeat, vt ſanguinem eius ſugat, non autem vt paſcat. Iſti ſunt illi multi paſtores qui demoliti ſunt vineam domini, id eſt Eccleſiam. Nimia ſiquidem paſtorum negligẽtia eſt in cauſa vt non ſolum liberum ſit cuiq; pro libito ſentire, ſed etiam ea quæ ſenſerit, impune docere. Nam vt eſt in parabola ſeminantis apud Matthæum, dum dormirent homines, inimicus homo ſuperſeminauit zizania in medio tritici. Semen bonum quid ſit, ipſamet veritas exponit, dicens eſſe vebũ Dei, quod ſeminatum eſt primò ab ipſo Chriſto, qui nobis veram & ſanam doctrinam dedit. Ad huius autem ſeminis cuſtodiã deputati ſunt epiſcopi & ſacerdotes, quibus eſt creditum verbum Dei, quorum intereſt docere. Sed iſti homines, epiſcopi ſcilicet, & ſacerdotes, dormiunt, voluptati inſeruiunt, nullamque prorſus ſuarum ouium curam gerunt. Quapropter inimicus homo occaſione inde ſumpta ſuperſeminat zizania falſæ doctrinæ: ſuperſeminat quidem, ſed in medio tritici, quia hoc eſt ſolenne hæreticis, quò facilius atq; ſecurius noceant, vt ſemper ſuam hæreſim & erroneam doctrinam quibuſdam aliis veris & catholicis permiſceant. Huius autem ſuperiacti peruerſi ſeminis cauſa eſt prælatorum ſomnus tam altus, vt ſtertere videantur. De hac re cum tot poſſint narrari exempla, vnicum tamen referam dun-

Luc. 2.

Acto. 20

Heb. 13.

Ioan. 10.

Ioan. 10.

Hiere. 12

Mat. 13.

taxat, quod nunc quaſi oculis noſtris aſpicimus, quamuis eius origo ſit aliquanto C
vetuſtior. Narrat enim Aeneas Syl. in lib. de origi. Bohemorum ca. 35. quod Huſ-
ſitarum hæreſis (cuius autor extitit quidam Ioannes Huſs Bohemus) cœpit ſub
Vuenceslao Bohemorum rege, circa annum domini. 1400. Huic aut calamitati
epiſcopus Pragenſis obuiam ire ſtuduit priuſquam præfatus Ioannes Huſs ampli
us debaccharetur. Qui quum eſſet conſilio & animo illuſtris, libros Ioannis Vui-
clephi, à quibus Ioannes Huſs ſuum venenum hauriebat, ad ſe ferri, omneſq; do-
ctorum virorum adhibito conſilio publicè concremari iuſſit. ſupra ducenta volu-
mina fuiſſe traduntur, pulcherrimè conſcripta, tegumentis precioſis ornata. Ioan-
ni Huſs prædicatio eſt interdicta, adiectæq; inſuper minæ ſi quando priores in po
pulum errores vulgare auderet. Qua de cauſa Ioannes Huſs ex Praga, vbi publi-
cum eſt Bohemorum gymnaſium, receſſit, & in villam Huſs, vbi illi origo fuit, et
à qua cognomen ſumpſerat, ſe recepit. Nec tamen ibi inſaniam depoſuit: qa quan
tum antea diligentia Pragenſis epiſcopi Ioanni obſtitit, tantum poſtea aliorum
epiſcoporum & ſecularium dominorum negligentia, ad quorum dominia confu
git, illius dementiæ vires auxit. Permittente enim domino illius oppidi Huſs, ad
quod tanquam ad refugium venerat Ioannes, vocare plebes, ac docere non deſti-
tit, multa in Romanum pontificem, multa in reliquos Eccleſiæ pontifices maledi
cta congerens. Vt autem populi animos ſibi magis ac magis conciliaret, decimas
non aliter quam eleemoſynas ſacerdotibus debitas adſtruebat. Quùm autem hoc
malum in dies graſſaretur, & totã penè vaſtaret Bohemiam, nunciatum eſt Vuen
ceslao regi vt huic calamitati mederetur: quam quum facillimè tollere poſſet, per
ſocordiam & ignauiam neglexit: quò factum eſt, vt poſtea etiam quũ voluit, non
potuerit: quoniam iam totum fermè regnum hac peſte laborabat, & nunc próh
dolor laborat. Pro cuius hæreſis defenſione totũ regnum ad hunc vſq; diem obe-
dientiam Eccleſiæ Romanæ ſubtraxit. Quot autem bella pro huiuſmodi hæreſi D
extirpanda fuerint commiſſa, nõ eſt opus nunc enarrare: ea tamen ſatis longè per
ſequitur Aeneas Syluius. Quòd ſi aliorum epiſcoporum & regis Vuenceslai tanta
fuiſſet diligentia in opprimenda hæreſi quum oriebatur, vt fuerat epiſcopi Pra-
genſis, nec ad tot bella & tam cruenta vnquam fuiſſet deuentum, nec regnum to-
tum fuiſſet tam diu illo veneno infectum. Secunda hæreſum cauſa eſt defectus
prædicationis verbi Dei, quanquam hęc etiam ad ſuperiorem referri poſſet. Nam
quod populus careat prædicatione verbi Dei, culpa eſt prælatorum, ad quos ex of-
ficio ſpectat docere populum. His enim dicitur: Prædicate Euangelium omni
Mar. vlt. Ioan. 21. 1. Petr. 5. creaturæ, his præcipitur vt oues verbo doctrinæ paſcant. Petro ſiquidem dictum
eſt: Paſce oues meas. Et idem Petrus omnibus prælatis ait: Paſcite qui in vobis eſt
gregem. Quis autem verior animæ paſtus, quàm verbum Dei, quod animam
non ſolùm nutrit, verumetiam impinguat: Et ideo non ſine cauſa Hieremias plo
Thre. 4. rat, dicens: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Ad prælatos
etiam ſpectat illuminare populum qui in tenebris ignorantiæ iacet. Quod autem
aliud lumen ab eis adhiberi poteſt, niſi prædicatio verbi Dei? Lucerna, inquit
Pſa. 118. Ibidem. Pſaltes, pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Et iterum: Declaratio
ſermonum tuorum illuminat, & intellectũ dat paruulis. Si ergo ab aliquo lumen
quo dirigitur, ſubtrahas: nõnne in tenebris ambulans offendet ſæpiſſime? Non
ergo mirũ ſi ſubtracta verbi Dei pdicatione à populo, populus erret: imò potius
mirandũ eſſet ſi non audito vnquam verbo Dei populus rectè ſemper ſentiret in fi
de: quoniam cum ea quæ credimus, humani intellectus fragilitatem excedant, ad
ea percipienda aſſurgere ex ſeipſo nemo poteſt. Oportet enim prius credere, vt
Eſai. 6. Rom. 10. poſtea intelligatur. Niſi enim crediderit is, inquit Eſaias, non intelligetis. Credere
autem ſine prædicante non eſſe poſſibile teſtatur Paulus: Quomodo, inquit, cre-
dent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Et

paucis

A paucis interiectis colligit: Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Huius rei non est opus multa exempla proponere, cum vbique terrarum & vbiq; gentium sit expertum plurimos versari errores apud rusticos & paganos homines, maximè apud eos qui deserta incolunt, qui à communione hominum longissimè absunt. Quod non ob aliam causam euenire constat, quã quod verbum Dei non audiunt, vnde doceri possent: quo deficiẽte adstat illico malignus ille hostis, semper ad nocendum paratus, eorumq; affectus primò, postea verò intellectus peruertit, & in plures detrudit errores. De hac re testimonia locupletissima potest nobis nostra ministrare Hispania, in qua citra decem annos in ea parte Cantabriæ quæ nunc Nauarra dicitur, & Biscaia, apud eos homines qui montana incolunt, varij inuenti sunt errores, multæ superstitiones, variæ idololatriæ: adeò vt dæmonem ipsum in figura capri se illis ostendentem venerarentur. Quod per multos antè annos inter eos secretò factum esse compertum est. Qua in re plures sunt inuentæ fœminæ, quam viri. Nouit enim ille malignus hostis ab homine condito facilius fœminam seduci posse, quam virum: tenaciusq; amplecti malum cui semel inhæserit. Hoc idem, etsi non æquale malum, apud alia Hispaniæ montana euenisse comperimus, vt apud Astures & Gallecos, alioſq; similes, quibus rarissimè verbum Dei predicari contingit. Sunt enim apud illos superstitiones multæ, ritus gentilitij, non aliam certè ob causam, nisi propter defectum prædicantium. Qui defectus in eorum prælatos & pastores erit partim reijciendus. Nam illi etsi peccent sic errantes, eorum tamen peccatum aliquam admittit excusationem, eò quod nemo illos conduxit, nemo eos vnquam docuit. Verùm quantumlibet prædicator desit, si ipsi Deum (vt decet) colerent, eumq; orarent, nunquam eos Deus falli permitteret: quoniam aut ipse interius doceret, aut illis aliquem mitteret qui doceret eos exterius, sicut misit Petrum ad Cornelium. Quia tamen alijs magnis Acto. 10
B criminibus sunt immersi, eorum peccatis exigentibus Deus permittit vt nullus ad eos docendos prædicator accedat. Tertia demum hæresum parens & origo est sacrarum literarum in linguam vulgarem translatio: vnde euenit vt ab hominibus sine vllo personarum discrimine legantur. Vt autem conuincamus hanc esse & sæpe fuisse hæresum causam, illud in primis statuere oportet, hæresim nunquam ex sacris literis, sed ex illarum peruersa intelligentia oriri. Vnde Hilarius in lib. de Trinitate: Extiterunt plures qui cælestium verborum simplicitatẽ, non veritatis ipsius absolutionem susceperunt, aliter interpretantes quam dictorum virtus postularet. De intelligentia enim hæresis, non de scriptura est, & sensus non sermo sit crimen. Hæc ille. Si ergo ex peruersa scripturæ intelligentia hæresis oritur, quis facilius in hæresim incidet quam vulgus legens id quod minimè intelligere potest? Difficile certè est creditu, vt indoctũ vulgus id intelligat, quod doctissimi viri longo studio, diuturna examinatione vix capere possunt. Quapropter Iudæis (teste Hieronymo) non licebat citra trigesimum annum librum Geneseos & Cantica canticorum legere, quia multa in eis intellectu difficilia continebantur: ad quæ legẽda periculũ esset nisi doctos discretosq; viros accedere, ne ex praua intelligentia distortum quid saperent. Libri Sibyllini in tanta apud Romanos habiti sunt reuerentia, vt (quemadmodum testatur Feneſtella de magist. loquens lib. 1. cap. 13.) solis Duumuiris eos libros inspicere liceret. Verùm in posterum cum id Duumuirorum sacerdotium ad decem vsq; protractũ fuisset, qui Decemuiri appellati sunt, ab eis demum solis Decemuiris Sibyllini libri legi permittebantur. Multo ergo magis Christianos decebat sacris literis illam exhibere reuerentiam, vt non passim omnibus legendæ traderentur, sed eis duntaxat qui fide & aliquanta cæterarum rerum scientia probati sunt. Nam de fide dicitur apud Esaiam: Nisi credideritis, non intelligetis. Et de scientia rerum humanarũ quod Esaiæ 6.
hæc sæpe sit necessaria ad sacræ scripturæ intelligentiam, iam aliàs docuimus.

Mat.7. Vtrunq; dominus vno orationis contextu inſinuauit dicens: Nolite ſanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi diſrumpant vos. Quod exponens Theophylactus ait: Canes ſunt infideles, porci autem vitam porcinam agentes. Myſteria igitur incredulis non ſunt prodenda. Porci enim conculcant quæ dicuntur, canes autem conuerſi lacerant eos: quod fecerunt philoſophi quum audirent crucifixum Chriſtum. Dilacerant autem vos ratiocinando impoſſibile eſſe cauillantes. Hæc Theophylactus. Quapropter laudandum meritò venit edictum illuſtriſſimorum catholicorumq; Hiſpaniæ regum, Ferdinandi videlicet, eiuſq; coniugis Heliſabetæ, quo ſub grauiſſimis pœnis prohibuerunt ne quis ſacras literas in linguam vulgarem transferret, aut ab alio translatas quoquo pacto retineret. Timuerunt nanq; prudenter plebi ſuæ quam regendam ſuſceperant, ne vlla occaſio illi daretur errandi: nec tamen gratis & ſine cauſa timuerunt: quoniam longa experientia compertum fuerat plures hac occaſione hæreſes fuiſſe olim ſuſcitatas. Ex hac ſiquidem radice prodierunt Valdenſes, qui alio nomine pauperes de Lugduno appellantur. Valdo etenim eorum princeps à quo Valdenſes dicti ſunt, cum homo idiota eſſet, ali quos ſibi tranſferri procurauit libros, quos legens, et non intelligens, in plurimos lapſus eſt errores: Ex fonte eodem exierunt Begardi, Turelupini, omnes homines indocti, & prorſus literarum ignari. Hic tamen obſtat Lutherus dicens ſcripturam ſacram eſſe apertiſſimam, maximè nouum teſtamentum, eamq; eſſe facillimam intellectu: quapropter dicit tali lingua habẽdam eſſe ſcripturam ſacram, vt ab omnibus legi & intelligi poſſit. Verùm in hac re delirare Lutherum, & reliquos omnes qui illi in hac parte fauent, expreſſis ſcripturæ teſtimonijs, argu-
2. Pet. 3. mentiſque efficaciſſimis conuincemus. Primo igitur beatus Petrus de Paulinis epiſtolis loquens ait: In quibus ſunt quædam intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.
1. Ti. 1. Et Paulus de huiuſmodi hominibus loquens, in prima ad Timotheum epiſtola, dicit eos non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Et
2. Cor. 4. in ſecunda ad Corinthios epiſtola dicit ſuum Euangelium fuiſſe opertum in his qui pereunt. Quòd ſi Petrus dicit in epiſtolis Paulinis eſſe multa intellectu difficilia, & Paulus ait ſuum Euangelium eſſe opertum his qui pereunt, qualiter Lutherus perſuadebit ſcripturam ſacram eſſe facillimam intellectu, eamque apertiſſimam, adeò vt ab omnibus intelligi poſſit? Præterea ſi ſcripturæ tam apertæ ſunt, qualiter errauit Arrius? Macedonius? Neſtorius? præcipuè cum hi omnes ex ſcriptura perperam intellecta ſui erroris occaſionem ſumpſerunt? Quòd ſi in ſcripturarum intelligentia iſti errauerunt, indéque hæreſes ſuſcitarunt, qui fit vt vulgus indoctum non etiam erret? Qualiter vulgus ſciet cognoſcere parabolas, quarum frequens eſt vſus in vtroque teſtamento? Qualiter aptabit ſimilitudines? Qualiter diſtinguet figuratas locutiones à non figuratis? Qualiter rerum proprietates conſiderabit, ex quarum cognitione ſæpiſſimè literæ ſenſus pendet? Quo pacto ſciet conferre præcedentia ſequentibus, & media vtriſque, vt inde conijciat veram literæ intelligentiam populus, qui nihil conferre nouit, ſed nulla prorſus rerum collatione facta cenſere ſolet? At ſingula hæc maximè ſunt neceſſaria ad cuiuslibet, ne dicam diuinæ ſcripturæ intelligentiam. Sunt multa præterea in ſacris literis quæ in ſpeciem velut ex diametro pugnare videntur: in quibus diligente interprete, eoque docto eſt opus, vt ea
Ioan.14. conciliet, & concordia eſſe oſtendat: vt gratia exempli, Chriſtus apud Ioannem
Ioan.10. ait: Pater maior me eſt. Et idem apud eundem dicit: Ego & pater vnum ſumus. At vbi vnitas eſt, ibi neque maius neque minus quicquam eſſe poteſt.
Rom.14 Item illi dicto Pauli, Regnum Dei non eſt eſca & potus, repugnare videtur
Luc.22. CHRISTVS dicens: Ego diſpono vobis Regnum, ſicut diſpoſuit mihi pater, vt

edatis

A edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Propheta etiam regius ait: Pſalm. 4
Iraſcimini & nolite peccare. quibus verbis aliquam præcipit iram, quam dicit eſſe
ſine peccato. Huic autem contradicere videtur Paulus, dicens: Omnis indignatio Ephe. 4.
& ira tollatur à vobis. Hæc autem quum vulgus indoctum legit, putabit eſſe con
traria: quo eueniet vt aut dubitet aut vacillet in fide, aut temerè cenſeat, alteram
ſcripturæ partem reijciens, ſicut commune eſt hæreticis: aut ſi quam fortè ſcriptu
rã deprehenderint ſuo errori contrariã, eã ſtatim velut nõ canonicã reijciãt. Rurſum
Lutherus dicit Hieronymũ hallucinatũ fuiſſe in ſacræ ſcripturæ intelligentia, Au
guſtinum erraſſe in eadẽ, Ambroſiũ, Cyprianum, Hilarium, Baſilium, Chryſoſto
mum, ſæpe deceptos fuiſſe, de quibus tamen idem Lutherus in p̃fatione libri ſui
de captiuitate Babylonica fatetur eos in vinea dñi egregiè laboraſſe, diligẽtiam in
ſcripturis illuſtrandis adhibuiſſe. Si ergo iſti doctiſſimi viri poſt diuturnam in ſa
cris literis exercitationem, poſt longam meditationem, poſt orationem feruen
tem atq; prolixam decepti ſunt illo teſte, qualiter eas ſcripturas dicet eſſe clariſſi
mas, in quibus tot tales q̃; viri poſt longam attentam q̃; earum inſpectionem dece
pti ſunt: Quòd ſi illi errauerunt in vno aut altero, veriſimile eſt vt vulgus in
doctum erret in mille, præcipuè cùm non tantam adhibeant diligentiam vt illi, nec
tantum in ea meditentur, nec talis ſit illorum vita, vt affectus illuminet intelle
ctum, aut vnctio Dei doceat eos. Poſſibile certè eſt vt vnus homo quantumlibet
idiota longa oratione exercitatus, feruenti contemplationi aſſuetus, quem Deus
in cellaria ſua introduxit, interpretationem ſermonum, veram q̃; ſacrarum ſcriptu
rarum intelligentiam inde hauſerit, quàm alius quantumuis doctrinis hominum
aſſuetus conſequi non valet. At quòd nebulones, ebrij, voratores carnium, potato
res vini, quorum Deus venter eſt, ſine vlla meditatione, ſine vllo orationis exerci
tio penetrent ſcripturas, quas Deus tot ſapientibus & ſanctis viris abſconderit,
B non eſt cuiquam credibile. Confiteor, inquit Chriſtus, tibi pater, quia abſcondiſti Matt. 11.
hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Paruulis inquam, non
ſuperbis, non ſibijpſis fidentibus. Paruulis inquam, id eſt, humilibus, qui humi re
punt ſua æſtimatione, qui non ambulant in magnis & in mirabilibus ſuper ſe, qui
terrena omnia velut ſtercora arbitrantur, ideoq; ea contemnentes pro cœleſtibus
ſuſpirant. His certè paruulis reuelat Deus ſua myſteria, nõ voratoribus, non com
potatoribus. Vinum nanque & panis corpus impinguant, carnem & ſanguinem
nutriunt, non aũt animam. At caro & ſanguis non reuelat Petro Chriſtum eſſe fili Matt. 16
um Dei, ſed ſpiritus Dei qui eſt in cœlo. Demùm vt hominem vndique vallemus,
ne vllus illi pateat exitus, nónne ipſi Lutherani à ſe inuicem diuiſi ſunt: Carloſta
dius à Luthero, Oecolampadius ab vtroque iam eſt ſeparatus. Verùm qua ratio
ne diuiſi: non alia certè, niſi quòd quilibet alteri impingit eum conniuere ad ſcri
turæ intellectum. Si ergo inter eos qui populi duces videri volunt, diſſidia ſunt, &
quilibet ait alterum minimè intellexiſſe ſcripturam: qui fit vt populus nõ erret in
pluribus q̃ eorum quilibet: præcipuè cùm vulgus non ſola lectione ſit contentus,
ſed de earũ intelligentia etiã diſputet, adeò vt de earum intelligentia non vereãtur
nebulones doctiſſimos quoſq; viros ad certamen prouocare, cum illiſq; contende
re. Et quod omnibus peius eſt, non ſolùm hæc à viris fiunt, verum etiam à fœmi
nis. Paulus certè non permittit mulierem docere, & tamen his temporibus Luthe 1. Tim. 2
ro illis maximè fauente, mulieres docere & diſputare de fide non verentur: atque
adeò proteruè, vt facilius cẽtum viros ab errore reuoces, quam mulierem vnam.
Ex quibus clariſſimè quiſq; colliget Lutherũ hac ſola occaſione ſcripturas ſacras
in vulgarem linguam vertiſſe, quòd facilem perſpiciebat eſſe hanc viam ad popu
li lapſum, quem errore deceptum ex litera perperam intellecta, facilius poſſet in
ſuas tenebras detrudere. Non poſſum meipſum continere, quin hic etiã inferam
quæ in eius rei fauorem adducit Eraſmus Roterodamus, vir longè doctiſſimus,

de bonisq; literis benè meritus. Is enim quum in pluribus ab eo æditis libris dixisset se cupere sacras literas in omnes verti linguas, vt possint legi ab agricola, à fabro, à latomo, à muliere, fuit de hac re inter alias à facultate theologiæ Parisijs notatus atq; reprehensus, quorum censuræ Erasmus respondens, nec tamen suam sentẽt iam recantans, in suæ sententiæ confirmationẽ adducit aliqua quæ parum suum propositum stabiliunt. Primò dicit olim sacras literas in linguam vulgarem fuisse versas, & Chrysostomum commendare laicis studium diuinorum voluminum, & Hieronymum laudare idem in fœminis: de quo etiã refert quòd Dalmatica lingua sacros verterit libros. Quod si tunc factum est cum tanta laude, videtur Erasmo idem etiã nunc fieri debere. Hæcaũt collectio satis apertè cõuincitur esse mala, eò quod sæpenumero contingere videmus, vt de aliqua re aliquid statuatur ad mores hominũ corrigendos, quod cùm postea experientia docente cognoscatur illud alia ex parte posse multo magis nocere, & iam sæpe nocuisse, abrogatur lex in totum. Olim in nocturnis vigilijs currebant ad sepulchra martyrũ viri, vxores, puellæ, pueri, monachi, virgines sacræ, nullumq; hominum genus non veniebat. Cui rei cùm olim detraheret Vigilantius, scripsit aduersus eum B. Hierony. tam acerbè, vt ipse Erasmus in argumento illius libelli per eum æditi, cogatur desiderare modestiã in B. Hieron. Id aũt quod tunc B. Hieronymus tam vehementer laudabat, flagitia quæ sub vmbra pietatis admittebantur, persuaserunt vt prorsus tolleretur. Neq; hoc per solam desuetudinem abrogatum est, sed per concilij definitionem. Concilium siquidem Elibertinum, cap. 35. suorum decretorum sic ait: Placuit prohiberi ne fœminæ in cœmiterio perui gilent, eò quòd sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant. Hæc Cõcilium. Cur non etiam Erasmus innouare vult illas nocturnas vigilias, cùm videat eas olim fuisse tam celebres, tamq; ex animo à Hieronymo laudatas? Hoc autem nõ facit, imò potius censet meritò fuisse sublatas. Olim etiam corpus domini dabatur in manus, quod secum quisq; domum portabat: vt quum vellet, domi acciperet. Hoc ex lib. 6. ca. 33. historiæ Ecclesiasticę Eusebij facillimè colligitur. At quum deprehensi fuerint multi qui tractarent indignè, & ad artes magicas abuterent, abrogata est cõsuetudo. Nullus, vt opinor, est nunc homo verè catholicus prudensq;, qui consulere velit vt Eucharistia iterum laicis detur in manus domum suam deportanda, quamuis olim vsq; ad tempora Cornelij papæ sic factum esse constet. Fatemur ergo olim sacros libros in linguam vulgarem fuisse translatos, beatumq; Hieronymum in linguam Dalmaticam eos vertisse, nec tamen ideo simile fieri expedit, quoniam experientia docente didicimus hac de causa plures idiotas fuisse lapsos in multos execrandos errores. Nam etsi pauci fuerunt idiotæ hæresum autores, multi tamen fuerunt & nũc hodie sunt hæresum fautores. Lutherus certè etsi hæresis autor & princeps existat, vnus tamen homo erat qui facilè à potestate seculari compesci poterat: ideo curauit enixè populi animos sibi conciliare, quò securius rem agere posset. Vt autẽ hoc assequeretur, nulla fuit ei visa facilior via, quàm si libros sacros & sua dogmata in linguam vulgarem vertisset: & ita vt credidit, euenit. nam hæc occasio inter alias non parua fuit, vt totus pene populus illi adhæreret. Secundo in sui propositi confirmationẽ addit Erasmus dicens, q; quicq; d est hæreseon in orbe, totũ ferè natũ ẽ vel ex philosophia, vel ex ipsis sacris literis ppe rã intellectis. Et à philosophorum libris nullus arceꝛ, nullus ergo à sacris literis debet submoueri. Quis nõ videt latissimũ esse discrimẽ etiã in re de qua loqmur, inter gẽtiliũ libros, & sacras literas? Sacras eñ literas omnis fidelis sic legit, vt diuina oracula: quapropter nec illis cõtradicere, nec de illis dubitare audet, sed cõstãti animo tenet q; quid ibi legerit. quapropter si aliq d perperam intellexerit, nõ minus constanti animo credit quàm reliqua, quoniam iuxta sensum quem ille accepit, putat illa verba esse accipienda: & ita errorem suum ita tenaciter defendit, velut

id quod

A id quod credit esse diuinum oracu-
lum. At philosophorum libros nullus Christo
initiatus ita legit vt diuina oracula, nisi fortè quis demens sit: sed legit vt libros ho
minum, qui quantumlibet fuerint docti, potuerunt tamen errare, & ita non timet
ab illis dissentire, aut de eorum sententia dubitare. Verùm quoniam contingit
sæpissimè, vt propter argumenta bellè dispositа, quæ apud eos leguntur, aut pro-
pter eorum elegantē dicendi stylū, in illorū philosophorū trahantur errores, ideo
non sine caussa iā superius monuimus libros Gentiliū cum magna cautela esse le-
gendos. Cū ergo plus nocumēti inferat ex libris sacris in linguā vulgarem versis,
quàm ex lectione Gētilium philosophorū, meritò illud inhibetur, etiam si de alio
nulla fiat prohibitio. Puto Erasmum boni consulturum, q̄ ab illo in hac parte dis-
cessimus. Nam & ipse non semel docet liberum esse cuiq; ab hominis cuiusq; sen
tentia discedere, etiam si sanctus ille fuerit, modò cum reuerentia & aliqua ratio-
ne adductus id faciat. Siue autē benè siue malè accipiat, ego ab instituto meo quo
pro catholica fide pugnare decreui, nunquam discedam.

De hæreticis agnoscendis. Cap. XIIII.

NON parua res est, hæreticos à veris catholicis discernere, cùm propter
rei vtilitatem, tum etiam propter eiusdem difficultatem. Vtilitas certè
est maxima, propterea quòd multi pallio nominis Christiani operti, su
as hæreses spargunt, suaq; venenosa dogmata populo venditant: quem
tanto facilius decipiunt, & in suos trahunt errores, quanto ipsi magis à populo re-
putantur fideles, & verè catholici. Ideo Christus solicitam nostri curam gerens, ac
præuidens plures hæreticos sub nomine Christiano venturos, admonet dicēs: At Matth. 7
tendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au
tem sunt lupi rapaces. Et Ioan. in sua prima catholica epistol. ait: Charissimi nolite 1. Ioan. 4
omni spiritui credere, sed probate spiritus an ex Deo sint, quoniam multi pseudo
B prophetæ exierunt in mundum. Difficultas autem inde cognoscitur, quòd hæreti
ci non eundem modum obseruant, sed suus cuiq; mos, & mille eorum species, &
rerum discolor vsus. Quidam enim eorum occultantur vt sanctiores appareant,
vt facilius mentes ignorantium decipere possint: vnde de illis Iob dicit: In desertis Iob 30.
habitabant torrentium, & in cauernis terræ. In cauernis hæretici habitāt, quia ple
runq; errorem suum non audentes publicè prædicare, ne à sapientioribus illis re-
sistatur, procurant latenter & clanculo se imperitis ingerere, vt illos securius in su-
um errorem trahant. Hinc est quod apud Salomonem mulier quæ typum hære-
seos tenet, dicit: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absc̄ditus suauior. Quod Prou. 9.
tanto periculosius, quanto occultius fit, quia difficilius illi veneno potest mederi.
Quidam hoc publicè, & adeò licentius faciunt, quanto magis sibi persuadent su-
um posse errorem melius tueri. Quidam vt facilius suum alijs persuadeāt errorē,
curant sanctiores apparere, & multa mirabilia operari, vt quanto meliores existi
mantur, tanto facilius illis credatur. Quidā vice versa, aliorum existimationē con
temnentes, nec de ea vllo pacto curantes, hominibus pessimæ vitæ iunguntur, vt
ad optata vitia pertingant, & suorum errorū faciles & libētes habeant ministros.
Nam qui vitia pro virtutibus commēdat, aut qui virtutes velut vitia reiicit, nullos
inueniet in eum propensiores, quàm eos qui sunt ad illa vitia, quæ ille laudat, pro
diues. Quum tot sint ergo hæreticorum mores varij, ingeniáque diuersa, difficil
lè esset certam præscribere regulam qua cognosci valeant, nisi Saluator nobis e-
am reliquisset. Is em̄ summus & optimus pastor atq; magister, cùm premonuisset
nos vt à falsis prophetis caueremus: modum quo eos cognoscere mus adiunxit di
cens: A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de Matth. 7
tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor ma-
los fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor ma-
la fructus bonos facere. Cùm tamen hæreticorum fructus, vt iam diximus, sint

varij,

varij, necomnibus ijdem, reſtat vt eadē ſemper maneat difficultas. Verùm quamuis tot ſint hæreticorum mores varij, ſi tamen eſt aliquis fortè modus illis omnibus communis, velut eorum omnium genius, ab eo facilè cognoſci poterunt. Ego autem re (vt decebat) attentius conſiderata, tres aut quatuor hæreticorum mores inuenio, illis omnibus communes, ex quibus facilè quiſq; conijciet an quiuis doctor in ſuſpicionem hæretici incidere meritò debeat, an non. Prima ergo, & neſcio an omnium maxima coniectura eſt, velle res nouas, & quę parum conducũt, prædicare aut docere. Qui enim rerum nouarum eſt amicus, & eas ſemper quærit vt prædicet aut doceat, ſignum eſt quòd placere vult, q̃ exiſtimationem ſui in populo quærit, q̃ ſeipſum vult p̃dicare, non Ieſum Chriſtũ: ex q̃ conuincit eũ à ſemetipſo loqui, & nõ à Deo: qm̃ vt eſt apud Ioannẽ: Qui à ſemetipſo loquit, gloriã propriã quęrit. Qui aũt propriã gloriã quęrit, eamq; p̃ nouæ doctrinæ prędicatione captandã ſperat, etiã ſi quid erroneũ inuenerit, ipſa nouitate delectatus probabit, & ſperans ſe inde gloriam habiturũ, non ſolũ prædicare non metuet, imò tanquam precioſam gemmam populo venditabit. Præterea ipſa doctrinę nouitas eſt de ſe ſuſpecta, quoniam Chriſtus & apoſtoli eius ſufficientem doctrinã ad vitam æternam conſequendam dederunt. Nec poſt legem à Chriſto datam eſt alia lex iterum à Deo danda, quoniam teſtamentum hoc eſt æternum. Si ergo aliquid noui nunc prædicatur, cuius nec veſtigium habetur in Eccleſia relictum ab apoſtolis vſq; ad hunc diem, ipſa rei nouitate eſt ſuſpectum, quoniam tunc oporteret fateri apoſtolos non perfectè aut ſufficienter prędicaſſe Euangelium, Eccleſiámque quam docendam ſpiritus ſanctus ſuſcepit, tam longo tempore fuiſſe in tenebris ignorantiæ. Beatus Auguſtinus in libro de ratione animæ ad Optatum, multas de anima opiniones enarrans, de quadam earum, quam credit eſſe erroneam, nec tamen illam ſe poſſe expugnare concedens, ait: Ipſa tamen ſola nouitate diſplicet. Et Aeneas Syluius loquens de Ioanne Hus Bohemorum hæreſiarcha, libro de origine Bohemorum, cap. 35. dicit q̃ peregrinas ſemper & nouas opiniones amabat. Rurſus, beatus Paulus ſæpe hanc doctrinarũ nouitatem condemnat, & velut damnatam fugiendam eſſe præcipit. vnde in prima ad Timot. epiſtola dicit: O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitãs prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Deinde qui nouam conatur inducere doctrinam, eam debet efficaciſſimis eiſq; euidentiſſimis argumentis probare, & quod maius eſt, ſi doctrina talis eſt, vt ad vitã æternã conſequendã neceſſaria eſſe p̃dicetur, debet eã euidẽtiſſima miraculorũ operatione cõfirmare. Sic em̃ factum eſſe reperimus q̃ties à Deo noua doctrina populo eſt mandata. Primò enim cùm Moſes mittitur ad Pharaonem, nõ audet ire, eò q̃ timebat ne illi propter rei nouitatem quam erat Pharaoni dicturus, non crederet Pharao, aut reliqui Aegyptij. Quapropter illi Deus conceſſit poteſtatem miracula faciendi coram Pharaone & Aegyptijs, vt viſa miraculorum euidẽtiſſima operatione, perſuaderentur ad credendum his quæ Moſes illis dicturus erat. Deinde dñs & nouã mundo p̃dicans legẽ, ac veteris legis nouam & verã intelligentiã pandens, miraculis certiſſimis ſuã doctrinam cõfirmat. Poſtquam enim ſermonẽ prolixum coram diſcipulis ſuis alijſq; hominibus fecit dominus in monte, in quo ſermone docuit eos præcepta decalogi iuxta verum eorũ ſenſum, cõtinuò pòſt ſermone finito miraculũ operatus eſt: cùm videlicet leproſo petenti atq; dicẽti: Domine, ſi vis, potes me mundare, reſpondit: Volo, mundare. Et cõfeſtim mundatus eſt à lepra. Neq; hoc caſu factum eſſe putes, vt finito ſermone illico dominus corã populo qui eum audierat, ſanet leproſum. Cauſſam enim huius facti Hieron. ſuper 8. cap. Matth. aſſignat, dicens: Rectè poſt prædicationem atq; doctrinã, ſigni offertur occaſio, vt per virtutum miracula, præteritus apud audientes ſermo firmetur. Hæc Hieronymus. Quòd ſi talia miracula Chriſtus non fuiſſet operatus, per quæ homi-

Prima hæretici cõiect.

Ioan. 7

1. Tim. 6

Exod. 3

Matth. 8

C

D

E

A homines allicerentur in eius doctrinam, ipsis Iudæis tunc non credentibus nul
la fuisset propter hoc culpa imputata. Ipse enim Christus ait: Si opera non feciſ- Ioan. 15.
sem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Vnde clarissimè con-
uincitur esse necessariam miraculorum operationem ad tam excellentis doctri-
næ, vt est Euangelica, confirmationem. Prædicato insuper per Christum Euan-
gelio, & plurimis ab eo miraculis confirmato, cùm apostoli post Christi in cœlos
ascensionem per diuersas nationes Euangelium prædicant, diuersorum miracu-
lorum operatione confirmant. De illis enim ait Marcus: Illi autem profecti prædi Mar. vl.
cauerunt vbiq; domino cooperãte & sermonem confirmante sequẽtibus signis.
Beatus Ambrosius exponens illud ad Romanos primo: Per quem accepimus gra
tiam, &c. sic ait: Testis enim doctrinæ virtus est, vt quia quod prædicatur incredi
bile mundo est, gestis fieret credibile. Hæc ille. Et Beda libro tertio super Lucam,
cap. septimo: Concessa, inquit, primò potestate signorum misit prędicare regnum
Dei, vt promissorum magnitudini attestaretur etiam magnitudo factorũ, fidémque
verbis daret virtus ostensa, & noua facerent qui noua prædicarent. Hæc Be-
da. Ex his ergo omnibus colligimus, nouam de fide doctrinam debere certissimis
euidentissimisque miraculis confirmari. Quòd si quid nouum sine talium mira-
culorum confirmatione prædicatur, ipsa nouitate est suspectum. Et qui talibus no
uitatibus delectatur, easq; inquirit anxius, vt inde inanem captet gloriam, hac so-
la ratione conijcio eum esse hæreticum, aut in hæresim pronum, & qui facilè in e-
am labetur. In hac parte adeò nobis fauet Lutherus, vt in seipsum verterit manus,
non considerans fortè quod loquebatur. Is enim volens astruere nulli homini
quantumlibet docto, quantumlibet etiam sancto debere fidem adhiberi, nisi su-
am doctrinam apertissimis sacræ scripturæ testimonijs comprobauerit, in proœ-
mio sui libri de Captiuitate Babylonica, sic ait: Legimus in Actis apostolorum,
B quòd ij qui cum omni auiditate verbum Pauli audierant, quotidie scrutaban-
tur scripturas si hæc ita haberent. Si ergo Pauli Euangelium ceu nouum testa-
mentum oportuit probari per veterem scripturam an ita haberet, qui tamen ha
buit autoritatem à Deo sibi datam sicut Apostolus, vt eius verbo crederetur, quid
nos facimus, qui patrum dicta, quorum nulli fuit autoritas noua docendi, sed tan-
tum accepta per apostolos conseruandi, nolimus ad scripturæ iudicium vocari?
Hæc Lutherus. Nullus est (vt opinor) adeò demens, qui renuat cuiusuis hominis
dicta vocari ad iudicium scripturæ, quoniam nõ iurauimus in verba hominis, sed
in verba Dei; neque captiuare oportet intellectum nostrum in obsequium homi-
num, sed in obsequium Christi. Permittimus ergo sanctorum dicta vocari ad iu-
diciũ scripturæ, non aũt ad iudicium Lutheri; ad iudicium quidem scripturæ, sed
non vt à Luthero intelligitur. Iudicium enim scripturæ, hoc est, interpretatio sa-
cræ scripturæ, vt aliàs iam docuimus, non manet penes Lutherum, sed penes to
tam Ecclesiam. Quòd autem ait non licere alicui noua docere, consentimus ei. Ve
rùm si nulli sanctorum licuit noua docere, sed tantum accepta per apostolos con-
seruare, quare tibi Luthere licebit tot nouitates excitare? Nunquid nõ est nouum
dogma omnes Christianos esse sacerdotes? Nunquid non est noua doctrina qua
asseris, ad Eucharistiæ sumptionem non esse necessarium, prius animum per con
tritionem & peccatorum confessionẽ expurgari? Nónne nouũ est dogma seruum
esse & nõ liberum hominis arbitrium? Nónne noua est hæc sententia, nulla bona
opera esse necessaria, sed solam fidem sufficere ad vitam æternam cõsequendam?
Nunqd non est etiã nouũ dogma, cõcilia generalia probè (vt decet) cõgregata pos
se in fide errare, atq; ideo eorũ decretis nos minimè obligari? Noua certè sunt hęc
omnia, nisi fortè dicas ideo non esse noua, quia alij ante te hæretici illa confinxe-
runt. Hoc enim est tibi peculiare, vt rarò ex vino defecato, sed ex fecibus ab Eccle
sia reiectis sæpissimè haurias. Verùm etsi hoc ita se habeat, ea tamen quæ semel

antiqua-

antiquata ſunt, incipiunt aliquando eſſe noua, quia tunc renouantur. Sic quamuis D
errores tuos plures ex Valdenſibus, Vviclephitis, aliſq; huiuſmodi farinæ homi-
bus hauſeris, quia tamen eos iam diu ab Eccleſia reiectos atque exploſos reſum-
pſiſti, & velut iam diu ſepultos ab inferis ſuſcitaſti, ideo errores tui noui nunc
ſunt ac dicuntur. Si ergo hæc noua, & tamen aſſeris, pertinaciterq; tueris, quę nun
quam per apoſtolos tradita, neq; ab eorum ſucceſſoribus cõſeruata ſunt, nunquid
non incidiſti in foueam quam feciſti, & in laqueum quem paraſti aliorum pedi-
bus, quum dixiſti nemini licere noua dogmata prædicare, ſed tantum ab apoſto
lis accepta conſeruare? Tibi ergo qui nouas inducis doctrinas, incumbebat proba
re quæ aſſeris, eaq; miraculis apertiſſimis confirmare, prout fecit Chriſtus, & eius
apoſtoli fecerunt. Nobis autem qui tam vetuſtam totius catholicæ Eccleſię fidem
tenemus, non incumbit probare, cùm iam non ſit noua dicenda doctrina, quę per
tot ſecula eſt ad hunc vſq; diem conſeruata, & tot miraculis confirmata: quapro-
pter non eſt opus vt nunc probemus quæ iam olim probata atq; confirmata ſunt.
Secunda coniectura ex qua ſubodorari poſſimus hęreticum, eſt nimia libertas in
pronunciando, ad quam ſunt aliqui adeò procliues, vt non dubitent quicquid in
buccam venerit aſſerere. Quod autem ſemel prodidit definiendi temeritas, ſuper
bia poſtmodum tuetur, & ſæpiſſime auget pertinacia: quoniam ſuperbia ſua dente
fit, vt quod ſemel temerè dictum eſt, recantare nolit: quapropter errori adiun-
cta pertinacia, conſummatum facit hæreticum. Qui ergo ita liberrimè de rebus
ſeriis & ad fidem ſpectantibus pronunciat, & quacunq; facillima ratione perſua-
ſus, ſine vlteriore inueſtigatione, aut doctorum aliorum virorum cõſilio, ſtatim
decernit ſibiipſi fidens, hic certè meritò ſuſpicionem hæretici incurrit, vt hæreti-
cus eſſe putetur, vel in hæreſim eum citiſſimè lapſurum credatur. Vnde beatus la
cobus ait: Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguam ſuam, ſed ſedu- Iacob. 1.
cens cor ſuum, huius vana eſt religio. Et iterum: Lingua inquietum malum, plena E Iacob. 3.
veneno mortifero. Quapropter beatus Gregorius exponens illud Iob: Reſpon-
dete quæſo abſq; cõtentione, & loquentes, id quod iuſtum eſt iudicate, ſic ait: Qui
in dictis ſuis reprobationem metuit, ipſe prius debet examinare quod dicit, qua-
tenus inter cor & linguam, æquus quidã diſcretuſq; arbiter ſedeat, ſubtiliter pen-
ſans, ſi recta verba cor offerat, quæ vtiliter ſuſcipiens ad auditorum iudicium lin-
gua perducat. Beatus igitur Iob, ſua contra amicos agens, ſed contra hæreticos no
ſtra denuncians, precipitationem loquentium reprehendit, atq; ad eorum mẽtem
verba recolligit dicens: Loquentes, id quòd iuſtum eſt iudicate: ac ſi apertè dice-
ret: Si in eo quo ad nos per egreſſum loquutionis exitis, reprehendi non vultis, in-
tus iuſtitiæ libram tenete, vt tantum foris quod dicitur, ex veritatis pondere pla-
ceat, quantum hoc interius trutina diſcretionis penſat. Hucuſq; Gregorius. Terti
um vnde conſcere licet aliquem eſſe hæreticum, eſt id quod fermè omnibus hæ
reticis eſt proprium, vt videlicet ſi quis eum correxerit vt ab errore ſuo reuocet,
oſtendat illico impatientiam. Qua in re, quantumcunq; hypocrita ſit, & ſanctus vi
deri curet, eorum hypocriſis inde detegitur, quòd ſimul atq; à quopiam fuerit ad-
monitus, ſtatim pro benefacto regerit maledictum, conuitijs & contumelijs inſa-
niens, impatiens ab alio doceri. Si enim commonefacis vt ab errore reſipiſcat, non
2. Tim. 3. emendatior, verùm deterior & peſtilentior euadit. De his ait Paulus: Mali homi-
nes & ſeductores proficient in peius, in errorem mittentes, & ipſi errãtes. Huius
rei apertiſſimum ſe nobis præbuit exemplum Lutherus, qui cùm pauculos quoſ
dam à principio effutijſſet errores, de eis admonitus à pluribus doctis viris, tan-
tum abfuit vt recantare vellet, vt peiores multo plures addiderit errores. Deinde
verò quum à ſereniſſimo Anglorum rege per ſcripturam fuiſſet correctus, cumq;
regratiari illi debuiſſet, aut ſaltem modeſtè reſpondere, conuitijs & iniurijs eum
affecit. Demum cùm à ſummo põtifice Leone decimo admonitus obedire nollet,

bonus

A bonus paſtor, ne ouis putrida reliquas attactu inficeret oues, ab ouili Eccleſiæ proculabegit. Huius autem cenſuræ Lutherus impatiens, cœpit debacchari in pontificem Romanum, & reliquos omnes Eccleſiæ ordines. Hoc igitur manifeſtum eſt hæretici ſignum, medicinam nullam ferre, nullam manum mendicantis admittere: vnde euenit, vt inſanabilis permaneat. Quomodo enim curari poteſt, qui ſe tractari non patitur? Aut quomodo tractari poteſt, quẽ ſi qd doces, nugatur? ſi quid mones, iraſcitur? ſi quid hortaris, obnititur? ſi quid placas, incenditur? Efficaciſſima igitur eſt coniectura ex correctionis impatientia coniicere aliquem eſſe hæreticum, quia oſtendit pertinaciam quæ conſummatum efficit hæreticum.

FINIS Libri Primi.

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMOREN. MINORITAE aduerſus Hæreſes, in Librum II.

PRAEFATIO.

B IA Ctenus de his, quæ ad reuincendas hæreſes neceſſaria erãt, diſſeruimus. Arma nanq; oſtendimus vtriſq; communia quibus & nos aduerſus hæreticos pugnare debemus, & hæretici aduerſus nos. Iudices ſignauimus, ſub quibus certaminis periculum ſubeundum erit, penes quos poteſtas ſita eſt de victoria cenſendi: quod maximè etiam neceſſarium fuerat, quoniam his ſublatis nullus vnquam foret belli finis. Nam cùm gloriæ cupiditate omnes tangamur, nullus erit qui haſtam in certamine abiicere velit, aut herbam porrigere hoſti: atq; ideo hac ratione eſſet ſine fine bellandum, niſi Eccleſia iudice alter cedere cogatur arenæ, præcipuè quum ij contra quos acturi ſumus, filij dura ceruice, & indomabili corde ſint. Omnibus ergo (vt decebat) ad bellum paratis, opus eſt iam vt in campum deſcendamus, manuſq; inter nos conſerere incipiamus. Non tamẽ aduerſus omnes hæreſes ſimul, nec aduerſus omnium hæreticorum aciem pugnare decreui, ſed ad ſingulare certamen quamlibet ſeorſum hæreſim prouocare. Hæreſes autem ipſę non iuxta tempora in quibus ortæ ſunt (vt in præfatione totius operis ſtatuimus) ſed iuxta rerũ materias, circa quas verſantur, diſtribuentur. Vt autem ex hoc noſtro labore facilius lector proficere poſſit, talis ſeruabitur ordo, vt rebus circa quas ortæ ſunt hæreſes, iuxta alphabeti ordinem diſpoſitis, ſub vnaquaq; dictione illæ conſtituantur hæreſes, quæ ad rem per vocem illam ſignificatam pertinere videbuntur. Cùm ergo prima alphabeti litera ſit A, eas primum oportebit pertractare res, quarum nomina ab ea litera initium capiunt. Ab adoratione igitur auſpicandum cenſui, vt primum omnium, tanquam de primo Dei præcepto, quid nos reuereri aut adorare oporteat, ſciamus.

ADORATIO

C

INTER omnes quæ hucuſq; ortæ ſunt hæreſes, duas tantum apud omnes quos euolui autores (qui Deo teſtes ſatis magno ſunt numero) reperio, quæ ſub hac inſcriptione meritò collocari debeãt. Prima hæreſis eſt, quæ adſtruit crucem dominicam nullo pacto eſſe adorandam.

Claudio

Huius erroris dux atq; magiſter fuit Claudius quidam Taurinenſis epiſcopus, vt teſtatur Thomas Vvalden. in lib. de ſacramentalibus titulo ſecundo, cap. 16. adducto pro hac re teſtimonio ex Chronicis Iuonis Carnotenſis, quæ fateor me nõ vidiſſe. Quo autem tempore hæc peſtis viguerit quum ille ſubticuerit, apud alium inuenire non potui. Hanc eandem hæreſim iam ſepultam, ab inferis ſuſcitauit poſt

Ioã. Vvicleph.

aliquot annos quidam Ioannes Vvicleph, vt teſtatur idem Thomas Vvalden. loco proximè citato. Hic Ioannes Vvicleph Anglicus fuit, ſacerdos, magiſterq; in artibus, vir ingenio acer, & eloquens, quantum temporis illius pœnuria valebat (floruit nanq; circa annum domini 1380.) multa volumina ſcripſit, quibus Eccleſiam Catholicã perſecutus eſt. Nam in illis multa & impia dogmata ſparſit, de iure diuino, de humano, de Eccleſia, de monachis, de cæremonijs, de decimis, de obedientia, & de alijs multis, quæ ſuis locis dicentur. Tempus autem illud cuicunq; crimini committẽdo opportunum fuit, quum Eccleſia tunc in tres partes fuerit ſciſſa, à tribus ſe pro ſummis pontificibus gerẽtibus. Nunquam verò facilius quodcunq; crimen proficit, quàm bellorũ tempore, quo omnia licent, omniaq; impunè fiunt. D Tandem Deo miſerante coactum eſt generale concilium apud Conſtantiam pro totius Eccleſiæ vnione atq; reformatione: in quo inter cætera ibidem acta, 45. articuli ex eius libris excerpti, condemnati ſunt. Et quoniam tunc Ioannes Vvicleph iam defunctus erat, facta prius diligenti examinatione de eius finali impœnitentia ac pertinacia, concilium cenſuit præfatum Ioannem fuiſſe hæreticum, corpusq; illius & oſſa (ſi poſſent ab alijs fidelium corporibus diſcerni) iuſſit exhumari, & extra Eccleſiam iactari. Hæc omnia acta ſunt in octaua eiuſdẽ concilij ſeſſione. Verùm etſi inter articulos in eo concilio damnatos, iſte de adoratione crucis minimè reperiatur, non ideo mirum videri debet alicui, aut ideo credere debet non eſſe hæreticum, quia à concilio inter illos minimè connumeratus eſt. Nam poſtquam concilium illos 45. articulos recenſuit, hæc verba ſubnectit: Compertum eſt etiam libros eius plures alios articulos continere ſimilium qualitatum, doctrinámque in Dei Eccleſia inſanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Hæc concilium. Poſt iſta autem verba immediate ſequitur condemnatio tam præfatorum 45. articulorum ibidem expreſſorum, quàm aliorum eiuſdem qualitatis quæ in libris illis reperiri dicuntur. Ducẽta nanque librorum volumina eum ſcripſiſſe refert Aeneas Syluius in lib. de origine Bohemorum, cap. 35. Credimus autem Thomam Vvalden. virum doctum, perindè ac religioſum, libros eius ad vltimũ inſpexiſſe, quòd Anglicus eſſet ipſe vt alter, ideoq; eos legiſſe, vt patriam quã ab Vviclephitarum errore infeſtatã videbat (nam ferè coæuus Ioanni Vvicliepho fuit) expurgare poſſet. Sit ergo huius Ioannnis Vvicleph hic ſemel enarrata hiſtoria, quoniam ſæpiſſimè deinceps in iudicium vocandus erit. Oſtenſis ergo iſtius hæreſis patronis, ſupereſt vt de ipſo errore diſcutiamus. Dubium eſt mihi in primis an inter hoſce hæreticos de hac re omni ex parte conueniat. Nam etſi de Vviclephitis conſtet eos aſſerere crucem ipſam in qua verè Chriſtus pepẽdit, minimè adorandam eſſe, mul

tóque

A tóque minus alias ad illius imaginem factas esse adorandas: de Claudio tamen Taurinensi non constat, an prohibuerit has solum imagines crucis Christi adorari, an ipsam etiam crucem in qua Christus nostram operatus est salutem: quoniam ex illo nihil aliud reperire potui, præter fragmentum quod ex Iuone Carnotensi à Thoma Vvalden. citatur. Quicquid tamẽ asserat, certum est illum eodem gladio feriendum, quo Ioannem Vvicleph, quum hic vtrunq; prohibuerit. Nunc ergo solum præsenti proposito conuenit probare crucem illam in qua dominus pependit, meritò adorandam esse. Nam quòd imagines illius adorari debeant, ad aliud spectat negocium, quando inferius in titulo imago, de omnibus simul imaginibus disseremus, qualiter tolerentur, & ad quid earum vsus in Ecclesia prosit. Adorationem hanc crucis, quam nunc inquirimus, propheta explicat dicens: Psal. 98
Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quod autem verius scabellum Christi, quàm crux, cui pedes illius affixi sunt: Nam etsi alia sint quæ meritò scabellum Christi dici possint, vt humanitas eius, nil tamen obstat quin crux etiam scabellum eius dicatur, quod adorare propheta præcipit. Vnde Hieronymus exponens locum illum Psalmi, sic ait: Multæ opiniones de scabello sunt, sed hoc propriè corpus dixit dominicum, in quo maiestas diuinitatis tanquam super scabellum stetit. Quòd autem adorari debeat, eo ascendente docuerunt apostoli, quum adorantes regressi sunt in Hierusalem. Ad crucem dominicam, & ad animam sanctam hæc referenda sunt. Hęc ille. Vides hic, qualiter ex Hieronymi sententia scabellum sit corpus dominicum, scabellum sit anima, scabellum etiam sit crux dominica. Hæc autem adorari vna voce præcepit Psalmista dicens. Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Idem etiam propheta alibi eandem sententiam replicat, dicens: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus Psal. 131.
in loco vbi steterunt pedes eius. Quem locum pertractãs Cassiodorus, postquam
B eum iuxta allegoriam exposuit, ait: Quòd si hoc ad historiam piè velis referre, significat fortè sanctam crucem, vbi corporaliter stetit, quando in ea confixus apparuit. In qua stetisse rectè dicitur, vbi corpus eius infixum fuisse monstratur. Meritò ergo hunc propheta locum dicit adorandum, qui nobis & fidei signum præstitit, & salutem. Hæc Cassiodorus. Hinc patet Cassiodorum asserere crucem dominicam adorandam, nec tamen ex suo tantum sensu, sed prophetico innixum testimonio. Ne autem causeris ex sensu mystico non esse sumendum argumentum, vide quid dixerit, eam scilicet expositionem esse iuxta historiam. Verùm ne Cassiodoro in hac parte velut vnico testi diffidas, producam eiusdem rei alium, vt in ore duorum stet omne verbum. Damascenus nanq; in libro quarto de fide orthodoxa, cap. 12. de crucis dominicæ ligno differens, sic ait: Ipsum nimirum pretiosum, & perquam verè venerandum, in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauiq; & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, Golgatha salutaris, viuificum sepulchrum, Sion Ecclesiarum propugnaculum, & similia, vt Dei parẽs ait Dauid: Introibimus in tabernaculum Ibidem.
eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. Quòd aũt crucem dicat, ostendit quod sequitur: Resurge domine in requiem tuam. Sequitur enim crucem resurrectio. Si enim amatorum desiderabilis domus, & amictus, & lectus, multo magis domini & saluatoris nostri, per quæ & saluati sumus. Hucusque Damascenus. Ex quo inter multa hoc vnum habes, crucem scilicet adorandam, & hoc eodẽ prophetæ testimonio adiutus, quo Cassiodorus. Ne verò Ioannes Vvicleph subterfugiat ad quandam crucem spiritualem quam fingit, ad quam autoritates detorquet, vide quid Damascenus dixerit: In quo ligno semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit. At non obtulit se nisi in materiali ligno, eoq; ad portandum grauissimo. Præterea hanc ipsam adorationem confirmat totius vniuersalis Eccle

ſiæ ritus,& conſuetudo, quæ ſtatuit vt in feria ſexta Paraſceuæ poſt decantatum ex Ioanne Euangeliſta nobilem illum triumphum, quem per crucis mortem Chriſtus illa die acquiſiuit, eleuetur crux à ſacerdote, vt à populo adoretur: deinde cruce ipſa in loco honeſto collocata, ſacerdos eam genibus flexis adoret, poſt quem miniſtri alij altari deſeruientes, poſt quos cæteri quoque officio adſtantes ſi militer adorent. Eccleſiæ autem vniuerſalis traditio (vt ſuprà longius diſſeruimus) tanti eſt ponderis, vt qui illi obſtet, non minus cenſeatur hæreticus, q̃ſi expreſsè ſcripturæ contradiceret, præcipuè in rebus grauibus, & in q̃bus errare magnum eſſet periculum. At vbi magis intereſt non errare, quàm circa cultum exhibendum: Nihil enim Deus magis abominatur, quàm idololatriã, adeò vt nomine abominationis ſæpe in ſacris literis idolum deſignetur. Non eſt ergo veriſimile vt per tot ſecula Eccleſia vniuerſalis, pro qua dominus rogauit vt fides eius non deficeret, idololatriæ labe macularetur, quemadmodum illi impingit impius & blaſphemus Vvicleph. Accedit huic omniũ ſanctorum de hac re ſententia. Nam præter Hieronymum, Damaſcenum & Caſſiodorum quos iam citauimus, ſunt alij multi qui de hac re teſtimonium præbent. Auguſt. ſuper Ioannem tract. 36. ſic ait: Quid ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dedit ſupplicio ſuo? Denique modo in pœnis reorum non eſt apud Romanos. Vbi enim crux domini honorata eſt, putatum eſt quod reus honoretur. Hæc Auguſtinus. Non eſt iam cur nos irrideat Vvicleph propter honorem quem cruci exhibemus, cùm illum Deus illi dederit, dicente Auguſtino: Quid ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dedit ſupplicio ſuo? Chryſoſtomus ſuper Matthæum homilia 54. ſic ait: Hæc enim crux orbem terræ ſaluauit, errorem abegit, veritatem reduxit, terram cœlum fecit, hæc homines angelos fecit, propter hanc dæmones non adhuc terribiles, ſed contemptibiles, neque mors ſed ſomnus profert. Propter hãc omnia in terram proiecta ſunt, & conculcata quæ impugnabant nos. Si ergo tibi dixerit quis: Crucifixum adoras? & ſi deriſerit, lachrymare, quoniam inſanit. Hæc Chryſoſtomus: Lachrymemur ergo pro Vviclephitis, compatiamurq; illis, quoniam ex dicto Chryſoſtomi inſaniunt. ſi inſaniunt, iuſtius eſſet eos catenis vincere, quàm argumentis. Quem teipſum ergo Vvicleph facis, vt contemptis Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo, Damaſceno, Caſſiodoro, tuæ tantum prudentiæ innitaris? Cùm enim tam graue crimen, quale eſt idololatria, toti Eccleſiæ impingere nõ erubeſcis, quare vel vnicum teſtem in robur tuæ criminationis non adducis? Vis vt credatur tibi ſine vllo ſcripturæ teſtimonio magis quàm tot illuſtribus viris? quàm etiam totius vniuerſalis Eccleſiæ traditioni & conſuetudini? Cæterùm quòd Eccleſiam de idololatria notas, hoc diſcutiamus, & videamus quã ob cauſſam id dicas. An fortè quia Chriſti fideles coram dominica cruce genua flectunt, nudatumq; inclinant verticem? Leuis certè cauſſa pro qua tantum crimen obijciatur Eccleſiæ. Nam cùm exterior adoratio, vt quæcunq; exterior operatio, non ſit bona aut mala cenſenda niſi quatenus ab interiori procedit, talem oportet bonitatis & malitiæ denominationem ſuſcipiat, qualem retinet operatio interior à qua deriuatur. Hac enim ſola ratione Iudæorum illudẽtium genuflexiones, adorationesq; culpantur, quòd ex mala radice nempe irriſione procedebant. Propter quod id inquirẽdum eſt, à qua ſcilicet radice talis exterior cultus oriatur. Si ideo quiſpiam coram cruce flectit genua, aut inclinat caput, q̃ eam credat eſſe aliquod numen, aut aliquod ſupremum bonum, meritò talem crimina beris, neq; ob iſtam cauſam à te diſcedemus. Sin verò ideo genua flectit, quia viſa cruce recordatur in illa aut alia ſimili Chriſtum pro nobis pependiſſe, gratiáſque illi pro tam immenſo beneficio nobis exhibito genua flectendo reddit, quid hic criminaris vbi nulla eſt criminandi cauſſa? Nónne tu credis Chriſtum cruci fuiſſe pro nobis affixum? Aut ſi credis, quum id in memoriam reducis, nónne amantem redamas? Quòd ſi iſtorum alterum negas, vel hoc

ſolo

A ſolo argumento conuinceris. Sin autem vtrunque iſtorum præſtas, cur nos accuſas quòd illa præſtamus? Nam illæ proſtrationes, capitum nudationes, manuum eleuationes coram cruce factæ, nil aliud ſignificant, quàm quòd per illa teſtamur nos credere Chriſtum in alia ſimili pro nobis pependiſſe: atq; ob tantum beneficium, cuius memoria per crucis aſpectum innouatur, ſeruitutem & obſequium genu flectẽdo profitemur. Quæ omnia cùm ſint ab omnibus, & ab ipſo etiã Vvi clepho comprobata, hoc argumento conuincitur, non ſolum eam crucem meritò adorandã, in qua dominus pependit, ſed reliquas omnes quæ illius veræ ſunt imagines. Nam ad aſpectum earum æquè intellectus noſter in memoriam reducitur crucifixi, quem per talem genuflexionem verè adoramus. In hoc tamen omnes reliquæ ab illa in qua Chriſtus pependit, ſuperantur, quòd illa contactu carnis & ſanguinis Chriſti quodammodo ſanctificata fuit. Nec tamen ideo aliæ adorãdæ non ſunt. Vnde Damaſcenus loco ſuperius allegato: Adoramus etiam figuram preciosæ & viuificæ crucis, tametſi ex alia materia facta eſt: non materiam venerantes (abſit enim) ſed figuram tanquam Chriſti ſignum. Dixit enim diſcipulis ſuis conteſtans: Tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo, crucem dicens. Et paucis interpoſitis ſubiungit dicens: Adorandum eſt igitur ſignum Chriſti. vbi enim fuerit ſignum eius, illic & ipſe erit. Materia autem ex qua figura crucis exprimitur, ſiue ſit aurum, ſiue lapides precioſi, aut alia quæuis materia, poſt figurationem ſi contingat diſſolui, non eſt adoranda. Omnia igitur quæ Deo adiacuerunt, adoramus, ipſi reuerentiam pietatisq; cultum exhibentes. Hactenus Damaſcenus. Hinc iam manifeſtè patet qualiter ex ea adoratione quam crucí exhibemus, nulla idololatriæ ſuſpicio manare poteſt. Nam cùm omnia quæ Deo adiacuerunt, adoramus, Deo ſoli in hoc reuerentiam ac pietatis cultum exhibemus. Hoc etiam confirmat Auguſt. in lib. de Viſitat. infirmorũ inquiẽs: Habent ſiquidẽ Chriſtianoũ arcana, Matt. 24. Li. 3. c. 3.

B illius dominicæ crucis quoddã venerabile monimẽtum, quod de crucis ipſius imaginatione crucem cognominant, quod nos etiam omni veneratiõe digniſſimum fatemur, & ad recordationem Crucifixi noſtri veneramur. Habetur enim in cruce quędam hominis verbera patientis imago, per quam ſalutifera nobis Ieſu Chriſti renouatur paſſio. Hanc complectere humiliter, venerare ſimpliciter, tamẽ hęc ad memoriam tibi reduces.

Nec Deus eſt, nec homo, præſens quam cerno figura:
Sed Deus eſt & homo, quem ſignat ſacra figura:
Verus homo, verusq; Deus, tamen vnus vterq;,
Probra crucis patitur, mortem ſubit, & ſepelitur,
Viuit & is, crucis hæc per ſigna triumphat ab hoſte.
Id notum vobis crucis huius littera reddit,
Scilicet ipſius nota ſunt crux & Crucifixus.

Hactenus Auguſtinus. Ex his dictis, qui minimè cæcus eſt, iam perſpicere valebit qualis ſit iſta genuflexio, & alia quæuis adoratio coram cruce facta, & cui exhibetur, nam ipſi Deo, in cuius memoriam venimus per crucis aſpectum, atq; ideo gratos nos quodammodo cruci oſtendimus, quòd tanti beneficij nobis exhibiti memores nos efficit. Nec mirum q; ipſius Chriſti cognitionem crucis aſpectus innouet, quum illam Chriſtus voce propria appellauerit ſignum filij hominis. Nam loquens de aduentu ſuo in iudicium, ait: Tunc parebit ſignum filij hominis in cœlo. Quod exponens Theophylactus ait: Crux tunc apparebit in cœlo ſupra ſolem fulgens ad arguendos ludæos. Veniet enim Chriſtus contra ludæos habẽs crucẽ vt magnam iuſtificandi materiam & teſtimonium, veluti ſi quis lapide percuſſus oſtẽdat lapidẽ. Signum autem dicit crucẽ tanq; trophęum & inſigne regium. Hęc Theophylactus. Vides hic crucem ſignũ dictam: quod etſi eo modo dicat Theophylactus ſignum, q trophęũ, aut vexillum, aut inſigne, nihil obſtat, nã hæc etiam Matt. 24.

quodammodo ducunt in notitiam eorum ad quos attinent. Verum hoc clarius beatus Cyrillus explicat. Is enim libro sexto contra Iulianum respondens illi irridenti Christianos quòd crucis lignum adorant, postquam enumerauit beneficia à CHRISTO nobis in cruce exhibita, ait: Hæc omnia recordari nos facit salutare lignum, & suadet vt cogitemus quod sicut dicit diuus Paulus, vnus pro omnibus mortuus est, & resurrexit. Hæc Cyrillus. Hæc iam de hac re dicta sufficiant: quum ex eis constet crucem dominicam, reliquásque ad eius imaginem factas, meritò adorandas esse. Nec tamen ex hoc idololatriæ scrupulus vrgere debet, quum in ea adoratione nihil aliud crucí tribuamus, quàm quòd credimus CHRISTVM dominum in ea aut alia simili pro nobis omnibus mortem subijsse, tantúmque beneficium cognoscentes, quod ex crucis aspectu recordamur, genibus flexis, nudatóque vertice, seruitutem profitemur. Denique adoratio ipsa etsi coram cruce fit, mens tamen nostra ad id solum fertur, quod crux ipsa repræsentat, DEI scilicet filium olim in cruce pendentem. Contra hanc hæresim scripsit vir diligentissimus Thomas Vvaldensis, libro de Sacramentalibus, titulo vigesimo. Ab ipso certè fateor me aliqua accepisse, plurima etiam contuli. Scripserat etiam olim Ionas quidam Aurelianensis episcopus de hac re contra Claudium Taurinensem episcopum, primum huius hæresis parentem. Hoc tamen opus non vidi, sed sola historiæ relatione habeo ex fragmento Chronicorum Iuonis Carnotensis per Thomam Vvaldeñ. citato.

Ioanes Oecolãpadius

SEcunda de hac re orta est hæresis asserens sacratissimam Eucharistiam non esse vllo pacto adorandam, crimen idololatriæ impingens cuicunque eam adoranti. Huius hæresis autor est Ioannes Oecolampadius, natione Germanus, vir trium linguarum, & omni genere bonarum literarum apprime doctus, sed tandem spiritu elationis ductus, sapere voluit plus quam oportebat, atque ideo factum est, vt Deo permittente in insipientia sua deprehenderetur. Hic primùm Lutheranæ factioni adhæsit, exemplóque Lutheri quum monachus ordinis sanctæ Brigittæ fuisset, monachatu reiecto, continentia, quam in religione vouerat, posthabita, velut canis ad vomitum reuersus, vxorem duxit, vt vel eo argumento nobis suos errores persuaderet. Demùm impatiens (vt arbitror) sub Lutheri vexillis militare, aliquid ipsa Lutherana factione magis impium atque blasphemum excogitauit, quo clarior appareret, & proprium leuare posset vexillum. Dicit nanque CHRISTVM in Eucharistia minimè contineri, atque ob id idololatras nominat eos qui sacratissimam Eucharistiam venerantur adorántque. Quum autem Lutherus in hanc non posset trahi blasphemiam, diuisus est hac ratione Oecolampadius à Luthero. Factúmque est vt qui nomina Oecolampadio dederunt, ab eodem nomen receperint, nempe Oecolampadiani dicti. Vt autem hunc errorem reuincamus, prius oportet ostendere, verum CHRISTI corpus subpræteriti panis accidentibus verè & realiter contineri. Nam hac sola ratione (quod sciam) prohibent adorationem Eucharistiæ, non prohibituri si veram CHRISTI carnem sub illorum accidentium inuolucro latere crederent. Hoc autem (Deo adiutore) inferius in titulo Eucharistia ostendemus: quapropter vsque ad locum illum erroris huius impugnatio differatur. Ostenso enim ibidem verùm CHRISTI corpus sub panis accidentibus contineri: inde manifestum euadet Eucharistiam merito adorari. Quòd si fortè aliquis tam ingratus est humanitati CHRISTI, quam Deus dispensatiuè assumpsit tanquam instrumentum pro nostra redemptione facienda, vt eam

A am etiam adorare dedignetur, hoc erit nunc ſolum comprobandum, & id breuibus, quoniam vix credere poſſum de homine qui ſe per CHRISTI humanitatem redemptum agnoſcit, vt illam adorare refugiat. Nam licet illa ſuapte natura indigna ſit vt adoretur, vt tamen coniuncta eſt diuinitati coniunctione tali qua omnem excedit humanum angelicúmque intellectum, omnem certè veneratiónem meretur. Huius rei manifeſta ſunt teſtimonia. Primum illud Pſalmi, quod ſupra diximus de Cruce: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Vt enim ibi patuit ex Hieronymi autoritate, inter multa quæ ſcabelli nomine intelligi poſſunt, corpus dominicum præ cæteris omnibus meritò ſcabellum dici poteſt, quoniam in eo maieſtas diuinitatis tanquam ſuper ſcabellum ſtetit. Hieronymi expoſitioni conſentit Auguſtinus, exponens eundem locum Pſalmi. Sic enim ait: Exponens mihi ſcriptura quid ſit ſcabellum pedum eius, dicit: Terra autem ſcabellum pedum meorum. Anceps factus ſum. Timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rurſum timeo non adorare ſcabellum pedum domini mei, quia Pſalmiſta mihi dicit: Adorate ſcabellum pedum eius. Quæro quid ſit ſcabellum pedum eius, & dicit mihi ſcriptura: Terra ſcabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad CHRISTVM, quia ipſum quæro hic, & inuenio quomodo ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem ad manducandum ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem manducat niſi prius adorauerit, inuentum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum domini, & non ſolum non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Hæc Auguſtinus. Plurima hic præter intentionem ex

B Auguſtino habemus: Primò, quòd carnem ſuam ad manducandum dedit. Nuſquam autem alibi dedit quàm in Euchariſtia. Eſt ergo mens Auguſtini, CHRISTI carnem in Euchariſtia contineri. Verùm de hoc aliàs longius. Deinde ipſam carnem adorandam oſtendit, dicens: Nemo illam carnem manducat niſi prius adorauerit. Nemo Auguſtine? Quid dices de Oecolampadio, qui manducans dedignatur adorare, timens in idololatriam incidere? Verba mea (inquit Auguſtinus) ad ſolos CHRISTIANOS referenda ſunt: ē quibus nullus eſt qui manducet, quin adoret. Nam ſi adorare recuſat, vel hac ratione minimè CHRISTIANVS dicetur, ſed hæreticus. Ideo enim dixi quòd peccamus non adorando. Hieronymo & Auguſtino conſentit etiam Caſſiodorus in expoſitione eiuſdem Pſalmi, inquiens: Nunc dicendum nobis eſt quid in iſto verſu pedes eius ſignificare videantur, ſcilicet ſtabilitatem diuinitatis, quæ ſemper in naturæ ſuæ omnipotenti gloria tanquam pedum indefecta ſtabilitas perſeuerat. Huius ergo verbi aſſumptum corpus, quamuis glorioſum, quamuis magnum, quamuis admirabile, tamen propter humilitatem humanitatis ſcabellum pedum competenter accipimus. Nam quum ipſe dicat apud ESAIAM: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum: corpus terrenum quod de Maria virgine ſumpſit, benè (vt opinor) eadem ſimilitudine ſcabellum pedum eius probatur intelligi. Hæc Caſſiodorus. Quod autem dixit (vt opinor) non hoc dixit quaſi expoſitioni diffidens, ſed tanquam homo fragilitatem humani intellectus agnoſcens, qui facilè decipi poteſt. Quapropter in his quæ non ſunt expreſſa, viri ſancti verentur iudicium ſuum ac reformidant, ne fortè errent, qui longiſſimè ab errore eſſe volunt. Non ſic hæretici, non ſic, quoniam hi ſententias ſuas

Pſal. 98.

Eſaiæ 66

Ibidem.

adeò mordicus tenent, vt auelli nequaquam possint. Verùm de hac re admonere oportet, vt licet humanitatem Christi propter coniunctionem adorandam dicamus cum diuinitate, longè tamen minus si seorsum concipiatur. Non enim humanitati cultus latriæ tribuitur, quoniam is soli Deo debetur. Denique adoramus aut veneramur humanitatem, non propter se tantum, sed causa diuinitatis cui coniuncta est, ad quam diuinitatem adoratio ipsa referenda est tanquam ad vltimam illius causam. Quòd si forte cultu latriæ adoretur humanitatis, hoc erit ea ipsa adoratione vnica qua adoratur Christi persona in qua humanitas subsistit, qua vna adoratione omnia in ipso subsistentia adorantur. Vndè Damascenus libro quarto de fide orthodoxa, capite tertio: Caro igitur Christi secundum ipsius naturam (si subtilibus cogitationibus, quod videtur, ab eo quod intelligitur, cogitationeq; humanitatem à diuinitate præscindas) inadorabilis est, vt creatura. Vnita autem Deo verbo, propter ipsum, & in ipso adoratur. Eo nanque modo quo rex & nudus adoratur & indutus purpura, & nuda purpura & conculcatur & proijcitur, facta autem regis amictus honoratur & glorificatur, & si quis illam proterere præsumpserit, persæpe morte multatur: & quemadmodum lignum nudum non est tactu inaccessibile, atqui igni coniunctum, & carbo factum, non propter seipsum, sed propter coniunctum ignem inaccessibile fit, & non vt ligni natura tactu inaccessibile est, sed vt carbo, id est, quando ignitum est lignum: sic & caro secundum sui naturam non est adorabilis, adoratur autem in incarnato Deo verbo, non propter seipsam, sed propter coniunctum ipsi secundum hypostasim Deum verbum. Et non dicimus quod carnam adoramus nudam, sed carnem Dei, id est incarnatum Deum. Hucusque Damascenus. Quapropter Cassiodorus postquam expositi scabelli tropum, subiungit. Et nota quia non dixit quoniam sanctus est, sed quoniam sanctum est, scilicet vt corpus à deitate, mentis contemplatione non discerneres, sed ad vnam personam referres, id est ad verbum quod caro factum est, & habitauit in nobis. Hæc Cassiodorus. Sicut ergo caro Christi non per se subsistit, sed in verbo, eandemq; cum illo habet hypostasim: sic etiam nec per se adoratur, sed in verbo: atque eadem vnica adoratione qua Christum colimus, veneramur humanitatem quæ in illius est hypostasi. Neque hoc mirum videri debet alicui, quoniam sunt multa quæ propter coniunctionem quam ad alia multo illis nobiliora habent, aliqua ab illis mutuãtur, quæ per se consequi non possent, nec tamen eis aliquid de sua nobilitate vice versa mutuant: vt (gratia exempli) corpus si ab anima separes, non mouetur, non audit, non videt, non gustat, non nutritur, non augetur, non denique viuit, ex animæ tamen coniunctione hæc omnia habet, viuens enim corpus dicitur anima illi vitam præstante, nec tamen eadem ratione anima aliquid de corporis corruptione recipit: sic etiam fieri potuit, vt caro humana propter verbi vnionem hoc ab illo recipiat, vt vnà cum illo adoretur. Verùm de his satis. Adeò nanque ista sufficiunt, vt superflua fotasse alicui videantur: quoniam si Christi caro sub illis præteriti panis accidentibus latet, vt infra Deo adiutore me ostensurum promisi, erit etiam eadem ratione quadam peculiari existentia ibidem filij Dei persona, cùm hic carnem humanam quam semel assumpsit, nusquam à se postmodum separauerit. Quòd si totus est ibi Christus in duabus naturis subsistens, erit proculdubio sacratissima eucharistia merito adoranda, siue humanitas eius adorabilis sit, siue non. Non enim colimus illa panis accidentia quæ videmus, sed illud quod sub illis latet, nempe Christum Dei filium, & per illa quæ foris videmus, consurgit animus ad cultum eorum quæ non videt. Vnde augustinus libro tertio de doctrina Christiana sic dicit: Qui vero aut operatur aut veneratur vtile signum diuinitus institutum, cuius viui significationem intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit, sed illud potiusquò talia referenda sunt. Hæc dicit Augustinus.

Alia

A Alia eſt hæreſis, quæ aliquo modo ad hãc materiã pertinet, de imaginibus ſcilicet omnino tollẽdis, ſed de hac re iſerius proprius erit tractatus in titulo Imago.

Aliæ inſuper plures ſunt hæreſes quæ meritò hic locari poſſent, omnes ſcilicet quæ idola colunt, verùm his commodiorem præſtabimus locum, quum infra de idololatria vitanda agemus. ideo vide eas in titulo Idololatria.

ABSOLVTIO.

CIrca abſolutionem quæ in ſacramento pœnitentiæ peccatoribus confeſſis impenditur, pauciſſimæ exortæ ſunt hæreſes, eæque recentes. Prima igitur hæreſis eſt, quæ aſſerit quòd credens ſe abſolutum, abſolutus eſt quantumlibet contritio deſit, & quòd abſolutio cenſenda eſt efficax non quia fit, à quocunque tandem fiat, erret vel non erret, ſed quia creditur. Huius erroris dux atque magiſter factus eſt hoc noſtro tempore quidam Martinus Lutherus. Quiſnam is ſit, operæprecium erit ſemel enarrare, cum ſæpe de eo in poſterum facienda ſit mentio. Lutherus hic natione germanus, patria (vt opinor) Saxo, ſub inſtituto fratrum eremitarum beati Auguſtini aliquandiu vixit, tandem à patre, ſcilicet Auguſtino, degenerans, qui hæreticorum acerrimus hoſtis fuit, hic filius degener hæreticus factus eſt, ab indulgentijs ſuorum errorum auſpicium ſumẽs. Nam cum rabulas quoſdam indulgentiarum prædicatores audiſſet, qui tot ac tanta (vt huius farinæ homines ſolent cauſa maioris quæſtus effutire) de indulgentijs dixerunt, vt illis obuiandum fore decerneret zelo & non ſecundum diſcretionem motus, in publicum prodijt, non veram indulgentiarum intelligentiam edocens, ſed eas omnino euertens, dixit eas nullius eſſe momenti. Cui cùm à quibuſdam doctis viris contradiceretur, ſuadereturq; B ei, vt palinodiam cantaret, tantum abfuit vt id faceret, vt inſaniam auxerit, multo peiora quam prius effundens. Sæpe quidem fit, vt ex modica ad paruum lapidem offenſione, in alium maiorem caput impingat, ac pereat. Hic poſtmodum ducis Saxoniæ præſidio munitus, tantum inualuit, vt totam fermè Germaniam infecerit. Perſpiciens igitur ſummus pontifex Leo decimus, qui tunc vniuerſæ Eccleſiæ præerat, hominem obſtinatum in malo, nec vllis aut rationibus aut monitionibus poſſe mederi, videnſq; malum in dies augeri, ouem putridam, ne reliquas attactu inficeret oues, ex Eccleſiæ ouili procul abegit. Lutherus autem ſentiens ſe à communione fidelium eiectum, non ſolum non ingemuit, aut planxit caſum ſuum, ſed vt impius in profundum peccatorum demerſus contempſit: & diaboli membrum effectus, vt caput ſuum imitaretur, qui diabolus, hoc eſt, calumniator dicitur, calumniari etiam ipſe cœpit pontificem ſummum, totámque Eccleſiam. Omnem Eccleſiaſticum ordinem euertit, monachatum omnem ab Eccleſia procul eſſe iubet, líberam monachis viuendi facultatem tribuens. Cui peſti niſi Deus ſua benignitate cito ſuccurrat, timendum eſt ne vlterius graſſetur, & reliquum id modicum, quod è Germania ſupereſt, inficiat. Hanc Lutheri preſcripſimus rationem, quæ etſi toti huic ſeculo notiſſima ſit fabula, non tamen prætereunda erat, quoniam non ſolum præſentibus, ſed etiam in poſterum futuris ſcribimus. Is ergo inter alios plures errores hunc quem de abſolutione narrauimus, edocet. Vt autem clarius eius inſana mens agnoſcatur, verba eius referam: Si per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſeſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus. Et paucis interiectis ſeipſum declarans ſubiungit: Dixi autem per impoſſibile, quia ſatis ſupra dictum eſt, fidem ſine contritione eſſe non poſſe, quum gratia non infundatur niſi cum magna concuſſione animæ. Volui enim fidei virtutem declarare, & commendare, quæ ſola faciat ad remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem pacis. Hæc

Lutherus.

cis. Hæc Lutherus. Ex quibus verbis duo Lutheri dicta colligimus, quorum C A
vnum fluit ex alio, tanquam fluuius corruptus ex fonte vitiato. Primò quidem
asserit solam fidem iustificare, motus quibusdam autoritatibus quæ nullo pacto
suam assertionem vel tantillum confirmant: quoniã etsi aliquæ sint autoritates
scripturæ sacræ dicentes fidem iustificare aut purificare, nulla est tamen quæ asse-
rat solam fidem iustificare hominem: imo ex eis oppositum conuincitur, cum om
nes tales autoritates intelligendæ sint de fide formata per charitatem, quæ forma
Iaco. 3. est omnium virtutum. Nam fides informis non iustificat. beatus enim Iacobus
ait: Dæmones credunt & contremiscunt. Hi autem cum non sint iusti, planum est
fidem informem non iustificare, sed formatam. At fides formata nunquam est so
la, sed simul cum ea est charitas: nunquam ergo fides sola iustificat. Præterea sacer
dos absoluit & remittit peccata per potestatem sibi à Deo collatam: non est ergo
verum quòd per solã fidẽ sit pœnitens absolutus. Sacerdotem autem remittere &
Ioan. 20. absoluere, patet per id quod Christus apostolis dixit: Quorum remiseritis pec-
cata, remissa erunt: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce planissimis verbis
Christus dicit apostolos remittere. Tũc quæro à Luthero, aut Christus illis verbis
aliquã potestatẽ cõtulit apostolis, aut nullã? Si dicat Christũ nullã potestatẽ cõtulis-
se, aperte Christũ facit hypocritã & fallacẽ, quũ aliud fecerit quã verbis demõstra-
uit. Si aliquam dedit, cum non sit alia quàm potestas remittendi, prout verba so-
nant, oportebit tunc fateri pœnitentem nõ per solam fidem esse absolutum, cum
sacerdos etiam absoluat. Rursus, sacerdos verba absolutionis in propria persona
& suo nomine dicit: Ego te absoluo: aut ergo sic proferens verum dicit, aut men-
titur. Nullus erit tam impius vt dicat per verba fallacia ministrari sacramentum.
Quòd si vera loquitur, & ita res se habet vt sacerdos profert, necessarium erit con
cedere sacerdotem per illorum verborum significationem aliquid operari. Vn-
de manifeste patet Lutherum miserè errare cum dicit solam fidem iustificare & D B
absoluere pœnitentem: cùm ex prædictis pateat sacerdotem verè absoluere. Vt
autem Lutherus non possit citra magnam impudentiam huic catholicæ senten-
tiæ aduersari, operæ precium erit ostendere hanc fuisse sacrorum virorum senten
tiam, vt omnes concorditer senserint, sacerdotes potestatem à Deo recepisse pœ-
Ambro. nitentes absoluendi, & peccata remittendi. Vnde beatus Ambrosius libro primo
de pœnitentia, capite septimo, aduersus Nouatianos negantes vllo modo fieri pos
se vt sacerdos peccata dimittat, sic loquitur: Cur baptizatis si per hominem pecca
ta dimitti non licet? In baptismo vtique remissio peccatorum omnium est. Quid
interest vtrum per pœnitentiam an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes
vendicent? vnum in vtroque ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur
mysteriorum gratia. Quid in pœnitentia? Nonne Dei nomen operatur? Quid er
go? vbi vultis vendicatis vobis Dei gratiam, vbi vultis repudiatis? Hæc Ambro-
sius. In quibus verbis apertè satis docet, talem habere potestatem sacerdotes in
administratione sacramenti pœnitentiæ, qualem habent in administratione sa-
cramenti baptismi. Cum ergo constet sacerdotem verè baptizare, nulla manet
Chryso. causa cur Lutherus iam neget sacerdotes etiam vere absoluere. Chrysostomus in
homilia octogesima quinta super Ioannem, eandem sententiam confirmat, dicẽs:
Non erraret quispiam si tunc eos potestatem quandam & gratiam spiritualem ac
cepisse diceret, non tamen vt mortuos suscitarent, & virtutem ostenderent, sed
vt peccata dimitterent. Differentes enim sunt gratiæ spiritus, quare addidit: Quo
rum remiseritis &c. ostendens quod genus virtutis largiatur. Hęc Chrysostomus.
Cyprianus. Quibus verbis clarissime expressit sacerdotem peccata dimittere. Cyprianus vir
& martyrio & doctrina clarissimus, in libro de lapsis sic ait: Confiteantur singu-
li, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum
admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes,

apud

A apud dominum grata eſt. Hæc Cyprianus. Vides iam Luthere Cyprianum dícentem remiſſionem peccatorum fieri per ſacerdotes. Quòd vero Hieronymum Hieron.
pro ſua ſententia adducit, ex praua intelligentia procedit. Vt autem clarius id pateat, operępreciũ eſt vt verba Hieronymi recitemus. Is enim exponens illud Mat
thæi: Tibi dabo claues regni cœlorum, ſic ait: Iſtum locum epiſcopi & presbyteri Mat. 16.
non intelligentes, aliquid ſibi de phariſæorum aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur, cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis vbi Leui. 14.
iubentur vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant: non quò ſacerdotes leproſos faciant, & immundos, ſed quò habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere qui mundus, quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & hic alligat vel ſoluit epiſcopus vel presbyter, nõ eos qui inſontes ſunt vel noxij, ſed pro officio ſuo cum peccatorum audierit varietates, ſcit quis ligandus ſit, quiue ſoluendus. Hucuſq; Hieronymus. Quæ verba benè diſcutere oportebit, vt eorum clarior ſenſus appareat. Primum ergo admonere oportet, quod Hieronymus dixit, videlicet quòd ſacerdos pro officio ſuo cum peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quiue ſoluendus: non autem dixit, Scit qui ligatus ſit, quiue ſolutus: ſicut prius de ſacerdote veteris legis dixerat eũ diſcernere qui mundus quiue immundus ſit. Ex quibus verbis apertiſſimè conuincitur beatum Hieronymum aliquod diſcrimen poſuiſſe inter ſacerdotem diſcernentem de lepra, & ſacerdotem Euangelicum abſoluentem à peccato, quoniam ſacerdos veteris legis non mundabat leproſum, ſed ſolum iudicabat eum fuiſſe mundatum: ſacerdos autem Euangelicus pœnitentem qui ſua peccata coram eo confitetur, per clauem ſcientiæ & diſcretionis iudicat an talis ſit dignus abſolutione, vel non: non tamen
B adhuc eſt abſolutus antequam ſacerdos verba abſolutionis proferat: ſicut leproſus poſt munditiã aſſecutã verè erat mundus antequã ſacerdos iudicaret eũ mundũ. Quapropter beatus Hieronymus de ſacerdote nouæ legis loquens, non dixit, ſcit quis ligatus ſit, quiſue ſolutus: ſed dixit, ſcit quis ligãdus ſit, quiſue ſoluendus: qm̃ ex cognitione peccatorũ & diſpoſitione ipſius pœnitentis agnoſcit vtrũ abſoluere, ligare debeat. Nam ſi cognouerit peccatorẽ obſtinatum in malo, taliter vt ſuſpicetur illum eſſe in propoſito redeundi ad vomitum, iudicat illum indignum qui abſolutionem recipiat. Cum ergo Hieronymus dixit de ſacerdote quòd ſcit quis ligandus ſit, quiſue ſoluendus, ſatis apertè innuit, poſt inſpectionem ſacerdotis, id eſt, poſt audientiam peccatorum, aliquid adhuc reſtare quod operãdum ſit à ſacerdote circa ipſum pœnitentem, nempè ligare vel ſoluere. Quòd autem Hieronymus dixit, quòd apud Deum nõ ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæritur, intelligendum eſt, non quod ſola quæratur reorum vita, ſed quòd principalius quæratur tanquam fundamentum totius ſtructuræ, cui quodammodo innitatur quicquid à ſacerdote poſtea operatum fuerit. Nam ſi peccator fuerit in voto peccandi, quantumlibet ſacerdos verba abſolutionis proferat, nunquam peccator erit abſolutus. Aliquid ergo magis operatur ſacerdos Euangelicus circa pœnitentem, quàm olim ſacerdos veteris legis circa leproſum operabatur. Deinde ipſa verba Saluatoris clariſſimè illud exprimunt, ſic enim ait: Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erũt. Nõ dixit, quorũ declaraueritis peccata fuiſſe remiſſa, remiſſa erũt: ſed dixit: Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt. Quibus verbis apertiſſimè Ioan. 20.
oſtenditur illũ contuliſſe ſacerdotibus nõ tantùm poteſtatẽ declarãdi peccata fuiſſe remiſſa, ſed poteſtatẽ verè remittẽdi peccata. Cũ ergo ex ſupradictis conſtet ſacerdotẽ verè abſoluere, et peccata remittere, cõuincit manifeſtè falſum eſſe id q̃d Lutherus dixit ſolã fidẽ iuſtificare. Secũdũ quod Lutherus ait, ex illo corrupto fonte deductũ eſt, illũ videlicet eſſe verè abſolutũ, qui credit ſe eſſe abſolutũ, etiã ſi illi deſit

contritio

contritio, etiam si sacerdos non seriò sed iocò absoluerit: quoniam fide illa qua credit se esse absolutum (vt ille ait) iustificatur. Vt autem clarius pateat quibus tenebris sit inuolutus Lutherus, percontari oportet ab eo, quid per absolutum intelligat. Aut enim intelligit eum super quem sacerdos dixerit verba absolutionis, aut eum qui iam liber est à reatu gehennæ, & solutus est à nexibus peccatorũ. Si eum dicat absolutum super quem sacerdos dixerit verba absolutionis, falsum est quod ait illum esse absolutum. Nam possibile est vt aliquis in proposito peccandi existens, super quem sacerdos verba absolutionis dixerit, credat se absolutum, quoniam credit verba absolutionis dicta super illum, quis tamen diceret hunc esse iustificatum? Similiter possibile est vt sacerdos aliquis erraret in forma absolutionis, vt videlicet non tenuerit formam vllam, sed solum diceret aliquid aliud huic negocio impertinens, & tamen pœnitens confessus credat sacerdotem vera absolutionis verba dixisse, eò qnòd non intellexerit quid sacerdos dixerit, tunc ille pœnitens credit se absolutum, quia credit verba absolutionis super eum fuisse dicta, nec tamen est verè (iuxta dictam interpretationem) absolutus, quoniam talia absolutionis verba non fuerunt super eum dicta. Si autem eum dicat Lutherus absolutum, qui vltra absolutionis verba quæ super se dicta recepit, liber est à nexibus peccatorum: tunc assertionis eius talis erit sensus, vt videlicet ille sit absolutus, id est à peccato liber, qui credit se esse à peccato liberatum. Qui etiam sensus
1. Co. 4. conuincitur esse falsus, per id quod Paulus ait: Nihil mihi conscius sum, sed neque in hoc iustificatus sum. Nõ enim ex eo quòd aliquis credit se esse sine peccato, ideo oportet vt sit sine peccato. Fortè Lutherus dicet talem esse suę assertionis sensum, vt videlicet dicat quòd ille sit absolutus, id est à peccato liber, qui credit se esse absolutum, id est, qui credit vera absolutionis verba super eum dicta fuisse. Hæc autem assertio sic intellecta quàm sit falsa, apertè ostendemus: quoniam etsi demus Luthero solam fidem iustificare, de ea erat capiendum, quæ à quolibet fideli exigitur, sine qua impossibile est placere Deo, vt est de his quæ Christus docuit. At circa absolutionem non exigitur à pœnitente vt credat sacerdotem dixisse verba absolutionis, quoniam ea res in solo facto sacerdotis cõsistit, qui errare potuit: sed id exigitur à pœnitente, vt credat verba absolutionis à sacerdote prolata vim habere à Christo talem, vt peccatorem à peccato soluant. Quapropter etiam si daremus Luthero primum quod proponit, videlicet solam fidem iustificare: solum inde colligere liceret, pœnitentem esse absolutum cùm crederet sacerdotem talem habere potestatem, vt verbis absolutionis ab eo prolatis, pœnitentem absoluat. Quòd si aliquis ideo dicendus esset absolutus, id est à peccato liber, quia credit se esse absolutum, id est verba absolutionis super eum dicta, sequeretur inde eũ qui haberet in voto peccatum, esse liberum à peccato si verba absolutionis super eum dicat sacerdos. Nam talis quamuis proponat se in posterum peccaturum, benè tamen credit se esse absolutum (iuxta præfatam interpretationem) quia credit sacerdotem super eum dixisse verba absolutionis. Verba ergo Lutheri vt aliquam habeant apparentiam, sic accipienda sunt. Is verè est absolutus, id est à peccato liber, qui credit se esse absolutum, id est qui credit talem potestatem in sacerdote, vt verbis absolutionis ab eo super pœnitentem prolatis pœnitens ipse maneat absolutus, ita scilicet vt pœnitens vtrunq; credat, videlicet sacerdotem dixisse absolutionis verba super eum, & credat vt illis dictis à sacerdote supra pœnitentem, pœnitens sit absolutus. Et de hac fide dicit quòd ea sola iustificat. Vt autem hoc manifestè falsum esse appareat, considerare oportet, quòd prius sacerdos verba absolutionis profert, quam pœnitens credat se esse absolutum. Nam si verbis nondum finitis crederet se esse absolutum, falsò crederet, quoniam nondum absolutus est. Nisi fortè Lutherus tantum credulitati pœnitentis arroget, vt in vniuersum verbis absolutionis à sacerdote prolatis deroget. Quòd si Lutherus dixerit totam

absolutionis

A absolutiõis vim ex sola pœnitẽtis credulitate pendere, fateat necesse est, ut is apud eum absolutus dicatur, q̃ credit se absolutũ etiã si nulla verba super eũ dicta sint, atq; ita verba illa omnino superfluerẽt, & frustra dicerentur. Quòd si non frustra dicuntur, & aliqd in pœnitente operantur, tunc quærã quid operantur. Si iustificationẽ, aut absolutionẽ, falsum ẽ ergo q̃ sola fides iustificat, vt Lutherus dixit, imo nunq; esset possibile fidẽ iustificare: quoniã is qui credit se esse absolutũ, aut verè credit, aut falsò. Si falsò credit, ergo non est absolutus, quia non ita est vt credebat: credebat autem se esse absolutum, non est ergo absolutus. Si autem verè credit se esse absolutum, quum prius verba absolutionis dicantur: & postea pœnitentis credulitas succedat, petam ab eo quando hic pœnitens fuit absolutus, vtrum finitis verbis absolutionis antequam credulitas accedat, an post adhibitã pœnitentis fidem. Si tunc est absolutus quando verba finiuntur antequam fides accedat, clarum est pœnitentem tunc non iustificari per fidem, sed per sola verba absolutionis. Si vero tunc est absolutus quando verbis absolutionis iam prolatis fides pœnitentis accedit, qua credit se esse absolutum: tunc peto à Luthero quid talis pœnitens credit, quando dicit illum ex sua credulitate fuisse absolutum. Aut enim solum credit ipsum fuisse absolutum, id est verba absolutionis super ipsum fuisse dicta, & hoc nihil est, neq; hanc credulitatem sufficere vt quis iustificetur, iam clarè ostendimus. Aut credit quòd finitis absolutionis verbis fuerit absolutus à peccato, & tunc falsò credit, quoniam (vt dicit) nondum est absolutus etiam finitis absolutionis verbis, quousq; fides accedat, ergo cum credit se iam fuisse absolutum, falsò credit. At per falsam fidem nemo iustificatur. Si autem credit se absolui per suam fidem, oportebit dicere quòd tunc sit absolutus quando credit se fuisse absolutum per suam fidem, ergo vt quis dicatur quòd credit se esse absolutum, opus est fide quadam reflexa, vt videlicet credat sacerdotem dixisse verba, eumq; habere pote-
B statem à Deo sibi collatam: & deinde iterum credat per priorem fidem quam habuit, se fuisse absolutum. Nec antea vnquam poterit dici quòd credit se absolutum. Non est enim possibile, imò nec intelligibile, vt per eandem fidem per quam aliquis absoluitur & iustificatur, per eandem credat se iam fuisse absolutũ. Quòd si est alia fides per quam absoluitur, & alia per quam credit se esse absolutum, falsum esse etiam oportet quod dixit, vt videlicet is solum sit absolutus, qui credit se esse absolutum: quia si per priorem fidem absoluitur, etiam si secunda fides non accedat, nihilo minus erit absolutus. Attende benè obsecro, lector, & diligenter circunspice hæc omnia, & clare videbis quantis se tenebris Lutherus inuoluat, & quibus sit laqueis implicitus, ita vt explicari eum sit impossibile. Demùm vt huic negocio finem imponamus, inter assertiones Lutheri condemnatas à Leone decimo, hæc de qua hucusq; disputauimus, vna est. Contra hunc Lutheri errorem scripsit Ioannes Roffensis episcopus, vir doctus simul atq; religiosus, in eo libro quem contra omnes articulos Lutheri composuit. Scripsit etiam longius Iacobus Latomus in ea assertione quam composuit damnationis factæ ab vniuersitate Louanensi super articulis Lutheri. Alium autem vidi neminem qui de hac re tractauerit, quamuis plures legerim qui contra Lutherum scripserunt. Iacob.

SEcunda de hac re hæresis est quæ dicit puerum ac mulierem æquè absoluere vt papam. Huius hæresis autor est Martinus Lutherus, is de quo nunc proximè rationem dedimus. Vt aũt clarius eius insana mẽs pateat, verba eius referam: & sunt quæ sequunt. In sacramẽto pœnitentiæ, ac remissione culpę, non plus facit papa, episcopus, q̃ infimus sacerdos, imò vbi nõ est sacerdos, æque tm̃ q̃libet Christianus, etiam si mulier aut puer esset. Hæc Lutherus. His verbis duo miscet Lutherus. Primò quidem dicit in pœnitentis absolutione omnes sacerdotes esse pares, ita scilicet vt omnes sacerdotes parem absoluendi potestatem habeant. Secundò dicit omnes Christianos posse absoluere, etiam si fœmina sit. Primum istorum Luthe.

si rectè intelligatur, illi concedimus, videlicet omnes sacerdotes quantum ad absolutionem culpæ parem habere potestatem. Cum enim iuxta Augustinum impium sit à Deo dimidiam sperare veniam, nunquam est dicendum quòd aliquis sit absolutus ab vno peccato, & non ab alio. Quapropter oportet fateri sacerdotem qui pœnitentem absoluit, absoluere ab omnibus, aut à nullo. Et ita quando absoluit simplex sacerdos, tantum absoluit de culpa sicut papa. Non est enim imaginandum quòd maiorem partem culpæ deleat papa per suam absolutionem, & minorem partem deleat infimus sacerdos, sed vterq; eorum à tota culpa absoluit, aut penitus non absoluit. Quod autem adducitur de casibus reseruatis, à quibus infimus sacerdos absoluere non potest, nullo modo tollit nostrum propositum, quia quòd non absoluat, non est ex defectu potestatis, sed ex defectu iurisdictionis, quia videlicet pœnitens non est illi subiectus, quòd maximè requiritur ad hoc vt sacerdotis sententia super eum lata sit valida. Sententia siquidem à non suo iudice, lata, nulla est. Papa ergo latiorem habet potestatem quàm infimus sacerdos, quia plures habet subditos quàm infimus sacerdos. Infimus autem sacerdos circa suum subditum, si plenè illi subditur, parem habet absoluendi potestatem cum papa, quia æquè à tota absoluit culpa, sicut papa. At non sic est de pœna, quia vltra absolutionem, de pœna quæ restabat persoluenda, potest papa vel partem, vel totam relaxare, sicut circunstantia se offert. Infimus autem sacerdos, vltra absolutionem à culpa nunquam propria autoritate potest in vniuersum à pœna absoluere. De paritate sacerdotum quantum ad absolutionẽ culpæ, hæc dixisse sufficiat. Iam opus est vt de reliquo disputemus quod Lutherus ait, quemlibet Christianum etiam si mulier aut puer esset in absentia sacerdotis æquè benè absoluere sicut quilibet sacerdos. Hæc autem eius assertio ex prima hæresi quã de hac materia narrauimus, atq; oppugnauimus, fluit. Superius nanq; diximus Lutherum sentire totam vim ad culpam delendam, asscribendam esse fidei credentis, & nullo pacto ministro. Quapropter ex isto fonte colligit quòd etiã si mulier aut puer hęc verba proferat, peccator hæc audiens & credẽs statim absolutus est. Vt aũt clarissimè cõuincamus hoc esse falsum atq; hæreticum, percontari oportet à Luthero, an si pœnitens audiret à Psittaco illa verba absolutionis, vtrum Psittacus absolueret, & pœnitens esset absolutus. Si dicat Psittacum absoluere, quid absurdius dici potest, et magis impium. Sin verò neget Psittacum absoluere quamuis dicat verba absolutionis, oportet eum fateri aliquam esse potestatem in ministro proferente verba, qua deficiente in prolatore verborum, nihil fit. Nam si nulla esset in ministro virtus aut potestas, nihil prorsus referret quis esset prolator verborum, modò verba integrè proferret. Hæc autem quàm sunt absurda, nullus est qui non videat. Quòd si potestas necessariò exigitur in ministro prolationis, & hanc constat non fuisse à Christo collatam mulieri, conuincitur inde mulierem non posse absoluere. Verùm hic scio Lutherum negare talem potestatem minimè collatã fuisse mulieri, imò constantissimè affirmat Christum illam potestatem dedisse omnibus Christianis. Hoc autem constat esse falsum, quoniam talis potestas fuit à Christo collata per illa verba quæ Christus post resurrectionem dixit discipulis suis: Quorum remiserítis peccata, remissa erunt: & quorum retinueritis, retenta sunt. Cum autẽ Christus illa dixit, ibi non erat aliqua mulier ad quam possent illa verba spectare, sed solum erant apostoli ad quos solum illa verba dirigebantur. Quod si Lutherus dicat potestatem illam fuisse à Deo collatam per illud quod habetur apud Matthæum: Quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo: etiã si hoc daremus Luthero, eadem pro nobis militat ratio, quoniam tunc cùm illa dicebantur, nulla etiam erat mulier (vt ex historia Euangelij patet) sed soli erant apostoli atque alij discipuli quibus illa verba dicebantur. Vnde colligere oportet, solos Christi discipulos, eorúmque successores, videlicet sacerdotes, illam potestatem à Christo accepisse.

Ioan. 20.

Mat. 18.

A piſſe. Quòd ſi Lutherus adhuc contendat verba illa quæ ſolis diſcipulis ſuis Chriſtus dixit, ad omnes Chriſtianos eſſe referenda, oportet tunc eum fateri, mulierem etiam poſſe conſecrare corpus Chriſti: quia cum Chriſtus dixit diſcipulis ſuis: Hoc facite in meam commemorationem: oporteret etiam illa verba ad omnes Chriſtianos referre. Similiter oporteret concedere poſſe prædicare, quia apoſtolis dicitur: Ite prædicate Euangeliũ omni creaturæ. Et tamen Paulus dicit ſe non permittere mulierem prædicare. Rurſum vt hominem vndique vallemus, hoc oportuit diſcutere, quod Lutherus dixit mulierem poſſe abſoluere vbi ſacerdos non eſt. Hæc autem dicta alteri eiuſdem Lutheri aſſertioni maximè repugnant. Lutherus nanq; ait (vt infra longius differemus) omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes. Si ergo iuxta Lutherum omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes, non eſt certè poſſibile vt mulier ſit vbi ſacerdos non eſt. Vides iam lector quot laqueis ſeipſum Lutherus inuoluit. Demum inter plures Lutheri aſſertiones à Leone decimo damnatas, hæc vna eſt, aduerſus quam hucuſque diſputamus. De hac re amplius diſputare nolo, quoniam infra in titulo de Sacerdotio hæreſi prima, longius de illa agetur.

ADAM ET EVA.

DE primis humani generis parentibus, Adam ſcilicet & Eua, variè olim tractatæ ſunt hæreſes. Prima hæreſis eſt aſſerens primos parentes eſſe damnatione perpetua in infernum detruſos propter eorũ primum in obedientiæ peccatum. Huius erroris autor fuit Tatianus quidam diſcipulus Iuſtini martyris, qui fuit temporibus Antonini imperatoris, & papæ Iulij huius nominis primi. Is Tatianus donec Iuſtinus eius magiſter vixit, nihil malè ſentire vnquam oſtendit (vt teſtatur Euſebius Cæſarienſis in Eccleſiaſtica hiſto- Tatianus.
B ria) poſtea verò quàm ille martyrio vitam finiuit, à veritatis tramite deuiauit, & doctoris nomen ambiens, maluit magiſter fieri erroris, quàm diſcipulus veritatis. Secutus eſt autem in multis prædeceſſorum hæreticorum errores, videlicet Valentini, Marcionis, Saturnini: alios etiam plures errores ex proprio cerebro eduxit. Nam & hæreſis Encratitarum autorem ac principem eum fuiſſe teſtan- Encratitæ.
tur beatus Irenæus libro primo aduerſus hæreſes, capite trigeſimo, & beatus Hieronymus in commentarijs ſuper prophetam Amos, & beatus Epiphanius libro primo contra octoginta hæreſes, in fine tertij Tomi. Inter cæteros igitur huius Tatiani & Encratitarũ errores vnus hic eſt, quo aſſerunt Adam ſcilicet & Euam damnatione perpetua eſſe propter peccatum punitos. Cæterùm vt hanc ſententiam hæreticam eſſe conuincamus, quamuis ego eam talem eſſe credam, tamen (vt ingenuè fatear) mihi nullus ſacræ ſcripturæ locus ſuccurit apertus, quo id efficere valeamus: neque aliquis eorum apud quos hæc aſſertio tanquam hæretica recitatur, & velut talis ab eis exploditur, adfert aliquem ſcripturæ ſacræ locum apertum quo id refellat. Irenæus ſiquidem lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 31. cum propter hanc aſſertionem Tatianum nota hæretici inurat, nullum tamen adducit locum ſcripturæ quo id euincat. Euſebius Cæſarienſis lib. 4. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ hũc errorem impingens Tatiano, nullum pro hac re adducit ſcripturæ ſacræ teſtimonium. Philaſter Brixienſis in eo libello quem de hæreſibus ædidit, Tatiani hæreſes enumerans, hanc etiam illi tribuit, nec vllum pro hac re adfert ſcripturæ ſacræ teſtimonium. Ad eundẽ modũ ſe habet Epiphanius, qui cõtra Tatianũ diſputans, nullo illos ſacræ ſcripturæ teſtimonio redarguit. Beatus etiam Auguſtinus in lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum. cap. 25. de Tatiano loquens dicit illũ ſaluti primi hominis cõtradicere, nullũ tamẽ proponit ſcripturæ teſtimoniũ, quo illã ſententiã probet eſſe hæreticã. Omitto Guidonẽ Carmelitã, quoniã is, etſi aduerſus omnes hæreſes ſe ſcribere inſtituat, multas tamẽ recenſet quas nullo teſtimonio

ſcripturæ reiſcit, ſed ſuo tantum iudicio, ad quem modum etiã hic luſit fabulam. C A
Nam Tatianorum & Encratitarũ errores diſſerens, hunc eorum eſſe errorẽ aſſerit, nullo ad hoc citato ſcripturæ ſacræ loco quo id euincat, ſed mittit nos ad Anſelmum in lib. Cur Deus homo, & ad beatum Hieronymum in epiſtola ad Euagrium, in quibus nil tale reperi vt ille teſtatur. Propter quod credo ipſum nec legiſſe loca illa ad quæ nos mittit. Nam ſi legiſſet inueniſſetq; aliquid huic propoſito conducens, libentiſſime (vtaſſolet) ab illis fuiſſet mutuatus. Nam in refellendis aliis hæreſibus vbi apertiſſima ſunt contra illas teſtimonia, mirũ quàm moleſtus citator eſt, omnia quæ poteſt teſtimonia vndelibet adducens. Hic tamẽ vbi maximè opus eſſet aliquo ſcripturæ teſtimonio, ne illi videretur deeſſe, mittit nos ad alios. Verùm etſi nulla ſit pro hoc errore refellendo aperta ſcriptura, non ideo non eſt cenſenda talis aſſertio hæretica: quoniam efficaciſſimum eſt teſtimonium (vt longius ſuprà diſſeruimus) omnium ſacrorũ doctorum concors de aliqua re ſentẽtia. Non enim eſt poſſibile vt omnes concorditer errent, qui vt nos non erraremus, à
Ephe. 4. Deo miſſi ſunt. Sic enim ait Paulus in ea quæ eſt ad Epheſios epiſtola: Et ipſe dedit quoſdam quidẽ apoſtolos, quoſdã autẽ prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autẽ paſtores & doctores, ad conſummationẽ ſanctorũ in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei. Ad quid autem eos dederit, ſubiungit dicens: Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominũ, in aſtutia ad circunuentionem erroris. Vides qualiter ex Pauli ſententia dati ſunt à Deo doctores, vt non circunferamur omni vento doctrinæ ad circunuentionẽ erroris. Quapropter fieri nequit vt omnes concorditer errent, qui ne alij errarent, miſſi ſunt. Omnium autem ſacrorũ doctorũ concors eſt ſententia Adam fuiſſe ſaluũ, fuiſſéq; ex eorũ nu-
Zach. 9. mero quos Chriſtus ad infernum deſcendens (iuxta Zachariæ vaticinium) eduxit vinctos qui erant in lacu. Sed ne hoc gratis & ſine vlla cõiectura dixiſſe videamur, beatus Irenæus lib. 3. aduerſus hæreſes repetens iterum hunc Tatiani errorem, aliquas eaſq; elegantes adducit contra eum perſuaſiones: quas etſi ex aperta ſcriptura non colligat, optimè tamẽ ex ea conijcit. Has ergo nõ dedignabor huic operi inſerere, breuiſſimè tamen, quum ille vberiorẽ dicendi ſtylum nactus longius ſpatietur. Aliquas etiam ex meipſo addam, quò res ipſa magis firmetur. Primo ergo omnium id ſtatuere oportet, genus humanum per Chriſtũ redemptum
1. Cor. 15 ſaluatũq; eſſe, dicente Paulo: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Si ergo homo ſaluatur, oportet vt ſaluetur is qui primò plaſmatus eſt homo. Non eſt enim æquum vt qui primò ab inimico captus eſt, captiuus adhuc maneat liberatis filijs quos in captiuitate genuerat. Si enim quiſpiam ab hoſte captus, in captiuitate generet filios, quẽ alius miſeratus, hoſtem qui illum cepit, captiuũq; tenet, inuadat, expugnétq; is qui hoſtem inuaſit, iniuſtè faceret ſi filios à captiuitate liberaret parentibus in captiuitate manẽtibus, propter quos hoſtem inuaſerat. Cùm ergo Adam captus teneretur à dæmone, propter quẽ Deus carne indutus dæmonem expugnarit, non eſt vero ſimile vt filij Adam liberentur ipſo parente manente captiuo, propter quem dæmonẽ inuaſit, vt pro illo vindictã ſumeret. Rurſus. Si is qui prior factus eſt à Deo homo vt viueret, implerétq;
Pſal. 109 ex eis (iuxta prophetã) angelicas ruinas, in ipſa perpetua manſiſſet morte propter ſerpentis læſionem, nullóq; pacto reuerteretur ad vitam ad quã & propter quam creauit eum, iam oporteret dicere Deum quodammodo victum à ſerpente, cum res ſucceſſerit iuxta ſerpentis nequitiam, & non iuxta voluntatem Dei. Deinde ſi Adam morte perpetua propter peccatum punitur, qualiter Paulus morti inſultat
1. Cor. 15 dicens: Vbi eſt mors victoria tua: Vbi eſt mors ſtimulus tuus: Quòd ſi peccatum Adæ adhuc manet, nec expiatum eſt vſquam, neceſſe eſt etiam vt maneat ſtimulus mortis: quoniam (iuxta eundem Paulum) ſtimulus mortis peccatum eſt. At

nullum

A nullum aliud peccatum fuit mortis ſtimulus, quàm peccatum Adæ: quoniam per illud mors intrauit in orbem terrarum. Per vnũ hominem, inquit Paulus, mors intrauit in orbem terrarum, eáq; non ob aliã cauſam, quàm propter primum eius peccatum. Peccatum ergo Adæ ſtimulus fuit mortis. Si ergo Tatianus dicit peccatum Adæ manere, fateatur neceſſe eſt ſtimulum mortis alicubi eſſe. Malè ergo Paulus morti inſultat eam victam eſſe denuncians. Verùm hæc Tatianum nihil Rom. 5.
mouebunt, quoniam inter alias eius inſanias vna eſt qua Paulo apoſtolo detrahit, eum etiam damnatum aſſerens, quô fit vt nullam eius epiſtolam admittat. Sed de his infra longius diſſeremus lib. 13. in titulo de ſcriptura ſacra. Præterea non eſt dubitandum Deum carne indutum pro homine congreſſum fuiſſe cum dęmone, eumq; viciſſe: quod præter alia ſcripturæ teſtimonia illud oſtendit, vbi dominus parabolicè (vt aſſolet) loquens ait: Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuũ, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vni- Luc. 11.
uerſa arma eius auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Qua parabola manifeſtè ſuum de dæmone triumphum oſtendit, quod ex præcedentibus manifeſtè conuincitur. Nam quum à Iudæis obiiceretur illi quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eieciſſet dæmonium illud quod erat mutum, reſpondit ſe in digito Dei, cui cuncta ſubſunt, eieciſſe dæmonium: pro cuius confirmatione hanc aſſumpſit parabolam. Chriſtus ergo dæmonem vicit, armaq; illius atq; ſpolia abſtulit. Primum autem diaboli ſpolium primáque eius poſſeſſio fuit Adam quem tenebat captiuum ſub ſua poteſtate. Vt ergo victus clarè agnoſcatur diabolus, hæc præcipua ſunt ſpolia quæ ab eo capienda ſunt, propter quę bellum tam durum commiſſum eſt. Semper enim inſultaret inimicus ſi vetera illa ſpolia manſiſſent apud eum. Præter hæc omnia valde noſtrum propoſitum roborat illa peccati Adæ punitio, ex qua colligi apertè poteſt quid illi in poſterum Deus decer-
B nat: quoniam puniens Deus Adam non ita eum maledixit, vt vocaretur maledictus, quemadmodum hi qui æterno igni deſtinati ſunt, ſed terrã maledixit in operibus eius, in punitionem illi infligens tædia, & terrenum laborem, & comedere panem in ſudore vultus ſui, & conuerti in terram ex qua aſſumptus eſt. Similiter etiam mulier punita eſt per tædia, labores, gemitus, triſtitias, dolores partus: hoc autem diſpenſatiuè à Deo factum eſt, vt neq; maledicti à Deo in totum perirent, neq; ſine punitione viuentes Deum contemnerent. Omnis autem maledictio in ſerpentem peruenit, qui eos ſeduxerat: vnde dixit Deus ſerpenti: Quoniam fe- Gen. 3.
ciſti hoc, maledictus tu ab omnibus animantibus, & ab omnibus beſtijs terræ. Similiter quum poſtea Cain peccaret fratrem ſuum occidendo maledictionem accepit à Deo, quoniam ad ſe peccatum attulit, neq; Deum reueritus eſt. Nam interrogatus à Deo vbi eſſet Abel frater eius, reſpondit ſe neſcire, quaſi poſſet fruſtrari Deum. Et vt ipſam irreuerentiam augeret, quaſi cum quadam animi indignatione ait: Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? In Adam nihil tale euenit. Ab altero ſeductus eſt, nempe à muliere: mulier autẽ à ſerpente. Poſtquã peccauit, ſtatim timore ac tremore cõcutitur, abſconditurq;, nõ vt credat ſe poſſe fruſtrari Deum, ſed mente confuſus, præ rubore & verecundia mali commiſſi, non audet venire in conſpectum & in colloquium eius. Initium autem ſapientiæ timor domini. Cognitio verò peccati maximè ad pœnitentiam ſtimulat, pœnitentia autem Deus peccata dimittit. Adæ ergo peccatum dimiſſum eſt, quoniam ex facto pœnituiſſe eum conijcitur. Foliis ſiquidem ficulneis, quæ delectationem nullam præſtant, ſed quodammodo mordent ac pungunt, corpus contexit, cum tamen alia plurima eſſent folia blandiora, quæ minus corpus eius affligere potuiſſent. Atq; ideo nullam in ſe portat maledictionem, quoniam Deus præuidit eam quã acturus erat pœnitentiam. Quòd autem illa ſint pœnitentiæ ſigna, inde conuincitur, quòd ſtatim dominus per illud flectitur ad miſericordiam, tunicas pelliceas pro Pſal. 110

folijs ficulneis eos induens. Atq; (vt ſolenne eſt Deo peccatorem ad pœnitentiam C A
Gene. 3. ſtimulare, ſtimulatúmq; in melius prouehere) Adam quem mente conpunctum vidit, poſtquam eum eiecit de paradiſo, noluit eum longè à paradiſo habitare, ſed è regione paradiſi (vt ait ſcriptura) eum poſuit, vt per aſpectum, & continuam loci memoriam, vnde propter peccatum eiectus fuerat, maior illi continui doloris ſuggereretur occaſio. De hac re nullam Eccleſiæ in concilio factam definitionem inuenio, quod tali (vt opinor) euenit cauſa, quoniam tunc eo tempore quo peſtis illa orta eſt, ſæuiente perſecutione imperatorum, concilia non potuêre congregari vſq; ad tempus Conſtantini maioris, ſub quo pax data eſt Eccleſiæ Dei. Cùm autem poſt Tatianum à nullo reperiatur errorem hunc fuiſſe ſuſcitatũ, præterquam
Seuer. à Seuero eius diſcipulo, à quo Seueriani dicti ſunt, hæc, vt arbitror, fuit cauſa, vt in concilijs quæ longo pòſt tempore celebrata ſunt, nihil de hoc errore definitum ſit. Poſt primam huius operis ęditionem, reperi apertũ ſcripturæ ſacræ teſtimonium ad hanc hæreſim reuincendam, quod nunc addere opportuit. Nam ſapiens
Sapi. 10. de diuina ſapientia loquens, ita ait: Hæc illum qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum quum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo. Quæ verba ſatis apertè docent Adam fuiſſe ſaluum.

SEcundus de hac re ortus eſt error, aſſerens Adam poſt peccatũ perdidiſſe imaginem Dei. Hunc errorem tribuit Origini Epiphanius epiſcopus Salaminæ in quadam epiſtola ad Ioannem epiſcopum Hieroſolymitanum, quã beatus Hieronymus è græca in latinam linguam vertit, quæ & ideo inter epiſtolas beati Hieronymi continetur, tomo earum ſecundo. Quis autem hic fuerit Origenes, non oportet longam enarrare hiſtoriam, cum nomen illius adeò celebre ſit, vt toti penè orbi innoteſcat, quapropter de eo tacendum cenſui. Qui autem eius geſta ad plenum noſſe cupit, legat Euſebium Cæſarienſem in Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 6. D B
quem ferè integrum in hac conſumit narratione. An autem propter hunc & alios errores, de quibus ſuis locis dicetur, cenſendus ſit hæreticus, an non, longa ab aliquibus texitur quæſtio. Ruffinus ſiquidem aduerſus Hieronymum pro Origine olim egit cauſam. Ioannes Hieroſolymitanus epiſcopus contra Epiphaniũ Salaminæ vrbis in Cypro epiſcopum Origenem tuebatur. Extat etiam Pamphili martyris (modò titulus verus ſit) pro Origine apologia, quam Ruffinus presbyter latinam fecit. Denicq; Ioannes Picus Mirandulanus, vir non minus pius quàm doctus & eloquens, inter multas concluſiones quas diſputandas ac defendendas Romæ ſuſcepit tempore Innocentij papæ huius nominis octaui, hanc vnam miſcuit: Magis pium eſt credere Origenem fuiſſe ſaluum, quàm damnatum. Quam concluſionem cùm aliqui velut hæreticam cum alijs duodecim explodere vellent pro huius & aliarum duodecim defenſione luculentam compoſuit apologiam. Poſt tot illuſtres viros ego nihil definire audebo, quoniam id temerarium eſſet, maximè cùm res ſit valde dubia. Illud tamen dicam, me ſcilicet de Origine & de cæteris quibuſcunq; id ſentire, quod ſciuero catholicam Eccleſiam ſentire. Cùm ergo iam de perſona dictum ſit, ſupereſt vt de errore diſcutiamus. In primis illud mihi dubium eſt, an Origenes ſenſerit hominem per peccatum aliquid de ſua ſubſtantia perdidiſſe, an ſolũ qualitates animæ aliquas, vel, vt ſub alijs verbis dicam,
Victo. an imaginem perdiderit, an ſolam ſimilitudinẽ. Nam victorinus Afer, à quo Hieronymus Rhetoricam didiciſſe fertur, in ea diſputatione quam aduerſus Arrium ſcripſit, lib. 1. ediſſerens illud Gene. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram, ſic ait: Aliud igitur eſt iuxta imaginẽ eſſe, quod quidem ſubſtantia eſt: aliud autẽ iuxta ſimilitudinẽ eſſe ꝙd nõ eſt ſubſtantia, ſed in ſubſtantia nomen qualitatis declaratiuũ. Sed ſicuti Deum, ſic & imaginẽ, hoc eſt, Chriſtũ ſubſtantiã accepimus, perfectionẽ aũt iuxta quale ſignificatiuũ intelligimus: & ſi ſimile quale ſignificat neceſſario, quomodo dicimus animã rationalẽ eſſe, & perfectè rationalem

A nalem iuxta ſimilitudinẽ perfectionis in Deo? Perfectam ergo eſſe animã iuxta imaginẽ, nunc, & in mundo: iuxta ſimilitudinẽ autẽ, poſtea fide in Deum & in ſe-ſum Chriſtũ, qualis eſſet futura ſi Adam nõ peccaſſet. In quo igitur rationalis eſt, ad rationẽ iuxta imaginẽ eſt, in quo futura perfecta eſt ſecundũ ſimilitudinem. Hactenus Victorinus. Ex quibus verbis patet ſecundũ eum imaginem maximè diſtare à ſimilitudine, Adámq; ſimilitudinem perdidiſſe, non autẽ imaginẽ. Hanc eandem imaginis & ſimilitudinis differentiam aſſignat Eucherius Lugdunenſis epiſcopus, vir certè non minus doctrina quàm ſanctitate clarus, qui lib. 1. ſuper Geneſim exponens eundem ſcripturæ locũ, ſic ait: Inter ſimilitudinem & imaginem hoc intereſt: Imago Dei, omnium: ſimilitudo, paucorum. Hæc nanq; imago Dei ab excellentia diuinæ ſimilitudinis diſtat, quòd imago Dei anima peccatrix eſſe nõ deſinit: ad Dei autem ſimilitudinẽ, niſi anima ſancta fuerit, nõ perueniet: quia illa anima creata eſt per naturam, hæc dabitur conſummari per gratiã: quoniam ſi nihil aliud eſt imago Dei, quàm mens naturaliter animæ humanę collata, quid aliud erit ſimilitudo, niſi feliciter beatitudo conferenda? Et ideo quidẽ eſt magnũ quòd hominis mens facta ad imaginẽ data ſit in natura, cuius priuilegio carent animalia cætera: ſed illud eſt multo præſtantius, quòd ei ſimilitudo danda ſit ſui creatoris in gloria, vt ibi ſit ſuo creatori ſimilis, vbi erit ſanctis angelis æqualis. Hæc Eucherius. Si ergo Origenes dicat Adam poſt peccatum perdidiſſe Dei imaginẽ, accepto imaginis nomine iuxta eam quã prædiximus ſignificationem, vt imago in natura cõſiſtat: manifeſtus eſt error, iuſtéq; eum ob hãc cauſam accuſat Epiphanius: quoniam de dæmonibus, quorũ peccatũ multo fuit grauius, dicit beatus Dionyſius Areopagita, naturalia in eis manſiſſe integra: quãto magis id factum eſſe in homine putandũ eſt? Rurſus ſi peccatum aliquid ſubtraheret de natura, crebreſcentibus peccatis tandẽ aliquando ipſa peccata totam animæ conſu-B merent naturã, quod nefas eſt dicere. Teſtimonia ſcripturæ quæ pro hac re Epiphanius adducit, mihi parũ videntur ipſius propoſitũ roborare, quãuis ille iactet ſe pro tribus teſtimonijs, quæ Ioannes Hieroſolymitanus petebat, ſeptẽ teſtimonia protuliſſe: quoniam omnia teſtimonia quæ ex ſcriptura ille citat, præter vnum & alterum, ſolum probant hominem primò ad imaginem Dei factum aut conditum: quòd autem poſt peccatum in ipſa permanſerit imagine, hoc nunquam exprimunt, præter vnum ex Apoſtolo Paulo, & aliud ex Pſalmis, quæ etiam fortè non conuincunt, quamuis vehementer perſuadeant. Teſtimonia autem eius hæc ſunt. In Geneſi legitur: Vixit autem Adam centũ triginta annis, & genuit filium Gene. 5. ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocauitq; nomen eius Seth. Hoc teſtimonium nihil conferre propoſitio, eſt adeò apertum, vt non ſit opus refellere: quoniam ibi dicitur Seth fuiſſe genitum ad imaginem & ſimilitudinem Adæ, non autẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei. Neq; etiam Adam iuxta ſimilitudinem Dei filium gignere poterat, retenta illa quã ſupra poſuimus ſimilitudinis ſignificatione. Secundum teſtimonium eſt ex libro eodẽ ſic dicens: Ne comederitis carnem. ego enim vlciſcar ſanguinem veſtrũ de manu omnis hominis effundentis illum, quia Gene. 9. ad imaginem Dei feci hominem. Ex hac autoritate nihil apertè conuincitur, niſi hominem ad imaginem Dei factum, nõ autem in ea perſeueraſſe. Idem etiã pœnitus ſonat teſtimoniũ ex ſapientia Salomonis: Creauit Deus hominẽ inexterminabilẽ, & ad imaginẽ ſimilitudinis ſuæ creauit eũ. Neq; aliud etiã probat teſtimoniũ ex epiſtola beati Iacobi dicẽtis: Lingua inquietũ malũ, plena veneno mortifero: in ipſa benedicimus Deũ & patrẽ, & in ipſa maledicimus homines qui ad imaginẽ & ſimilitudinẽ Dei facti ſunt. Quòd autẽ hæc autoritas homines dixit, non hominẽ, videtur ex illa colligi, nõ ſolũ Adam, ſed cæteros hoïes poſt peccatũ genitos, factos ad ſimilitudinẽ Dei. Cui reſponderi poſſet, alios homines tũc dici eſſe factos, quia tunc ille plaſmatus eſt, à quo omnes erant deducendi. Neq; hũc mo-

Gene. 2 dum loquendi horrent ſacræ literæ. Nam in Geneſi legimus poſt perfectam mun C
di fabricam ſecundum ſpecierum & formarum diuerſitatem: Hæ ſunt generatio
nes quas fecit dominus in die quo creauit Deus cœlum & terram. Tunc enim om-
nes generationes factas eſſe aſſerit ſcriptura, cùm tamen poſtea per dierũ volumi
na & ſucceſſus factas eſſe referat, quaſdam primo die, aliquas ſecũdo, & ſic vſq; ad
ſeptimum diem. Dicuntur tamen omnes creaturæ factæ in die quo creauit Deus
cœlum & terram, quia illo die facta eſt vniuerſalis maſſa ex qua omnes corporeæ
ſubſtantiæ deriuatæ ſunt. Ad quem modũ poſſet etiam dici, quamuis aliquantu-
lo coactius, omnes homines tunc dici eſſe factos, quando Adã factus eſt: nam tunc
ſicut ipſum Adam, ſic etiam cæteros omnes ad imaginem Dei factos eſſe. Illud au
Pſal. 38 tem Pſal. In imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur, atq; illud Pauli
1. Cor. 9. in prima ad Corint. epiſtol. Vir non debet velare caput, quia imago & gloria Dei
eſt: hæc duo magis vrgent, quoniam nõ ſolum ad primum hominem referri quo-
uis modo poſſunt, ſed de quocunq; homine dicta eſſe conſtat. Verùm imaginis
nomen non ſemper ſcriptura capit iuxta eam differẽtiam quam ſupra poſuimus,
ita vt imago ſemp tribuatur nudæ naturæ: ſed aliquãdo iuxta animæ qualitates:
Coloſ. 3 vt patet in epiſt. ad Coloſſ. Expoliantes vos, inquit Paulus, veterẽ hominẽ cũ acti-
bus ſuis, & induẽtes nouũ, qui renouatur in agnitionem ſecundũ imaginem eius
qui creauit illum. Ex quo loco manifeſtè patet hanc eſſe datam à Paulo differenti
am inter veterem & nouum hominem, vt vetus homo qui ad peccatum pertinet,
nõ habeat imaginem Dei, quia ſcilicet bonitate caret, nouus autem homo, qui ad
gratiam per Chriſtum recuperatam pertinet, gerat Dei imaginem. Iuxta quod o-
portet vt ibi imago non ſolum conſiſtat in nuda animæ ſubſtãtia, ſed in gratia eti
Ambro. am, per quã homo deiformis fiat. Et B. Ambro. ſuper epiſt. Pauli, exponens hunc
locum ex epiſtola ad Coloſſ. proximè citatum, ſic ait: Imago hæc in conuerſatio-
1. Cor. 15 ne bonæ vitæ intelligenda eſt, ſicut dicit ad Corin. in epiſt. 1. Quemadmodũ porta D B
uimus imaginem eius qui de terra eſt, ita & portemus imaginẽ illius qui de cœlo
eſt. Ipſe eſt ergo creator hominis, cuius imaginem portare nos iubet in ſanctitate
& bonis operibus, quæ de filij Dei agnitione deſcendit. Hæc Ambroſius. Ex qui
bus manifeſtè colligitur, imaginis nomen non ſolum capi in literis ſacris iuxta id
quod in natura ſitum eſt, quod etiam nunquam perditur, ſed aliquando etiam ca-
pi iuxta quaſdam animæ qualitates. Quòd ſi fortè ita Origenes cepit imaginis no
men, vt imaginem pro ſimilitudine vſurpauerit: quis non videt ibi nullam eſſe hæ
reſis ſuſpicionem? Hæc tamen dixi, nõ vt quiſquã putet me partes Origenis ſume
re velle. Nã fateor me de Origene eiusq; doctrina ſentire id quod ſancta mater Ec
cleſia ſentit. Propter quod firmiſſimè hoc aſſero, ſi Eccleſia alicubi de hac re cenſu
it, id eſſe tenendum. Verùm non reperio aliquem qui hoc impingat Origeni prę
ter vnum Epiphanium. Nam Theophilus Alexandrinus epiſcopus, qui in libro il
lo ſuo cui Paſchalis nomen indidit, Origenis errores recenſet, nullam de hoc facit
mentionem. Beatus etiam Hierony. cùm in pluribus locis de erroribus Origenis
mentionem faciat, nusq; huius meminit. Quod fortè ideo factum puto, q; verba il
la quæ Epiphanius Origeni tribuit, etiã ſi in libris Origenis reperirentur, aliquem
pium & catholicum patiebantur ſenſum, quem videlicet proximè retulimus. Sũt
tamen aliqui zelo & nõ ſecundum diſcretionẽ impulſi, qui omne illud quod à ſen
ſu ſuo abeſt, ſtatim hæreſim eſſe clamant, qualis fortè fuit Epiphanius, vt ex illa
eiuſdem epiſtola ſuperius citata facilè eſt cognoſcere, quoniam ibi teſtatur ſeru-
piſſe velum quoddam quod in templo reperit, hac ſola occaſione, quòd imaginem
Chriſti, aut alicuius ſancti gerebat in ſe. Nam teſtatur ſe non meminiſſe cuius fu
erit imago, aſſeritque eſſe contra ſcripturam ſacram, imaginem cuiuſcunque ho-
minis in Eccleſia pendêre. Hoc tamen an ita ſe habeat, vel parum doctus poteſt in
telligere, & inferius in titulo Imago, nos amplius diſſeremus. Sunt tamen multi,

qui mul-

A qui multa ab alijs exigunt, quæ tamẽ ipſi non præſtant: & qui multa per indulgen
tiam condonant amicis, & ſibi condonari volunt, qui tamen in alios duram faciũt
cenſuram. Cùm ergo Epiphanius aliqua habeat in quibus indulgentia ſit opus, iu
ſtum erat vt ipſe etiam per indulgentiam aliqua condonaret Origeni, & non ſem
per ſe illi exhiberet Catonem.

TErtius error in hac materia exortus eſt, quo docetur Adam & Euam ſi per
manſiſſent in iuſtitia, non coituros vnquam: nec humanam ſpeciem per cõ
mixtionem propagandã. Hic error ab Armenis inuenitur, vt teſtatur Guido Car Armen.
melita in ſua ſumma de hæreſibus. Nam hic eſt apud eum vndecimus error Arme
norum. Hi Armeni Aſiam incolunt, in ea parte quæ eſt inter Taurum & Cauca
ſum montes ſita. Horũ patria Armenia dicta à Cappadocia vſq; ad Caſpium mare
protenditur. Hi Armeni cùm primùm catholicam fidem fuiſſent edocti: tandem
veram fidei regulam dimittentes in multos errores prolapſi ſunt. Proprium ha
bent primatem, quem catholicum appellant: huic velut ſummo pontifici obediũt.
Romanum ſiquidem antiſtitem contemnunt, dicuntq; eum nõ eſſe cæteris ſupe
riorem. Quo aũt tẽpore, aut quam ob cauſſam ab Eccleſia defecerint, mihi hucuſ
que non eſt notum. Hoc certũ eſt, tempore Philaſtri Brixienſis epiſcopi, atq; tẽpo
re beati Auguſtini, eos ab Eccleſia nondum fuiſſe ſeparatos, quoniam vterq; iſto
rum, hæreſum autores recenſens, nullam de Armenis fecêre mentionem. Quòd
autem ego ex pluribus conijcere poſſum, veriſimile eſt Armenos fuiſſe ab Ec
cleſia ſeparatos propter decreta concilij Chalcedonenſis ſub Leone primo & Mar
tiano imperatore celebrati: quoniam in eo cõcilio damnati ſunt Eutyches abbas
Conſtantinopolitanus, & Dioſcorus Alexandrinus epiſcopus illius imitator. Ar
meni autem his hæreticis fauentes, decreta concilij Chalcedonenſis recipere con
tempſerunt. Inter alios ergo Armenorum errores is vnus eſt, quo aſſerunt Adam
B & Euam nunquam carnali copula iungendos, ſi in ſtatu illo in quo illos Deus
condidit, permanſiſſent: humanam ſpeciem aliter propagandam aſſerentes. Hunc
errorem ſuſcitauit poſtmodum impius Almaricus, vt teſtatur Bernardus de Lu- Almar.
zemburgo in ſuo catalogo hæreticorum. Nam apud alium neminem errores iſti
us inuenio. Quamuis enim in lib. Epiſtolarum decretalium, titulo de ſumma Tri
nitate & fide catholica, condemnetur præfatus Almaricus cum ſuis erroribus, nul
lus tamen ibidem illius error recitatur, nec gloſſa ibidem aliquid addit. Is itaq; Al
maricus Pariſienſis doctor, qui tempore Innocentij tertij fuit, ab eodem in cõcilio
Lateranenſi damnatus, Armenis in hac parte conſentit, eorumq; auget inſaniam:
quoniam non ſolum in illo ſtatu negat copulam carnalem, verum etiam ſexuum
differentiam nullam fuiſſe futuram aſſerit. Hoc autem vltimum adeò manifeſta
eſt inſania, vt non ſit opus eam oppugnare. Nam Geneſis primo legitur: Creauit
Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creauit
illum, maſculum & fœminam creauit eos. Nec poteſt dicere illam ſexus differen
tiam eſſe poſt peccatum, quum dicat, maſculum & fœminam creauit eos. Hoc eti
am clarius exprimitur à Chriſto redẽptore noſtro qui apud Matthæum ait: Non Matt. 19
legiſtis, quia q fecit ab initio, maſculũ & fœminã fecit eos: ſed quoniam non dicit
eos feciſſe maſculum & fœminam ab initio, neceſſarium eſt Marcum etiam citare,
qui hæc clarius expreſſit dicens, ab initio autem creaturæ maſculum & fœminam
fecit eos Deus. Iam de altero communi iſtorum errore diſcutiamus. Primo qui
dem eorum fundamentum inualidum eſt. Nam ideo Armeni in ſtatu illo negant
copulam futuram, quia nuptias illicitas eſſe putant, earumq; vſum dicunt eſſe pec
catum. Hoc quàm falſum ſit, inferius Deo duce oſtendemus. Quod ergo aſſerunt
de copula carnis minimè futura in illo ſtatu, conuincitur eſſe falſum, ex eo quod
dicitur in Geneſi. Poſtquam enim Deus creauit Adam & Euam ad imagi
nem ſuam, atque maſculum & fœminam eos fecit: ſtatim benedixit illis, & ait:

Creſci-

Creſcite & multiplicamini, & replete terrã. Verùm quia dicunt genus humanum aliter quàm per coitum multiplicandum: fortè alicui videbitur hunc locum non multum eos vrgere: ideo aliunde petamus arma. In eodem libro immediate pòſt quam Eua deſcribitur ex latere Adam formata, verba ipſius Adæ ſubiunguntur
Gene. 2 dicentis: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Hæc autem verba dicta ſunt ab Adam antequam peccaret, vt patet ex hiſtoriæ decurſu. At nuſquam vir & vxor fiunt vna caro niſi per coitum, per quem fit ſeminum mixtio ad vnum hominis corpus generandũ. Si verò dicant ideo Adam & Euam dici vnam carnẽ, quia caro Euæ ſumpta eſt ex carne Adę: qua ergo ratione vir qui nũc eſt cum vxore ſua, dicitur vna caro, cùm caro vxoris non ſit repetita ab illo? An fortè verba illa Adæ tanquam ad ſolam Euam dicta, ſic erunt accipienda, vt ad poſteros coniu-
Matt. 19 ges nullo modo referantur? Abſit: quoniam per illa verba Deus phariſęos conuincit, oſtendens non licere dimittere vxorem niſi cauſſa fornicationis: quod non faceret ſi verba illa Adæ non eſſent ad omnes coniuges referenda. Præterea Adam nec patrem neq; matrem habuit, ſed ex terra formatus eſt à Deo. Ergo illa verba Adæ non ad ipſum Adam, ſed ad alios referri debent, cùm ait: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, &c. Quòd ſi, vt neceſſarium eſt, fatẽtur illa verba Adæ ad omnes poſteros applicãda, dicuntq; ideo virum quẽlibet eſſe vnã carnem cũ vxore ſua, quia licet caro vxoris non ſemp ſumatur ex carne ſui viri, ſufficit tñ vt olim in primis parẽtibus ſic factũ fuerit, qm̃ ad eorũ imagines relíq facti ſunt: hac ergo ratiõe erit etiã qlibet vir cum q̃libet fœmina vna caro, cũ q̃libet fœmina ad imaginẽ primæ ſit facta, q̃ ex latere viri ſumpta fuit, quod abſurdum eſt fateri. Eadẽ etiam lege erit fatẽdum Adã & Euam ante copulã fuiſſe vnã carnem, quod tamen ex eiuſdem verbis patet non ita eſſe. Nam formata ex eius latere Eua, ſtatim in hæc verba prorupit: Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Non em̃ dixit, ſunt duo in carne vna, ſed erunt, inquit, duo in carne vna. Quòd ſi nulla alia re eſſet opus, vt vna caro efficerentur, dicturus erat: Et ſunt duo in carne vna. Cùm ergo dixit, erũt duo in carne vna, ſignificauit aliquam aliam rem eſſe neceſſariam, nempe coitum, vt caro vna dicantur vir & vxor etiam poſt primam coniunctionem animorum verbis expreſſam, per quam ſolam coniuges fiunt. Nam de coniugibus iam animo coniunctis loquitur Adam quando ait: Et erunt duo in carne vna: quod patet ex eo quod prius dixerat: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Et poſtq̃ iam expreſſerat nomẽ vxoris, ſubiunxit: Et erunt duo in carne vna. Quòd ſi quis adeò inſaniat, vt pro hac defenſione dicat Adam inconſiderate fuiſſe locutum: attendat illa non tantum eſſe verba Adæ, ſed verba Dei per os Adæ
Ibidem loquentis: Hoc autem manifeſtũ euadit ex his quæ apud Matthæũ Chriſtus retulit. Nam phariſæis quęrentibus an liceret homini dimittere vxorem ſuã quacunq; ex cauſa, reſpondit: Non legiſtis quia qui fecit ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: itaq; iam nõ ſunt duo, ſed vna caro. Vides ex verbis ſaluatoris, qualiter is qui maſculum & fœminam fecit eos ab initio, hoc eſt, Deus, dixit: Propter hoc, &c. Vnde Theophylactus ſuper Matth. ait: Quomodo aũt in Geneſi ſcriptũ eſt, Adam dixit: Propterea deſeret homo patrẽ ſuũ. Hoc autem dicit Chriſtus, Deus dixit: Propterea deſeret homo, ac cætera. Dicimus igitur q̃ & id quod Adam dixit, ex Deo dixit: atq; ita ſermo Adæ, Dei eſt. Igitur quia vna caro facti ſunt, & propter coitum & naturalem amorem cohærẽtes, ſicut impium eſt ſuam carnem diuidere, ita & coniuges diuellere. Hæc Theophylactus. Ex quibus patet verborum conſonãtia: quoniam ſermo ille tribuitur Adę tanquã inſtrumento:

mento: Deo autem tanquam artifici, aut linguæ illius motori. Patet etiam ex verbis Theophylacti, tunc virum & vxorem dici vnam carnem, quãdo scilicet per amorem & per coitum carnalem copulantur: quod ex ipsis etiam scripturæ verbis apertè cõuincimus. Nam in priore epistola ad Corint. Paulus ait: An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur? Erunt, inquit, duo in carne vna. Ex quibus Pauli verbis apertè cõuincitur, per coitum solum virum & fœminam fieri vnam carnem, non tantum in coitu coniugum, verum etiam in fornicario. Propter quod merito doctores definiunt ex fornicario etiam coitu oriri affinitatem veram, adeò vt illa etiam efficax sit censenda ad impediendũ contractum matrimonij iuxta ecclesiasticas sanctiones. Taceant ergo Armeni insanientes, & Ecclesiæ catholicæ obediant. 1.Cor. 6.

QVartus qui in hac materia repertus est error, à Pelagio monacho suscitatus est. Hic enim dixit (vt ait beatus Augustinus in lib. de Hęresibus ad Quoduultdeum) quòd Adam foret mortuus etiam si nõ peccasset, & quòd mortuus est non ex culpæ demerito, sed ex conditione naturæ. Hic Pelagius ex magna Britannia oriundus, monachusq; existens in partibus Orientis, tandem in patriam reuersus, postq; errores suos alibi etiã sparserat, totam penè patriam suo infecit errore. Quum autem Angli pro hac re fauorem & auxilium peterent à Gallicanis Episcopis, eò quòd clarior apud eos esset doctrina, Germanum & Lupum episcopos & fratres (vt ait Beda in libro de ratione temporum) catholicæ fidei defensores accipiunt, qui antistites insulam ab hæresi Pelagiana expurgarunt, eam confirmantes in fide & verbo veritatis, & miraculorum signis. Vixit sub Honorio & Theodosio iuniore. Contra hũc Pelagium fuerunt duo concilia celebrata, vnum Carthaginense, & aliud Mileuitanũ. Inter alios ergo huius Pelagij errores is vnus numeratur quo asserit Adam mortuum nõ propter culpam, sed ex naturali cõditione qua conditus est, in qua etsi mansisset, nec à Dei mandato recessisset, nihilo minus (vt ille ait) moreretur. Hic autem error ex eo fortè videbitur alicui conuinci posse, ꝙd dicitur in Genesi: In quacunque die comederis, morte morieris. Signum est ergo quòd si non comedisset ex ligno vetito, non moreretur. Cui argumentationi respondebitur, quòd etsi collectio illa efficax esset & valida, nihil propositum firmat, quoniam ille scripturę locus de morte spirituali, quę est peccatum, intelligendus est, vt optimè conuincit Eucherius Lugdunen. episcopus in libro suo 1. super Genes. sic enim ait: Mortem dicit animæ, non corporis; quia non eo tempore mortui sunt quando comederunt. Ergo hanc quã Deus homini minatus est mortem, non eam tantum debemus accipere, qua caro separatur ab anima, sed hãc qua hęc alienatur à Deo, qui est vita sua. Sicut enim corpus viuit ex anima, ita anima vt beatè viuat, viuit ex Deo. Ergo deserta à Deo anima, iure dicitur mortua. Ex qua tres posteà sequutæ sunt mortes, prima in anima, secunda in carne, tertia in damnatione. Sed vt istæ sequerentur, prima præcessit desertio Dei. Hæc Eucherius. Et eodem modo hunc locum interpretatur beatus Gregorius in quadam epistola ad Narsi comitem, quæ est decimaquarta libri quinti epistolarum illius. Hoc ergo scripturæ loco præterito, aliunde sunt nobis arma sumenda. Primò ergo hic error clarissimè conuincitur per id quod ait Apostolus in ea quæ est ad Romanos epistola: Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors: ita & in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Et in eadem epistola iterum ait: Corpus mortuum est propter peccatum. Hic scripturæ locus adeò apertè Pelagium oppugnat, vt nulla possit ratione ab eo defendi, quoniam in eo clarissimè loquitur de morte quæ distinguitur à peccato, & hanc dicit fuisse propter peccatum introductam. Rursus Deus qui mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum (vt dicitur in libro Sapientiæ) creauit hominem interminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

Pelagius.

Genes. 2.

Eucherius.

Roma. 5

Roma. 8

Sapien. 1

Sapien. 2

illum. Si ergo inexterminabilem fecit, ergo in tali naturæ conditione fecit, in qua si perseuerasset, non moreretur. Demùm ipse ordo rei gestę circa Adam, ostendit eum in pœnam peccati incurrisse mortem. Primò quia tunicas pellicias illi fecit, quæ fieri non possunt nisi ex animali mortuo. Hæc ergo tunica illi tanquam iã mortuo datur ex pelle animalis mortui. Deinde cum ei maledictio terræ propœna infligitur, dicente domino: In sudore vultus tui vescêris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuertêris. Hoc autem constat illi iniunctum esse propter peccatum. At nunquam homo reuertitur in terram de qua sumptus est, nisi mediante morte: signum est ergo mortem pœnam fuisse peccati. Postremò cùm Adã eijcitur de paradiso, dicit Deus: Ne forte comedat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Ex quo videtur per ligni vitę esum à morte præseruandum. Contra hunc errorem est concilium Mileuitanum sub Innocentio primo, & temporibus Arcadij & Honorij imperatorum celebratum. In huius siquidem concilij gestis cap. primo sic dicitur: Placuit ergo omnibus episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo, constituere hęc, quę in præsenti concilio definita sunt, vt quicũq; dicit Adam primum hominem mortalem factum ita, vt siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, nõ peccati merito sed necessitate naturæ: anathema sit. Quum ergo Ecclesia finem huic liti iam imposuerit, non est quod amplius de hac re disputemus.

Gen. 3.

Cõcilijũ Mileuitanum.

* * QVinta hæresis de hac re orta est, quæ asserit primos parentes Adam & Euam fuisse cæcos ante peccatum, ac tunc primum eos videre cœpisse, quum de cibo ligni vetiti comederunt. Ad quod asserẽdum ex eo mouetur, quod post illorum peccatum sacra scriptura refert, oculos eorum fuisse apertos, & sic suam considerasse nuditatem. Quis autem huius hæresis fuerit autor, & quo tempore fuerit orta, mihi non constat: quoniam solum Philastrum huius hæresis meminisse video, qui quum dicat, talem fuisse aliquando ortam hæresim, non tamen expressit, quo tempore aut loco, aut quo autore fuerit orta. Hæc hæresis facillimè conuincitur. Nam antequam illi peccassent, de muliere loquens sacra scriptura, dicit: Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius & comedit. Si cæca illa fuisset, lignum videre non potuisset: Vidit, vt sacra retulit scriptura, non igitur fuit cæca. Neq; opus est vt in re tam aperta amplius contendamus. Quod autem pro se adsferunt, ex ignorantia procedit: quoniam si rectè (vt decet) literam illam intelligerẽt, nullo modo sibi fauere planè agnoscerent. Audiant igitur beatum Augustinum quilib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 16. interpretatur quomodo illud sit intelligendum, sic inquiens: Patebant oculi eorum, sed adhuc non erant aperti, hoc est, non attenti, vt cognoscerent quid eis indumento gratiæ præstaretur, quando membra eorum voluntati repugnare nesciebant. Qua gratia remota, vt pœna reciproca inobedientia plecteretur, extitit in motu corporis quædam impudens nouitas, vnde esset indecens nuditas, & fecit attentos reddiditq; confusos. Hinc est quòd postea quam mandatum Dei aperta transgressione violarũt, scriptum est de illis: Et aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt quia nudi erant, & consuerunt folia fici & fecerunt sibi campestria. Aperti sunt, inquit, oculi amborum, non ad videndum: nam & antea videbant, sed ad discernendum inter bonum quod amiserant, & malum in quod ceciderant. Hactenus Augustinus. Ad eundem modum interpretantur Chrysostomus & Eucherius in commentarijs super Genesim, quorum verba in præsentiarum citare nolui, ne in re tam manifesta testimoniorum multitudinẽ velut parum necessariam, lector fastidiret.

Gene. 3

Ibidem.

SExta hæresis est quæ docet Euam cunctarum gentium matrem non esse ex costa Adæ formatam, prout historia libri Geneseos iuxta faciem literæ refert, sed tunc simul Euam à Deo de limo terræ, & non de costa Adæ formatam esse asserit,

A ſerit, eodem pũcto quo Adam de limo terræ formauit. Huius hæreſis autor & primus inuentor fuit Thomas de Vio Caieranus. Quis autem is fuerit quamuis ſit nunc toti orbi notum, ga tamen nõ ſolis præſentibus ſed etiam futuris ſcribimus, operæpreciũ fore exiſtimaui, plenè declarare. Fuit hic Thomas de Vio religioſus ex ordine fratrum Prædicatorum, ex Caieta oriundus, quã ob cauſſam vulgo Caietanus nuncupatur. Fuit in Theologia ſcholaſtica tam inſigniter doctus, vt nulli ex his qui ſuo tempore floruerũt, ſecundus fuerit. Ob literarum eminentiam & morũ probitatem, cõmuni fratrum ſui ordinis conſenſu, fuit in generalẽ eiuſdẽ ordinis magiſtrum electus, & inde à Leone 10. fuit ad p̃sbyteri Cardinalis dignitatem exaltatus. Quo loco cũ per 20. annos vixerit, nullã tamẽ (vt cęteris mos eſt) humanorũ vitiorũ ſiniſtrã de ſe opinionem dedit. Multa & varia opa ædidit: ſed multa ſcribenti contigit quod Salomon ait: In multiloquio non deerit peccatũ. Nam quamuis multa vtilia ſcripſit, quia tamen ſuo ingenio multum fidebat, in aliquos lapſus eſt errores, è quibus vnus eſt ille de q̃ nunc acquirimus, quo aſſerit, Euam non eſſe formatam ex coſta Adæ. Quæ aũt ſacra ſcriptura in libro Geneſis de formatione Euæ narrat, dicit ille non eſſe iuxta literã intelligenda, ſed iuxta myſterium: nõ quidem per allegoriã, ſed per parabolã. Somnus enim ille quem dñs miſit in Adam, vt inquit, ſimilitudinem gerit defectus virtutis virilis, vnde naturaliter producitur homo: quia homo dormiens ſemihomo eſt, & ſimiliter principium generans mulierẽ ſemiuirile eſt, Ablatio coſtæ ex viro ad formandam mulierem quatenus coſta eſt os (vt ait) ſimilitudo eſt diminutionis roboris ex animo viri ob vxorem: quatenus vero eſt coſta, ſimilitudo eſt ſocialis vitæ inter virum & vxorem, ita quòd nec ſuperior viro, nec ſerua viri ſed collateralis eſſet viri. Quatenus autem coſta eſt vna, dicit eſſe ſimilitudinem minimi roboris tum corporis tum animi mulieris, & perinde vt proportio viriũ muliebrium ad vires viriles, ſit quem
B admodum proportio vnius coſtæ ad reliquas coſtas omnes. Reſtitutionem vero carnis pro coſta, dicit eſſe ſimilitudinem repræſentationis quæ fit viro dando illi carnalem generationem ac propagationem filiorum, loco diminuti roboris animi ex coniugio. Hæc ſunt quæ ille de hac re docet in Commentarijs ſuper Geneſim. An autem propter hunc & alios eius errores ille ſit hæreticus cenſendus, an non, aliorum eſto iudicium. Ego ſiquidem de doctrina in præſentiarum diſſero, non de perſona. Potuit quidem errare (vt in primo huius operis libro diximus) & hæreticus non eſſe: præſertim ſi non pertinaci animo ſuæ ſentẽtiæ adhæſit. Hęc iam enarrata aſſertio conuincitur eſſe hæretica, quia apertè oppugnat ſcripturam ſacram, & totius Eccleſiæ conſenſum, & in illa non ſolum vnus continetur error, ſed plures. Nam (vt Ariſtoteles ait) vno falſo admiſſo, multa deinceps falſa ſequuntur. Primò quidem (prout ego ex illius dictis conijcio) ille ſentit Euam ſimul cum Adam à Deo formatam eſſe. Ad quod dicendum mouetur per id quod ibidẽ ſcriptura ait: Maſculum & fœminam creauit eos. Ex quibus verbis ille colligit ſimul à Deo illos fuiſſe formatos. Sed hanc ſententiam apertè oppugnat Sapiens, qui de diuina ſapientia loquẽs ſic ait: Hæc illum qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo. In quibus verbis, id maximè aduertere oportet, quod ait: cùm ſolus eſſet creatus. Aliquod ergo tempus, iuxta Sapientem, fuit in quo ſolus erat Adam creatus: quò fit vt non ambo ſimul. Præterea, Paulus in priore ad Timotheum epiſtola ait: Adam primus formatus eſt, deinde Eua. Et certè de hoc errore non eſt quòd amplius cõtendamus, quum tam apertè illi ſacra contradicat ſcriptura. Ad ſecundum igitur errorem accedamus, quo aſſerit Euam non eſſe de coſta Adæ formatam vt litera ſacræ ſcripturæ in facie ſonat. Contrarium huius erroris docet Paulus, qui Athenienſibus in medio Areopagi loquens, hæc ait: Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ quum ſit dominus, non in manu factis templis

Sapien. 8

1. Tim. 2

Acto. 17

habitat,nec manibus humanis colitur,indigens aliquo,quum ipse det omnibus vi
tam & inspirationem & omnia:fecitq; ex vno omne genus hominum inhabitare C A
super vniuersam faciem terræ.In quibusverbis id annotãdum est quod vltimo di
xit:Fecitq; ex vno omne genus hominum.Si Eua(vt iste asserit) non est educta
de costa Adæ,consequens est,vt nõ omne genus hominum Deus ex vno fecerit.
Et iterum in priore ad Corinth. epistola eandem sententiam docet,sic inquiens:
Mulier gloria viri est.Non enim vir ex muliere est,sed mulier ex viro.Ecce audis
mulierem esse factam ex viro:nunquam autẽ alibi legitur ex viro facta,nisi cùm
Eua fuit ex costa Adę formata,sentit ergo Paulus,iuxta id quod historia libri Ge
neseos refert,Euam de costa Adę fuisse formatam.Et Ecclesiasticus hoc ipsum a-
pertius ostendit,qui postquam dixerat hominem à Deo de terra fuisse creatum,
postea de muliere loquens,dicit:Creauit ex ipso adiutorium simile sibi.Præterea
iuxta illam parabolicam literæ interpretationem quam hæc hæresis docet,nihil
prorsus de formatione Euæ habetur:sed solum modus declaratur quo deinceps
aliæ mulieres essent generandæ,& causa exprimitur,quur potius fœmina quàm
masculus generetur.Si illo loco,videlicet secundo cap.lib.Geneseos,scriptura sa-
cra nihil de formatione Euæ differit,quando igitur & vbi Euæ formationem ex-
pressit,vt nosplenè & clarè discere possimus materiam ex qua illa formata sit:Mi
rum certè est quòd Adæ formationem tam apertè declarauerit,dicens illum esse
à Deo de limo terræ formatum,& de Euæ formatione nihil prorsus dixerit.Nun
quam siquidem scriptura quidquam de formatione Euæ dixit præter id quod ha
betur in illo secundo Geneseos cap.Si dicas,de illius formatione tunc disseruisse,
cùm primo capite dixit:masculum & fœminam creauit eos.Fateor quidem tunc
de creatione fœminæ & maris dixisse.Sed per illa verba constare non potest,ex
qua materia alter illorum fuerit effectus,quia solum dicit illos esse à Deo creatos,
non tamen vnde fuerint ab illo producti.Nam ob hanc causſam Moses cap.2.ho- D B
minis formationem clarius & apertius docere decreuit:quippe qui benè intellexe
rat non posse illam cognosci per ea quæ primo cap.disseruerat.Si dicas tũc de Euę
formatione Mosen tractasse,quum secundo Geneseos cap.dixit:Formauit domi
nus Deus hominem de limo terrę,& inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ:&
factus est homo in animam viuentem.Quia enim hęc vox,homo,communis est
generis,quæ tam fœminam quàm marem significat,fortè inde suspicari posse il-
lo loco de formatione fœminæ agi perinde ac maris.At,non ita esse vt dicitur,vel
ex eo conuinci potest,quod pro hac voce,homo,Hæbraica litera hoc loco habet,
Adam.Vnde colligitur de sola viri formatione Mosen tunc fuisse loquutum.Vbi
ergo Euæ formationem docuit Moses,si tunc non docuit quando illam de costa
Adæ formatã esse dixit:Vel quomodo Thomas de Vio scire potuit Euam perin
de ac Adam de limo terræ fuisse formatam,si nũquam hoc sacra expressit scriptu
ra:Nam & si pluries dicat Adam de limo terrę formatum,nunquam tamen hoc di
xit de Eua.Nam in lib.Genesis(vt modò diximus) de Adam loquitur & non de
Tob. 8 Eua.Et Tobias Iunior Deum orans,ait:Tu fecisti Adam de limo terræ,dedisti;q;
ei adiutorium Euam.Ecce audis Adam de limo terræ factum,sed non Euam.Et
Sapie.10 Salomon de primo homine patre orbis terrarum in lib.Sapientię loquens,sic ait:
Eduxit illum de limo terræ,& dedit illi virtutem cõtinendi omnia.Ecce dicit A-
dam de limo terrę formatum,de Eua aũt nihil tale dicit.Iste ergo qui negat Euam
fuisse de costa Adę formatam,ostendat nobis scripturam sacram quæ apertè nos
doceat,illam aliunde fuisse factam,& cedimus illi.Quod cùm illa facere non pos-
sit,oportet vt ille Ecclesiæ aliud docenti cedat.Rursum,si illo secundo Geneseos
capit.vbi dicitur Euam fuisse eductam de costa Adæ,scriptura sacra(vt iste dicit)
non tractat de productione Euę,vnde Salomon scire potuit,Adam aliquando fu
isse solum:Et Paulus vnde didicit Adam primũ fuisse formatũ & postea Euam:

Nullus

A Nullus eſt enim alius ſacræ ſcripturæ locus vnde hoc Paulus diſcere potuiſſet, niſi iſte. Deinde, ipſa Adæ verba, quæ, cùm formatam vidiſſet mulierem, dixit, hoc apertiſſimè oſtendunt. Hæc, inquit ille, vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Ex quibus verbis conſtat Adam iuxta rei euentum mulieri nomen imponere voluiſſe, vt quemadmodum à viro mulier educta fuerat, ita à viri nomine nomen mulieris duceretur. Nam vir hebraicè dicit Iſc, mulier vero dicit Iſca: quā analogiam ſi nos ſequi vellemus, à viro, vira diceremus. Quod, qa latinus ſermo hanc vocem, vira, non admittit, beatus Hieronymus quātum latini ſermonis lex patiebatur, expreſſit, dicens, virago. His ergo ſic prænotatis opus eſt diligenter aduertere quid dixerit Adam. Hæc vocabitur virago (inquit ille) quoniam de viro ſumpta eſt. In quibus verbis nomē mulieri imponens, illius etymologiam, & deriuationis rationem expreſſit. Nam Iſca ab Iſc deducitur: cauſam verò quare tale nomē mulieri tribuerit, ſtatim reddidit, dicens: Quoniam de viro ſumpta eſt. Præterea, liber Geneſeos hiſtoricus eſt, & ideo quæ ibi dicuntur iuxta hiſtoriam in faciem literæ ſunt intelligenda. Nā etſi in ſacris hiſtorijs ea quæ geſta narrantur, myſteria alia ſub literæ cortice ſæpe contineant, ſemper tamen in illis veritas hiſtoriæ prius iuxta grammaticā ſignificationem accipienda eſt, deinde quærēdus eſt myſticus ſenſus. Niſi fortè in ipſomet hiſtoriæ contextu ſcriptor expreſſè moneat parabolicum eſſe quod refert, tunc enim ipſemet autor cogit nos dicta ſua parabolice intelligere. Tale eſt illud quod in libro Iudicū dicitur de lignis quærentibus ſibi regem, ꝗd poſtquā Ioathan dixerat, ſtatim oſtendit fuiſſe ab eo parabolicè dictū, cùm parabolā ipſam declarauit. At cū liber Geneſeos hiſtoricus ſit, & nullam in hoc loco de parabola admonitionē faciat, cōuincitur hęc omnia de Euæ formatione non eſſe parabolicè accipienda. Accedit ad hæc, concors omniū ſacrorū doctorum ſententia, quæ (vt in primo huius operis libro cap. 7. docuimus) tanti eſt momenti, vt pro Eccleſiæ definitione ſit tenenda. A Chriſto autē nato vſq; in hodiernum diem omnes fideles concorditer ſenſerunt Euam cunctarū getium matrem fuiſſe de coſta Adæ formatam. Et quia ſic omnes ſenſiſſe res eſt manifeſtiſſima, decreui illorū pro hac re teſtimonia non adferre, ne in re minimè neceſſaria cartas implerē, & nimia prolixitate lectorē onerarem. Si quis autē aliquorum pro hac re teſtimonia deſiderat, oſtendā illi loca vnde capere poſſit. Aug. lib. 9. ſuper Geneſim ad literā cap. 19. & lib. 12. de ciui. Dei. cap. 21. Chryſo. homilia. 15. ſuper Gene. Grego. lib. 30. moraliū ca. 24. Theophylactus ſuper Paulū ad Ephe. 5. & prima ad Corinth. 11. Anſelmus ſuper eadem Pauli loca. Eucherius ſuper Gene. ca. 20. & 21. Petrus Lombardus. 2. ſententiarū diſt. 18. Et omnes ſcholaſtici Theologi qui poſt Petrum Lombardū ſcripſerunt. Neq; apud ſolos fideles Chriſtianos hæc ſemper eſt recepta doctrina, ſed etiam apud doctos Iudæos. Nam Ioſephus Iudæus vir quidem hebraicè & græcè doctiſſimus lib. 1. de antiquitatibus, ca. 2. de hominis productione diſſerens, ſic ait: Videns autem Deus Adam nō habentē ſocietatem ad fœminā neq; cohabitationem, cū vtiq; non eſſet delectatus vt in alijs animalibus quæ copulata videbantur, vna die eo dormiente, auferens coſtā eius, finxit ei mulierem: & Adam ſibi coniunctā cognouit de ſe fuiſſe plaſmatā. Iſca vero Hebraica lingua mulier appellatur. Hæc Ioſephus. Miror ergo tantam eſſe huius Thomæ Caietani audaciam, vt contra omniū Chriſtianorū & Iudæorum concordem ſententiam docere non vereatur, quaſi ille ſolus, reliquis omnibus cęcutientibus, veritatem ipſam intelligere potuerit. Miſera igitur Eccleſia quæ per tot ſæcula in tanto errore permanſerit, vt non intelligeret quo pacto fuerit Eua formata. Scilicet expectandus erat Thomas de Vio, cui ſoli huius rei intelligentia fuerat à Deo ſeruata, vt per illam Eccleſia ab errore quo hactenus fuerat infecta reuocaretur. Si hoc ita eſſe ęredidit, oportebat vt aperta miraculorum operatione tam nouam doctrinam confirmaret, quatenus nos illi obnoxios faceret. Et crederemus

Gene. 2.

B

hoc esse illi à Deo reuelatum. At cum nullum tale miraculum in huius nouæ doctrinæ testimonium fecerit, etiã si nihil aliud esset quo tale dogma reuinci possit, sola nouitate viris doctis displicere debuisset. Adde, quod hæc assertio à viris sanctis ante multos annos fuit hæreseos nota signata, & hæretici ab illis censentur qui tali ad hæserint sententiæ. Beatus Hieronymus super epistolã ad Philemo. in-
Exo. 15. terpretans locũ illum ex libro Exodi: Credidit populus Deo & Moysi seruo eius, sicait: Vna atq; eadem credulitas in Moysen refertur & in Deum: vt populus qui credebat in dominũ, eque credidisse dicatur in seruum. Hoc autem non solum in Moyse, sed in omnibus sanctis eius est: vt quicunq; credidit Deo, aliter eius fidem recipere nõ queat, nisi credat & in sanctos eius. Non est enim in Deum perfecta dilectio & fides, quæ in ministros eius odio & infidelitate tenuatur. Quod autem dico, tale est. Credit quispiam in conditorem Deum, non potest credere, nisi prius crediderit de sanctis eius, vera esse quæ scripta sunt: Adam à Deo plasmatũ, Euam ex costa illius & latere fabricatã: Enoch translatum, Noe naufrago solum orbe seruatum. Et postq; multa alia similia opera retulit, tandem subiungit. Hæc & cætera quæ de sanctis scripta sunt, nisi quis vniuersa crediderit, in Deum sanctorũ credere non valebit. Hæc Hieronymus. In quibus verbis id annotandũ est, quod inter illa quæ dicit necessario credenda esse, miscuit formationẽ Euæ ex costa Adæ, & si quis hoc non crediderit, illũ non posse in Deum credere, dixit. Demũm Innocentius tertius huius nominis pontifex, decernens diuino iure prohibitum esse, plures simul habere vxores, huic sententiæ tanquam firmissimo fundamento innititur, quod ab initio vna costa in vnam fœminam sic conuersa. Habetur autem hoc Innocentij decretũ in c. p. gaudemus, extra de diuortijs. Sed opus est vt discutiamus rationes quibus ad hanc hæresim asserendam Thomas de vio Caietanus fuit motus, & illas nullius esse roboris ostendamus. Primò quidem obijcit, quod inuitabile absurdum incurritur (verba sunt illius) vel quod Adam fuerit mõstrum D B
ante sublatam ex eo costam, vel quod fuerit mancus post sublatã ex eo costã: quorum vtrunq; manifestè est absurdũ: nihil autẽ absurdi in prima rerum productione asserendũ esse, confessum est ab omnibus. Et patet sequela (inquit ille) quia si costa illa erat superflua homini, ergo monstruosus homo: Si verò costa illa necessaria erat homini, constat quod illa sublata redditus est homo mancus. Hęc ille. Discutiamus ergo quãtum momenti hæc ratio habeat. Si nos concederemus Adam ante ablatam ab eo costam esse monstruosum hominẽ, ille hanc sententiã refellit per hoc quod cõmunis omniũ consensus contrarium docet. Sic enim ait. Nihil autem absurdi in prima rerũ productione asserendũ esse, confessum est ab omnibus. Si hæc argumentatio ex cõmuni omniũ consensu, tam valida est, vt sola illa ad euincẽdum sibi fuerit visa sufficiens, suo ipsius gladio illũ facile confodimus. Nam concors omnium sententia est (vt iam ostendimus) Euam de costa Adę fuisse formatã, Fateatur igitur oportet se errasse, cum contra omnium sententiã dixit, Euam non fuisse de costa Adæ formatam. Nam ob eandem causam nos fateri renuimus Adam fuisse monstruosum hominem ante ablatã ab eo costam, quia contra communem omnium doctrinã sentire non audemus. Sed tunc ille nos inuadit, vt cogat nos fateri fuisse monstruosum hominem, quia costa illa erat homini superflua, cum non esset necessaria ad humanæ conditionis subsistentiam, aut si necessaria erat oportebit concedere ipsum Adam post ablatam ab eo costam fuisse mancũ. Hũc nodũ dissoluit beatus Thomas in prima parte, quęstione 92. artic. 3. dicens costam illam fuisse de perfectione Adę, non prout erat individuum quoddam, sed prout principium speciei: sicut semen est de perfectione generantis, non quidem vt homo, quia aliàs homo postquam semen fudit & semine exhausto non esset homo: sed est de perfectione generantis in quantum generans est. Ita etiam costa illa fuit in Adam ad modum seminis, quia fuit materia vnde formanda erat

mulier.

A mulier,& ſic illa fuit de perfectione Adæ, quatenus ille erat principium totius humanæ naturæ. Sed ille adhuc vrget, dicens: Si nõ fuit Adam ante coſtam ab eo ablatam monſtruoſum principium, quia coſta illa in ratione principij erat illi neceſſaria, ſaltem oportebit concedere illum fuiſſe monſtruoſum hominẽ, quia in ratione hominis non erat illi neceſſaria. Neq; hoc oportet concedere, ſicut nec homo ſemen habens dicitur monſtruoſus, quamuis ſemen illud nõ ſit de perfectione hominis. Nam etſi ad conſiſtentiam indiuidui non ſit neceſſarium, eſt tamen neceſſarium ad conſeruationem ſpeciei: & hoc ſatis eſt ne monſtruoſus homo dicatur. Quoniam indiuidua non ſolum id retinent quod ad ſuam conſiſtentiã eſt neceſſarium, ſed etiam illud quod eſt neceſſarium ad conſeruationem ſpeciei. Secundo ſic arguit: Poſtquam ſcriptura dixerat Adam appellaſſe cuncta animantia nominibus ſuis, & vniuerſa volatilia cœli, & omnes beſtias terræ, ſtatim ſubdit: Adæ verò non inueniebatur adiutor ſimilis eius. Ex hac litera ille ſic arguit: Si ſecundum literam hic locus intelligatur, ridiculam inquiſitionem ſignificat. In cuius enim mente (inquit ille) uerti poterat in dubium, an inter aues inueniretur adiutor correſpondẽs Adæ? Vnde huiuſmodi diuina inquiſitio introducta à Moſe, dicendo: & non inueniebatur, ad hoc introducta eſt, vt intelligeremus formationem ſubſequutam mulieris ex coſta viri, non eſſe iuxta ſonum literæ intelligẽdam. Hactenus ille. O ridiculum argumentum, & ex mero ſomnio & litera conficta deductum. Sacra ſiquidem ſcriptura nõ dicit Deum quæſiſſe inter aues aut beſtias adiutorem Adæ, ſed ſolum ait, Adæ non inueniri adiutorem ſimilẽ eius. Fortè dicet per verba illa ſcripturam innuere, Deum quæſiuiſſe adiutorem ſimilem Adæ, quia nihil inuenitur niſi quod prius quæſitum eſt. Eſto, vt iuxta veram & legitimam vocis ſignificationem, quidquid inuentum fuerit prius ſit quæſitũ, non tamen inde conſequens eſt, vt quod dicitur non fuiſſe inuentum, ſit etiã antè
B quæſitum. Nam ſicut ea quæ non fuerunt quæſita, falſo dicuntur iuxta grammaticorum regulas inueniri, ita verè dicuntur non inueniri: quia duo contradictoria de eodem negari non poſſunt. Si ſcriptura dixiſſet Deum inueniſſe adiutoriũ ſimile Adæ, forte inde colligi poſſet, Deum quæſiuiſſe prius tale adiutorium. At, cum dixerit, Adæ non inueniri adiutorium ſimile eius, neſcio qua fronte inde colligere nititur, Deum quæſiuiſſe Adiutorem Adæ. Quod ergo ſcriptura poſt nominatas beſtias & aues, ait: Adę vero nõ inueniebatur adiutor ſimilis eius, idem eſt ac ſi dixiſſet, Adam nõ habebat adiutorem ſimilem eius, quamuis aues omnes & beſtiæ fœminas ex ſua ſpecie haberent quibus poſſent ad aliorum generationẽ adiuuari. Et, vt illius argumentatio magis eneruetur, oſtendam ſacram ſcripturã non ſemper vti illa tam exacta vocis ſignificatione: quoniam apud illam multa dicuntur inueniri ab his, qui nullo modo ea quæſierunt. Et, vt ex multis vnum & alterum ſcripturæ locum proferam, Dauid in Pſalmo 118. ait: Tribulatio & anguſtia inuenerunt me. Certum enim eſt, tribulationem & anguſtiam & reliqua homini incommoda, quæ minimè ſentiunt, aliquem quærere non poſſe. Nullus ſiquidem quærit, niſi id quod ſentire poteſt, aut ad quod naturalem habet inclinationem. Sed illud eſt multo manifeſtius, quod dominus per Eſaiam prophetam de gentibus loquens ait: Quæſierunt me qui antè non interrogabant, inuenerũt qui non quæſierunt me. Tertiò iterum vt ſuum errorem nobis perſuadeat Caietanus, arguit ſic inquiens: Accedit ad idem textus Moſi de ſexto die, in quo manifeſtè ſcriptum eſt, Maſculum & fœminã creauit eos. Ex hoc enim quod Moſes ſcripſerat mulierem creatam eſſe ſexto die, & poſtea translato homine in paradiſum, deſcribit eam ex coſta viri formatam, aditum intelligendi huiuſmodi formationem ex coſta, non propriè, ſed ſecundum ſimilitudinem, dedit. Producta ſiquidem ſexto die mulier, non eſſe intelligendum putauit quod iterum produceretur. Hactenus nec vno mutato verbo Caietanus. Non poſſum certè non mirari

Eſaiæ 65

hominẽ alioqui doctũ tantũ deſipuiſſe, vt nodum hũc diſſoluere neſciuerit. Nam ex ignorantia conſuetudinis ſcripturarum hic error illi obrepſit. Mos ſiquidẽ ſcripturæ ſacrę eſt, ſępe aliqua breui compẽdio narrare, & poſtea ad eadem latius diſſerenda redire. Niſi enim hunc eſſe ſacrę ſcripturę morem fateamur, multa incõmoda & fidei catholicæ repugnantia cogemur aſſerere. Oportebit quidem aſſerere, vt Philaſter Brixienſis propter huius obſeruationis ignorantiam aſſeruit, ſpiraculum illud vitę, quod Deus in faciem Adæ inſpirauit, non eſſe animã Adæ: quoniam 1. Gen. cap. dictum erat Adam creatum eſſe à Deo ad illius imaginẽ & ſimilitudinem, vnde ſequitur illum iam habere animam, quia iuxta illam, & non iuxta corpus, erat Dei imago. Cùm ergo iam tunc Adam animam habuiſſet, fieri non poſſe videbitur ſpiraculũ illud, quod poſtea dicitur Deum illi inſpiraſſe, eſſe animam. Oporteret igitur iuxta hanc Caietani argumentationẽ, ſpiraculum illud non iuxta literam, ſed parabolicè intelligere, ne anima bis producta eſſe dicatur. Verùm hoc non ita eſſe, nos Deo duce infrà oſtendemus in titulo de anima, hęreſi 2. Oportebit etiam concedere, ſi illa Caietani argumẽtatio valeret, hominis formationem de limo terræ, non eſſe vt litera ſonat intelligendam, ne Adam bis creatus eſſe dicatur. Nam ſicut cap. 1. libri Geneſeos Moſes dixerat fœminã eſſe creatam, ita etiam dixerat virum eſſe à Deo creatum. Maſculum (inquit ille) & fœminam creauit eos. Et cap. 2. ſicut de Euę formatione diſſerit, dicens illam eſſe eductam de coſta Adę, ſic etiã de Adæ productione tractat, docens illum de limo terræ fuiſſe formatum. Ne igitur Adam bis productus eſſe dicatur, oportebit, iuxta Caietani argumentationem, dicere illam Adę productionem eſſe parabolicè intelligendam. Nos tamen hos & plures alios ſimiles nodos facilè diſſoluimus, attendentes ad ſacræ ſcripturæ morem, quę ſępe ad ea, quę iam ſemel ſub compendio dixerat, redit vt apertius & fuſius illa narret. Fatemur quidem Euam ſexto die à Deo fuiſſe creatam ſicut Adam. Sed quia vtriuſq; formationem, hoc eſt, viri & mulieris, cùm varia fuiſſet, Moſes illo primo capite non expreſſerat, ideo iterum 2. cap. ſigillatim vtriuſq; ſexus productionem dicere decreuit. Non igitur bis productam mulierem dicit Moſes, quamuis verba illius iuxta literæ ſonum accipiantur: ſed quæ ſemel obſcurius ab illo dicta fuerant, iterum eadem repetit, vt apertius & plenius illa referant. Hanc aũt eſſe veram & gratã illius literę expoſitionẽ cõfirmo teſtimonio beati Auguſtini, qui lib. 6. ſuper Gene. ad literã cap. 2. ita inquit: Iam ergo de limo formatus erat, & illi iam ſoporato mulier ex latere iã facta erat, ſed hoc tũc commemoratũ nõ erat, q̃d nũc recapitulando cõmemoratũ eſt. Neq; enim ſexto die factus eſt maſculus, & acceſſu tẽporis poſtea facta fœmina: ſed fecit eum, inquit, maſculũ & fœminã fecit eos, & benedixit eos. Qũo ergo iam homine in paradiſo conſtituto, mulier ei facta eſt? An & hoc prætermiſſum ſcriptura recoluit? Nam ſexto illo die etiã paradiſus plantatus eſt, & ibi homo collocatus eſt, & ſoporatus eſt vt Eua formaretur, & ea formata euigilauit, eiq; nomẽ impoſuit. Sed hęc niſi per temporales moras fieri non poſſent. Non itaq; ita facta ſunt, ſicut creata ſunt omnia ſimul. Hactenus Auguſtinus. Ex his igitur omnibus clariſſimè patet, q̃vana & futilia ſint argumẽta, quę Caietanũ mouerũt, vt contra oẽs catholicos doctores ſentiens in hũc peſtiferũ incideret errorẽ. Et certè prudẽtius ille egiſſet, ſi ſuam fateretur ignorantiã, dicens ſe neſcire talibus argumẽtationibus reſpondere, quã propter illa cõtra omniũ concordem ſententiã preſumere.

ANGELVS.

Circa angelorum materiam vnum pręciſe errorem apud eos, quos euolui autores inuenio, qui aſſerit angelos non eſſe creatos à Deo, ſiue bonos, ſiue malos. Huius erroris primus autor ex eisqui Chriſtum ſemel profeſſi ſunt in baptiſmo (nam aduerſus hos ſolos arma ſumpſimus),

fuit

A fuit Hermannus Riſſuic. Hic (vt refert Bernardus de Lutzemburgo in ſuo catalo go hæreticorum) homo Batauus, ſiue (vt vulgari vocabulo vtar) Hollandinus fuit, qui in multos errores lapſus eſt: tandem cum pœnitentia duceretur, & palinodiam cantaret, miſericordiam cum aliqua iuſtitia conſecutus eſt, perpetuo carceri damnatus, anno domini. 1502. Verùm cùm poſtmodum carceres euaſiſſet, in priorem dementiam relapſus eſt, & multa etiam peiora quam prius effutiuit. Propter quod iterum captus anno domini. 1512. per inquiſitores prauitatis hæreticæ damnatus eſt, & curiæ ſeculari traditus, & ex eius mandato combuſtus eſt. Ex his ergo erroribus in quos Hermānus iſte prolapſus eſt, hic eſt vnus quo aſſerit angelos ſiue bonos ſiue malos à Deo non eſſe creatos, quia (vt inquit) nuſquam hoc ſcriptura aſſerit. Hic manifeſtus eſt error: quoniam de angelo malo clarè dicitur in libro Iob: Ecce Behemoth, quem feci tecum. At nomine Behemoth (vt Hieronymo & Gregorio placet) nullus alius intelligitur quam dæmon. Et in eodem libro de eodem dicitur: Ipſe eſt principium viarum Dei. Quod exponens beatus Gregorius ait: Quid enim vias Dei niſi eius actiones accipimus, de quibus per prophetam dicit: Non enim ſunt viæ meæ ſicut viæ veſtræ. Et principium viarū Dei Behemoth dicitur, quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Hæc ille. Et apud Ezechielem prophetam ſub nomine Aſſur regis de eodem dæmone dicitur: Omne lignum paradiſi non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini eius, quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſiſq; frondibus. Qui in multis condenſiſq; frondibus ſpecioſus eſſe factus deſcribitur, quia multis ſupernorum ſpirituum legionibus ſuperior creatus eſt. Præterea de omnibus angelis dicitur: Qui facit angelos ſuos ſpiritus. Per hæc enim prophetæ verba beatus Paulus in ea quæ eſt ad Hebræos epiſtola oſtendit Chriſtum Dei filium eſſe angelis ſuperiorem, quod ſcilicet Deus ange-

B los fecerit, Chriſtus autem factus non ſit. Sic enim ait: Et ad angelos quidē dicit: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammā ignis. Ad filiū aūt: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi. Quæ verba exponens Theophylactus, Angeli (inquit) creati ſunt, & ad eos illud refertur, qui facit. Filius verò nequaquam creatus eſt, nec de eo illud, qui facit, eſt dictū: quia potius rex ille & dominus & Deus eſt, quod planè thronus iſte teſtificatur, qui principatus eſt & imperij argumentum. Hæc Theophylactus. Accedit ad hæc quod dicitur apud Ioannem: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Aut ergo angelos eſſe factos à Deo concedat, aut ipſos eſſe nihil fateatur oportet. Ex manifeſta igitur ſcripturæ ignorantia prouenit dicere non poſſe colligi ex ſcriptura, angelos eſſe factos à Deo. Denicq; contra hanc hæreſim eſt expreſſa Eccleſiæ definitio. Nam concilium Lateranenſe ſub Innocentio terio celebratum, talem protulit definitionē: Vnum vniuerſorum principium, creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtranq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam. Hæc concilium Lateranenſe. quæ verba habentur in volumine Decretalium titulo de ſumma trinitate & fide catholica, capite Firmetur.

Hermannus Riſſuic.

Iob. 40.

Ibidē 3. Eſaiæ 55.

Ezec. 31.

Pſa. 103.

Heb. 1.

Ioan. 1.

ANIMA.

INter illa quę in hac luce ſub cœlo nobis incognita ſunt et magis abſtruſa, aīa noſtra eſt, adeò vt vere propter illā dicat beatus Bernardus: Ex meipſo cognoſco q̄ deus incōprehēſibilis ē, q̄a meip̄m nō cōprehēdo. Cui dicto Bernardi quodāmodo aſſentire videtur illud regij prophetę: Mirabilis facta eſt ſciētia tua ex me. Mirat̄ quidē propheta Dei ſapientiā quàm magna ſit, ex ſeipſo. Ex hoc enim q̄ ſeipſum homo nō cognoſcit, q̄ ta mē ſe credit aliquid ſcire, iuſtū eſt vt miret̄ ſcientiā illius qui omnia nouit, & nihil abſcōditum

Pſal. 138.

eſt ab oculis eius. Ex hoc ergo tam obtuſo intellectu animæ circa ſe ipſam cognoſcēdā, euenit vt plures de eius ſubſtantia eiuſq; qualitatibus orti ſint errores. Omitto eos quos philoſophi gētiles amplexati ſunt: nō enim cōtra eos nunc agimus, ſed cōtra eos qui Chriſtianā philoſophiā doctrināq; Euangelicā ſectari ſe iactāt. Qui errores non iuxta ordinem temporum quibus orti ſunt, ſed prout materia ipſa iuxta ordinem doctrinæ exigit, deſcribentur. Primus ergo error eſt, qui negat animam rationalem eſſe formam corporis humani, non abſolutè, ſed in quantum rationalis eſt. Concedit quidem animam rationalem eſſe formam corporis, non tamen ſub hac ratione qua rationalis eſt, quia per hanc rationem non poteſt informare corpus. Huius erroris patronus eſſe dicitur quidam Petrus Ioannis, qui multos errores abbatis Ioachim (de quo poſtea dicemus) ſuſcitauit, tempore Clementis papæ huius nominis quinti. Ad iſtum ergo errorem oppugnandum, quoniam de re non in vniuerſum theologica eſt ſermo, ne in ambiguo laboremus, id primum ſcire oportet, quid ſit forma. Forma eſt quæ dat eſſe rei, quæ ſcilicet adueniens materiæ, dat eſſe ipſi ſubſtantię, & iuxta quam fit ſpecierum differentia, qm̄ materia vna eſt eademq; ſpecie in oībus ſubſtantijs corporeis. Quòd ergo vna res ab alia differat ſpecie, varietas formæ eſt in cauſa, quoniā ab illa præcipue res capit eſſe, perfectioq; ipſius iuxta illam penſatur. Secundum hanc ergo formæ aſſignatam rationem manifeſtus eſt error, negare animā rationalem eſſe formam corporis humani etiam in quantum rationalis eſt. Ex eo nanq; ſequitur hominem ipſum minimè rationalem eſſe, quod eſt hæreticum. Nam quod homo rationalis ſit, aut habet à forma, aut à materia, non enim aliunde illi aduenire poteſt, cum eſſe rationalē non accidentaliter illi adſit, ſed eſſentialiter. Partes autem eſſentiales nullas alias habet præter materiā & formā. A materia certū eſt nō oriri quod homo rationalis ſit, cum hac ratione omnes ſubſtātias quæ ſimilē habēt cū homine materiam, oporteret eſſe rationales. Prouenit ergo à forma ſua quod homo rationalis ſit. Nam illa eſt (iuxta definitionē datā) à qua res ſuā habet perfectionē. At iuxta Petri Ioannis dictum anima rationalis in quantum rationalis eſt, nō eſt forma corporis, ergo ab illa homo nō habet quod ſit rationalis, quia ſub illa ratione (vt inquit) non eſt forma. A nulla ergo ſua parte eſſentiali habet quod ſit rationalis, poſtquā nec à materia, nec à forma, nō eſſet ergo ſimpliciter, iuxta dictū illius, homo cenſendus rationalis. Rurſus. Si anima in quantū rationalis eſt, non eſt forma corporis humani, ergo nec pars aliqua eſſentialis hominis: quoniam cū non ſit materia, non eſt aliqua quæ eſſe poſſit. Quòd ſi ſub hac ratione pars hominis non eſt, erit ergo ab homine neceſſario ſeparādū quicqd perfectiōis ſub hac occaſione illi tribui ſolet, qm̄ ab exteris nō capit perfectionē ſuā. Propter hanc enim cauſam homo imago Dei dicitur, qa imaginē in anima impreſſam eſſe ab omnibus cōceditur hac ſola ratione, qua rationalis eſt. Nō eſſet ergo homo imago Dei dicēdus. Non eſſet etiam dicendus liber, qm̄ ſublato ab homine eo quod rationale dicitur, etiam oportet ſeparare ab eo id quod eſt liberū, quoniam libertas ſine ratione eſſe nequit. Quòd ſi libertatē ab homine tollas, nulla eſt via per quā mereri aut demereri poſſit: quoniā id quod liberū nō eſt, nūquā à Deo imputatur ſiue ad pœnam, ſiue ad gloriā. Erit ergo neceſſario concedendū animam rationalē etiam in quantum rationalis eſt, eſſe formā corporis humani. Hic error damnatus eſt in cōcilio Viennenſi ſub Clemente 5. Cuius concilij definitio ponitur in lib. epiſt. Clementinarum tit. de ſum. tri. & fide catho. cap. vnico, ſub his verbis: Porro doctrinam omnem ſeu poſitionem temere aſſerentem aut vertentē in dubium quod ſubſtantia animæ rationalis ſeu intellectiuæ, verè ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam ac veritati catholicę fidei inimicā prædicto ſacro approbāt econcilio reprobamus, definientes, vt cūctis nota ſit fidei ſyncerę veritas, ac præcludatur vniuerſis erroribus aditus, ne ſubintrēt, q; quiſqs deinceps aſſerere, defendere ſeu tenere

Petrus Ioannis.

Forma.

Concilīū Viennenſe.

A tenere pertinaciter præsumpserit, quòd anima rationalis seu intellectiua non sit forma corporis humani per se essentialiter, tanquam hęreticus sit censendus. huc usque concilium Viennense.

SEcundus error (si modo error dici meretur) est, docens spiraculũ quod Deus spirauit in Adam, esse ipsam animam. Hæc assertio recitatur à Philastro inter hæreses, nullo tamen nominato illius assertionis autore. Tamen salua eius reuerentia, non video cur hanc assertionem hæresis nota signauerit. Primò quidem reperio hanc esse doctrinam plurium verè catholicorum doctorum asserentiũ spiraculum illud quod spirauit in faciem hominis, esse animam hominis, quam tũ caut insufflando creauit, aut creando corpori infudit. Vnde Chrysostomus homi. 11. super Genesim ait: Et vt doceat nos quòd formatũ illũ de terra misericordia domini, & rationalem animæ essentiam habere voluerit, per quam animal hoc absolutum & perfectum fieret: Inspirauit (inquit) in faciem eius spiraculum vitæ. Vitalem dicere vult operandi efficaciam, ei qui de terra formatus est, spiraculũ datum esse, & hoc substantiam animæ constitutam. vnde subdit: Et factus est homo in animam viuentem. Hæc Chrysostomus. Hoc etiam expressius dicit Eucherius, qui libro 1. super Genesim sic ait: Ideo dicta est spiraculum vitæ, quia & iste aer plerunq; dicitur spiritus: sed tamen spiritus vitæ non dicitur, quia caret vita. Quæritur autem vtrum Deus animam insufflando fecit: an eam quam fecerat, corpori dando potius insufflauit: Vtrunq; enim puto esse, nec habere aliquid quæstionis, quomodo siue insufflando fecerit animam, siue creando donauerit, nec de aliquo flatu suo, nec de seipso, sed ex nihilo aut sufflando creauit, aut creando corpori insufflauit: non quia illud spiraculum conuersum est in animam viuentem, sed operatum est animam viuentem. Hucusq; Eucherius. Hoc idem dicunt Hugo cardinalis & Nicolaus Lyranus in suis expositionibus super Genesim: quorum dicta Gene. 1.

B nolui hic inserere, quia eorum libri passim habentur. hi tamen omnes viri catholici sunt. Iam opus est vt respondeamus his quæ pro se Philaster adducit. Primò enim ait inspirationem esse diuini spiritus quandam gratiam, ac propterea dicit spiraculũ illud esse gratiam datam animę. Adæ post eius creationem, quemadmodum (vt ait) apostolis post resurrectionem insufflans dixit: Accipite nõ animam, sed spiritum sanctum. Deinde adducit ex scriptura, nomine spiritus gratiam Dei designari, vt in primo Regum legitur de Saul quòd recessit ab eo spiritus Domini, & immundus spiritus fatigabat eum. Et quod alibi legitur, in malignam animam non intrare spiritum sapientiæ. Certè hæc omnia parum vrgent, & in æquiuoco laborat. Ex ignorantia siquidem multiplicis significationis huius nominis spiritus procedit. Aliquando enim aer in scriptura vocatur spiritus, vt ibi: Spiritus procellarum pars calicis eorum. Et alibi: Dixit & stetit spiritus procellarum. Et iterum in tertio Regum: Ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum. non in spiritu dominus. Aliquando etiam omnis anima, siue ea rationalis sit, siue irrationalis, vocatur spiritus, vt in Genesi legitur: Mortua est omnis caro quæ habebat in se spiritum vitæ. Aliquãdo sola anima rationalis vocatur spiritus. Sic enim de Christo legimus: Inclinato capite emisit spiritũ. i. animam quam ipse propria potestate emisit, sicut prius dixerat: Potestatẽ habeo ponẽdi animã meam, & iterum sumendi eam. Aliquando etiã sumitur spiritus pro tertia persona diuina. Hoc autẽ rarissimè inuenitur, vt absolutè nomẽ spiritus pro Deo sumatur, nisi cum quadã contractione, vtputa dicendo, spiritus domini, aut spiritus sanctus. Adæ ergo datũ est spiraculum vitæ, i. anima, quod manifestè cõuincitur per id quod subiungit, & factus est homo in animam viuentẽ. Per hoc enim homo factus est animal viuens, quod Deus spirauit in faciem eius spiraculũ vitæ. In Apostolis autẽ, cum insufflat & dicit: Accipite spiritum sanctum: non addit scriptura, & facti sunt in animas viuentes, sicut de Ioan. 20. 1. Re. 16. Sapiẽ. 1. Psal. 10. Psa. 106. 3. Re. 19. Ioan. 19. Ioan. 10. Ioan. 2.

cut de Adam dixerat. ideo flatus ille non ad vitæ naturalis donationem referendus est, quemadmodum cùm spirat in faciem Adæ, sed ad vitæ spiritualis, hoc est gratiæ cuiusdam largitionem. Magnum est ergo discrimen inter eum flatũ quo spirat Deus in faciem Adæ, & eum quo in Apostolos spirauit: quoniam hic ad spiritalem quandam vitam, ille vero ad vitam naturalem, quę per animam fit, referen-
1. Cor. 15 dus est, quod ex beati Pauli verbis apertè conijcere licet, qui ait: Factus est primus homo in animam viuentem nouissimus autem Adam in spiritum viuificantem. Ibi enim Paulus discrimen ponit inter primum & secundum Adam, scilicet Christum. Quòd si spiraculum illud quo primus homo factus est in animam viuentem, esset quædam spiritualis gratia, esset etiam primus homo factus in spiritum viuificantem: atq; ita non esset tale inter eos quale Paulus assignat discrimen. Si autem adhuc contendat per hoc quod scriptura asserere videtur hominem integre formatum antequam inspirasset in faciem eius Deus, ergo ante spiraculum illud oportet ꝗd homo habeat animã, eò quòd homo sine anima esse nequit. Sic enim
Gene. 1. scriptura ait: Formauit Deus hominem de limo terræ. ecce hominem iam formatum: & continuo subditur, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ex quo videtur aliud esse spiraculum, aliud autem anima. Quibus respondemus concedentes hominem sine anima esse non posse: his tamen non obstantibus, quotidiani quadam lege sermonis dici solet, talis homo est in gloria, cùm tamẽ sola anima ibi nunc quiescat. hoc aut illo loco homo ille sepultus est, cùm tamen hoc ad solum corpus referri possit. Nec istum modum loquendi abhorrent sacræ literæ. Nam animam sæpe interiorem hominem vocant, corpus verò exteriorem, tanquam duo sint homines, cum simul vtrumq; vnus sit homo. Ex hoc igitur negocio argumentum sumere licet, non esse facilè de hæresi pronunciandum, etiam si testimonium adsit alicuius viri quantumlibet docti. Nam beatus Augustinus in prologo sui lib. de hæresi, ad Quoduultdeum, testatur hunc Philastrum multas assertiones inter hæreses annumerasse, quę minimè hæreses censendæ sunt. Et quantum ad hanc assertionem spectat, in lib. 13. de ciuitate Dei, cap. 24. irridet eos qui credunt spiraculum quod spirauit Deus in faciem Adæ, esse quandam gratiam animæ Adæ collatam, & non potius ipsam animam.

TErtia de hac re hæresis est quæ docet hominis animam esse prius formatam quam corpus. Hunc errorem beatus Hieronymus tribuit Ioanni episcopo Hierosolymitano in quadam epistola quam scripsit ad Pammachium aduersus errores præfati Ioãnis. In eundẽ errorẽ lapsus est Philaster Brixiensis, qui tã firmiter illi adhæsit, vt in suo libello de hæresi, dicat esse hæresim, asserere prius esse corpus Adæ formatũ, deinde animã creatã & illi insertã. Et hãc suã sententiam Philaster persuadere conat̃ per id quod in lib. Geneseos cap. 1. dicitur. Et creauit Deus hominem ad imaginẽ suã. Quia enim iuxta animã homo est imago Dei, & non iuxta corpus, putauit Philaster tunc de animæ creatione solum agi. Cum autẽ in 2. cap. eiusdẽ lib. dicitur: Formauit igitur dñs Deus hoiem de limo terræ, tunc credit de sola corporis formatione Mosen loqui. Et hac ratione motus censet fide tenendũ esse, prius animã creatã esse, & corpus deinde plasmatũ. Ex praua ergo scripturæ intelligentia hęc hæresis, sicut alię, oritur. Nõ enim intellexit bonus ille homo, q̃ vtroq; illo loco scriptura loquitur de totius hominis formatione: & scripturę sacræ morẽ esse, aliqua per anticipationẽ semel sub cõpẽdio dicere, & postea ad illa lõgius differẽda redire. Dixerat eñ prius hominẽ esse à Deo ad sui imaginem creatũ: sed vnde factus fuerat, an ex nihilo, nõ dixerat. Ideo 2. ca. iterũ hominis formationẽ repetit, vt largius & expressius de ea loquatur. Nam q̃. 1. ca. non de solius corporis, sed de totius hoĩs formatione fiat sermo, ipse verborũ ordo satis apertè indicat. Sic enim ait: Et creauit Deus hominẽ ad imaginẽ suã: ad imaginẽ Dei creauit illũ: masculũ & fœminã creauit eos. Ecce vides sexus distinctionẽ, masculum

videlicet

A videlicet & fœminam. At hæc ſexus diuerſitas in corpore ſita eſt, non in anima: quò fit, vt tunc ſit corpus formatum, cum ſexus diſtinctio exprimitur. Quòd autem prius ſit corpus formatum, deinde anima creata, verba quæ in ſecundo cap. narrantur, ſatis apertè oſtendunt. Hæc enim referunt: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ: & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & factus eſt homo in animam viuentem. Cùm dixit hominem formatũ de limo terræ, corpus hominis expreſſit: quoniam anima non eſt facta de limo terræ, ſed corpus. Dicens, inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, animam declarauit: quoniam hæc (vt in præfata hæreſi docuimus) eſt ſpiraculum vitæ quod Deus inſpirauit in faciem Adæ. Cùm ergo conſtet ex ipſius literæ decurſu, prius fuiſſe hominem formatum de limo terræ, & poſtea in faciem illius Deum inſpiraſſe ſpiraculum vitæ, conuincitur inde, corpus fuiſſe prius plaſmatum, & deinde animã fuiſſe à Deo creatam. Hanc eandem ſententiam confirmat beatus Hieronymus in præfata epiſtola ad Pammachium, ſic inquiens: Si fuit anima antequam Adam in paradiſo formaretur, in quolibet ſtatu & ordine & vixit & egit aliquid (neq; enim poſſumus incorporalem & æternam in modum glirium immobilẽ torpentemq; ſentire) neceſſe eſt vt aliqua cauſa præceſſerit, cur quæ prius ſine corpore fuit, poſtea circundata ſit corpore. Et ſi animæ eſt naturale, eſſe ſine corpore, ergo contra naturam eſt eſſe in corpore. Si contra naturã eſt eſſe in corpore, ergo reſurrectio corporis contra naturam erit. Sed non fiet reſurrectio contra naturam, ergo iuxta ſententiam veſtram, corpus quod contra naturam eſt reſurgens, animam non habebit. Hæc Hieronymus: qui non ſolũ quæ diximus aſſerit, ſed argumentis pluribus noſtram, hoc eſt catholicam ſententiam confirmat. Deniq; Leo papa huius nominis primus de hac re ſententiam protulit. Nam in quadam epiſtola ad Aſtorigenſem epiſcopum, quæ eſt in ordine 71. in qua errores Priſcillianiſtarum
B damnat, poſtquam decimo loco recenſuit quendam illorum errorem quo dicunt animas hominum prius in cœlo fuiſſe, & inde propter ſua peccata fuiſſe delapſas, & humanis corporibus inſertas, hęc verba ſubnectit: Quam impietatis fabulam, ex multorum ſibi erroribus texuerũt: ſed omnes eos catholica fides à corpore ſuæ vnitatis abſcidit, conſtanter prędicans atq; veraciter, quod animę hominũ priuſq; ſuis inſpirarentur corporibus, non fuerent: nec ab vllo incorporantur, niſi ab opifice Deo, qui & ipſarum eſt creator, & corporum. Hæc Leo papa, vir quidem ſanctus iuxta ac doctus. Et de hac re pro illius qualitate ſatis me dixiſſe arbitror. Aduerſus hanc hæreſim nullum alium ſcriptorem reperi præter beatum Hieronymum in ea epiſtola quam ſuprà citauimus: quo loco non plura aduerſus illã dicit, quam paucula illa quæ proximè præfati ſumus.

QVartus error aſtruit animam eſſe aut Dei ſubſtantiam, aut ex Dei ſubſtantia. Hoc monſtrũ inuentum eſt quorundã hæreticorum qui Gnoſtici ſunt appellati, vocabulo à ſciẽtia, quã iactabãt, conficte. Horũ principẽ alij aliũ tradunt. Philaſter ſiquidẽ aſſerit eos à Nicolao diacono, de quo in Actis apoſtolicis fit mentio, duxiſſe originẽ. Irenæus autem in lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 24. eorum autorem fuiſſe Carpocratẽ aſſerit: de quo poſtea dicemus. Irenæo magis crediderim, eò q; doctior, diligentior, atq; vicinior illis tẽporibus fuerit. Hunc eundẽ errorem poſtea ſuſcitarũt Manichæi, quorũ dux fuit Manes quidã, iuxta nomẽ ſuum inſaniẽs, nã μαίνεσθαι Græcis inſanire ſignificat. Quare diſcipuli eius in Græcia (vt ait Auguſtinus) nomẽ inſaniæ, quaſi doctiores, & eo ipſo mẽdaciores, vitãtes, gemina tan, Mannichæũ, quaſi manna fundentẽ, pro Manichęo. i. inſano appellauerũt. Hic igit Manes natiõe Perſa, vita & moribus barbarus fuit, tã acer ingenio, vt inſanire, vel dęmone adimpleri videret: atq; inſtinctu dęmonis agitatus inuiſam & execrabilẽ oĩbus hereſim docuit. Chriſtũ ſe eſſe mẽtitus eſt, ipm etiã paracletũ ſe eſſe aliqn dicebat. Ẽlatus itaq; hac inſania, ad ſimilitudinẽ Chriſti, 12. diſci. eligẽs, ad prædi-

Gnoſtici

Manichæi.

ad prædicandum mittebat, dogmata ſtulta & impia, à diuerſis hæreticis, qui iam prius extincti fuerant, mutuata, ſeminauit, & noſtro orbi Perſica venena propinauit. Ex hoc ergo Manete, Manichæorum hæreſis orta eſt, tempore Probi Imperatoris, & Felicis papæ: quæ hæreſis valde Eccleſiam infeſtauit, & longo tempore durans plures prouincias infecit. Ab his enim numeroſa hæreticorum colluuies progreditur. Multi nanq; hæretici ſub hac hæreſi militarunt, quamuis aliis nominibus appellati ſunt. Ad Manichæos ſiquidem pertinent Audiani, ab Audeo Syro ſic dicti, de quo agitur memoria lib. 7. hiſt. tripartitæ, cap. 11. Apocaritæ, Brachitæ, Dicartitæ, Taſcodrogitæ, Teſalitæ, Tetraditæ, de quibus omnibus fit mentio. C. de hæreticis & Manichæis, alij etiam plures viri alioqui docti, vt Fauſtus, Felix, contra quos diuerſas habuit beatus Auguſtinus diſputationes, diuerſoſque ſcripſit tractatus. Hi ergo Manichæi conuenerunt in vnũ cum gnoſticis aduerſus dominum, & aduerſus fidem, quã ille per Apoſtolos & prophetas nos docuit: dicentes animam hominis eſſe Dei ſubſtantiam. Cõtra hunc errorẽ eſt primo illud, quod paulò antè pertractauimus ex lib. Geneſeos: Formauit Deus hominem de limo terræ, & ſpirauit in eo ſpiraculum vitæ, quod ſpiraculũ ſeperius oſtendimus eſſe animam ipſam, per id quod ſubditur: Et factus eſt homo in animã viuentem. Si anima ergo eſt illud ſpiraculum quod ſpirauit Deus in faciẽ Adæ, ſequitur eam non eſſe de Dei ſubſtantia, quemadmodum flatus ex ore hominis prodiens non eſt de ſubſtantia hominis, ſed ex aere circunfuſo. Sicut ergo nos poſſumus non de noſtra natura qua homines ſumus, ſed de iſto aere circunfuſo, quem inſpirando & reſpirando trahimus & expellimus, flatum facere cum ſufflamus: ita omnipotens Deus, non de ſua natura, neq; de ſubiacenti materia, ſed etiã de nihilo potuit facere flatum, quẽ corpori hominis inſerendo, inſpiraſſe vel inſufflaſſe cõuenientiſſimè dictus eſt. Quod ſi fortè ex hoc contendant animam eſſe æqualem cum Dei ſapientia, de qua dicitur: Ego ex ore altiſſimi prodij: huic obiectioni reſpondemus quod non dicitur ſapientiã ore Dei efflatã fuiſſe: ſed ex ore eius prodijſſe. Deinde non omnia quæ ex Dei ore prodeũt, oportet ea æqualia eſſe. Nam in Apocalypſi legimus Dominum dicentem cuidam: Vtinam frigidus aut calidus eſſes, ſed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Præterea ſi animam Deus ex ſua ſubſtantia feciſſet, ſitq; anima eiuſdem ſubſtantiæ cuius eſt Deus, neceſſarium eſt vt eaſdẽ habeat proprietates quas Deus: quemadmodũ pater & filius, videlicet Ioannes & Petrus, quoniã eiuſdem ſunt ſubſtantiæ, in eademq; ſunt ſpecie, eaſdem etiam habent proprietas, præcipuè eas quæ naturaliter adſunt, & minimè ſeparari poſſunt: vt gratia exempli, ſi vnus rationalis, & alter: ſi vnus riſibilis, & alter: ſi vnus mortalis, & alter. At multæ ſunt proprietates quas Deo neceſſariò tribuimus, q̃ animę nullo pacto cõuenire poſſunt. Deus enim eſt omnipotens, anima autem noſtra non ſolum non poteſt omnia, verum pauciſſima ſunt quæ poteſt. Deus eſt immutabilis, iuxta illud: Ego Deus, & non mutor, & alibi: Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. In anima autem noſtra quot ſunt bone Deus mutationes? Modo hilaris, modo triſtis: modo iracunda, modo manſueta: aliquando vult, aliquando idem non vult: modo aliquid amat, poſtmodùm illud idem odio proſequitur: nunc vitijs dedita, nunc virtutibus ſtudens. Non enim immerito dixit Iob, nunquam in eodem ſtatu hominem permanere: quod nõ minus verum eſt de anima, quam de corpore. Si ergo hæc animæ conueniunt, quæ neceſſario Deo repugnant, conſequens eſt animam non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum Deo, nec aliquo modo ex ſubſtantia diuina procedere. Verum poſt hæc omnia audiamus quid Eccleſia in hac re definierit, quoniam iuxta ſuperius dicta, Eccleſiæ definitioni velut diuino oraculo obediendum eſt. Concilium ſiquidem Braccaren, primum cap. 5. ſuorum Decretorum ſic definit: Si quis animas humanas vel angelos ex Dei credit ſubſtantia

Audiani. Apocaritæ, Brachitæ. Dicartitæ. Taſcodrogitæ. Teſalitæ Tetraditæ.

Eccl. 24.

Apoc. 3.

Mala. 3. Iacob. 1.

Iob. 13.

extitiſſe,

A extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Ne ergo cum Manichæis & Priscillianistis anathemati aliquis subiaceat, Ecclesiæ obediat opor tet, dicenti animas à Deo creatas esse non ex Dei substantia, aut ex subiacenti ma teria, sed ex nihilo. Et Leo primus huius nominis pontifex epistola septuagesima prima cap. 5. sic ait: Quinto autem capitulo refertur, quod animam hominis diui næ asserant esse substantiæ, nec à natura conditoris sui conditionis nostre distare naturam. Quam impietatem ex philosophorum quorundã & Manichæorũ opi nione manantem, catholica fides damnat, sciens nullam tam sublimem tamq; præ cipuam esse facturam, cui Deus ipse natura sit. Hæc Leo papa. Et multa alia ad hanc rem pertinentia eo loco dicit, quo de Priscillianistarum erroribus tractat.

QVintus error est qui docet animas nõ creari à Deo. Hic autem error adhuc diuisus est, sicut solenne est hæreticis nusquã tenere vnitatẽ. Quidam enim dicunt animas factas esse ab angelis, factasq; ex igne & spiritu. Huius erroris auto res fuerũt Seleucus & Hermias Galatæ, vt ait Philaster, à quibus Messalianorum hæresis orta est, vt dicitur in 7. lib. hist. tripartitæ. cap. 11. Alij autẽ dicunt animam filij fieri ab anima patris, quemadmodum corpus ex corpore. Huius erroris au tor extitit Tertullianus, vt ait beatus Augustinus in lib. de hæresibus ad Quod uultdeum cap. 86. Quis autem is fuerit, qualisq; eius doctrina, cũ ex alijs, tũ etiam ex lib. illustrium virorum beati Hieronymi plenius discere potes. Huius senten tia est, animam hominis esse corpoream, quãuis immortalem & ex anima patris velut corpus ex corpore generari. Hunc errorem docuit Apollinaris quidam Alexandrinus, de quo fit mentio in 5. lib. historiæ tripartitæ cap. 44. Hunc eundẽ errorem tenent Luciferiani, à Lucifero quodam Caralitano episcopo eorum prin cipe sic nominati, de quo in 10. lib. historiæ Ecclesiasticæ per Ruffinum addito fit mentio, nec tamẽ iste error illic ei tribuitur. Verùm Guido carmelita dicit hunc B errorem esse Luciferianorum: nescio tamen quos autores in hac parte secutus sit: D quoniam beatus Augustinus in libro de hæresi ad Quoduultdeum cap. 81. de eis differens, dubius est in primis an sit hæc eorum assertio. Deinde etiam dubitat an dato quod eam tenuerint, propter illã censendi essent hæretici. Et de Tertulliano loquens loco proximè citato, cumq; errorem hunc illi tribuat, dicit tamen nõ propter assertionem hanc esse clamatum hæreticũ, sed quia ad Cataphrygarũ sectam accedens, secundas nuptias velut adulteria damnauerit. Nam idem beatus pater Augustinus sæpissime anceps est & dubius quid de animæ origine sentiendum sit. Credit enim (vt ipsemet fatetur in epi. de hac re ad Hieronymũ per Orosium presbyterũ missa, & in epistola ad Optatum) animas à Deo creari, & non ex tra duce velut corpus generari: an autem ad hoc credendũ fides catholica nos cogat, ipse dubitat: quoniam (vt ait) nullus est sacræ scripturæ apertus locus qui hoc con uincat. Si enim quis adferat illud Psal. Qui fingit spiritũ hominis in ipso. et illud: Qui finxit sigillatim corda eorũ: his duobus testimonijs responderi potest, quod fingere dicimus eum qui ex præexistenti materia aliquid facit: sicut solemus ap pellare figulos eos artifices qui ex massa terrea vasa conficiunt, ac proinde quãuis ex illis autoritatibus optimè conuincatur hæresis dicẽs animas non creari à Deo, sed ab angelis, vt dixerunt Seleucus & Hermias: nõ tamen conuincitur eas à Deo produci ex nihilo, quoniam fingere id non sonat. Magis siquidẽ est creare quam fingere, & tamen non semper creare in sacris literis sumitur pro eo quod produ cere ex nihilo: quod vel ex eo loco psalmi patere potest vbi dicitur: Cor mundum crea in me Deus. Nam ibidem creari petit anima, quæ iam existit. Et in alio loco dicit: Emitte spiritum tuũ, & creabuntur. Si ergo iam existens creatur, per nouæ iustitiæ receptionem: quid prohibet vt iam existens fingi dicatur eò quòd aliquid nouũ acquisierit? Quòd autẽ in Ecclesiaste legitur: Et reuertet̃ puluis in terram suam sicut erat, & spiritus reuertetur ad dominũ suũ qui dedit illũ, hic locus etiam manife-

Seleucus Hermias Messaliani.

Tertullianus.

Apollinaris. Luciferiani.

Psal. 32.

Psal. 50. Psa. 103.

Eccl. 12.

manifestissimè conuincit animam produci à Deo, sed quod anima ab eodem ex nihilo producatur, non ostendit, imò (vt Augustinus ait) facilè huic obiectioni respondetur, corpus in terram de qua factum est primum hominis corpus, reuerti, sed spiritū ad Deum, à quo facta est prima hominis anima. Dicent enim hi qui hunc tutantur errorem, quod sicut nostrum corpus quamuis ex illo primo corpore propagatū sit, eò tamē redit vnde ipsum primū corpus effectū est: sic anima nostra quamuis ex prima anima propagata, non ad nihilum, quia immortalis est, sed ad Deum redit, à quo prima anima facta fuerat. Vnde Augustinus in epistola ad Hieronymum superius memorata de hac sententia loquens, sic ait: Nolo mihi dicatur pro hac sententia debere accipi quod scriptū est: Qui finxit spiritū hominis in ipso. &, qui finxit sigillatim corda eorum. Aliquid fortissimum atq; inuictissimum requirendum est, quod nos non cogat Deum credere vllarum animarū sine culpa aliqua damnatorem. Et parum infra. Nec illud quod in Ecclesiaste scriptum est: Tunc conuertetur in terrā puluis sicut fuit, & spiritus reuertetur ad dominum qui dedit illum: istam confirmat sententiam, quā volumus esse nostram. Hęc Augustinus. Et in epistola ad Optatū de origine animarū sic ait: Sed vbi res naturaliter obscura nostrū modulū vincit, & apertè diuina scriptura nō subuenit: temerè hinc aliquid definire humana coniectura præsumit. Secundū vitas autem quas proprias habere incipiūt, nouos homines dicimus nasci, siue anima, siue corpore. At verò secundum originale peccatum veteres nascuntur, ideo baptismate renouantur. Aliquid ergo certū de animæ origine nondū in scripturis sanctis reperi. Nam hi qui nouas sine vlla propagine asserunt animas fieri, inter testimonia quibus id nituntur ostendere, ponunt etiam illa duo quæ paulò antè commemorauī: Qui fingit spiritum hominis in ipso. &: Qui finxit sigillatim corda eorum, de quibus vides quemadmodum possit à resistentibus responderi. Hucusq; Augustinus. Quamuis ergo Augustinus credat animas nō fieri ex traduce, sed ex nihilo à Deo produci, ad hoc tamen credendū dicit nullā esse sacræ scripturæ cogentem autoritatē. Et beatus Eucherius Lugdunēsis episcopus, qui Augustino centū annis & aliquanto amplius posterior fuit, lib. 1. super Gene. exponens illud: Et ædificauit dñs Deus costam quā tulerat de Adam, in mulierē, sic ait: Quæritur vtrum fœmina de latere viri formata, ex eius anima acceperit animam: Et vtrum sicut caro nascentiū ex carne, sic animæ ex animabus procreentur: An nouæ semper creentur à Deo ex nihilo: Quæ quæstio in definiendo difficilis est, quia nihil est à sanctis viris, vel scripturarum autoritate manifestius pronunciatū. Hæc Eucherius. Cæterū beatus Thomas in sua summa contra Gentiles lib. 2. cap. 86. hanc materiam pertractans, dicit esse errorem animas ex propagine velut corpora deriuari: post cuius erroris oppugnationem subnectit hunc fuisse Appollinaris errorē. Nec tamen is à precedentibus sanctis viris aliqua ex parte recedit, nec aliqd certius de anima adfert. Nam quamuis beatus Thomas dicat esse errorem, non tamen dicit esse hæresim. Lata est differentia inter hæresim & errorē: quoniam etsi omnis hæresis sit error, non tamen vice versa oportet vt omnis error sit hæresis censendus, vt in principio huius operis docuimus. Atq; hoc ipsum sensisse visus est sanctus doctor cùm appellauit errorem, quia aduersus illum disputans, solum argumentationibus merè philosophicis agit, nullas scripturæ autoritates adferens, quoniam contra Gentiles in illo operis libro agebat, non contra hereticos. Hinc ergo colligere hoc vnum valebimus, hanc assertionē Tertulliani & Apollinaris, si aliqs sit sacræ scripturæ locus apertus, aut Ecclesiæ definitio cui repugnare ostendatur, esse hæresim censendam, si autē nullus scripturæ locus, aut Ecclesiæ definitio in hac parte reperiat cui repugnet, etsi non sit hæresis appellāda, dicetur tamē error: cū cōstet ex physica ratiocinatione eā longissimè à veritate distare. Ad quod persuadendum, post eas quas beatus Thomas adfert argumentationes loco

Gene. 2.

proxime

A proxime citato vnam ex meo capite in medium producam, quæ maxime ad rem confirmandã facit. Si anima ex anima propagatur, vt corpus ex corpore, aliquod ſemen oportet à parentibus decidere in coitu vnde anima ſeruetur, ſicut ſemẽ decidit ad corporis formationem: alioqui dicetur anima ex nihilo produci, & nõ ex propagine, ſi nihil à parentibus deciſum eſt vnde ipſa formetur: At cum ſæpè eueniat, vt ſemina ſine vllis conceptibus irrita permaneant, & coitus ſine vlla prolis generatione fruſtrati ſuccedant: quærendum tunc eſt quid de animæ ſemine factum ſit, an pereat an maneat: Si illud perire aſſeris, animam oportebit etiam te dicere eſſe mortalem: quia impoſſibile eſt vt cuius cauſſa & ſemen mortale eſt, ipſum immortale ſit. Quòd ſi illud perire negas, quin potius manere contendis: quare anima non generatur, cùm ſemẽ illius deciſum ſit vnde propaganda erat? Nunquid dicendum erit ſicut de corpore, ideo animam non generari, quia qualitates diſponentes ad eius generationem requiſitæ defuere: ita vt ſicut ex nimia frigiditate mulier quamuis ſemine viri recepto nõ cõcipit, ita etiã anima quantũuis eius ſemine in ventre matris recepto, ob defectum alicuius ſimilis qualitatis requiſitæ non producatur? Quo conceſſo erit neceſſariò dicendum animę ſubſtantiam ex aliquibus qualitatibus pendere, tam in generatione, quàm in eius conſeruatione, ita vt illis ſemini eius adhibitis ſubſequatur animæ generatio: illis ſemotis anima nec generari nec ſubſiſtere queat. At cum qualitatibus illis aliquæ reperirentur contrariæ (quoniam alioqui nihil obſtaret quò minus ſemine deciſo, ex ſemine ipſo cui maximè animæ conueniunt, orientur, ſi nihil aliud eſſet illarum ortui repugnans) oporteret qualitates illas corruptioni eſſe ſubiectas, quibus corruptis neceſſariò tunc anima corrumperetur. Atq; ita oporteret animã fateri eſſe mortalem. Verũm etſi hæc collectio maximè perſuadeat, vehementerq; vrgeat, non tamen cogit vt ex ea oporteat dicere iſtorum aſſertionem eſſe hæreticã: quo-
B niam in cauſſa fidei efficaciores ſunt autoritates, quam quęcunque phyſicæ argumentationes, dicente Hieronymo in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum: Fides pura & aperta confeſſio non quærit ſtrophas & argumenta verborum. Quod verò ait Tertullianus animam eſſe corpus, ſi ita intellígat, eſſe corpus, vt partes habeat, in parteſq; ſcindi poſſit, quarum vna in vno ſit loco, altera in alterot hoc manifeſtè cõuincitur eſſe hæreticũ, per hoc quod ſacræ literæ docẽt animam eſſe ſpiritũ. At quod ſpiritus eſt, corpus nõ eſt, nec eſſe poteſt. Dominus ſiquidem poſt reſurrectionem ſuã diſcipulis apparens, illiſq; exiſtimantibus eum ſpiritum eſſe, dixit: Videte manus meas, & pedes, qa ego ipſe ſum. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Animam autẽ eſſe ſpiritum, pluribus ſcripturæ teſtimonijs comprobatur. Salomon enim in Eccleſiaſte ait: Quis nouit ſi ſpiritus filiorũ Adam aſcendat ſurſum? Et dominus animam ſuam in morte commendans patri ait: In manus tuas domine cõmendo ſpiritum meum. Et liberã promptãq; voluntatẽ ſe habere ad paſſionẽ ſubeundã oſtendẽs, ait: Spiritus promptus eſt, caro aũt infirma. vbi nomine ſpiritus ſignauit animam. Et Paulus carnis & animæ pugnã deſcribens, ait: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Anima ergo non poteſt eſſe corpus, cùm ſit ſpiritus.

Luc. 24. Eccle. 3. Luc. 23. Mat. 26. Galat. 5.

* Sed opus eſt iam vt contra Meſſalianos aperta ſacræ ſcripturæ teſtimonia proferamus, quibus conuincamus animam hominis nõ ab angelis (vt illi dicunt) ſed à Deo creatam fuiſſe. Primò illud eſt manifeſtum quod de creatione hominis Moſes refert dominũ dixiſſe: Deus enim dixit: Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtrã. Et poſt pauca dicit Moyſes. Creauit itaq; Deus hominem ad imaginẽ ſuam. Fortè dicent Meſſaliani quod per illud verbũ, faciamus, Deus loquiť ad angelos quos voluit eſſe participes creationis animarum. Sed hoc facile cõuincitur eſſe falſum: quia ad quorũ imaginẽ factus eſt, illis dicit faciamus. Non eſt autẽ factus homo ad imaginẽ angelorũ, ſed ad imaginẽ Dei, ergo non angelis

*

Gene. 1.

ſed alijs perſonis diuinis dicit Deus pater: Faciamus hominem ad imaginem & C
ſimilitudinem noſtrã. Præterea, illud eſt manifeſtius quod poſtea in eodẽ libro
de creatione hominis differens Moyſes ait: Inſpirauit (inquit ille) in faciẽ eius ſpi-
raculũ vitæ. At ſpiraculũ illud fuiſſe animã quã Deus corpori Adæ infuderat, iam
ſupra hæreſi ſecunda ex ſacris doctoribus oſtendimus. Deinde, plurima ſunt ſa-
cræ ſcripturæ teſtimonia quæ docent Deum eſſe omnium creatorẽ: ergo etiã ani
Sap. 1. marũ. Salomon ait: Creauit Deus vt eſſent omnia. Et Paulus ad Hebræ. ait. Qui
He. 13. omnia creauit Deus eſt. Et vigintiquatuor ſeniores in Apocalypſi Ioannis adoran
Ap. 4. tes Deum, dicunt: Dignus es domine Deus noſter accipere gloriã & honorem
& virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatẽ tuam ſunt & creata ſunt.
Demùm contra hanc hæreſim ſunt plures Eccleſiæ definitiones. Leo papa in epi-
ſtola ad Toribium Aſtoricenſem epiſcopũ ait: Animæ hominũ priuſq; ſuis inſpi-
rarentur corporibus, nõ fuêre: nec ab vllo incorporantur niſi ab opifice Deo, qui
& ipſarum eſt creator & corporũ. Hæc ille. Symbolũ Nicæni cõcilij ait: Credimus
in vnũ Deum patrẽ omnipotentẽ omniũ viſibiliũ inuiſibiliumq; factorẽ. Eidem
ſententiæ ſubſcribit Conſtantinopolitanũ concilium. Eadem ſententia apertius
declaratur in cõcilio Lateranenſi ſub Innocentio. 3. celebratũ, cuius decretũ quia
iam ſupra in titulo de angelo citauimus, ideo nõ eſt opus vt hic iterũ repetatur.]

SExta hæreſis eſt quę aſſerit animas ſceleratorum hominũ poſt mortẽ conuer-
ti in dæmones, & in quæcunq; animalia bruta ſuis meritis congrua. Hanc hæ-
reſim recitat Philaſter, nullo tamen illius nominato autore. Et Guido carmelita
longo ſatis tẽpore poſterior in ſuo lib. de hæreſibus, cap. 76. inter hæreſes innomi
natas, quarum nõ eſt certus autor, eam recenſet. Verùm de hoc Guidone valdè
miror, quod eam ſine nomine poſuerit, præcipue cũ legerit (vt credi par eſt) Aug.
in lib. de hęreſibus ad Quoduultdeum. Hic enim etſi cap. 78. iſtum errorem ſine D
nomine autoris ſcribat, ſequens Philaſtrũ in illa parte: poſtea tamen eas recenſens B
hæreſes quæ nec à Philaſtro nec ab Epiphanio commemorantur, cap. 86. de Ter-
tulliano differens ait Tertullianũ ſenſiſſe animas hominũ peſſimas, poſt mortem
in dęmones verti. Et idẽ Guido cap. 63. de erroribus Tertulliani ſcribens, hũc er-
rorẽ illi tribuit: quapropter miror qualiter poſt modũ inter innominatas hæreſes
eam locauerit. Tertullianus ergo ſenſit animas hominũ, nõ omnes, vt Guido in-
differenter illi tribuit, ſed animas hominũ peſſimas poſt mortẽ conuerti in dæ-
mones. An autẽ ipſe dicat eas cõuerti etiã in pecudes, Auguſtinus tacet, & mihi nõ
eſt certum. Quòd ſi neget, erit in hac ſola parte hęc hæreſis ſine nominato patro-
no. Quid autẽ Tertullianũ mouere poſſit vt in hunc errorẽ laberetur, certè nõ vi-
Ioã. 8. deo: niſi fortè illud quod dñs apud Ioannem Iudęis peſſimis loquens ait: Vos ex
patre diabolo eſtis. Et de tranſmutatione in pecudes, qui eam tutantur, fortè mo-
Mat. 3. uentur ex illo quod Ioannes Baptiſta ait: Progenies viperarũ, quis monſtrauit vos
fugere à ventura ira? Verùm hęc parũ mouere deberent virũ vel mediocriter do-
ctum: præcipue ſi conſideraret nõ omnia ſacræ ſcripturæ verba ſumenda eſſe iuxta
ſolam grãmaticæ nudam ſignificationẽ. Sacra etenim ſcriptura plena eſt metapho
ris, alijſq; figuratis locutionibus, in quibus propter aliquarum rerum inter ſe cõue
nientiam, nomen vnius pro nomine alterius ponitur: vt cùm Chriſtus vocatur
leo, aut agnus: non quòd vtrunq; horum ſit, imò cùm neutrũ eorum ſit, vtrunq;
tamen dicitur ex quadam ſimilitudine, eò quod vtriq; eorũ aliquid ſimile habet.
Sic etiã homines aliquãdo vocantur iumẽta propter eorũ mores quos iumentis ſi-
miles habent. Progenies ergo viperarũ vocãtur Iudęi à Ioanne Baptiſta, eò q; ſicut
illę deuorantes matres ſuas naſcuntur, ſimiliter illi poſtquam patres, hoc eſt magi
ſtros & prophetas occiderant, tunc pœnitentiam agentes ſpiritualiter naſcuntur.
Ioã. 8. Ad hunc etiam modum accipiendum eſt quod dicit: Vos ex patre diabolo eſtis:
vt non iuxta naturã eſſe diaboli filios intelligatur, ſed iuxta mores, in quibus filij

parentes

A parẽtes imitant. Nã cuius opera quisq; facit, eius et filius vocat. Quod ex eo manifestè cõuicit, qui ludęis dicẽtibus patrẽ suũ Abrahã, Christꝰ respõdit: Si filij Abrahę estis, opera Abrahæ facite. Ad hunc autem errorem reuincendum vel illud testimonium satis est efficax, vbi Matth. 25. Christus hominibus parum misericordibus minatur se dicturum in die iudicij: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Ex quibus verbis ostenditur discrimen esse inter animas malorum hominum, & dæmones. Item in lib. Sapientiæ dicitur: Quo modo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses: aut quod à te vocatum non est, conseruaretur? Parcis autem omnibus, quia tua sunt, qui amas animas conseruãs. At quomodo conseruaret animas, si eas in dæmones aliquando verteret? Nam id quod vertitur in aliud, perire necesse est, vt in aliud vertatur. Quapropter ex eadẽ ratione oporteret fateri animam esse mortalem: quod tamen Tertullianus, teste Augustino, negat. Nam id quod in aliud conuertitur, tunc corrumpitur, cùm vertitur in aliud: vt vinum cùm vertitur in acetum, aut aer cum conuertitur in aquam desinit esse vinũ, & desinit esse aer. Si ergo anima in dæmonem conuertitur aut in pecudem, necesse est, vt in hac versione anima desinat esse, atq; ideo erit mortalis: quod esse erroneum nunc proximè ostendemus. Sap. 11

SEptima hæresis est, quæ dicit animam hominis simul cum corpore in morte hominis corrumpi. Et hæc in duas adhuc sectas partita est, quibusdam dicentibus eas cum corporibus simul interire, sed postmodum in resurrectione iterum cum corporibus suscitari. Hic error (vt ait Eusebius libro 6. historiæ ecclesiasticæ cap. 26. exortus est in partibus Arabiæ. Sed hos hæreticos, quoniam nullum eorum Eusebius nominat autorem, beatus Augustinus lib. de hæresibus, capite 83. dicit, quod possimus Arabicos nominare, quo nomine à posteris, qui de hæresibus scripserunt, nominantur. Hi disputatione Origenis præsentis, & eos alloquẽ- Arabici.

B tis, teste Eusebio, citò resipuerunt. Alij autem dicunt animam sic in morte hominis cum corpore perire, vt nusquam postea redeat, quo facto videntur etiam hi negare resurrectionem. Verùm de hoc aliàs inferius longius pertractabimus, cùm de resurrectione agemus. Hic fuit error Saduceorum: quem errorem omisissem, nisi alius illum postmodum suscitasset: quoniam solas illas hæreses pertractare decreui, quæ post Christi aduentum exortæ sunt, non illas quę ante Christi aduentum extiterunt, prout beatus pater Augustinus in suo libro de hæresibus etiam fecit. Hermannus igitur Kissuich Hollandinus, de quo iam supra fecimus mentionem, post Saduceos hunc suscitauit errorem. Hi ergo etsi inter se diuisi, in hoc tamen conueniunt, vt dicant animam per hominis mortem simul cum corpore perire. Quapropter vno eodemq; gladio feriendi sunt. Primò ergo ante omnia annotandum decreui, immortale aliquid bifariam dici: vno modo vt solum neget actum moriẽdi, ita vt illud dicatur immortale, quod nunquam morietur, quamuis mori posset: quomodo aliqui dicunt, Adam si in iustitia perseueraſſet, immortalem futurum, sic quòd nunquam moreretur, quamuis potentiam (vt dicunt) haberet ad mortem. Alio modo aliquid dicitur immortale, vt non solum neget actum, sed potentiam mortis, ita vt sicut nunquam morietur, ita nec mori possit, quomodo dicimus Deum immortalem. Hoc vltimo modo conuincere animam esse immortalem, maius requirit opus, quàm Enchiridion nostrum patitur: quapropter nunc omittere decreui, præcipue cùm ad istos hæreticos reuincendos satis est probare animam hominis quantumlibet corpore pereunte nunquam perituram. Hoc autem euidentissimè conuincitur ex præmio bonorum & malorũ, vbi dicitur de vtrisq; Ibunt hi, s. iusti, in vitam æternam: illi autem, id est, peccatores, in ignem æternum. Aeternum autem esse non potest, quod aliquando finietur. Et de iustis in particulari dicitur: Spes illorum immortalitate plena est. Præterea, diuersa hominum in hoc seculo vita, cui indignum sæpe pro nunc contin- Herman nus Kissuich. Matt. 25.

git prẽmium, adeò efficax mihi videtur argumentum, vt etiam si scripturę testimonium deesset, sufficeret ad conuincendũ, animam post mortem hominis manere: quoniam videmus in hac vita præsenti peccatores sceleratissimosq; homines sæpissimè prosperari, nullasq; suis meritis dignas hic luere pœnas: e contrario iustos aduersis uexari, morbis cruciari, plurimaq; pati incommoda. Quòd si animæ nunq̃ post hominis mortẽ manerent, posset mundi gubernator, cui hæc omnia subsunt, velut iniustus accusari, & iniustitiæ reprehendi, q̃ iustos puniret, sceleratosq; homines prẽmio afficeret. At cùm nullo pacto Deus tanquam iniustus sit accusandus, quoniam iustus dominus, & iustitias dilexit, hinc conuincitur animã post mortem hominis aliquam habere vitam, in qua vnusquisq; recipiet congrua suis meritis præmia. Prẽter hęc tamen, scripturæ sacrę est apertissimum testimonium. In libro siquidem Sapient. legitur: Excæcauit illos malitia sua, & nescierũt Sap. 11. sacramenta Dei, neq; mercedem sperauerunt iustitię, nec iudicauerunt honorem animarũ suarum, quoniã Deus creauit hominem inexterminabilem: ad imaginẽ similitudinis suę fecit illum. Ex quo loco apertè conuincitur animam esse inexterminabilem. i. incorruptibilem & immortalem, quoniã vt ex litera patet, de homine differit iuxta animã, & nõ iuxta corpus, iuxta quam in homine imago Dei sita est. Sic enim ait: nec iudicauerunt honorem animarũ suarum. Et causam subdens Sapien. 3 ait: quoniam creauit Deus hominem inexterminabilem. Et in eodẽ lib. de animabus iustorũ Salomon loquens ait: Iustorum animę in manu Dei sunt, & nõ tanget illos tormentũ malitię. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Apo. 6. De eisdem etiã animabus iustis dicit in Apocalypsi: Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbũ Dei, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: Vsquequo domine verus & sanctus non vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant terram? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictũ est illis, vt requiescerent adhuc tempus modicũ, donec compleãtur conserui eorum, & fratres eorũ qui interficiendi sunt sicut illi. Et in eodẽ lib. alibi Apo. 7 dicitur: Vidi turbam magnã, quã dinumerare nemo poterat, ex omnibus gẽtibus & tribubus & populis & linguis, stãtes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorũ: & clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronũ, & agno. Qui aũt sint isti de quibus loquit, vnus ex senioribus explicuit dicens: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni: ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius, &c. Rursus, apud Lucã anima Lucæ 16 iusti Lazari deportatur ab angelis, & collocatur in sinu Abrahę: & anima diuitis epulonis post eius mortem sepelitur in inferno, vbi cruciatur, atq; inde loquit cũ Abraham. Anima ergo post hominis mortẽ manet. Deinde dominus apud Mat Mat. 10. thæum ait: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animã aũt non possunt occidere. Si autem anima mortalis esset, & simul cum corpore periret, occidens corpus simul etiã occideret & animam, sicut fit in bruto, cuius anima ab interficiẽte corpus occiditur. Accedit ad hæc quod dominus apud eundem Matth. ait Sadducęis Mat. 11 resurrectionem negantibus: De resurrectione aũt mortuorum nõ legistis quod Exo. 3 dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Anima ergo mortuo quantũlibet corpore viuit, nec simul cum corpore perit.

* * Contra hanc hæresim extat expressa ecclesiæ definitio data in concilio Lateranensi sub Leone decimo celebrato, quę talis est: Leo episcopus seruus seruorũ Dei. Ad perpetuã rei memoriã, sacro approbãte concilio, Apostolici regiminis solicitudo nos assidue pulsat, vt medẽdis animarũ lãguoribus, quarũ nos ex alto oĩpotens autor curã habere voluit, his potissimũ q̃ instantius fideles nũc vrgere cernũtur salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in euãgelio solicitã

operam

A operam impendamus. Ne nobis illud Hieremiæ obijciatur: Nunquid res noſtra nō eſt in Galaad, aut medicus nō eſt ibi: Cùm itaq; diebus noſtris (quod dolenter ferimus) zizaniæ ſeminator antiquus, humani generis hoſtis nōnullos perniciosiſſimos errores à fidelibus ſemper exploſos in agro domini ſuperſeminare & augere ſit auſus de natura preſertim animę rationalis, quòd videlicet mortalis ſit aut vnica in cunctis hominibus: & nōnulli temerè philoſophātes ſecūdū ſaltē philoſophiam verum eſſe aſſeuerant, cōtra huiuſmodi peſtem opportuna remedia adhibere cupiētes. Hoc ſacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectiuam mortalem eſſe aut vnicam in cūctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cùm illa non ſolum verè per ſe & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, ſicut in canone felicis recordationis Clementis papæ quinti prædeceſſoris noſtri in generali Viennenſi concilio ædito continetur, verùm & immortalis & pro corporum quibus infunditur multitudine ſingulariter multiplicabilis & multiplicata & multiplicāda ſit, quod manifeſtè cōſtat ex euangelio, cum dominus ait: Animam autē occidere non poſſunt, & alibi. Qui odit animam ſuam in hoc mundo in vitam æternā cuſtodit eam. Et cùm æterna præmia & æterna ſupplicia pro merito vitæ iudicandis repromittit: aliàs incarnatio & alia Chriſti myſteria nobis minimè profuiſſent nec reſurrectio expectanda foret ac ſancti & iuſti miſerabiliores eſſent (iuxta Apoſtolum) cunctis hominibus. Cunq; verum vero minime contradicat, omnem aſſertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falſam eſſe diffinimus: & vt aliter dogmatizare nō liceat diſtrictius inhibemus. Omneſq; huiuſmodi errores aſſertionibus inhærentes velut damnatiſſimas hæreſes ſeminantes per omnia vt deteſtabiles & abominabiles hæreticos & infideles, catholicam fidem labefactantes vitandos & puniendos fore decernimus. Inſuper omnibus & ſingulis philoſophis in vniuerſitatibus ſtudio
B rum generalium, & alibi publicè legentibus diſtrictè præcipiendo mandamus, vt cū philoſophorum principia aut concluſiones in quibus à recta fide deuiare noſcuntur auditoribus ſuis legerint, ſeu explanauerint, quale hoc de animæ mortalitate & mundi æternitate, ac alia huiuſmodi, teneantur eiſdem veritatē religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtā facere, & perſuadēdo pro poſſe docere, ac omni ſtudio huiuſmodi philoſophorū argumēta, cū oia ſolubilia exiſtāt, pro viribus excludere atq; reſoluere. Et cū nō ſufficiat aliquā do tribulorū radices p̄ſcindere, niſi & ne iterum pullulēt funditus euellere, ac eorū ſemina originaleſq; cauſas, vñ de facilè oriunt, remouere. Cùm p̄cipue humanæ philoſophiæ ſtudia diuturniora, quā Deus ſecūdū verbū Apoſtoli euacuauit, et ſtultā fecit, abſq; diuinæ ſapientię cōdimēto, et quę ſine reuelatæ veritatis lumine in errorē quādoq; magis inducūt, quā in veritatis elucidationē. Ad tollēdā omnē in præmiſſis errādi occaſionē, hac ſalutari cōſtitutiōe ordinamus & ſtatuimus, ne quiſq; decætero in ſacris ordinib9 cōſtitutus, ſecularis vel regularis aut aliàs ad illos à iure arctatus in ſtudijs generalibus, vel alibi publicè audiēdo, philoſophię aut poeſis ſtudijs vltra quinquēniū poſt grāmaticā et dialecticā ſine aliquo ſtudio theologię, aut iuris p̄tificij incūbat. Verū dicto exacto quinquēnio, ſi et illis ſtudijs inſudare voluerit, liberū ſit ei, dū tn̄ ſimul, aut ſeorſum, aut theologię aut ſacris canonibus operā nauauerit, vt in his ſanctis & vtilibus profeſſionibus ſacerdotes dñi inueniāt, vñ infectas philoſophię et poeſis radices purgare, et ſanare valeāt. Et hos canones p ordinarios locorū vbi gñalia ſtudia vigēt, et rectores vniuerſitatis eorūdē ſtudiorū ſingulis annis in principio ſtudij in virtute ſanctę obediētię publicari mādamꝰ. Nulli ergo &c.]

Octaua hæreſis eſt quæ aſſerit animas tranſire de corpore in corpus: ita vt poſt vnius hominis mortem anima illius ad aliud corpus vegetandū atq; fouendum tranſeat. Hæc Pythagoræ philoſophi fuit olim ſententia, cui impij Albanenſes poſtmodū adhæreſerunt. Eandē hæreſim amplexati ſunt Albigenſes hæ-

retici, ſic dicti quoniam ex comitatu Albigenſi prope Tholoſam orti ſunt anno domini. 1200. tempore innocentij papæ huius nominis tertij. Quam ſententiam ſecluſa adhuc fide, ſed ſola ratione naturali ductus facilè quiſque deſeret, ſi conſideret quod nihil omnino eorum quæ ante fuerunt, meminerint animæ. Oportebat ſiquidem eas meminiſſe eorum quæ antè facta ſunt. Neque veriſimile eſt vt hoc imputetur corpori, ita vt corporis admixtio vniuerſam ipſorum, quæ ante habita erant, in totum extinguat memoriam. Sicut enim nunc ſoporato & quieſcente corpore, quæcunq; anima apud ſe ſola videt, horum plura reminiſcitur, atque ſæpe poſt multum temporis, ea quæ per ſomnium viderat, vigilans annunciat: ſic etiam reminiſceretur illorum quæ antequam in hoc corpus veniret, in alio corpore egerat. Quòd ſi quis forte neget vllam eſſe ſoporis ſimilitudinem, pro eo ſcilicet quòd corpore ſoporato anima adhuc ſuam operationem corpori communicat: ita quod non eſt illa ſola quæ operatur, ſed ipſa inſtrumento corporis
2. Cor. 12 vtens: ideo aliam congruentiorem adferam ſimilitudinem. Paulus ſiquidem in tertium cœlum raptus vidit arcana Dei quę non licet homini loqui: in quo raptu, quamuis ipſe dubius ſit an eius anima in corpore fuerit, an extra corpus: hoc tamen eſt certum, animam tunc minimè corporeis ſenſibus vſam, ſed ipſam ſolam ſine vllo corporis adminiculo in illa fuiſſe arcanorum contemplatione: quoniam corporei ſenſus ad illa contemplanda minimè valerent, & tamen poſtea illorum quæ vidit, reminiſcebatur. Si ergo huius quod in breuiſſimo tempore extra viſum eſt, cum ad corpus redijt, reminiſcitur: multo magis anima illorum reminiſceretur, in quibus per tot tempora in alio corpore viuens remorata eſt. Quòd ſiquis fortè Platonem imitatus dicat, cùm in aliud corpus animæ transfunduntur, eas obliuionis quoddam poculum à neſcio quo dæmone oblatum bibere, quo euenit (vt ait Plato) vt præteritorum non recordentur: hoc certè magis videtur poetarum figmentum, quàm philoſophorum, & multo minus theologorum doctrina. Si enim obliuionis poculum anima bibit, quod in ea omnium rerum deleat memoriam, per contabor tunc Platonem aut eum qui illum in hac parte ſectatur, vnde ille ſcit animam ſuam à dæmone potatam fuiſſe, cùm ſit nunc in corpore anima eius, & per hoc ex illo obliuionis poculo potaſſe oporteat, vt etiam illius poculi perdiderit memoriam, & per conſequens ſe potatam fuiſſe non recordetur. Quòd ſi poculi illius obliuiſcitur, vnde ergo nunc ſcit ſe olim fuiſſe potatam? Si enim dæmonem & poculum & introitum in corpus reminiſcitur, cur non etiam reliquorum commemoratur? Ex quo apertè conuincitur hanc doctrinā non ſolum à fide catholica, ſed etiam à vera philoſophia eſſe alienam. Et beatus Athanaſius in libro qui dicitur de beatitudine filij Dei, libro ſexto, regulas fidei oſtendens, ait: Si quis confitetur animas hominum in reuolutionem rurſus in mundo,
Athanaſius. aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in ſerpentibus verti, anathema illi. Hęc Athanaſius. Verùm ne quis me incuſet quod propoſiti mei immemor cõtra Ethnicos philoſophos diſputem: attendat me non pugnare aduerſus hanc ſententiam eò quòd Pythagoræ aut platonis fuerit, ſed quia Albanenſes & Albigenſes qui Chriſto nomina in baptiſmo dederunt, eandem poſt modum amplexati ſunt.

Origen. NOna & vltima, quam in hac materia inuenio, hæreſis eſt, quæ aſſerit animas ante infuſionem corporis peccaſſe, & in pœnam peccati in corpora tanquam in carcerem fuiſſe incluſas. Huius erroris autor eſt Origenes, vt illi impingit Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum epiſcopum, quæ inter opera Hieronymi reperitur tomo quarto, eò quòd in latinam linguam ille eam verterit. Hoc idem illi tribuit Theophilus Alexandrinus in ſuo Paſchali, libro primo, quod opus etiam Hieronymus in latinum vertit, & habetur in eo volumine quod dicitur Antidotum hæreſum. Eandem hæreſim poſtea tutatus eſt Priſcillianus Hiſpanus Abilæ epiſcopus, qui ex omnium hæreticorum ſen-

tina

A tina hereſes hauſit, vt dicit Leo papa in epiſtola ad Aſtorigenſem epiſcopum, & beatus Auguſtinus in lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum cap. 70.

* Sed circa nomem ciuitatis cui hic Priſcillianus prę fuit, Eraſmus Roterodamus vir alioqui longè doctiſſimus deceptus fuit. Nam in ſcholijs ſuis quibus librũ beati Hieronymi de viris illuſtribus ornauit, cũ de illo beatus Hieronymus dixiſſet fuiſſe Abilæ epiſcopum, ille interpretans hæc Hieronymi verba, dicit Abilam eſſe ciuitatem phenices in Syria. Qua in re valde hallucinatus eſt: quoniam licet ſit ciuitas in phenicia hoc nomine dicta, tamen Abila cui Priſcillianus præfuit notiſſima ciuitas eſt in vlteriore hiſpania, & nõ ex minimis illius. Priſcillianũ autem fuiſſe hiſpanum conſtat ex Auguſtino in libro de hæreſibus, & Leone papa in epiſtola ad Toribium Aſtoricenſem epiſcopũ. Et inde euenit vt concilium braccarenſe contra illum hiſpania celebrauerit.] * Priſcil.

Contra hanc hæreſim illa eadem argumenta militant, quæ aduerſus proximè recitatam hæreſim adduximus. Primò ergo de anima Chriſti patet quòd nunquam peccauit, nec per conſequens dicendum eſt eam propter peccatum in corpus velut in carcerem fuiſſe detruſam. Nam vt eſt in prima Petri epiſtola, Peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qualiter enim ipſe liberare omnes poterat à peccato, ſi anima eius peccato obnoxia, in pœnam peccati carceri fuiſſet mancipata? Præterea cùm iuxta Apoſtolum, in reſurrectione mortale hoc corpus induat immortalitatem, vt corpus ſicut et anima congruũ ſuis meritis præmium accipiat: quæ eſt hęc dementia dicere corpus eſſe animæ carcerem, datum illi in pœnam? tunc enim reſurrectio non eſſet animæ beatæ in requiem, ſed in pœnam, cùm per illam cogeretur iterum redire ad carcerem vnde ſemel liberata fuerat. Et ita fruſtra eſſet corporum reſurrectio, ſi expediret animabus abſque grauitate corporum ad cœlum leuius ſubuolare. Rurſus, ſi corpus B eſſet animæ in carcerem & in pœnam, nullo pacto illud anima diligeret, nec ab eo ſeparari doleret, nec vllo modo ad illud redire vellet: quæ omnia experimẽto comprobantur eſſe falſa: & horum vltimum improbat Paulus dicens: Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. vbi corpus magis Paulus appellat veſtem, quàm carcerem: & naturalem animæ ad illud inclinationem docet, cum ait: Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. Hoc eſt, refugimus & horremus corporis miſeram conditionem, non autem ipſum corpus, quapropter nolumus ſimpliciter corpore carere, ſed corporis miſerijs & calamitatibus. vellemus autẽ corpore nouato veſtiri, quale erit in reſurrectione. Deinde ſi animæ antequam corpus intrarent peccauerunt, & non in corpore, ſed in pœnam peccati quod extra corpus fecerunt, in corpus velut in carcerem fuerunt incluſæ: oportebat vt ſaluator ipſe qui pro hominibus liberandis venerat, corpus non aſſumpſiſſet, cum animæ ſine corpore peccauerint. Oporteret etiam vt animas de corporibus liberaret eo tempore quando in baptiſmate peccata dimittit, ſtatimq; baptizatum de carcere corporis liberaret, cùm dicat corpus ſolum in peccati pœnam fuiſſe productum, animęq; datum. Iniuſtum eſt enim vt anima à peccato liberata, nihilo minus adhuc carceri mancipetur. Adde quod beatus Paulus de germanis in vtero Rebeccæ exiſtentibus ait: Cũ enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus ſed ex vocante dictum eſt ei: Quia maior ſeruiet minori: ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Ex qua Apoſtoli ſententia patet illos fratres nihil boni aut mali egiſſe antequam naſcerentur. Verùm in his non eſt amplius immorandũ, cùm de hac re Eccleſia olim ſuam addiderit definitionem. Concilium ſiquidem Braccarenſe primum capite ſuorum Decretorum ſexto ſic ait: Si quis animas humanas dicit prius in cœleſti habitatione peccaſſe, & pro hoc in corpora humana in terra deiectas, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit. Rom. 9.

Annus.

ANNVS.

DE hac re solum reperi quandam sententiam quæ à Philastro inter hæreses annumeratur, quæ meo quidē iudicio hæresis nomenclaturam nequaquā meretur. Is ēm in suo libro de hæresibus dicit esse hæresim, asserere incertū esse numerū annorū ab origine mūdi. Miror quidem virum doctū qui tā leuiter de hæresi pronunciauerit, cū sit res tam seria de hæresi censere, vt longo subtiliq; examine sit opus antequā aliquid definiatur. Certū est enim varias esse de hac re supputationes: qua propter certū est nullā earū esse certam, præcipuè cùm nullā earum Ecclesia hucusq; reiecerit. Eusebius quidē, quem in temporum computatione Augustinus imitatur, libro duodecimo de ciuitate Dei capite decimo, numerat quinquies mille sexcētos vndecim annos à condito mundo vsq; ad tempus quo Roma capta est à Gothis. Beda in libro de ratione tēporū vsq; ad principatū Theodosij iunioris, quo tēpore ait Vrbem à Gothis fuisse captā, quater mille quadringentos & duos annos numerat. Quæ diuersitas prouenit ex diuersa instrumenti veteris translatione: quoniā septuaginta interpretes in cōputatione annorū qui per diuersas generationes in libro Geneseos distribuuntur, valde discrepant ab Hebraica veritate, quam nobis tradidit beatus Hieronymus. De qua dissonantia beatus Augustinus lib. 15. de ciuitate Dei per multa capitula disputat. Eusebius & Augustinus sequuntur in sua computatione septuaginta interpretes. Beda Hebraicam veritatem sequitur. Philaster verò nescio quam translationem sequitur, cum nullam istarum sequatur. Nam in annorum computatione ab vtraq; istarum recedit. Ponit siquidem ab origine mundi vsq; ad tempus quo illud opus scripsit, quinquies mille trecentos septuaginta annos. Philaster autem Paulo prior fuit Augustino, quoniam beatus Augustinus in prologo libri de hæresibus ad Quoduultdeum, testatur se illum Mediolani cum beato Ambrosio vidisse. Quapropter nescio quo pacto nos efficiet obnoxios supputationi, cum aliæ extent quæ ab illa maximè distant, æque virorum non contemnendæ autoritatis. Accedit ad hæc, quod ipsemet Philaster non constat sibi, diuersis supputationibus vtens. Nam in eo capite vbi de hac re differit, ab Adam vsque ad Heber sanctum, sub quo confusum est labium vniuersæ terræ, supputat octingentos quadraginta duos supra duo milia annorum, & tamen parum antea de varietate linguarum disputans, & capite sequenti volens conuincere Iudæorum linguam non fuisse primam, tunc numerat ab Adam vsque ad Heber bis mille septingentos annos duntaxat. Nulla est ergo hæresis, asserere (vt Philaster ait) numerum annorum ab origine mundi esse incertum, cum nunquam de hac re Ecclesia definierit, nec præcedentium aliquam opinionem vsquam respuerit.

APOSTOLI.

DE Apostolis, eorumq; vita, statu, & conditione, aliquæ sunt exortę hæreses, quarum vna est quæ asserit Apostolos non prædicasse Euangelium Christi iuxta spiritualē intelligētiā, sed tantū secūdū literā. Hic est error abbatis Ioachim, & Petri Ioānis, vt illis īpingit Guido carmelita.

Ioachim abbas. Pet. Ioannis.

Hic Ioachim ex Calabria oriundus fuit, monachusque ordinis sancti Benedicti, atque in Florensi cœnobio eiusdem ordinis abbas. Hic multa scripsit, in quibus meo iudicio suū leue ingeniū ostendit, quoniā in omnibus fermè libris suis, vt se futurorum præsciū ostenderet, consueuit miscere pronostica, quod maximæ leuitatis & gloriæ cupiditatis indiciū est: maximè cùm aliter se in posterū res habuit, quā ipse prædixit. Nā vt de cæteris taceam, Fredericū imperatorē, hostē Ecclesiæ futurū, sicut fortè somniauerat, prædixit, quē omnes historię tradūt vsq; ad mortē in pace & trāquillitate Ecclesiæ permānsisse. Claruit sub Alexādro tertio huius

nominis

A nominis pontifice & Henrico ſexto Imperatore. Quòd autem ad præſens dogma ſpectat, de quo nunc fit mentio, in eius ſcriptis quæ legi, non reperi, ſed tantum à Guidone Carmelita inuenio eum de hac re notatum. De qua re valde miror, quoniam quum in concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio celebrato, condemnatus ſit quidam alius error huius abbatis Ioachim, de quo poſtea dicemus, mirandum eſt quòd nullius alterius erroris concilium illud fecerit mentionem: quum tamẽ plures alios errores habuerit, quemadmodum illi impingit Guido. Verùm poſſibile fuit errores illos tunc ſic latuiſſe, vt in aures concilij nõ deuenerint. Quapropter fidamus in hac parte Guidoni. Hic ergo Ioachim inter cæteras fabulas quas populo Chriſtiano ingerere voluit, hęc eſt vna, qua dicit tres hominis ſtatus. Primus ſtatus eſt in quo homines ſecũdum ſtatum carnis vixerunt, quem ſtatum ab Adam perducit vſque ad Chriſtum. Secundus ſtatus eſt in quo mediam inter carnem & ſpiritum vitam homines duxerunt: & hunc ſtatum a Chriſto vſq; ad beatum Benedictum protendit. Tertius ſtatus eſt in quo viuitur (vt dicit) & viuetur ſecundũ ſpiritũ: et hic ſtatus protenditur a beato Benedicto vſq; ad finẽ mundi. His autem tribus ſtatibus adaptat tres ordines, videlicet, coniugatorũ, clericorum, & monachorũ. Ordo coniugatorũ incepit ab Adam, & (vt ipſe ait) fructificare cœpit ab Abraham. Ordo ſacerdotalis incepit ab Ozia, qui de tribu Iuda incenſum obtulit, ſed fructificauit à Chriſto qui eſt rex & ſacerdos. Ordo monachorum incepit à Benedicto, qui fuit vir ſanctus, ſed hic ordo cœpit fructificare temporibus abbatis Ioachim, vt ipſemet ait. Primo ergo ſtatu data eſt lex carnalis. Secũdo ſtatu etſi data ſit lex ſpiritalis, puta Euangeliũ, nõ tamẽ fuit prædicata per Apoſtolos niſi tantũ ſecundũ literã. Sed in tertio ſtatu quẽ ponit, dicit fore prædicandum iuxta ſpiritalẽ eius intelligentiã, & hoc per monachos illos ſancti Benedicti. Omnibus his etiã aſſentit Petrus Ioannis, præterq; in tertio ſtatu, quẽ iſte, eò q; ordinis

B eſſet minorũ, dicit capere ſuum initium à beato Franciſco, & quod per fratres ſui ordinis ſit ſpiritualis vita reformanda, & Euangelium ſpiritualiter prædicãdum. Atq; ita factum eſt vt ſuo quiſq; inſtituto ſub quo militabat, fauere conaretur. Vt ergo omnia ordinatè ſubuertamus, primò oſtendamus ſtatum quem dicunt primum, ab Adam ſcilicet vſq; ad Chriſtũ, non fuiſſe vitã ſecundum carnem. Paulus nanq; in ea quæ eſt ad Rom. epiſtola ait: Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Illos autẽ Apoſtolus dicit in carne eſſe, qui ſecundũ carnem viuunt. Alioqui qualiter verum eſſet quod ſubditur: Vos aũt non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: Vnde beatus Ambroſius exponens hæc verba ait: In carne poſiti, dicuntur non eſſe in carne, ſi aſſentientes Ioanni apoſtolo mũdana non diligant. Sententia enim homini ſua fingit naturã, vt hoc appelletur quod ſentit. Hæc Ambroſius. Ex quibus colligitur homines primi ſtatus in carne omnes fuiſſe, cum iuxta iſtos omnes ſecundum carnem vixerunt. Qui autem in carne ſunt, iuxta Paulũ, Deo placere non poſſunt. Colligitur hinc nullum hominem primi ſtatus Deo placuiſſe. Prętereą in eodem loco Paulus iterũ expreſſius ait: Si ſecundũ carnem vixeritis, moriemini. Hoc autẽ de morte ſecunda, ſcilicet gehenna, intelligendũ eſt, vt Theophylactus ait. Nam aliter quæ ſequuntur cohærere nõ poſſent. Sic enim ſubditur: Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Omnes autem ſpiritu viuentes, corpore mortui erunt, ſed viuent in æternum. Si ergo qui ſecundũ carnem viuunt, iuxta Paulum oportet eos mori in gehenna: oportet fateri omnes homines primi ſtatus ſic mortuos eſſe, vt nulla illos ſpes vitæ æternæ maneat. Dicere autem nullũ hominẽ ab Adam vſq; ad Chriſtum placuiſſe Deo, omneſq; fuiſſe damnatos, manifeſta eſt hæreſis, quæ pluribus eiſq; apertiſſimis ſacræ ſcripturæ locis repugnet. De Abel ſiquidẽ legitur quod reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Gene. 3.
Nec aliter reſpexit quã acceptando, quomodo non reſpexit ad Cain: quia iſte non placuit Deo, ille autem placuit. Hoc enim modo exponit Paulus in epiſtola ad

Rom. 8.

Rom. 8.

Hebræ.

Hebr. 11 Hebræ. dicens: Fide plùrimam hostiã Abel q̃ Cain obtulit Deo: per quã testimonium consecutus est esse iustus: testimonium perhibente muneribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Abel ergo iustus inuẽtus est apud Deum. Sic enim voce diuina proclamatus est. Vt veniat, inquit Christus, super vos omnis sanguis qui effusus est à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ prophe
Lucæ 11 tæ. Præterea de Enoch eodem loco ait Paulus: Fide Enoch translatus est ne vide
Hebr. 11 ret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum dominus. Ante mortem enim testimonium habuit placuisse Deo. Rursum satis conuincitur Dauid placuisse Deo, per id quod Deus de eodem Dauid dixit: Inueni hominem secundum cor meum. Quod autem efficacius testimonium adduci potest quàm de Ioanne Baptista, qui diuino præconio sic exaltari meruit, vt nullus eo maior inter natos mulierum surrexisse dicatur: huic certè ego non auderem post virginem Dei matrem aliquem sanctorum præferre. Qualiter, inquam, dicemus Ioannem Ba-
Matt. 3 ptistam secundum carnem vixisse, qui vinum & siceram non bibit: qui locustis vescebatur: qui mollibus nõ induebatur, sed veste expilis camelorum texta: hæc enim inimica sunt carni. Apertissimum ergo est mendacium, dicere omnes homines ab Adam vsq; ad Christum secundum carnem vixisse. Ad secundum ergo statum deueniamus, in quo dicunt datam fuisse legem spiritualem, puta Euangelium, sed hoc aiunt non fuisse spiritualiter & secundum veram intelligentiam prædicatum, sed tantum iuxta literam, & in superficie. Hic ergo (vt istorum temeritas clarius pateat) percontari illos oportet, vtrum ideo apostoli non prædicauerunt secundum spiritualem intelligentiam Euangelium, quia illud sic non intellexerũt: an quia quum intellexerint, prædicare noluerunt, sibijpsis veram intelligentiã seruantes, alijs autem solum denunciantes literam? Nullus diceret apostolos ignoraf
Ioan. 15. se Euangelium iuxta spiritualem illius intelligentiam, cùm dominus dicat: Oñia
Lucæ. 8 quæ habui à patre meo, nota feci vobis. Et alibi: Vobis datum est nosse mysteriũ regni Dei. Quòd si mysterium, non ergo solam literam. Deinde quis audeat dicere beatum Ioannem Euangelistam ignorasse intelligentiam spiritualem Euangelij, cui supra pectus domini in cœna recumbenti reuelata sunt secreta cœlestia? Et
2. Cor. 12 de Paulo etiam quis audebit hoc dicere, qui in tertium vsq; cœlum raptus vidit arcana Dei, quę non licet homini loqui? qui etiam Euangelium non ab hominibus,
Galat. 1. sed ab ipso Deo (vt ille ait) accepit? Præterea si apostoli ignorauerunt spiritualem Euangelij intellectum, male Paulus improperaret Iudæis quòd solum literæ cortici adhærentes, literæ spiritum non tenerẽt. Posset quidem illi obijci illud poetæ: Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus. De Iudæis aũt Apostolus loquens,
2. Cor. 3. ait: Vsq; in hodiernum diem velamen positum est super cor eorum. Cùm autem conuersus fuerit ad Deum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Vbi autem spiritus domini, ibi libertas. Nos vero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem tranformamur tãquam à domini spiritu. Ac
Ioan. 14. cedit ad hæc q̃ Christus propè mortem ab apostolis discessurus, eis dixit: Paracletus autem, inquit, ille quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Quid autem est suggeret illis, nisi declarabit, exprimet, quæ fortè obscurius à Christo dicta non intellexerant propter eorum tunc obtusum ingenium, sed adueniente spiritu sancto omnia fuerunt illis aperta? Si aũt apostoli verum & spiritualem Euangelij intellectũ habuerũt: oportet fateri eos ita prædicasse prout intellexerũt. Aliõquí peiores fuissent quàm si ignorassent, quoniam scientes, & iuxta scientiam docere nolentes, aut inuidiæ, aut alterius similis criminis meritò accusarentur, nulla eos excusante ignorantia. Nec in hac re meo iudicio est amplius morandum, cùm de illa iam apostoli
2. Cor. 3. lus Paulus sententiam apertã dixerit. Sic enim ait: Idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera sed spiritu. Litera enim occidit, spiritus autem viuificat.

Nihil

A Nihil quidem contra iſtos expreſſius dici potuit. Abeant ergo & ſuas fabulas vetu
liſs prope ignem narrent, & nõ viris doctis qui ſciunt triticũ diſcernere à lolio.

SEcunda hęreſis eſt quę aſſerit apoſtolos nec habuiſſe nec recepiſſe pecuniam, neq; aliquid in craſtinum ſeruaſſe: & (quod peius eſt) docet etiã hæc hæreſis nihil horum Apoſtolis licuiſſe. Quapropter ſpem ſalutis tollit omnibus pecuniam recipientibus, aut aliquid in craſtinum ſeruantibus. Huius hęreſis autores fuerunt quidã dicti pſeudapoſtoli, qui fuerunt circa tempus Bonifacij papæ huius nominis. 8. Iſtorũ dux fuit quidam Gerardus Sagarellus de Parma, qui captus in erro re, damnatus & combuſtus fuit. Hunc velut diſcipulus magiſtrũ ſequutus eſt quidam Dulcinus Nouarienſis, qui cũ exore ſua margareta eiuſdem criminis conſcia ſimilem ſuo magiſtro paſſus eſt mortẽ. De his dici poteſt illud Apocalyp. Tentaſti eos qui ſe dicunt apoſtolos & non ſunt, & inueniſti eos mendaces. Nam iſti iactabant ſe vitam apoſtolicam habere, eò quòd ſicut apoſtoli (vt dicebant) ſic et ipſi pecuniam nõ recipiebant, neq; aliquid in craſtinũ ſeruabant. Ad quod aſſerẽdum mouebantur ex eo quod Chriſtus redemptor & magiſter omniũ apoſtolis dixit: Nolite poſſidere aurum neq; argentũ, neq; pecuniã in zonis veſtris. Et iterũ: Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Et alia huiuſmodi quæ dominũ dixiſſe apoſtolis ſuis euangeliſtæ referunt. Verùm hæc hæreſis ex prauo literæ intellectu (vt ſæpe euenire ſolet) oritur. Quapropter contra hanc hæreſim hoc ordine procedemus, vt primò illã de hæreſi conuincamus, deinde verum illius Euangelicæ ſcripturæ ſenſum doceamus. Primò ergo, apoſtolos pecuniam habuiſſe, eamq; ſecum portaſſe ſatis conuincitur per id quod dicitur apud Ioannem: Cum veniſſet Ieſus in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichem, ipſo manente prope fontem extra ciuitatem, diſcipuli eius abierunt in ciuitatem vt cibos emerent. Rurſus apud eundem Ioannem Euangeliſtam dicitur, cũ dominus Iudæ traditori dixiſſet: Quod facis, fac citius, hoc neminem apoſtolorum intellexiſſe, eò quòd putabant (quia loculos habebat Iudas) quòd dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtũ, aut egenis vt aliquid daret. Quæ verba pertractans Theophylactus ſuper Ioannẽ ait: Et quomodo qui alios admonet ne portent perã nec æs, ipſe autẽ marſupium ferebat? Oſtendit quòd & poſſeſſione carentem, & crucifixum mundo, magnã oportet eius partis, videlicet pauperũ, curã habere. Hęc Theophylactus. In quibus verbis illud aduertere oportet, quòd Theophylactus ſentit verbum Chriſti de non portanda pecunia eſſe inter admonitiones & conſilia cõputandum, & non inter præcepta. Qualitercunq; tamen hoc ſe habeat, illud ſemper eſt certum, Chriſtum & eius Apoſtolos pecuniam ſecum portaſſe, ſicut duo quę proximè citauimus teſtimonia apertiſſimè oſtendunt. Quapropter non eſt de hac re amplius contendendũ, cùm hæc ſententia de non portanda pecunia, his teſtimoniis efficaciſſimè conuincatur. Ad aliam ergo huius hæreſis particulã procedamus. Nam quod iſti pſeudapoſtoli aiunt de reſeruatione in craſtinũ, eam non eſſe licitã, quoniam (vt dicunt) ita apoſtolis prohibitũ eſt aliquid in craſtinum ſeruare: hoc eſt falſum perinde ac reliquum. Chriſtũ ſiquidem & apoſtolos aliquid ſeruaſſe in craſtinũ benè conuincitur per id quod habetur apud Ioannem. Cum enim dominus ex quinq; panibus & duobus piſcibus ſatiaſſet quinq; milia hominum, dixit poſtea apoſtolis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt autẽ duodecim cophinos fragmentorũ. Vides hic aliquid reſeruatũ. Apoſtolus etiã collectas fieri ordinauit per vnam ſabbati, vt inde egentibus diſtribuerent: nec tamen omnia quæ vno die colligebant, tũc diuidebãt ſed prout neceſſitas & egeſtas pauperum exigebat. Oportebat ergo inde aliquid ſeruare pro tempore. Similiter (vt in lib. Actuum Apoſtolorum patet) multa procurata ſunt neceſſaria indigentiæ fratrum propter famem inſtantem, quæ per Agabum prædicta fuerat, & ſub Claudio poſtea euenit. Deinde Paulus nauigans cùm ad Cæſarẽ appellaſſet, ad quem

Pſeudapoſtoli. Gerar. Sagarellus. Dulcinus. Apoc. 2. Ioan. 4. Ioan. 13. B Ioan. 6. Acto. 11.

missus est, nonne aliquid alimenti pro via recepit? nec tamen pro vno tantum die C.
Acto.25. prouidit, quia non vna die solet nauis ex Asia Romam peruenire; quinimo multis
diebus in via moram fecit. Verùm licet hæc clarissima sint, oportet tamen vt eo-
Mat. 10. rum obiectionibus respondeamus. Primò ergo adducunt illud Matthæi: Nolite
portare aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris. Huic dupliciter
respondemus. Primò quòd aliqua fuerunt Apostolis prohibita vno tẽpore, quæ
postea eis licuerunt: vnde liquet prohibitionem talem non fuisse absolutã et sem
piternam, sed temporariam ad aliquod certum tempus restrictam, quales sunt
multæ ex his quæ habentur Matthæi decimo capite cùm à domino ad prædican
dum mittuntur: vt gratia exempli, ibidem dicitur: In viam gentium ne abieritis, et
in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: quod certum est referendum esse ad
illud tempus quo ad prædicandum mittebantur, vt tunc non accederent ad loca
gentilium: non autem absolutè, vt scilicet nunquã accederent ad ea loca quæ gen-
Matt.15. tes inhabitant. Nam in eodem Matthæo postmodùm dicitur quod secessit Iesus
Ioan.4. in partes Tyri & Sidonis, quæ oppida ad gentes pertinebãt. & apud Ioannem ha
betur quod accessit ad Samariam. Apostoli etiam post ascensionem Christi reli-
cta Iudæa conuerterunt se ad gentes. Petrus siquidem fuit Antiochiæ, & Romæ,
vbi & mortuus & sepultus est. Ad hunc etiam modum de non portanda pecunia
in zonis, fuit fortè præceptum apostolis pro illo solo tempore quo mittebantur.
Volebat enim Christus docere apostolos qualiter iactare deberent cogitatum su-
um in dño, & in illo collocandã esse spem: quo facto ipse illos enutriret. Vt autem
hoc experientia cognoscerent, misit illos iubens eis vt non portent pecuniam, qua
reiecta experiri tunc possent quomodo nihil illis deesset, quoniam ij quibus præ-
Mat. 10. dicabant, eos alere tenebantur. Dignus est (inquit) mercenarius cibo suo. Quapro
Luc.ç.22. pter cum aliàs docens eosdem de hac re etiam differuisset, ait: Quando misi vos
sine sacculo & sine pera, nunquid defuit vobis aliquid in via? Vnde videtur hac ra D
tione tunc illis fuisse prohibitum portare pecuniam, vt tunc experiri possent do-
minum habere curam illorum, nihilq; illis deesse, etiam si pecuniam reijcerẽt, qua
ratione conuinceret eos non debere spem suam figere in pecunia aut auro vel ar-
gento, sed in Deo. Aliter etiam dici potest iuxta beatum Augustinum, qui in plu
ribus locis ait illud non fuisse præceptum, sed consilium. In secundo etenim libro
de consensu Euangelistarum capite trigesimo dicit: Cum dominus diceret apos-
tolis, nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniã in zonis vestris, &c. con-
tinuo subiecit, dignus est operarius mercede sua. Vndè satis ostendit cur eos hæc
possidere aut ferre noluerit, non quia necessaria non sunt sustentationi huius vi-
tæ, sed quia sic eos mittebat, vt eis deberi monstraret ab eis quibus credentibus
Euangelium nunciarent, tanquã stipendia militantibus. Vndè apparet hoc non
ita præcepisse dominum, tanquam Euangelistæ aliũde viuere nõ debeant, quam
ab eis credentibus quibus Euangeliũ annunciant: alioquin contra hoc præceptum
fecisset Paulus, qui victum de manuum suarũ laboribus transigebat, ne cuiquam
grauis esset: sed apparet dominum potestatem dedisse apostolis in qua scirent ista
sibi deberi. Cùm autem à domino aliquid imperatur, nisi fiat, culpa inobedientiæ
est. Cùm vero potestas datur, licet cuiq; non vti, & suo iure cedere. Hoc ergo ordi
nans dominus, quod qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant: illa apo-
stolis loquebatur, vt securi non possiderent nec portarent huic vitæ necessaria.
Hucusque Augustinus. Et eandem sententiam repetit in libro contra Adiman-
tum hæreticum capite viceſimo. Idem prorsus dicit in libro de mendacio capite vi
Matt. 6. cesimo secundo. Quod autem adferunt ex Euangelio Matthæi, videlicet: Nolite
soliciti esse in crastinum, ex hoc conuincere volentes non licere aliquid in cras ti-
num seruare: nullo pacto suam sententiam confirmat. Primò quidem (vt ait bea-
tus Hieronymus super Matthæum) cras in sacris literis non solum denotat diem

proxmẽi

A proximè futurum post præsentem, sed omne tempus futurum, & incertum, vt illud dicatur cras futurum, quod aliquando eueniet, vt in Genesi dicit Iacob: Respondebitq; mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit corã te. Vbi clarè patet hoc aduerbium cras poni pro tempore futuro. Et in Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulem: Cras tu & filij tui mecum eritis. Nec tamen die proximo Saul & filij eius sunt defuncti, sed aliquot transactis diebus moritur Saul cum tribus filijs. Et ita iuxta hanc interpretationem posset dici, per illam literam non prohiberi reseruationem pro crastina die, hoc est proximè sequenti, sed prouisionẽ pro toto tempore futuro. Secundò & melius & clarius respondemus, non prohiberi reseruationem pro crastino, sed solicitudinem: ne scilicet adeò soliciti sint, vt solicitudo ipsa separet nos à Deo cui seruire debemus. Hoc autẽ & verba ipsa sonant, & ex præcedentibus facilè colligitur. Non enim dixit, nihil seruabitis in crastinum: sed dixit, Nolite soliciti esse in crastinum. At sine solicitudine quis potest in crastinum seruare, imò cũ iam seruarit pro crastino, solicitudo ipsa tollitur, vt non sit eiiam cura de crastino, sed cogitet de Deo. Apostolus nanq; ait: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his cõtenti simus. Vnde Theophylactus exponens illa verba apud Matthæum, ait: Sufficit enim tibi quod hodierna afflictione obrueris, quòd si & pro crastino solicitus fueris, quando vacabis Deo, semper te metipsum crucians pro corporalibus? Hæc Theophylactus. Vides ibi solicitudinem nimiam prohiberi, & non solam reseruationem, aut rerum pro crastino detentionem. Errant ergo pseudapostoli dicentes nihil in crastinũ licere seruare. Gene. 30 1. Tim. 6

AQVA.

B DE hac re duas solum reperio hæreses. Prima est quæ dicit aquam non esse creatam à Deo: sed esse illi coæternam. Hanc hæresim recitat Philaster, nullo illius nominato autore: & beatus Augustinus in lib. de hæresibus septuagesimo sexto loco inter hæreses eam recenset, nec etiam autoris meminit. Quicunq; illius fuit inuentor, nescio vndè sui erroris occasionem sumpserit, nisi fortè quod in libro Geneseos in quo de creatione rerum agit Moyses, cùm de creatione cœli & terræ mentionem fecerit, nusquam tamen de creatione aquæ meminit, sed solùm dixit quod spiritus domini ferebatur super aquas. Hæc autem hæresis facilè conuincitur per id quod dicitur in Psalmo octogesimo octauo: Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinẽ eius tu fundasti, aquilonem & mare tu creasti. Et Psal. 134. Omnia quæcunq; voluit dominus fecit in cœlo et in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Si ergo Deus creauit mare, & aquas creasse etiam oportet, quoniam congregationes aquarum appellauit maria. Et (vt ait Ecclesiastes) omnia flumina intrant mare. Quod autẽ eorum nomine obijcitur, de creatione aquæ nullam factam esse à Mose mentionẽ in lib. Geneseos: hoc falsum est, & ex falsa scripturæ intelligentia procedens. Nam cùm dixit: In principio creauit Deus cœlum & terram, ibi nomine terræ omnia corporea quę sub cœlo sunt significantur. Hoc etenim nomen terra dupliciter accipitur in sacris literis, præcipuè in illo primo capite libri Geneseos. Aliquando nanq; terra sumitur pro massa illa ex qua omnes creaturæ corporeæ deriuatæ sunt: de qua dicitur quod erat inanis & vacua, id est informis, tanquam rudis quædam & indigesta moles, ex qua partes diuersę sumptæ sunt ad diuersarum formarum susceptionem. Et hæc est de qua dicitur: In principio creauit Deus cœlum & terrã, hoc est, massam illam ex qua omnes res corporeæ deriuatæ sunt, & per consequens aqua. Et hanc terram philosophi vocant materiam primã, eò quòd prima sit materies, ex qua per susceptionem diuersarum formarum cæteræ corporeæ substantiæ digestæ sunt. Aliquando capitur terra, idq; vsitatius, pro vno ex quatuor elementis, & sic capitur in eodem loco cùm dicitur: Congregentur aquæ quæ sub Gene. 1. Eccle. 1. Gen. 1.

cœlo ſunt in locum vnum, & appareat arida. Et factũ eſt ita. Et vocauit Deus aridam terrã, congregationeſq; aquarum appellauit maria. Cum ergo arida vocatur terra, contractius eſt nomen terræ quam cùm dicitur: In principio creauit Deus cœlũ & terrã: quoniam hic terra ad materiã omnium ſubſtantiarũ corporearum ſe extendit, & ita ad materiam aquæ. Quapropter de aqua ibidem nomine terræ fit mentio. Quòd ſi nulla ibidem fieret de aqua memoria, nuſquam inde colligere liceret aquam non eſſe creatam: cùm hoc ex alijs ſcripturæ locis non minus canonicis quàm eſt liber Geneſeos, apertè conuincatur.

* Contra hanc hæreſim eſt ſymbolum concilij Nicæni, & ſymbolum concilij Conſtantinopolitani, quorum vtrunq; fatetur Deum eſſe omnium creatorem viſibilium & inuiſibilium. Et idem docet concilium Lateranenſe ſub Innocentio tertio celebratum, cuius decretum habetur in cap. Firmiter. De ſumma trinitate & fide catholica.

Flagellantes ſe.

SEcunda hæreſis eſt quæ dicit aquam benedictam nihil plus habere virtutis aut efficaciæ quã nõ benedictam. Huius erroris primi (quod ſciam) autores fuêre quidam qui flagellantes ſunt appellati. Hi circa tempus Gregorij papæ huius nominis decimi ſurrexerunt in Italia: atq; inde in Germaniam & Galliam proceſſerunt, qui ad. 40. annos vel circa ſemetipſos flagellando per mundũ tranſierũt: & ita ab eorum opere nomẽ ſortiti, vt flagellantes ſeſe appellarẽtur: quoniã nodoſis flagellis in quibus aculei inſerti erant, ſeipſos flagellabant, dicẽtes quod hæc flagellatio potior ſit ad delenda quæcunq; peccata, quã quæcunq; confeſſio: imò comparabant ipſam martyrio, vel præferebant: quoniam vltro ipſi (vt dicebãt) ſanguinem propriũ fundebant, martyres vero ab alijs hoc pati cogebantur. Ex iſta ſecta peſſimi errores deriuati ſunt: inter quos hic vnus eſt quem diximus. Poſt iſtos in

Lollardi

eodẽ errore ſucceſſerunt quidã hæretici in Anglia dicti Lollardi, ex ſecta Vuiclephiſtarum originẽ trahentes, ſed in hoc ſuo magiſtro Vuiclepho non adhærẽtes: nec mirum, quoniam hoc eſt hæreticis peculiare, vt neſciant tenere vnitatem. His

Ioan. de Vueſtphalia.

Lollardis in eodem errore ſucceſſit quidã germanus dictus Ioannes de Vueſtphalia ſuperiore, tẽpore Frederici imperatoris huius nominis tertij: cuius libri eodem tempore ob multas alias hæreſes ibidẽ repertas Maguntiæ & ſententia inquiſitorum hæreticæ prauitatis combuſti ſunt. Hi ergo omnes concordi animo aſſerunt aquã benedictã nullius eſſe virtutis maioris quã ſit non benedicta: quia nõ poſſimus (vt dicunt) benedictionibus noſtris res facere meliores quàm Deus eas per naturam condidit. Qua propter impij Lollardi dicũt omnes benedictiones factas ſuper vinum, panem, aquam, oleum, & ſal & ceram, Eccleſiæ muros aut pauimenta, veſtes, mitram, calices, & alia ſimilia, eſſe merè opus necromantiæ potius quam veræ & Chriſtianæ pietatis: quoniã (vt aiunt) per tales exorciſmos & benedictiones creaturæ honorantur, credendo de ipſis quod ſint maioris virtutis quàm ſint in natura propria, cũ tamen in creatura ſic benedicta nulla videatur mutatio facta,

Titulo Exorciſmus.

ſed ſola falſa fides, quod eſt principale in arte diabolica. Verùm quantum ſpectat ad exorciſmos & benedictiones, alibi oſtendemus ea omnia nõ eſſe futilia & inania, nec à Chriſtiana pietate ſeperata. Nunc ergo de aqua ſolum & ſpecialiter diſſeramus. Primò quidẽ patet eius benedictionẽ non eſſe dæmonũ inuocationem, vt Lollardi mentiuntur, per id quod in libro Numerorum ſcribitur de zelotypia

Nume. 5.

mariti aduerſus vxorẽ. Sic enim dicit: Si ſpiritus zelotypiæ concitauerit virũ contra vxorẽ ſuã, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur, adducet eam ad ſacerdotẽ, & offeret oblationẽ pro illa decimam partẽ ſati farinæ hordeaceæ. Nõ fundet ſup eã oleũ, nec imponet thus: qa ſacrificiũ zelotypiæ eſt, & oblatio inueſtigãs adulteriũ. Offeret igit eã ſacerdos, & ſtatuet eã corã dño, aſſumetq; aquã ſanctã in vaſe fictili, & pauxillũ terræ de pauimẽto tabernaculi mittet in eã. Cunq; ſteterit mulier in cõſpectu dñi, diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificium

A ficium recordationis, & oblationem zelotypiæ. Ipſe autẽ tenebit aquas amariſſimas, in quibus cũ execratione maledicta congeſſit, adiurabitq; eã, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecũ, & ſi nõ polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ in quas maledicta cõgeſſi. Si autẽ declinaſti à viro tuo, atq; polluta es, & cõcubuiſti cũ alieno viro, his maledictionibus ſubiacebis. Det te dominus in maledictiones, exemplumq; cunctorũ in populo ſuo: putreſcere faciat femur tuũ, & tumens vterus tuus diſrumpatur. Ingrediãtur aquæ maledictæ in ventrem tuũ, & vtero tumeſcente putreſcat femur tuũ. Et reſpondebit mulier, amen, amen. Scribetq; ſacerdos in libello iſta maledicta, & delebit ea aquis amariſſimis in quas maledicta cõgeſſit, & dabit ei bibere. Hęc ibi. Quid ad hæc reſpondebunt Lollardi: eſt ne ille exorciſmus maledictionis & diabolicus, an potius diuina pietate plenus voceq; diuina prolatus? Quomodo ergo illa aqua habet virtutem & efficaciã: nunquid per artẽ diabolicã? Abſit, ſed per virtutẽ diuinã: & tamẽ ibi nulla videtur poſt exorciſmũ facta in aqua mutatio, vt ipſi petunt, Quid ergo latrant? Si hoc fecit Deus tẽpore illo, cur nõ etiam erit paratus & alia ſimilia nunc operari per creaturas ad ſui nominis inuocationẽ? Qua propter vetuſtiſſima Eccleſiæ conſuetudo fuit, ab ipſis etiã apoſtolorũ temporibus ad nos vſq; deriuata, vt aqua benediceretur, ſale exorcizaretur: vt per orationes quæ in eius benedictione ad Deum funduntur, dignẽ Deus ſimilia operari per eius aſperſionem in nobis, qualia orando aut benedicendo priùs petita ſunt. Non quod ex ipſa benedictione aqua ipſa habeat neceſſario illã virtutẽ, quia nec aqua baptiſmatis (iuxta veriorem opinionẽ) habet hãc virtutẽ: ſed quod Deus aſſiſtit & operatur verbis ſuper aquã dictis: differẽter tamẽ, qa in baptiſmate Deus ex promiſſo aſſiſtit, atq; ideo nunq; non operatur: quia cœlũ & terra tranſibũt priuſquã verbũ vnũ eius tranſeat. Qua propter niſi ipſe baptiſmate ablutus obſtaculũ peccati opponat, ſemper Deus in
B baptizatũ gratiã infundit. At nõ ſic eſt de aqua benedicta, nec ſic (vt ita dixerim) obligatus eſt, quia nec ipſe promiſit, nec ipſe hoc ſignum inſtituit, ſed cõfidẽdum eſt de eo quod dabit & efficiet id in nobis, quod in aqua poſtulatum eſt cùm benediceretur, vt puta dicendo: Virtutem tuæ benedictionis infunde, vt quicquid in domibus fideliũ vel locis hæc vnda reſperſerit, careat omni immunditia, liberetur à noxa: nõ illic reſideat ſpiritus peſtilẽs, nõ aura corrũpens: diſcedãt omnes inſidię latentis inimici, &c. Quòd ſi hæc omnia nõ ſemper aqua aſperſa operatur, inde conuincitur eam nõ eſſe ſacramentũ, quia ſcilicet nõ eſt efficax ſignum. Quia tamen per eius aſperſionem multa mirabilia Deus operatus eſt, conuincimus quod etſi non ſit ſacramentum, hoc tamen habet, quod maioris ſit multo virtutis, quam non benedicta: quoniam ad eius aſperſionem multa Deus operatur quæ per aſperſionem alterius aquæ non benedictæ nullo modo operaretur. Nam vt de cæteris taceam, illud eſt manifeſtum quod in nono libro hiſtoriæ tripartitæ capite triceſimo tertio Theodoretus vnus ex tribus autoribus à quibus tripartitæ nomen accepit, ait. Refert enim quod cùm Theodoſius Imperator piiſſimus iuberet tẽpla idolorum deſtrui, quidã præfectus Apamiæ ciuitatis accedens vt templum Iouis deſtrueret, quod ſe poſſe facere diffidit, propterea quod ædificium eſſet adeò robuſtum, lapides in eo locati adeò magni, ita tenaciter ſibi inuicem adhærentes, vt impoſſibile iudicaret lapidũ iuncturas poſſe diſſoluere. Cumq; ſuperueniſſet quidam qui ſe hoc facturũ promiſit, putà ſuffodiens tres per circuitũ columnas quibus præcipuè totũ ædificũ innitebatur, & ſub earum baſibus ligna fortiſſima ſupponens immiſit ignem, nec tamen ignis accendebatur: quoniam dæmon quidam teterrimus apparuit qui flammã ſecundum vires ſuas prohibebat operari. Cumq; frequenter hoc facerent, & molitionem ſuam explere non poſſent, nunciauerunt Marcello illius ciuitatis epiſcopo: qui Eccleſiã accedens vaſculum aquæ ſub altari poni præcepit: ipſe vero in terram proſtratus dominum orabat vt dæmonis tyran Theodoretus.

nidem pelleret: ne ex hoc infidelibus maior exultationis occasio nasceretur. Hæc C
cùm dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quendam diaconum suũ Equitium,
fide & zelo munitum, sumere iussit aquam, & velociter currere, & cum fide aspergere, ignemq; supponere. Quod cùm fuisset factum, dæmon aufugit, non ferens aquæ virtutem. Quid ad hæc impij Lollardi dicent? Nonne aqua illa per episcopi sancti orationem mutauit naturam, vt ignem non solum non extingueret, sed potius accenderet? Propter hæc & alia similia quæ experta sunt à fidelibus, Ecclesia illam aquæ benedictionem approbat, eamq; fieri præcipit, nec tamen ab heri & nudiustertius, sed ab ipsis apostolorum temporibus procedens, ad nostra vsq; tem-
Alexander papa De consec. dist. 3. capite. Aquam Leu. 4. 4. Re. 2.
pora deriuata est. Alexander siquidem papa huius nominis primus, qui quartus à beato Petro põtifex Romanus extitit, in suis decretis quæ in libro conciliorũ passim circũferuntur, sic ait: Aquã sale cõsperſam populis benedicimus, vt ea cuncti asperſi sanctificentur ac purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine populum sanctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa diuinisq; precibus sacrata populum sanctificat atq; mundat. Et si sale aspersо per Helizæum prophetã sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sterilitatẽ aufert rerũ humanarũ, & coinquinatos sanctificat atq; mundat, & expurgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutijs hominem defendit? Nam si
Matt. 9.
tactu fimbriæ vestimenti saluatoris saluatos infirmos esse nõ dubitamus, quanto magis virtute sacrorũ eius verborũ diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? Hæc Alexander Papa. Ex cuius dictis patet nõ esse nouũ huius aquæ benedictæ vsum, quẽ nũc Ecclesia tenet: magnam illius esse virtutẽ non ex natura aquæ, sed virtute benedictionis autorationis super eam factæ. Nõ est ergo claua infernalis, asperſorium aquæ benedictę, vt pessimi Flagellantes mentiuntur: nec benedictiones aut orationes super eã dic- D
tæ sunt dæmonum maledictiones, aut necromantiæ incantationes, vt impij Lollardi murmurant. Quod autẽ Lollardi obijciunt, quod nos volumus per nostras benedictiones res efficere meliores, quã Deus eas per naturã condiderit: hoc adeò est manifestè verũ, vt etiam ipsi quantũlibet renitantur, concedere teneantur. Deus siquidem quotidie nouas creat animas, quæ etsi bonæ sint per naturã, nõ tamen eas bonas creat in gratia: alioquin nullum esset in aliqua earum peccatum originale cùm primò creata corpori adhæret: tamen postmodùm per bonorum operum exercitiũ proficiunt in moribus, in quibus creatæ à Deo non fuerant. Quòd si nullo pacto meliores effici possunt quàm Deus eas per naturam condiderit, frustra docentur, frustra illis bonitas persuadetur, frustra illis prædicatur. Accedit ad hęc, quod culpandæ non essent si meliores non fiunt: quia hoc eis impossibile esset, & ita totus illarum defectus in Deum reijciendus erit, qui illas meliores non creauerit. Quæ omnia absurdissima sunt, & impietate plena: Non ergo debent mirari impij Lollardi quod dicamus creaturas per hominum benedictiones meliores reddi quàm à Deo creatæ fuerint per naturam: hoc tamen non ab ipsis hominibus fit, sed à Deo propter merita benedictionum & orationum præcedentium. Huius autem benedictionis traditio specialis (vt ait Augustinus) in synagoga permansit, & in Ecclesia celebratur in nuptijs: vbi Dei creaturæ sub Dei benedictione iunguntur, & ibidem meliores fiunt, non tamen à benedicente aut oante, sed à Deo, vt multiplicentur super terram. De hac re, scilicet de aqua benedicta, eiusq; virtute & efficacia, scripsit librum Ioannes de turre cremata Cardinalis sancti Sixti, ordinisq; fratrum prędicatorum, quem fateor me nõ vidisse, nec inuenire potuisse: quod doleo: quoniam cùm virum doctum eum existimem, magnas mihi suppetias (vt credo) tribuisset. Verùm Ioannes Trithemius in libro de Ecclesiasticis scriptoribus refert hunc Cardinalem scripsisse librum de hac re.

F. Alfon-

A F. ALFONSI DE CASTRO ZAMOREN. MINORITAE aduersus Hæreses, Liber III.

BAPTISMVS.

PLVRA sunt, quæ in baptismo tenere & firmiter credere oportet, scilicet baptismum esse sacramẽtum, materiam baptismi esse aquam, verba quibus baptizandus est quisque, esse, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, &c. ipsius baptismi virtutem & efficaciam, vt per illum deleatur peccatum originale, & gratia à Deo infundatur. His autem omnibus contrariæ hæreses ortæ sunt, quas tali ordine disponemus, vt prius de his dicamus, quę substantiæ baptismi aduersantur: deindę eas pertractabimus, quæ efficaciam virtutemq; illius oppugnant.

PRima ergo hæresis est, quæ errat in materia (prout recentiores theologi loquuntur) non enim baptizant in aqua, sed in igne. Hic est error Seleuci & Hermiæ Galatarum, de quibus iam suprà diximus. Augustinus in libro de hæresibus, capite quinquagesimonono, de Seleucis & Hermianis loquens, dicit illos B non baptizasse in aqua, non tamen expressit in qua re baptizabant. Verùm Philaster de illis disserens, expressit eos baptizasse in igne: occasionem inde sumentes, quòd ait Ioannes Baptista apud Matthæum, de Christo loques: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne. Quanquam & illa vox, igne (vt doctissimus vir Erasmus admonet) in exemplaribus Græcorum non habetur: tamen Hieronymus & Hilarius ita legunt, & Chrysostomus, qui Græcus fuit, ita legit, & Cyrillus etiam Græcus in libro de recta fide ad reginas, ita hunc locum citat. Quapropter locum illum admittentes, prout citatur, dicimus Christum baptizaturum in spiritu sancto & igne, qa spiritus sanctus est ignis: vel quia hic baptizamur in spiritu & aqua, in futuro autem baptizamur igne, iuxta illud Apostoli: Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Et hac duplici interpretatione exponit illum locum Hieronymus, similiter Hilarius: & hos sequitur Christianus Druthmarus. Et hæc expositio de baptismo ignis pro tempore futuro, satis apparet esse literæ germana, per id quod immediatè subiungit: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Ex quibus verbis patet, illum fuisse locutum de igne futuri iudicij. Verùm Nicolaus Lyranus ideo putat dictum, in spiritu sancto & igne, quia in primitiua Ecclesia spiritus sanctus descendebat in figura ignis. Mihi (vt ingenuè loquar) magis arridet prior expositio. Superest vt hæresim ipsam expugnemus, in quo negocio parum demorari conuenit, cùm res sit apertissimè sacris literis contraria: Euntes (inquit dominus) in mundum vniuersum, prędicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, &c. Baptizare autem græcè, idem est quod immergere latinè, & baptisma idem quod immersio aut lotio. Nullus autem lauat igne, sed adurit: aqua autẽ lauamur. Præterea Apo-

Prima hæresis. Seleucꝰ. Hermias.

Matth. 3

2. Cor. 3.

Mat. 28.

ſtolus Paulus de baptiſmo mentionem faciens, lauacro aquæ Chriſtum nos mundaſſe ait, nō autem aduſtione ignis. Sic enim ait: Viri diligite vxores veſtras, ſicut
Ephe. 5 & Chriſtus dilexit Eccleſiā, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitę, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam neq; rugam. Ecce Apoſtolus dicit Eccleſiam mundatam lauacro aquę, nō autem aduſtam igne. Rurſus ipſimet apoſtoli baptizantes (vt ex
Matth. 3 pluribus locis Actorum apoſto. patet) in aqua baptizabant, non tñ igne. Accedit ad hæc, q̄ ipſemet dñs noſter Ieſus Chriſtus in Iordane baptizatus eſt à Ioanne, vt contactu ſuæ mundiſſimæ carnis aquas ſanctificaret, vt inſtrumentū eſſe poſſent diuinę bonitatis ad expiandā peccata, & vt nobis exemplum præberet, q̄ in aqua eſſemus baptizandi. Demum quoties vetus teſtamentū de hoc ſacramento figuratiuè (vt ſolet) loquit̄, nomine aquę illud deſignat: vt apud Zachariam prophetā
Zach. 13 dicitur: In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionē peccatoris & menſtruatæ. Et apud Ezech. dicitur: Effundā ſuper vos
Ezec. 36 aquam mundā, & mundabimini ab omnibus inquinamētis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Apertiſſimum eſt ergo ex ſacris literis baptiſmum in aqua fieri, & non in igne.

* * Deniq; cōtra hanc hęreſim eſt definitio concilij Florentini ſub Eugenio 4. celebrati, q̄d de ſacramento baptiſmi loquens hæc ait: Materia huius ſacramēti eſt
[aqua vera & naturalis, nec refert, frigida ſit an calida. Hæc concilium.]

SEcunda hæreſis eſt circa formā huius ſacramenti, hoc eſt, circa verba, quibus baptiſmus cōficitur: quoniā nō illis vtitur, quibus catholica vtitur Eccleſia, & quæ Chriſtus apoſtolos ſuos docuit. Verùm hæc hæreſis partita eſt in plures, iuxta varias formas, quibus diuerſi hæretici vſi ſunt. Quidā enim ſic baptizant: In nomine ignoti patris omniū, & veritate omniū matre, & in eo qui deſcendit in Ieſu.
Marcitæ Hi ſunt Marcitæ, diſcipuli Marci cuiuſdam magicæ artis periti, qui circa tēpora D apoſtolorum fuit, de quo mentionem facit Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes, cap. 8. & Euſebius lib. 4. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 11. Hic enim Marcus inter alios quos docuit errores dixit, q̄ is qui in lege & prophetis prædicatus eſt Deus, nō eſſet pater domini noſtri Ieſu Chriſti, Cerdonem & Marcionem in hac parte ſecutus: qui ille quidem, vt dicebat, ignotus eſſet: hic aūt notus: de q̄ errore alibi diſſeremus. Quapropter ab hoc errore diſcipuli huius Marci procedētes, ſic baptiſma conficiebāt: In nomine ignoti patris omnium, &c. Alij verò ex eiuſdē ſectatoribus Hebraica nomina ad pauorem audientium ſuper eos quos initiant, terribiliter loquunt̄. De
Paulianiſtæ. Cataphryges Paulianiſtis & Cataphrygibus dicitur, q̄ in nomine trinitatis minimè baptizant, vt habetur 1. q. cap. Paulianiſtæ. Quapropter in Nicæno concilio præceptum eſt, vt cùm ad Eccleſiam catholicam aliqui ex illis redierint, rebaptizentur, quoniam veram baptiſmi formam nō tenuerunt, atq; ideo nec verum baptiſma. Quali autem forma vtebantur nunquam legi, neq; apud Philaſtrum, neq; apud Auguſtinum aut Guidonem, qui omnes de hac re loquuntur.

* Qui autē ſint Cataphryges, & quo tempore cœperint, in ſequenti hæreſi declarabitur. De Paulianiſtis verò, infrà in titulo de Chriſto, hæreſi prima dicetur. Aduerſus iſtos omnes eiſdem armis pugnabimus.]

Oſtenſa ſiquidem vera baptiſmi forma, manifeſtum euadet reliquas omnes inanes eſſe. Vera baptiſmi forma, quam Chriſtus docuit, ponitur in Matthæo:
Mat. vl. Euntes (inquit Chriſtus) in vniuerſum mundū, prædicate Euangeliū omni creaturæ, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ex quibus verbis duo colliguntur eſſe neceſſaria ad formam baptiſmi, videlicet expreſſa trinitatis pronunciatio, tribus ſcilicet perſonarum nominibus explicata, & verbum exprimens actum ipſum baptiſmi: Baptizantes (inquit) eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. De primo dicitur in canonibus apoſtolorum, canone 49.

Si quis

A Si quis episcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit in no
mine patris & filij & spiritus sancti, sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus
filijs, aut in tribus paracletis, abijciatur. Hæc ibi. Vt autem actus ipse baptizandi
conformis sit verbis, præcipitur etiam, vt in ipso baptismo trina sit mersio, quod
ab ipsis etiam apostolis statutum fuisse reperimus. Nam canon apostolorũ quin-
quagesimus sic ait: Si quis episcopus aut presbyter nõ in trina mersione vnius my
sterij baptisma celebret, sed semel immergat in baptismate, quod dari videt in do
mini morte, deponatur. Non enim dixit nobis dñs, in morte mea baptizate, sed
euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus san-
cti. Hæc ibi. Ecce quanta fuit apostolis cura de expressione trinitatis in baptisma-
te, vt nõ essent contenti verborũ explicatione, nisi trinæ mersionis ostensione con
firmaretur. Verùm quod ibi dicitur de trina mersione, nõ est sic accipiendum, vt
sine ea verus baptismus esse non possit, quoniã siue semel, siue bis, siue ter mergat
verus erit baptismus, si reliqua ad baptismũ necessaria adsint. Minister aũt tenet
baptismũ exequi in vna aut tribus mersionibus, iuxta consuetudinem loci in quo
habitat. Nam de hac hac re iam definitum fuit in concilio Toletano quarto cap. 5.
q̃ quelibet Ecclesia suã teneat consuetudinem. Hispania aũt ad tollendas occasio-
nes hęresum, quæ ex trina mersione oriebantur, elegit in illo concilio vnicã mer-
sionem, ne videlicet quispiam putaret triplicem esse personarum diuinarũ substã-
tiam, sicut trina erat mersio. Siue tamen vnica siue multiplici mersione baptizet,
verba tamen semper debent esse eadem, vt videlicet tres personæ propriis earũ no
minibus exprimantur. Quòd si quis obijciat apostolorum factum, qui in Christi
nomine solum baptizarunt, nõ expressis aliarum personarũ nominibus, vt apo-
stolica historia narrat, q̃ ad prædicationem Philippi Samaritani conuersi sunt, & Act. 8.
baptizati erant in nomine Iesu: huic obiectioni primò respondet id quod beatus
B Ambro. ait in nomine Iesu Christi totam designari trinitatem. Nam cùm Chri-
stus idem sonet latinè quod vnctus, hoc ipso nomine quadam rerum connexione
denotatur & ipse qui vnctus est, scilicet filius, & à quo vnctus est, videlicet pater,
& vnctio ipsa qua vnctus est, videlicet spiritus sanctus. Quapropter cùm in nomi
ne Iesu Christi tota trinitas designetur, potuerunt (vt ait) apostoli in nomine Iesu
baptizare. Aliter respondetur, & fortè exactius iuxta recentiorũ theologorũ com
munem sententiã, apostolos tunc id egisse ex diuina quadã dispensatione illis insi-
nuata, propter exaltationẽ nominis Iesu Christi, q̃d Iudęis erat scandalum, genti-
bus aũt stultitia. Qua occasione sublata, cùm videlicet iam nomẽ dñi Iesu esset ex-
altatum, nulli licet hoc solo nomine inuocato baptizare. Quòd si secus aliquid at-
tentatum sit, vt videlicet quis in solo Christi nomine baptizare tentaret, varia est
inter doctores sententia, an baptismus esset inanis & infrugifer. De secundo aũt,
videlicet q̃ requiraẽ verbũ exprimens actũ baptizationis, & tertio similiter, si per
sona baptizata, patet ex ipsis Christi verbis: Baptizantes (inqt) eos in noie patris,
&c. Vbi ponit participiũ baptizãtes, exprimẽs actũ ipsum, & pronomen eos, ex-
primens personas baptizatas. Quòd aũt actus baptizãdi exprimat per verbũ in-
dicatiui aut alterius modi, puta imperatiui, nõ est definitũ q̃d necessariũ sit, quo-
niam nec bene definiri posset, cùm Christus in suis verbis actũ baptismi participio
expressit, & nõ verbo: baptizãtes (inqt) eos, &c. Quapropter Ecclesia Romana,
quantũ ad hoc permittit ac tolerat Grẽcos, q̃ in alia forma baptizant q̃ Latini. Sic
enim dicũt: baptizet seruus Christi in nomine patris & filij & spũs sancti. Quia
enim in principio nascẽtis Ecclesię tale schisma ortũ est, vt q̃libet ęstimaret illũ ad
se pertinere, qui ab illo baptizatus esset, ita vt vnus diceret, Ego sum Cephę, ali- 1. Cor. 1.
us, ego sum Pauli, quos Apostolus reprehendens, ait: Nunquid Cephas pro vobis
mortuus est, aut Paulus? Ad tollendum hoc schisma ordinatum est inter Græcos,
vt nullus baptizaret dicens: Ego te baptizo in nomine patris, &c. sed diceret:

Baptizetur

Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine patris, &c. ne vllo modo verbis aliquibus oſtenderet ſe baptiſmi autorẽ, ſed ſolum miniſtrum. Quòd autem ibi ſit integra baptiſmi forma, patet, quia ibi eſt manifeſta trinitatis expreſſio, ibi exprimitur actus baptizandi, q̃uis in imperatiuo modo, q̃d non refert, & perſona baptizata, quamuis in tertia perſona: nihil ergo deficit. Non ergo propter hoc Græci iudicãtur hæretici, quia ſic baptizant: ſed quia ſic baptizantes, credunt Latinos alia forma vtentes, nõ conficere baptiſma, & propter hoc hæretici iudicantur, cùm dicendo: Ego te baptizo in nomine patris, &c. omnia etiã ponantur ad debitã formam & Chriſti verbis conformem neceſſaria. Et quia Græci hac occaſione ſicut & alijs ab eccleſiæ Romanæ obedientia ſeparati ſunt, ideo ſchiſmatici appellantur. Cæterùm quod Alexander tertius huius nominis Pontifex ait in cap. 1. titulo de baptiſmo, & eius effectu in libro epiſtolarum decretalium: Si quis puerum ter in aqua immerſerit in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, amẽ: & non dixerit: Ego baptizo te in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, non eſt puer baptizatus. Hoc mea ſententia (ſaluo meliori iudicio, & Eccleſiæ definitione ſecluſa, cui me ſemper ſubmitto) ita intelligendum eſt, vt quantumlibet quis ter mergatur in aqua, non credatur baptizatus, etiam ſi talis immerſio ſit facta in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, niſi cum hoc etiam exprimatur actus ipſe baptizationis. Siue autem exprimatur actus ipſius baptiſmi in indicatiuo modo, ſiue in imperatiuo: de hoc non definit ibi Pontifex, quia nec de illa re quęſtio ibi agebatur ad quod maximè aſpiciendum eſt: quoniam beatus Hilarius dicit ex circunſtantia ſcripturarum pendere ſæpenumero verum illarum ſenſum. Quòd ſi illa eſſent omnino exacta & neceſſaria, vt à Pontifice ibidem deſcribuntur, eſſet etiam neceſſariò illud pronomen Ego ſemper exprimendum, vt dicatur ſemper: ego te baptizo in nomine patris, &c. & tñ Gloſſa ibidem dicit, omiſſionem illius pronominis ego, nullo pacto obeſſe baptiſmo, quin verum baptiſma conficiatur. Hoc idem colligitur ex quadam reſponſione Zachariæ papæ, quæ ponitur in volumine Decretorum de conſec. diſtin. 4. cap. Retulerunt. Nam cuidã quærenti, an rebaptizandus eſſet, qui his verbis fuerat baptizatus, videlicet: Baptizo te in nomine patrias, & filias, & ſpiritus ſanctias: Papa reſpondet, quòd ſi ſic baptizans, huiuſmodi verba protulit ex ignorantia linguę latinæ, & non vt errorem aliquem per illa verba induceret, verè baptizauit: nec eſt iteratò baptizandus ille ſic ab eo baptizatus. Et tamen in illis verbis (vt conſtat) nõ ponitur illud pronomen ego: vndè patet pronomen nõ eſſe neceſſarium, & hoc ipſum fatẽtur theologi oẽs. Dicimus ergo Grę cos in ſua forma conficere, q̃uis ſic conficientes peccent, q̃ Eccleſię Romanæ ſubeſſe contemnunt. Nam hoc apertiſſimè definiuit Cõcilium Florentinũ ſub Eugenio quarto celebratum, ſic inquiens: Non negamus quin & per illa verba: Baptizetur talis ſeruus Chriſti in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: vel, Baptizetur manibus meis talis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, verum perficiat baptiſma: quoniã cùm principalis cauſa, ex qua baptiſma virtutem habet, ſit ſancta trinitas, inſtrumentalis autem ſit miniſter qui tradit exterius ſacramẽtum: ſi exprimitur actus qui per ipſum exercet miniſtrum cum ſanctę trinitatis inuocatione, perficitur ſacramentum. Hæc Concilium Florentinum. Oſtendimus ergo veram baptiſmi formam & exactam, quam Chriſtus docuit, quæ tam ex Euangelio, quàm ex canonibus apoſtolorum patuit: in qua tria ſunt neceſſaria, videlicet verbum explicans actum baptizandi, & nomen exprimens perſonam baptizatam, & totius trinitatis per propria perſonarum nomina expreſſio. Quòd ſi vel minimum horum deſit, ſicut nec eſt vera forma, ita nec verus baptiſmus. Ex q̃bus conuincimus Marcitas, Paulianiſtas, Cataphryges in baptiſmo conficiendo errare. Quapropter merito concilium Nicęnum ſtatuit eos cùm ad Eccleſiæ fidm redirent, fore iterum baptizandos.

Tertia

A TErtia hæresis est, quę respicit personam baptizatã. Sunt enim qui mortuos baptizant, & isti sunt Cataphryges, vt Philaster ait. Beatus tñ Aug. in lib. de hęre. nihil tale illis impingit. Hi Cataphryges aut Cataphrygij sic dicti sunt, qa ex Phrygia prouincia originem traxerunt. Horum autores fuerunt Montanus, q dixit se fuisse paracletum, & duæ eius prophetissæ, videlicet Prisca & Maximilla, quas ipse Montanus tanquam ex ipsius inspiratione factas iactabat. De quo q plura noscere cupit, legat Eusebiũ in 5. lib. Ecclesiast. historię, à cap. 15. vsq; ad 19. nec tamen toto illo suí operis decursu vsquam hunc errorem illis impingit: quum tamen plures alios eorundem errores recenseat. Aduersus hos Cataphrygas (vt ibidem Eusebius refert) scripserunt Apollinaris Hierapolites, Meltiades, Apollonius. Alia est hæresis huic similis, aut fortè est eadem, quoniã de Cataphygijs Philaster, dicens eos baptizare mortuos, non differit qualiter id faciebant. De Marcionistis aũt, Theophylactus exponens illud 1. ad Cor. 15. Alioquí quid facient q baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? sic ait: Mos est Marcionistis hæreticis, cùm aliquis apud eos sine baptismo discesserit, eius, qui vita functus esset, feretro viuum aliquem submittere hominem. Proinde feretrum ipsi adeuntes, à mortuo sciscitantur, vtrum ei libeat baptizari: moxq; qui latitat viuus, de loco inferiori respondens, se velle inquit, afferentemq; demortui loco baptizabant. Hi itaq; prauæ huius consuetudinis insimulati, Apostolum dictant eam rem iniunxisse, producuntq; dementes illi & vesani id dictum, videlicet: Alioquí quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Hæc Theophylactus. Quem ideo citaui, quòd neminem ex his qui de hęresibus scripserunt, de hac re feciſſe mentionem reperio. Philaster siquidem & Augustinus & Guido, quamuis de Marcione eiusq; erroribus differunt, nihil tamen huiusmodi illũ sensisse referunt. Sed neq; Eusebius, qui in 4. libro historiæ Ecclesiasticæ de illo B scribit, vnquam de hoc errore eum accusat. Neque etiam Tertullianus in libro de hæresibus, Marcionis errores resencẽs, vnquam huius mentionem fecit. Denique Irenęus in libro primo aduersus hæreses, capite 29. & libro 4. cap. 57. de erroribus Marcionis disputans, nihil tale illi impingit. Quapropter mirari non desino, vndenam Theophylactus, qui his post multa secula successit, acceperit hunc Marcionis fuisse errorem. Verùm si rem plenius circumspiciamus, Theophylactus non ait hunc fuisse Marcionis errorem, sed Marcioníſtarum. At solenne est hæreticis, qui aliorum hęreticorum vestigijs adhærent, vt nunquam suorum magistrorũ erroribus sint contenti, sed semper illorum insaniam, aliquid impietatis addẽtes, augere nitantur. Quapropter possibile fuit, vt Marcionis sectatores, erroribus illius hanc hæresim coniungerẽt, atq; ita primi illi scriptores de ea non fecerint mentionem. Theophylactus autem, qui posterior fuit, de Marcioníſtis hæc dixisse potuit, non tamen de Marcione. Cùm ergo de Marcione fecerimus mentionem, nunc operæprecium erit disserere quis hic fuerit. Marcion (vt Irenęus & Tertullianus scribunt) Ponticus natione, temporibus Antonini Pij, priusin doctrina philosophorũ maximè Stoicorum imbutus, deinde ad fidem Christi conuersus, Cerdonis dogma secutus, multa ex philosophica doctrina catholicæ religioni inserere conabatur: Romamq; veniens plures ibi seduxit. Hic cùm ibidem Polycarpũ postea martyrem inuenisset, salutans eum dixit: Agnoscis me? Cui Polycarpus: Agnosco primogenitum Satanæ. Hic præter Euangelium Lucæ, idq; ab eo circũcisum, nullum Euangelium recepit. Similiter & epistolas Pauli apostoli abscidit, auferens ab eis quicquid suæ impietati repugnare videbatur. Contra hunc plures grauissimi autores scripserunt, Dionysius Corinthiorum episcopus, Philippus Creten. Hippolytus episcopus Africanus, Rhodon Asianus, Irenęus Lugdunen. episcopus, Tertullianus. E quibus hi duo vltimi (quod sciam) solum extant. Hæc ergo semel dicta in posterum sint, Iam ad errorẽ tam Marcioníſtarũ, quàm

Cata-

Cataphryhes

Mõtanꝰ Prisca, Maximilla.

1. Co. 15.

Cataphrygum deueniamus, quoniam inter vtroſq; de hac re conuenit, vt mortuis prodeſſe baptiſma exiſtiment. Quod ex eo conuincitur eſſe falſum, quòd poſt mortem non eſt tempus nec bene nec male operandi. Vita hæc nobis à Deo conceditur, in qua laboremus: qua finita iuxta id quod quiſq; in vita geſſerit præmiabitur. Sic enim Sapiens ait: Ad quamcunq; partem lignum ceciderit, ſiue ad auſtrum, ſiue ad aquilonem, ibi manebit. Ligni nomine hominem deſignauit, qui tunc cadit cùm moritur. Cadit autem ad auſtrum, qui ventus eſt calidus & humidus, cùm homo in gratia decedit. Illo enim vento flante, aqua per quam gratia deſignatur, deſcendit. Rurſum, ille ad aquilonem cadere dicitur, qui in peccato moritur, quod per aquilonem meritò figuratur, quoniam ventus ille frigidus eſt, & pluuias diſſipat. Et idem expreſſius iterum ait: Viuentes enim ſciunt ſe eſſe morituros: mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltrà mercedem, quia obliuioni tradita eſt memoria eorum: amor quoq; & odium & inuidiæ ſimul perierunt, nec habẽt partem in hoc ſeculo, & in opere quod ſub ſole geritur. Si ergo nõ habent vltrà mercedem, nec partem in opere quod ſub ſole geritur, qualiter mortuo poterit prodeſſe baptiſmus, qui cõfertur viuo in demortui locum ſubmiſſo? Præterea ſi à mortuo velut qui non eſt, perit confeſſio (vt ait alius Sapiens) quare etiam non peribit baptiſmus, qui cæterorum ſacramentorum eſt ianua? Rurſus, cùm dominus baptiſmi neceſſitatem manifeſtauit, & apoſtolis commendauit prædicandum, ait: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Vbi non dixit quod baptizaretur vnus pro alio, ſed quiſq; pro ſe. Baptizantes (inquit) eos. Et expreſſius apud Marcum dicitur: Euntes in mundum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Qui ergo ſine baptiſmo diſcedit, quantumlibet in eius locum ſubmiſſus eius nomine baptizetur, ille tamen mortuus nunquam dicetur baptizatus: quò fit, vt eum perire ſit neceſſe, quia baptizatus non fuit. Deinde percontabor ab iſtis, quò peruenire credunt eum, qui ſine baptiſmo diſceſſit: Neceſſarium eſt, vt ad infernũ vadat, aut ad gloriam, vel ſit in via ad gloriam, puta in purgatorio. Non eſt dicendũ eum peruenire ad gloriam, nec eſſe in via ad gloriam: alioqui baptiſmus nõ eſſet neceſſarius, cùm ſine illo poſſet ſalus haberi. Erit ergo in inferno, quia iuxta euangelium, qui baptizatus non eſt, condemnabitur, ac ſi iam non crediderit. Si ergo eſt in inferno, vt quid alius pro eo baptizatur, cùm hoc nihil illi prodeſſe poterit? In inferno ſiquidem (vt canit eccleſia) nulla eſt redemptio. Et Sapiens ait: Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos quò tu properas. Et dominus apud Ioannem ait: Venit nox, quãdo nemo poteſt operari: noctem vocans tempus poſt mortem (vt beatus Auguſtinus ait) in quo nemini operari licet. Ideo dixit: Operamini ergo donec dies eſt, id eſt, dum eſtis in hac vita, quia poſt mortem nihil poteritis agere. Impiè ergo veſani Marcioniſtæ & Cataphryges mortuos baptizare tentarunt. Quòd autem pro ſe adducunt illud Pauli: Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui omnino nõ reſurgunt: ſuo propoſito minimè conducit: ex falſa ſiquidem intelligentia prouenit. Vnde Theophylactus locum illum exponens ait: Porrò qui erant baptiſmum accepturi, integra pronunciabãt fide ſymbolum, moxq; & illud: Credo mortuos reſurrecturos. Inquit itaq; Paulus, qui futuram credũt mortuorum corporum reſurrectionem, ſub ſpeq; huiuſmodi ſunt baptizati, quidnam ſint, cùm eis Chriſtus ſit occurſurus, acturi: Quid præterea reſurrectionis gratia prorſus homines baptizantur, hoc eſt, pro reſurrectionis expectatione, ſi mortui non reſurgunt: Hæc Theophylactus. Iuxta quẽ tantum valet pro mortuis baptizantur, ac ſi diceret pro reſurrectionis expectatione baptizantur. Verùm quoniam hæc expoſitio nimis coacta eſt, multumq; á lí-

Eccle. 11.

Eccle. 9.

Eccle. 17

Mat. vl.

Mar. vl.

Eccle. 19

Ioan. 9

Theophyla.

A tera recedens: ideo aliter iuxta ſententiam beati Ambroſij reſpondetur, qui meo iudicio multo melius & literæ proximius exponit. Sic enim exponit: Alioquí qd facient qui pro mortuis baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgunt? Quid & baptizantur pro illis? Ambroſius: In tantum ratam & ſtabilem vult oſtendere reſurrectionem mortuorum, vt exemplum det eorum, qui tam ſecuri erant de futura reſurrectione, vt etiam pro mortuis baptizarentur. Si quem fortè mors præuenìſſet, timentes ne aut malè aut non reſurgeret, aut qui baptizatus nõ fuerat, viuus nomine mortui tingebatur: vnde ſubiecit: Quid & baptizantur pro illis? exemplo hoc non factum illorum probat, ſed fixam fidem in reſurrectione oſtẽdit. Quid & nos periclitamur omni hora? quotidie morior pro gloria veſtra, quã habeo in domino. Dicendo, quid & nos periclitamur? diſcreuit perſonas, oſtendens non catholicos eſſe qui pro mortuis baptizabãtur. Deniq; ſuprà dixit, vt quid baptizantur pro illis? nunquid dixit, & baptizamur pro illis? Hucuſq; Ambro. Ex huius itaq; præclara expoſitione patet conſuetudinem illam, quã Theophylactus aſſcribit Marcioniſtis, vt viuus pro mortuo baptizaretur, tempore Pauli eſſe iam ab aliquibus introductã, q̃uis non approbatã. Vndè iterum magis miror, q̃ eam Theophylactus Marcioniſtis tribuat, quoniam Marcion, qui illorum fuit dux, centum ferme annis fuit beato Paulo apoſtolo poſterior: quoniã hic tempore Antonini Pij floruit, Paulus autẽ ſub Nerone moritur. Occaſione vitandæ huiuſmodi hæreſeos, Concilium Carthaginenſe tertium cap. 6. tale ſtatuit decretum. Item placuit vt corporibus defunctorum Euchariſtia nõ detur. Dictum eſt enim à domino: Accipite & edite: Cadauera autem nec accipere poſſunt, nec edere. Cauendum eſt etiam, ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat, quibus nec Euchariſtiã dari licitum eſt. Hæc Concilium Carthaginenſe. Ambro. Concilũ Cartha.

B QVarta hæreſis eſt circa baptiſmi vim & poteſtatẽ, quam quidã ſic minuere conant, vt nullã baptiſmo virtutẽ tribuãt. Diuerſis tamẽ víjs ad hunc finẽ diuerſi hęretici tendunt. Pſalliani etenim, qui & Euchitæ, id eſt, orantes appellantur, non autẽ Eucidię (vt corruptè catalogus hęreticorũ eos nominat) tantã vim orationi tribuunt, vt illam ſufficere dicant ad omnia peccata delenda, quapropter εὐχῖται, id eſt, orantes appellant. Hac de cauſa baptiſmo derogant, dicentes nullam vtilitatem ex ſacro baptiſmate baptizatis accedere, ſed ſolam ſtudioſam orationem dæmonem inhabitantem effugare. Hi etiã vocantur Meſſaliani & Enthuſiaſtæ. i. afflati & diuini, aut ſacrificatores, vt vertit interpres Theodoreti in hiſtoria tripartita. Catalogus aũt hæreticorũ titulo Meſſaliani, vocat eos Anthyatiſtas, corruptè tamen, neſciens quid diceret, quoniam ſic fortè ſcriptum apud aliquẽ reperit: quapropter ex putrido lacu putridam hauſit aquam. Errat etiã in titulo Elpulius, vbi loquitur de quodã ſene huius peſtiferę factionis, à q̃ Flauianus quidã præſul Antiochenus miro artificio & per blanditias extorſit, vt illorũ ſectam illi reuelaret. Hunc ſenem catalogus vocat Elpulium, cùm tamen in 7. lib. hiſtoriæ tripartitę cap. 11. vbi hæc omnia narrantur, Adelphius vocetur, nõ Elpulius. Neq; hoc vicium aſſcribere potui impreſſori, quoniam ille hæreticorũ nomina digerit iuxta ordinem alphabeti: poſitũ eſt aũt inter nomina quę a litera E incipiunt. Huius factionis principes fuerunt (vt refert hiſtoria tripartita loco proximè citato) Dadoes & Sabas & Adelphius, Hermias & Symeones. Cæterùm quantũ ad præſentem errorẽ ſpectat, beatus Auguſt. in lib. de hęreſibus, cap. 57. de Pſallianis diſſerens, huius erroris nõ meminit: Guido aũt eo multo poſterior, nullam prorſus de Pſallianis aut Meſſalianis, aut ſub alio quouis nomine facit mentionem. Nos aũt ex hiſtoria tripartita hæc deſumpſimus. Poſt illos alij in eorũ locũ ſubrogati ſunt, videlicet Albanenſes, qui etiã dicunt baptiſmũ nullius eſſe efficaciæ. Albigẽſes aũt omnino baptiſmũ reſpuunt, quos merito hic inſeruimus: quoniã probata aduerſus alios eius virtutę & neceſſitate, cogent Albigenſes baptiſmi ſacramẽtũ Pſallíani Euchitæ. Meſſaliani, Enthuſiaſtæ. Dadoes, Sabas, Adelphius, Symeones. Albanenſes, Albigenſes.

M recipere

recipere. De his autẽ qui ſint, iam ſuperius diximus. Demum Petrus Ioannis, de quo iam aliàs locuti ſumus (vt Guido Carmelita illi impingit) ait in baptiſmo gratiam & virtutes, quas vulgo theologicas vocant, minimè infundi. Armeni autem ab omnibus ſacramentis virtutem conferendi gratiam remouent. His in hac parte conſentit Martinus Luther, qui cùm pauciſſima admittat ſacramenta, in vniuerſum tamen de eis dicit nullam gratiam conferre. In libro etenim ſuo de captiuitate Babylonica ſic ait: Hęretica eſt, ſed vſitata ſententia, ſacramẽta nouę legis conferre gratiam iis qui non ponunt obicem. Cùm ergo de omnibus ſacramentis dicat, etiam ad baptiſmum referri debet. Quapropter hæc eius aſſertio his adiungẽda fuit. Contra hos oẽs hæreticos ſimulagendum eſt, cùm inter eos hac de re conueniat. Primũ ergo hæc hæreſis conuincitur per id q̃d dicitur Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. At cùm ſine gratia iuſtificante nemo ſaluet, fieri oportet vt baptiſmus ipſe conferat gratiam, per quã baptizatus iuſtificetur, iuſtificatusq; ſaluetur. Nam ſi iuſtus vix ſaluatur, iniuſtus vbi apparebit? Huic alludere quodãmodo videtur beatus Petrus in ſua prima canonica, dicens: Expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, i. octo animę ſaluæ factæ ſunt per aquam: quod & vos nunc ſimilis formę ſaluos facit baptiſma. Vbi beatus Petrus ſimilitudinem inter figurã & figuratum explicans, dicit: quemadmodũ hi qui erant tempore Noe, ſalui facti ſunt quantũ ad corporalẽ vitam per aquam: ſic nunc ſaluamur quantũ ad ſpiritalem animę vitam per aquam baptiſmi peccatorum mundatricem. Habet ergo baptiſmus hanc vim & poteſtatem vt homines ſaluet. Salus aũt iſta ſine gratia Dei eſſe nequit, dicente Apoſtolo: Gratia enim Dei ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, quia Dei donũ eſt. Præterea apud Ioan. dominus ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto nõ poteſt introire in regnum Dei. Talis aũt renaſcentia ex aqua & ſpiritu ſancto, non fit niſi per aquam baptiſmi, in quo gratia ſpiritus ſancti cõfertur. Nunq̃ ſiquidem ſpiritus ſanctus ſpiritualem renaſcentiã donat ſine gratię ſuę infuſione: quoniam charitas Dei toties in cordibus hominum diffunditur, quoties ſpiritus ſanctus datur eis. Rurſus beatus Petrus in die Pentecoſtes loquẽs ad Iudęos eius prędicatione compunctos, ait: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum ſpiritus ſancti. Ex quibus verbis duo patent: Primum, q̃ baptiſma prodeſt ad remiſſionem peccatorum, quod etiam ex ſymbolo concilij Nicęni patet, vbi dicitur: Credo vnum baptiſma in remiſſionem peccatorũ. At ſine gratiæ collatione remiſſio peccatorum nõ fit. Secundũ eſt, quod per baptiſma recipit̃ donum ſpiritus ſancti: Accipietis (inquit) donũ ſpiritus ſancti. Donum aũt ſpiritus ſancti, eſt gratia & fides, quæ in baptiſmo infunditur, ſicut & gratia: quoniã ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ait Paulus. Baptizatus aũt ſi nõ placeret Deo, nõ ſaluaretur. Confert aũt baptiſmus fidem, ſicut & gratiã: vtraq; enim Dei donum eſt. Deinde ex dictis Pauli hæc etiam ſententia comprobatur, qui in epiſtola ad Rom. ſic ait: An ignoratis fratres, quod quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem: vt qũo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim cõplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. Hæc ibi Paulus. Ex q̃bus verbis conſtat illum tribuere renouationem vitæ baptiſmo. Talis autẽ nouitas pertinet ad gratiã: quoniã ſicut vetuſtas refert̃ ad peccatum, ita nouitas ad gratiã. Et in epiſt. ad Gal. ait: Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Quid aũt eſt Chriſtũ induere, niſi gratiã eius habere, qua velut veſtimento tegimur? Sic enim Hierony. exponens illa verba, ait: Si qs hoc corporeum, & quod oculis

Armeni, Luther.

1. Pet. 3

Ephe. 1

Ioan. 3

Act. 2

Heb. 11

Roma. 6

Gal. 3

A oculis carnis aſpicitur, aquæ tantum accipit lauacrũ, nõ eſt indutus dominũ Ieſum Chriſtũ. Nam & Simon ille, de q̃ in Actibus apoſt. acceperat lauacrum aquæ, verùm quia ſanctum ſpiritum non habebat, indutus non erat Chriſtum. Hęc Hieronymus. Et Theophylactus eadem verba exponens, dicit: Confirmat quẽ admodum Dei filij ſimus & baptiſmi ob gratiam. Nec enim dixit: quotquot eſtis baptiſmo abluti, filij eſtis Dei effecti, ſicuti ſubſequẽs ordo poſcebat: ſed quod magis tremendũ, Chriſtum induiſtis. Nam ſi Chriſtum induimus Dei filiũ, eiq; ſumus aſſimiles redditi, in vnam haud dubie ſumus & conſanguinitatem deuecti & ſpeciem: gratia id aſſecuti, quod illum conſtat eſſe natura. Hæc Theophylactus. Et in epiſt. ad Titum iterũ Paulus eandẽ cõfirmat ſententiã, dicẽs: Cùm aũt benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri Dei, nõ ex operibus iuſtitię, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuã miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hęredes ſimus ſecundũ ſpem vitæ æternę. Hæc ibi Paulus. Nihil aũt his verbis expreſſius quicq̃ dici potuit: quoniam dicit nos ſaluos feciſſe per lauacrum regenerationis: lauiſſe aũt, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes efficeremur vitæ æternæ. His ergo tam claris ſcripturę teſtimonijs manifeſtum eſt, baptiſmum habere vim & poteſtatem peccata delendi, & gratiam conferendi. Tit. 3

* Contra hanc hæreſim eſt decretum Concilij Florentini ſub Eugenio 4. celebrati: quod de ſacramento baptiſmi loquens, ſic ait: Huius ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoq; pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes antequam culpam aliquam committant, ſtatim ad Dei viſionem & regnum cœlorum perueniunt. Hęc Concilium Florẽtinum. Per quæ *

B verba non ſolum Meſſalianorum ſed etiam Petri Ioannis error conuincitur, quia dicit per baptiſmũ deleri peccatum, & regnum cœlorum donari, quorum neutrũ ſine gratia fieri poteſt.]

Verùm quoniam Petrus Ioannis (vt ait Guido) hoc concedens de adultis, de paruulis negat, quòd paruulis cõferatur gratia aut aliqua virtus, aliqua oporteat adducere ſacrorum conciliorũ teſtimonia, quibus hæc impia hæreſis reijciatur. Concilium Lateranenſe ſub Innocentio 3. celebratum, cuius decretũ ponitur in lib. epiſtolarum decretalium, titulo de ſumma trinita. & fide catho. cap. Firmiter credimus, ſic ait: Sacramentum baptiſmi, quod ad Dei inuocationem, & indiuiduę trinitatis, videlicet patris & filij & ſpiritus ſancti, conſecratur in aqua, tam paruulis q̃ adultis in forma Eccleſiæ, à quocunq; collatũ fuerit, proficit ad ſalutem. Hæc concilium Lateranenſe. Prętera concilium Viennenſe ſub Clemente 5. celebratum, cuius decretum ponitur in libro Clementinarũ, titulo de ſumma trini. & fi. catho. cap. Fidei catholicę, ſic ait: Baptiſma vnicum baptizatos oẽs in Chriſto regenerans, eſt ſicut vnus Deus, ac fides vnica ab omnibus fideliter confitendũ: quod celebratũ in aqua in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, credimus eſſe tam adultis q̃ paruulis communiter perfectum remediũ ad ſalutem. Verùm quia quantũ ad effectum baptiſmi in paruulis, reperiunt doctores quidã theologi opiniones contrarias habuiſſe, quibuſdã ex ipſis dicentibus, per virtutem baptiſmi paruulis quidẽ culpam remitti, ſed gratiã nõ conferri: alijs e contrario aſſerẽtibus, quòd & culpa eiſdem in baptiſmo remittit, & virtutes & informans gratia infunduntur quo ad habitũ, & ſi nõ pro illo tempore quo ad vſum: nos attendentes generalem efficaciã mortis Chriſti, quæ per baptiſma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionẽ ſecundã, quæ dicit tam paruulis q̃ adultis conferri in baptiſmo informantem gratiã & virtutes, tanq̃ probabiliorẽ, & dictis ſanctorũ & doctorũ modernorum theologię magis conſonã & concordẽ, ſacro approbãte concilio duximus]

Cõciliũ Latera.

Concil. Viẽnẽſe

eligendam. Hucusq; consilium Viennense. Quòd aũt vocat opiniones vtrasq;, hoc C
est referendum ad tempus ante concilij definitionem: tunc enim erant opiniones. Quapropter dixit de tempore pręterito doctores theologos cõtrarias opiniones habuisse: at nunc post concilij definitionem, nõ est opinio, sed fides, cùm illam partem totũ susceperit concilium. Paruulis ergo & adultis proficit baptismus, vtrisq; gratiam & virtutes conferens. Quòd aũt Petrus Ioannis & eius sequaces negant paruulis virtutes conferri, eò q; in actum exire nõ possunt, ex ignorantia prouenit, q; nesciant distinguere inter habitũ virtutis, & eius actum. Nam cùm aliquæ sanctorum autoritates sonant paruulos nõ habere fidem, de actu fidei intelligendum est. Paruuli siquidẽ cùm nõ habeant vsum rationis, actu credere nõ possunt: his tamen non repugnat, quin fidei habitum retineant, quo cùm ad annos discretionis peruenerint, ad actum credendi peruenient.

QVinta hæresis est circa ipsius baptismi vnitatem. Sunt enim aliqui, qui rebaptizant eos, qui iam semel baptismum susceperunt. Horum aũt varię ad huc sunt sectæ. Donatistæ siquidẽ (prout Aug. in lib. de hæresibus refert) rebaptizant eos, q ab Ecclesia catholica ad eos veniunt: quoniã (vt aiunt) extra Ecclesiã baptismus conferri nõ potest: ipsi aũt asserebant Ecclesiam penes solos ipsos esse. Quapropter ad illos ab Ecclesia deficientes rebaptizabant, dicẽtes prius nõ suscepisse verum baptisma. Hi Donatiani vel Donatistę primùm propter Cæcilianum contra suã voluntatem ordinatum Ecclesiæ Carthaginen. episcopum, schisma fecerunt, obijcientes ei crimina, quæ probare nõ potuerunt. Sed postmodum falsitatis rei deprehensi, schisma in hæresim pertinaci defensione verterũt, tanq; Ecclesia Christi propter crimina Cæciliani, siue vera, siue falsa, toto terrarum orbe perierit vbi futura promissa est, atq; in Aphrica Donati parte remanserit, in alijs autem terrarum partibus quasi contagione communionis extincta fuerit.

Cap. 69.

Donatistæ.

* * Donatistæ aũt à Donato quodã dicti sunt, q tẽpore Constantij Imperatoris D
[& Liberij Papę floruit: de q plura dicem9 infrà in titulo de Ecclesia, hęresi prima.]

HVnc eundẽ errorem tenent Armeni (vt ait Guido Carmelita) q veniẽtes ad ipsos ex Ecclesia Romana rebaptizant, dicentes in Ecclesia Roma. non esse verũ baptisma, eò q (vt ipsi aiunt) apud Latinos nõ est vera & catholica Ecclesia, sed solum apud ipsos Armenos. Vides hic apertissimè impletum q̃d prædixit Christus apud Matth. Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorẽ inducantur, si fieri potest, etiã electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis: ecce in deserto, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Ista certè iã videmus impleta, multos pseudochristos & pseudoprophetas audiuimus. Donatistę dicunt: ecce apud nos est Christus, & nõ alibi: Armeni dicunt, ecce apud nos est Christus. Sed iuxta monitionẽ Christi oportet vt nõ credamus illis, sed maneamus in catholica Ecclesia, quæ vna est omniũ mater. Ad hunc locũ etiã pertinet error Cypriani, & aliorũ Aphricę episcoporũ, q concilio apud eos de hac re celebrato definierunt, hæreticos, cum ad Ecclesiæ cõmunionem redijssent, fore rebaptizandos, q̃a (vt asserebant) inter hęreticos nõ potest cõferri baptisma. In hac aũt parte zelo, vt suspicor, & nõ secundũ discretionẽ moti, & odio, quod aduersus hæreticos conceperant, ducti, errauerunt. Nec tñ propter hunc errorẽ Cyprianus aut alij ei consentiẽtes iudicandi sunt hęretici, quia illum pertinaci animo sitate minimè defenderunt: quinimò parati ab alijs meliora docentibus corrigi, sententiã suã dixerunt. Quod ex ipso facto patuit, quoniã à summis Ecclesiæ pontificibus, videlicet Cornelio, Lucio, Stephano edocti, cõtraria prioríb. ipsi Aphri definierũt. Qui error nõ primũ in Aphrica, sed in pluribus antea locis, velut in Iconio (vt Euseb. in 7. lib. historię Ecclesiast. cap. 6, refert) fuit tractatus. Nouissimè aũt diebus istis in partibus Germanię superioris surrexit quidã Baltasar, q homi-

Armeni.

Mat. 24.

Baltasar

ne

A nes docet rebaptizare, dicens paruulis nõ prodeſſe baptiſma: quapropter cùm ad annos diſcretionis peruenerint, debere iterum baptizari: quod in multis feciſſe perhibetur, multosq; in ſuum impium errorẽ ſeduxiſſe, adeò vt huius factionis homines Anabaptiſtæ, hoc eſt, rebaptizatores vocentur. Contra hunc Baltaſarem & eius ſequaces nõ eſt q̃d amplius agamus, quoniã cùm iam oſtenderimus paruulis ſicut adultis prodeſſe baptiſma, fundamento eorũ ſubuerſo, totius erroris ſtructura corruet. Contra alios aũt oẽs hoc ordine procedemus, vt primò oſtẽdamus miniſtri malitiam nullo modo minuere baptiſmi veritatem, quin à quocunq; miniſtro conferat̃, dummodo cętera quæ ſunt neceſſaria teneat, verus ſit baptiſmus. Anabaptiſtæ.

Primò probatur per illud q̃d habetur apud Ioã. videlicet q̃ diſcipuli Chriſti baptizabant, inter q̃s erat Iudas, qui q̃uis nõ proditor, tamen fur erat & latro: nec tamẽ de baptizatis ab ipſo legitur q̃ rebaptizati vnq̃ fuiſſent. Præterea hoc ipſum expreſſius confirmat dictũ Ioannis Bap. Vidi ſpiritũ deſcendentem quaſi columbã de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritũ deſcendentẽ, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hæc ille in Euangelio Ioannis. Ex quibus verbis patet eum qui baptizat, eſſe Chriſtum filium Dei. Nam q̃uis miniſter exterius corpus abluat, Chriſtus tñ eſt qui interius mundat animã. Hic ergo eſt ſolus q̃ baptizat in ſpiritu ſancto, reliqui aũt vt miniſtri. Hic eſt (inquit) qui baptizat in ſpiritu ſancto, cùm tñ ipſe tunc nõ baptizaret, ſed potius à Ioanne baptizabatur: per q̃d innuere voluit ipſum Chriſtũ eſſe qui ſemper baptizat, quantũlibet varieẽ miniſter. Si ergo ille eſt q̃ baptizat, q̃d malus miniſter poterit obeſſe? Nam & Paulus ait: Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementũ dat Deus. Vndè conuincitur, q̃ nihil poteſt obeſſe miniſter malus, cùm dñs qui baptizat ſit bonus. Hoc etiã B. Auguſti. elegantiſſimè cõprobat dicens: Si ſupbus B fuerit miniſter, cum diabolo cõputatur: ſed nõ contaminaẽ donum Chriſti. Quod per illum fluit, purum eſt. Per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas. In canali lapideo nil generaẽ, ſed hortus fructus plurimos adfert. Et lib. 10. de vnico baptiſmo ſic ait: Cùm tamen valeat baptiſmus per hominẽ contemptibilem, quantum per apoſtolum datus: ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcit. Item inuenimus dictum ab apoſtolis, & gloriã meam, q̃uis vtiq; in dño: & miniſterium meum, & prudentiam meam, & Euangelium meum, q̃uis vtiq; à dño impartitũ ſit atq; donatum: baptiſmũ aũt meum nemo eorũ dixit omnino. Neq; enim omniũ æqualis eſt gratia, nec miniſtrant oẽs æqualiter, nec æquali prudẽtia vel ſcientia ſunt oẽs prędit̃i, & in euangelizãdo alius alio melius opatur: & ideo dici poteſt alius alio doctior in ipſo ſalutari doctrina. Alius aũt alio magis minúsve baptizatus dici nõ poteſt, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizeẽ. Et Zacharias Papa Bonifacio Epiſcopo ſcribens ait: Enimuero quoſdã baptizatos abſq; interrogatione ſymboli ab adulteris presbyteris & indignis faſſus es. In his tua dilectio teneat antiquum morẽ Eccleſiæ: qa quiſqs in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſan. baptizatus eſt, rebaptizari minimè liceat. Nõ eñ in nomine baptizãtis, ſed in nomine trinitatis huius gratię donum percepit. Et teneat̃ q̃d Apoſt. ait: Vnus Deus, vna fides, vnũ baptiſma. Hæc ille. Ex his ergo tã apertis ſcripturæ & ſacrorũ doctorum teſtimoniis apertè cõuincitur, miniſtri malitiã nequaq̃ obeſſe baptiſmo, quin per illum baptiſma verũ cõferri queat. Verùm dicet aliq̃s, has autoritates bene ſufficere ad probandũ de q̃cunq; alio crimine, vtputa adulterio, homicidio, &c. q̃ illud in miniſtro nõ obſit, quin verum conficiat baptiſma: de hæretico tñ hoc nõ probãt. Sed ſi bene inſpiciantur, ęquè probãt de heretico, ſicut de cuiuſq; alterius criminis reo: qm̃ ſiue miniſter ſit adulter, ſiue homicida, ſiue hæreticus, q̃ baptizat in ſpiritu ſancto Chriſtus eſt. Vnde Aug. in lib. de baptiſmo: Cur hæretici foris baptizare nõ poſſunt? An qa peiores ſunt eo ipſo q̃ foris ſunt? Sed nihil intereſt ad integritaẽ baptiſmi

Ioan. 4

Ioan. 1

1. Cor. 3.

quanto peior id tradat. Neq; eñ tñ interest inter malum & peiorem, quantũ inter malum & bonũ: & tñ cùm baptizat malus, nõ aliud dat q̃ ille qui bonus est: ergo cùm baptizat peior, nõ aliud dat q̃ ille qui minus malus est. Hęc Aug. Et idem contra Cresconium grammaticũ ait: Si inter bonos ministros, cùm sit alius alio melior, nõ est melior baptismus q per meliorẽ datur: nullo modo malus est qui etiam per malum datur, qñ idẽ baptismus datur. Et ideo per ministros dispares Dei munus æquale est, qa nõ illorum, sed eius est. Hæc ille. Præterea baptizatus à Iudæo aut Pagano rectè verba proferente, & intentionẽ habente faciendi q̃d Christiani faciunt, verè baptizatus est, nec iterum debet baptizari: ergo baptizatus ab hęretico verè etiã erit baptizatus. Assumptũ probat̃ per illud q̃d Nicolaus Papa respondet ad consulta Bulgarorũ, & ponit̃ in volumine Decretorũ de consecra. dist. 4. A quodã, Iudęo nescitis an Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos esse asseritis: & qd inde sit agendũ, consulitis. Hi profectò si in nomine sanctę trinitatis, vel tñ in nomine Christi, sicut in Act. apostolorũ legit̃, baptizati sunt, vnum quippe idemq; est (vt S. Ambrosius exponit) qa non illorũ, sed eius est, rebaptizari non debent. Hæc ibi Nicolaus Papa. Ex his ergo testimonijs conuincimus, ministri malitiã, etiã si hæresis sit, nullo pacto obesse baptismo, quin hæreticus verũ baptisma conferat, si ea faciat quæ ad baptismũ sunt necessaria. Verùm hic admonere oportet, ministri malitiã, etsi baptismo nõ obsit quin verus sit baptismus, obesse tñ baptizato, vt scilicet gratiã per talẽ baptismũ nõ recipiat, quia posuit obstaculum culpæ, quã sic à tali malo ministro baptismũ recipiendo commisit. Qui eñ à malo ministro, præcipuè hæretico, ex certa scientia baptismũ recipit, peccat: tum quia communionẽ cum hæretico habet in his, in quibus maximè conueniebat nullam communionẽ habere: tum etiã quia circa hoc expressa facta est per Ecclesiam prohibitio. Vndè inter Canones apostolorum, canone 46. dicitur, Episcopum aut presbyterum hæreticorũ susciptentẽ baptisma, damnari præcipimus. Quæ enim conuentio Christi ad Belial: aut quę pars fideli cum infideli: Hæc ibi. Peccat ergo ab hæretico scienter & industria baptismum recipiens: quapropter licet verũ baptisma recipiat, nõ tñ effectum baptismi. Si tamẽ necessitate cogente id faceret, vtpote quia mors instat, nec alius adest à quo baptismum recipere possit, præter hæreticum hominẽ, potest ab eo baptismum recipere: modo id non faciat hac intentione, vt illius hęresi assentiat, sed tanq̃ veram fidem catholicã suscipere volens. Vnde beatus Augustinus, & ponitur in volumine Decretorum de consecratione, distin. 4. cap. Quomodo, sic ait: Potest peiori tradere separatus, sicut potest habere separatus: sed quam pernicioſum est habere, pernicioſum est tradere. Ille aũt cui tradidit, potest salubriter accipere, si ipse nõ separatus acceperit vrgente mortis necessitate. Hæc Augustinus. Excepta ergo necessitate vrgente, quisquis à malo, præcipuè hæretico ministro baptizatur, peccat. Verum ergo baptismum recipit, effectũ baptismi nõ recipit, quia culpa eius impeditus est baptismus, ne suum circa illum haberet effectum. Et hinc ait Aug. loco proximè citato, sui erroris originẽ sumpsisse Cyprianũ, & cęteros apud Aphricã episcopos: Non ob aliud (inqt) visum est à quibusdã etiam egregijs viris & antistitibus, inter quos præcipuè beatus Cyprianus eminebat, nõ esse posse apud hęreticos, vel schismaticos baptismũ Christi, nisi qa nõ distinguebãt sacramentũ ab effectu, vel vsu sacramenti. Et qa eius sacramẽti vsum atq; effectũ, in liberatione à peccatis, & rectitudine cordis apud hæreticos nõ inueniebãt, ipsum sacramentũ q̃q; illic nõ esse putabãt. Hæc Aug. Si ergo, vt iam plenè ostendimus, ministri qualiscũq; malitia nõ obest quin ab eo baptizatus verũ suscipiat baptismũ: cõsequẽs est, vt ab eo baptizatus rebaptizari minimè debeat. Et hoc est secundum, q̃d discutere promisimus. Verùm qm̃ Armeni (vt diximus) Latinos rebaptizãt, alia tamẽ ratione ducti q̃ Aphri illi episcopi & Donatistæ, contra quos modo egimus: quia videlicet

dicũt

Nicolaus Papa.

Augustin.

A dicunt Romanam Eccleſiam non habere iuſtam baptiſmi formam: ideo contra iſtos aliter agendum eſt, oſtendere videlicet Eccleſiam Romanam veram baptiſmi tenere formam, quo facto verus erit etiam baptiſmus: & ita nõ erit cur ab eis Latini rebaptizentur. Quòd autem vera ſit apud Latinos baptiſmi forma, ex ſecundo errore de baptiſmo ſuperius improbato patuit. Nam forma quam Chriſtus docuit, apud Matthæũ deſcripta, tria exprimit neceſſaria, quæ ſunt, verbum exprimens actum baptizandi, nomen deſignans perſonam baptizatam, inuocatio trinitatis expreſſæ. Baptizantes (inquit) eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Baptizantes, ecce primum: eos, ecce ſecundum, ſcilicet perſona baptizata: In nomine patris &c. ibi oſtenditur tertium. Forma autem quam Eccleſia Romana tenet, hæc omnia complectitur. Ea enim ſic habet: Ego te baptizo in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. In qua cùm omnia ſint neceſſariò requiſita, non eſt cur impij Armeni negent apud nos eſſe verũ baptiſmum. Contra impios autem Anabaptiſtas, qui pro libito rebaptizant non ſolum ſemel & iterum, ſed tertio, quarto, & quinto: quoniam baptiſmum, velut pœnitentiam, quoties placet iterãt: contra iſtos inquã aliter agendum eſt. Primò eorum hæreſim expugnat id quod ait Paulus: Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. Si ergo, Paulo teſte, vnum eſt baptiſma: quomodo impij Anabaptiſtæ tria & quatuor baptiſmata vni & eidem conferre præſumunt? Præterea hoc ipſum plenius & expreſſius cofirmat Paulus in ea quæ eſt ad Romanos epiſtola. An ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hæc Paulus ibi. Ex quibus & alijs eiuſdem loci verbis patet baptiſmum eſſe velut quandam mortis Chriſti figuram. Sicut enim in morte Chriſti, peccatum mortuum eſt: ita & in baptiſmo
B etiam peccatum noſtrũ perit, per meritum tamen paſſionis eius. Cùm autem ex aqua emergimus, reſurrectionem Chriſti figuramus. At Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, nõ autem bis aut ter: ergo etiam nos pro peccatis noſtris ſemel tantum baptizari oportet. Chriſtus etiam reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur: ergo & nos ex aqua ſemel emerſi, non oportet ad aquæ lauacrum iterum redire. Impij ergo Anabaptiſtæ, qui rebaptizare præſumunt, rurſus ſibimetipſis (vt ait Paulus) crucifigunt filium Dei. Nam de illis expreſſè loquebatur Paulus, et non de alijs. Qui enim ſecundo baptizat, quantum in ipſo eſt, ſecundo etiam Chriſtum crucifigit: quoniam cùm baptiſmus figura ſit quædam mortis Chriſti, qui ſecundo baptizat, hoc ipſo oſtẽdit Chriſtum ſecundo mortuum fuiſſe. Rurſus hoc ipſum ſacrorum conciliorum definitiones confirmant. Nam in ſymbolo ędito à concilio Nicæno dicitur: Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Concilium Carthaginenſe primum, capite ſuorum decretorum primo ſic ait: Gratus epiſcopus concilio præſidens dixit: Ergo ſi vobis placet, conſideremus primum titulum rebaptizationis, vnde ſanctitatem veſtram poſtulo, vt mentis veſtræ placita producatis ad deſcendentem in aquam, & interrogatum in trinitate ſecundum Euangelij fidem, & Apoſtolorum doctrinam, & confeſſum bonam conſcientiam in Deum de reſurrectione Ieſu Chriſti, ſi liceat iterum interrogari in eadem fide, & in aqua iterum tingi. Vniuerſi epiſcopi dixerunt: Abſit, abſit. Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes, & ſatis eſſe alienum à ſyncera fide, & catholica diſciplina. Hæc concilium Carthaginenſe.

Ephe. 4.

Rom. 6.

Heb. 6.

Conciliũ Carthaginenſe.

* Et conciliũ Viennẽſe, ſub Eugenio quinto celebratũ, ait: Baptiſma vnicũ baptizatos omnes in Chriſto regenerãs, eſt ſicut vnus Deus, ac fides vnica, ab oĩbus fideliter cõfitendum. Hęc conciliũ Viennẽſe: & habẽtur in Clementina, ca. Fidei catholicæ, de ſumma trinitate, & fide catholica. Concilium etiam Florentinũ, ſub

*

Eugenio quarto celebratum eandem ſententiam docet, ſic inquiens: Inter hæc ſacramenta tria ſunt, baptiſmus, confirmatio, & ordo, quæ characterem, id eſt, ſpirituale quoddam ſignum à cæteris diſtinctiuum imprimunt in anima indelebile. Vnde in eadem perſona non reiterantur. Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt. Hæc concilium Florentinum.] C

Quòd ſi quis his conciliorum definitionibus obijcere vellet alterius Carthaginenſis concilij decretum Cypriano præſente celebratum, quod ait ab hæreticis non conferri verum baptiſmũ, atq; ideo ab eis baptizatos debere iterum baptizari, huic reſponderi poteſt, non eſſe pares omnium conciliorum definitiones. Conciliorum nanq; prouincialium autoritas nõ eſt tanta, vt eius definitioni omnes obtemperare cogantur: quoniam prouincialia concilia (vt in principio huius libri docuimus) errare poſſunt. Non enim pro illo conuentu Deus rogauit, vt eius fides non deficeret: neq; illi Deus ſe adfuturũ ſemper promiſit. Concilia autem generalia legitimè congregata minimè errare poſſunt. Quapropter ſi quid in prouinciali concilio decretum eſt quod à vera fide deuiare videatur, per generale concilium (vt beatus Auguſtinus lib. 6. contra Donatiſtas ca. 1. docet) corrigi debet. Quod in caſu factum eſſe comperimus. Concilium ſiquidem Aphricanum, ſeptuaginta et vnius epiſcoporum, in quo decretum eſt hæreticos non poſſe verum baptiſmum conficere, prouinciale fuit, & nõ generale: quapropter errare potuit, & corrigitur à Cornelio tunc Romano pontifice, alijſq; Italiæ epiſcopis, vt refert Euſebius 7. libro hiſtoriæ eccleſiaſticæ, & poſtmodùm corrigitur per concilium Carthaginenſe primum in decreto quod proximè citatum eſt. Hoc autem concilium vniuerſalis accepit Eccleſia, & ita eius definitionem omnes amplecti tenentur. Contra hunc errorem ſcripſit beatus Auguſtinus librum de vnico baptiſmo, atq; iterum tractatum de baptiſmo contra Donatiſtas ſeptem partitũ libris. Hoc noſtro tempore ſcripſit Ioannes Faber volumẽ grande contra Anabaptiſtas. Contra eoſdem Leopoldus quidam germanus. D

Armeni. SExta hæreſis eſt circa ipſius baptiſmi ſacramentalia, hoc eſt circa illa quæ baptiſmum in eius collatione circunſtant ex quodam ritu matris Eccleſiæ. Armeni enim (vt ait Guido, quem in hiſtoria Armenorum ſequimur, quia nullum alium reperire potuimus) dicunt non poſſe conferri baptiſmum alicui niſi eidem conferatur Euchariſtiæ ſacramentũ. Secundò dicunt chriſma adeo eſſe exactum ad verũ baptiſmum perficiendum, vt niſi baptizatus chriſmate vngatur, non ſit baptizatus. Harum autem duarũ aſſertionũ vtraq; eſt erronea & hæretica. Nam quod primo dicunt de Euchariſtia, conuincitur manifeſtè ex eo quod dominus diſcipulis ſuis præcipiens vt docerent omnes gentes, & baptizarent eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, nullam de Euchariſtiæ ſumptione fecit memoriam, feciſſet tamen ſi ea ad baptiſmi collationem exigeretur. Deinde Euchariſtiæ ſacramentum multo poſt baptiſmum eſt inſtitutum: quoniam in die cœnæ dominicæ, feria ſcilicet quinta pridie quàm pateretur, inſtituit euchariſtiæ ſacramentum. Baptiſmus autem longè antè fuerat inſtitutus. Nam Ioannis quarto dicitur quòd diſcipuli Chriſti baptizabant: ergo tunc baptiſmus iam fuerat inſtitutus, quanuis non ſub interminatione gehennę præceptus, ſicut poſt Chriſti reſurrectionem. Alioqui baptizati ab apoſtolis, iterũ poſtea fuiſſent baptizandi: quod nunquam factum fuiſſe legimus. Quare ex hoc melius colligi poſſet, Euchariſtiam non poſſe dari niſi præeunte baptiſmate, vtpote prius inſtituto. Quod autem baptiſmus non poſſit dari ſine euchariſtiæ ſacramento, nulla prorſus ratione fulcitur: ſed merè voluntariè dicitur. Quapropter eadem facilitate qua dicitur, meretur vt contẽnatur: quamuis nos id facere iam non valemus: nam ſi contemnemus, valida ratione ducti id facimus. Secunda etiam aſſertio non minus eſt erronea: quoniam etſi chriſma exigatur in baptiſmo, nõ tamen illud exigit baptiſmus: ſed

Eccleſia

A Ecclesia illud exigit à ministro conficiente baptismum: ita vt si chrisma non adhi
beretur, extrema necessitate secluſa, minister peccaret, quoniam Ecclesiæ præce-
ptum prætermisit: baptismus tamen nihilo minus esset adeò perfectus (si cætera
adsunt) vt nõ sit opus illũ sic ablutũ iterato baptizare. Christus nanq; baptismum
instituens, nullum de chrismate adhibendo dedit præceptũ. Per hanc eandem ra-
tionem reijcitur alius error huic similis, cuiusdam Claudij Taurinensis episcopi, Claudij
de quo iam suprà diximus. Is enim dixit baptismũ esse nullum, si fronti ipsius ba-
ptizati signum crucis non infigeretur. Hic autẽ manifestus est error: quoniam si
ea peraguntur quæ Christus præcepit, constat baptismum esse perfectũ. Constat
autem, Christum cùm institueret baptismum, nunq; de signo crucis meminisse.

SEptima hæresis est huic penitus opposita. Vualdenses enim dicunt (vt Aene-
as Syluius libro de origine Bohæmorũ cap. 35. testatur) baptismum aquæ, nul
la interiecta sacri olei mixtura fore recipiendum. Vualdenses autem isti sic appel Vualdẽ-
lati sunt, quoniam Vualdo quidam ciuis Lugdunensis fuit autor eorum. Vocan- ses.
tur etiam pauperes de Lugduno, quoniam Vualdo ille Lugdunensis, à quo origi
nem traxerũt, cum diues admodum esset, opibus relictis, pauperibusq; erogatis,
Euangelicam paupertatem se seruaturum prætendit: sub cuius velamine multos
impios errores se tegere credidit. Nam cùm idiota esset, quosdam libros vulgari
ac materna lingua sibi conscribi fecit, cum aliquibus sanctorũ testimonijs. Quos
libros cùm non sanè, vt decebat, intelligeret, suo tamen inflatus spiritu, apostolo-
rum officium prædicando vsurpauit.

* Cœpit hæc Secta Vualdensium (vt ait Guido) circa annũ Dñi. M. CLXX. *
quæ (vt idem ait) fuit Romæ in Generali Concilio damnata.]

Inter alios ergo istorum Vualdensium errores, is vnus est, quo asserunt nullo
pacto oleũ sacrũ in baptismo debere misceri. Quem errorẽ postea secutus est lo-
B annes Vuicleph, de quo iam diximus. Pro huius ergo erroris clariori discussione, Vui-
annotare prius oportet, pluries sacrum oleum aut chrisma dari. Aliquando enim cleph.
datur post ipsum baptismũ iam susceptũ, aliquot etiam dierum aut annorum spa-
tio interiecto: & hoc est sacramentũ à baptismate distinctũ, vel (vt verius dicam)
est ipsius sacramenti materia, quod confirmatio appellatur. Et de hoc non est præ
sens sermo. Aliquando etiã datur oleum in ipsamet baptismi collatione. Ibi enim
vnguntur chrismate in pectore & scapulis, & in fronte. Hoc autem fit ad designan
dam misericordiam quam nobis Deus exhibet condonando peccata per baptismi
susceptionem. Oleum nanq; in sacris literis sæpissime misericordiam significat.
Vnde beatus Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa ca. 10. ait: Oleum in baptisma- Dama-
te assumitur, vnctionem significans, & Christos, id est vnctos nos efficiens, & mi- scenus.
sericordiam Dei nobis annuncians per spiritum sanctũ, quia & ramum oliuæ ijs
qui ex diluuio saluati sunt, columba tunc attulit. Hęc Damascenus. Est etiam alia
non minor causa: quia videlicet per baptismum in certamen quoddam spirituale
descendimus, & in luctam quandam. Sicut enim in agone positus, luctámque
aggrediens, vngebatur, quò minus ab hoste posset capi, sed potius facilè ex eius
manibus elabi posset: sic etiam spiritualem hanc luctam aggressurus, sacro pri-
us oleo vngitur: per quod baptizandus ad luctam præparetur, ne dęmon eum
comprehendat, sed ex eius potestate elabatur. Vnde beatus Ambrosius libro
primo de sacramentis ait: Quemadmodum dicit Apostolus sanctus: Sit in te fi- Ambro-
dei deuotionisque plena fragrantia. Venimus ad fontem, ingressus es, considera
quos videris, quid loquutus sis. Considera, repete diligenter: occurit tibi leuita,
occurrit tibi presbyter. Vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius
seculi luctaturus: professus es luctaminis tui certamina. Qui luctatur, ha-
bet quod speret: vbi certamen, ibi corona. Luctaris in seculo, sed coronaris à
Christo, & pro certaminibus seculi coronaris. Nam etsi in cœlo præmium,

hic

hic tamen meritum præmij collocatur. Hæc ibi Ambrosius. Ex quo patet nõ esse recẽtem Ecclesiæ adinuentionem, vt oleum sacrum baptismo misceatur. Verùm vt rem adhuc multo vetustiorem esse ostendamus, citare oportet Dionysiũ Areopagitam Pauli Apostoli discipulum. Is enim in secundo capite Ecclesiasticæ hierarchiæ, de ritu huius sacramenti differens ait: Deiformis quidam hierarcha incipit sacrã vnctionẽ, sacerdotes autẽ in ipso perficiũt vnctionis ministrationẽ, ad sacros in typo eũ qui perficit agones euocãtes, secũdũ quos athleta Christo effectus est, qa vt Deus athletiæ cõditor est, vt sapiẽs autem leges ipsius posuit. Hęc Diony. Quę verba cõmentator aut illius expositor enarrãs, ita ait: Solebãt athletæ agonizaturi vnguẽto odorifero & cõfortatiuo vngi, vt vnguẽti lubricitas efficeret eos irretrahibiles, & nõ impedibiles ab aduersarijs: & odor cerebrũ, & per cõsequẽs sensus confortaret, & ipsius penetratio neruos & ossa irrigaret, & spũs mortuos multiplicaret, & sic athletam roboraret. Hæc ibi. Hunc ergo ritum Romana tenet Ecclesia, non nouum, sed antiquum, & ab ipsis apostolis ad nos vsq; (vt ostendimus) deriuatum. Quod oleum si omitteretur, nihilo minus, si cætera adessent, verus esset baptismus: quamuis sic illud præter vrgentem necessitatẽ omittens, peccaret. Apostoli enim sola aqua absq; oleo baptizabant, vt patet ex actibus apostolorũ. Nũc autem id fieri non liceret, Ecclesia vetante. Quid ergo impij Vualdẽses murmurant, cùm oleum appositum nihil baptismo nocere ostendatur? Quapropter obediendum erit consuetudini catholicæ Ecclesiæ, quæ à spiritu sancto regitur, maximè in sacramentis decernendis, administrandisq;.

Dionysij. Areopagita.

Octaua hæresis est asserens pueros non egere baptismo ad deletionem peccati originalis, quia videlicet negat pueros ante baptismum vllũ peccatum originale habere. Hic est error Pelagij, vt ait beatus Augustinus libro de hæresibus, ca. 88. Est etiam Armenorum, vt illis impingit Guido Carmelita. Verùm pro hoc errore expugnando infrà commodior erit locus, cum videlicet de peccato agemus. Ostendemus enim tunc paruulos ante baptismum peccati originalis esse reos, & ob id gehennæ obnoxios. Quo facto manifestum euadet eos egere baptismo ad eiusdem peccati originalis deletionem.

Pelagij. Armeni.

Nona & vltima (quod sciam) de hac re hæresis est quorundam qui dicti sunt flagellantes se, de quibus iam suprà diximus. Hi dixerunt baptismum aquę iam cessasse, mutatumq; esse in baptismum sanguinis. Quod ex quadam ineptaallegoria scripturæ comprobant. Dicunt enim quod quando Christus in Cana Galilææ circa finem nuptialis cõuiuij aquam mutauit in vinum, designauit quod circa finem mundi baptismus aquę in baptismum sanguinis mutari deberet. Et sicut vinum rubeum omni vino prius posito conuiuantibus magis placuit & commendabatur: ita noua lex baptismi sanguinis præ cunctis antè datis legibus à Deo gratissima acceptabitur. Quapropter dixerunt quod post ipsorum in mundũ aduentum, nemo potuit saluari & verus existere Christianus, nisi in proprio sanguine cum flagello de corpore suo excusso baptizaretur. Quod non solum hæresis, sed potius ineptia aut dementia dici deberet. Nam quod primò dicunt baptismum cessasse, ostẽdemus esse falsum, cũ aduersus eos infrà sub titulo Euangeliũ, cõuincemus euangelicã legem fore æternã, post quã nulla alia sit futura. Quod autem aiunt baptismum aquæ esse mutatũ in baptismum sanguinis, sine quo nemo saluari possit: si id ostenderent ad literam ex Euangelio, cederem: sed allegoricus scripturæ sensus (vt suprà in principio huius libri docuimus) nullo modo est efficax ad aliquod dogma stabiliendum. Præterea qui dixit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: nõ dixit: Qui se flagellauerit, saluus erit: qui vero nõ se flagellauerit, condemnabitur. Si ergo dominus hoc non dixit, qui occidit & viuificat, et qui potest corpus & animam mittere in gehennam: qua autoritate eos qui non se flagellant, audent condemnare? Rursus, etsi baptismi vicem (vt ait beatus Augustinus)

Flagellantes se.

A guſtinus) ſuppleat ſanguinis pro Chriſto effuſio: non tamen eius vim & poteſtatem omnino eneruat. Satis eſt enim vt eius vicem tenere poſſit. Deinde ſanguinis effuſio quæ baptiſmi locum tenere meretur, talis eſſe oportet, vt ab alio ſit illata, quam ipſe patienter tolerans, efficit vt baptiſmi vicem tenere poſſit. Verùm cùm quis ſibi ipſi infert mortem aut læſionem corporis talem, ex qua corpus circa vitam periclitetur, vt impij flagellantes feciſſe dicuntur, non ſolum non tenet baptiſmi vicem, ſed valet ad gehennam.

BEATITVDO.

DE hac re eſt vna hæreſis Armenorum aſſerentium beatos non videre eſſentiam Dei, ſed claritatem quandã illius eſſentiæ, in qua viſione dicunt beatitudinem conſiſtere. Hunc eundem errorem poſtea ſuſcitauit quidam Petrus Abailardus dicens Deum non videri per eſſentiam à beatis. Hic Petrus natione Gallus fuit, tempore Innocentij papę huius nominis ſecũdi, qui ſuo cõfiſus ingenio, omniũ ſanctorũ doctorũ ſententias cõtemnere cœpit, & velut alter Iſmael manus ſuas contra omnes leuauit. Quapropter iuſtũ fuit, vt manus omnium contra ipſum leuarentur. Ex hac igitur nimia ſui confidentia euenit, vt in multos laberetur errores, quos alij eum ſecuti defendere conabãtur, præcipue quidam Italus dictus Arnaldus Brixienſis, à quo (vt opinor) dicti ſunt Arnaldiſtæ hæretici, qui ſingulis annis Romæ in cœna domini excommunicantur: & in cap. excommunicamus, extra de hæreti. Contra hunc Petrum Abailardum ſurrexit ſanctus Bernardus, qui vt cum eo diſputaret, & ad veram fidem reuocaret, è ſuo monaſterio in Burgundia ſito ad ciuitatem Remenſem venit: Petrus tamen veritus ne à beato Bernardo vinceretur, noluit cum eo congredi. Sic enim ipſe met B. Bernardus refert in quadam epiſtola, quę eſt in ordine aliarũ. 190.

B Inter alios ergo errores quos docuit, is vnus fuit, quo ait Deum non videri à beatis per eſſentiam ſuam. Poſt hunc Petrum ſurrexit quidã Almaricus, de quo iam ſuperius diximus, qui hunc tutatus eſt errorem, dicens Deum non videri vllo pacto in ſe, ſed in ſuis creaturis. Inter hos ergo omnes de hoc conuenit, quia omnes aſſerunt Deum nec etiam à beatis vllo pacto videri. Hanc autem aſſertionem eſſe hæreticã, expreſſis ſcripturæ teſtimonijs apertiſſimè conuincemus. Paulus ſiquidem in. 1. ad Corint. epiſt. diſcrimen aſſignans inter eam cognitionem quã in hac vita de Deo habemus, & eam quam poſtmodum in gloria habituri ſumus, ait: Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc autem facie ad faciẽ. Ecce apertè Paulus promittit pro alio ſeculo facialem Dei viſionem. Quòd ſi Deus per creaturas tantum videretur, & nõ amplius, quis nõ videt illã eſſe viſionẽ per ſpeculũ? Nam in creaturis quædam Dei imago apparet: quapropter creatura ipſa ſpeculũ quoddam eſt per quod Deũ videmus. Quò fiet, vt beati ſolũ in creaturis Deum vidẽtes (prout iſti hæretici aſſerunt) adhuc videant per ſpeculum, & ita nõ clariorem habeãt notitiã, quã hi qui in hoc ſeculo degũt. Præterea beatus Ioãnes in Apoca. loquẽs de ſtatu cœleſtis patriæ ſub nomine & figura nouæ Hieruſalem, ita dicit: Et omne maledictũ nõ erit amplius: ſed ſedes Dei & agni in illa erũt: & ſerui eius ſeruiẽt illi, & videbũt faciẽ eius. Rurſus dñs Ieſus Chriſtus paruulos qui in illũ credunt cõmendãs, ita apud Matth. loquitur: Videte ne cõtemnatis vnũ ex his puſillis: Dico. n. vobis q̃a angeli eoũ in cœlis ſemp vidẽt faciẽ patris mei qui in cœlis eſt. Ecce ex ſaluatoris noſtri ſententia, angeli ſemper vidẽt faciẽ Dei. Qualiter ergo hi hæretici nõ verenẽ dicere Deum nunq̃ videri in ſe? Apparet certe eos conueniſſe in vnũ aduerſus dñm, & aduerſus Chriſtũ eius. Quòd ſi fortè dicant ſe de hominibus ſolũ dixiſſe, & nõ de angelis, ita vt angelis permittãt Dei viſionem, hominibus autẽ negent: attendant quod per eũdem ſaluatorem dicitur: In reſurrectione enim neq̃ nubent, neq̃ nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei in cœlo. Ex quibus verbis

Armenij

Petrus Abailardus.

Arnaldo Brixienſis.

Almaricus.

Apoc. 22.

1. Cor. 13

Mat. 18.

Mat. 22.

verbis apparet Christum æquasse homines angelis pro alia vita. Verùm hæc auto C
ritas (vt ingenue fatear) solum æquat homines angelis in hoc quod nullum matri
monij vsum habebunt, sicut nec angeli: non tamen ibidem facit eos pares quãtum
ad facialem Dei visionem. Tamen esto ibidem non dicat. negare nõ possunt Pau
lum & Ioannẽ in locis proximè citatis de hominibus expresse loqui. quapropter
si ad solos homines suam assertionem restringunt, illa duo scripturæ loca illis obij
Psal. 79. cimus. His etiam accedit quod regius propheta petit dicens: Ostende faciẽ tuam,
& salui erimus. Non autem petit id quod donari erat impossibile: alioqui audire
Mat. 20. mereretur id quod dominus duobus fratribus per matrem petentibus dixit, Ne-
Exo. 34. scitis quid petatis. Hoc etiam petijt Moses dicens, Si inueni gratiam in conspectu
tuo, ostende mihi faciem tuam, vt videã te, Ecce apertissima sunt testimonia qui-
bus ostendimus Deum à beatis videri per essentiam suam. Quid autem hos hæ-
reticos mouerit vt sic errarent, à nemine citatum reperi. Nam & Guido qui hunc
Armenorum errorem discutit, nihil adducit vnde ansam sui erroris acceperint, si-
cut nec in vniuersum in vllo vnquam errore facit. Sic enim aliorum errores reijcit,
vt nunquam illorum argumentis respondeat: quod tamen necessarium erat per-
inde ac alterum. Nam vt ait Augustinus in lib. de doctrina Christiana, valde bo-
num est, vt quicquid contradici potest, si occurrerit, refutetur: ne ibi occurrat vbi
non erit qui respondeat: aut præsenti quidem & tacenti occurrat, & minus sana-
tus abscedat. De hac ergo re (vt opinor) ansam erroris ceperunt, quia in pleris-
Exo. 34. cis scripturæ dicitur, Deum non videri ab aliquo. In Exodo nanq; dicitur, Non vi
Iob. 28. debit me homo & viuet. Et Iob de sapientia diuina loquens ait, Abscõdita est ab
1. Tim. 6 oculis omnium viuentiũ, volucres quoq; cœli latet. Et Paulus in prima ad Timo.
epistola ait, Qui lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec
1. Ioan. 4 videre potest. Et beatus Ioannes in 1. sua catho. epist. dicit, Deum nemo vidit vn-
quam. His ergo scripturæ locis male intellectis mihi visum est hos hæreticos pos- D
se adduci in præfatũ errorẽ, quæ in mediũ proponere oportuit, eisq; respõdere, ne
alij fortè legẽtes, & nõ intelligẽtes in eundẽ labantur errorẽ. Fatemur quidẽ Deũ
in hac vita mortali à nemine videri, imò nec videri posse iuxta legem datam ab ho
mine viuente vita hac corruptibili: quoniam aut videret visu corporeo, aut per in-
tellectum. Corporeus sensus (vt manifestũ est) nõ est capax visionis diuinæ. Ani-
ma verò cùm intra corpus mortale est, ministerio sensuum vtitur: quapropter ne-
cessarium est vt nõ excedat operationem illorum: quoniã artifex non potest sub-
tilius opus operari quã patitur natura instrumenti quo mediante operatur. Cùm
ergo anima vtatur sensibus tanquam instrumento ad suas operationes, non pote
rit vltrà euagari, quam circa illa quæ vis sensitiua pertingit. Sensus autem non po-
test Deum videre. Nec ergo anima cum intra corpus mortale existit, vtens minis-
terio sensuum, poterit Deum videre. Et ad hunc sensum spectant quæ Deus lo-
Exod. 33. quitur in Exo. dicens, Non videbit me homo & viuet. Et quod Ioan. ait, Deum ne
1. Ioan. 4 mo vidit vnquã, vt videlicet Deũ nemo videat dum viuit hac vita mortali. Quod
autem dicitur Paulum cum raptus fuit ad tertium cœlum, Deum vidisse, huic sen
tentiæ non repugnat. Nam quamuis Paulus viderit, hoc factum est educta prius
anima extra vsum & ministerium sensuum. Et si enim anima intra corpus fuerit
(quod dubiũ est ipsi Paulo) tamen à ministerio sensuum fuerat separata. Hoc aũt
2. Co. 12. inde colligit, q̃ Paulus ait: Siue in corpore, siue extra corpus fuerim, nescio. Quòd
si ministerio sensuũ tũc vsa fuisset eius anima, sciuisset certò Paulus se in corpore
tunc fuisse. De alijs autem quos scriptura refert vidisse Deum, sic accipiendũ est,
vt intelligamus eos vidisse quosdam angelos claritate magna fulgentes, qui cum
à Deo missi fuerant, diuinitatem ipsam quodammodo repræsentabant: quapro-
Gene. 32. pter qui eos videbant, dicebant se Deum vidisse. Sic enim dixit Iacob, Vidi domi
Exo. 38. num facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Hoc etiam dicitur de Mose. Lo

quebatur

A quebatur dominus ad Moſen facie ad faciem, ſicut loquiſolet homo ad amicum ſuum. Quòd ſi Moſes clarè Deum vidiſſet, fruſtra Deum oraſſet dicēs: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt videā te. Hi ergo omnes & alij quotquot vidiſſe Deum in ſcriptura ſacra reperiuntur, in imagine Deum viderunt: quanquam de Moſe aliqui ſentiant Deum clarè vidiſſe, anima tamen eius à miniſterio ſenſuum tunc abſtracta. Sic enim intelligitur quod eidē Moſi à domino dicitur: Non videbit me homo, & viuet. Et quod Iob ait, ſapientiā eſſe abſconditā ab oculis omniū viuentium, eorū ſcilicet qui viuunt hac mortali vita. Verùm tunc iam vrget id quod Paulus dixit: Qui habitat lucem inacceſſibilē; quē nullus hominū vidit, ſed neq; videre poteſt. Cui reſpondemus Paulū dixiſſe lucem diuinam eſſe inacceſſibilē: non tamē ſimpliciter, & omnibus inacceſſibilē, ſed homini. Nam ad huius confirmationē ſtatim ſubtunxit, quem nullus hominum vidit. Inacceſſibilis eſt ergo, ſed homini. Inuiſibilis eſt, ſed ab homine, ſed ab humana ſapiente. Sacra ſiquidem ſcriptura omnes qui ſecundum carnem viuunt, homines vocare ſolet, & humanitatis nota inurere. Vnde in 1. ad Corinth. epiſt. Paulus ait: Cùm ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis: Et infrà: Nonne homines eſtis: Hinc eſt quod cùm in eadem epiſtola teſtimonium Eſaię protulerit dicētis, quòd oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderūt quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illū, poſtea Paulus ſubiecit: Nobis autē reuelauit Deus per ſpiritū ſuum. Quibus verbis manifeſtè ſe ab hominis nomine ſeparauit, eò quòd non ſecundū carnē viuebat. Nullus ergo eorū qui propter vitā ſecundū carnē, homines appellantur, Deum vidit, ſed neq; videre poteſt. De alijs autē quòd Deum in poſterū clare videbunt, nō potuit Paulus apertius teſtari, quā dicens: Videmus nunc per ſpeculū in ænigmate, tunc autē facie ad faciem. Vnde patet homines aliquando habituros facialē Dei viſio-

B nem. De angelis autē apertiſſimè veritas dixit: Angeli eorū ſemper vident faciem patris mei qui in cœlis eſt. Neq; huic ſaluatoris dicto obuiat quod beatus Petrus dicit: In quem deſiderant angeli proſpicere. Nam angeli & vident, & videre deſiderant, ſicut & alij etiā homines beati, videntes deſiderant, & deſiderantes vidēt. Beati ſiquidē videntes Deum ſatiantur, iuxta illud pſalmi: Satiabor cùm apparuerit gloria eius. Satietatē autem ſolet ſequi faſtidium. Deſiderium etiam ſine conſecutione eius quod deſideratur, anxietatem habet: & anxietas pœnam. Beati verò omni anxietatis pœna carent: quia pœna & beatitudo nunquā cohærere poſſunt. Quapropter ab vtroq; videlicet à ſatietate & deſiderio, ſi remoueamus omne illud quod pœnā inferre videtur, ſcilicet faſtidium & anxietatem, dabimus beatis ſatietatem & deſiderium, ita vt remouendo à deſiderio anxietatem, dicamus eos deſiderantes ſatiari: & ſeparando à ſatietate faſtidium, dicamus eos ſatiatos deſiderare. Benè ergo dicit Petrus, in quem deſiderant angeli proſpicere: quia etſi vident, videre tamen deſiderant: hoc eſt, ſic Dei viſione fruuntur, vt quamuis ſatiati nullum tamen inde faſtidium habeant. Pro huius ergo hæreſis confutatione ſatis me dixiſſe arbitror, iuxta eam quam promiſi tenere breuitatem.

SEcunda hæreſis eſt, quæ aſſerit beatitudinem conſiſtere in carnis delicijs. Hic error fuit olim apud quoſdam Iudæos repertus, qui omnia quæ à prophetis de Chriſti regno dicuntur, carnaliter intelligebant. Ex quo errore videtur proceſſiſſe illa petitio matris filiorum Zebedæi petentis à Chriſto: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram in regno tuo. Nec tamen propter iſtos ſic errantes, hanc hæreſim hic collocaſſem, cùm à principio operis ſtatuerim eas ſolum recenſere hæreſes, quæ poſt Chriſti in cœlos aſcenſionem ortæ ſunt, niſi quòd plures inuenio ex eis qui Chriſto nomina in baptiſmo dederunt, in hunc errorem fuiſſe lapſos. Primus ergo qui hunc errorem ſuſcitauit, fuit Cerinthus quidam, peſſimis moribus aſſuetus. Cuius nationis aut gentis fuerit,

Exo. 33.

Ibidem. Iob. 38. 1. Tim. 6

1. Cor. 3.

Eſai. 64.

1. Cor. 13

Matt. 18.

1. Pet. 2.

Pſal. 16.

Matt. 19.

Cerinthus.

mihi non constat: hoc solum scio illum fuisse coæuum beato Ioanni Euangelistæ. Nam beatus Irenæus in lib. 3. aduersus hæreses cap. 3. de beato Polycarpo loquens sic ait: Et sunt qui audierunt eum dicentem, quoniã Ioannes domini discipulus in Epheso iens lauari, cũ vidisset intus Cerinthũ, exilierit de balneo nõ lotus, dicens quod timeat ne balneũ concidat, cũ intus esset Cerinthus inimicus veritatis. Hæc Irenæus. Inter alios ergo Cerinthi errores, is vnus est quo asserit post resurrectionem terrenum futurum esse regnum Christi, & homines in carne cõcupiscentijs

Papias. & libidinibus subiectã vitam acturos. Hunc eundẽ errorem aliqui impingũt Papiæ Hieropolitano episcopo, qui fuit discipulus beati Ioannis Euangelistæ. Qui autẽ illi impingunt, mouentur ex quodã dicto beati Hierony. qui in suo libro de Ecclesiasticis scriptoribus de hoc Papia loquens sic ait: Hic dicitur mille annorum Iudaicam ꝙdidisse δευτέρωσιν, quẽ sequuti sunt Irenæus & Apollinarius, & cæteri qui post resurrectionẽ aiunt in carne cũ sanctis dominũ regnaturũ. Hæc Hieronymus. Verùm ex verbis Hierony. nihil tale habetur Papiam sensisse, quale est id quod nunc de Cerintho retulimus. Solũ enim ex Hieronymi verbis habetur Papiæ sententiã fuisse Christũ iterũ in terris secundũ carnem regnaturũ: & hoc quidem verũ est illum sensisse, vt ex alijs plurimis autoribus cõstat. Sed nõ asseruit illum sensisse tale regnum Christi futurũ in carnis delicijs, prout Cerinthus dixit. Nec docuit etiã Papias, regnũ Dei, quod alio nomine beatitudinẽ aut gloriam dicimus, perpetuas habiturũ carnis voluptates. Nihil enim tale sensit: Cerinthus autem omnia hæc docuit. Quapropter videtur mihi inter Cerinthũ & Papiam latum esse discrimen, quamuis in aliqua erroris parte conueniant. Vterq; enim istorum sensit post resurrectionẽ dominum cũ sanctis mille annis regnaturum interra. In hunc autem errorẽ lapsus est Papias motus ex illo quod beatus Ioannes di-

Apoc. 20 cit in Apocalypsi, vbi de iustis loquens ait: Et vidi animas decollatorũ propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, et qui non adorauerunt bestiam, nec imaginem eius, nec acceperunt inscriptionem in fronte aut in manu sua, & regnauerunt cum Iesu mille annis: reliqui eorum nõ vixerunt donec finiantur mille anni. Propter hæc verba Apocalypsis malè intellecta, credidit Christum in terra cũ sanctis secundum carnem mille annis regnaturum: quia illa verba Apocalypsis credidit iuxta literæ corticem, & non iuxta mysticum sensum esse intelligenda. Vnde Euseb. lib. 3. historiæ Ecclesiasticæ cap. 39. de hoc Papia loquens sic ait: Dicit autem & alia plurima à maioribus sibi tradita miracula, & nouas quasdam parabolas saluatoris, & doctrinam incognitam, magisq; fabulosam, mille annos futuros post resurrectionem, quibus corporaliter regnum Christi in hac terra futurũ sit. Sed ego puto eũ spirituales & mysticas apostolorũ traditiones corporaliter & secũdũ literã suscepisse, nec potuisse discernere ea quæ illi in figuris velut lactẽtibus & paruulis loquebantur, qui et re vera etiam ex ipsis quę cõscripsit opusculis, exigui sensus vir & minus capacis ostenditur. Multis tamen post se Ecclesiasticis viris erroris huius præbuit causas, autoritatem dogmatis tantum ex vetustate tribuens, non etiam ex ratione dictorum, sicut Irenæo, & si quis alius eum in hac parte visus est sequi. Hæc Eusebius. Quamuis ergo in hac parte Papias errauerit, non tamen propter hoc aliquis antiquorũ illum nota hæretici inusſit: quia nec pertinax fortè fuit, vt meliora docenti obtemperare noluerit. Pertinacia verò est præcipua pars quæ hæreticum efficit, vt iam suprà docuimus. Propter quod non possum cohibere memetipsum quin succenseam fratri Bernardo de Luzemburgo, qui in suo catalogo hæreticorum non veritus est hunc Papiam alijs hæreticis annumerare, præcipue cùm hoc apud nullum antiquorum fuisse factum repererit. Beatus enim Augustinus in suo libro de hæresi ad Quoduultdeum, cùm omnes hæreticos recenseat, nunquam huius Papiæ meminit. Philaster Brixiensis episcopus nullam in suo libro de hæresibus de hoc Papia fecit mentionem. Isidorus etiam in s. lib.

Etymolo-

A Etymologiarum, cùm omnes quos potuit ſcire hæreticos enumerauerit, nec de Papia vllam fecit memoriam. Omitto Guidonem, quoniam is recentior eſt quam vt in vetuſtis hæreticis enumerandis fides ei adhibeatur. Quòd ſi aliqua illi fides debetur, nunquam etiam ille huius Papiæ meminit. Si ergo nullus iſtorum illuſtrium virorum Papiam inter hæreticos recenſuit, vnde habuit frater Bernardus de Luzemburgo vt eum hæreticum cenſuerit? Si enim propterea quòd Hieronymus dixit Papiam mille annorum Iudaicam edidiſſe δευτέρωσιν, ſtatim erat inter hæreticos collocandus, quare etiam eadem ratione non annumerauit inter eoſdem Irenæum, Apollinarem, Lactantium, Victorium Pictauienſem, cùm de his omnibus referat Hieronymus eodem loco quòd ſecuti ſunt Papiam in hac parte? Aut ergo Papias non eſt hæreticus cenſendus, aut alij qui eũ in hac parte ſunt ſecuti, eadem ratione dicentur hæretici. Hæc omnia in medium placuit adferre, vt videant hi qui facilè de hæreſi pronunciant, quam facilè etiam ipſi errent, & intelligant non eſſe tam leuiter de hæreſi cenſendum, præcipue cùm non ſit peius crimen quod viro Chriſtiano poſſit impingi, quàm ſi hæreticus appelletur. Papias ergo, & qui eum ſecuti ſunt, hoc ſenſerunt, Chriſtum videlicet poſt reſurrectionem regnaturum cum iuſtis mille annis in terra. Et ſic ſentientes, græco vocabulo χιλιασταὶ appellati ſunt. Quod verbum è verbo exprimentes latinè dicere poſſumus millenarij. Cerinthus autem de regno Chriſti per mille annos in terra ſentiens, carnales quaſdam voluptates in illo regno futuras ponit, & vitia quædã portentoſa cuiuslibet libidinis. Præter hoc ſenſit etiam regnum Dei poſt iſtos mille annos in terra, futurum in cœlis, in voluptatibus carnis, in gula & luxuria. Qua in relatiſſimè abeſt à ſenſu Papiæ, & aliorum qui Papiam ſunt ſecuti. Quòd autem Cerinthus hæc duo aſſeruerit, apertiſſimè oſtendit Euſebius in libro tertio Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite vigeſimooctauo. Sic enim de Cerintho loquens ait: Poſt
B reſurrectionem terrenum dicit futurum eſſe regnum Chriſti in Hieruſalem, & homines in carne iterum concupiſcentijs & vitijs ſubiectam conuerſationem habituros. Contra fidem quoq; ſcripturarũ, quoſdam mille annos deſignantes in quibus multa quidem & alia corruptionis opera, & nuptiarum feſtiuitates dicit futuras, ad eos qui libidini ſunt diti, decipiendos. Sed & Dionyſius cùm de Ioannis reuelatione diſſereret, & quædam ſecundum ea quæ antiquitus Eccleſiæ tradita fuerant, diſputaret, mentionem facit huius ipſius viri in his verbis: Cerinthus (inquit) à quo Cerinthiana hæreſis oborta eſt, figmentis ſuis auctoritatem magni nominis acquirere ſecundum ſcripturæ huius prauam intelligentiã geſtiebat: quippe cuius hæc erat hæreſis, vt affirmaret terrenum futurum eſſe Chriſti regnum. Et quia erat ventri & gulæ ac libidini deditus, ea futura decernebat, quæ ſibi propria libido dictabat. Ventris, & eorum quæ ſub ventre ſunt, incitamenta, cibis, potibus, nuptijs prædicabat explenda. Et vt aliquid ſacratius dicere videretur, legales aiebat feſtiuitates rurſus celebrandas, et hoſtias carnales iterum iugulandas. Hæc Euſebius. Ex cuius verbis, & alijs quæ ſuprà de Papia ex eodem Euſebio attulimus, conſtat latum eſſe diſcrimen inter Papiæ & Cerinthi errorẽ: quoniam de Papia nihil aliud habemus præterquam quod ait Chriſtum mille annis regnaturum in terra cum ſanctis poſt reſurrectionem. An autem Papias ſenſerit in illo mille annorum regno futuras eſſe delicias carnales, an ſpiritales, mihi non cõſtat. Quòd ſi eas futuras dixit ſpiritales, non erat grauis error. Nam beatus Auguſtinus libro viceſimo de ciuitate Dei capite ſeptimo de hac ſententia diſputans, non audet appellare errorem, ſed opinionem. Sic enim loco præallegato ait: Quæ opinio eſſet vtcunque tolerabilis, ſi aliquæ delicíæ ſpiritales in illo ſabbato adfuturæ ſanctis per domini præſentiam crederentur. Nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando. Hæc Auguſtinus. Ex quo iterum patet male ſenſiſſe fratrem Bernardum de Luzemburgo, cùm recenſuit Papiam inter hæreticos: quoniam beatus

Auguſtinus ait tolerabilem eſſe opinionem illam mille annorum, ſi in illis annis C
ſpirituales & non carnales ponant deliciæ. At Cerinthus (vt modo enarrauimus)
carnales dicit futuras delicias non ſolum in illo mille annorum regno, ſed etiam in
poſterum, quoniam ea in illo Dei regno futura dicebat, quæ propria libido dicta
bat: & in illis felicitatem ſummam figebat: & propter hanc cauſam, hunc ipſius
Cerinthi errorẽ ſub titulo Beatitudinis locauimus. Nec miretur lector quod tam
longam in enarranda huius hæreſis Hiſtoria fecimus diſputationem: quoniam
video plures in hoc erraſſe, vt errorem Cerinthi cum errore Papiæ confundant,
credentes vnum eſſe vtriuſq; errorem: quapropter oportuit eorũ diſcrimen oſten
dere. Supereſt iam vt oſtendamus in illo regno beatitudinis nullas eſſe futuras
Rom. 14 carnis delicias, quemadmodum Cerinthus fabulatur. Primò omniũ, Paulus huic
ſententiæ apertiſſimè obuiat, dicens: Regnum Dei non eſt eſca & potus: ſed iuſti
tia, & pax, & gaudium in ſpiritu ſancto. Præterea ſi regnum Dei, hoc eſt beatitu-
do, in carnis delicijs conſiſteret, nulla eſſet rectior via ad illud regnum, & beatitu-
dinem aſſequendam, quàm vita in carnis voluptatibus expleta: quoniam nulla eſt
rectior via ad beatitudinem, quàm illa quæ ſimillima eſt termino viæ, ipſi videli-
cet beatitudini. Hinc veri catholici & fideles qui ſuam beatitudinem figunt in Dei
cognitione & amore, nullam etiam aliam breuiorem & certiorem viam ad beati-
tudinem aſſequendam docent, quàm veram Dei cognitionem, & perfectam illi-
us dilectionem. Si ergo beatitudo in carnis voluptatibus ſita eſt: carnis voluptas
certiſſima erit via ad beatitudinem adipiſcendam. At nihil magis impedit beati-
1. Cor. 6. tudinis conſecutionem, quàm carnales deliciæ. Paulus enim Apoſtolus recenſens
eos quibus regnum Dei eſt interdictũ, inter eos enumerat carnis voluptatibus de
ditos. Sic enim ait: Neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculo-
rum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces
1. Co. 15. regnum Dei poſſidebunt. Et iterum: Sicut portauimus imaginem terreni, porte D
mus imaginem cœleſtis. Hoc autem dico fratres, quia caro & ſanguis regnũ Dei
poſſidere non poſſunt. Nomine autem carnis & ſanguinis deſignauit vitam ſecun
dum carnis & ſanguinis inſtinctum: quod patet ex eo, quia per illa declarauit ima
Gala. 5. ginem terreni hominis. Et alibi, in ea videlicet quæ eſt ad Galatas epiſtola, poſt-
quàm enumerauit opera carnis, ſubiungit: Qui talia agunt, regnum Dei non con
ſequentur. Si ergo opera carnis aduerſantur conſecutioni ipſius regni Dei: quis fit
vt ipſum regnum Dei in eiſdem operibus carnis conſiſtat? Rurſum ipſe veritatis
Matt. 22. magiſter hunc errorem propria voce damnat: quoniam Saducæis de reſurrectio-
ne diſputantibus reſpondens ait: In reſurrectione neq; nubent, neq; nubentur, ſed
erunt ſicut angeli Dei. Si in reſurrectione non ſunt nuptiæ (iuxta dictum Saluato
ris) oportet neceſſariò fateri, vt non ſit ibi fornicatio, aut alius quicunq; concubi-
tus. Et quoniam dicit homines futuros ſicut ſunt angeli Dei, oportet etiam con-
cedere nullum illis futurum cibi corporalis guſtum. Vnus enim ex his qui aſtant
Tho. 12. coram domino, videlicet Raphael, Thobiæ loquens ait: Cùm eſſem vobiſcũ per
voluntatem Dei, videbar quidem vobiſcum manducare & bibere, ſed ego cibo
inuiſibili, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor. Hic autem cibus qui ab homi
nibus videri non poteſt, Deus ipſe eſt: quem videntes & amantes guſtant. Vnde
Pſal. 32. regius propheta ait: Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus. Si enim ipſe De
us non eſſet cibus animæ noſtræ, nunquam propheta præciperet vt guſtaremus
eius ſuauitatem. Non enim guſtatur niſi quod comedi aut bibi poteſt. Et de hoc
ſpiritali cibo & potu intelligendæ ſunt autoritates illæ quæ in vtroq; ſcripturæ ſa-
cræ inſtrumento promittunt in illa futura beatitudine cibum & potum: vt apud
Eſai. 45. Eſaiam dicitur: Serui mei comedent, vos autem eſurietis: ſerui mei bibent, vos au-
Pſal. 16. tem ſitietis. Tunc enim ſatiabuntur (vt ait regius propheta) cùm apparuerit glo-
Luc. 17. ria domini. Sic etiam accipiendum eſt quod ait ſaluator: Ego diſpono vobis, ſicut
diſpoſuit

A diſpoſuit mihi pater, vt edatis & bibatis ſuper mẽſam meã in regno meo. Quemadmodum enim Chriſtus filius Dei ſatiatur per viſionem eſſentiæ ſuæ, quam accepit à patre ſuo per generationem: ſic etiam nos ſatiari oportet per viſionem eſſentiæ diuinæ: quam viſionem vt nos aſſequeremur, Chriſtus obtinuit per merita ſuæ paſſionis: & tũc diſpoſuit nobis menſam, cùm meruit vt nobis daretur gloria, in qua videntes Deum, ſatiamur eius viſione. Cerinthus cùm eſſet carnis voluptatibus deditus, non credidit alium eſſe cibum ſpiritualem animæ, & alium corporis: quapropter omnes autoritates quæ de cibo & potu, de conuiuio, de cœna, pro illa futura beatitudine loquuntur, putauit iuxta literam carnaliter intelligendas. Non attendit enim alium eſſe cibum præter eum qui oculis carnis videtur, & dentibus atteritur. Si enim verbum Dei (iuxta dictum Saluatoris) eſt cibus animam nutriens, quanto magis nutriet & reficiet ipſemet Deus? Moyſes nanq; ſolo Dei colloquio quadraginta diebus abſq; alio corporali cibo nutritur. Hos duo cibos, videlicet corporalem & ſpiritualem, & eorum diſcrimen, ſaluator deſcripſit dicens: Operamini non cibum qui perit: ſed qui permanet in vitam æternam. Hæc aduerſus Cerinthi errorem dicta ſufficiant: omiſſis alijs argumentis, quæ in ſcholis pertractari ſolent ad probandam beatitudinem in ſola Dei viſione & illius dilectione conſiſtere. Vbi nanq; apertiſſima ſunt ſcripturæ ſacræ teſtimonia, ſuperfluum eſt argumenta plura ſuperaddere, velut ſi quis velit lumen addere fulgentiſſimis ſolis radijs. Alter etiam Papiæ error, de mille annorum regno, quibus ait Chriſtum poſt reſurrectionem regnaturum ſecundum carnem, ex ſupradictis conuictus eſt. Nam ſaluator dixit: In reſurrectione neq; nubent, neq; nubentur, ſed erunt ſicut angeli Dei. Ex quibus apertè conuincitur, poſt reſurrectionem non eſſe futurum vllum maris & fœminæ coitum, nullum etiam cibi & potus vſum: & per conſequens, nullam ſecundum carnem vitam. Illud au-

B tem quod in ſuæ ſententiæ confirmationem ex Apocalypſi producunt, minimè intellexerunt, & propterea in errorem lapſi ſunt. Sic enim dicitur in Apocalypſi: Et vidi animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, & propter verbum dei: & qui non adorauerunt beſtiam, neq; imaginem eius, neq; acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus ſuis, vixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille annis. Cæteri verò mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. In his verbis Apoſtolus oſtendit diſcrimen inter bonos & malos. Boni etenim qui non adorauerunt beſtiam, id eſt dæmonem, vixerunt, quia etſi corpora eorum nunc mortua ſint, animæ tamen eorum viuunt per gratiam & gloriam quam nunc poſſident. Et hæc vocatur reſurrectio prima, quæ ad gratiam & gloriam animarum pertinet. Quapropter beatus Ioannes dixit: Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. Alia eſt reſurrectio ſecunda, quæ erit cùm corpora reſurgentia ad vitam accipient ſtolam immortalitatis. Et per oppoſitum, mors etiam eſt duplex. Quædam dicitur prima, & eſt peccatum, quod eſt mors animæ: de qua morte ſaluator ait: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos: vt videlicet in anima mortui ſepelirent mortuos in corpore. Secunda mors, eſt damnatio perpetua. In quam mortem præcipitabuntur, qui à prima quæ eſt mors peccati, non reſurgunt. Et ideo meritò beatus qui habet partem in reſurrectione prima. Sancti ergo viri qui propter teſtimonium Ieſu, & propter verbum Dei decollati ſunt, & qui nõ adorauerũt beſtiã, id eſt, dæmonẽ, vixerũt: qa etſi eorũ corpora nũc mortua in ſepulchris iaceãt, tamẽ eorũ animæ habẽt vitã gratiæ & gloriæ, & nunc regnãtcũ Chriſto mille annis, id eſt omnibus annis qui ſunt futuri vſq; ad iudiciũ. Nã vſq; ad illud tẽpus ſancti habebũt præciſe vitã animæ, & reſurrectionẽ primam: poſt illud verò tẽpus habebunt reſurrectionẽ ſecundã, id eſt vitã corporum ſimul & animarum. Quod autẽ millenarius numerus capiatur pro vniuerſi-

Matt. 4.

Ioan. 6.

Matt. 22.

Apo. 20.

Luc. 9.

tate, manifestè conuincitur per id quod dicitur in psalmo: Memor fuit in seculum C
Psa. 104. testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes: id est, in omnes. Et in
Eccle. 16 Ecclesiastico: Melior est vnus timens Deum, quam mille filij impij, id est, quàm
Matt. 25. omnes filij impij. Præterea denarius numerus aliquando etiam ponitur pro vniuersitate, vt apud Matthæum dicitur regnum cœlorum, quod militans est Ecclesia, assimilari decem virginibus, quo numero omnes homines tam boni quã mali designati sunt. At denarius numerus, radix est millenarij numeri, qui quadratum solidum est. Nam denarius numerus si per seipsum ducatur, efficit centum. Quòd si rursus decem ducas per centum, efficient mille. Si ergo denarius numerus pro vniuersitate ponitur, millenarius qui ex denario bis ducto cõsurgit multo rectius pro vniuersitate ponetur. Cùm ergo beatus Ioannes de sanctis iam defunctis loquens dixit quod vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis, sic accipiendum est, vt intelligatur eos vixisse & regnare cum Christo omnibus annis futuris vsq; ad diem iudicij. Quibus annis etsi mortui sint corpore, viuunt tamẽ anima, & regnant cum Christo. De peccatoribus defunctis loquens Apostolus Ioannes dixit: Cæteri vero mortuorum non vixerunt donec consummentur millenni. Quia peccatores defuncti, toto hoc tempore vsq; ad diem iudicij nullum habent vitam: quoniam eorum corpora mortua iacent, & animæ eorum mortuæ etiam sunt per peccatum. Transactis autem his mille annis, id est, toto illo tempore vsq; ad diem iudicij, aliquam vitam habebunt, quia etsi animæ eorum per peccatum mortuæ sint, eorum tamen corpora per resurrectionem vitam quamuis miseram recuperabunt. Vel fortè ibi ponitur millenarius numerus pro vniuersitate temporis futuri etiam post diem iudicij, ita vt sit sensus, sancti vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis, id est semper, quia etsi non semper vixerint corpore, post mortem tamen corporis semper vixerunt, & semper viuent in anima. Cæteri vero mortuorum, id est peccatores, non vixerunt donec consummen- D
tur mille anni, id est, nunquam vixerunt: quia veram vitã animæ & corporis amiserunt. Nec ibi illa dictio donec, dicit alicuius temporis finem. Sic enim sæpe po-
Psal. 109 nitur in sacris literis, vt nullum dicat finem temporis: vt patet in Psa. Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nunq; enim erit tempus, quo filius Dei non sedeat ad dexterã patris: & tamen dixit eum sedere donec ponat inimicos illius scabellum pedum suorum. Vnde cõuincitur illud aduerbium donec, positum esse sine aliqua temporis limitatione. Ad hunc etiam modum capitur quod dixit Ioannes Euangelista: Cæteri vero mortuorum non vixerunt donec finiantur mille anni, id est, donec finiatur temporis vniuersitas: hoc est, nunq; vixerunt. Aliam expositionem horũ mille annorum assignat beatus August. lib. 20. de ciuita. Dei cap. 7. legat qui voluerit, ego nolui in medium adferre, quoniã mihi illa nõ placuit. Hæc autem quã modo retulimus, ab eo etiam assignatur: & mihi verior videtur. Aduersus hos χιλιασὰς, id est, millenarios, scripsit olim Gennadius presbyter Massilien sis: vt testatur Ioannes Trithemius in suo libro de Ecclesiasticis scriptoribus, quo vtinam frui liceret: magnum quidem (vt opinor) nobis adiutorium prębuisset.

Origenes. TErtia hæresis est quę asserit nec beatitudinem nec miseriam esse perpetuam. Huius hæresis autor est Origenes. Hic enim (si Augustino & Theophilo Alexandrino credimus) quasdam alternationes beatitudinis & miseriæ ponit: ita vt transanctis aliquot annorum curriculis, animas beatas dicat iterum in corpora mortalia reuerti, & in eis corporis molestias pati, & inde iterum ad beatitudinem euocari, & à beatitudine rursum ad miseriam deflecti, quo pacto fiet perpetuus quidam beatitudinis & miseriæ circulus. Et eodem modo sentit etiam de miseris, vt illos dicat aliquando ad hoc seculum redituros: & inde iterum ad beatitudinem euocari. Vnde euenit vt dicat dæmones aliquando fore saluandos. Hæc

sententia

A ſententia apertiſſimè conuincitur eſſe hæretica, & ratione, & ſcripturæ ſacræ teſtimonijs. Ratione prius aggrediamur, & percontemur Originem, vtrùm anima, quæ iam beatitudinem adepta eſt, ſciat ſuam beatitudinem aliquando finiendam: an prorſus ignoret? Si penitus neſcit ſuam beatitudinem aliquando finiendam, oportebit tunc Originem fateri, nos in huius ſeculi miſeria exiſtentes peritiores eſſe, quàm beati ſint in illa futura beatitudine: quoniam in hoc ſeculo exiſtentes, noſcimus finiendam eſſe aliquando beatitudinem: beati autem ignorant futuram miſeriam. Nos etiam in hoc ſeculo vitam agentes, ſcimus (iuxta Originis ſententiam) beatorum felicitatem aliquando deſituram: quod cùm ipſi ignorent, conſequens eſt, vt peritiores ſimus illis. Si autem finem ſuę felicitatis ſcit anima beata, hac ſola ratione miſera eſſe conuincitur, quoniam ſemper erit cum metu amittendi quod amat. At metus paſſio quędam eſt animę: & qui timet, quo dā modo patitur, & quandā miſeriam ſuſtinet. Præterea metus ille vim amoris quodammodo remittit. Tepidius enim quiſq; amat id, quod ſcit ſe aliquando deſerturum. Quapropter fiet, vt beatus, ſciens ſuam beatitudinem aliquando finituram, remiſſe ac tepidè amet eandem. Hoc enim vnico & fortiſſimo argumento Chriſtus a bamore diuitiarum ſeparare nos voluit, q̄ aliquando perituręſſent. Nolite (inqt) theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt atq; furantur. Rurſum, Si beatus ſcit ſuam felicitatem deſituram, multò beatius & quietius viuet hic anima in hoc ſeculo, q̄ illic in illa beatitudine: & tantò beatius, quantò melior eſt ſpes certa boni acquirēdi, q̄ metus mali imminentis. Miſer ſiquidē in hoc ſeculo viuens, ſpem habet futurę beatitudinis: beatus autem metum patitur futuræ miſeriæ, ad quam (iuxta Origenem) poſt aliquot annorum curricula eſt reuocandus. Omiſſis autem argumentationibus, ſcripturarū ſacrarum teſtimonijs agamus, quoniam hæc vehementius vrgent. Scriptura ſi- Mat. 6

B quidem ſacra non tantùm ſemel aut iterum dicit beatitudinem & miſeriam damnatorum eſſe perpetuas. Vndè Salomon in libro Sapiētiæ ait: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Quòd ſi à beatitudine ad miſeriam, & à miſeria ad beatitudinem per continuas alternationes ſine ceſſatione circumeunt, neceſſe eſt vt illos tangat tormentum mortis. Et iterū aſſignās diuerſum beatorum & damnatorū ſtatum, poſtq̄ de damnatis diſſeruerat, de beatis dicit: Iuſti autem in perpetuū viuent, & apud dominū eſt merces eorum. Præter ea apud Danielem dicitur: Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro: & multi de his, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant ſemper. Qui aūt docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellę in perpetuas æternitates. Ecce hic bis vno contextu beatorum ſtatum Propheta declarauit eſſe perpetuū. Rurſum, Gabriel angelus de filio Dei incarnando Mariam virginē alloquēs, ait: Regnabit in domo Iacob in æternū, & regni eius nō erit finis. Domus autē Iacob illa eſt, quæ alibi appellat domus Iſrael, ſcilicet gloria cœleſtis, cuius magnitudinē propheta vnus admirat, dicens: O Iſrael q̄ magna eſt domus tua. Iacob ſiquidē ille eſt idem qui & Iſrael: eadē ergo domus Iacob, & domus Iſrael. In hac domo dicit angelus Chriſtum regnaturum in æternum. At qualiter poterit in illa domo regnare in æternū, ſi domus non eſt ęterna? Oportet ergo vt domus illa beatitudinis ſit ęterna, vt in illa poſſit Chriſtus regnare in æternum. Regnum etiam Chriſti beati ſunt, qui in Apocalypſi clamant: Feciſti nos Deo noſtro regnum. Hoc eſt enim illud regnū, quod coram Pilato Chriſtus confeſſus eſt non eſſe de hoc mundo. Et merito, quoniam alibi de iuſtis loquens, dixerat: Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret: propterea mundus vos odit, quia nō eſtis de mundo. Si ergo beati regnum Dei dicunt, qūo regni Chriſti nō erit finis, ſi à beatitudine ad miſeriam beati aliquando reuocant? Sapi. 3. Dani. 12. Bara. Lucæ 1. Apo. 5. Ioan. 15.

Oportet ergo beatitudinem fateri æternam, vt regnum Christi verè dicatur esse C
sine fine. Cęterùm quod de damnatis dicitur, apertissimè cõuincitur per id, quod
Matt. 25. apud Matthæum dominus minatur se dicturũ peccatoribus in die iudicij: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Et apud Lu
Lucæ 16 cam, pater Abraham diuiti epuloni in inferno sepulto ait: Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, nõ possint: nec inde huc transmeare. Quibus verbis nihil apertius dici potuit ad Originis insaniam reuincendam. Contra hunc errorem scribit beatus Aug. in lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 20. quo in loco solum agit argumentis, nullum scripturę sacrę adferens testimonium. Quod inde venisse constat, quia tunc contra Ethnicos philosophos agebat, quos sacræ scripturæ testimonium parum mouere poterat. Contra eundem errorẽ etiam disputat beatus Gregorius in Moralib. super illud Iob 40. Aestimabit abyssum quasi senescentem.

QVarta de hac re hæresis est, quæ asserit hominem in hac præsenti vita posse consequi finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectio-
Begardi nis, quem habebit in patria. Hanc hæresim suscitarunt quidam homines in Ale-
Beguinę mania, dicti Begardi, & quædam mulieres dictę Beguinę, qui omnes modo quodam honesto & religioso incedũt. Nam hodie in Germania inferiori vidi ipsemet mulieres sic nominatas Beguinas, quę in societate quadam honestè viuũt, sine tamen alicuius voti expressi emissione, & cum propriæ supellectilis retẽtione: quæ cùm volunt, & modus viuendi eis displicet, liberã recedendi habent facultatẽ, & in toto possunt societatem relinquere. Secus aũt se habent Begardi, quoniã hiccę nobia habent, & tria vota, vt alij monachi, dño reddunt. Hanc rationem Begardorum & Beguinarũ hic reddere placuit: quoniã hæc nomina alijs nationibus sunt prorsus ignota, vtpote Hispanis & Italis, & magna ex parte Gallis. Hi ergo Begar D
di & Beguinæ, inter alios quos tenuerunt errores, hunc docere tentarunt: Hominem videlicet in hac vita posse consequi finalem beatitudinem, quam habebit in patria. Vt autem hunc errorem conuincamus, prius oportet beatitudinem definire, ne fortè de voce contendamus, & nõ de re. Sed quoniã iuxta Aristotelis precęptum, æquiuocum prius est in sua distincta significata partiendum, q̃ definiat: ideo multiplicẽ beatitudinis significationẽ prius ostendere oportet. Beatitudo siquidem in sacris literis aliquando & sæpe capitur pro via ad beatitudinẽ consequẽ
Psalm. 1. dam. Beatus vir (inquit Propheta regius) qui non abijt in concilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentię non sedit: sed in lege domi
Psalm. 3. ni voluntas eius. Et alibi: Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius cupit
Mat. 5. nimis. Et ipse dominus apud Matthæum assignat octo beatitudines, id est, octo vias, quibus peruenitur ad beatitudinem. Beati (inquit) qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. In illa autem vita beata, in qua perfecta est felicitas, nullus erit luctus. Ibi enim absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorũ. Vocatur autem luctus beatitudo: quoniam certa via ad beatitudinem futuram, est in hac vita lugere, & nolle hic prosperari. Vocatur etiam fides vita æterna, eò quòd via quędam est ad vitam æternam. Sic enim dicit Christus, patrem pro nobis rogans
Ioan. 17. Hæc autem est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quem locũ beatus Cyrillus pertractans, ait: Radicem atq; originem æternæ vitę, fidem, & veræ pietatis virtutem esse affirmat. Veram autem pietatem illam esse asserimus, cui alieni falsiq; cultus crimen inuri non potest. Hęc Cyrillus. Quapropter maximè miror, quod quidam theologi scholastici illum locum Ioannis adferunt, ad probandum beatitudinis præcipuam partem esse Dei visionem, minorem autem esse dilectionem: pro qua re nullum aliud adferunt scripturę testimonium, q̃ illud Ioannis, quo Christus ait: Hęc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Omitto

qualiter

A qualiter hunc locum interpretẽtur alij, qui partem tutantur aduersam. Nam eorũ interpretatio merè voluntaria est, & ex eorum cerebro prodiens, non autem ex literæ ordine. Quòd si à sacris doctoribus illius loci intelligentiam peterent, non tantum operis in ea re consumpsissent. Nec tamẽ hæc ideo dicta esse volo, vt quis existimet me velle contendere potissimam partem beatitudinis non esse visionẽ: quoniam neq; pro hac parte, neq; pro aduersa certare volo: cùm hic non pertractẽ hominum variè sentientium opiniones, sed solam catholicam fidem. Hæc tamen ideo dixi, vt ij qui docent beatitudinis pręcipuam partem esse visionem, agnoscãt quàm debili fundamento innitantur, cùm constet illum locum Ioannis, de fidei cognitione, quæ via est ad beatitudinem, esse intelligendum. Et hoc ex ipsius lite ræ decursu facillimè colligi potest. Nam Christus illo loco non orat patrem, vt illum per claram suæ essentiæ visionem clarificet, sed per fidei cognitionem. Tunc enim Christus clarificatus est, cùm clarè cognitus est per fidem quòd sit filius Dei. Tunc clarificatus est, cùm homines crediderunt illum esse filium Dei. Cùm ergo Christus orat patrem, vt clarificet filium suum, hoc petit, vt fidem suæ diuinitatis hominibus donet, per quam credant illum esse Dei filium. Et propterea vt ostenderet, quòd nõ sibi soli consulens, sed hominibus prospiciens petit, subdidit: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Hoc est, vitam æternam habebunt, si in te & in me crediderint. Nec mirari debent, quòd dicamus fidem vocari vitam æternam, cùm apud Ioannem etiam dñs dicat: Qui credit in me, habet vitam æternam. Nõ dixit habebit, Ioan. 3
sed habet: vt clarè ostenderet fidem dici vitam æternam: eò quòd via quædam est rectissima ad vitam æternam consequendam. Hanc autem expositionem docet beatus Cyrillus (vt ostendimus) super Ioannem. Et in libro de fide ad reginas, hũc locum idem Cyrillus citans, vt inde conuincat Christũ esse Deum, sic ait: Si cum Cyrillus
B agnitione solius & veri Dei iunctã esse necesse est & adesse agnitionem Iesu Christi, & vitam hoc æternam parit, quomodo non omnibus manifestum est, q̃ Deus verus est Christus? Hæc ibi Cyrillus. In quibus verbis id aduertendum est, quod dixit: vitam æternam parit. Vndè clarè patet, quòd Cyrillus sentit illum locũ esse intelligendum de cognitione fidei: quam ideo dicit vocari vitam æternam, quia parit vitam æternam. Beatus Augustinus etiam hanc interpretationem innuit, nõ tamen ita expresse vt Cyrillus, sed per quasdam verborum ambages: ideo eius verba omitto, contentus indicasse lectori. Beatus Hilarius in libro de patris & filij vnitate, cùm illa eadem Christi verba citasset ad probandam Christi diuinitatem, statim hæc verba subiungit: Vitæ æternę fidem vel loqui hæretice discere credere, & separa à Deo Christum, si potes à patre filium, à Deo vero super omnia Deum, à solo vnum. Vnus enim dominus est Iesus Christus. Si vita æterna est, in Deum solum verum credidisse, sine Christo confitẽdum est solum verum Deum salutem non dedisse. Hæc Hilarius. Quum ergo tot clarissimi viri doceant, illum locum Ioannis esse intelligendum de cognitione fidei, quæ est via ad æternam vitam: conuincitur eos falso fundamento inniti, qui illud citant ad probandum præcipuam beatitudinis partem esse visionem. Hæc per occasionem diximus. Nunc autem ad primum huius causæ caput reuertamur, dicẽtes, viam ad beatitudinem aliquando appellari in sacris literis beatitudinem. De ista beatitudine sic dicta, non est intentio nostra nunc loqui, quoniam de hac nulli dubium est, quòd in hac vita habeatur. Aliquando capitur beatitudinis nomen pro felicitate summa, quã in alia vita speramus. Et de hac dicitur in Psalmo: Beati qui habitant in domo tua Psal. 83
domine, in secula seculorũ laudabunt te. Et de hac beatitudine prẽsentẽ facimus sermonẽ: ideo definitionẽ eius prius statuamus. Diuus Seuer. Boetius sic eam definit: Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et conuenit cum eo quod dicit Augustin. Beatus est qui habet quicquid vult, & nihil mali vult:

hoc

hoc eſt, beatus eſt ille qui habet omne bonum q̃d poteſt rectè velle. Ex quo ſequi C
tur illum eſſe beatum, qui Deum perfectè poſſidet: tunc enim noſtra voluntas ſa
Pſal. 102 tiata eſt: quoniam Deo habito habetur omne bonum. De illo namq; dicitur: Qui
replet in bonis deſiderium tuum, renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Tunc ſi-
quidem replebitur in bonis deſiderium noſtrum, quãdo per reſurrectionem re-
nouabitur iuuentus noſtra. Tunc erit ſatiata noſtra voluntas, iuxta id quod Pro-
pheta ait: Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Beatitudo ergo non habetur, niſi ſa
tiata voluntate, & repleto deſiderio. At deſiderium noſtrum in bonis, nullus po-
teſt replere niſi ſolus Deus. Deum autem nemo habet, niſi q eum perfectè amat.
1. Ioan. 4 Qui manet in charitate (inquit Ioannes) in Deo manet, & Deus in eo. Deus autem
non poteſt perfectè amari in hac vita, quia non poteſt in eadem perfectè cogno-
ſci. Quæ enim minus cognoſcimus, minus etiam amari neceſſe eſt: quoniam ea
quæ non cognoſcuntur, amari non poſſunt. At Deus non poteſt de communi le-
ge in hac vita, clara & faciali notitia cognoſci, iuxta id quod dicitur in Exodo: Nõ
Exo. 33 videbit me homo & viuet. Et Paulus ait: Videmus nũc per ſpeculum in ænigma-
1. Cor. 13 re, tunc autem facie ad faciem. Si ergo in hac vita non poteſt Deus perfectè & cla-
rè videri, ergo neq; amari perfectè: & per conſequens, neque poſſideri: ex quo ſe-
quitur, voluntatem noſtram non poſſe hic ſatiari, neq; deſiderium repleri. Ex qui
bus colligitur, non poſſe fieri, vt homo hic ſit beatus ea beatitudine, de qua loqui
Iob 7. mur. Præterea militia quædam eſt (vt ait Iob) vita hominis ſuper terram. Si ergo
vita cuiuſq; hominis ſuper terram quædam militia eſt: neceſſariò ſequitur, vt ibi
beatitudo eſſe non poſſit: quoniam beatitudo & quietem & tranquillitatem & ſe-
curitatem habet annexam, quæ omnia longiſſimè abſunt à militia. Ibi ſiquidem
labor, ibi metus. Quapropter nullus militans ſe felicem clamat, niſi poſtquam vi-
ctoriam fuerit adeptus. Neque in ipſa militia quis coronatur, ſed poſt tranſ-
actum certamen. Cùm ergo beatitudo quaſi quędam ſit beatorum corona, con- D
uincitur vt beatitudo non poſſit haberi in hac vita, quæ eſt militia quædam. Rur-
Iob 13 ſum, idem Iob deſcribens vitam hominis, quam agit in hoc ſeculo, ait: Homo na-
tus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Si miſerijs repleta
tur, qui fit vt beatus eſſe poſſit? Miſerijs, inquam, repletur hæc vita, laboribus ple-
na, cibi & potus indiga, cibo & potu defatigata. Hanc humores tumidant, dolo-
res exterminant, ardores exiccant, aer morbidat, cibi inflant, ieiunijũ macerat, io-
ci ſoluunt, triſtitiæ conſumunt, ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, ſenectus in-
curuat, infirmitas frangit, mors omnino tollit. Quæ omnia velut ex diametro cũ
beatitudine pugnant: quò fit, vt in hac vita beatus homo eſſe non poſſit. Demum
præter hęc omnia tam aperta teſtimonia, extat Eccleſię de hac re definitio. Con-
cilium namq; Viennenſe ſub Clemente quinto celebratum, inter octo errores Be
guinarum & Begardorum, q̃s damnauit, hunc quarto loco ſtatuit: cuius Decretũ
ponitur in libro Clementinarũ titulo de hęreticis, cap. Ad noſtrum. Contra hunc
Beguinarũ errorem nullum ſcio autorem ſcripſiſſe ex profeſſo: propter quod val
de miror Guidonis Carmelitæ oſcitantiã, qui cùm ſummã de hęreſibus ſcripſerit,
nunq̃ harum Beguinarũ neq; errorũ illarum meminit, cùm tñ parum ante ipſum
fuerint. Et in concilio Viennenſi (vt diximus) damnatæ. Propter q̃d oportuit, vt
ipſum non lateret, præcipuè cùm Viennenſe concilium quadraginta aut fortè pau
cioribus annis Guidonẽ prędeceſſerit. Alios tñ Beguinos & Beguinas recenſet Gui
do in fine ſui operis: q (vt ex dictis Guidonis conſtat) longiſſimè abſunt a biſtis,
de qbus nos modò locuti ſumus. Nam errores iſtorũ Beguinorũ, de qbus loquit
Guido, nullo pacto conueniunt cum illis, qui in concilio Viennenſi damnati ſunt.
Begardi Beguini QVinta hæreſis eſt, quę docet omnem intellectualem naturam ſeipſa natu-
raliter eſſe beatam: & hęc etiam à Begardis & Beguinis inuenit, & quinto
loco collocat inter eas octo, quas proximè narrauimus eſſe damnatas in concilio

Viennenſi.

A Viennensi. Nec immeritò à concilio damnatur, cùm expressa sint scripturæ testimonia. Paulus nanq; ait: Gratia Dei vita æterna. Et iterum: Iustificati gratis per gratiam Dei. Si ergo gratis iustificamur, multò magis & gratis beatificamur. Et iterũ: Non est volentis, neq; currẽtis, sed Dei miserentis. Non ergo in seipsa naturaliter est beata quælibet intellectualis creatura. Præterea, si (vt Christus ait) nemo bonus nisi solus Deus, quia ipse natura bonus, nos aũt nõ sumus boni natura, sed sua tantum voluntate: multò magis oportebit dicere, vt nemo beatus ex sua natura, nisi solus Deus. Rursum, si quælibet intellectualis natura seipsa est beata, nulla ergo intellectualis natura potest esse misera: quoniam ea quæ à natura insunt, nullo modo deseri possunt. Hanc etiam hæresim oppugnant ea, quæ aduersus proximè narratã hæresim diximus: qm̃ si in hac vita nullus potest beatitudinẽ assequi, consequens est vt homo non sit naturaliter beatus. Valeant ergo Beguinæ, & colum & fusum exerceant, & nullo modo scripturas diuinas pertractent. Roma. 6 Roma. 3. Roma. 9 Mar. 19. Mar. 10.

* SExta hæresis docet, nullã animam ante diem iudicij esse beatam: quoniam (vtait) nulla anima ante illum diem videt Deũ. Huius hæresis autores sunt Armeni. Eandem etiam tuentur Græci. Verùm hi (teste Guidone) multò magis delirant, quoniam sicut negant beatitudinem dari iustis ante diem iudicij, ita etiam negant pœnam dari peccatoribus ante illum diem. Post istos surrexit Ioannes vigesimus secundus huius nominis Pontifex. Sed ne verbis meis aliquis in hac parte fidem deroget, verba Adriani papæ referam, qui in suo quarto Sententiarum in calce cuiusdam quæstionis de sacramento confirmationis ita ait: Nouissimè fertur de Ioanne vigesimo secundo, quòd publicè docuit, declarauit, & ab omnibus teneri mandauit, quòd animæ purgatæ ante finale iudicium non habẽt stolam, quæ est clara & facialis visio Dei: & vniuersitatem Parisiensem ad hoc induxisse dicitur, quòd nemo in ea poterat gradum in theologia adipisci, nisi primitus hunc errorẽ iurasset se defensurum, & perpetuò ei adhæsurũ. Hæc Adrianus. Præter hos sunt adhuc alij huius erroris patroni, viri quidem illustres, sanctitate perinde ac scientia clari: Irenæus videlicet beatissimus pro Christo martyr, Theophylactus Bulgariæ episcopus, beatus Bernardus. Nec mirari quisquam debet, si tanti viri in tam pestiferum errorem sunt lapsi: quoniam (vt beatus Iacobus apostolus ait) qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir. Admonere tamẽ hic oportet lectorem, ne putet hunc errorem aliquid tantorũ virorum sanctitati aut doctrinæ detrahere: nam cùm illo tempore nunquam Ecclesia de hac re quidquã diffinisset, nec res illa fuisset vnquam in quæstionem vocata, nec tam expressa fuissent sacræ scripturæ pro illius diffinitione testimonia, vt non possent in alium sensum vtcunq; detorqueri: potuerunt eo tempore alterutram partem citra hæresis notam docere: præsertim cùm non deessent aliqua scripturæ testimonia, quæ illis quodammodo fauere viderentur. Vt autem fidem meam nulli suspectam in hac parte relinquam: volo illorum verba impræsentiarum adferre, vt candidus lector agnoscat ita illos docuisse, quemadmodum nos de illis testati sumus. Irenæus in calce libri quinti aduersus hæreses hæc scribit verba: Cùm enim dñs in medio vmbrę mortis abierit, vbi animæ mortuorum erant, pòst deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est, manifestum est quia & discipulorum eius (propter quos & hæc operatus est dominus) animæ abibunt in inuisibilem locum diffinitum eis à Deo, & ibi usq; ad resurrectionem commorabuntur, sustinentus resurrectionem: pòst recipientes corpora, & perfectè resurgentes: hoc est, corporaliter, quemadmodum & dominus resurrexit, sic venient ad conspectum Dei. Hæc Irenæus. In quibus verbis quum dixit: Sic venient ante conspectum Dei, indicauit apertè, animas ante corporum resurrectionem non recipi in gloriam cœlestem. Theophylactus autem, exponens illud Apostoli ex vndecimo capite epistolæ ad Hebræos: Et hi omnes testimonio fidei probati

Armeni. Græci. Iaco. 3. Irenæus.

probati,non acceperunt repromiſſionem, ſic ait:Cur, inquit,puſillo animo eſtis, C
ſi certando exagitati nondum ſitis pro ſuſceptis laboribus mercedē adepti:quan-
doquidem quos diximus ſancti, etſi teſtimonium per fidem ſunt nacti Deo per-
placuiſſe,nil tñ adhuc cœleſtium promiſſorū ſint conſecuti:tametſi fuiſſe conſtat
nonnullos,vt Dauidem regem,his terræ bonis affectos:haud tamē præſentia hęc
ipſi inquirimus,ſed quæ in cælo ſunt,certiores & veras promiſſiones. Hæc Theo
phylactus.Et poſt hæc paucis interiectis ſubdit:Nonne erga hos nil ęquum Deus
ſe exhiberet, & his ipſis videretur inferre iniuriam:ſi quidē q in tolerandis labo-
ribus fuiſſent priores, in coronis tamen & præmijs capiendis nos operiantur ne-
ceſſe ſit:Atqui pergrata eſt illis huiuſmodi expectatio,vt cum fratrib. perfectio-
nem & gloriam adipiſcantur. Et quibuſdam interpoſitis iterum ait: Obtulit pa-
ter his qui prius operi inſudaſſent aliquid deguſtandum, operiri hos interea iu-
bens & fratres alios, vt vnà cum his opipare & vbertim veſcantur. At hi,vt frater-
na charitate tenentur, læti expectant,vt inter epulas illas inſtructiores,gaudio in-
ter ſe ineffabili expleantur. Hactenus Theophylactus. Et idē dicit ſuper 23.caput
Lucæ,pertractans illud quod Saluator noſter dixit latroni:Hodie mecum eris in
paradiſo. Et miror, quòd cùm de quibuſdam alijs illius ſententijs chalcographus
in calce expoſitionis Euangeliorum lectorem admonuerit, iſtam tamen intactā
reliquerit:fortè non aduertit. Beatus Bernardus ſermone tertio in feſto omnium
Sanctorum,hæc verba ſcribit: In illam enim beatiſſimam domum nec ſine nobis
intrabunt,nec ſine corporibus ſuis:id eſt,nec ſancti ſine plebe,nec ſpiritus ſine car
ne. Hæc ibi.Et ſermone proximè ſequenti, qui quartus eſt de eadem feſtiuitate,
de ſinu Abrahæ loquens, ſic ait:In hunc ergo locum Saluator deſcendens contri-
uit portas æreas, & vectes ferreos confregit, eductoſq; vinctos de domo carceris,
ſedentes quidem, hoc eſt, quieſcentes, ſed in tenebris & vmbra mortis,iam tunc
quidem ſub altari Dei collocauit, abſcondens eos in tabernaculo ſuo in die malo- D
rum, & protegens eos in abſcondito tabernaculi ſui,donec veniat tempus in quo
procedant, completo iam numero fratrum, & percipiant regnum quod eis pa-
ratum eſt ab origine mundi. Hæc Bernardus. In quibus verbis id aduertendum
eſt,quòd ait ſanctos non percipere regnum quod eis paratum eſt, donec com-
pleatur numerus fratrum. Sed manifeſtiora multò ſunt quæ ſubiungit,nam pau-
Apo. 6. cis interiectis, exponens illud Apocaly. Vidi ſub altare Dei,&c. ſic ait:Porrò altare
ipſum de quo nobis habendus eſt ſermo, ego pro meo ſapere nil aliud arbitror
eſſe,quàm corpus ipſum domini ſaluatoris. Credo autem quòd & ego ſuper hoc
ſenſum eius habeam, præſertim cùm audiā eum in Euangelio promittentem:
Mat.24. Vbicunq; fuerit corpus,illic congregabuntur & aquilę. Interim ergo ſub Chriſti
humanitate feliciter ſancti quieſcunt, in quam nimirum deſiderant etiam angeli
ipſi proſpicere, donec veniat tempus quando iam non ſub altare collocentur,ſed
exaltentur ſuper altare. Sed quid dixi? Nunquid humanitatis Chriſti gloriam,
non dicam hominum, ſed vel angelorum aſſequi poterit quis,nedum ſuperare?
Quonam igitur modo ſuper altare dixerim eos exaltandos, qui nunc ſub altari
quieſcunt:viſione vtiq; & contemplatione,non prælatione. Oſtendet enim nobis
filius(vt pollicitus eſt) ſemetipſum non in forma ſerui, ſed in forma Dei: oſten-
detetiam nobis patrem & ſpiritum ſanctum,ſine qua nimirum viſione nihil ſuf-
ficeret nobis:quoniam hæc eſt vita æterna, vt cognoſcamus patrem verum Deū,
Ioan. 17. & quem miſit Ieſum Chriſtum: & in eis (quod non eſt dubium) etiam ſpiritum
vtriuſq;. Hucuſq; Bernardus. Ex cuius verbis luce clarius conſtat,illum ſenſiſſe
ſanctorum animas ante diem iudicij in ſolaviſione humanitatis Chriſti quieſce-
re,& poſt illum diem fore exaltandas vſq; ad viſionem diuinitatis. Precor hic le-
ctorem,ne exiſtimet horum ſanctorum dicta me ideo hoc loco citaſſe, vt illorū
gloriam & honorē hac occaſione vel tantillum minuerem: abſit enim à me tam
male-

A maleuolus animus: nam etiam ſi id optaſſem, tantus ego non ſum, vt id aſſequi potuiſſem, præſertim quòd (vt proximè ſuprà admonui) Eccleſia illo tempore nil vnquam diffinierat: quapropter liberũ tũc illis fuit ſic citra hæreſis labem ſentire. Sed ideo iſtorũ ſanctorũ dicta hoc loco appoſui, vt lector admoneretur, ne ſi illa in illorum operibus legeret, illorum ſentẽtiam incautus ſequeretur. Si autem aliter illos quàm ego exiſtimo ſenſiſſe aliunde conſtiterit, precor lectorẽ, vt me magis inſcium & ignorantem, qui illorum dicta non intellexerim, q̃ maleuolum cenſeat. Sed iam opus eſt vt oſtendamus animas ſanctorum, quæ ex corporibus purgatæ diſcedunt, aut poſt corporis diſſolutionem alibi purgatæ ſunt, eſſe iam beatas, & clarè Deum videntes. Primũ omniũ illud profero ex pſalmis teſtimoniũ, vbi Propheta ad Chriſtũ loquẽs ait: Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus. Quæ verba beatus Paulus in epiſtola ad Epheſios repetens, ait: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem. Quid aliud erant iuſti in ſinu Abrahæ detenti, quàm captiuitas quædam? Hos enim hic Paulus Prophetam imitatus, captiuitatem dixit, eo locutionis modo, quo militiam dicere ſolemus eos qui militant. Hos itaq; iuſtos, qui à dæmone propter primi parentis peccatum capti tenebantur, Deus ſua morte liberauit, & in aliam dulcem & optabilem captiuitatem tranſtulit, vt ſicut antea à diabolo captiui tenebantur, cui aliquã do ſeruierãt, ſic poſtea à Deo capti ſint, vt illius ſeruiant iuſtitię. Nam propter hoc ipſum (vt arbitror) captiuitatem ipſam dixit captiuam, quia felici & deſiderabili captiuitate ſic detinentur in gloria, vt ſicut antea non licebat illis ab inferis repedare; ſic etiam modò non ſit illis liberum ab illa beata vita vel ad modicum diuertere. De hac igitur captiua captiuitate Propheta loquens, ait: Captiuam duxit captiuitatem. Sed quò duxit? Profectò in nullum alium locum duxit, q̃ in illum, in quem ipſe aſcendit: quoniam ipſo aſcendente ſecum duxit. Aſcendit autem in cœ

B lum: ergo in cœlum duxit captiuam illam captiuitatem. Aſcendens (inquit) in cœlum, captiuam duxit captiuitatem. Nec in cœlum ducuntur, vt ibi ſine Dei viſione maneant, pro qua tot ſecula ingemuerãt. Nam alioquin quod eſſet illis ſolatiũ, aut quam meliorem haberent conditionem per Chriſti mortem iam redempti, ſi ſolam locorum tranſmutationem haberent? Cùm ergo in cœlum, quò ipſe aſcendit, illos duxerit, in beatam vtiq; vitam, quã diu deſiderauerant, tranſtulit. Sic eñ beatus Hieronymus in commentarijs ſuper pſalmos exponens illum verſum, ait: Cœlorũ excelſa conſcendens, eos qui in captiuitate diaboli tenebantur abſoluit: acpoſt ſe tanq̃ captiuos deductos æternę vitę reſtituit. Hæc Hieron. Præterea illud eſt manifeſtiſſimũ, q̃d Saluator noſter in cruce pendens, latroni ſe illi cõmendanti, dixit: Hodie mecum eris in paradiſo. Si animę purgatæ non vident Deum ante diem iudicij, quis eſt ille paradiſus, in quo ſimul cum Chriſto illo die latro futurus eſſe promittebatur? An fortè in campis Elyſijs, aut in inſulis fortunatis illũ detineri dicemus? Abſit hoc à fidelium cordibus. Non eſt eñ vero ſimile, vt Saluator noſter, qui legem ſpiritualem iam dederat, & ſuo ore prædicauerat, & illã tunc ſua morte confirmabat, ad terrenas veteris legis promiſſiones nos reuocaret. Spiritualia nobis promiſit: regnum quippe cœlorum: & hoc ipſum eſt quod nunc appellat paradiſum, cùm latroni ait: Hodie mecum eris in paradiſo. Deinde in poſteriori epiſtola ad Corin. Paulus adhortans illos ad labores oẽs pro Chriſto tolerandos etiã vſq; ad mortem, ſic ait: Scimus enim quoniã ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluat, ædificationẽ ex Deo habemus domũ nõ manufactam, ſed æternã in cœlis. Quæ verba interpretans Anſelmus in commentarijs ſuper epiſtolas Pauli, ſic ait: Prędicatores Eccleſiæ poſtq̃ de corporibus tranſeunt, nequaq̃ per morarũ ſpatia (ſicut antiqui patres) cœleſtis patriæ perceptione differuntur; ſed mox vt à carnis colligatione exeunt, in cœleſti ſede requieſcũt, ſicut in hac ſententia demonſtrat. Non eñ dicitur: habebimus domum æternã in cœlis,

Pſal. 68.

Ephe. 4.

Luc. 23.

2. Cor. 5.

ſed habemus: quia videlicet protinus habetur illa domus, ex quo iſta diſſoluitur. C
Priusautem q̃ redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret, eos
etiam, qui cœleſtis patriæ vias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis inferni clauſtra
tenuerunt: non vt pœna quaſi peccatores plecteret, ſed vt eos in locis remotiori-
bus quieſcentes, quia necdum interceſſio mediatoris aduenerat, ab ingreſſu re-
gni reatus primæ culpę prohiberet. Nunc autem perfecti quiq; mox in regnum
ſuſcipiuntur. Hactenus Anſelmus. Rurſum beatus Paulus Philippenſibus ſcri-
Philip. 1. bens, ait: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. At inane eſſet & inutile hoc deſide-
rium, ſi ipſo mortuo anima nondum poſſet ad cœlum peruenire, in quo conſtat
Chriſtum eſſe. Cupit ergo diſſolui, quia ſine vlla hęſitatione credit ſtatim poſt ſu-
am diſſolutionem ad Dei viſionem peruenire. Vndè beatus Ambroſius in com-
mentarijs hæc Pauli verba pertractãs, ait: Habet enim deſiderium excedere, & cũ
Chriſto eſſe, multò melius æſtimans, vt iam præſens ſit apud Deum, vt exoptatis
& promiſſis fruatur. Hęc Ambroſius. Ex cuius verbis conſtat, ſanctos ſtatim poſt
mortem frui optatis & promiſſis. At viſio Dei, & optata & promiſſa eſt, imò ma-
xima omnium quę nobis promiſſa ſunt. Et illud eſt expreſſius quod in Apocaly-
pſi dicitur (ſi tamen iuxta veram ſanctorum intelligentiam ſumatur) vbi de ani-
mabus eorum, qui propter verbum Dei interfecti ſunt, & ſub altari Dei clamant,
Apoc. 6. beatus Ioannes loquens ait: Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albę, & dictum eſt il-
lis, vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec complerent conſerui eorum
& fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Quæ verba pertractans beatus
Auguſtinus homilia ſexta ſuper Apocalypſim ait: Aram Dei Eccleſiam dicit, ſub
cuius oculis martyres effecti ſunt: & licet animæ ſanctorum in paradiſo ſint, tamẽ
quia ſanguis ſanctorum ſuper terram funditur, ſub ara clamare dicũtur. Hęc Au-
guſtinus. Et Ambroſius Ansbetus libro quarto ſuper Apocalypſim hæc eadem
verba pertractans, ait: Quid itaq; hoc loco per albas ſtolas, niſi merces baptiſmi, D
niſi præmium martyrij, niſi retributio malorum, niſi gaudia cœleſtis patriæ deſi-
gnantur? Vbi etiam intelligimus, quia ſanctorum animæ, quæ nunc ſingulas ſto-
las acceperunt, binas quandoq; accipient, id eſt, dupla gaudia. Ante reſurrectionẽ
quippe ſtolas ſingulas accepiſſe perhibentur electi: quia in ſola adhuc anima æter
nis beatitudinibus perfruũtur. Binas autem in reſurrectione accepturi ſunt, quan
do cum animarum perfecto gaudio etiam corporis incorruptione veſtientur. Hęc
Ambroſius Ansbertus. Eodem modo hunc Apocalypſeos locum interpretatur
beatus Gregorius, qui in expoſitione ſeptem pſalmorum pœnitentialium expo-
nens illud ex quarto pſalmo pœnitentiali: Auditui meo dabis gaudium & lætitiã,
hæc quæ ſequuntur ſcribit: Sancti enim viri mundi gloriam mentis deſpectu cal-
cantes, omnes in ſe mortales voluptates mortificant, vt in Deo poſtmodum peren
niter viuant: qui quoniam mundi miſerias pro Deo pati minimè refugiunt, beati
tudinis æternæ retributionem acquirunt: quæ nimirum beatitudo & animabus
eorum ante reſurrectionem tribuitur, & corporibus nihilo minus poſt iudicium
conferetur: ſicut in Apocaly. Ioannes apoſt. ſcribit dicens: Vidi ſub altari Dei ani-
Apo. 6. mas interfectorum propter verbum Dei, & teſtimonium quod habebant, & cla-
mabant voce magna, dicentes: Vſquequo domine ſanctus & verax non vindicas
ſanguinem noſtrum de his qui ſunt in terra? Et datę ſunt eis ſingulæ ſtolæ albæ,
& dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleat̃ nu-
merus conſeruorum & fratrum ipſorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Quid
namq; eſt, ſingulas illis ſtolas albas tribuere, niſi animabus eorum beatitudinis
æternæ immortalitatem conferre? Quid verò eſt, donec electorum numerus im
pleatur requieſcere, niſi futuræ reſurrectionis gloriã expectare? In qua nimirum
iterum ſingulas ſtolas albas accipient: quia immortalia & incorruptibilia corpo-
rum ſuorum veſtimenta reſument. Hactenus Gregorius. Cuius verba tam aper-

tè ca-

A tẽ catholicam fidem exprimunt, vt nihil amplius possit desiderari. Eandem sententiam refert Beda, qui in commentarijs super Apocalypsim præfata verba interpretans, sic ait: Singulas modò stolas habent animæ sanctorum, de sua beata immortalitate gaudentes: resurgentibus autem corporibus (iuxta Esaiam) in terra sua duplicia possidebunt. Hæc Beda. Ad eundem modum interpretantur Haymo & Ricardus de sancto Victore in commentarijs, quæ ædiderunt super Apocalypsim. Horum verba prudens omisi, ne prolixitate nimia grauarem lectorem. Præter hæc tam clara testimonia, hanc nostram & totius Ecclesiæ sentẽtiam confirmat, quòd contra iustitiam videtur esse differre per tot secula mercedem mercenario: propter quod in lege olim præceptum erat: Non morabitur apud te opus mercenarij. Omnes autem iusti quasi mercenarij sunt, in vinea domini laborãtes. Mercenarij, inquam, qui cum domino vineę, hoc est, cum Deo patre, ex denario diurno, clara scilicet Dei visione, conuenerunt: & ex huius mercedis expectatione omnes suos labores, quamlibet duros, libenter tolerant. Cùm ergo in morte omnes labores sic finiantur, vt iam non sit amplius ad meritorum cumulum laborandum: oportet vt illis animabus quę iam purgatæ sunt, statim merces suorum laborum, æterna scilicet beatitudo, tribuatur: alioqui iniustitia illis fieret, si illis sideliter laborantibus merces non statim daretur, nulla in illis existente causa, quæ obstet quò minus statim reddatur. Deinde peccatori agẽti quod potest, Deus statim dat gratiam: ergo iusto vsq; ad mortem agenti quod potuit, Deus statim donabit gloriam. Accedit ad hæc, quòd (iuxta Sapientis dictum) spes quę differtur, affligit animum: quò fiet, vt animæ quantumlibet sanctæ in expectatione futuræ beatitudinis suspensæ, sint in continua afflictione. At non est ęquum, vt pœnam toleret, qui peccatum si quod commisit, iam dignè purgauit. Præterea peccatoris anima statim post mortẽ tolerat supplicium: ergo anima iusti statim etiam post
B mortem habebit præmium: præsertim cùm Deus citius ad misericordiam flectatur q̃ ad vindictam, & propensius & libentius iustos afficiat præmio, quàm peccatores pœna. De pœna peccatorum statim post illorum mortem semper inflicta, testatur Iob sic inquiens: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. In puncto dixit, quia continuò post mortem sine vlla quiete descendunt ad inferos, vt ibi dignas pro peccatis suis luant pœnas. Et illud est apertissimũ q̃d de diuite illo epulone apud Lucam dicitur: Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Si peccatoribus dignam statim infligit Deus pœnam, nõ est vero simile vt iustis non statim debitum reddat præmium. Demum inter ecclesiastica dogmata, quæ in libro de ecclesiasticis dogmatibus numerantur, septuagesimumoctauum ad hanc rem pertinens sic ait: Post ascensionem domini ad cœlos, omnium sanctorum animę cũ Christo sunt, & exeuntes de corpore ad Christũ vadunt, expectantes resurrectionem corporis sui, vt ad integram & perpetuam beatitudinem cum ipso pariter immutentur: sicut & peccatorum animę in inferno sub timore positę expectant resurrectionem sui corporis, vt cum ipso ad pœnam detrudantur æternam. Hæc ibi. Superest autem, vt aduersariorum obiectionibus respondeamus. Primò enim nobis obijciunt Paulum, qui in epistola ad Hebręos, enumeratis pluribus sanctis, qui per fidem vicerũt regna, postea subdit: Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur. Ex qbus verbis colligitur, nullã animam ante diem iudicij esse beatam, quousq; omnes iusti simul beatificentur: quia dixit, quòd non acceperunt repromissionem. Fatemur enim illos non accepisse repromissionem: quoniam resurrectio corporum, quam Deus sanctis suis repromisit, adhuc differtur, vt simul omnes resurgamus, quatenus in communi gaudio omnium, maius fiat singulare. Et ita expectent donec omnes resurgamus, Deo ita sapienter ordinante, vt nõ sine nobis consummarentur, hoc est, vt nõ sine nobis

Esaiæ 61.

Leu. 19.

Prou. 3.

Iob 21.

Lucæ 16

Ecclesiasticum dogma.

Heb. 11.

perciperent consummatam beatitudinem animę & corporis. Et propter hoc non C
dixit, vt non sine nobis bearentur: sed dixit, vt non sine nobis consummarentur;
quia licet sine nobis beatitudinem animæ sint consecuti, tamen perfectam & con
summatam animę & corporis beatitudinem non sine nobis assequentur. Cùm er
go sancti iam in anima beati, nos ad suam consummationem expectent, ardẽtius
nostram cupiunt liberationem, & propter se, & propter nos: atq; pro nobis inter-
pellant, vt citius omnes à præsentis seculi miseria liberemur. Ipsi enim planè no-
runt se non sine nobis consummandos: quoniam cùm ipsi pro suorum corporum
resurrectione, quam summè optant, preces supplicationesq; ad Deum funderent,
Apoc. 6. acceperunt diuinum responsum, vt requiescerẽt tempus adhuc modicum, donec
compleatur numerus conseruorum & fratrum eorũ, qui interficiendi sunt sicut &
illi. Hanc igitur repromissionem, quæ de corporis immortalitate data est, sancti
nondum acceperunt, vt integram & perfectam beatitudinem sine nobis non ha-
berent: alias tamen promissiones, quę videlicet de animarũ gloria datæ erant, iam
acceperunt, quoniã iam Deum vident, iam adimpletę sunt lætitia cum vultu Dei;
Heb. 11. in illo exultant, illo fruuntur. Alioqui sibi non constaret Paulus, quoniã paulò su-
perius de eisdem sanctis loquens, dixerat: Per fidem vicerunt regna, operati sunt
iustitiam, adepti sunt repromissiones. Plures & variæ sunt dignitates, quas animę
iuxta suorum meritorũ varietatem iam receperũt: sed præter has omnes promis-
siones superest adhuc vna de suorum corporum incorruptione: & de hac dicit, q̃
non acceperunt repromissionem: & ob hanc causam donec hanc etiam repromis-
sionem accipiant, perfectam & consummatam non habent lætitiam. Sanctis er-
go suorum corporum resurrectionem desiderãtibus, & à Deo petentibus tali mo
do respondet Deus, quo aliquis paterfamilias habens plures filios, singulisq; de
agro reuertentibus, & rogantibus vt cibum sibi tribuat, respondet: Cibus vobis D
omnibus iam paratus est, sed præstolamini fratres vestros, vt cùm in vnum positi
fueritis, omnes in commune comedatis, & epulemini gaudentes. Secundo nobis
1. Ioan. 1. obijciunt illud ex prima Ioannis epistola: Nunc filij Dei sumus, sed nondum appa
ruit quid erimus: scimus autem quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: qa vi-
debimus eum sicuti est. At ante iudicij diem nõ apparebit quid erimus: ergo ante
illum diem non videbimus Deum sicuti est. Huic autem obiectioni nos respon-
demus, quòd licet Ioãnes dicat nos futuros esse similes Deo, & visuros illum cùm
apparuerit quid erimus, non tamen dicit nos non visuros illum antea q̃ appareat
quid erimus: hoc tamẽ oportebat esse dictum, vt collectio argumenti esset bona:
quod cùm dictum non sit, dicimus malam esse illius syllogismi collectionem. Po
test etiam aliter responderi, vt dicamus iam in animabus sanctorum apparuisse qd
in illis futurũ erat: qm̃ iam habẽt hæreditatẽ ad quã adoptatę erant: iã vidẽt Deũ,
iam fruunt illo. Nunc, inqt Ioãnes, filij Dei sumus. Filij inquam adoptiui, ad cœle
stem gloriã adoptati: sed nondũ apparuit quid erimus, quia nondum manifestum
est nobis id, ad quod adoptati sumus: nescimus quanta sit hæreditas nobis seruata:
scimus autem, quoniam cùm apparuerit hæc adoptio, cùm reuelata nobis fue-
rit hæreditas, ad quam fueramus destinati, tunc videbimus Deum sicuti est. Nam
ipsamet visio hæreditas est, ad quam adoptati sumus. Quapropter fieri nequit, vt
appareat id, quod nobis destinatum erat, quin Deum videamus. Sicut ergo dici-
mus, sanctorum animas ante diem iudicij Deum videre: ita dicimus iam in illis
apparuisse quid futuræ erant. Hæc sunt testimonia scripturæ, quæ aduersarijs in
faciem fauere videntur. Quum ergo tam parum moueant hæc scripturæ testimo
nia, & tam aperta sint quæ nos suprà citauimus, & tantorum patrum autoritate
confirmata: oportet vt firmissimè credamus, & nullatenus dubitemus, sanctorum
animas, quæ ex hoc mundo purgatæ discedunt, aut post earum à suis corporibus
separationem alibi purgatæ sunt, iam vsque ad facialem Dei visionem peruenisse

& ęternam

A &æternam beatitudinem iam esse assecutas. Sed vt huic negocio finem imponamus, opus est vt Ecclesiæ definitionem proferamus. Innocentius Papa huius nominis tertius, vir præter pontificalem dignitatem omni veneratione dignus, respondens episcopo Cremonensi, quærenti de quodam presbytero non baptizato & iam defuncto, an potuit sine baptismo saluari, ita ait: Inquisitioni tuæ respondemus, presbyterum, quem sine vnda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum absque dubio credimus incunctanter. Hæc Innocentius papa: & ponuntur hæc verba in volumine epistolarum Decretalium, titulo de presbytero non baptizato, in capitulo, quod incipit: Apostolicam. Post hanc Innocentij definitionem, Benedictus vndecimus huius nominis Pontifex, aliam multò vberiorem & expressiorem de hac re edidit definitionem: cuius verba, quia raro illa Decretalis inuenitur, ad vltimum visq; verbum hic inseram, & sunt quæ sequuntur: Benedictus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam: Benedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui sacrosanctam Romanam catholicam & apostolicam Ecclesiam quam vt vineam plantauit dextera sua, quamq; vt præcipuam in Ecclesiarũ omnium caput erexit vt victricem, dicente domino ad Petrum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: sua miseratione non deserit, sed per beatos apostolos suos, præcipuè Petrum & Paulum singulares eiusdem Ecclesię defensores, pia benignitate & continua pietate custodit, quatenus eisdem rectoribus gubernata, in se stabilis maneat fundata supra firmam petram, omnesq; Christianæ fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendant, sub illius magisterio degant, sub eius disciplina & correctione consistant: non illis dogmatizetur improuidum, inferatur incautum, in fide temerarium ingeratur: sicq; declinent homines à malo, & faciant bonum, ambulent per vias rectas, & ad meliora per sancta desideria proficiscantur, sperent iustorum propinquas æternę vitę retributiones, timeant malorum inferni calamitates non remotas: nam scriptum est: Ecce venio citò, & merces mea mecum est reddere vnicuiq; iuxta opera sua. Quòd si secus à quoquam fuerit attentatum, id protinus sua autoritate, pœnis etiam adiectis prout expedire viderit, prorsus euellat. Pro qua vt in seipsa subsistens alios informaret, passionis suæ tempore saluator noster Iesus Christus patrem exorasse perhibetur, dicens: Simon, ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Sanè dudum tempore felicis recordationis Ioannis vigesimi secũdi prædecessoris nostri, inter nonnullos etiam theologicæ facultatis magistros, super visione animarum iustorum hominum post mortem suam, in quibus nihil erat purgabile cùm de hoc seculo decesserunt, vel si fuerat, iam purgatum fuerat ex toto, an diuinam essentiã videant ante corporũ suorum resumptionem & iudicium generale, & super nonnullis alijs orta materia quæstionis, ipsorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alij verò secundum suas imaginationes, de visione diuinæ essentię ab animabus huiusmodi, diuersa & diuersimode ostendere nitebantur: prout ex dictis & scriptis ipsorum noscitur apparere: super reiectis suis verò concertationibus, quas hic causa breuitatis omittimus, quia ita ex nostris determinationibus inter se etiam decidebant. Cumq; idem predecessor noster, ad quẽ prædictorum determinatio pertinebat, ad decisionem concertationum huiusmodi se pararet, in suo consistorio publico tam fratribus suis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, quàm prælatis & magistris in theologia, qui multi aderant præsentes, iniungendo districtius, & mandando, vt super materia de visione prædicta, quando requirerent ab eo, deliberatè vnusquisque diceret quod sentiret. Tamen morte præuentus, sicut domino

Extraua gans Benedicti

B

placuit, perficere illud nequiuit. Defuncto itaq; prædeceſſore præfato, nos diuina C
dignatione ad apicem ſummi Apoſtolatus aſſumpti, diligentius attendentes
quanta ex præmiſſis eorum concertationibus non ſolutis, animarum imminent
pericula, quanta exinde poſſunt ſcãdala ſuboriri: vt ipſorum varietas pereat, & ve
ritatis ſoliditas innoteſcat, habita prius ſuper prædictis ſolicita examinatione, &
diligenti deliberatione cum fratribus noſtris dictæ Romanæ Eccleſiæ Cardina-
libus, de ipſorum fratrum conſilio, hac in perpetuum valitura conſtitutione, au-
toritate apoſtolica diffinimus, quòd ſecundum communem Dei ordinationem,
animæ ſanctorum omnium, qui de hoc mundo ante domini noſtri Ieſu Chriſti
paſſionem deceſſerunt, necnon ſanctorum apoſtolorum, martyrum, confeſſorũ,
virginum, & aliorum fidelium defunctorum, poſt ſacramentum baptiſmi ab eis
ſuſceptum, in quibus nihil purgabile fuit quando deceſſerunt, nec erit quando de
cedent etiam in futurum, vel ſi tunc erit aliquid purgabile in eiſdem, tamen poſt
mortem ſuam purgabunt, atq; animæ puerorum eodem Chriſti baptiſmate rena
torum, & baptizandorum, cùm fuerint baptizati, ante vſum liberi arbitrij dece-
dentium, mox poſt mortem ſuam, & purgationem prefatam in illis, qui purgatio
ne huiuſmodi indigebant, etiam ante reſumptionem ſuorum corporum, & iudi-
cium generale, poſt aſcenſionem domini noſtri Ieſu Chriſti in cœlum, fuerunt,
ſunt, & erunt in cœlo, cœlorum regno, & paradiſo cœleſti, cum Chriſto ſanctorũ
angelorum conſortio aggregatæ, ac poſt Chriſti Ieſu paſſionem & mortem vide-
runt, & vident, & videbunt diuinã eſſentiam immediatè ſe bene, & clarè, & aper-
tè illis oſtendentem: quodq; ſic videntes eadem diuina eſſentia perfruuntur: nec
non quòd tali viſione & fruitione eorum animæ, qui iam deceſſerunt, ſunt verè
beatæ, & habent vitam æternam & requiem, & omnium illorum, qui poſtea dece
dent, cùm eandem diuinam videbunt eſſentiam, ipſaq; perfruentur ante iudiciũ D
generale, ac quòd viſio huiuſmodi eiusq; fructus actum fidei & ſpei in eis euacu-
ant, prout fides & ſpes propriè theologicæ ſunt virtutes: quodq; poſtquam inchoa
ta fuerit vel erit talis intuitiua & facialis viſio, & fruitio in eiſdem, eiuſdem viſio
& fruitio ſine aliqua intermiſſione ſeu euacuatione prædictæ viſionis & fruitio-
nis continuata exiſtet, & continuabitur vſq; ad finale iudicium, ex tunc vſq; in ſem
piternum. Diffinimus inſuper, quòd ſecundum Dei ordinationem communem
animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox poſt mortem ſuam ad infer
na deſcendũt, vbi pœnis infernalibus cruciantur: & quòd nihilo minus in die iu-
dicij omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt,
reddituri de factis proprijs rationem, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis,
prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Decernentes prædictas noſtras diffinitio-
nes ſeu determinationes, & ipſarum ſingulas ab omnibus fidelibus eſſe tenen-
das. Quicunque autem deinceps prædictarum noſtrarum diffinitionum ſeu de-
terminationum, ac ſingularum ipſarum contrarium ſcienter & pertinaciter tene-
re, conferre, prædicare, docere, aut defendere verbo vel ſcripto præſumpſerit, con
tra eum ſicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum
liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, &. Datum Auinionæ quarto Calend.
Februarij, Pontificatus noſtri anno ſecundo. Hactenus Benedictus Papa. Sed ad
maiorem eiuſdem rei confirmationem, proferam de eadem re vniuerſalis Eccle-
Concil. Florentinum. ſiæ diffinitionem. Nam Concilium Florentinum ſub Eugenio quarto celebratũ, per hæc verba diffinit. Concilium Florentinum: Diffinimus illorũ animas, q poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiã quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corpo ribus, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum dominum trinum & vnum, ſicuti eſt, pro meritorũ tamen diuerſitate alium alio perfectius: illorũ autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali

A originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Hæc Concilium Florentinum. Et quidem pro hac re satis me dixisse arbitror. Aduersus hanc hæresim scripsit satis diffuse Guillermus Ocham parte secunda Dialogorum, tractatu primo: & beatus Thomas in quodam opusculo quod inscribitur, Contra græcos & Armenos, Capite nono, aduersus hanc hæresim paucula quædam adfert.

SEptima hæresis asserit omnes beatos esse pares in gloria, neq; vllam esse in cœlis præmiorum differentiam: quoniam nullam esse ait meritorum in hac vita disparitatem: sed omnes iustos pares esse asserit in meritis & in præmijs: & omnes peccatores pares etiam esse dicit in peccatis, & in pœnis. Huius erroris dux & magister fuit louinianus quidam Romanus, prius monachus, postea monachatu reiecto ad mundum, quem olim deseruerat, reuersus. Fuit temporibus Damasi, & Siricij papæ: sub Damaso monachus, sub Siricio monachatum reijciens, hanc inter alias hæreses docuit. Nunc de diuersitate meritorum & varia illorum retributione dicemus: quoniam de peccatorum differentia, infrà in titulo de peccato, habendus est sermo. Meritorum & præmiorum varietatem apertissimè conuincit id quod dominus apud Ioannem ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Domum patris dixit regnum cœleste, cuius domus magnitudinem propheta quidam admiratus dixit: O Israel quam magna est domus tua, & ingens locus possessionis tuæ. Hæc est illa domus Iacob de qua angelus ad virginem loquens ait. Et regnabit in domo Iacob in æternum. Nisi enim de domo illa cœlesti in æternum duratura loqueretur, verum esse non posset quod ait: & regnabit in domo Iacob in æternum. Nam in eo quod æternum non est, ille in æternum regnare nõ posset. Hanc ergo domum Iacob, in qua ipse in æternum regnabit, nunc domum patris sui appellat. Quod autem de hac domo in qua iam regnat, loquatur: & non de illa

B in qua per membra sua nunc militat, hoc est, Ecclesia ista inferiore, verba quæ sequuntur apertè declarant. Si quo minus, inquit, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: & si abiero, & parauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. Nullus dubitat locum quem prœparare se dicit Christus apostolis, in cœlo esse, in regno cœlorum: non in terra in qua præsens apostolos relinquebat. Locus ergo ille quem se apostolis paraturum dicit, ille idem domus est patris, de quo ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si ergo domus est regnum cœlorum, quid erit varietas mansionum, nisi varietas præmiorum quæ in illo regno habetur iuxta varietatem meritorum? Præterea in priore epistola ad Corinthios Paulus ait: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificantur: vnusquisq; autem in suo ordine. Si vnusquisq; in suo ordine resurget, diuersa ergo erunt merita resurgentium: alioqui si vnum est omnium resurgentium meritũ, omnes in eodem ordine resurgent, & nõ vnusquisq; in suo. Et in eodem loco iterũ Paulus ait: Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarũ. Stella enim à stella differt in claritate. sic & resurrectio mortuorũ. Sed hunc locum louinianus, teste Hieronymo, ita interpretatus est, vt diceret stellam differre à stella, quia spirituales differunt à carnalibus. Carnales ergo iuxta louiniani interpretationẽ stellæ erunt, & in cœlestibus simul cũ spiritualibus erũt. Absit tamen à fideliũ cordibus hæc sententia. Non enim stellarũ nomine Paulus totũ genus humanum comprehendit, sed solos iustos: quoniã peccatores ipsi tenebræ sunt: tantum abest vt alijs lucere possint. De solis ergo iustis eum locutũ fuisse constat cùm dixit: Alia claritas solis, alia claritas lunæ: vt maiores in claritate solis sint, & qui in sequẽti gradu sunt, lunæ splendore rutilent. Ac rursum in alio loco: Qui parce seminat, parce et metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vides hic varietatẽ metẽtiũ iuxta varietatẽ seminantiũ. Seminãtes autẽ hic dicunt omnes bene operãtes, iuxta illud prophetæ: Qui seminant in

Louinianus.

Ioan. 14.

Baru. 3.

Luc. 1.

Ioan. 14.

1. Cor. 15.

2. Cor. 9.

Psal. 125.

lachrymis, in exaltatione metent. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. C
Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Et illud
est manifestum quod apostoli orantes dicunt: Domine adauge nobis fidē. Sivna
Luc. 17. est omnium fidei mensura, quomodo orant apostoli augeri suam fidem: Et Chri
stus saluator noster de Ioanne Baptista testimonium ferens ait: Inter natos mulie
Matt. 11. rum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed qui minor est in cœlo, maior est il-
lo. Audis in cœlo minorem, sed vbi minor est, necesse est esse maiorem. Similiter
de præceptorum suorum adimpletione & transgressione Christus loquens ait:
Matth. 5. Qui ergo soluerit vnū de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, mini-
mus vocabitur in regno cœlorū. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus voca-
bitur in regno cœlorū. Vbi autem magnus & minimus, oportet vt nō omnes ea-
dem mensura metiantur. Eandem etiā differentiam maximi & minimi per Hie
Hiere. 31 remiam prophetam explicat dicens: Ecce dies veniunt dicit Dominus, & feriam
domui Israel & domui Iacob fœdus nouum, non secundum pactum quod pepigi
cum fratribus vestris. Et paucis interiectis subdit: Dabo legem meam in visceri-
bus eorum, & in corde scribam illam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in po-
pulum: & non docebit vir vltra proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: co-
gnosce dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo vsq; ad maximum. Ex
quorum verborum contextu apertissimè cognoscitur, prophetā de futuro Chri-
sti in cœlis regno fuisse locutum: cùm tamen de illo loquatur, ait: Omnes cogno-
scent me à minimo vsq; ad maximum. Si omnes sunt futuri æquales, quomodo
ibi erūt maximus & minimus: Rursus, in posteriore ad Corinthios epistola Pau-
2. Cor. 5. lus ait: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnusq;q
Esai. 56. propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Deinde per Esaiam pro-
phetam de eunuchis dominus loquens ait: Dabo eis in domo mea & in muris me D
is locum & nomen melius à filijs & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod
non peribit. In quibus verbis apertissimè virginem præposuit coniugatis. Nam
de illis solis eunuchis loquitur qui se castrauerunt propter regnum cœlorū: quos
illis qui in filijs generandis coniugalis vitæ meritum seruant, hic prætulit, dicens:
Dabo eis nomen melius à filijs & filiabus. Cùm ergo ait, dabo eis nomen melius,
ostendit & coniugatis dari in domo sua locum bonum, sed multo inferiorem: &
nomen bonum, sed minus quàm virginibus. Sed ne quis fortè carnalis existima-
ret ex hac promissione aliquid temporale sperandum, continuo subijcit, nomen
sempiternum dabo eis. Verùm quia hæreticus adhuc elabi poterat dicens sempi-
ternum hoc loco pro diuturno accipi, sicut ea quæ largissimæ sunt durationis, sem
piterna aut æterna dicere solemus: ideo vt omnem rimulam hæretico obstrueret,
addidit, quod non peribit. Quid ergo amplius Iouinianus quærit: Quid serenita-
ti veritatis nebulas suæ peruersitatis offundit: Quid in tanta scripturarum lucene
bulas vnde insidietur inquirit: Sempiternum hoc nomen quod non peribit, quid-
quid illud est, gloriam certè quandam excellentem significat, quæ propria spado-
nibus Dei fore promittitur, nec cum alijs qui filios procreauerunt, erit commu-
nis. Non ergo omnes in illo regno paris sunt meriti. Accedit ad hæc quòd spiritus
illi angelici non omnes eiusdem sunt conditionis, neq; omnes eiusdem sunt meri
ti. Nam ex eis quidam dicuntur angeli, alij archangeli, alij throni, dominationes,
potestates, cherubin, & seraphin. At frustra esset tanta diuersitas nominum, si nul
la esset diuersitas meritorum. Si hæc meritorum diuersitas est in angelis, cur non
Matt. 22. eadem reperietur in hominibus: præsertim cùm iustis hominibus saluator pro-
mittat quòd erunt sicut angeli Dei: Præterea diuersitatē pœnarum iuxta peccato
rum diuersitatem apertissimè ostendit saluator dicens: Filius qui nouit volūtatem
Lucæ 1. patris, & nō fecit secundū illius voluntatē, vapulabit multis. Filius autem qui non
nouit volūtatem patris, nec fecit secundū eius voluntatē, vapulabit paucis. Vides

hic aper-

A hic apertum discrimen non quidem iusti & peccatoris, sed peccatoris & peccatoris. Vterque enim peccator: quapropter vterq; vapulat, alter tamen altero durius: nam vnus vapulat paucis, quia leuius peccauit: alter autem multis, eò quòd grauius deliquit. Cùm ergo alius alio grauius puniatur iuxta peccatorum suorum varietatem: oportet vt alius etiam alio iuxta meritorum suorum diuersitatem maiori præmio donetur. Sed iam superest vt videamus quid sit illud quo louinianus suam tuetur hæresim. Omnibus, inquit, in vinea domini laborantibus æqua merces fuit data a iusto patrefamilias: vnus quippe denarius. Quidam enim ex illis ab hora diei prima vsque ad vltimam laborarunt, alij autem sola vna hora fecerunt: in mercedis autem receptione omnes pares sunt facti: quoniam omnes vnum duntaxat denarium receperunt. Huic obiectioni respondet beatus Augustinus in libro de sancta virginitate capite vicesimosexto per hæc verba: Quid vtique denarius ille aliud significat, nisi quod omnes communiter habebunt: sicuti est ipsa vita æterna, ipsum regnum cœlorum, vbi erunt omnes quos Deus prędestinauit, vocauit, iustificauit, glorificauit? Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Hic est ille denarius merces omnium. Stella tamen à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Hæc sunt merita diuersa sanctorum. Si enim cœlum significaretur illo denario, nonne in cœlo esse, omnibus est commune syderibus? & tamen alia est gloria solis, alia lunæ, alia stellarum. Si denarius ille pro sanitate corporũ poneretur, nonne cùm recte valemus, omnibus membris communis est sanitas: & ipsa si vsque in mortem permaneat, pariter & æqualiter omnibus inest? Et tamen posuit Deus membra, singulum quodque eorum in corpore prout voluit, vt nec totum sit oculus, nec totum auditus, nec totum odoratus: & quicquid est aliud, habet suam proprietatem, quamuis æqualiter habeat cum omnibus sanitatem. Ita quia ipsa vita B æterna pariter erit omnibus sanctis æqualis, denarius omnibus attributus est: quia verò in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorum, multæ sunt mansiones apud patrem: ac per hoc in denario quidem non impari, non viuet alius prolixius: in multis autem mansionibus honoratur alius alio clarius. Hactenus Augustinus. Alia adhuc multa nobis obijcit louinianus. Verùm hæc tam friuola sunt, & tam parui momenti, vt illa recensere pigeat, & illis respondere dedignemur. Si quis tamen ea scire desiderat, legat beati Hieronymi librum secundum aduersus louinianum, quoniam eo loco ille omnes louiniani nænias irridet, & illis respondet. Sed iam opus est vt Ecclesię de hac re diffinitionem audiamus. Concilium Thelense autoritate Syricij papæ in Africa celebratum sic ait: Agrestis enim vlulatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem reseruare, promiscuè omnia velle confundere, diuersorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationum inducere: quasi Christo vna sit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Hæc concilium Thelense. Eandem sententiam docet concilium Florentinum sub Eugenio. 4. celebratum. Nam in illis verbis quæ ex concilio Florentino ad confutationem proximè precedentis, hoc est, sextæ hæreseos suprà citauimus, postquàm dixit sanctorum animas iam ante diem iudicij clarè Deum videre sicuti est, statim subiungit, pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Et illos qui ad infernum descendunt, dicit pœnis disparibus puniri. Aduersus louinianum scripsit beatus Hieronymus duos libros: & in 2. aduersus hanc hæresim disputat. Beatus Augustinus in libro de sancta virginitate aduersus eundem errorem disputat. Alios non vidi.]

Mat. 20.

Concilium thelense.

Concilium Florentinum.

BELLVM.

De hac

Manichæi. DE hac re fuit vnus error Manichæorum dicentium nullo pacto licere gerere bellum: atq; ob hanc causam (vt testatur Aug. lib. 22. contra Faustum cap. 74.) reprehendunt Moysen, quòd bella gesserit. Hunc errorem velut iam sepultum, ab inferis suscitauit hoc nostro æuo Ioannes Oecolampadius, qui in hoc à Manichæis differt, quòd Moysen belligerantē non reprehendit: quoniā eo tēpore Dei aut iussu aut permissione licebat bellare. Nunc autem Christo (vt ait) bellū prohibēte, iam nō licet Christianis vllo pacto bellare. Eandē sententiā docet Cornelius Agrippa in lib. de vanitate scientiarum. Nam de scientia artis militaris differens, postea cq; illā multis iniurijs lacessiuit, & scommatis affecit, hęc ait: Atq; nihilo minus laudauit eam diuinus ille Plato, ipsecq; Augu. & Bernardus catholici in Ecclesia doctores, hāc alicubi probauerunt, & pōtificia decreta illā non improbāt, licet Christus & apostoli longè aliter sentiāt. Tandem vel repugnante Christo nō infimū in Ecclesia gradum obtinuit. Hæc Agrippa. In quibus verbis apertè docet Christū prohibuisse bellū. Contra Manichæorū sententiam qua reprehendūt Moysen bellantē, piget disputare: cùm ex scripturæ testimonio pateat Moysen ex præcepto domini bellasse contra nationes barbaras & infideles. Aut ergo Deum etiā reprehendant, aut Moysi bellanti calumniari desinant. Si longiorem de hac re disputationem optas, lege b. Aug. contra Faustum lib. 22. cap. 74 & per alia quatuor sequentia capita. De reliquo autem in quo Oecolampadius & Agrippa assentiunt Manichæis arcentibus homines ab omni bellorum genere, opus est vt diligenter inquiramus. Lucas enarrans Ioannem in deserto prædicantem & baptizantem, ait: Interrogabant autē eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos: Et ait illis: Neminem cōcutiatis, neq; calumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris. Si autē bellum esset prorsus illicitū, respondere debuisset beatus Ioannes: Arma abijcite, militiam istam deserite, neminem percutite, neminē vulnerate. Cùm autē nihil eorū dixerit, sed calumniam prohibuerit, & vt suis stipendijs contenti forent, præceperit: eo ipso visus est bellum approbare. Præterea cùm Centurio Christo diceret: Et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alij veni, & venit: & seruo meo fac hoc, & facit. Christus hæc audiens, fidem Centurionis laudauit militiæ verò desertionem non imperauit: imperaturus autem si bellum nullo pacto liceret. Rursum, Herodianis quærentibus vtrùm liceret censum dari Cæsari, respondit Christus: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cęsari: & quæ sunt Dei, Deo. Hac autē de causa tributa redduntur, vt inde militi ad pacis cōseruationem necessario, stipendium soluatur. Sic enim ait Paulus cùm de obedientia principi præstanda differit: Ideoq; necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis. Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Deinde si nullo pacto bellare licet, sequeretur inde quod peccatorem sceleratum se à iudice defendentem, vt ab eo non capiatur ad punitionem, si iudex inuadat vt capiat & puniat, male aget. Hoc autem fateri, esset nimis absurdum, & totius humani conuictus destructiuum, & sacris literis apertissimè contrarium. Beatus enim Paulus in ea quæ ad Rom. est epist. ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo, & parum infra: Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Quæ autem pro se adferunt, parum propositum suum confirmant. Primò quidem obijciunt id quod dominus apud Matth. ait: Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis percusserit te in dexterā maxillam tuā, præbe illi & alterā. Huic enim obiectioni Aug. respondet illud nō esse operis præceptū, sed affectus: vt videlicet animus noster ita patiēter toleret vnius maxillæ percussionē, vt paratus sit, si in alia iterum percutere retur, patienter etiā ferre. Potest etiā aliter respōderi. Quid enim obstat eandem

Ioannes Oecolāpadius.

Luc. 3.

Matt. 8.

Matt. 22.

Ro. 13.

Ibidem.

Matt. 5.

obiectionem

A obiectionem duplici modo reijcere: Potest enim & non immerito dici, illam Saluatoris sententiam non pertinere ad præceptorum numerum, sed esse inter consilia connumerandam. Quod autem ita sit, ex immediatè sequentibus facilè censeri potest, quoniã quæ immediatè sequuntur, nullo modo ad præceptorũ numerum spectare videntur, sed ad consilia: vt sunt illa: Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei et palliũ. Et quicunq; angaria uerit te mille passus, vade cum illo & alia duo. Quæ duo, nullus nisi mentis inops contendet esse præcepta, sed solum consilia viris perfectis data. Si ergo consilium est illud, inde conuincitur dictum illud nullo modo Manichæorũ sententiæ fauere. Secundo obijciunt, virum Christianum debere præliari orationibus & precibus ad Deum fusis, vt Deus illorũ misereatur, & iniuriam illis illatam ab eis repellat, & offendentes à sua mala intentione reuocet. Cui obiectioni respondemus concedentes iustum bellatorẽ debere orationibus ad Deum emissis præliari: quoniam (vt dicitur in 1. Macha. lib.) non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Nec tamen ideo abstinendum est à bello, & in vniuersum reijcienda sunt arma, quoniam Moyse orante in monte, Amalech vincit gladio Iosue. 1. Mac. 4. Exo. 17.

SEcunda hæresis est Martini Lutheri: & nescio an paulo mitior, vel potius durior aut atrocior quàm præcedens, dicenda sit. Is nanq; ait, non licere Christianis bellare in Turcas, quoniam (vt dicit) est repugnare voluntati Dei visitanti & corrigenti iniquitates nostras per illos. Itaq; Lutherus non ab omni bello arcet Christianos, sed à bello in Turcas gerendo, qua in re videt mihi durior hæc quàm Manichæorum sententia. Si enim Christiano licet aduersus Christianum pugnare, qui fit vt aduersus Turcam non liceat: In bello nanq; vt iustum sit, causa potissimum exploranda est, à qua belli iustitia pendet: quòd si eadem causa & multo vrgẽtior est in bello aduersus Turcam, quàm in bello aduersus Christianum, sequi
B tur inde vt iustius sit bellũ quod in Turcã mouetur, quàm id quod aduersus quemlibet Christianum geritur. Causa autem propter quam princeps mouere potest bellũ, est vt inde pax perfecta habeatur. Vnde Augu. in epist. ad Bonifacium comitem, ait: Non quæritur pax vt bellũ exerceatur, sed bellũ geritur vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatẽ vincẽdo perducas. Hæc August. At pacẽ nihil magis conseruat & fouet quàm iustitia, & nihil magis perturbat, quã iniustitia. Iustitia (inquit Propheta) & pax osculatæ sunt. Psal. 84. Causa ergo propter quam quis potest iuste bellare, est iustitię exequutio, & illius conseruatio. Quò fit, vt si quis te occidere aut percutere iniustè velit, tu iustè possis ei obuiare: & si quis per vim & violentiã res tuas vellet à te rapere, tu iustè possis illi resistere. Et si fortè iam surripuit aut clanculo, aut alio quouis modo, & non patet alia via recuperandi nisi bello, tu iustè potes mouere bellum vt recuperes: modò in te sit autoritas & potestas bellum congregandi. Non enim ad quemuis spectat exercitum cogere, & bellum inire, sed, vt ait Augustinus cõtra Faustum, hoc est solius principis munus. Cùm ergo eadem sit causa aduersus Turcam iniendi bellum, & autoritas & potestas in imperatore & alijs regibus Christianis non desit, sequitur vt æquè iustum, imò & multo iustius possit aduersus eos bellum moueri quàm aduersus Christianos, cũ multo iustior illic sit causa quàm hic. Si enim Christianus Christianum inuadit vt cædat & spoliet, & ob hoc alter iustè resistit, nonne Turca Christianos inuadit vt occidat & spolietur: imò certè vt multo peiora agat, vt videlicet eos fidem negare cogat, & Christo & eius Euangelio renunciare, vt nomen Christianum, si posset, ex orbe deleat. Nonne hæc peiora sunt? Si ob recuperandum patrimonium ab alio Christiano raptum, licet eum aggredi bello: cur non licebit etiam aduersus Turcam pugnare, qui tot ciuitates & oppida, ne dicam regna & imperium à Christianis rapuit cum magno eorũ dedecore, & maxima illata iniuria? Si ergo aduersus aliquem præliari licet, licere autem iam supra

ostendimus

oſtendimus, aduerſus nullum æque licebit, vt aduerſum Turcam. Machabæus C
pugnat aduerſus Antiochũ, & alios reges infideles pro religione & fide & cæremonijs, & in hoc facto laudatur. Cur non etiam laudabitur Chriſtianus pugnans aduerſus Turcam pro fide & religione? De hac re plurimæ extant Eccleſiæ definitiones, non per verba quæ docuit, ſed per opera quæ exercuit, quibus nos verius exemplo quàm verbo inſtruxit. In concilio ſiquidem apud Clarum montẽ ſub Vrbano ſecũdo celebrato decretum eſt vt bellum aduerſus Turcas fieret, in quo mirificè Vrbanus profecit. Poſt cuius mortem Paſchalis ſecundus ſuccedens (vt teſtatur Platina) bello cœpto fauit. Calixtus quoq; ſecundus habito Laterani nongentorum patrum concilio, ex eorum aſſenſu decreuit vt primo quoq; tẽpore ſupplementa militiæ iam deficientis, Chriſtianis in Aſia bellum gerentibus ſubminiſtrarentur. Qua ſpe (vt idem Platina ſcribit) erectus Balduinus Hieroſolymorum rex, Gazin regem Turcarum minorem Aſiam incolentium bello ſuperauit, & in vincula coniecit. Lucius etiam tertius (eodem Platina teſte) habito Veronæ concilio principes Chriſtianos adhortatus eſt vt Chriſtianis pro fide in Aſia laborantibus ſubueniretur. Quid ergo Lutherus contra tot teſtimonia verborum & exemplorum præſumit docere, non licere Chriſtianis bellum inferre Turcis? Certè, vt conijcere valeo ex eius vita & operibus mundo notis, hac ſententia ſe inimicum eſſe Chriſti, & diaboli miniſtrum declarauit: quoniam hæc docens, viſus eſt velle nomen Chriſtianum funditus delere: quoniam niſi Chriſtiani Turcis hucuſq; reſtitiſſent, iam actum eſſet de re Chriſtiana. Sed gratias Deo, qui melius ſuo populo conſuluit, quàm Lutherus optaſſe videtur. Iam videamus quo argumento ſuam ſententiam confirmet, quia videlicet (inquit) ſic aduerſus Turcas bellare, eſt reſiſtere Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos. O fortem argumentatorem. Tu ne es ille Luthere, qui ſcholaſticos theologos irrides, eos ſophiſtas appellans? Non ne tu hic ſophiſtam merum agis? Quæ nam obſecro eſt iſta collectio? Deus viſitat D
iniquitates noſtras per bellum quod a Turcis contra nos geritur, ergo non licet Turcis reſiſtere? Ad hunc modum non liceret nobis vllam prouiſionem facere cõtra famen, vllam medicinam ſumere contra morbos, vllum antidotum percipere contra peſtem. Per hęc enim omnia deus etiam viſitat iniquitates noſtras. Tamen & ſi viſitet, non inhibet vt remedio aliquo adhibito illis obuiemus. Ita etiã etſi deus viſitet iniquitates noſtras per Turcas, non tamen inhibet defenſionem. Ita eni
Pſal. 88. Deus viſitat ſuos, vt nõ derelinquat. Miſericordia nanq; quã erga nos ſemp exercet, exaltat iudicium illius. Viſitabo (inquit) in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Contra hunc errorem ſcripſit Ioannes Roffenſis epiſcopus in eo opere quod cõtra captiuitatem Babylonicam Lutheri ædidit, toto vno integro articulo, videlicet triceſimoquarto. Scripſit etiam ante ſeptuaginta annos Dionyſius Riskel Carthuſianus libellum quendam de bello Turcis inferendo, in quo ſuadet bellum Turcis debere fieri.

BENEDICTIO.

OMnes benedictiones quas Eccleſia facit aut dicit ſuper vinum, panem, aquam, oleum, ſal, ceram, incenſum, arbores oliuarum & palmarum, veſtimenta, calices, aut alias quaſcunque res ad vſum Eccleſiaſticarum rerum neceſſarias, impij Vualdenſes pro ſua ſolita temeritate & impie-
Vualdẽſes. tate irrident & ſubſannant, dicentes illas omnes nullius eſſe momenti. Hos Vualdenſes hic (vt alibi ſemper) imitantur Vuiclephiſtæ: qui (vt parentum ſuorum inſaniam augerent) dicunt tales benedictiones eſſe veram practicam necromantiæ potius quàm ſacræ Theologiæ: tantum abeſt vt illas alicuius virtutis eſſe credant. De hoc errore iam ſuprà nonnihil diximus cùm de virtute aquæ benedictæ diſputaui-

A disputauimus, in titulo de aqua, hæresi secunda: et infrà in titulo exorcismus, multa amplius dicemus: quapropter vsq; ad illum locum disputationem differimus.

BESTIA ET BRVTVM.

DE hac reunam duntaxat reperio hæresim, eamq; à solo Philastro citatam, quæ asserit bestias omnes rationis esse capaces, omniáque bruta animalia, æque vt hominem, non solum sentire, verum etiam intelligere. Hanc hæresim Philaster tribuit Gnosticis & Manichæis. Augustinus autẽ in libro de hæresibus ad Quoduultdeum, de Gnosticis & de Manichæis cùm disserit, nunquam hunc errorem illis impingit, nec Irenæus multo vetustior August. & Philastro, libro primo de hæresibus cap. triceſimoquarto recensens Gnosticorum errores, vnquam huius erroris meminit. Sit autem hæc Gnosticorum sententia aut Manichæorum, aut secus res se habeat, non multum curo, cùm certum sit talem assertionem esse erroneã, & sacris literis apertissimè contrariam. Nolite (inquit Propheta) fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Falsum est ergo omnia bruta esse rationis capacia. Et idem Propheta iterum ait: Homo cùm in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. In quo autem similis factus sit, declarauit cùm dixit eum non intellexisse. Per hoc enim quòd non intellexit, assimilatus est iumentis, quoniam illa non intelligunt. Siquidem bruta intelligunt, in quo quæso assimilatus est iumentis, cùm honorem in quo eum Deus constituit, non agnouit? Ex his ergo duobus scripturæ sacræ testimoniis apertissimè conuincimus bestias non esse rationis capaces.

Gnostici

Manichæi.

Psal. 31.

Psal. 43.

FINIS Tertij Libri.

B

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMOREN. MINORITAE, aduersus Hæreses, Liber IIII.

CALCEAMENTVM.

DE HAC reunam hæresim citant Philaster & Augustinus, quæ docet non licere homini calceamenta portare. Huius autẽ erroris nullum assignant patronum: eam tamen tenentes, ab opere ipso Discalceati sunt nominati. Verùm hic admonere oportet, hos non damnari velut hæreticos quia calceamentis non vtuntur, sed ideo damnantur, quia credunt non licere illis vti. Calceamentis nanq; carere, & discalceatos incedere, bonũ est et meritorium, tantũ abest vt sit hęreticum. Nudis siquidem pedibus ambulans affligit carnẽ suam, & corpus castigat, ne animæ resistat, sed obsequatur vt decet. At carnis macerationem quis dubitat esse bonam? Bonum est ergo & vtile nudis pedibus incedere. Quapropter beatus Franciscus Minorũ pater, monachis sub suo instituto degentibus, è quorũ numero ego sum, & vtinam bonus, præcepit vt nisi necessitate cogente, calceamenta non portarent. Credere tamen nullo pacto licere portare calceamenta, hoc est hæreticũ. Dominus enim assignans Iudæis modum iuxta quem debeant agnum Paschalem comedere, dicit: Calceamẽta habebitis in

Discalceati.

Exod. 12.

pedibus veſtris. Propter quod, vt veritas figuræ, & corpus vmbræ aſſimilaretur, C ſacerdotes ſolenne ſacrum celebrantes, in quo verus ille agnus, videlicet Chriſtus benedictus, comeditur, calceamenta in pedibus tenent, etiam qui aliàs non eſſent portaturi, vt fratres minores, qui etſi aliàs nudis pedibus incedant, cùm tamẽ miſ-
Ezec.24 ſam celebrant, calceamenta in pedibus tenent. Et dominus ad Ezechielem ait: Calceamenta tua erunt in pedibus tuis. Et Chriſtus redemptor noſter cùm
Marc.6. Apoſtolos ſuos miſit binos ante faciem ſuam, miſit illos (vt Marcus ait) calceatos ſandaliis. Præterea, quod nunquam reperitur denegatum, intelligitur eſſe conceſſum. Si ergo portare calceamenta nunquam fuit omnibus prohibitum, inde conuincitur eſſe nobis conceſſum. Verùm hic fortè aliquis obji-
Matt.10. ciet, quod portare calceamenta dominus prohibuit. Nam (vt Matthæus teſtatur) cùm miſit duodecim Apoſtolos ad prędicandum, inter alia quę illis præcepit, hoc quoq; dixit: Non peram in via, neq; duas tunicas, neq; calceamenta, neq; virgam. Ecce calceamẽta ibi prohibita. Fatemur ibi calceamenta fuiſſe prohibita, ſed non omnibus. Solis enim Apoſtolis tunc loquebatur, ad quos ſolos illa præcepta ſpectaſſe dignoſcitur, vtaliàs docuimus. Nec etiam Apoſtolis in perpetuum & ſemper fuerũt data illa præcepta, ſed ſolũ pro illo tempore quo mittebantur. Ibi ſiquidem dicitur: In viam gentium ne abieritis. Et tamen in poſterum illis mandatur:
Luc.22. Euntes in mundum vniuerſum, prędicate euangelium omni creaturæ. Illic etiam prohibuit portare peram: tamen poſtea dicit: Quando miſi vos ſine ſacculo & pera & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Ex quibus cõſtat, illa quæ apud Matthæum referunt, ſolũ pro illo itinere peragendo eſſe data Apoſtolis præcepta, non autem pro tempore ſequenti. Multo ergo minus ad nos iam pertinere poſſunt. Cùm ergo nulla ſit facta de portãdis calceamẽtis prohibitio, apertiſſimè cõuincit, licitum D eſſe oĩbus calceamẽta portare, niſi illis fortè qui ſe ad hoc per votũ obligauerunt.

CANTVS.

Hilarius

NAm duntaxat de hac re inueni hæreſim, quæ irridet cantus qui dicuntur in Eccleſia. Huius erroris primus autor (vt opinor) fuit quidam Hilarius, de quo beatus Auguſtinus lib. 11. Retractationum cap. 11. mentionem facit, illiuſq; errorem prodit. Et neſcio an Hilarius iſte ex Arrianis fuerit, qui cantibus ſacris etiam detraxerunt, quia in illis audiebant Chriſti laudes, quem ipſi vehementer cupiebant deprimere. Vnde Ambroſius in quadam oratione contra Auxentium de baſilicis tradendis inuehens, quæ ponitur in quinto libro ſuarum epiſtolarum, ſic ait: Itaq; & hodie cùm laudatur Chriſtus, Arrianorum amentia verberatur. Geraſeni præſentiam Chriſti ferre non poterant: iſti peiores Geraſenis, nec laudationẽ Chriſti ſuſtinere poſſunt. Vident pueros Chri-
Pſal.8. ſti gloriam concinentes, quia ſcriptum eſt: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem: irrident iſtam ætatulam fidei plenam, cùm dicunt, ecce quid clamãt!
Luc.19. Sed reſpondet ijs Chriſtus: Si hi tacuerint, lapides clamabunt, hoc eſt fortiores clamabunt: clamabunt & iuuenes, clamabunt & maturiores, clamabũt & ſenes. Hęc Ambroſius. Ex cuius verbis patet Arrianos detrahere laudibus Chriſti in Eccleſia decantatis. Tamen (vt exiſtimo) non ideo detrahebant, quia cantabantur laudes, ſed quia laudabatur Chriſtus vltra eorum opinionem, quoniam credebant Chriſtum eſſe puram creaturam, quapropter inuidebant laudibus quibus Chriſtus extollebatur vt verus Deus. Quas laudes moleſtè tuliſſent etiam ſi ſubmiſſa voce & non cum cantu dicerentur. Hæc dixi propter Thomam Vualden, qui Arrianis videtur hunc errorem tribuere, motus hac Ambroſij autoritate, malè (vt opinor) perſpecta. Hilarius tamen (vt ex Auguſtini verbis patet) ſimpliciter

A pliciter cantibus detrahebat. Hunc errorem ſuſcitarunt Vualdenſes, qui dixerũt frustra tempus teri in cantibus Eccleſiaſticis. Hos poſtmodùm ſecutus eſt Ioannes Vuicleph Anglicus, qui adeò cantibus Eccleſiaſticis detraxit, vt cantantes in Eccleſia vocauerit ſacerdotes Baal, quibus cum clamore orantibus Helias prophe ta dixit: Clamate voce maiore: Deus enim veſter forſitam cum alio loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur. Quapropter dicit Ioannes Vuicleph, eos qui in Eccleſia canunt, eſſe ſacerdotes Baal, quoniam ſic clamantes ſi Deus dormiens eos non audiret, & eorum vocibus eſſet excitandus. Vt autem hunc errorem clarius conuincamus, admonere prius oportet, duplicẽ eſſe orationem quæ coram Deo fit. Vnam priuatã, quæ à ſingulari perſona fit. Aliam publicam, quæ ab hominum conuentu in vnum congregato fit. Primam orationem expedit magis eſſe cum ſilentio quam cũ clamore: quia ſic cum clamore orãs impedit alium ne ita quiete apud eum orare poſſit, quia ſuis vocibus, alterius ſenſum ad ſuos ſermones rapit. Deinde ſic publicè cum clamore orans, ſuas ſecretas petitiones, quas fortè non expediebat alium ſcire, in auribus bonorum & malorum audiendas committit, & ita contingit, vt ab hominibus, quibus ſua ſecreta reuelauit, derideatur. Et propter hoc laudatur Anna Samuelis mater, de qua orante dominum proimpetrando filio, dicitur in primo lib. Reg. Porro Anna loquebatur in corde ſuo, tantumq; labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Et de hac oratione intelligendum eſt id quod Paulus ait: Si non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo. Si tamen quis ex impatienti quodam ac feruenti deſiderio clamauerit orans etiam priuatè, loco tamen vbi alios non perturbet, & ſui cordis ſecreta non prodiderit ſic orans, nec crediderit Deum magis audire cùm fortius clamatur, quàm cùm baſſe, iſte ſic orans cum clamore non malè agit, imò benè, ſi fortè ad id intendit, vt alius oratione audita excitetur ad Deum laudandum. Vnde Propheta ait: Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Ne autem ſubterfugiant hæretici dicẽtes illud debere intelligi de clamore cordis, & nõ de clamore oris, adferamus in medium Chriſtum ſaluatorem noſtrum, cuius operibus nullus niſi impiè detrahere poteſt. Is enim (vt ait Ioannes) Lazarum ſuſcitaturus, eleuatis ſurſum oculis dixit: Pater gratias agotibi quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum qui circunſtat, dixi, vt credãt quia tu me miſiſti. Hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare veni foras. Ecce hic vides Ieſum voce magna clamantem, qui tamen voce ſubmiſſa poterat audiri, imò qui ſine vlla voce poterat ſuſcitare. Et vt fortius noſtra ſententia confirmetur, vide quid Matthæus dicat: Et circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna, dicens: Heli heli lamazabathani, hoc eſt, Deus deus meus, vt quid dereliquiſti me: Demum vt hominem tribuſtes ſtibus conuincamus, adferamus Paulum, qui de Chriſto loquẽs ſic ait: Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſq; ad illum qui poſſet eum ſaluũ facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quid ergo dices impiè Vuicleph ad iſta tam clara teſtimonia quæ tibi obijciuntur: Sed certè vereor ne etiam audeas Chriſtum criminari, qui non dubitaſti ſpon ſam eius Eccleſiam & contemnere & accuſare. Alia eſt oratio publica in qua non tantum conſulitur propriæ cuiuslibet orantis vtilitati, ſed communibus commodis proſpicitur. Et in hac oratione expedit orare altè, vt orantes inuicem audiantur, & ſe inuicem audientes, de Dei laude ſancta quadam æmulatione contendãt. Duo nanq; Seraphin clamabant alter ad alterum: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus Deus Sabbaoth. Plena eſt omnis terra gloria eius. Ad quorũ ſimilitudinem duo chori in Eccleſia fiunt, qui per vices alternas cantant, & tanquam duo Seraphin alter ad alterum clamant. Expedit etiam orationem clamoroſam in communi fieri, vt alij hoc audientes excitentur ad Dei laudẽ. Vnde dominus apud Mat-

Vualdenſes: Ioannes Vuicleph.

3. Reg. 9.

1. Reg. 1.

1. Co. 14.

B

Pſal. 19.

Ioan. 11.

Mat. 27.

Heb. 5.

Eſai. 6.

thæum ait: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & C
Matt. 5. glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Et de oratione ipsa & laude ait Pro-
pheta: Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. In
Psal. 32. domino laudabitur anima mea, audiant mansueti & lætentur. Magnificate domi
num mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Ecce ergo cui rei deseruit illa
publica & alta laudum decantatio. Vnde Rabanus in lib. de Institutis clericorum
ca. 76. ait: Psalterium idcirco cum melodia cantilenarum suauium ab Ecclesia fre-
quentatur, quò facilius animi ad compunctionem flectantur. Perfecta autem vox
est alta, clara, suauis. Alta vt sufficiat, clara vt aures adimpleat, suauis vt animos au
dientium suauiter demulceat. Si autem aliquid ex his defuerit, perfecta vox non
erit. Hæc Rabanus. Eandem sententiam confirmat beatus Isidorus lib. 1. de Offi-
ciis, cap. 6. dicens: Itaq; & in hymnis & psalmis canendis, non solum prophetarum,
sed etiam ipsius Domini & Apostolorum habemus exemplũ, & præcepta de hac
re vtilia ad mouendum piè animum, & inflammandum diuinæ dilectionis affe-
ctum. Hæc Isidorus. Cùm ergo cantus vtilitas non parua iam pateat, opus est vt il-
Psal. 32. lum comprobemus testimonio scripturarũ. Propheta Regius ait: Cantate ei can-
ticum nouum, bene psallite ei in voci feratione. Et ne posset Vuicleph subterfuge
re, detorquens scripturam ad orationem mentalem, dixit, bene psallite ei in voci-
Luc. 2. feratione. Præterea Christo nato facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis
laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax homini-
bus bonæ voluntatis. Rursum, cùm Christus intrabat ciuitatem Hierosolymam,
Ibi. 19. cœperunt (vt Lucas ait) omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum vo
ce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit
rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis. Et quidam Pharisęorum
de turba dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Di-
co vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Hæc Lucas. Ex quibus verbis con D
stat Vuicleph itas similes esse Pharisæis reprehendentibus discipulos cum clamo-
Matt. 26. re laudantes Deum. Deinde vt cantus magis comprobaretur, ipse dominus cum
Mar. 14. discipulis suis cantare dignatus est. Nam instãte morte sua, post cœnam vltimam
hymno dicto cum discipulis suis, exijt in montem Oliueti. Vt autem hoc factum
nobis maximè fauere clarius dignoscat, oportet declarare quid sit hymnus. Hym
nus græca vox est, græce ὕμνος, latinè autem valet tantum ac canticum siue laus
quæ Deo tribuitur. Vnde Augustinus super Psal. 72. in expositione tituli sic ait:
Hymni laudes sunt Dei cum cantico. Hymni, cantus concinentes laudem Dei. Si
sit laus, & non est Dei, non est hymnus. Oportet ergo vt sit hymnus, vt habeat hæc
tria, & laudem, & Dei, & canticum. Hæc Augustinus. Eidem sententiæ subscri-
bit Isidorus, qui lib. 6. Etymologiarum cap. 34. sic ait: Hymnus est canticum laudã-
tium Deum propriè, aut hymni sunt concinentes laudem Dei. Quòd si sit laus, &
non est Dei, non est hymnus. Si sit & Dei, & laus, & nõ cantetur, non est hymnus.
Hæc Isidorus. Si ergo iuxta Matthæum & Marcum Christus dixit hymnũ cum
discipulis suis, ergo cantauit. Et confirmat hoc propositum, factum Pauli & Silæ,
qui in carcere positi, clamantes Deum laudabant. Sic enim dicitur: Media nocte
Acto. 16. Paulus & Silas adorantes laudabant dominum: & audiebant eos qui in custodia
erant. Subito verò terræ motus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta
carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & vniuersorum vincula soluta sunt. Si
ergo non licet altè & cum clamore & cum cantu orare, quomodo ad orationem
clamorosam Pauli & Silæ tot miracula facta sunt? Postremò hanc catholicam sen-
tentiam confirmat totius Ecclesiæ vsus, non nouus, sed ab ipso Ecclesiæ nascentis
exordio vsq; ad nostra tẽpora conseruatus. Et vt cætera de hac re testimonia omit
tam, vnum citabo, eo cæteris efficacius, quòd ab homine extraneo & nostræ reli-
Plinius. gionis inimico prolatum est. Plinius nanq; secũdus in quadam epistola ad Traia-
num de

A num de Christianis tunc (vt sic dicam) nascentibus loquens, ait: Adfirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq; Christo quasi Deo dicere secum inuicem. Hæc ille. Et vt rem magis confirmemus, aliud producemus testimonium hominis etiam exteri, sed multum laudati. Philo enim Iudęus, qui tempore Apostolorum fuit, et Christi tempora attigit, de Christianorum cantibus apertissimum perhibet testimonium. Nam Eusebius Cæsarien. lib. 2. Ecclesiasticæ historiæ cap. 17. enarrans qualiter Philo Iudęus omnia Ecclesiasticæ institutionis initia, & originem Apostolicæ traditionis descripserit: dicit illum hoc etiam de Christianis narrasse, q; vnus ex omnibus consurgens in medio, psalmum honestis modulis concinebat, & præcinenti ei vnum versiculum omnis multitudo respondebat. Post ista tam manifesta testimonia quibus impium Vuicleph errasse conuincimus, extat Ecclesiæ de hac re definitio. Concilium nanq; Agathense cap. 30. suorum Decretorum sic definit: Et quia conuenit ordinem Ecclesiæ ob omnibus æqualiter custodiri, studendum est vt vbiq; (sicut fit) & post antiphonas collectiones per ordinem ab episcopis vel presbyteris dici, & hymnos matutinos vel vespertinos decantari diebus omnibns, & in conclusione matutinarum vel vespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dici, & plebem collecta oratione ad vesperam ab episcopo cum benedictione dimitti. Hæc concilium. In quibus verbis pręcipitur apertè, vt hymni omnibus diebus decantentur. Sed iam videamus quo argumento suum propositum confirmare nitantur, vt illi respondeamus. Sic enim aiunt: Christus prohibuit orare cum clamore & cantu, cùm prohibuit publicam orationem, prę-
cipiens vt secretò oraretur ab omnibus. Apud Matthæum nanq; sic ait: Tu tamen
cùm oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio tuo, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Cui obiectioni respon
B demus, Christum per illa verba non prohibere opus, sed intentionem. Non enim prohibuit publicè orare, sed prohibuit ne hac intentione & hoc animo aliquis oraret in publico, vt ab alijs videretur. Hoc autem ita esse colligitur ex prędcedentibus eiusdem Christi verbis. Præcedentia siquidem & sequentia verum sensum literæ manifestant. Præcedentia autem Christi verba sunt hæc: Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suã. Et statim subiungit: Tu autem cùm oraueris &c. Præcedentibus autem verbis prohibuit intentionem malam, quæ est cùm quis orat vt videatur ab hominibus. Sequentibus autem præcipit bonam intentionem, vt videlicet oret hac sola intentione, vt videatur à Deo. Quòd si quis hac intentione etiam publicam orationem faciat, intentio sua est secreta, id est, vt secretè fiat, quia ad solum Deum eam dirigit, quamuis opus fuerit publicum. Et in hoc bene agit, imò sæpe necesse est vt sic fiat, quoniam (vt ait beatus Augustinus) si non habuerimus inspectores, nullos etiam habebimus imitatores. Si vero orans optat ab aliquo videri, quantumlibet claudat ostium cubiculi in quo orat, iuxta tamen Christi intentionem in publico orat: quoniam Christus magis animum attendit quam opus. Et opus ipsum nunquam bonum aut malum censetur, nisi quia à bono aut à malo animo procedit. Secundò obijciunt per id quod propheta Helias ad prophetas Baal ait: Clamate
voce maiore: Deus enim vester forsitan cum alio loquitur, aut in diuersorio est,
aut in itinere, aut certè dormit, vt excitet. Propter quod arguit Ioannes Vuicleph, non licere orare cum clamore, quia (vt dicit) sic orantes sunt sicut prophetæ Baal qui reprehenduntur ab Helia. Fatemur prophetas Baal fuisse reprehensos, aut potius derisos ab Helia, nec tamẽ hac sola ratione quòd clamabant, sed quia clamantes credebant Deum altiores voces magis audire quàm bassas. Ideo sic credentes clamabant orantes, vt facilius eorum voces Deus audiret. Helias ergo eorum

Philo.

Concilium Agathense.

Matt. 6.

3. Re. 18.

errorem deridens ait: Clamate voce maiore &c. Non quòd reprehendat clamorem, sed reprehendit errorem quo credunt Deum egere altioribus vocibus vt audire possit. Qui autem orat cum clamore & cantu, credens Deum æque audire voces bassas vt alias, imò, quod maius est, audire clamores cordis, iste sic credens etsi orans clamet ex quodam feruenti & impatiente desiderio, non errat. Superius nanq; ostendimus Christum cum clamore orasse, & pueros clamantes approbasse. Ad hunc modum Christus reprehendit prolixitatem verborum in oratione, non simplicitur & absolutè, sed sicut Ethnici faciunt. Sic enim ait: Orantes autem nolite multum loqui sicut Ethnici faciunt. Putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. Quæ verba exponens Rabanus, ait: Re vera omne multiloquium à gentibus venit, qui exercendæ linguæ potius quam mundando animo dant operam, & hoc nugatorij studij vel rogatorij genus, etiam ad precem Deum flectendum transferre conantur, arbitrantes sicut hominem iudicem, ita verbis Deum abduci in sententiam. Nolite itaq; similes esse illis, dicit vnus & verus magister. Hæc Rabanus. Itaq; illis verbis non absolutè prohibuit Christus multiloquium & prolixam verborum orationem: quoniam ipse prolixè & prolixius orauit. Sed prohibuit multiloquium in oratione quemadmodum Ethnici faciunt, qui putant quòd in multiloquio suo exaudiantur, hoc est, prohibuit ne crederemus Deum per multiloquium nostrum magis flectendum, sed per maiorem animi feruorem. Contra hunc errorem scripsit satis diffuse & copiose frater Tho. Vualden in libro suo de Sacramentalibus, titulo secundo, à quo fateor me aliqua decerpsisse, plura etiam contuli.

Matt. 6.

Luc. 22.

C

CAPVT.

VNus est error dicens non esse vnum caput Ecclesiæ in terris, videlicet Papam. Sed de hoc infrà longius dicemus in titulo Papa.

D

CHARACTER.

Luther9

INter plures Lutheri errores, is vnus numeratur, quo dicit, in nullo sacramento imprimi characterem: sed hoc asserere, ait esse meram nouorum theologistarum fictionem. Hoc autem quàm sit falsum, pluribus sacrorum doctorum testimonijs conuincemus, quos Lutherus nec nouos theologistas vocare poterit, nec sententiarios. His enim nominibus sæpissime alios notat, quorum non est dignus corrigias calceamentorum soluere. Sed ne fortè de nomine contendamus, prius oportet ostendere quid sit character de quo nostra est hæc præsens disputatio. Character vox græca est, & latinè sonat tantum ac signum vel figura. Character ergo, de quo nunc loqui paramus, figura quædam est (siue autem illa sit qualitas siue relatio, parum interest) quam Deus animæ imprimit in signaculum quo suum gregem discernit ab alijs. Oues eum vt ab ouibus distinguantur, signo quodam illis impresso notantur. Milites etiam à militibus in bello signo quodam distinguuntur. Portari etiam loquendo solet signum quoddam tanquam symbolum nobilitatis cuiusdam, per quod à plebe aut ab alijs mediocris status hominibus distingui quis valeat, vt in Hispania quidam portant in pectore spatham ex serico aut panno rubeo factam. Alibi aliqui portãt vellus aureũ pendens ex catenula collo circunfusa: Iuxta hunc modũ in tribus sacramentis imprimit̃ character, id est quedã figura in anima, qua ab alijs non sic signatis distinguatur. Per baptismum siquidẽ gratiam recipimus, & inter oues dominicas cõnumeramur, & ouile eius intramus. Vt ergo ab alijs nõ baptizatis, qui tanq; oues diaboli sunt, distinguamur, characterе quodã signamur à Deo in anima. Et quoniã militia est vita hominis super terram (vt ait Iob) & Ecclesia ista

Iob. 7.

quæ

A quæ nunc in terris est, militans appellatur, quia in ea militamus aduersus dæmonem, carnem, & mundum: ideo grandiores effecti sacramentum confirmationis accipimus, in quo gratia nobis præstatur, qua roboremur in militia, & fortiores simus in prælio contra hostes nostros. Et ideo tunc Christus dux noster nos charactere suæ militiæ notat, vt ab hostibus distinguamur, & ab alijs etiam nostrarũ partium, qui ad hanc militiam nunquam peruenerunt, vt saltem hoc signaculo seruemur. In ordinis verò sacramento, qui eum recipit, ad altiorem quendam statũ extollit, & velut ex plebeio ad nobilium statum euehitur: quapropter quasi q̃dam sui status signum tunc à Deo illi imprimitur. Sed ne Lutherus dicat nos in allegorijs tempus terere, oportet vt singula percurramus, & testimonijs comprobemus. Et primò de baptismo dicamus. Beatus Hieronymus exponens illud Pauli ad Ephesios: Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis, sic ait: Signati autem sumus spiritu Dei sancto, vt spiritus noster & anima imprimantur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Hoc signaculum sancti spiritus (iuxta eloquium saluatoris) Deo imprimente signatur. Hæc Hieronymus. Ex quibus verbis patet, nostram animam signari signaculo Dei, quod signaculum nos characterem appellamus. De nomine namq; non contendimus, sed de re. Verùm si de nomine adhuc contendit, audiat Augustinum, qui non semel aut iterum characteris nomen exprimit. Is enim contra Cresconium grammaticum, dicentem rebaptizandum esse eum, qui ab hæreticis baptizatus fuerat, libro 1. capite 30. sic ait: Neq; enim propterea immutandus vel improbãdus est regius character in homine, si erroris sui veniam, & militandi ordinem à rege impetrauerit, quia eundẽ characterem, quo sibi satellites congregaret, desertor infixit: aut propterea signa Ephe. 4.

B mutanda sunt ouibus, cùm dominico gregi sociantur, quia eius dominicum signum fugitiuus seruus impressit. Hæc Augustinus. Quibus verbis bis characterẽ, bis signum nominauit. Et de baptismo contra Donatistas eandem causam agens, libro sexto, capite primo sic ait: Habere, & dare, & accipere sacramentum baptismi, satis eluxit pastoribus Ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ, per quos postea plenarij concilij autoritate originalis consuetudo firmata est, & ouem, quæ foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus prædatoribus suis foris acceperat, venientem ad Christianę vnitatis salutem ab errore corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere sanari, characterem tamen dominicum in ea agnosci potius, quàm improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi & lupis infigunt: qui videntur quidem intus esse, veruntamen ad illam ouem, quæ etiam ex multis vna est, non pertinere, morum suorum fructibus conuincuntur, in quibus infinem vsque perdurant. Hæc ibi Augustinus. Et in quodam sermone de gestis cum Emerito Donatistarum episcopo, sæpenumero characterem baptismi nominat. Breuitati studens, nolui in medium adferre, qui voluerit legat ibi, & inueniet eum in septimo tomo operum Augustini. Iam vides Luthere, qualiter testimonijs Hieronymi & Augustini probauimus, characterem imprimi in baptismo, & istos non poteris dicere nouos theologistas (vt assoles) nec sententiarios, quum eorum quilibet plus quàm sexcentis annis magistrum Sententiarum Petrum Lombardum præcesserit. Sed iam ad confirmationis sacramentum pergamus. Innocentius papa, huius nominis primus, vir doctrina & sanctitate clarus, Decentio Eugubino episcopo scribens, capite tertio sic ait: De consignandis verò infantibus, manifestum est ab alio fieri, quàm ab episcopo, non licere. Nam presbyteri, licet sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habẽt. Hęc autem pontificibus solis deberi, vt vel consignẽt, vel paracletum spiritum tradant, nõ solùm consuetudo ecclesiastica demonstrat, verùm illa lectio Act. apostolorũ, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent spiritũ sanctũ. Innocent. primus.

Hæc Innocentius. Ex quibus verbis duo colligimus. Vnum est, confirmationem non posse nisi ab episcopo conferri. Alterum est, ꝙ in tali consignantur eam recipientes. Sic enim appellauit eam, videlicet consignationem. Sed quia fortè hoc testimonium alio detorquebit q̃ oportet, vno iam argumẽto de omibus his tribus sacramentis, videlicet baptismo, confirmatione, & ordine concludamus. In his em̃ sacramentis, sancto docente spiritu, didicit Ecclesia non patiendam iterationem, non ob aliam causam, q̃ quòd in eis characteris confertur signaculum, quod deleri nullo modo potest. Quamuis enim peccatores sæpenumero illud maculent, & è candido reddant atrum, è purissimo reddant impurum, nunquam tamen ita poterunt eradere, quin illo charactere consignati, orbi toto maneant in die iudicij noti ad gregem dominicum pertinere, cuius signaculo impressi sunt. Quum ergo ille character, qui per talia sacramenta imprimitur, sit indelebilis, ideo non iterantur sacramenta, quę illum imprimunt. Quòd autem sacramenta illa iterari nõ
Augusti. possint, testatur Augustinus de baptismo & ordine, ad hunc modum loquens: Vtrunq; enim sacramentum est, & quadam consecratione vtrũq; homini datur, illud cùm baptizatur, illud cùm ordinatur. Ideo non licet in Ecclesia catholica vtrũq; iterari. Hæc Augustinus. Eidem sententiæ subscribit Gregorius, qui libro 2. sui registri
Gregor. epistola 32. sic ait: Illud autem quod dicitis, vt is qui ordinatus est, iterum ordinet, valde ridiculum est, & ab ingenij vestri consideratione extraneũ, nisi fortè quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille iudicandus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit autem à fraternitate vestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet: ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine consecrari non debet. Sed si quis forsitan cum leui culpa ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo seruari. Hæc Gregorius. Et vt iam concludamus, Conciliorum definitiones expedit adducere. Concil. Cartha. lium Carthaginense quartum sic definit: Non licet fieri rebaptizationes, neq; re- D
ordinationes, uel retranslationes episcoporum. Et ponuntur hæc verbà in volu-
Concilii Tarrac. mine Decretorum de consecr. dist. 4. cap. Non licet. De confirmatione autem Concilium Tarraconense sic ait: Dictum est nobis, ꝙ quidam de plebe bis vel ter vel eo amplius, episcopis ignorantibus tamen, ab eisdem episcopis confirmentur. Vndè nobis visum est, eandem confirmationẽ, sicut nec baptismum, iterari minimè deberi. Hæc ibi. Quæ verba adducit Gratianus in volumine Decreto. de consecra. dist. 5. cap. Dictum est. Tamen vt ingenuè fatear, cum recurrissem ad volumen conciliorũ, vt ibi ex fonte haurirẽ, nihil tale ibidem reperi, quale Gratianus citat sub illis titulis. Quòd fit, vt mea sentẽtia dicere oporteat, vel titulum illum, qui est in Gratiano, incuria scriptorũ fuisse corruptum: aut illorum conciliorum decreta, quę nunc apud nos sunt, esse mutila & manca, nec adeò integra vt Gratiani tempore existebant. Sed iam ad rem. Ex supradictis testimonijs constat, illa tria sacramenta esse initerabilia. Hoc autem non ob aliud euenit, nisi quia in illis imprimitur character, qui est indelebilis: qui character cum in alijs sacramentis nõ imprimatur, talia sacramenta iteratò recipi possunt. Denique, vt sententiam nostrã plenè confirmemus, operæprecium erit concilij Florentini de hac re definitio-
Concil. Florent. nem proponere, quoniam apertissimè insanam Lutheri sententiam damnat. Sic enim ait: Inter hæc sacramenta, tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quę characterem, id est, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctiuũ, imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadem persona non iterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt. Hæc concilium Florentinum. Et de hac re hæc dicta sufficiant. Contra hunc errorem nemo ex ijs, qui aduersus Lutherum disputarunt (quod sciam) aliquid scripsit, præter vnum Angliæ regem, qui in eo opere, quod pro defensione sacramentorum Ecclesiæ scripsit, succinctè satis & perfunctoriè hunc errorem tangit.

Caro

CARO ET CORPVS HVMANVM.

HIC est vnus error Manichæorum, dicentiũ corpus suapte natura malum, & ideo à malo principio factum. Hic est etiã error Patricianorũ, à Patricio quodã Romano (vt ait Philaster) sic appellatorũ. Hi dicũt carnem à diabolo factam, & ideo insequendã, & morte plectendam. Qui adeò carnẽ suam odiebant (sicut idem Philaster & Aug. testantur, vt vltro sibi mortem inferre non dubitauerint, vt vel sic carne carere possent. Hunc eundem errorẽ ex parte tenent alij dicti Paterniani, qui alio nomine vocantur (vt Augustinus ait) Venustiani. Hi dicunt inferiores partes corporis humani, nõ à Deo, sed à diabolo esse factas: quapropter licentiam tribuentes omnium flagitiorum ex illis partibus, impurissimè viuunt. De reliquis autem superioribus corporis partibus nihil tale asserunt sicut Patriciani dixerunt. Ideo tamen in vnum eos coniũgere placuit, quia vno eodemq; gladio feriendi sunt. Nam ostenso, q̃ totum hominis corpus à Deo factum sit, inde etiam manebit probatũ, inferiores corporis partes esse à Deo factas, cùm illę etiam sint de substantia corporis humani.

Manichæi. Patriciani, Paterniani. Venustiani.

* Quo autem tempore aut Patriciani, aut Paterniani cœperint, neq; ex Augustino, neq; ex Philastro constat.] *

Primò ergo obijcimus id, q̃d in Genesi dicit: Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinẽ suã. Ad imaginẽ Dei creauit illum, masculum & fœminam fecit eos. Adhęc sexus distinctio nõ est in anima sita, sed in corpore, nec alibi q̃ in inferioribus corporis partibus. Si ergo Deus masculũ & fœminã fecit eos, sequitur q̃ nõ tm̃ creauit animã, cùm iuxta illam nulla sit sexus distinctio, sed etiam fecit corpus: q̃d est contra Patricianos. Et nõ solùm fecit superiores partes corporis, sed etiã inferiores, in q̃bus est potissima sexus diuersitas, & per hoc conuincũtur Paterniani. Prętereà in eodem lib. postea dicit: Immisit ergo dñs Deus soporẽ in Adam: cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierẽ. Ecce hic vides dominũ pro costa fecisse carnem, & ex costa iterum fecisse mulierem. Non autem eam fecit ex costa quantum ad animam, quoniã illa creatur, & cùm sit spiritualis, ex nihilo fit, nec ex costa fieri poterat. Reliquum est ergo, vt secundũ corpus à Deo factam esse ex costa fateantur. Rursum, Propheta regius ait: Manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerũt me. Corpus autem æquè est de substantia hominis vt anima, dicente Athanasio: Anima rationalis & caro vnus est homo. Cùm ergo scriptura sæpe testetur Deum fecisse hominem, nulla corporis & animæ in hac re facta distinctione, conuincitur vt etiam fecerit corpus sicut animã. Et vt nulla possit tergiuersatione hic error cælari, Iob expressè de corpore loquit, dicẽs: Sicut lac me coagulasti. Nõ aũt coagulatur iuxta animam, vt liquet, sed iuxta corpus. Et Ecclesiasticus ait: Deus de terra creauit hominem: quod etiam ad corpus referri oportet, cùm anima ex nihilo sit creata. Deinde cùm Deus creauit hominem, & masculum & fœminam fecisset, benedixit eis, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quibus verbis (vt aliàs docuimus) generationem pręcepit, quę per corporũ coniunctionẽ fit, & nõ per quascunq; corporis partes (vt omnibus notũ est) sed per inferiores, in quibus potissima sexus distinctio consistit. Ergo partes illas, quibus generatio faciẽda est, à Deo factas esse oportet, à quo generatio præcipit. Et hoc contra Paternianos. Confirmat nostram sententiã manifestius Paulus, dicens: Neq; exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vosipsos Deo tanq̃ ex mortuis viuẽtes, & mẽbra vestra arma iustitię Deo. Cùm ergo arma iustitię corpus & eius mẽbra Paulus appellet, cõuincit inde vt suapte natura nõ sit malũ, cùm possit illud ad arma iustitię conuerti. Postremò

Pſal. 118.

Gen. 2.

Iob 10

Eccle. 18

Gene. 2

Rom. 6

Christus

Christus nostram assumens naturam, factus est verus homo, sicut vnus ex nobis. C
Ioan. 1 Voluit enim (vt ait Paulus) per omnia fratribus assimilari. Et Ioannes eius incar-
Roma. 1 nationem describens, vno verbo dixit: Et verbum caro factum est. Et Paulus ite-
rum ait: Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem. Si ergo caro homi-
nis aut corpus humanum à diabolo sit factum, vt Patriciani fabulantur, aut infe-
riores tantùm corporis humani partes, vt Paterniani mentiuntur, diabolus fece-
rit: oportebit tunc dicere, Christum Dei filium aliquid diabolicum retinere. Ab-
2. Cor. 6. sit aũt, vt in tantam blasphemiam incidamus. Quæ enim societas lucis ad tene-
Ioan. 13 bras: aut quæ conuentio Christi ad Belial? Et ipsemet Christus Dei filius de dæ-
mone ait: Venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicq̃. Sed iam
audiamus Ecclesiæ de hac re definitionẽ. Leo papa huius nominis primus, in epi
Leo Pa. stola 71. in qua errores Priscillianistarũ damnat, cap. 8, hæc ait: Octauum eorũ est,
plasmationẽ humanorum corporum diaboli dicere esse figmentũ, & semina con-
ceptionum opere dæmonum in mulieris vteris figurari: propterea resurrectionẽ
carnis non esse credendam: quia concreatio corporis non sit congruens animę di-
gnitati. Quæ falsitas sine dubio opus diaboli est, & talia prodigia opinionum fig-
menta sunt dæmonum, qui non in fœminarum ventribus formant homines, sed
in hæreticorum cordibus tales fabricant errores. Quod immundissimũ virus de
Manichæę impietatis specialiter fonte procedens, olim fides catholica deprehen
dit atq̃ damnauit. Hæc Leo papa. Concilium Braccarense primũ cap. tertio suo-
Concil. rum Decretorum sic definit: Si quis dicit creationẽ vniuersæ carnis nõ opificium
Brac. esse Dei, sed malorũ angelorum, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, ana-
thema sit. Reliquum aũt Patricianorũ errorẽ, q̃ credunt seipsos debere occidere,
vt vel hoc medio carne priuentur, inferius in tit. de occisione, expugnabimus. De
alio etiam Paternianorum errore, quo putabãt omnia flagitia, quæ per partes cor
poris inferiores cõmitti possunt, esse licita, inferius in tit. de coitu disputabimus. D

SEcunda hæresis docet, imaginem Dei, ad quam homo à Deo conditus esse di
citur, esse in carne hominis sitam, & non in anima. Verùm de hoc errore in-
frà, Deo duce, in tit. de imagine disputabimus.

CIBVS.

Tatianꝰ Encratitæ, DE hac re est vnus error, dicens non licere vesci carnibus. Hic est error Tatiani & Encratitarum, quos suprà diximus à Tatiano fuisse exor-
tos. De quibus Irenęus lib. 1. contra hæreses cap. 30. mentionem facit.
Manich. Hunc errorẽ postea suscitarunt Manichęi. Eidem adhęsit Aerius, vt
Aerius. Philaster ait. Augustin. tñ dicit Epiphaniũ hoc illi nõ impingere. Catha
Cathari. ri aũt insaniã hanc auxerunt, dicentes non licere comedere oua, caseum, lac, etiã si
necessitas adsit. Hunc errorem Catharis impingit Guido Carmelita.

* Hi autem Cathari, qui ista docent, non sunt illi qui aliàs dicuntur Nouatia
ni, sed alij Nouatianis posteriores, qui ad Manichęorum familiam pertinẽt, quos
Aug. non Catharos, sed Catharistas appellat. Nam Aug. in lib. de hęresi. cap. 46.
de Manichæis differens, dicit illos in tres partes esse diuisos. Quidam dicti sunt
Manichęi, nomen autoris seruantes: Alij Macarij: Alij Catharistæ, hoc est, mun-
datores, siue purificatores, propter quasdam horrendas & execrandas purificatio
nes, quas faciebant. Isti aliquamdiu extincti, tandem post aliquot secula surrexe-
runt in Alemania, sub imperatore Frederico 1. & vocati sunt Cathari, & melius
Priscilli. vocarent Catharistæ, vt Aug. eos appellatiqa illi nõ mũdati, sed mũdatores erãt.]
Græci. Priscillianus etiam carnes tanquam immundas escas deuitauit. Græci etiam
(vt Guido illis impingit) damnant eos qui comedunt de suffocatis, aut alias car-
nes in lege veteri prohibitas. Contra hos omnes clamat scriptura sæpissimè. Pri-
mò dominus ad Mosen loquitur, quæ suo nomine filijs Israel dicturus sit, in hunc

modum:

A modum: Decima die mẽsis huius tollat vnuſquiſq; agnum per familias & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui coniunctus eſt domui eius, iuxta numerum animarũ quę ſufficere poſſunt ad eſum agni. Ecce vides qualiter dominus præcipit comedere agnum. Quòd ſi carnes malæ eſſent & immundæ, Deus nullo pacto præcepiſſet. Exo.12

Præterea Deus præſcribens leges eorum, quæ comedere poterant filij Iſrael, per Moſen loquitur, dicens: Hæc ſunt animalia, quę comedere debetis de cunctis animantibus terrę: Omne quod habet diuiſam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Leuit.11.

Eandem ſententiam in reiteratione legis, hoc eſt, in Deutero. replicat, dicens: Hoc eſt animal ꝗd comedere debetis: Bouem & ouem & capram & ceruum, capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulam, & ruminat, comedetis. Deut.14

Sed quoniam impij Manichæi vetus teſtamentum reijciunt, dicẽtes illud à quodam malo Deo eſſe factum, de quo errore aliàs diſputabimus, ideo teſtimonijs noui teſtamenti opus eſt vt noſtram rem firmemus. Et primò omnium tuba apoſtolica, videlicet Paulus, pro nobis clamat in ea quæ eſt ad Roma. epiſtola, dicens: Scio & confido in domino Ieſu, quia nihil commune per ipſum, niſi ei, qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt. Rom.14

Commune hic vocat Apoſtolus cibum immundũ, & lege diuina prohibitũ: ſicut alibi dixit Petrus apoſtolus: Commune & immundum nunq̃ manducaui. Act.10

Et poſt prædicta Paulus eodem loco ſubiungit: Omnia quidem munda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum mãducat. Hoc autem dicit Paulus, quia propter vitandum ſcandalum in proximo, debet homo à carnibus abſtinere, ſi videt alium ſcandalizari ex eſu carnium, ſicut alibi ait: Si fratrem meum ſcandalizo, carnes non comedam in æternum. 1 Cor.8

Et in eodem priori loco eandem perſequens ſententiã Paulus, ſubiungit: Qui autem diſcernit, ſi manB ducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide. Rom.14

Tatianus ergo & Manichæus & Priſcillianiſtę & Cathari damnati ſunt iuxta Paulum, quia manducantes diſcernunt cibos, putantes aliquibus non eſſe veſcendum. Præterea in epiſt. 1. ad Timoth. hoc clarius exponit, dicens: Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cũ gratiarũ actione fidelibus, & his qui cognouerũt veritatẽ: ꝗa omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendũ, ꝗd cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur eñ per verbum Dei & orationẽ. Iam queſo, quid his verbis apertius dici poterat? Rurſum, confirmat hanc ſententiam viſio Petri, de qua ſic dicitur in Actib. apoſt. Et cùm eſuriret Petrus, voluit guſtare. Parantibus aũt illis, cecidit ſuper eum mentis exceſſus. Et vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddã velut linteum magnum quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia & ſerpẽtia terrę, & volatilia cœli. Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait aũt Petrus: Abſit domine, quia nunq̃ manducaui omne commune aut immũdum. Et vox iterum ſecundò ad eum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc aũt factum eſt per ter. Et ſtatim receptũ eſt vas in cœlum. Hæc ibi. Deinde ipſe Chriſtus (vt oẽs Euangeliſtæ teſtantur) comedit agnum paſchalem. Si autem carnes ex ſe eſſent immundæ & illicitę, Chriſtus totius perfectionis & virtutis exemplum, nunquam comediſſet. Accedit ad hæc omnia Eccleſiæ in hac parte definitio. Concilium namq; Braccarenſe primũ, capite quartodecimo ſuorum Decretorum ſic definit: Si quis immundos putat cibos carnium, quas Deus in vſu hominum dedit, & non propter afflictionẽ ſui corporis, ſed quia immunditiam putauerit, ita abſtineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibus perguſtet, ſicut Manichęus & Priſcillianus docuerũt, anathema ſit. Act.10

Hæc

Hæc Concilium. Poſt tam expreſſa ſcripturæ ſacrę & Eccleſiæ teſtimonia, nõ eſt C
quod iam amplius de hac re diſputemus. Verùm ſupereſt, vt reſpondeamus cui-
dam obiectioni, quæ pro errore Græcorum fulciendo adduci poſſet. In concilio
ſiquidem ab apoſtolis Hieroſolymæ celebrato, de quo in quintodecimo cap. Act.
apoſtolorum fit mentio, cùm de hac re fieret diſputatio, ſic lata eſt ſententia: Vi-
ſum eſt enim ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, q̃ hęc ne-
ceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato,
& fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Hæc ibi. Quæ verba nul-
lo modo noſtrę ſententię repugnant, quoniam illa ab apoſtolis pro tunc prohibi-
ta ſunt, & non quia ex ſe mala, aut quia lege diuina interdicta: ſed prohibita ſunt
propter Ethnicos, qui nouiter conuertebantur ad fidem. Iudęi enim maximè hor
rebant comedere immolata ſimulacrorum, ſiue idolothyta, & ſuffocatum. Apo-
ſtoli autem timentes ne Iudęi conuerſi, occaſione cibi quem horrebant, ſepararẽ
tur à communione fidelium, pręceperunt fidelibus vt ab illis cibis abſtinerent, ne
occaſione cibi perderent fratres, quos fortè ad dominum poſſent conuertere, à ta
libus cibis abſtinendo. Hoc autem ita eſſe facilè conuincimus. Nam vt de cęteris
taceam, inter cibos illic annumeratos ſunt immolata ſimulacrorum, de qbus Apo
ſtolus dicit eſſe licitum comedere, modò non ſit conſcientia idolij id eſt, dummo-
do hoc propter idoli reuerentiam non faciat, credẽs fortè aliquid numinis eſſe in
idolo. Sic enim ait in 1. ad Corinth. epiſtola: De eſcis autem quæ idolis immolan-
1. Cor. 8. tur, ſcimus qa nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus niſi vnus. Nam
ſi ſunt qui dij dicantur, ſiue in cœlo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dij multi, & domi
ni multi) nobis tamen vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & vnus do-
minus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum. Sed non in omnibus ſci
entia. Quidam autem cum conſcientia vſq; nunc idoli, quaſi idolothytum mandu
cant, & conſciẽtia ipſorum, cùm ſit infirma, polluitur. Eſca autem nos non cõmen D
dat Deo. Neq; enim ſi manducauerimus, abundabimus: neq; ſi nõ manducauerí-
mus, deficiemus. Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat in-
firmis. Hæc Paulus. Ex quibus verbis clarè patet, licitum eſſe comedere ea, quæ
immolata fuiſſent idolis, modò conſcientia idoli non adeſſet. Verùm etſi hoc ei
eſſet licitum, ſi videret alium ex hoc ſcandalizari, à cibo aliàs licito deberet abſti-
nere, ne fratrem ſuum occaſione cibi perderet. Nullus eſt ergo cibus nobis diui-
na lege prohibitus: ſed iuxta licentiam nobis à ſaluatore datam, de omnibus cibis
qui apponuntur nobis, licebit manducare.

SEcunda eſt hæreſis huic proximę oppoſita, quæ aſſerit, quoslibet cibos quc-
libet etiam die, omnibus ſine omni diſcrimine eſſe licitos, quantumlibet per
eccleſia ſticas ſanctiones fuerint prohibiti. Hæc eſt hæreſis Iouiniani, vt patet ex
Iouinia. Vualdẽſes. Auguſtino libro de hęreſib. ad Quoduultdeum, cap. 82. Hic Iouinianus mona-
chus fuit Romæ tempore beati Hieronymi, contra quem idem Hieronymus ſcri
pſit. Eſt etiam error Vualdenſium, qui tempore quadrageſimę carnem & oua, &
reliqua prohibita comedebant, dicentes nullum eſſe peccatum hoc facere, imò di
cebant Eccleſiam non poſſe talem ciborum abſtinentiam præcipere, & in tali ab-
ſtinentia à carnibus dicebãt nullum ineſſe meritum. Hunc eundem errorem hoc
Luther. noſtro tempore amplexati ſunt Lutherani, qui omni feria ſexta & ſabbato, & in
omnibus diebus quadrageſimæ carnes effrenatè comedunt. Audiui ipſemet hoc
menſe, quo hæc ſcribo, videlicet in menſe Maio, anno domini M. D. XXXIII.
à quodam viro probo Colonienſi, quòd ipſo eunte ad nundinas, quæ habentur
Francfordiæ, quæ ciuitas eſt ſuperioris Germaniæ, tẽpore quadrageſimę in quo-
libet ferme oppido ante Francfordiam nullus cibus illi aut ſocijs eius, aut quibuſ-
libet alijs aduenientibus dabatur ab hoſpitibus, præter carnes: quas ſi aliquis re-
ſpuebat ob temporis reuerentiam, & Eccleſiæ ſtatutum, nullo modo illi volebãt

aut panem

A aut panem, aut vinum venale tribuere. Francfordiæ autem dicebat mihi rem mi-
tius agi propter nundinas, quæ tunc tempore quadrageſimæ ibi habebantur, vt
libentius ad illas quiſq; veniret. Dicebat enim toto tempore quadrageſimæ car-
nem ſimul & piſces omnibus propinari: neminem tamen ad aliquem cibum cogi,
ſed liberam cuiq; manere facultatem edendi quod libuiſſet. De eadem autem hę Eraſmus
reſi ſuſpicionem non modicam præbuit multis Eraſmus Roteroda, vir vtinam Rotero.
tam pius q̃ doctus: & neſcio an plenè & rectè ab hac ſe purgauerit ſuſpicione: nã
in multis ſuis ſcriptis apertiſſimè hanc videtur docere ſententiam: è quibus vnum
& alterum indicabo lectori, vt ex illis conijciat quid ille velit. In epiſtola præpoſi-
ta paraphraſi primę ad Corin. ſic ait: Mihi purioris Chriſtianiſmi videt̃, magiſq;
conſentaneũ euangelicæ & apoſtolicę doctrinę, ſi nullum certum cibi genus præ-
ſcribatur: ſed admoneantur omnes, vt quiſque pro corporis habitu veſcatur,
quæ maximè conducunt bonæ valetudini: non ad luxum, ſed ad ſobrietatẽ, cum
gratiarum actione ac ſtudio bonæ mentis. Hæc Eraſmus. Et in paraphraſi octaui
capitis primę ad Corin. ſic ait: Approbo quod dicis: Eſca non cõmendat nos Deo.
Cùm em̃ Deus vniuerſa creauerit ad vſus humanos, nec̃q; quicq̃ à nobis exigat præ
ter vitę pietatem, quid illius refert, piſcium an quadrupedum an volatilium carni
bus veſcamur? Nihil enim pietati quicquam vel addit vel adimit horũ delectus: ſu
perſtitioſum facere poteſt, pium nequaq̃. Chriſtus nullum horum diſcrimen do
cuit. Proinde temeritatis ſit, ſi quis homunculus conetur quenq̃ huiuſmodi conſti
tutionibus onerare. Pro ſuo quiſq; corporis affectu veſcatur quibus velit, modò
ſobriè parceq;, ſuper omnibus gratias agens Deo. Hucuſq; Eraſmus. Candidum
lectorem obteſtor per Chriſti paſſionem, & illius ſupremum iudicium, vt omni
affectu procul ſemoto, conſideret quid ex his Eraſmi verbis colligi poſſit. Nonne
hic apertiſſimè & luce clarius docet, nullum eſſe meritum in ciborum delectu: in
B abſtinentia à carnibus & lacticinijs? imò dicit eſſe puriorem Chriſtianiſmum, &
magis euangelicę & apoſtolicę doctrinę conſentaneum, à nullo cibi genere abſti
nere. De hac re fuit à Pariſienſibus theologis communi illorum cenſura notatus.
Sed illorum cenſuræ ſic ille reſpondit, vt mihi videatur de huius hæreſis ſuſpicio-
ne ſe malè purgaſſe. Nam etſi fatetur ſe nolle præpoſitorum Eccleſiæ obediẽtiam
lædere, nec̃q; velle, vt quiſq; pro libito contra Eccleſię ſtatuta veſcatur carnibus aut
alijs cibis tempore quo ab Eccleſia ſunt interdicti: tamen in ea ſententia perſiſtit,
vt dicat nihil proficere ad pietatem ciborum diſcrimen: & eſſe magis Chriſtianæ
doctrinæ conforme, ſi talis ciborum delectus ſtatuto Eccleſię tolleretur: quoniam
(vt ait) Chriſtus nullum ciborũ delectum docuit. Admittit etiam carnium abſti-
nentiam, ſed hanc liberam eſſe optat: vt quiſq; ſuo arbitrio, & nõ lege cogẽte à car-
nibus abſtineat. Nam in reſponſione ad primã de hac re Pariſienſium cenſuram,
ſic ait: Arbitror autem puriorem fuiſſe Chriſtianiſmum temporibus apoſtolorũ
ac martyrum, q̃ nunc, quando ſic refrixit hominum charitas. At illis temporibus,
cùm nullum eſſet præſcriptum de ciborum diſcrimine, plures vltro abſtinebant à
carnibus, q̃ nunc faciunt coacti lege. Hæc Eraſmus. In quibus verbis ſatis apertè
indicat, bonum eſſe abſtinere à carnibus: ſed malum eſſe alios ad hoc faciendũ le-
ge cogere. Et ſi ita ſentit, in alium errorem labitur ſimilem errori Aerij, qui dixit
nõ eſſe bonum hominẽ ad ieiunium cogere: ſed liberum fore cuiq; cùm voluerit
ieiunare. Sed de hoc Aerij errore infrà in titulo de ieiunio hæreſi ſecunda diſputa
bimus. Hoc ergo errore dimiſſo, ad priorem hæreſim de ciborum delectu reuer-
tamur. Huius hæreſis expugnatio, ex alio quod infrà diſcutiemus pendet, videli-
cet an Eccleſia poſſit aliquam legem de nouo ſtatuere: de qua re dicemus infrà in
titulo de Eccleſia. Verùm quantum pro nunc poſſumus diſſeremus. In veteri in-
ſtrumento reperimus laudatam abſtinentiam aliquorum ciborum & potuum, q̃
etiã lege diuina non erant prohibiti. In lib. nãq; Numerorũ talis deſcribit̃ lex Na- Nume. 6

zaræorum: Vir ſiue mulier cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint C
domino conſecrare, à vino, & omne quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum
ex vino & ex qualibet alia potione, & quicqd de vua exprimitur, nõ bibent: vuas
recentes ſiccasq; non comedẽt cunctis diebus, quibus ex voto dño conſecrantur:
quicquid ex vinea eſſe poteſt ab vua paſſa vſq; ad acinum, non comedent. Sed ad
hoc & ad alia, quæ de veteri teſtamento afferri poſſunt, reſpondebunt fortè, in ve
teri lege fuiſſe licitã, imò meritoriam talium ciborũ abſtinentiam, quia per illam
obedientia præſtabatur dño illam præcipiẽti: in lege aũt euangelica nõ licere iam
talem ciborũ differentiam facere, cùm dñs omnium ciborum eſum conceſſerit.
Sed hoc facillimè reijcimus, ſi conſideret quiſq; nõ minus eſſe licitum in veteri le-
ge bouis & ouis eſum, q̃ nunc in lege euangelica. Sicut enim nunc oẽs cibi ſunt à
Deo permiſſi, ita & tunc bos & ouis & capra & alia animalia, quæ ruminant
Leuit. 11 & vngulam habent diuiſam, erant conceſſa, vt patet ex Leuitico & Deutero. Sed
Deut. 13. non obſtante tali indulgentia & conceſſione illorũ ciborũ, tunc in veteri lege ante
promulgationem euangelij, licitè quis imò meritoriè ab illis cibis abſtinebat, er-
go & nunc ab eiſdem licitè & meritoriè abſtinebit: cùm par ſit vtrobiq; ratio, &
æqua pro vtroq; tempore illorũ ciborũ conceſſio. Quòd aũt diximus pro tempore
veteris legis meritoriè aliquem à carnibus abſtinuiſſe, ſatis conuincitur per id, q̃d
Matth. 3 Matthæus de Ioanne Baptiſta ait: Ipſe aũt Ioannes habebat veſtimentũ de pilis ca-
melorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Eſca autem eius erat locuſtę &
mel ſylueſtre. Ecce iam vides Ioannem Bapt. à carnibus abſtinuiſſe: nec in hoc er-
raſſe dicere poterunt, quem conſtat ex vtero matris ſanctificatum fuiſſe. Quòd ſi
per hoc non meritoriè egit, cur de hac re tantopere eum Euãgeliſta laudauit? Prę
terea poſt datum & prædicatũ à Chriſto Euangelium, in quo omnium ciborum
eſum Chriſtus conceſſit, apoſtoli in vnum congregati Hieroſolymis, proſpiciẽtes
tranquillæ conuerſationi eorum qui ex ludæis & Gentibus conuertebantur, de- D
cretum quoddam ædiderunt in hunc modum: Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis,
Act. 15 nihil vltrà imponere vobis oneris, q̃ hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immola-
tis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes
vos bene agetis. Tunc iam percontabor Vualdenſes & Lutherũ, an apoſtoli ſic de
cernentes errauerint, an iuſtè diffinierint? Abſit vt dicant apoſtolos poſt receptũ
iam ſpiritũ ſanctum in re tam ſeria oẽs concorditer erraſſe, maximè ſpiritu ſancto
illis tunc aſſiſtente: ſic eñ dicunt: Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Si ergo apoſto
li tunc in vnum congregati, iuſta quadã de cauſa moti, prohibere potuerunt eſum
ſuffocati & ſanguinis, cur etiam modò Eccleſia, aut concilium generale illam re-
præſentans, illos eoſdem, aut alios ſimiles cibos ob aliquas cauſas iuſtas prohibere
non poterit? Nunquid detrudemus nunc Eccleſiam ad anguſtiores limites, q̃ an-
tè, vt ea nunc non poſſit, quæ antè iuſtè poterat? Quòd ſi hoc dicunt, oſtendant li
teras à Deo de cœlo miſſas, per quas reuocauit autoritatem & poteſtatẽ, quã olim
Eccleſiæ ſuæ conceſſerat. Rurſum, inter eccleſiaſtica dogmata per beatum Aug.
collecta, vnum habetur in hunc modum: Sacratæ virginitati nuptias coæquare,
aut pro amore caſtigandi corporis abſtinentibus à vino vel carnibus, nil credere
meriti accreſcere, non hoc Chriſtiani, ſed Iouiniani eſt. Hæc ibi. Adde, q̃ ab ipſis
Eccleſiæ naſcentibus primordijs talis fuit apoſtolicorũ virorum conſuetudo, vt à
Philo. pluribus cibis abſtinerent. Philo ſiquidẽ ſapientiſſimus vir, apoſtolis coæuus, de
Chriſtianorum vita loquens, hæc dicit, vt eum citat Euſebius 2. lib. hiſtoriæ Eccle
ſiaſticæ, cap. 17. Atq; in ipſis diebus in terra recumbentes (ſicut antiqui moris fuiſ-
ſe dicitur) vinum quidẽ nemo omnino ne guſtu quidem contingat, ſed nec quãli-
bet carnem: tantùm aũt aqua ſit eis poculum, & panis cum ſale vel hyſſopo cibus.
Hæc ibi Euſebius. Poſtremò iam audiamus Eccleſiæ definitionẽ. Concilij ſiqui-
dem Toletani octauũ cap. 9. ſic definit: Et etiã quicunq; quadrageſimæ dies, quæ

anni

A quæ anni totius decimę putantur, quæ & in oblatione ieiunij domino conſecrantur, quibus etiam ſalubérrimè conditio humani generis expiatur, dum à quatuor mundi partibus ad hanc homo religionem crediturus adducitur, & quatuor elementis formatur, & propter tranſgreſſionem decalogi, quatuordecies conuenienter afflígitur, illi qui temerariè hæc omnia contemnũt, nec voracitatis ingluuiem frenant, & quod peius eſt, paſchalia feſta illicitorum eſuum perceptione prophanant: quibus ex hoc adeò acerrimè interdicitur, vt quiſquis ſine ineuitabili neceſſitate, atq; fragilitate, & euidente languore, ſeu etiam impoſſibilitate ętatis, diebus quadrageſimæ eſum carnium præſumpſerit attentare, non ſolum reus erit reſurrectionis dominicæ, verùm etiam alienus ab eiuſdem diei ſancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, vt ipſius anni tempore ab omni eſu carniũ abſtineat gulam, quia ſacris diebus abſtinentię oblitus eſt diſciplinam. Hæc Concilium. Cuius definitioni quẽlibet Chriſtianum magis oportet obedire, q̃ cuiuſuis concilio malignantiũ Vualdenſium aut Lutheranorũ. Sed iam videamus quæ nobis obiectant. Primò eẽ obijciunt id, quod dominus dixit diſcipulis ſuis, cùm eos ad prædicandum miſit: In eadem (inquit) domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. Et rurſum: In quamcunq; ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quę apponũtur vobis. Cui obiectioni reſpondemus, illa verba Chriſti non ad omnes Chriſtianos pertinere, ſed ad apoſtolos ſolùm: nec illis pro toto tempore futuro ſunt dicta, ſed pro illo duntaxat tempore, quo ad illud iter mittebantur. Quibus enim tunc dicitur: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: poſtea dicitur: Euntes in mundũ vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Deinde illis verbis (vt Theophylactus admonet) ſolùm docet apoſtolos & apoſtolorum nomine reliquos prædicatores Euangelij, vt contenti ſint cibo & potu qui offertur ab ijs, apud quos diuerB ſantur, neq; eos debere quærere delicatiores cibos q̃ ſint ij, qui offeruntur ab ijs, q̃bus prędicant. Adde, q̃ & ſi ad omnes illa verba pertinerent, nihil ex eis colligit, niſi quòd nobis iam permittebatur aut indulgebatur quilibet cibus, etiã qui antè in lege erat prohibitus: non autem eſt præceptum ibi, ſed libera quędam facultas conceſſa. Quòd ſi per hoc, q̃ ſub imperatiuo modo poſita ſunt, contendis eſſe præceptum, & non indulgentiam, ad hunc modum oportebit te etiam fateri præceptum eſſe quod dominus in Leuit. dixit: Omne animal quod habet vngulam diuiſam, & ruminat comedetis. Quòd ſi concedis, concedas etiam oportet Ioannẽ Bap. peccaſſe, quia iuxta præceptum non fecit, cùm nullum tale animal comedit. Certũ eſt ergo, illud eſſe intelligendum iuxta indulgentiam: vt ſit ſenſus: Omne animal quod habet vngulam diuiſam & ruminat, comedetis, id eſt, poteritis comedere. Et hoc modo exponit beatus Auguſtinus illum locum in libro de opere monachorum, cap. 6. Ad hunc etiã modum capienda ſunt illa Euangelij verba: In quamcunq; ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quę apponũtur vobis: id eſt, licitum erit vobis manducare de omnibus quę apponuntur vobis: vt videlicet intelligatis nullum iam per me eſſe vobis prohibitum cibum, niſi vos ipſi pro libito ab eis abſtinere volueritis, aut in poſterum à meis ſucceſſoribus vobis interdictum fuerit. Secundò obijciunt id quod dominus apud Matthæum ait: Quod intrat in os, non coinquinat hominem: ſed quod exit de ore, id coinquinat hominem. Ergo comedens carnes in quadrageſima non peccat. Reſpondemus, fatentes cibum nullum ex ſua natura poſſe maculare animę ſubſtantiam: ſed voluntas deprauata, qua contra præceptum eccleſiaſticum carnes comedit, illa eſt quæ coinquinat hominem. Illa autem praua voluntas ſolicitans ad inobedientiam, eſt intima homini, & exit de corde, & inde peruenit ad os per prauí operis executionẽ. Ad hunc modum dicimus etiam (vt Paulus ait) quòd eſca nos non commendat Deo. Eſca enim ipſa nec meliores, nec peiores facit, ſed obedientia, qua obediẽtes

Lucæ 11.

Leuit. 11.

Matt. 15.

1. Cor. 8.

præcepto Eccleſiæ abſtinemus ab aliquibus cibis, commendat nos Deo, & melio- C
res facit: inobedientia autem peiores. Sed iam diſcutere etiam oportet id, quod
pro ſe adducit Eraſmus: Chriſtus (inquit ille) nullum docuit ciborum diſcrimen,
ergo purioris Chriſtianiſmi erit, ſi nullus habeatur ciborum delectus. Quantum
hæc collectio valeat, vel mediocriter doctus ſi bene conſideret, intelliget. Nam ad
hunc modũ oporteret etiã colligere, q̃ purior eſſet Chriſtianiſmus, ſi omnes pro-
cul ab Eccleſia abigerentur ceremonię, quoniam Chriſtus aut nullas, aut pauciſſi
mas docuit ceremonias. Eadem ratione fatendum etiam erit, quòd purioris Chri-
ſtianiſmi eſſet, ſi corpus dominicum daretur cœnatis, q̃ ſi daretur ieiunis: quoniã
Chriſtus ſaluator noſter nec verbo, nec exemplo docuit dare ieiunis, cùm ipſe-
met corpus ſuum apoſtolis cœnatis dederit. Non ẽ conſequens eſt, vt quia Chri
ſtus redemptor noſter hoc aut illud non docuit, ideo longè ſit à puro & vero Chri
ſtianiſmo. Ille purior eſt Chriſtianiſmus, qui propius accedit ad vitam & imita-
tionem Chriſti, & apoſtolorum eius. At Eraſmus ipſe in reſponſione ad Pariſien-
ſes fatetur, tempore apoſtolorum, quum nullum erat præſcriptum de ciborum de
lectu, plures abſtinuiſſe à carnibus, quàm nunc. Purioris ergo Chriſtianiſmi erit,
abſtinere à carnibus ad domãdam carnis rebellionem, quàm veſci carnibus, quæ
corpori vires nimias miniſtrant, vt ſuam poſſit exercere tyrannidem. Cæterùm
quòd Chriſtus nullum docuerit ciborum delectum, fortè Iudæorum imbecillitas
fuit cauſa. Iudæi ſiquidem putabant cibos, quos lex Moſaica interdixerat, eſſe
natura malos & immundos, ac proinde vetitos: & ſi Chriſtus ſaluator noſter ad-
huc pergeret carnes & alios cibos prohibere, in ſuo fortè confirmati fuiſſent er-
rore, & in alium ducerentur, vt crederent etiam carnes eſſe natura malas, quemad
modum Manichæi impiè ſentientes opinati ſunt. Vt igitur ab hoc errore Chri-
ſtus ſaluator noſter Iudæos auocaret, noluit vllum ciborum diſcrimen docere. Po-
ſtea verò quum Eccleſia ex Gentibus collecta, ſpiritu ſancto ſuggerente, fuit ſa- D
tis edocta, nullum cibum eſſe natura malum, ſed omnem creaturã bonam eſſe,
nihilq; eſſe reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur, Chriſtus quino
biſcum eſt vſque ad conſummationem ſeculi, Eccleſiam ſuam docuit leges ſta-
tuere, quibus aliqua ciborum genera certis aliquibus temporibus interdicerentur vt
pabulo nimis nutriente corpori ſublato, cogatur animæ nutui deſeruire. Nam do
mitores equorum non verbera ſolùm adhibent ad domandum, ſed cibum etiam
aut cibi fortioris genus ſubtrahunt, fœnum pro hordeo tribuentes, vt fame debi
litetur equulorum nimis effrenata vis. Sunt enim eſcæ quædam, quæ non ſolùm
nutriunt corpus ad vitam, ſed inflammant ad libidinem. Ab his abſtinere non pa
rum conducit ad veram pietatem augendam. Qui plura de hac re videre optat, le-
gat Iodocum Clichthoueum in propugnaculo Eccleſię, quod contra Lutheranos
ædidit, in quo ſatis diffuſe hanc rem pertractat.

CIRCVNCISIO.

VAnus eſt error, aſſerens adhuc in noua lege debere paruulos circuncidi.
Verum de hoc errore inferius dicemus in tit. Lex, vbi probabimus o-
mnia legalia iam ceſſaſſe: quo facto, actum etiam erit de circunciſione.

CHRISTVS.

CHriſtus, nomen eſt vnius perſonæ duas naturas habentis, diuinam vide-
licet, & humanam. Hanc enim eſſe fidem rectam Athanaſius ait, & ca-
tholica prædicat Eccleſia, vt credamus & confiteamur, qa dñs noſter Ie-
ſus Chriſtus Dei filius, Deus & homo eſt. Deus eſt ex ſubſtantia patris
ante ſecula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia matris in ſeculo natus. Cum ergo
plures exortæ ſint circa perſonam Chriſti hęreſes, hoc ordine eas pertractabimus:
& pri-

A & primò de illis dicemus, quę circa naturã eius diuinã versantur, deinde illas pertractabimus, quę solum naturam humanam tangere videntur. Postremò de illis disseremus, quæ totam respiciunt personam in duabus naturis existentem.

Prima ergo de hac re hæresis est, quæ negat Christum fuisse deum, sed solã naturam habuisse humanam. Huius hæresis primus autor (q̃d sciam) fuit Ebion quidam, apostolis coæuus, quoniã anno domini octogesimo sub Domitiano Cęsare & Cleto Papa floruit. Contra hunc Ebionem (vt dicit beatus Hieronymus lib. de Ecclesiasticis scriptoribus) Ioannes omnium nouissimus scripsit Euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis. Ideo compulsus est diuinam edicere natiuitatẽ. Post hunc Ebionem, vel vt verius dicam, eodem tempore quo Ebion, Cerinthus eundem tenuit errorem. Philaster tamen hunc errorem Carpocrati cuidam tribuit, tanq̃ primo illius patrono, & post illum Cerintho, & deinde Ebioni, quem dicit fuisse Cerinthi discipulum. Post istos (vt idem Philaster ait) hunc errorẽ tutatus est Theodotus quidam Bizantinus, qui in persecutione positus, Christũ saluatorem negauit. A quo tempore cœpit docere, Christum esse purum hominem, & non Deum. Hoc aũt fecit, credens hoc medio negationis opprobrium à se reijcere. Cogitauit enim apud se, q̃ si quis illi negationis crimen impingeret, responderet, quòd hominem negauerat, non Deum. Beatus tamen Augustinus hęc oĩa tribuit cuidam Theodotioni. Nescio tamen vbi litera sit corrupta, an apud Philastrum, in cuius libro hic hæreticus vocatur Theodotus, an apud Augustinũ, vbi vocatur Theodotion. Certum est enim ex Eusebij historia ecclesiast. fuisse quendam hæreticum Theodotum nomine, qui docuit Christum fuisse purum hominem, & ob id à Victore papa fuisse ab Ecclesia eiectum. An autem Theodotion alius hoc etiam senserit, me latet. Fuit etiam error iste cuiusdam Artemonis, de quo Eusebius lib. 5. cap. 28. hist. eccle. Post istos eundẽ errorẽ amplexatus est Paulus Samosatenus in Syria, q̃ dixit Christũ fuisse quidẽ hominẽ iustũ, nõ aũt Deũ.

Ebion

Cerinthus.

Carpocrates.

Theodotus.

Artemon.

Paulus Samosa.

B * Hic sub Seuero imperatore vixit, & Victore papa huius nominis primo.] *]

Cui successit in eodem errore, velut discipulus magistro, Photinus quidam, qui errorem iam deficientem sic instaurare & confirmare nitebatur, vt illum errorem defendentes, Photiniani, & non Pauliani dicerentur. Istorum ergo omnium communis fuit error, Christum purum hominem fuisse ex vtroque sexu natum, necante Mariam eius matrem extitisse. Arriani autem etsi credant Christum nõ ex vtroq; sexu natum, eum tamẽ puram esse creaturam arbitrantur, dicuntq; illũ non natura, sed adoptione filium Dei. Verùm cùm istis obijcitur, ex sacris literis conuinci Christũ esse filium Dei, fatentur, cum hoc tamen dicunt illum esse creaturam, quia filium Dei ipsi dicunt esse quandam Dei creaturam, & spiritũ sanctum aliam creaturam productã à filio. Ideo contra istos Arrianos nihil nunc agemus, sed ad alium locum differemus, quando de Deo, & vnitate illius essentiæ, & trinitate personarum disseremus. Cùm ergo hoc sit vnum ex prę̃cipuis nostrę fidei fundamentis, Christũ videlicet esse verum Deum Dei filium, illud oportet ostendere esse firmissimum, & pluribus sacræ scripturæ testimonijs roboratum. A primo ergo Euangelio, videlicet Matthæi, incipiẽtes, per reliquos noui instrumẽti libros discurramus. Baptizatus aũt Iesus (ait Matthæus) confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientẽ superse: & ecce vox de cœlo, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vides hic non solum de terra, sed de cœlo testimonium, qualiter Christus est filius Dei. Et iterum apud eundem: Venit autem Iesus in partes Cęsareæ Philippi, & interrogabat discipulos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Heliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Iesus: Vos aũt quem me esse dicitis? Respondens aũt Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei viui. Et hic

Photinus

Mat. 3.

Ibidem

vocatur à Petro filius Dei viui, nec tamen pro hoc dicto reprehensus est, imò potius laudatus. Postquam etẽ Petrus sua verba finiuit, statim Christus subiungit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Rursum idem Matthæus enarrans Christum in monte transfiguratum, & Petrum petentẽ ibidem manere, ait: Adhuc eo (videlicet Petro) loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, dicẽs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Hoc etiam narratur à Marco & Luca. Præter hoc tamen Marcus aliud expressius habet testimoniũ. Describens siquidem examinationem, quam summus sacerdos de Christo faciebat, ait: Rursum summus sacerdos interrogabat eũ, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? Iesus autem dixit illi: Ego sum. Nullum certè expressius testimonium potest adferri pro hac fide confirmanda. Lucas verò enarrans Gabrielem angelũ de cœlo ad virginem missum, verbaq; eiusdem angeli ad virginem referẽs, sic ait: Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur: & dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis. Iam vides eum vocatũ ab angelo filium altissimi. Sequitur: Dixit aũt Maria ad angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Et Elizabet cum visitatur à virgine Maria, habente iam in utero Iesum, exclamat voce magna, & dicit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et vndè mihi hoc, vt veniat mater dñi mei ad me? Adhuc Iesus est in utero paruulus corpore, & vocat eum Elizabet dominũ suum. Qualiter quęso dñs illius esse potest, si pręter humanam naturã nõ haberet diuinam, secundum quam & dñs est Elizabet, imò omnium creaturarũ? Iam opus est, vt audiamus aquilam illam sublimem, Ioannem euangelistam, qui supra pectus domini in cœna recubuit, cui & reuelata sunt secreta cœlestia: In principio (inquit) erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sequitur: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Verbum vocat filium Dei, quẽ & vocauit Deum, dicens: Et Deus erat verbum. Hunc filium Dei factum esse hominem declarauit, dicens: Verbum caro factũ est. Rursum, cùm dixisset Iesus Iudæis: Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahã vidisti? Dixit eis Iesus: Amen amen dico vobis, anteq̃ Abraham fieret, ego sum. Si Christus ante carnis natiuitatem nõ extitit, quomodo verũ est quod ait: Anteq̃ Abraham fieret ego sum, cùm Abraham præcesserit Christum iuxta carnis natiuitatem plusq̃ mille annis? Et Alibi vocatur filius Abraham. Non est ergo possibile, vt filius sit ante patrem, nisi aliam habeat naturam, nempe diuinam, secundũ quã filius Abrahæ non sit, & prior illo sit. Præterea idem Iesus Christus Lazarũ mortuum suscitaturus, Martham sororem Lazari alloquẽs, ait: Ego sum resurrectio & vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Vtiq; domine, ego credidi quia tu es Christus filius Dei, qui in hunc mundũ venisti. Paulus etiam vas electionis, qui vidit arcana Dei, non semel tantùm aut iterum de hac re præbet testimonium, sed frequentissimè. In epistola siquidem ad Romanos sic eos alloqui incipit: Paulus seruus Iesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in Euangeliũ Dei, quod antè promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, q̃ factus est ei ex semine Dauid secũdum carnem, qui prędestinatus est filius Dei in virtute secundũ spiritũ sanctificationis ex resurrectione mortuorũ Iesu Christi dñi nostri, per quem accepimus gratiam & apostolatũ, &c. Obserua hic, q̃ primò dixit, prędicationẽ Christi esse Euangeliũ Dei: ex quo satis apertè conuincit Christum esse

Mat. 17.
Marci 9. Luc. 9 Mar. 14.
Lucæ 1
Ibidem
Ioan. 1
Ibidẽ 8.
Matth. 1
Ioan. 11
Roma. 1.

A Deum. Deinde subiungit Christum esse prædestinatum siue declaratum aut manifestatũ filium Dei ex resurrectione mortuorum. Per hoc enim quòd seipsum suscitauit, declaratus est Deus. Nam etsi multi ex mortuis suscitati sint, nullus tamen propria virtute surrexit, sed ab alio suscitatus est, nempe ab ipso Deo, & ab alijs sanctis ministerio quodam, hoc est precibus ad Deum fusis, quas Deus exaudiens, mortuum pro quo sanctus orat, suscitat. Christus autem cùm seipsum suscitauit à mortuis propria virtute, per hoc declaratus est filius Dei. Et iterum idem Paulus ait: Secundum duritiem tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; secundum opera eius. Ecce vides hic iudicium Christi vocatum iudicium Dei. Beatus enim Paulus Apostolus dicit oportere nos omnes manifestari ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisq; prout gessit in corpore suo, siue bonum, siue malum. Et cum pater omne iudicium dederit filio, & cùm iuxta beatum Iacobum vnus sit legislator & iudex, conuincitur inde vt Christus sit Deus, cùm non sit aliud futurũ iudicium, quàm illud quod Christus in fine facturus est: hoc autem Paulus vocat iudicium Dei: Christus ergo Deus. Et in eadem epistola iterum ait: Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundũ carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Nihil poterat ad ostendendam Christi diuinitatem expressius dici. Rursum in epistola 1. ad Corint. sic ait: De escis autẽ quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cœlo, siue in terra, si quidem sunt dij multi, & domini multi, nobis tamen vnus est Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo: & vnus dominus Iesus Christus, per

B quem omnia, & nos per ipsum. Hęc ibi Paulus. Si ergo vnus solus est Deus, & nullus alius præter illũ, & coassumitur in vnã deitatis naturã dñs Iesus Christus, per quẽ Paulus ait facta esse omnia: ergo Christus est Deus. Et in 2. epi. ad Corint. ait: Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus, manifestati quoniam epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta nõ atramẽto, sed spiritu Dei viui, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Epistolã Christi vocat Apostolus Corinthios, quia illi Christi mandata & leges apud seipsos tanq; apud aliqua literarũ monumẽta conseruabãt. Hãc autẽ epistolã dicit Paulus à se ministratam: vt sicut legis veteris Moses olim fuerat minister, sic etiã ad legem euangelicã vulgandam & prædicandã minister fuit. Et hanc scriptã nõ atramento, sed spiritu Dei viui. Scripta est ergo à Deo in cordibus nostris, quemadmodũ per Hiere. prophetã dixerat: Post dies illos, dicit dñs, dabo legem meã in visceribus eorũ, & in corde eorũ scribam eã. Si ergo Corinthij sunt epistola Christi, & hæc est scripta à Deo, Christus igitur Deus. Illius siquidem est epistola à quo scribitur, nisi cùm fortè quis minister est alterius, vt alio dictante quis scribat: tunc enim epistolam dicemus esse eius qui dictauerat, etsi ipse nõ scribat. Hic autem idem est dictare & scribere, idem dictans & scribens. Cùm enim scripta sit epistola à Deo, nõ autẽ scribit Deus alio quopiam dictante, epistola verò dicitur esse Christi: manifestè conuincitur Christum esse Deum. Et in epi. ad Philip. sic etiam ait: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu: qui cũ in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Quid clarius expectari potest, quã quod Paulus hic dicit ad confirmandam Christi diuinitatem? Et in epistola ad Titũ sic admonet dicens: Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, nõ contradicentes, nõ fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinam Saluatoris nostri Dei honorẽt in omnibus. Hæc Paulus ibi, vbi apertissimè vocat saluatorẽ Deum. Ex omnibus reliquis epistolis Pauli poteram simi-

Rom. 2.
Rom. 14. Ioan. 5. Iacob. 4.
Rom. 9.
1. Cor. 8.
2. Cor. 3.
Hiere. 31
Phili. 2.
Tit. 2.

ram ſimilia adferre teſtimonia; verùm ne tædio afficiam lectorem, & vt breuitatem, quam à principio operis tenere ſtatui, non excedam, omnibus illis prætermiſſis, ad epiſtolam quam ad Hebræos miſit accedamus, quoniam in illa videtur
Hebr. 1. Paulus velut ex profeſſo & inſtituto hanc rem diſſerere. Sic etenim ait: Cui enim dixit aliquando angelorum, filius meus es tu, ego hodie genui te: Et rurſum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium: Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Ad filium autem: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: virga æquitatis, virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Hæc & alia multa ibi Paulus de Chriſto loquitur, quibus & diuina & humana eius demonſtratur natura. Verùm prædicta plenius diſcutiamus. Si ergo Chriſtus adoratur ab angelis, oportet vt ſit Deus, cum ſolus ille ſit adorandus. Deinde ſi factor eſt angelorum, & ſedem habet in ſeculum ſeculi, oportet vt Deus ſit, quoniã nullus alius angelos fecit, niſi ſolus Deus. Rurſus, qui iuxta humanam naturam paulò minor angelis eſt factus, quomodo poterat eſſe angelorum conditor, ſi aliam non haberet naturam præter humanam? Chriſtus igitur Deus. Quod autem vnctus dicitur præ participibus ſuis, hoc iuxta humanam naturam capiendum eſt: vt videlicet vnctio non referatur ad diuinam naturam, ſed ad humanam. Deus igitur & homo Chriſtus: Deus natura, homo vero diſpenſatione quadam, ſimilis nobis per omnia factus, quãdo factus eſt ex muliere ſecundũ carnem. Vt Deus angelos condit, vt homo vngitur oleo exultationis præ participibus ſuis. Et iſta quidem adeò aperta ſunt, vt nullo modo poſſint ſubterfugere dicentes Chriſtũ eſſe filium Dei adoptione: ſed oportet eos dicere eum eſſe filiũ Dei natura. Nam filius Dei adoptione eſt omnis iuſtus, qui prædeſtinatus eſt à Deo in adoptionem filiorũ in hæreditatem gloriæ. At nullus purus homo quantumlibet iuſtus, quantumlibet adoptatus, condit angelos, nec adoratur ab angelis, nec ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. Quæ omnia cùm ſoli illi qui natura Deus eſt, conueniant, conuincitur Chriſtum eſſe verè filium Dei, et
1. Petr. 3. verum Deum. Beatus etiam Petrus huius rei teſtimonium ſæpe repetit. In priore ſiquidem epiſtola dicit Chriſtum ſedere in dextera Dei, profectum in cœlum
2. Pet. 1. ſubiectis ſibi angelis, & poteſtatibus & virtutibus. Et in 2. epiſt. ſic ait: Non enim indoctas fabulas ſecuti, notã facimus vobis dñi noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſcientiã, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo patre honorem & gloriam, voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in monte ſancto. Hæc ibi Petrus. Beatus Io-
1. Ioan. 5. annes Apoſtolus & Euangeliſta in ſua 1. canon. epiſt. de hac re apertiſſimum profert teſtimoniũ, dicens: Et ſcimus quoniã filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus Deum verũ, & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. Quid hic garrire poſſunt hæretici, dicentes Chriſtum eſſe filium Dei nõ natura, ſed adoptione? Vide quoties vno contextu eos reſpiciat Apoſtolus. Vocat enim Ieſum Chriſtũ verũ filiũ Dei. At qui ſola adoptione eſt filius, nõ eſt verè filius, ſed filius cũ additamẽto, videlicet adoptione filius. Et ne vllus tergiuerſationi pateret locus, addidit: Hic eſt verus Deus, & vita æterna. Quibus ver-
Ioan. 10. bis nihil obijci poteſt. Præterea ipſemet Chriſtus ait: Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimonium perhibẽt de me. Videamus ergo opera eius, & diſcutiamus num ex eis poterimus cõuincere Chriſtũ eſſe Deum. Primò quidem
Lucæ 5. peccata dimittit. Cùm enim paralyticum quendam Chriſto offerrent aliqui, vt ab illo ſanitate donaretur, eorũ fidem vt vidit Ieſus, dixit: Homo remittunt tibi peccata tua. Remittere autẽ peccata ſoli Deo conuenit. Nam etſi ſacerdotes peccata

dimittant,

A dimittant, hoc faciunt ministerio quodam, non autoritate vt saluator fecit. Præterea cogitationes hominum cognoscit. Hoc autem duplici testimonio comprobamus. Cùm enim Pharisæi & Scribæ audissent Christum paralytico dicentem: Remittuntur tibi peccata tua: cœperunt cogitare dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris &c. Et iterum, cùm eiecisset ab homine quodam dæmonium mutum, quo eiecto cùm loqueretur mutus, & admirarentur turbę, quidã ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur &c. Iam vides Christum inspicientẽ cogitationes hominum. At solus Deus est qui illas inspicere valeat. Homo enim (vt est in 1. Regum) videt ea quæ foris patent, dominus autem intuetur cor. Et propheta regius ait: Scrutans corda & renes Deus. Rursum, miraculorum claritas quæ Christus operatus est, eandẽ astruit naturæ diuinæ in Christo fidẽ. A seculo non est auditũ quia quis aperuit oculos cæci nati: qualiter Christus aperuit, imponens lutum super oculos eius. Qui postmodùm in vtroq; homine iam sanus, dicebat: Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquã. Veriorem habet fidem de Christo hic cæcus, quã Cerinthus, aut Ebion, aut Paulus Samosatenus, aut Photinus, & reliqui eiusdem farinæ. Et vt alia miracula omittamus, de mortuis ab eodem suscitatis dicamus. Suscitauit Lazarum verbo solo dicens: Lazare veni foras. Suscitauit filium viduæ etiã solo verbo dicens: Adolescens tibi dico surge. Et filiam archisynagogi non solũ verbo, sed tactu manus. Sic enim ait Matth. Et cũ eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit: Puella surge. Et surrexit puella. Iam quo pacto non est vita secundũ naturam, cui mortui obediunt: qui nõ solum sermone mortẽ potuit repellere, sed tactu manus: ostendens per hoc viuificum esse suum corpus: quod esse nõ poterat nisi quia coniunctũ erat vitæ, scilicet diuinitati, in qua omnes viuimus, mouemur, et sumus. Iam videamus, quis est qui potest solo imperio & sermone à morte reuocare ad vitã, nisi solus Deus? quoniam etsi homines quoq; suscitauerint mortuos, nõ in sua tamẽ virtute hoc fecerũt, sed in Christi noïe. Aliud siquidẽ est rogare, aliud imperare, aliud est mereri, aliud donare. Helias quidẽ suscitat, sed orans, nõ imperans. Helizeus etiam cum filium Sunamitis suscitat, prius clauso ostio orat. Quòd autem mortuo configuratur, & tactu corporis suscitat, factũ est vt typus esset & figura venturi, qui in carne humana existens etiam mortuus ipse & sepultus, mortuos suscitare posset. Petrus etiam cũ Tabitam suscitauit, prius positis genibus orauit, & postea conuersus ad corpus, dixit: Tabita surge. Et cum Aeneam paralyticũ ab annis octo iacentem in lecto, sanauit, sic illi loquitur: Aenea, sanet te dñs noster Iesus Christus. Surge, sterne, tibi. Et continuo surrexit. Vides ibi expressam deprecantis vocem, nõ imperantis: sed de sua virtute & potestate diffidentis, & in potestate domini Iesu Christi cõfidentis. Et cùm claudi pedes in ingressu tẽpli eleemosynã petentis cõsolidasset, ait: Argentũ & aurũ non est mihi, quod autẽ habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Vides qualiter nõ in suo nomine facit, sed in Christi nomine. Quapropter etsi verbo imperatiuo vsus est, nõ vt præsumẽs de sua potestate hoc facit, aut de autoritate suæ præceptionis, sed confidens de merito, & Christi promissionibus, qui illis dixit: Si quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Quid ergo hic hæretici respõdere possunt: Si in nomine Christi Petrus imperat, nõne multo melius idẽ Christus suo nomine imperare poterit: Sed obstat, ga Christus etiã rogat patrẽ, & hoc nõ tantũ semel aut iterũ, verùm sępissimẽ facit. Fatemur quidẽ quod obijciunt. Rogat quidẽ Christus vt homo: imperat vt Dei filius. Rogat etiã propter circunstantes, cum videlicet aliquid coram eis acturus erat,

Luc. 5.

Lucę 11.

1. Re. 16.

Psal. 7.

Ioan. 9.

Ioan. 6.

Luc. 7.

Mat. 9.

4. Re. 4.

Acto. 9.

Ibidem.

Acto. 3.

Ioan. 13.

rus erat,

ruserat, ne ſiniſtrum quid ſuſpicarentur de eo, ſicut aliàs Phariſæos de eo dixiſſe conſtat. In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Ne quid ergo tale de eo ſuſpicarentur cum aliquid coram eis magnificum et illuſtre operaturus erat, rogat patrem vt crederent illa, Dei virtute operari. Rogat ergo patrem vt homo, qui poterat imperare vt filius Dei. Demum vt iam concludamus, ipſe Chriſtus ſpiritum ſanctum ſe daturum apoſtolis promittit. Qui ergo ſpiritum ſanctum, qui etiam Deus eſt (vt infrà Deo duce conuincemus) mittit, & Apoſtolis donat, nonne oportet vt ipſe etiam ſit Deus? Alioqui Deus à pura creatura & mitteretur & daretur: quod impium eſſet aſſerere. Chriſtus ergo verus filius Dei, non adoptione, ſed natura, veram habet diuinitatis ſubſtantiã. Opera nanq; eius teſtimonium perhibent de ipſo. Vnde ipſemet Iudæos redarguens ait: Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Præter hæc omnia tam aperta ſcripturæ ſacræ teſtimonia, extant etiam plurium conciliorum de hac re definitiones, per quas catholica Eccleſia quid nos ſecundum veram fidem de Chriſto ſentire oporteat, manifeſtauit. Verùm has conciliorum definitiones vſq; ad ſequentis hæreſis expugnationem differimus. Ibi enim oſtendemus contra alios hæreticos veritatem naturæ humanæ in Chriſto, & tunc adijciemus cõciliorum definitiones, confitentium duas naturas in Chriſto, videlicet diuinã & humanam in vnitate perſonæ. Contra hanc hæreſim plurimi ex antiquis ſcripſere. Ambroſius fecit volumen de fide ad Gratianum, quinq; libris partitum, in quo oſtendit Chriſtum verum Deum patri æqualem. Beatus Cyrillus fecit librum de recta fide ad reginas, in quo idem probat.

Ioan. 15.

SEcunda hæreſis eſt, quæ negat Chriſtum habuiſſe naturã humanã, ſed vnam tantũ in eo ponunt, naturam videlicet diuinam, ſicut & vnã perſonã. Hæc autem hæreſis in multas adhuc factiones ſcinditur. Solenne eſt enim hæreticis, vt nunq; ſciant tenere vnitatem. Quidam enim ex eis ſimpliciter & abſolutè negauerunt Chriſtum humanam habuiſſe naturam. Huius erroris autor fuit Cerdon, vt Auguſtinus ait in libro de hæreſibus, cap. 21. Irenæus tamen lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 28. de hoc Cerdone loquens, quẽ dicit fuiſſe tẽpore Higinij papæ, qui fuit nonus à beato Petro, & eiuſdem Cerdonis errores ibidem recenſens, nunq; hũc errorem illi impingit. Auguſtinus verò refert Cerdonem ita docuiſſe, vt dixerit Chriſtũ neq; natũ ex fœmina, neq; habuiſſe carnẽ, neq; verè mortuũ, neq; quicq; paſſum, ſed ſimulaſſe paſſionẽ. Hunc errorem longo poſt tẽpore ſecuti ſunt Proclianitæ, quos Philaſter dicit fuiſſe Galatas. Hi, vt Philaſter & Aug. teſtantur, dixerunt Chriſtũ nõ veniſſe in carne. Apelles autẽ, de quo Euſeb. lib. 5. cap. 13. mentionem facit, docuit, ſicut Auguſtinus & Philaſter teſtantur, Chriſtũ carnẽ ſuã non de matre ſumpſiſſe, ſed eã ex elemẽtis accepiſſe, quã reſurgẽs ex mortuis, mũdo reddidit, & ita ſine carne (vt ait) in cœlũ aſcendit. Manichæi huic ſimillimũ errorem tutantur, dicentes Chriſtum nõ fuiſſe verũ hoiem, ſed phantaſticum, & phantaſma quoddã, nec ex vtero virginis prodijſſe. Hunc Manichęorũ errorẽ amplexatus eſt Priſcillianus, qui (vt conſtat ex quadã epiſtola Leonis papæ huius nominis primi) nec natalem dñi ſecundum carnem, nec diem reſurrectionis illius piè venerabatur: propterea q; Chriſtũ verum fuiſſe hoiem nõ credebat. Alij autẽ dixerũt Chriſtum verũ fuiſſe hominẽ, nõ tamẽ eiuſdẽ naturæ nobiſcũ, quia (vt dicũt) Chriſtus à patre miſſus, corpus cœleſte ſecũ traxit, nihilq; de virgine accepit, ſed per illam tanquã per rimam quandã aut per fiſtulam ſine vlla carne de ea aſſumpta tranſijt. Huius erroris dux & magiſter fuit Valentinus, qui floruit tẽpore eodem quo Cerdon, vt ait Irenęus li. 3. aduerſus hęreſes ca. 4. Apollinaris (vt Auguſtinus ait) etiam dixit Chriſtũ non aſſumpſiſſe carnem ex virgine: neq; tamen ideo negabat Chriſtum carnem habuiſſe: quoniam dicebat in ipſo incarnationis opere aliquid verbi in carnem eſſe conuerſum.

Cerdon.

Proclianitæ.

Apelles.

Manichæi.

Priſcillianus.

Valentinus.

Apollinaris.

Hic

A * Hic ex Laodicea Syriæ fuit ortus, floruitq; ſub Conſtantio filio Conſtantini maioris. Qui de illo plura noſſe cupit, legat hiſtoriam tripartitam lib. 5. cap. 49. *]

Hi ergo omnes quos enumerauimus hæretici conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius: quoniam illi omnes, etſi diuerſis ſemitis incedant, ad hunc tamen ſcopum omnes tendunt, vt Chriſtum verũ & perfectum hominem, cuiuſmodi nos ſumus, negent: quaproter humanam naturam quæ ſit eiuſdem ſpeciei cum noſtra, ab illo ſeparare contendunt. Contra hos ergo omnes ſimul pugnare oportebit. Cùm enim oſtenderimus ex ſacris literis Chriſtum veram carnem ex virgine matre & non aliunde aſſumpſiſſe, quam carnẽ in ſua propria ſubſtantia manentem, ſuæ deitati vniuit, ſalua vtriuſq; naturæ proprietate: omnes tunc hæretici præfati victi remanebunt. Sed ante omnia opus eſt, ne fortè in vanum laborauerimus, vt vnum hoc iaciamus fundamentum, veritatem humanæ naturæ in duabus ſubſtantijs conſiſtere, corpore videlicet & anima rationali, nec aliud eſſe hominem quam corpus & animam. Hoc ergo iacto fundamento, ſic hoſtes noſtros aggredimur. Chriſtus eſt ex ſemine Abrahæ. Non eſt autem ſemen Abrahæ ſecundum diuinitatem, vt clariſſimè patet. erit ergo ſecundum humanitatem. At in humanitate nihil eſt aliud quam corpus & anima. Cùm ergo anima non fiat ex propagine, vt ſuprà contra Apollinarem euicimus, reſtat vt iuxta carnem ſit ſemen Abrahæ. Si ergo caro eius eſt ſemen Abrahæ, conuincimus vt caro eius non ſit de cœlo, quemadmodum Valentinus fabulatur. Si enim de cœlo ſecum corpus traxiſſet, fieri nequiret vt eſſet ſemen Abrahæ. Quod autem Chriſtus ſit ſemen Abrahæ, & ex ſemine Abrahæ ſecundum carnem natus, oſtendit id quod in Geneſi legimus dictum eſſe Abrahæ à Deo per angelum: Per me- Gene. 22.
metipſum iuraui, dicit dominus, quia feciſti hanc rem, & non pepercifti filio tuo vnigenito, benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut
B arenam quæ eſt in littore maris. Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum tuorum: & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ. Vt autem de intellectu horum verborum non contendamus, audiamus apoſtolum Paulum, qui in epiſt. ad Gala. illa verba in hunc modum declarat: Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit & ſeminibus eius, quaſi in multis, ſed quaſi in vno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Præterea in epiſt. ad Ro. Paulus vocat Chriſtum ſemen Dauid. Sic enim ait: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, quod antè promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Vides hic expreſſe Chriſtum iuxta apoſtoli ſententiam factum eſſe ex ſemine Dauid. In eo autem quod addidit ſecundum carnem, innuere voluit aliam eſſe Chriſti naturam, nempe diuinam, ſecundum quam non ſit factus ex ſemine Dauid. Nam ſi ſola fuiſſet in Chriſto humana natura, ſufficiebat dicere, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid. Verùm ne quid ſimile opinandi præbuiſſet occaſionem, dixit: qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vt per hoc daret intelligere aliam eſſe in Chriſto naturam ſecundum quam nõ eſt factus ex ſemine Dauid. Si ergo Chriſtus eſt ſemen Abrahæ, & factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnẽ, ergo Chriſtus veram carnem habuit contra Cerdonem & manichæum: & non de cœlo, vt Valentinus dixit: aut ex elementis, vt Apelles: quoniã ſi de cœlo traxit, aut ex ſolis elementis conflauit, non ergo de ſemine Abrahæ, aut Dauid. Eodem argumẽto conuincit Apollinaris dicẽs aliquid diuinitatis conuerſum fuiſſe in carnem. Omitto pro nũc quòd illud fieri nullo pacto poterat, vt oſtendemus. Sed ſi fieri poſſet, factumq; fuiſſet, tunc Chriſtus ſecundum carnem nõ eſſet factus ex ſemine Dauid, ſed ex aliquo deitatis quod in carnẽ fuiſſet conuerſum. Quando enim aliquid conuertitur in aliud, illud aliud in quod conuertit, dicitur fieri ex illo quod in aliud conuerſum eſt: vt gratia exempli, cùm vinum vertitur in acetum,

in acetum, dicimus acetum factum ex vino præexistente. Si ergo aliquid diuinitatis conuersum fuit in Christi carnem, necessarium erit vt dicatur carnem Christi factam esse ex diuinitate: non ergo ex semine Dauid. Rursum, beatus Matthæus Euangelista humanam Christi generationem ediſſerens sic ait: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac, &c. Sequitur infrà: Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Si Christus carnem veram non habuit, vt dixit Cerdon: aut carnem phantasticam habuit, vt mentitus est Manichæus: aut de cœlo traxit, vt somniauit Valentinus: aut de solis elementis conflauit, vt fabulatus est Apelles: quomodo Christus erit filius Dauid, & filius Abrahæ, si carnem non habuit deriuatam ab illis? Præterea si Christus nihil accepit ex virgine Maria, sed per eam (vt ait Valentinus) quasi per fistulam transijt, quomodo verum erit quod ait Matthæus, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus? et quod ait angelus Mariæ virgini iuxta Lucam: Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum? Filius siquidē substantiam carnis accepit à matre, alio qui nec de ea nasci diceretur, nec filius eius iure vocabitur. Quòd si solus per illam transitus sufficeret vt filius illius dicatur, vocabimus eadem lege & menstruum mulieris filium eius, & vrinam, aliaq; superflua quæ mulier ex se emittit. Hoc autem fateri, apertissima esset ineptia. Christus ergo qui & natus est de virgine glorioſa, & filius eius vocatur, substantiam carnis habuit ex ea. Sed clarius Apostolus Paulus in ea quæ est ad Galatas epist. hos hæreticos reijcit dicens: Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filiū suum factum ex muliere. Si factus est ex muliere, ergo non ex cœlesti materia, aut ex elementorum adunatione corpus accepit, sed ex ipsa muliere ex qua factus est. Nam si ex ea nihil accepit, qualiter ex ea fieri potuit? Accepit ergo corpus ex muliere ex qua factus est. Accedit ad hoc, quòd sæpissime sanguinē Christi audimus nominatum in nouo instrumento: quod verè dici non posset, ni si Christus veram carnis substantiam habuisset. Paulus enim ait in ea quæ est ad Ephesios epistola: Vos qui eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Et in epistola ad Hebræos ait: Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quāto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatū Deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti? Beatus etiam Petrus ait: Non corruptibilibus auro & argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed præcioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi. Et beatus Ioannes dicit: Sanguis Iesu Christi filij Dei emundat nos ab omni peccato. Necesse est ergo, vt veram carnis substantiam habeat, qui verum dicatur sanguinē habere. Deinde ipsius Christi opera apertissimè veram carnis substantiam testantur. Esurire, sitire, lassari, dormire, tristari, dolere, pati, crucifigi, mori, resurgere, euidenter humanum est. His autem omnibus Christum fuisse obnoxium, clarius est quam vt testimonio aliquo egeat, quod nunc in medium adferri oporteat. Præterea, cùm passio sua instaret, ex tædio & horrore illius dixit: Spiritus promptus est, caro autem infirma. Quibus verbis apertissimè testatus est se carnem habere, cuius infirmitas in passionis tolerantia declarata est. Post resurrectionem etiam ob nullam aliam causam quadraginta dierum spatio in terris demoratus est, & cum discipulis conuersatus est colloquens, coambulans, conuescens, quàm vt ostenderet veram carnis substantiam, & eundem quem crucifixum & mortuum viderant, resurrexisse cognoscerent. Vnde Lucas ait: Quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei. Hac de causa dicit Thomæ de resurrectione incredulo: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & adfer manum tuam, & mitte in latus meū, & noli esse incredulus, sed fidelis.

Matt. 1.

Luc. 1.

Gala. 4.

Ephe. 2.

Heb. 9.

1. Pet. 1.

1. Ioan. 1.

Mat. 16.

Actor. 1.

Ioan. 10.

A fidelis. Vulnus lateris, fixuras clauorũ, & omnia recentiſſimæ paſſionis ſigna mon
ſtrabat, & palpanda prębebat, vt per hoc veritatem carnis poſt reſurrectionem
agnoſcerent, quam moriendo cognouerant. Manifeſtiſſimis ergo ſcripturæ ſacrę
teſtimonijs oſtenditur Chriſtum veram carnem habuiſſe. Eos autem qui illã in
Chriſto negant, beatus Ioan. Euangeliſta vocat Antichriſtos. Omnis ſpiritus (in-
quit) qui non confitetur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe, ex Deo non eſt, & hic eſt 2. Ioan. 4
Antichriſtus. Cæterum quoniã Apollinaris dixit aliquid diuinitatis conuerſum
fuiſſe in carnẽ, hoc eſſe impoſſibile fieri opus eſt vt oſtendamus, quãuis per ſupe-
riora argumenta ſufficienter hæc hęreſis reuincatur. Deus enim immutabilis eſt,
ſemperq; in vno eodemq; ſtatu permanẽs, ipſo atteſtãte, qui per quendã prophetã Mala. 3.
ait: Ego Deus, & nõ mutor. Et Paulus de Chriſto loquẽs ait: Et tu in principio do Heb. 1.
mine terrã fundaſti, & opera manuum tuarũ ſunt cœli. Ipſi peribũt, tu autẽ perma
nebis, & omnes vt veſtimentũ veteraſcent, & velut amictũ mutabis eos, & muta-
buntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Eſt ergo ſimplex & in-
commutabilis natura deitatis tota ſemper in ſua eſſentia, nec damnum ſui recipi-
ens, nec augmentum: ita vt nulla additione poſſit fieri maior, aut alicuius partis de
tractatione minor. Si ergo (vt Apollinaris ſomniauit) aliquid deitatis conuerſum
fuiſſet in carnem, iam per illam conuerſionẽ deitas eſſet minor, quoniam illa con-
uerſione facta, aliquid deitatis deperderetur, illud videlicet quod in carnẽ fuiſſet
conuerſum. Nam id quod in aliud vertitur, non manet in ſua natura poſt talẽ ver
ſionem factã: vt cùm vinum vertitur in acetum, poſt talem conuerſionem nõ ma-
net vinum in ſua ſubſtantia. Quapropter eſſet neceſſario iuxta Apollinarem dicẽ-
dum, in incarnatione verbi diuinitatem fuiſſe diminutam. Quòd autẽ Apollina
ris pro ſui erroris confirmatione adfert illud Ioannis: Verbum caro factũ eſt, vo- Ioan. 1.
lens per hoc probare verbi ſubſtantiã conuerſam fuiſſe in carnem, ex mera igno-
B rantia procedit. Non enim opus eſt, vt quoties aliquid fit qualicunq; (vt ita dicam)
factionis aut facturæ modo, vnũ conueratur in aliud: potiſſimùm quando illud
quod fit, non ſimpliciter & abſolutè fit, ſed aliquale tunc fit, quale prius non erat:
vt gratia exempli, ſi lignum aliquòd nunc albere incipit, dicimus tunc lignum fie-
ri album, nõ quòd lignũ vertatẽ in albedinẽ, ſed quod ligno manente eodem in ſua
ſubſtantia, recipiat in ſe albedinem, per cuius acceſſionem lignum eſt album. Si-
militer ſi corpus humanum aliàs frigidum accedat ad ignem, & calefiat, dicimus
illud corpus fieri calidum, nec tamen ideo dicimus corporis humani ſubſtantiam
verti in calorem, ſed quòd ipſa corporis humani ſubſtãtia manente corpus ipſum
recipiat in ſe calorem, per cuius inhæſionem corpus ipſum dicatur calidum. Ad
hunc modum (ſi aliqua tam ineffabilis myſterij poteſt adaptari ſimilitudo) cum
dicimus: Verbum caro factum eſt, ſic accipiendum eſt qualiter dicimus, corpus
fit calidum, ita vt nõ intelligamus verbum aliquo pacto conuerti in carnem, ſed
quòd verbi ſubſtantia ſine vlla ſui mutatione manente, ſuſcepit in ſe noſtrę carnis
ſubſtantiã, per cuius acceſſionem verbũ factum eſt caro, id eſt carneum, vt ita lo-
quar. Nam aliàs ſi per hoc quod dicitur verbũ caro factũ eſt, eſſet intelligẽdũ quòd
verbi ſubſtantia ſit cõuerſa in carnẽ, oportebit eadem lege dicere Dei ſubſtãtiam
conuerſam fuiſſe in maledictionẽ: quia Paulus dicit: Chriſtus nos redemit de ma- Galat. 3.
ledicto legis, factus pro nobis maledictum. Hoc autem nefas eſt & horrendum
fateri. Dictus eſt autem Chriſtus factus maledictũ, non per talem conuerſionem,
ſed quia in cruce pependit, in qua omnis qui pendebat, maledictus vocabatur. Sed
iam opus eſt vt de hac re Eccleſiæ definitiones adferamus. Concilium Nicænum Deut. 21.
trecentorum & decem & octo patrum ſub Conſtantino celebratum, ſic ait: Credi Concili-
mus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium et inuiſibilium um Nicę-
conditorẽ. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, de patre natũ vni- num.
genitum, hoc eſt de ſubſtantia patris, Deum verũ de Deo vero, natũ non factum,

homouſion patri, hoc eſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ: per quem omnia facta C
ſunt quæ in cœlo, & quæ in terra: qui propter nos & propter noſtram ſalutem de-
ſcendit, & incarnatus eſt. Homo factus, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcen-
dit in cœlos, indè vēturus eſt iudicare viuos & mortuos. Eos qui dicunt, erat quan
do non erat, & anteqū naſceretur non erat, & quia ex nullis ſubſiſtentibus factus
eſt, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia dicunt eſſe, aut conuertibilem filium Dei,
Concilium Ephe ſinum. anathematizat catholica & apoſtolica Eccleſia. Hæc Concilium Nicænum. Ex cu
ius decreto omnes hæretici in præſenti errore & in præcedenti nominati, collidū-
tur & corruunt. Concilium Epheſinum primum ducentorum epiſcoporum ſub
Theodoſio iuniore & Valentiniano principibus celebratum, in principio, hoc eſt
in ea epiſtola quam Neſtorio miſit, ſic ait: Sequentes itaq; omnium ſanctorum pa
trum confeſſiones, quas loquente in eis ſancto ſpiritu protulerunt, & intentioni
quæ eſt in eorum intellectibus, æquis veſtigijs inhærentes, itaq; iter ambulantes
regium, profitemur quòd ipſum vnigenitum Dei verbum natum ex ipſa patris
eſſentia, de Deo vero Deus verus, lumen de lumine, per quem omnia facta ſunt ſi-
ue in cœlis ſiue in terra, ſalutis noſtræ cauſa deſcendens, ad exinanitionem ſeſe di-
gnatus eſt inclinare: natus autem & homo factus, id eſt, carnem de virgine ſancta
ſuſcipiens, eā mq; propriam faciens, natiuitatem noſtram ex vulua ſuſtinuit, ho-
mo de muliere procedens, nec quod erat abijciens. Nam licet factus eſt in aſſum-
ptione carnis & ſanguinis, tamen etiam quod erat Deus natura ſcilicet & veritate
perſiſtens, nec carnem itaq; dicimus in naturam deitatis eſſe cōuerſam, nec in ſub-
ſtantiam carnis inſeparabilem Dei eſſentiam commutatam. Hæc Concilīū Ephe-
ſinum. Et eandem ſententiam profert Concilium Chalcedonenſe ſub Martiano
imperatore & Leone papa huius nominis primo: qui quidem Leo in epiſtola qua
dam ad Aſtorigenſem epiſcopum, quæ eſt ſeptuageſima prima, in qua priſcillia-
niſtarum errores damnat, ſic inquit: Quarto autem cap. continetur, quòd natalem D
Chriſti, quem ſecundum ſuſceptionem veri hominis catholica Eccleſia venera-
tur, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, non verè iſti honorent, ſed
honorare ſe ſimulent, ieiunantes eodem die, ſicut & die dominico, qui eſt reſur-
rectionis dies: quod vtiq; ideo faciunt, quia Chriſtum dominum in vera hominis
natura natum eſſe non credunt, ſed per quandam illuſionem oſtentata videri vo
lunt quæ vera non fuerint, ſequentes dogma Cerdonis atq; Marcionis, & cogna-
tis ſuis Manichæis per omnia concordantes: qui, ſicut in noſtro examine detecti
atq; conuicti ſunt, dominicum diem, quē nobis ſaluatoris noſtri reſurrectio con-
ſecrauit, exiguntin mœrore ieiunij: ſoli (vt proditum eſt) reuerentiæ hanc conti-
nentiam deuouentes, vt per omnia ſint à noſtrę fidei vnitate diſcordes: & dies qui
à nobis cum lætitia habetur, ab illis in afflictione ducatur. Vnde dignum eſt, vt
inimici crucis Chriſti & reſurrectionis, talem accipiant ſententiam, qualem elegē
re doctrinam. Hactenus Leo papa, vir quidem ſanctus iuxtà ac doctus. Concili-
um Iſpalenſe ſecundum, cap. 13. decretorum ſuorum ac geſtorum eandem defini-
tionem de hac re profert. Quorum duorum conciliorum verba nunc prætereo:
quoniam pro expugnatione quartæ hæreſis, quam de hac materia prodemus, ite-
rum à nobis erant repetenda. Quapropter qui huic negocio voluerit adaptare, le-
gat quartum huius tituli errorem, & eius expugnationem, quoniam valde vici-
nus eſt huic. Sed opus eſt vt aduerſariorum obiectionibus reſpondeamus. Valen
1. Cor. 15 tinus nanq; ideo ait Chriſtū de cœlo carnem traxiſſe, quia Paulus ait: Primus ho-
mo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Cui obiectioni reſponde-
mus, fatentes id quod Paulus ait: Chriſtum videlicet hominem cœleſtem eſſe &
fuiſſe, nec tamen ideo dicendum eſt carnem eius eſſe cœleſtem. Ad hoc enim vt
verè homo cœleſtis dicatur, ſufficit vt natura diuina, in qua ſubſiſtit, cœleſtis ſit,
ſicut ex oppoſito ad hoc vt filius Dei paſſus & mortuus dicatur, ſufficit vt natura

humana,

A humana, in qua etiam cum natura diuina ſubſiſtit, paſſa ſuerit & mortua. Propter vnionem ſiquidem illarum duarum naturarũ in vno ſuppoſito, quicquid de qualibet illarum ſeorſum prædicatur, illud idem dicitur de ſuppoſito, in quo ambæ ſubſiſtunt, quamuis nõ eodem prædicationis modo: qa ſi aliquid de natura dicitur in abſtracto, non oportet ſic dici de ſuppoſito, ſed in concreto: vt gratia exempli, Chriſtus non verè dicitur humanitas, ſed verè dicitur homo. Quapropter Chriſtus dicitur omnipotens, qa illud naturæ diuinæ competit: dicitur infinitus, eadem ratione: dicitur etiam infirmus, dicitur finitus, quia hæc naturæ humanæ ſunt propria. Hac ergo de cauſa Chriſtus dicitur homo cœleſtis, quia ſecundum naturam diuinam eſt cœleſtis: quomodo Adam dictus eſt terrenus, quamuis anima eius ex qua etiam ſicut ex corpore componitur, ſit cœleſtis. Itaq; Paulus Chriſto dedit nomen à principaliori natura, cùm vocauit eum cœleſtem: Adæ vero dedit nomen à minus principali, vocans eum terrenum. Manichæus autem ſic obijcit: Paulus de Chriſto loquens ait: In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Si Chriſtus in ſimilitudinem hominum factus eſt: ergo non eſt verus homo. Quæ argumentatio omnino eſt inanis, & ex falſa imaginatione procedens, ex hoc videlicet quòd credit vnum hominem non eſſe alteri ſimilẽ etiam ſecundum ſubſtantiam: quod maximè falſum eſt, & à modo loquendi ſacræ ſcripturæ valde alienum: quoniam etſi Ariſtoteles dicat ſimilitudinẽ fundari in qualitate, & non in ſubſtantia, tamen ſacra ſcriptura non eſt alligata regulis Ariſtotelicis, quæ ſæpenumero vocat ſimilia illa quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Sapiens nanq; ait: Omne animal diligit ſibi ſimile. Et iterum: Omnis caro ad ſimile ſibi coniungitur. Et expreſſius de homine dicit Deus: Faciamus adiutorium ſimile ſibi, de Galat. 4. Eccle. 13.

Eua loquens, quæ ſimilis eſt Adæ, eò quòd eiuſdẽ ſpeciei eſt cũ illo. Vterq; enim Gene. 2.

homo. Et in eodem libro parum infrà: Vixit autem Adam 130. annis, & genuit fi-

B lium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocauitq; nomen eius Seth. Cùm ergo Seth factus ſit ad ſimilitudinem Adæ, oporteret iuxta argumentationem Manichæorum, vt Seth homo nõ eſſet, quia ſimilis eſt homini. Illa ergo quæ eiuſdem ſpeciei ſunt, ſimilia eſſe dicuntur: qui modus loquendi etiam ab ipſa philoſophorum doctrina non eſt omnino alienus. Iuxta hunc ergo modum Chriſtus cùm ſit verus homo, dicitur in ſimilitudinem hominum factus, quia humanam ſuſcepit naturam, quæ eiuſdem eſt ſpeciei cum noſtra. Contra hunc errorem ſcripſit beatus Athanaſius vnum librum de incarnatione verbi, in quo duas Chriſti naturas oſtendit. Beatus Ambroſius ſcripſit alium librum de incarnationis dominicæ ſacramento, in quo ferme omnes quos hic enumerauimus errores cõmemorat, et expugnat. Beatus etiam Cyrillus Alexandrinus epiſcopus librum elegantem fecit, quem prætitulauit de recta fide ad Theodoſium principem, in quo varios hæreticorum errores de incarnatione Domini recenſet & conuincit. Ibidẽ 51

TErtia hæreſis de incarnationis dominicæ myſterio eſt, quæ duas ponens in Chriſto naturas, duas etiam dicit eſſe perſonas, vnam diuinitatis, aliam humanitatis: nec vnũ Chriſtũ in deitate & humanitate ſentit, ſed ſeparatim atq; ſeiũctim alterum docet eſſe filiũ Dei, alterũ filium hominis, quem dicit etiã appellari Chriſtũ: quapropter virginẽ Mariam non Dei, ſed hominis tantũ matrẽ appellat. Deniq; Chriſtũ eſſe tantũ hominẽ dicit, nõ autẽ Deum, ſed in quo Deus ſpeciali quadã prærogatiua habitaret: atq; ideo Chriſtũ dicit vocari Emmanuel, quod interpretatur nobiſcum Deus: non quia ſimul ſit Deus & homo, ſed quia in humanitate diuinitas habitaret: quapropter Chriſtum non Deum, ſed deiferum appellat. Huius hæreſis autorem omnes produnt fuiſſe Neſtorium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui (vt Gennadius ait, & ex lib. 12. hiſtoriæ tripartitæ cap. 4. conſtat) fuit tempore Theodoſij iunioris. Verùm beatus Ambroſius in li. de incarnationis dominicæ ſacramento cap. 6. huius erroris mentionem facit tacito illius er- Neſtorius

roris autore. At beatus Ambrosius non paruo tẽpore Nestorium præcessit, quoniam beatus Ambrosius tempore Theodosij maioris archiepiscopus fuit Mediolanensis: nam Theodosium propter crudelitatem Thessalonicæ ab eo factam excommunicauit, & illi ingressum Ecclesiæ prohibuit. Hic autem Theodosius, pater fuit Arcadij imperatoris. Arcadius vero parter Theodosij iunioris fuit, sub quo fuit Nestorius: quapropter miror quòd omnes hunc errorem tribuant Nestorio tanq; primo illius autori. Fieri tamen potuit, vt quamuis alius ante eum hoc asseuerauerit, non tamen ita publicè vt Nestorius, quapropter latius sub Nestorio hæc hæresis fuerit diffusa, & ab illo nomen hac ratione suscipiens, Nestoriana hæresis fuerit appellata. Post Nestorium iam defunctum, atq; in concilio Ephesino condemnatum, suscitauit eundem errorem Petrus Gnaphæus Antiochenus episcopus, qui duas personas in Christo ponens, ausus est in angelico hymno, qui trisagion à Græcis vocatur, quartam superaddere vocem dicens, Sanctus deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis, sanctus qui crucifixus est. Vt sanctum fortem, quo nomine filius Dei designatur, alium faceret ab eo qui crucifixus est. Hic autem Petrus Gnaphæus condemnatus est in quinta Synodo Constantinopolitana. Hæc hæresis satis iam confutata relinquitur ex confutatione primæ hæresis quam de hac re narrauimus & reiecimus: quoniam vt satis patet, Nestorij hæresis coincidit cum errore Pauli Samosateni & Photini & aliorum impiè sentientium Christum fuisse purum hominem, & virginem eius matrem fuisse matrem puri hominis. Quapropter cum illic ex apertis scripturæ testimonijs ostenderimus Christum verum fuisse Deum, & in secundæ hæresis expugnatione docuerimus Christum esse verum hominem: satis inde (vt existimo) reijcitur Nestorius. Verùm quoniam duas nobis contendit facere personas, vnam quæ sit Deus, aliã quæ sit homo: & quæ propria sunt Deo, vni personę attribuit in sola natura diuina existenti: & quæ propria sunt hominis, personæ in sola humana natura existenti accommodat: ideo hoc nobis probandum restat, eundem esse Christum qui sit Deus, & qui sit homo: ita vt vnus & idem sit Deus & homo. Primò ergo, virgini Mariæ petenti ab angelo modum iuxta quẽ conceptura esset filium, angelus respondit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Quibus verbis apertissimè eiusdem Christi humanam diuinamq; naturam expressit. Cùm enim dixit, ex te nascetur, proprietam humanæ naturæ de matre sumendam declarauit. Cùm autem dixit sanctum, ostendit quòd sine contagione carnalis concupiscentiæ gignetur. Dicens vero, vocabitur filius Dei, clarissimè ostendit naturæ diuinæ proprietatem. Quæ omnia cùm angelus dixerit virgini glorioſæ de filio quem ipsa conceptura & paritura erat, constat filium virginis eundem esse qui & filius Dei: constat etiam illam matrem Dei merito dici debere. Nam si filius virginis Mariæ, filius Dei est, & Deus, fieri vllo pacto nequit vt virgo mater Dei non sit. Præterea cùm virgo gloriosa iam pregnans Elizabeth cognatam suam visitaret, eadẽ Elizabeth spiritu sancto repleta exclamat dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Vides hic qualiter Elizabeth vocat virginem glorioſam matrem Dei? Nam quis alius dominus præter Deum? ille enim solus dns, ille solus altissimus. Magis ergo oportet credere Elizabeth spiritu sancto repletæ, quæ virginem matrẽ Dei nominat, quã Nestorio, qui spiritu diabolico agitatus negat eam matrem Dei. Rursum, ipsemet Christus ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlis. Quibus verbis vtramq; naturã in vna persona expressit, quoniã cũ se filium hominis dicat, de cœlo tamẽ se descendisse asserit: quia iuxta naturã diuinã à patre qui est in cœlis originem trahens, ad nostræ humanitatis susceptionem se inclinauit. Deinde Paulus plurimis in locis hoc clarissimè docet. In epistola siquidem ad Romanos ait: Paulus seruus Iesu Christi,

Petrus Gnaphæus.

Lucæ. 1.

Ibidem.

Ioan. 3.

Rom. 1.

A Christi, vocatus apostolus, segregatus in Euangelium Dei quod antè promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Ex quibus verbis duo colliguntur notatu digna, nostro proposito deseruientia. Primò, Paulus dixit Euangelium Dei. Et cum alibi dicat: Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum. Et alibi: Non enim me iudicaui aliquid scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, conuincitur inde, Christum esse Deum. Paulus prædicat Euangelium Dei, & non prædicat nisi Iesum Christum crucifixum, Iesus Christus ergo Deus. Quòd si adhuc cõtentiose veritati resistens, dicat alium esse qui sit Deus, & alium qui sit crucifixus: videat secundũ q̃d Paulus dicit de filio Dei. Qui factus est (inq̃t) ei ex semine Dauid secundum carnem. Nam illud pronomen relatiuum qui, facit vt quæ sequuntur, eidem accommodentur personę quam significat nomen illud cuius fecit relationem. Si enim diceres: Aristoteles docuit mundum caruisse initio, qui dixit etiam eum carituru fine: quis adeo demens est, vt per hæc verba duos Aristoteles intelligat, vnum qui docuerit mundum sine initio, alium qui dixerit mundum sine fine: Eundem enim Aristotelem fuisse qui illa docuerit, illis verbis designatur. Relatiuum nanq; est quasi quædam eiusdem nominis repetitio. Cùm ergo Paulus dixit de filio Dei: Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, non potest alicui alteri adaptari, quàm eidem filio Dei. Est enim ac si dixisse: Et ille idem filius Dei factus est ex semine Dauid secundum carnem. Vna est ergo eadem persona quæ filius Dei est iuxta naturam diuinam, & facta est ex semine Dauid secundum carnem. Eadem consequentia conuincit id quod in epistola ad Philippenses ait: Hoc sentite in vobis quod in Christo Iesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo. Certum est illud pronomen qui, vnam Christi personam referre, non duas. Nam si duas referret, numeri esset
B pluralis, & verbum illi responderet pluralis numeri: cùm autem verbo singularis numeri iungatur, constat vnam illud tantum personam referre, nõ duas. Si vnam refert: quæro vtrum diuinam, aut humanam? Si humanam, tunc sequitur vt humanitas Christi æqualis sit diuinitati: quia Paulus ait: Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo. Quòd si personam illãm quæ in sola natura diuina existit, dicas pronomen referre, tunc qualiter cõueniunt quę Paulus vno orationis contextu subiungit dicens: Sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis? Tunc enim oporteret vt natura diuina crucis mortem sustinuerit, quod aperta est blasphemia. Vt autem hæc omnia incommoda euitemus, necessarium est iuxta veram fidem fateri duas esse naturas in Christo in vnitate personæ, quæ persona iuxta naturam diuinam æqualis est patri, secundum quam ait: Ego & pater vnum sumus. Secundum humanam naturam minor est patre, secũdum quam ait: Pater maior me est. Secundum diuinam est immortalis, secundum quam ait: Ego sum resurrectio & vita. Secundum humanam fit obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis: secundum quam ait: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et in epistola ad Galatas ait: At cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere. Ecce hic apertissimè Paulus dicit filium Dei factum ex muliere. Idem ergo filius Dei est, & filius mulieris, quoniam ex ea factus esse dicitur. Et in priore epist. ad Corint. hoc expressius docet, dicens: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nihil apertius contra Nestorium dici potuit: cùm dicat dominum gloriæ, hoc est Deum fuisse crucifixum. Vnus ergo idem est qui crucifixus est, & mortuus est, & qui Deus & dominus gloriæ est. Multa alia scripturæ testimonia possem adferre, quæ breuitati studens omitto. Sed vno tantum argumento iam aduersus Nestorium agam. Et per contor ab

1. Cor. 4. 1. Cor. 2.

Philip. 2.

Ioan. 10. Ioan. 14.

Ioan. 11.

Matt. 26.

Galat. 4.

1. Cor.

eò, an credat filium Dei incarnatum fuisse, an prorsus neget? Si neget filium Dei C
incarnatum, contradicit Ioanni dicenti: Verbum caro factum est. & contradicit
Ioan.1. fidei Nicæni concilij dicentis de filio Dei: Qui propter nos & propter nostram sa-
lutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est. Si vero (vt decet)
concedit filium Dei incarnatum, ipso incarnationis nomine duas innuit apertè na
turas, vnam quæ incarnata est, & aliam qua incarnatus est. Non enim seipsa natu-
ra deitatis incarnata est, sed natura carnis incarnatam esse oportet. Vt ergo filius
Dei incarnatus dicatur, oportet vt filius Dei carnē in se habeat. Quòd si alia esset
persona carnis, alia deitatis, nullo pacto posset dici incarnatus. Nunquam enim ali-
quid dicitur tale per qualitatē existentem in alia persona. Quis adeo esset demens,
vt diceret Petrum esse album propter albedinem inhærentem Ioanni? Sic etiam
fieri non potest, vt filius Dei dicatur incarnatus propter carnem existentem in alia
persona, sed propter carnem quam habet in vnitate sui suppositi sibi vnitam. Nun-
quam etiam diuersarum naturarū nomina dicuntur de se inuicem nec in cōcreto,
nec in abstracto, nisi illæ duæ naturæ insint eidem personæ: vt gratia exempli, nisi
albedo & frigiditas insint eidem supposito, nunquam album dicetur frigidum.
Quamuis enim albedo inhæreat lacti, & frigiditas ferro, nunquam album dice-
tur frigidum. Si tamen albedo & frigiditas reperiantur in niue, tunc meritò dici-
mus album esse frigidum. Sed homo dicitur Deus, & ea quæ sunt propria homi-
nis, dicuntur de filio Dei: & ea quæ sunt propria Dei, dicuntur de filio hominis. Et
Ioan.1. go filius hominis, & filius Dei, vna est persona. De illo enim dicitur: In principio
erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: per quod natura
ostēditur diuina. De eodem etiam dicitur: Et verbum caro factum est: vt per hoc
natura demonstraretur humana. De illo dicitur: Omnia per ipsum facta sunt, &
sine ipso factum est nihil: quod proprium est Dei. De eodem dicitur quòd factus
sit ex muliere, quod proprium est hominis. Magi eum adorant, quod soli Deo de D
betur: sed in præsepio reclinatum inueniunt, & matris vbera fugentem, quod ad
hominem pertinet. Infantia paruuli ostenditur humilitate cunarum, maiestas di-
uinitatis declaratur vocibus angelorum. Quem sicut hominem diabolica tentat
astutia, eidem tanquam Deo angeli ministrant. Qui lassatus ex itinere velut ho-
Ioan.4. mo sedit supra puteum, idem clamat & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis
& onerati estis, & ego reficiam vos. Qui sitiens velut homo, petit à Samaritana po
tum, idem velut Deus dicit: Si scires donum Dei, & quis est qui petit à te bibere,
tu forsitan petisses ab eo, & daret tibi aquam viuam, de qua qui biberit, non si-
tiet iterum. Qui esurit velut homo, idem velut Deus de quinque panibus & duo-
Ioan.6. Ioan.11. bus piscibus satiauit quinque milia hominum. Qui miserationis affectu velut
homo deflet amicum mortuum, idem sublato lapide quadriduanæ sepulturæ ve-
Luc.23. lut Deus excitat rediuiuum. Is qui velut homo cruci affixus erat, idem velut De-
us latroni paradisum promittit, lucem in tenebras conuertit, & omnia elemen-
ta tremere facit. Licet tamen vnus & idem sit in duabus naturis, aliud est quod
illi debetur iuxta maiestatem diuinitatis, aliud quod dispensatiuè habuit iuxta
humilitatem humanitatis. In vno coruscat miraculis, iuxta aliud succumbit in-
iurijs. Et sicut secundum diuinitatem ab æqualitate paternæ gloriæ non recessit,
ita iuxta humanitatem naturam nostri plasmatis non reliquit. Et licet aliquando
nominetur vnius tantum naturæ nomine, non propterea intelligendum est alte-
ram ab illo excludi: vt gratia exempli, si dicatur, filius hominis tradetur gentibus
ad illudendum, flagellandum, & conspuendum: quia ibi solum naminatur fi-
lius hominis, non propterea credendum est filium Dei non fuisse traditum, sed
personam in sola humana natura existentem. Hoc enim esset absurdum. Nam &
filius Dei patitur, & filius hominis patitur: quia idem est filius Dei, & hominis.
Cùm autē dicitur filius Dei, aut filius hominis, etsi ibi in qualibet voce vna tan-
tum ex-

A Cùm exprimatur natura, duæ tamen dantur intelligi duplici ratione. Vna, quia vox illa, filius hominis, aut illa, filius Dei, non eſt nomen naturæ, ſed nomen ſuppoſiti: in quo quum ſint duæ naturæ, ambæ dantur intelligi, quia per nomen ſuppoſiti datur intelligi totum ſuppoſitũ prout eſt. At cùm ſit in duabus, etſi non explicetur niſi vna, non tamen per hoc ſeparatur ab altera. Altera ratio eſt, quia ſæpe nomine partis datur intelligi totum, & nomine vnius naturæ datur intelligi totũ ſuppoſitum in duabus naturis ſubſiſtens: vt gratia exempli, homo res quædã eſt, ex duabus naturis admodum diuerſis compoſita, corpore videlicet & anima, & tamen nomine vnius illarum ſæpe totus homo denotatur: quem modum loquendi non abhorrent ſacræ literæ. In Geneſi etenim quum numerantur omnes, qui cum Iacob ingreſſi ſunt in Aegyptum, ſic legimus: Cunctæ animæ, quæ ingreſſę ſunt cum Iacob in Aegyptum, & egreſſæ ſunt de femore eius, abſq; vxoribus filiorum eius, ſexaginta & ſex. Et poſt pauca iterum: Omnes animæ domus Iacob, quæ ingreſſę ſunt in Aegyptum, fuere ſeptuaginta. Ecce hic vides nomine animę totum hominem deſignari. Vide etiam eum nomine carnis ſignificatũ. Non permanebit, inquit Deus, ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. At caro nomen eſt proprium alterius tantum naturæ duarũ, ex quibus homo componit. Quòd ſi hoc bene conſideraſſet Neſtorius, nunquam in tam impiam lapſus fuiſſet hæreſim, duas perſonas diſtinguens propter duas quas cognoſcebat naturas: nam ex rebus creatis poſſet quodammodo in tam admirabilis ſacramenti cognitionẽ peruenire. Nam homo etſi duas naturas habeat valde diuerſas, vna tamen eſt perſona, diuerſas denominationes ſuſcipiens propter diuerſitatem naturarum, quoniam mortalis dicitur, & hoc propter ſolum corpus quod moritur, quamuis anima immortalis ſit. Dicitur etiam intelligens ratione animæ, quę ſola in homine intelligit. Dicamus cum catholica Eccleſia ſentientes, Chriſtum Dei filium duas ha
B bere naturas, diuinam videlicet & humanam, inconfuſas in vnitate ſuppoſiti, ſine vlla earũ mixtione vnitas, ita vt vnus & idem ſit Dei filius, & hominis filius. Qui verò aliter ſentit, vt duos faciat filios, vnum hominis, alterũ Dei, eſt Antichriſtus, vt Ioannes Euangeliſta ait: Omnis (inquit) ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus: quanq̃ in codicibus Græcis non ſic habeatur, ſed ſic: Omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Verùm hæc lectionis varietas vt alia ſit apud Latinos, q̃ apud codices Græcos nunc reperiatur, inde euenit, q̃ (vt ait hiſtoria tripartita lib. 12. cap. 4.) hæretici hunc ſenſum ex veteribus exemplaribus abſtulerunt, qui volebant ſeparare ab hominis diſpenſatione diuinitatem, itaq; raſerunt id quod illis apertiſſimè obuiabat, ſicut aliàs ſępiſſimè eos feciſſe conſtat. Sed Eraſmus Roteroda. vir certè ad nauſeam doctus, & de bonis literis bene meritus, in ſuis Annotationibus ſuper nouum teſtamentum æditis, ſuſpicatur hanc particulam, quæ nũc in Latinis codicibus habetur, aduerſus hæreticos eſſe additam, quorum alij Chriſto ſic tribuebant humanam naturam, vt adimerent diuinam: alij ſic tribuebant diuinam, vt adimerent humanã. Hanc autem ſuam ſuſpicionem cùm aliquo modo confirmauerit Eraſmus, non tamen ſic eam mordicus tenet, quin liberum dimittat cuilibet ſuum iudicium, vt ſentiat prout velit. Quapropter iuxta libertatem ab eo donatam loquẽs, dico magis conſonum eſſe, particulam illam non eſſe additam. Primò, quia etſi Eccleſia hanc habeat conſuetudinem, vt propter nouas hæreſes inſurgentes, nouas effingat voces, nunq̃ tamen reperietur, vt in ſacris literis aliquid addiderit minueritve. Sed fortè dicet, hoc non ab Eccleſia additum, ſed ab aliquibus doctis viris, quòd poſtea ſucceſſu temporum ſic ab omnibus ſuſceptum eſt. Eſto. Verùm hoc negari non poteſt, autores illos, à quorum fragmentis in vnum conſarcinatis, Hiſtoria illa tripartita nomen accepit, Græcos fuiſſe, & Græcè ſcripſiſſe, qui è Græco in Latinum per Epiphanium Scholaſticum, hortatu Caſſiodori, verſi ſunt.

Gen. 46.

Gen. 6

1. Ioan. 4

Eraſmus

At autor ille, vndè hoc ſumptum eſt, dicit in antiquis exemplaribus ſic haberi: C
Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt. Non ergo apud ſolos Latinos ſic habetur, ſed apud Græcos ſic tunc habebatur. Fieri ergo potuit, vt antiqua exemplaria perderentur, & ſuperſint illa ſola, quæ ab hæreticis deprauata ſunt, & quæ ab illis exemplaribus fuere tranſcripta. Præterea idem autor hiſtoriæ dicit, veteres interpretes hoc ipſum deſignaſſe, quòd aliqui adulterarint hãc epiſtolam, ſoluere hominem à Deo volentes. Autorem verò illum, vndè hoc ſumptum eſt, conſtat eſſe Socratem: quoniam à principio vndecimi libri vſque ad finem duodecimi, in quo iſta narrantur, nullus alius intitulatur quàm Socrates, qui, vt conſtat ex vltimis verbis hiſtoriæ, tempore Theodoſij iunioris fuit, quo tempore etiam fuit Neſtorius. Rurſus, beatus Leo papa huius nominis primus, in epiſtola ad Flauianum Conſtantinopolitanum epiſcopum, contra Eutychetem hæreticum agens, verba illa adducit: Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt. Leo autem hic valde vicinus fuit Neſtorio, imò (vt conijcere poſſum) coæuus, quamuis fortè non fuerit Papa tempore Neſtorij: qm̃ Neſtorius tempore papæ Cæleſtini fuit, ſub quo celebratum eſt concilium Epheſinum, in quo damnatus eſt Neſtorius. Cæleſtinus autem (vt Platina teſtatur) præfuit Eccleſiæ annis octo, menſibus decem. Poſt Cæleſtinum præfuit eidem vniuerſali Eccleſiæ Sixtus tertius, annis octo. Poſt iſtum ſucceſſit Leo, de quo nunc agimus, qui particulam illam, prout nos nunc habemus, citat. Quòd ſi illa fuiſſet tunc addita, non fuiſſet adeò demens, vt contra hæreticum agens, teſtimonio ſuppoſititio aut addito vteretur. Quapropter mihi magis placet, vt dicamus illam eſſe veram literam, quam nunc codices Latini retinent, & Græcos codices fuiſſe (prout hiſtoria tripartita refert) ab hæreticis deprauatos. Et ita hoc teſtimonio Ioannis adiuti, dicimus Neſtorium de ſpiritu Antichriſti fuiſſe, quoniam omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Quis autem eſt, qui verius ſoluit Ieſum, quàm Neſto- D
rius, qui diuinam à Chriſto ſeparat naturam, duas ponens perſonas, vnam deitatis, aliam carnis: diſſoluens illum admirabilem nexum vtriuſque naturæ in vnitate ſuppoſiti. Contra hanc hæreſim eſt concilij Epheſini definitio, in quo poſt multa quæ illic contra Neſtorium ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs definiuntur, ſic decernitur: Igitur quia Deum carne vnitum iuxta ſubſiſtentiam, ſancta virgo corporaliter peperit, idcirco eam Dei genitricem eſſe profitemur: non quòd verbi natura exiſtendi principium de carne ſortita ſit, (erat enim in principio verbum, & Deus erat verbum, & verbum erat apud Deum, & ipſe conditori ſeculorum patri coæternus, & vniuerſitatis conditor) ſed quòd, vt ſuperius diximus, iuxta ſubſiſtentiam ſibimet vniens humanam naturam, natiuitatem ſuſtineret ex ipſa vulua corporea. Hæc concilium Epheſinum. Contra hanc hæreſim ſcripſit beatus Cyrillus in libro de recta fide ad Theodoſium: in quo libro contra plures hæreticos diſputat, præcipuè tamen contra hanc Neſtorij hæreſim. Gelaſius papa ſcripſit etiam aduerſus Neſtorium & Eutychetem librum de duabus naturis in vna perſona. Ioannes papa alium paruum libellum de eadem re ædidit. Gennadius etiam ſcripſit aduerſus Neſtorium, ſed huius opus non vidi. Ioannes Caſſianus etiam ſcripſit opuſculum de incarnatione verbi contra Neſtorium, q̃d nunc recens eſt in Germania excuſum.

QVarta hæreſis eſt huic præcedenti omnino oppoſita, & quodammodo declinat ad ſecundam hæreſim. Hæc aũt quarta hæreſis dicit vnam eſſe perſonam Chriſti, & in hoc bene contra Neſtoriũ: ſed ſicut Neſtorius propter duas quas videbat in Chriſto naturas, duas etiã dixit perſonas, ita etiã hæc hæreſis propter vnam quã fide tenebat eſſe Chriſti perſonã, cogitur ex ignorantia vnam tantùm in Chriſto ponere naturã, videlicet diuinam. Quia tamen videbat aperta ſacræ ſcripturæ teſtimonia probantia Chriſtũ verã carnem habere, ſecundũ quam

natus

A natus sit de virgine, & pro nobis passus & mortuus, dicit & fatetur filium Dei esse incarnatum, sed in ipso incarnationis momento carnem fuisse conuersam in diuinitatem. Huius erroris autor extitit quidam Eutyches, abbas cuiusdem monasterij in Constantinopoli tempore Leonis papæ, huius nominis primi, & Martiani Imperatoris. Hic Eutyches dixit Christum vnam tantum habuisse naturam, videlicet diuinam, sicut vna erat persona: quia etsi fateretur verbi incarnationem, post illam tamen vnionem dicebat carnem fuisse conuersam in deitatem, & ita secundum eum facta est vna carnis deitatisq; substantia: quapropter coactus fuit concedere Christum fuisse passum secundum naturam diuinam: quia per incarnationem carnis substantia, vt dicebat, fuerat in substantiam diuinitatis conuersa. Hanc hæresim quum Flauianus Constantinopolitanus episcopus damnasset, cum Eutychete illius autore, ortum est hac de causa aliquod dissidium inter Christianos orientales, quibusdam defendentibus Eutychetem, alijs eum damnantibus. Quapropter annuēte Imperatore Theodosio iuniore, synodus Ephesina indicitur, in qua præsidente Dioscoro Alexandrinę vrbis episcopo, eodem Eutyche tis errore (vt postea patuit) infecto, Eutyches restituitur, & Flauianus damnatur. Et hæc vocatur secunda Ephesina synodus, quæ à catholicis omnibus velut execranda & maledicta reijcitur: quoniam nec summi Pontificis autoritate celebrata, nec ad eam ex Ecclesia catholica factus est generalis conuentus: sed solis hæreticis conuenientibus definitum est tale venenosum dogma. Post hūc Eutychetem, & Dioscorum illius fautorem, paruo tempore elapso, surrexerunt alij hæretici, dicti Acephali, sic nominati, quoniam simul insurgentes, nullus repertus est, qui illorum esset princeps atq; magister. Hi duas in Christo negabant naturas, sed vnam tantum affirmantes, videlicet diuinam, eandem dicebant fuisse crucifixam. Et

Eutych.

Dioscorus.

Acephali.

B quoniam in Chalcedonēsi concilio huius oppositum fuerat definitum contra Eutychetem & Dioscorum, hi noluntacquiescere definitionibus eiusdem Chalcedonensis concilij. Hæc hæresis, si bene quisq; considerauerit, ab expugnatione trium præcedentium hæresum manet expugnata. Probato siquidem, vt iam probauimus, in Christo duas esse naturas, diuinam videlicet & humanam in vnitate personæ: conclusum tunc est contra istos, qui vnam tantùm naturam astruunt. Sed quoniam modum & rationem vnius tantùm naturæ asserūt, dicentes substantiam carnis fuisse conuersam in diuinitatem, & diuinitatem dicūt passam in cruce esse: hæc duo sunt à nobis pro viribus Deo duce explodēda, vt tam nefanda blasphemia nō audiatur. Si Christus vnam tantum habet naturā, aut illa natura est omnino simplex sine vlla compositione, aut est natura composita. Si natura illa vnica, quam dicunt esse in Christo, est simplex sine vlla compositione, & illa natura est diuina, erit ergo Christus tantum Deus, & non homo. Non enim fieri potest vt homo dicatur, qui naturam non habet humanam: sicut album nō potest dici, quod non habet albedinem. Hoc autem in expugnatione secundæ hæresis reiecimus, vbi probauimus Christum verum fuisse hominem. Et reuera hæc Eutychetis hęresis valde conformis est hæresi Valentini, aut Apellis, aut Manichęi, quoniam is Eutyches (vt Flauianus Constantinopolitanus episcopus ait in epistola, quam Leoni papæ huius nominis primo misit, prodens Eutychetis errores) dixit carnē domini non esse nobis consubstantialem tanq; ex nobis susceptam, & coadunatam Dei verbo, sed dicebat virginem, quæ eum genuit, secūdum carnem consubstantialem nobis esse, ipsum autem dominum nō suscepisse carnē ex ea consubstātialem nobis. Quæ omnia iam impia & absurda esse superius conuicimus. Si aūt illa natura, quā in Christo ponūt, non sit simplex, sed composita, vt puta tertia quædā ex duabus coalita, tunc sequeretur patrem & spiritū sanctum esse incarnatos, & virginem Christi matrem esse Deum & hominē simul: quę omnia sunt hęretica. Quòd tamē oporteat eos ista concedere, sic conuincimus, qm̄ Christus Dei filius

(vt catholi-

(vt catholica confitetur Ecclesia iuxta definitionem Nicæni concilij) consubstan- C
tialis est patri, id est, eiusdem cum illo substantiæ & naturæ. Si ergo filius Dei (vt
isti hæretici dicunt) per vnicam, quam solum habet naturam, incarnatus dicitur,
& homo appellatur: ergo pater, qui eandem habet naturam quam filius, incarna-
tus etiam dicetur, & homo vocabitur. Et eodem modo potest argui de spiritu san
cto, quia spiritus sanctus (vt in concilio Constantinopolitano primo Ecclesia defi
niuit) eiusdem est cum patre & filio substantiæ: quapropter eadem ratione dice-
tur spiritum sanctum fuisse incarnatum, & esse hominem. Quæ omnia esse erro-
nea, nullus est fidelis qui nõ videat. Et quoniam (vt suspicari possum ex dictis Ge
lasij papę contra Eutychetẽ scribentis) hoc modo posuit Eutyches vnã in Christo
naturã quasi compositam, & velut tertiam ex duabus resultantẽ, quoniam Euty-
ches dicebat ante incarnationẽ duas fuisse naturas, sed post incarnationẽ vnã tan-
tum mansisse naturam, quia tunc quædã veluti confusio aut compositio facta est
naturarum: & adfert Gelasius papa exemplum eorum, quo suum errorem confir-
mare nituntur. Quemadmodum (inquiunt) homo vna est natura ex duabus alijs
composita, qua compositione & vnione facta, tertia resultat, quę nulla illarum est:
sic dicunt esse in incarnatione verbi, vt ante incarnationem duæ fuerint naturæ,
post incarnationem vna tantum manserit, duabus illis in vnam (vt aiunt) coeunti
bus. Ideo aduersus hanc compositionẽ secundò arguamus. Sic exponentes, nunq̃
Christum faciunt duas naturas habentẽ. Non em̃ eas habuit ante vnionẽ, qa tunc
secundũ oẽs vnius tm̃ erat naturę, puta diuinæ. Neq; post incarnationẽ, qa tũc se-
cundũ ipsos vnius est tm̃ naturæ cõpositę. Præterea, qd est q̃d ait ante incarnatio
nem fuisse duas, post incarnationẽ verò vnã: Quo em̃ ante incarnationẽ poterãt
esse duæ naturæ, cum tũc verbũ nõ esset incarnatũ? Aut em̃ dicis humanã naturã
quam Deus sibi vniuit, ante vnionem per se substitisse, & tunc dices filium Dei si- D
bi vniuisse personam humanam, & non naturam: & tunc duas facies cum Nesto-
rio personas: & sic à Nestorio fugiẽs, ad eundem confugies. Aut fortè dicis, q̃ etsi
non tota humana natura præcesserit ante incarnationem, tamen anima eius antea
in cœlo fuerat, aut in terris conuersata, & tunc in incarnatione fuerit carni à Deo
assumptæ infusa. Quòd si hoc fateris, incidis in Origenis errorem de animabus
primò creatis in cœlo, & post ea corpori infusis. Quem errorem iam suprà, Deo
duce euicimus. Alio autem modo non possum suspicari, quo pacto dicas ante in-
carnationem fuisse duas. Rursum, si ante incarnationem erant duæ, & pòst non
manet nisi vna, ergo per incarnationem aut fit alterius illarum deperditio, aut fit
vtriusq; mixtio & confusio: sicut cum vino miscetur aqua, ante mixtionem erant
duæ naturæ, post mixtionem est vna tantum natura. Si per incarnationem fit car
nis deperditio, iam non incarnatio, sed potius (vt ita dicam) decarnatio dicenda
esset. Si est vtriusque naturæ mixtio aut cõpositio, ita vt tertia resultet ex illa com
positione natura, tunc oportet vt neutrius naturę illarum ex quibus componitur,
denominationem suscipiat. Homo enim (vt illorum exẽplo vtar) qui tertia quæ-
dam est natura, ex duabus valde differentibus naturis constans, corpore videlicet
& anima, neq; animę, neq; corporis denominationem suscipit, quoniam nec ani-
ma nec corpus dicitur, sed solum dicitur homo. Ita ergo oporteret q̃ Christus nec
Deus diceretur, neq; homo, postquam naturã quandam habet ex illis duabus cõ-
positam. Quòd si fortè exemplum per me adductũ magis placet de vino mixto
aquæ, quod post mixtionẽ retinet nomen vini, aqua conuersa in vinũ: & ita fortè
dicas, carne cõuersa in deitatem per incarnationẽ mansisse in Christo nomẽ Dei:
tunc considera ibi etiam non manere nomen aquæ, sed solũ vini, eò q̃ per mixtio-
nem aqua fuit versa in vinum: & ita post incarnationem oporteret te concedere,
Christum non esse hominẽ, eò q̃ humanitas fuerit in diuinitatẽ conuersa. Deinde
si vna tantũ est in Christo natura, qũo secundũ illã poterit tam oppositas suscipere

denomina-

A denominationes? Impossibile enim est, vt vna eademq; natura substantiales susci
piat differentias contrarias, quia opposita non possunt dici de eodem secundum
idem. Quòd si opposita de eodem dicantur, oportet vt diuersa in se contineat, se-
cundum quæ diuersas suscipit dictiones: vt homo quia corpus habet & animam,
potest dici corporeus secundum corpus, incorporeus secundum animam: morta-
lis secundum corpus, immortalis secundum animam. At quum Christus dicatur
mortalis & immortalis, passibilis & impassibilis, finitus & infinitus, oportet vt di-
uersas habeat naturas, iuxta quarum diuersitatem diuersas istas suscipiat denomi
nationes. Non est ergo in Christo vna natura composita, sed duæ simplices, quarũ
quælibet suis est determinata proprietatibus. Error autem iste Eutychianorũ (vt
Damascenus tertio libro de fide orthodoxa ait) & similiter Nestorianorũ, vt mi-
hi videtur, inde ortus est, quòd nescierunt distinguere inter naturam & personã.
Et ideo Nestorius duas cognoscẽs naturas, duas credebat esse personas. Eutyches
autem ex opposito, quoniam vnam fatebatur & fide credebat esse Christi perso-
nam, inde credebat oportere vnam etiam tantùm esse naturam. Vterq; tamẽ eorũ
facilè, si malitia eos nõ excæcasset, potuisset cognoscere & videre in vno hominis
supposito duas esse naturas, in quo nec pluralitas naturarum concludit pluralita-
tem personarum: nec vnitas personæ arguit vnitatem naturæ. Hoc ergo hominis
exemplum, quantũ ad hoc solum spectat, cõmodissimũ est, q̃uis in alijs maxima
sit dissimilitudo: quoniam in homine est naturarum pluralitas in vnitate personæ
per naturalem compositionem vnius ex pluribus: in Christo autem est pluralitas
naturarum simplicium sine vlla earum compositione aut mixtione. Et ita in ho-
mine tres sunt naturæ, duæ duarum partium, videlicet corporis & animæ, & ter-
tia ex illis resultans, scilicet ipse homo, qui nulla illarum est. In Christo verò duæ
sunt tantùm naturæ, diuina & humana, ex q̃bus nulla alia tertia constituitur. Sed
B iam opus est, vt alium Eutychetis & Acephalorum communem errorem & impiã
blasphemiam reijciamus, qua dicũt diuinitatem in cruce passam fuisse. Quis hoc
ferat? Cuius aures non horrent audire, diuinitatem aut dolere, aut pati potuisse?
Deus siquidem cùm summè perfectus sit, & quoddam infinitæ perfectionis pe-
lagus, talibus miserijs subijci nequit. Ego Deus (dicit ipsemet) & non mutor. Si Mala. 3.
non mutatur, fieri necesse est, vt aut semper doleat & semper patiatur, quod sum-
ma esset miseria: aut nunquã doleat, imò nec dolere possit, nec pati. Nam si semel
gaudens, & carens omni passione, postea dolet & patitur: necessarium est, vt tunc
mutetur. Præterea Petrus apostolus ait: Christo igitur passo pro nobis in carne, &
vos eadem cogitatione armamini. Carne passum dixit, non deitate. Et Paulus apo 1. Pet. 4.
stolus ait: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus: Qui non 2. Co. 13.
infirmatur, sed potẽs est in nobis. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit
ex virtute Dei. Passus est ergo Christus, & mortuus, sed ex nostræ humanitatis
infirmitate. Viuit autem impassibilis & immortalis, sed ex suæ diuinitatis virtu-
te, quæ tanta est, vt in se nec mortem subire, nec passionem aliquam sustinere pos-
sit. Ipse etiam Christus Iesus se in carne fuisse passum testatur. Nam Iudæis dicen-
tibus & petentibus ab eo: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respon-
dit Iesus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Ille Ioan. 3
autem dicebat de templo corporis sui, quod solutum fuit in morte, excitatum in
resurrectione. Propter quod Euangelista quasi hoc declarans, subiunxit: Quum
ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat: & cre-
diderunt scripturæ & sermoni quem dixit Iesus. Vides hic passionem ad corpus
relatam, non autem ad deitatem, quoniam illa pati non poterat. Prophetiæ etiam
quæ de Christi passione præcesserant, de passione in carne loquunt. Vndè in Psal.
sub persona Christi dicit: Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt Psal. 21
omnia ossa mea. Et Esaias ostẽdẽs voluntariã fuisse Christi passionẽ, sub persona

eiusdem

Esaię 50 eiusdem Christi ait: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Et vt alia multa præteream, quid aliud significant illæ angelorum voces ad Christum, quibus eum interrogabant, dicentes: Quare rubrum est vestimentum tuum? Nomine vestimenti carnem designantes, qua vestita fuit diuinitas in incarnatione. Hæc autem caro cùm fuisset suo sanguine intincta, quęrebāt: Quare rubrum est vestimentum tuum? Et iterum: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Aduersus tam apertam blasphemiam piget plura adferre testimonia. Eius certè narratio pro expugnatione sufficisset, nisi aduersus homines duræ ceruicis & indomabilis cordis ageremus, cuiusmodi sunt omnes hæretici. Contra hanc hæresim sunt plurimorum conciliorum definitiones. Concilii nāq; Chalcedonense sic ait: Consentientes sanctis patribus, vnum eundęq; filium confiteri dominum nostrum Iesum Christum consona voce docemus, pariter perfectum eundem in deitate Deum, & hominem eundem ex anima rationali & corpore, secundum diuinitatem vnius cum patre naturæ, secundum humanitatem eundem vnius naturę nobiscum, per omnia similem nobis absq; peccato, ante secula quidem ex patre natum secūdum diuinitatem, in nouissimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem hominem factum: hunc vnum eundemq; Christum filium Dei vnigenitum in duas naturas inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter cognoscendum: in nullo naturarum differentias propter vnitatem perimendas, magis autem salua vtriusq; naturæ proprietate, & in vna coeunte persona, vnoq; statu concurrente, non in duabus personis partiendū vel diuidendum, sed vnum eundemq; filium vnigenitum Deum verum dominū Iesum Christum. Hæc concilium Chalcedonense: cuius decreto non minus Nestorij quàm Eutychetis & Acephalorū hæresis corruit. Sed quia impij Acephali & maledicti non recipiunt Chalcedonense concilium, ideo ad priora & posteriora concilia confugiamus. Hæc namq; hæresis ante Eutychetem & Acephalos fuit. Nam Philaster, qui longo tempore ante eos fuit, refert quandam hæresim, quæ dixit diuinitatem in cruce doluisse, & passam fuisse. Eandem etiam recitat Augustinus, etiam Acephalis vetustior, quamuis nullus eorum autorem hæresis prodat. Concilium Ephesinum, quod tertia synodus dicitur, circa finem suorum Decretorum sic ait: Sic illum diximus passum esse, & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua natura passus sit, aut plagas, aut clauos & transfixiones, aut alia vulnera susceperit (Deus namque incorporalis & extra passionem est) sed quia corpus illud, quod ipsi proprium factum est, hoc sustinuit: ideo hęc omnia pro nobis ipsis dicitur passus. Inerat enim in eo corpore, quod patiebatur, Deus qui pati non poterat. Hæc concilium Ephesinum. Et concilium Ispalense secundum decimotertio suorum Decretorū capitulo sic ait: Ergo sicut immaculata fides, & sancta Dei Ecclesia docet, confitemur dominum nostrum Iesum Christum intemporaliter ex patre Deum natum, temporaliter ex vtero gloriosæ virginis Mariæ hominem æditum, & ob hoc in vna existente persona duas naturas habentem: deitatis, qua ante secula genitus: & humanitatis, in qua diebus vltimis æditus est: in illa secundum formam Dei, in ista secundum formam serui consistens: in illa patri manens æqualis, in ista sine peccato similis nostræ conditioni: in illa inuiolabilis, in ista passibilis: in illa ex qua mori non potuit, in ista in qua mortē suscepit. Hæc concilium Ispalense expresse contra Acephalos. Quibus verbis omnes hæreses præfatæ circa Christi personam exortæ colliduntur. Contra hanc hæresim scripsit Gelasius papa eodem libello, quo scripsit contra Nestorium. Scripsit etiā Boetius aduersus eandem hæresim vnum librum de duabus naturis. Et beatus Damascenus libro tertio de fide orthodoxa per singula capitula contra singulas prefatas hæreses disputat.

Esaię 64

Ibidem.

Concil. Chalce.

Concil. Ephesin.

Concil. Ispalen.

QVinta hæresis est, quæ asserit Christum solum corpus habuisse, nō autem animam.

A animam. Huius autor fuit Arrius, vt teſtatur Auguſtinus in lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum cap. 49. ſic de Arrianis loquēs: In eo autem, quòd Chriſtum ſine anima ſolam carnem ſuſcepiſſe arbitrantur, minus noti ſunt, nec aduerſus eos ab aliquo inueni de hac re fuiſſe certatum. Sed hoc verum eſſe & Epiphanius non tacuit, & ego ex eorum quibuſdam ſcriptis & collocutionibus certiſſimè comperi. Hæc Auguſtinus. Verùm quia ex his verbis non conſtat an Arrius hoc venenum repererit, an ſequaces illius de ſuo cerebro poſtea addiderint: ideo pro nūc de Arrio tacemus. Apollinaris, de quo iam aliàs diximus, hunc errorem poſtea ſuſcitauit, qui communiter dicitur illius erroris autor. Philaſter hāc hæreſim recitat, nullo nominato illius autore. Hæc hæreſis ſatis conuincitur per ea, quæ in expugnatione ſecundæ hęreſis dicta ſunt. Si enim Chriſtus veram habuit naturę humanę ſubſtantiam, ergo & habuit animam, quoniam ſine ea perfectus homo eſſe non poteſt. Verùm etſi hoc apertiſſimè eum conuincat, particularibus argumentis nō pigebit contra eum agere. Chriſtus, paſſionis ſuæ tempore iam appropinquante, ait: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Et antè dixerat: Ego ſum paſtor bonus & animam meam pono pro ouibus meis. Et iterum: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam. Aperta ſatis ſunt hęc, neq; vllam parabolam redolentia. Verùm his autoritatibus (vt Auguſtinus ait) Apollinaris reſpondebat, dicens Chriſtum animam habuiſſe non rationalem, ſed ſolùm eam, quæ corpus viuificaret, & verbum ipſum loco rationalis animæ extitiſſe. Sed per hoc non effugit, quin dicat Chriſtum nō fuiſſe integrum & perfectum hominē, eiuſdem ſubſtantiæ nobiſcum. Sed vt nullum illi pateat effugium, cōſideremus quid Lucas de eo dicat: Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deū & homines. Quomodo autem profecerit ſapientia, ſequentia verba declarant, quoniā addit: & ætate. Iuxta id ergo profecit ſapientia, ſecundū quod profecit ætate. At cùm

B ſecundum ſolam naturam humanam profecerit ętate, conſequēs eſt vt iuxta eandem profecerit ſapientia, quoniam ſecundum naturam diuinam, quæ immutabilis & infinitè ſapiens eſt, nullo modo proficere poterat. Profecit ergo ſapientia ſecundum humanitatem. Sed ſi humanitas, quam ſuſcepit, animam rationalem nō habuit, ergo ſecundum humanitatem nihil ſapuit, quoniam ſecundum animam rationalem ſapere debuiſſet, non ſecundum corpus, aut ſecundum animam præciſe vegetantem corpus. Rurſum, propter hoc filius Dei noſtram ſuſcepit naturā, vt per naturam ab eo ſuſceptam noſtris ſuccurreret defectibus, & is qui ſine peccato erat noſtra peccata diſſolueret. Nihil ergo profuiſſet nobis, ſolùm carnem ſine anima ſuſcipere, quia peccata noſtra in anima erant, & nō in carne, quæ peccare nō poteſt. Sed Chriſtus totum hominem redemit, qui ait: Totum hominem ſanum feci in ſabbato. Totum ergo hominem Chriſtus aſſumpſit, qui totum hominem redemit. Demum, iſte error plurimorum conciliorum definitionibus damnatur. Concilium Romæ habitum ſub Damaſo papa, ſic ait: Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili, dicunt Dei verbum in humana carne verſatum, cùm ipſe filius ſit verbum Dei, & pro anima rationali & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtrā, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit atq; ſaluauerit. Hæc concilium Romanum. Cuius concilij decreta ponuntur in libro conciliorum generalium, non inter ipſa concilia, ſed pòſt inter decreta Damaſi papę. Concilium Epheſinum cap. decimotertio ſuorū decretorum ſic ait: Non enim dicimus, quòd Dei natura cōuerſa vel immutata ſit, ſed magis, quòd carnem animatam anima rationali ſibi copulauerit, verbumq; ſubſtantialiter & ineffabiliter factus ſit homo. Hæc concilium Epheſinū. Concilij Chalcedonenſe ſic ait: Conſentiētes ſanctis patribus, vnum eundemq; filium confiteri dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, conſona voce edocemus pariter perfectum eundē in deitate Deū, & hominē verum eundē ex anima rationali & corpore, &c.

Arrius

Apollinaris.

Mat. 26. Ioan. 10.

Lucæ 2.

Ioan. 7

Concil. Romani

Concil. Ephe.

Hæc concilium Chalcedonense. Contra hanc hæresim non vidi, nec hucusq; sciui C
aliquẽ qui scripserit, præter beatum Ambrosium, qui in libro de incarnationis do-
minicæ sacramento, per totum septimum capitulum contra eam agit.

SExta est hæresis, quæ asserit in Christo tantùm vnam fuisse voluntatem, vide
licet diuinam. Huius hæresis autor fuit Macharius Antiochenus episcopus,
Machar. qui condemnatus est in sexta synodo Constantinopolitana, sub Agathone papa
celebrata. Huius hæresis fautores dicti sunt Monothelitæ, non (vt quidam corru-
ptè dicunt) Monoselitæ: & quidam, cuius nomen sciens prætereo, deriuationem
nominis assignare volens, non minus impudenter, quàm imprudenter dixit: Mo-
noselitæ dicuntur à Monoso illius hæresis autore. Monothelitæ dicti sunt ab vna
Mono- tantùm voluntate, quam Christo tribuebant: quoniam μόνος Græcè, valet Lati-
thelitæ nè tantùm ac vnus, θέλησις idem est quod voluntas. Hinc ab illis duabus dictio
est composita μονοθέληται, quasi vnam asserentes voluntatem. Contra hanc hære
sim sic agimus, & primò ab illius patrono quærendũ est, an duas in Christo fatea-
tur naturas. Si vnam tantùm dicit in Christo naturam, sicut vnam voluntatem,
tunc ad aliquam prædictarum hæresum reducendus est, quę in Christo duas ne-
gauerunt naturas. Si verò duas in Christo fatetur naturas, ergo & duas oportet
eum fateri voluntates: quoniam sicut vnius naturæ vna est voluntas, ita plurium
naturarum plures sunt voluntates. Ideo enim dicimus, patris & filij & spiritus san
cti vnam esse voluntatem, quia vna in illis tribus personis est deitatis substantia.
Ita ergo in Christo, in quo sunt duæ naturæ diuersæ, diuinitatis videlicet & huma
nitatis, oportet vt duæ sint etiam voluntates: vna, quæ pertinet ad diuinitatem: al-
tera, quæ spectat ad humanitatem. Præterea, si vna tantùm est in Christo volun-
tas, ergo vna tantum in Christo erit natura: quoniam sicut vna natura vnam infert
voluntatem, ita e diuerso vna voluntas vnam arguit naturam. Vna siquidem vo-
luntas non potest esse duarum naturarum. Rursum, si vna tantum est voluntas, D
aut illa erit diuina, aut humana, aut tertia ex illis composita, sicut suprà Eutyches
dixerat. Si diuina tantum est voluntas, ergo Christus non habuit integram & per
fectam humanitatem eiusdem speciei cum nostra: quoniam perfecta humanitas
sine voluntate esse non potest. Si autem illa vna voluntas est tantum humana, er-
go Christus non erit Deus, quoniam non potest esse Deus sine voluntate diui-
na. Vtrumque autem horum duorum probauimus esse hæreticum. Si verò dicat
illam vnam Christi voluntatem esse tertiam ex illis duabus compositam, tunc se-
quitur, quòd illa voluntas nec diuina sit, nec humana: quoniam compositum non
suscipit denominationem alicuius suarum partium, ex quibus componitur: & ita
secundum ista oporteret dicere, Christum non esse verum Deum, nec verum ho
minem, quia nec voluntatem habet diuinam (secundum istos) nec humanam.
Sed omissis his argumẽtis, scrutemur scripturas sacras, quoniam (vt Christus ait)
Ioan. 5 illæ testimonium perhibent de illo. Marcus euangelista ait: Venit Iesus in partes
Mar. 7 Tyri & Sidonis, & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.
Quomodo non potuit latere cùm voluit? Nonne voluntas diuina omnipotẽs est?
Nonne omnia quæ voluit dominus fecit in cœlo & in terra? Ergo secũdum id q̃d
non potuit latere, secundum id voluit neminem scire. At constat eum secundum
humanitatem non potuisse latere, quia secundum illam non erat omnipotens, er-
go secundum eandem voluit neminem scire: & secundum diuinam voluntatem
non ita voluit: ergo alia est voluntas diuinitatis, & alia humanitatis. Præterea cùm
Christus esset proximus passioni, dixit: Pater, si vis transfer calicem istum à me.
Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Vides hic expresse duas Christi vo-
luntates nominatas, vnam diuinitatis, aliam humanitatis? Nam si vna tantum es-
set Christi voluntas, videlicet diuina, quomodo fieri posset, quòd Christus pa-
trem oraret, dicens: Non mea, sed tua voluntas fiat? Non enim est possibile, vt vo-

luntas

A luntas patris impleatur, voluntas autem filij non, quum vna sit patris & filij voluntas. Sed quia duæ sunt in Christo voluntates, vna diuinitatis, quæ eadem est cum voluntate patris, secundum quam nihil à patre petit: alia humanitatis, secundum quam quodammodo passionem nolebat: ideo suam voluntatem, id est, humanã, postponens diuinæ, dicit: Non mea voluntas, sed tua fiat. Rursum beatus apostolus Paulus de Christo loquens ait: Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Non fuit autem obediens secundum naturam diuinam, quia obedientia subiectionem quandam denotat. Secundum autem naturam diuinam non erat subiectus patri, quia secundum illam non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Secundum humanam ergo naturam factus est obediens. Obedientia autem voluntaria quædam est subiectio, & sine voluntate obedientia esse nequit. Illud enim quod per vim & coactionem fit, non fit per obedientiam. Cùm ergo Christus secundum humanitatem factus fuerit obediens patri vsq; ad mortem, oportet necessariò vt secundum eandem humanitatem voluntatem habuerit, secundum quam pati voluit. Contra hanc hæresim celebratum est concilium Constantinopolitanum, quod sexta synodus appellatur, sub Agathone papa. Post longas ergo de hac re collationes, & disputationes in hoc concilio habitas, tandẽ actione decima septima sic definitur: Iuxta quod olim prophetæ de eo, & ipse nos dominus Iesus Christus erudiuit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes, indiuise, inconuertibiliter, inseparabiliter, inconfuse, secundum sanctorum patrum doctrinam adæq; prædicamus, & duas naturales voluntates, non contrarias (absit) iuxta quod impij asseruerunt hæretici, sed sequentem humanam eius voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moueri, subijci verò volun

B tati diuinæ, iuxta sapientissimum Athanasium. Sicut enim eius caro Dei verbi dicitur & est: ita & naturalis carnis eius voluntas, propria verbi dicitur & est: sicut ipse ait: Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me patris. Suam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis eius. Hæc concilium Constantinopolitanum. Contra hanc hæresim nullum reperi scriptorem, præter Damascenum, qui tertio libro de fide orthodoxa, capite decimoquarto de hac re disputat, non nominato, vt solet, erroris autore.

Phil. 2.

Concil. Constantinopo.

Ioan. 5

* Vndè suspicio mihi oritur, Macharium illum Antiochenũ episcopum, non fuisse primum huius hæresis inuentorem, sed alium quempiam multò illo vetustiorem, fuisseq; statim sepultam, ac postea per Macharium suscitatã. Nam Ioannes Damascenus, qui contra hanc hæresim disputat, per aliquot secula præfatum Macharium præcessit. Vixit enim Ioãnes Damascenus (si Ioanni Trithemio credimus) sub Theodosio iuniore, circa annum domini 450. Macharius autem hic floruit sub Agathone papa, huius nominis primo, &, vt diximus, damnatus est in sexta synodo, quæ, iuxta computationem Mariani Scoti, celebrata est anno domini sexcentesimo nonagesimo octauo. Et Petrus Lombard. tertio libro Sententiarũ, distinctione decima septima de hac re agit, quamuis breuiter & perfunctoriè. Qui autem plenius de hac re edoceri cupit, legat acta sextæ synodi, in qua satis diffuse hoc negocium inquiritur. Huius hæresis nunquam meminit Guido Carmelita in sua summa de hæresibus, quod valde miror, cùm sit viris doctis notissima. Vndè conuincitur, eum non legisse acta sextæ synodi. Apparet etiam q̃d aliàs diximus, eum in veteribus hæresibus recencendis, nullum alium legisse præter opusculum Augustini de hæresibus, aut capitulum quoddam Isidori in suis Etymologijs, in quo enumerat hæreses, quæ ad suum vsq; tempus præcesserunt. Cùm enim neq; Augustinus, neq; Isidorus hanc hæresim numeret, vtpote vtroq; posteriorem, ideo Guido illius non meminit.

*

SEptima hæresis nimis ingrata est Christo redemptori nostro, quoniam non agnoscit beneficium ab eo nobis collatum. Negat em̃ Christū crucifixū fuisse, sed Simonem Cyrenęum, qui angariatus sustulit crucem. Huius erroris autor fuit impius Basilides apostolorum tempore, de quo Eusebius libro quarto Historiæ ecclesiasticæ, capite octauo loquitur. Post hunc pauco tempore elapso Marcus, à quo Marcitæ hæretici dicti sunt, eidem adhæsit errori, dicens Christum non verè, sed putatiuè passum fuisse. Contra hunc errorem piget testimonia scripturæ adferre, cùm vtrunq; testamentum plenum sit testimonijs passionis Christi. Et dimisso veteri, in q̃ ferè omnia per figuras & ænigmata dicta sunt, quatuor Euangeliorum apertissima est historia enarrans Christi passionem. Nullus autem eorū ait Cyrenæum fuisse passum, sed solùm portasse crucem, cui postea fuit Christus affixus. Et Paulus hoc sæpissimè in suis epistolis docet. In priore enim epistola ad Corinthios ait: Nos autem prædicamus Christum crucifixum. Et iterum: Nihil me scire iudicaui inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et vt omnia alia omittam, Petrus apostolus eo die, quo spiritum sanctum recepit cum alijs, prędicans populo, ait: Viri Israelitæ, audite verba hęc, Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in verbis, virtutibus, & prodigijs, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut scitis: hunc definito concilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis. Et infrà: Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & dominum eum & Christum fecit Deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis. Qui ergo per passionem suam mortuus est, quomodo non verè, sed putatiuè passus est? Quòd si non verè passus est, falsa est prædicatio Pauli. Contra talem insaniam non est opus plura adferre: quia, vt à principio statuimus, contra eos solos nunc agimus, qui Christo nomina per baptismum dederunt. Qui verò hæc asserunt, aut Ethnicos aut Iudæos se esse ostendunt, quoniam (vt ait Paulus) prædicare Iesum Christum crucifixum, Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia.

Basilid. Marc.

1. Cor. 1. Ibidem 2

Act. 2.

1. Cor. 1.

OCtaua hæresis est non minus ingrata ipsi Christo, non agnoscens etiam beneficium tam immensum, quale nobis contulit, videlicet redemptionem nostram. Huius hæresis autor est quidam Bassus nomine, sub apostolorum temporibus, de quo apud solum Philastrum reperio mentionem factam fuisse. Hic Bassus dixit, non sperari salutem neque in Christi maiestate, neque in eius præsentia corporali. Hunc errorem longo postea tempore suscitauit Petrus Abailardus, qui dixit non ideo filium Dei fuisse incarnatum, vt hominem liberaret. Et vt clarius eius stulta mens appareat, verba illius hic inferam, quæ beatus Bernardus ponit epistola 190. Ideo, inquit, sicut dicunt doctores, hac necessitate incarnatus est filius Dei, vt homo, qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, nec diabolus vnquam ius aliquod in homine habuit, nisi fortè Deo permittente, vt carcerarius: nec filius Dei vt hominem liberaret carnem assumpsit. Hæc Petrus Abailardus. Ecce nouum alterū Goliath, qui omnibus catholicis doctoribus exprobrat, omnes eos erraſſe dicens. Verùm hic Deo duce petra catholicę fidei percussus corruet. Primum ergo, quod dicit diabolum nullum ius aut potestatem habere in homine, manifestè conuincitur per id, quod dominus apud Ioannem ait: Venit enim princeps mundi huius & in me non habet quicquam. Si nullam potestatem habebat in homine, quomodo princeps mundi vocatur? Et apertius ostendit id quod sequitur, videlicet & in me non habet quicquam. Quòd si in alijs hominibus nullum etiam ius aut potestatem habebat, quid opus erat addere: & in me non habet quicquam? Quia tamen per verba præcedentia dixerat diabolum habere potestatem super homines, ne quid simile de eo putari posset, addidit: & in me non habet quicquam. Vt autem nulla nostra expositione aut argumentatione sit opus, audi beatum Paulum ex-

Bassus

Petrus Abailar.

Ioan. 14.

A lum expreſſe hoc dicentem: Nequando, inquit, det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, vt reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem. Vides hic laqueos diaboli nominari à Paulo: & captiuos homines à diabolo teneri ad eius voluntatem. Præterea, ſi homines capti non erant à dæmone per peccatum, nihil ergo Chriſtus ſua morte operatus eſt: quoniam ſi nos captiui non eramus, certè oportet vt nec redempti etiam ſimus. Non enim redimitur, niſi qui captus eſt. Verùm hoc ingratus & blaſphemus Petrus Abailardus conceſſit, dicens filium Dei non ideo carnem aſſumpſiſſe, vt hominem liberaret. Sed error iſte plurimis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs damnat. Et, vt vetus teſtamentum omittam, ad nouum accedo. Apud Matthæũ legimus angelum dixiſſe Ioſeph de virgine Maria ſponſa eius: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Et apud Ioannẽ idem Chriſtus ait: Non enim miſit Deus filium ſuum in mundũ vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Et in cœna vltima carnem ſuam dans in cibum diſcipulis ſuis, ait: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et calicem porrigens ait: Hic eſt calix nouum teſtamentũ in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Et beatus Paulus ait: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filiũ ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Et alibi: Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & quum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati. Et in alio loco: Et vos quum mortui eſſetis in delictis, & pręputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis: & ipſum tulit de medio, adfigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palàm triumphans

B illos in ſeipſo. Et beatus Petrus apoſtolus ait: Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Chriſti. Poſtremò illa quatuor animalia, & vigintiquatuor ſeniores, quos Ioannes vidit cecidiſſe coram agno, cantabant dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Ecce iſti, qui redemptione per Chriſtum facta iam fruebantur, agnoſcunt redemptionem. Petrus autem Abailardus, quoniam per peccatum in captiuitate diabolica detinebatur, non agnoſcebat redemptionem.

1. Tim. 2

Matth. 1

Ioan. 3

Lucæ 10

Gal. 4

Ephe. 2

Coll. 2

1. Pet. 1

Apo. 5

Contra hoc ſunt plurium conciliorum definitiones. In ſymbolo fidei ędito in concilio Nicæno ſic de Chriſto filio Dei dicitur: Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, atque homo factus paſſus mortuus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Hæc concilium Nicænum. Et eadem ferè verba ponuntur in ſymbolo facto in concilio Conſtantinopolitano, quod ſecunda ſynodus dicitur. Concilium Epheſinum, quod tertia ſynodus dicitur, in vltimo capitulo ſuorum Decretorũ ſicait: Eſt enim ineptum & ſtultum hoc dicere, quòd is qui ante omnia ſecula eſt conſempiternus patri, ſecundæ generationis eguerit vt eſſe inciperet: ſed quia propter noſtram ſalutem, naturam ſibi copulauit humanam, & proceſſit ex muliere: idcirco dicitur eſſe natus carnaliter. Hæc concilium Epheſinum. Et idem dicit concilium Chalcedonẽſe, quod quarta ſynodus dicitur. Ecce contra Petrum Abailardum omnia quatuor concilia, quæ beatus Gregorius dicit ſe venerari tanquam quatuor Euangelia. Obmuteſcat ergo Petrus Abailardus, & ſuam compeſcat ſuperbam arrogantiam, qua non eſt veritus contra omnium ſacrorum doctorum concordem doctrinam ſentire. Contra hunc errorem nullum reperi ſcriptorem, præter beatum Bernardum, qui in quadam epiſtola ad Innocentium pa-

pam, quæ est in ordine 190. de hac re disputat, à quo aliquid hausimus. Huius hæ- C
resis etiam non meminit Guido, imò nec ipsius Petri Abailardi vllam vnquam fa
cit mentionem.

Petrus Abailar. NOna hæresis negat in Christo fuisse spiritum timoris domini. Et hoc venenum etiam est à Petro Abailardo inuentum, quemadmodum illi impingit beatus Bernardus illa eadem epistola, videlicet 190. q̃uis contra illum non dispu-

Esaiæ 11. tat. Sed eam redarguit & conuincit Esaias propheta, qui de Christo loquens, ita ait: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Hæc virga, quæ de radice Iessæ orta est, virgo est Maria de genere Dauid, qui filius fuit Iessæ, vt Matthæus narrat. Flos autem est Christus, qui ait: Ego flos cam-

Cantic. 2 pi, & lilium conuallium. Super hunc florem requieuit ille septenarius spiritus, quem Esaias expressit, id est, septem eiusdem spiritus sancti dona, inter quæ spiritus timoris domini numeratur. Præterea, quid trepidat ponere in Christo spiritũ

1. Ioan. 4 timoris domini? An fortè quia timor est imperfectorũ, secundum quod Ioan. ait: Perfecta charitas foras mittit timorem? Et ideo fortè Petrus Abailardus timens negare in Christo fuisse perfectam charitatem, negauit in eo fuisse spiritum timoris. Quòd si ita est, trepidauit certè timore, vbi non erat timor. Nesciuit enim multiplicem esse timorem domini. Quidam nãq; est timor domini seruilis, cùm videlicet quis propter odium pœnę, quam timet, fugit peccatũ: qui timor seruilis dicitur, quia serui talem timorem consueuerunt habere. Dicitur etiam initialis, qa via quędam est & initium ad bonum. Vna enim pars iustitiæ est, declinare à malo, ad quam introducit hic seruilis timor, & ideo initialis vocatur, de quo dicitur: Initiũ

Psal. 110 sapientię est timor domini. Hic timor est imperfectorum, quia perfecta cuiuscũque operis executio à charitate ortum habere debet. Hic autem timor non oritur D
à charitate, sed ab odio pœnæ. Hunc timorem perfecta charitas foras mittit; quoniam qui sic iam Deum diligit, vt ex amore eius cuncta operetur, tunc iam desinit agere propter odium pœnę. Qui enim ex odio pœnæ agit, quasi coactus à pœna quam timet agit; quam si sciret nunquam fore infligẽdam, desisteret ab actione. Qui verò ex amore agit, mere liberè agit. Hunc timorem Christus nõ habuit, quia perfectissimam habuit charitatem, quę illum non permittebat. Alius est timor domini filialis, cùm quis scilicet fugit malum ex solo amore patris, ne videlicet offendat patrem; qui ideo dicitur filialis, quia tali timore bonus filius timere debet patrem. Et hunc non solum non expellit charitas, imò eum producit charitas, & ab ea ortum habet. Et hunc timorem habuit Christus, quia à multis, imò ab omnibus malis declinauit, & non timore alicuius pœnæ, sed ex solo Dei amore. Ergo fuit in eo timor filialis. Quòd si adhuc contendas, dicens hunc timorem filialem habere immixtam quandam pœnam, & ob hoc illum dicas nõ fuisse in Christo, cuius anima fuit beata ab origine suæ conceptionis: hoc nihil obstat; quia etsi eius anima fuit beata, nihilo minus tristabatur in passione, quæ tristitia multo grauior fuit pœna, quàm illa, quæ est immixta timore filiali. Ergo qui potuit tristari quum esset beatus, timere etiam potuit præcipuè timore filiali, cuius si aliqua est pœna, mitissima certè est. Rursum, beati qui iam extra omnem pœnam sunt,

Psal. 18 timent dominum, vt Propheta ait: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. Christo ergo nihil sua beatitudo obstare potuit, quin Deum timuerit. Verùm hoc Prophetæ dictum, de quodam alio timore interpretantur, quem vocant reuerentialem, qui non est aliud, q̃ quędam ipsius Dei reuerentia: & hunc dicunt habere beatos. Quòd si hic sit à timore filiali distinctus, & timorem filialem negent inesse beatis, sed solum quem appellant reuerentialem, non tamen per hoc euadet Petrus Abailardus, quin aliquis spiritus timoris domini (vt Esaias dixit)

fuerit

A fuerit in Christo: quoniam cùm Christus præ omnibus reueritus sit Deum, adeò vt propter illam reuerentiam Paulus dicat eum à Deo fuisse exauditum: consequens est, vt etiam supra omnes Deum timuerit hoc timore quem vocant reuerentialem. Non est ergo cur Petrus Abailardus trepidet Christo tribuere timorem: quoniam etsi non habuit timorem seruilem, quem perfecta charitas foras mittit, habuit tamen timorem filialem aut reuerentialem, quem perfecta charitas producit. Heb. 5.

DEcima hæresis asserit Christum sustinuisse vulnus lanceæ cum adhuc viuus esset. Huius erroris autor fuit quidam Petrus Ioannis, vt Guido carmelita illi impingit. Et certè miror quod homo qui vel parũ latinè sciat, & legat Euangelium Ioannis, in hunc incidat tam apertum errorem: nisi fortè superba eius malitia illum excæcante: quoniam beatus Ioannes enarrans passionem Christi, post multa tormenta quæ Christo illata esse dicit, de morte eius sic ait: Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritũ. Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autẽ cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit, vt & vos credatis. Hucusq; beatus Ioannes in Euangelio. Ex istorum autem verborum ordine clarissimè patet Christum fuisse iam mortuum cum latus eius fuit lancea percussum. Et si ergo angelus de cœlo aliud annunciaret nobis, non esset credendus. Neq; causa deuotionis aut contemplationis licet mendacium fingere. Iste autem vt augeret dolo- Petrus Ioannis. Ioan. 19.

B res passionis Christi, dicebat licitè posse dici & contemplari Christum fuisse percussum lancea cum adhuc viuus esset. At Deus nõ indiget mendacio nostro. Ideo meritò error iste damnatus est in cõcilio Viennensi sub clemente papa. 5. Huius autem concilij definitio habetur in volumine Clementinarum Decretalium titulo de summa trinita. & fide catho. Vbi postquã citauit illum locum Ioannis quem nos proximè narrauimus, sic difinitur: Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum patrum & doctorum communem sententiam, apostolicæ considerationis, ad quam duntaxat hæc declarare pertinet, aciem conuertentes, sacro approbante concilio declaramus prædictum apostolum & Euangelistam Ioannem, rectum in premissis factę rei ordinem tenuisse, narrando quod Christo iam mortuo vnus militum lancea latus eius aperuit. Hæc cõcilij Viennensis definitio, cui magis quemlibet credere oportet, quàm phantasticis hæreticorum imaginationibus. Concilium Viennense.

VNdecima hæresis est quæ negat Christum surrexisse. Huius hæresis magister est Cerinthus, de quo iam aliàs diximus. Hic (vt Augustinus testatur) dixit Christũ non surrexisse, sed aliquando surrecturũ. Hæc hæresis adeo facilitèr reuincitur, vt qui eã tutari velit, cogat̃ negare omnia quatuor Euangelia, quæ consona voce affirmant Christũ surexisse. Nam Matthæus vltimo sui Euangelij capite, & Marcus etiã vltimo, & Lucas vltimo, & Ioãnes penultimo sui Euangelij capite, omnes hi vnanimes testant̃ Christum surrexisse. Preterea, si Christus non resurrexit, ergo ipse mendax est inuẽtus, qui apostolis suis prædixerat se post passionẽ suã & mortẽ resurrecturũ. Falsa etiã oportuit esse argumenta & sophistica, quibus (vt Lucas ait) suã resurrectionẽ probare voluit. Sic enim ait: Quibus et preb uit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Rursum, Si Christus non resurrexit (ait Paulus) inanis est prædicatio nostra, inanis & fides vestra. Inuenimur & falsi Cerinthus. Acto. 1. 1. Cor. 15.

teſtes Dei, quoniam teſtimonium diximus aduerſus Deum, quòd ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit. In re igitur tam aperta ſuperfluum eſſet longam texere diſputationem. C

Apelles. DVodecima & vltima, quam de hac re reperio hæreſim, eſt quæ aſſerit Chriſtum in cœlos ſine carne aſcendiſſe. Hanc hæreſim docuit Apelles, & cum ipſo Apelle, quod ſciam, ſepulta fuit. Hic (vt Auguſtinus ait) dixit Chriſtum ſine carne reſurrexiſſe, & ſine eadem in cœlum aſcendiſſe. Quid hac ſententia fabuloſius dici poteſt? Nulla ſiquidem ratione mouetur, nullo argumento fulcitur, nulli fundamẽto innititur: ſed merum ſomnium aut pura fabula apparet. Si Chri-

Ioan. 20. ſtus ſine carne reſurrexit: quis fuit ille quem in medio diſcipulorum conſtitutum octaua reſurrectionis die Thomas tetigit? Cuius erant illæ manuum cicatrices, & lateris vulnus, quæ Thomæ oſtendit, & palpanda præbuit? Diuinitas ſiquidem nec oculis corporeis videri poterat, nec manibus tangi, nec cicatrices ſuſtinere. Præterea, diſcipulis apparens Chriſtus poſt reſurrectionem, illiſque conturLu. vlt. batis & conterritis, eò quòd exiſtimarent ſe ſpiritum videre, dixit: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cùm hoc dixiſſet, oſtẽdit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Et cùm manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis. Quomodo ergo ſine carne reſurrexit, qui reſurgens, manus & pedes habet, & fauum mellis comedit?

Acto. 7. Rurſum, ſi Chriſtus ſine carne aſcendit in cœlum, quis eſt ille quem Stephanus in perſecutione poſitus vidit, dicens: Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei? At filius Dei, ſi carnem ſecludas, non amplius dicetur filius hominis. Accedit ad hæc, quòd Chriſto aſcendente in cœlum, D

Actor. 1. angeli dixerunt Apoſtolis: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlũ? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. At cùm Ieſus in forma humana ſit iudicaturus, conuincitur vt in forma etiam humana aſcenderit. Aduerſus tam apertum mendacium, & tam claram dementiam, non eſt opus plura adferre. Et certè puderet me iſta narrare, ſi illos hæreticos fuiſſet puditum illa aſſerere. Sed cùm eorum inſaniæ iam vulgatæ ſint, & per multos ſcriptores qui de illis mentionem fecerunt, narratæ: neceſſe fuit eas hic inſerere, vt cum alijs hæreſibus damnarentur.

CONCILIVM.

DE hac re vnum ſolum reperio errorem omnibus ferme hæreticis communem. Omnibus nanque hæreticis ſemper fuit, & hucuſque eſt proprium, conciliorum autoritati detrahere, eãmque pro viribus imminuere: quoniam vident nihil eſſe adeò efficax ad eorum effrenatam audaciam reprimendam, ſicut eſt concilij generalis autoritas. Quapropter cùm hæretici omnes obſtinatè ſuos tueantur errores, euenit vt ſi fortè eorum aliquis error per concilium fuerit damnatus, ad hoc eis commune aſylum confugiant,

Arrius. Neſtorius. Eutyches. Dioſcorus. Ioannes Huſs. dicentes concilium in tali definitione erraſſe. Hoc egit Arrius. Cum enim damnatus fuiſſet in concilio Nicæno, ille & eius ſequaces acquieſcere nolentes definitioni cõcilij, dixerunt conciliũ erraſſe. Ad eundẽ modũ ſe habuit Neſtorius in concilio Epheſino dãnatus, vt ille & eius fautores ſuã ſententiã concilij Epheſini decreto pręponerẽt. Nec aliud fecêre Eutyches et Dioſcorus in cõcilio Chalcedonẽſi dãnati. Notiſſima eſt etiã hiſtoria de Ioã. Huſs Bohemo, q cũ amplexus fuiſſet doctrinã Ioan. Vuicleph, & eã vidiſſet in concilio Conſtantienſi damnari, nec tamen propter

A propter hoc deſtitit ſuum mordicus tenere errorem, dicens concilium Conſtantienſe erraſſe in condemnatione Ioannis Vuicleph. Poſtremus omnium Luthe- Luther⁹
rus cùm à principio prædicationis ſuorum errorum, concilium appellaſſet, timens poſteà ne fortè concilio congregato ſua venenoſa dogmata damnarentur, addidit hoc aliud venenum, dicens concilium generale quantumlibet probè (vt decet) congregatum, poſſe in fide & moribus errare, & concilium Conſtantienſe erraſſe in condemnatione Ioannis Huſs. Aduerſus ergo horum omnium hęreticorum dementiam hoc probandum eſt, concilium generale recte congregatum non poſſe errare in fide. De concilijs autem particularibus, quæ in ſingulis prouincijs fiunt, non eſt mens noſtra diſputare, quoniam illa talia errare poſſunt, & aliqua eorum erraſſe compertum eſt. Concilium certè Carthaginenſe octoginta epiſcoporum, cui interfuit beatus Cyprianus martyr, errauit, definiens hæreticos & ab hæreticis baptizatos fore rebaptizandos. Et alia multa celebrauerunt Donatiſtæ concilia, in quibus ipſi iactabant ſe habere multas Epiſcoporum centurias. Et de his quòd errauerint non dubitamus. Verùm etſi hæc aut alia ſimilia prouincialia concilia errauerint, eorum error non obeſt toti Eccleſiæ, cùm huiuſmodi error per definitionem generalis concilij corrigatur, quemadmodum docet beatus Auguſtinus libro ſecundo contra Donatiſtas, ſic dicens: Et ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, cum experimento rerum aperitur. Hæc Auguſtinus. De ſolis ergo concilijs generalibus rectè congregatis dicimus ea errare non poſſe. Vt autem hoc clarè comprobemus, oportet eos percontari, vtrùm ſit aliquis certus modus quo errans in fide doceri poſſit, vt reuocatus ab errore, certam teneat fidei regulam. Si dicant nullum talem modum eſſe certum, duo ſequuntur inconuenientia. Primum,
B quòd non recte & ſufficienter Deus Eccleſiæ ſuæ prouiderit. Secundum, quòd nullus quantumlibet in fide errauerit, per hoc peccabit: quia videlicet immedicabili ignorantia laborat. Impium enim eſt dicere vt Deus obligauerit aliquem ad id quod ſibi impoſſibile eſt. Si ergo nulla patet via certa qua ab errore reuocari poſſit, erit ergo illi impoſſibile certam tenere fidei regulam: quapropter cum ea caruerit, non peccabit. Si autem dicant aliquam eſſe viam certam qua doceri poſſit vt relicto errore ad rectam fidem rèdeat, hæc non erit hominis cuiuslibet particularis doctrina, quoniam quilibet particularis homo errare poteſt in fide, etiam ſi papali dignitate fulgeat. Erit ergo via certa concilij generalis rectè congregati definitio. Quòd ſi ipſum concilium etiam errare poſſet, nec iſta eſſet certa via: adhuc eſſemus dubij an concilium ipſum rectè ſenſerit, an malè. Quo facto, ſemper eſſemus hæſitantes, & ſimiles (vt ait beatus Iacobus) fluctui maris qui à Iaco.1.
vento mouetur & circunfertur. Verùm hic Lutherus & ſui complices viam certiſſimam eſſe aiunt ſcrutinium ſcripturarum, penes quas dicunt eſſe iudicium omnes ad contentiones de fide ſubmouendas: quoniam Chriſtus dixit: Scrutamini Ioan.5.
ſcripturas, quoniam illæ teſtimonium perhibent de me. Quibus obijcimus, quòd ex illa autoritate ſolum habetur ſcripturas locum tenere teſtium, & non locum iudicis. Non enim dixit: Scrutamini ſcripturas, quoniam illæ iudicium ferunt de me, ſed dixit: Scrutamini ſcripturas, quoniam illæ teſtimonium perhibent de me. Atteſtium officium non eſt ferre ſententiam, ſed ſolum teſtimonium dicere. Ad iudicem vero ſpectat teſtium dicta audire et ſcrutari: quibus auditis, iuxta eorum teſtimonium ſententiam dicit. Quapropter fatemur, iuxta ſcripturæ ſacræ teſtimonium ſententiam eſſe dicendā: verùm opus eſt iudice qui teſtium dicta inquirat, audiat, ſcruteturque ſublato, etiā ex ſcripturæ ſacræ teſtimonio nō poteſt certitudo fidei haberi, quoniam ipſam eandē ſcripturā quiſq; pro ſuo arbitratu interpretabit. Arrius certe plures ſcripturę locos pro ſui erroris cōfirmatiōe adferebat.

Neſtorius

Neſtorius (vt Gennadius in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum ait) ſexaginta ſcripturæ teſtimonijs ſuam hæreſim confirmare nitebatur. Et quis hæreticus ſuã hæreſim non conatus eſt ſcripturæ autoritatibus probare? Si enim quempiam hæreticum noua docentem interroges, vnde hoc probas, quòd catholicæ Eccleſiæ antiquam fidem dimittere debeam? ſtatim ille mille teſtimonia, mille exempla, mille adfert autoritates, de lege, de pſalmis, de apoſtolis, de prophetis, quibus perperam interpretatis ſuum venenoſum dogma confirmet. Quo pacto ergo tunc ſcriptura erit iudex, cùm ea pro libito hæreticus iuxta ac catholicus vtatur? Arrius & Athanaſius contendunt de cõſubſtantialitate filij. Arrius pro ſe adfert illud Chriſti dictum: Pater maior me eſt. Athanaſius ſuam & catholicam fidem confirmat per illud quod Chriſtus dixit: Ego & pater vnum ſumus. Vterq; eorum dicit ſe ſcrutatum fuiſſe ſcripturas, & quòd illę teſtimonium perhibent de ſua doctrina. Non eſt ergo ſufficiens & certa via ſcrutinium ſcripturarum, quoniam eas quiſq; pro libito interpretatur. Opus eſt ergo iudice, qui ſententiam dicat de interpretatione illarum ſcripturarum, quis ſit verus earum ſenſus. Is autem iudex, vt nos certos ſua ſententia reddat, oportet vt talis ſit qui falli non poſſit. Particularis autem homo, quicunque is ſit, falli poteſt. Erit ergo neceſſariò generale concilium talis iudex qui falli non poteſt, & nos certos de vera fide per ſuam ſententiam faciat. Aut ergo nullus eſt iudex infallibilis cui certò credere teneamur, aut concilium generale erit talis iudex qui falli non poſſit. Quòd ſi nullum eſſe talem iudicem dicas cui certò credere teneamur, qualem, bone Deus, tunc haberemus Eccleſiam? quàm inconſtantem, quàm dubiam, quàm hæſitantem? ipſo certè Proteo mutabiliorem. Quomodo non vacillabit omnis Chriſtianorum fides, ſi non eſt certum cui credere teneamur? Et certè ſi quiſque bene conſideret, fomentum omnium hæreſum validiſſimum eſt, dicere quòd concilium generale rectè congregatum errare poſſit: quoniam illo admiſſo, omnes hæreſes per conciliorum autoritatem damnatæ reſurgent, & nulla inuenietur via qua illas ab Eccleſia reijcere valeamus. Nam ſi ſcripturis ſacris contra eos agatur, ſtatim eas aut omnino reijcient, eas eſſe canonicas negantes, aut perperam interpretabuntur, & ad ſuum ſenſum detorquebunt, ſicut eos feciſſe, & nunc facere experientia docet. Et ita Eccleſiæ facies eſſet omnino confuſa, & turpis, & miſera. Præterea, in concilijs generalibus rectè (vt decet) congregatis, adeſt ſpiritus ſanctus eorum moderator & rector, qui eos in fide inſtruat. Quapropter ſicut nec ſpiritus illis aſſiſtens errare poteſt, ita nec ipſa concilia quæ ab eo diriguntur. At Deum aſſiſtere ipſis generalibus Concilijs rectè congregatis, conuincitur per id quod Dominus ait: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo: ibi ſum in medio eorum. Quòd ſi hoc promiſſum vides duobus aut tribus in nomine Chriſti congregatis, quid futurum putas cum totum generale concilium fuerit congregatum? Hoc etiam ex concilio Hieroſolymæ ab Apoſtolis celebrato clarius patet, vbi Apoſtoli in vnum congregati vt de ceſſatione legalium definirent, ſic ſententiam proferunt: Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis &c. Rurſum, Eccleſia habet ſpiritum ſanctum illi aſſiſtẽtem, & eam gubernantem. Sic enim Chriſtus promiſit: Palacletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quę cunque dixero vobis. Nec enim hæc verba ad ſolos apoſtolos referenda ſunt: nec illa ſpiritus ſancti miſſio (vt ait Bernardus) propter ſolos Apoſtolos facta eſt. Ad quid enim neceſſariæ erant Apoſtolis omnium gentium linguæ, niſi quia omnes gentes docendæ erant? Et ipſamet veritas ait: Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Quod verbum nequaquam ad ſolos Apoſtolos referendum eſt, cum illi non eſſent permanſuri in hac miſera vita ad finem vſq; mundi,

Ioan. 14.

Matt. 18.

Acto. 15.

Ioan. 14.

Matt. 18.

Sed

A Sed toti Eccleſiæ dictũ eſt illud, cui Deus promittit ſe ad finem vſq; adfuturum. Hoc autem antea ſub nomine Chriſti Salomon loquens prædixerat: Vinea (inquit) mea coram me eſt. Chriſtus ergo ſemper Eccleſiæ aſtat tanquam ſponſus ſponſæ ſuæ cohabitans, tanquam caput membris ſuis hærens, vt ea vegetet atque regat. At concilium generale (vt in principio huius operis docuimus) Eccleſiam vniuerſalem repreſentat. Concilio ergo generali in quo vniuerſa Eccleſia repræſentatur, Deus ipſe aſſiſtit, illud docens omnia ad ſalutem neceſſaria. Deinde ſi concilium generale (vt diximus) vniuerſalem Eccleſiam repræſentat, ſequitur cõcilium errare non poſſe in fide & moribus, quia Eccleſia quæ per concilium generale repræſentatur, non poteſt errare in fide aut moribus. De Eccleſia nanq; ipſamet veritas ait: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Portæ inferi ſunt ſingula mortalia peccata, per quæ fit introitus ad infernũ. Quòd ſi vniuerſalis Eccleſia in fide aut moribus errare poſſet, portæ inferi præualerent aduerſus eam. Et apud Ioannem eadem veritas iterum ait: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum. Quæ verba non ad ſolos apoſtolos referenda ſunt, ſed ad vniuerſalem Eccleſiam, cui promittit ſpiritus ſancti præſentiam ad finem vſq; ſæculi. Et beatus Apoſtolus Paulus dicit: Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi gloriоſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Si ergo Chriſtus exhibuit Eccleſiam ſine macula & ſine ruga, qualiter eam inficere poterit hæreſis labes, aut peccati macula? Rurſum, idem Paulus in alia epiſtola vocat Eccleſiam columnam & firmamentum veritatis: ex quibus verbis conuincitur vt ipſa errore aliquo inuolui non poſſit. Non enim eſt poſſibile, vt ea quæ columna & firmamentum eſt veritatis, er

Matt. 16

Ioan. 14.

Ephe. 5.

1. Tim. 3

B ret. Ex his ergo & aliis plurimis quæ poſſunt adferri, conuincimus generale concilium rectè (vt decet) congregatum, non poſſe in fide aut moribus errare. Dicimus autem concilium tũc eſſe generale, & rectè congregatum, quando pontificis ſummi autoritate conuocantur omnes quorum intereſt de re illa definire. Sine ſummi pontificis autoritate concilium generale celebrari nõ poteſt. Hinc non eſt mirum ſi Ariminenſe conciliũ errauerit: quia ab hæreticis Arrianis, fauente Conſtantio imperatore, & ipſo Arriana hæreſi infecto, congregatum eſt, contradicente tamen Liberio papa. Quapropter omnia in hoc concilio geſta, Damaſus papa, conuocato poſtmodùm Romam concilio, reſcidit prorſus. Eadem ratione concilium Conſtantinopolitanum ſub Conſtantino & Gregorio tertio celebratum, inane eſt & peſtiferum, quia renitente Gregorio tertio congregatum fuit, & contra illius mentẽ & aliorum catholicorum lata eſt ibi ſententia de imaginibus omnino ab Eccleſia tollendis: & ideo hoc fuit poſteà in ſeptima ſynodo quæ Nicæna fuit, ſub Hirene imperatrice damnatum. Nec oportet ad hoc vt concilium dicatur generale, quòd omnes Chriſtiani conuocentur, ſed ſolum illi ad quos ſpectat docere & regere, quales ſunt maiores Eccleſię, vt epiſcopi et ſimiles. Ad hos enim ſpectat docere, & ad alios non. Et hoc valde conſonum eſt rationi. Si enim omnes poſſent docere, omnes definire, ad omnes ſpectaret de fide ſententiam dicere, tũc totum corpus vnum membrum eſſet: Paulus tamen ait: Nam & corpus non eſt vnum membrum, ſed multa. Si dixerit pes, quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, non ideo nõ eſt de corpore: & ſi dixerit auris, quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore. Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem poſuit Deus membra, vnumquodque eorum in corpore ſicut voluit. Quòd ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Et aliquibus interiectis ſubiungit. Nunquid omnes apoſtoli? Nunquid omnes

1. Cor. 12

prophetæ.

prophetæ: Nunquid omnes doctores? Ex quibus Pauli verbis cõuincimus quòdam esse in Ecclesia ad hoc à Deo destinatos, vt doceant & definiant: aliorum autem munus esse, doceri, & aliorum documenta suscipere. Hi ergo omnes quorum interest docere, regere, definire, ij soli conuocandi sunt, non autem promiscuum
Acto. 15. vulgus. Cùm enim dissensio esset in ipso Ecclesiæ nascentis exordio de cæremonijs veteris legis, quibusdam dicentibus eas simul cũ lege Euangelica debere seruari, alijs autem contrarium affirmantibus, congregatum est Hierosolymæ hac de causa concilium: ad quod solùm conuenerunt apostoli & seniores videre de ver-
Deu. 17. bo hoc: & tamen quæ ibi determinanda erant, omnes concernebant. Cui rei simillimum est id quod in veteri lege Dominus præcepit. Si difficile (inquit) & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresq; abeis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunq; dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram. Vides hic qualiter ad omne dubitationis vulnus amputandum mittit nos Dominus non ad reges, non ad duces, non ad promiscuam plebem, sed ad sacerdotes Leuitici generis, & præcipue ad summum tunc temporis sacerdotem, ad quem magis quàm ad quemlibet alium spectat (vt aliàs in principio huius operis diximus) de fide definire. Maiores ergo Ecclesiæ ad concilium vocandi sunt, & non promiscuum vulgus. Quòd si aliquis quantumlibet delectus ex plebe, etiam nõ vocatus ad concilium accesserit, & velit toti concilio aliquid proferre, dicens se habere aliqua quę ad communem omnium vtilitatem spectant, is procul dubio non est contemnendus, sed au-
1. Cor. 14 diendus, & posteà ad maiores spectabit definire. Vnde Paulus in 1. ad Corinthios epistola ait: Si non fuerit inter pres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo: prophetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri dijudicẽt. Quòd si alij reuelatũ fuerit sedenti, prior taceat. Ex quibus Pauli verbis constat eos esse audiendos, & non contemnendos, qui id quod sibi reuelatũ fuerit, docere voluerint. Cùm ergo omnes quorum interest, conuocati sunt, & summi pontificis autoritate congregati tunc concilium generale rectè congregatum dicetur. Quòd si omnes sic congregati, vnanimes & concordes, aut eorum maior pars cum summo pontifice consentiat: illa erit certa sententia, & pro infallibili concilij generalis definitione tenenda. Pro hac re potuissem sacrorum doctorum testimonia, & conciliorum decreta adferre, sed omisi, quoniam contra damnantes concilia agimus, qui eidem concilio
Ioan. 8. de se definienti dicent: Tu de teipso testimonium perhibes, testimoniũ tuum non est verum. De hac re scripsit satis tamen breuiter Ioannes episcopus Roffensis in eo opere quod contra captiuitatem Babylonicam Lutheri fecit, duobus articulis, scilicet vicesimooctauo & vicesimonono. Scripsit etiam vir doctissimus Iodocus Clichthoueus in eo opere quod composuit pro assertione veritatum in concilio Senonensi contra Lutherum definitarum capite tertio. Dionisius Riskel Carthusiensis ante istos per annos sexaginta, scripsit de autoritate Cõcilij libros tres. Hũius autem opus non vidi, sed testimonio Ioannes Trithemij in suo libro de ecclesiasticis scriptoribus hoc habui. Gulielmus Occam in libris dialogorum de hac re pertractat fusius quàm oportebat, & nescio an ita sanè vt veritas postulat: quoniam omnia quæ ibidem pertractat, adeò indecisa reliquit, vt nescias quas partes tenere velit. Ioannes Gerson etiam plures æditi tractatus, in quibus de potestate Ecclesiæ & de Conciliorum autoritate differit. Ioannes de turre Cremata in libro de summa Ecclesiæ: Ioannes Eckius & alij complures de hac re locupletissimè tractant.

Coitus

COITVS.

A DE hac re fuit quidam beſtialis & turpis error. Nam Simon ille Magus, de quo in actibus apoſtolorum fit mentio, docuit promiſcuum fœminarum vſum eſſe licitum, ita vt quiſq; qua vellet vti ſine pecato poſſet. Eandem turpitudinem eodem ferè tempore docuit Saturninus quidam in Syria. In eodem errore fuerunt Nicolaitæ: quapropter de illis dicitur in Apocalypſi: Hoc habes bonum, quòd odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Hi Nicolaitæ à Nicolao qui vnus fuit ex ſeptẽ diaconis qui cum Stephano in miniſterium viduarum deputati fuerant, occaſionẽ ſui erroris ſumpſerunt. Ille nanque cùm ab apoſtolis increpararetur de zelotypia vxoris, quam valde pulchram habebat, vt ſe de zelotypia coram apoſtolis purgaret, vxorem in publicum produxit, dicens, vt qui vellet, ea vteretur: oſtendere volens hoc facto ſe non eſſe adeò zelotypum, vt ipſi impingebatur. Ex quo facto alij occaſionem ſumentes, crediderunt hoc licitum eſſe, vt quiſq; qua vellet fœmina vteretur: qui ab iſto Nicolao originem ſe habere iactantes, Nicolaitæ ſunt appellati. Si quis tamen de hoc amplius noſſe cupit, legat Euſebium libro tertio eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cap. 29. Philaſter etiam narrat talem fuiſſe Florianis conſuetudinem, vt in Eccleſia poſt occaſum ſolis, extinctis lucernis, promiſcuè quas vellent mulieres accipientes cum eiſdem miſcerentur. Sed hũc errorem Auguſtinus his Florianis non tribuit, quamuis de illis loquitur in libro de hæreſibus cap. 66. niſi fortè alij ſint de quibus Philaſter loquitur, quoniam illi vocantur à Philaſtro Floriani: at ij quorum Auguſtinus meminit, vocãtur ab eo Florinĩani, à Florino quodã illorũ magiſtro ſic dicti.

Simon Magus.

Saturninus.

Nicolaitæ.

Apoc. 2.

Floriani

* Quis autem fuerit iſtorum Florianorum dux, & quo tempore vixerit, Philaſter non expreſſit neq; ego apud alium inuenire potui.]

*

]

B Hunc eundem errorem promiſcui concubitus ſuſcitarunt in Bohemia quidam dicti Adamitæ, quorum princeps & dux fuit quidam Picardus ex Gallia Belgica. Hic enim (vt Aeneas Syl. in li. de orig. Bohemorum refert) in Bohemiam ſub Sigiſmundo Romanorum rege penetrauit, qui præſtigijs quibuſdam numeroſam virorum ac mulierum plebẽ ad ſe traxit, quos nudos incedere iubens, Adamitas vocauit, ſe autẽ filium Dei dixit, & Adam vocari præcepit. Suis Adamitis connubia promiſcua permiſit: quamuis ſine illius aſſenſu nefas eſſet mulierem cognoſcere, ſed vt quiſq; libidine vrente in aliquam exarſit, eam manu apprehendit, & adiens principem, dicebat ſe illam appetere. Quo audito, ille Picardus eorũ princeps reſpondebat: Ite, creſcite & multiplicamini. Hanc eandem hæreſim, ſed cum magis obſcœna & nefanda turpitudine docuerunt Vualdenſes. Illi enim (vt Guido carmelita de illis narrat) dixerunt quòd vrente carnis libidine, omnis carnalis commixtio tam inter viros quã inter fœminas eſt licita. Et certè miror quòd in cogitationẽ hominum venire poſſit, non dico vt tale quid faciant, ſed vt licitè illud fieri poſſe credant. Certus enim ſum aliquos fuiſſe maſculorũ concubitores, quoniam hoc ſcripturæ ſacræ teſtantur: ſed vix credere poſſum, vt ſic facientes, ſe male facere non credant, aut ſaltem non timeant, conſcientia ſua illos accuſante. Lex enim naturalis, quę omniũ cordibus eſt inſita, & nemine docente ſcitur, docet hoc nefandũ & peſſimũ ſcelus eſſe fugiendum. Hi omnes hæretici de mendacio conuincuntur, ſi ex ſacris literis oſtenderimus nullum coitũ eſſe licitũ prẽter eum qui coniugio mediante inter virum & propriam vxorẽ habetur. Vt autem hoc clarius appareat, hoc prius ſupponendum eſt, omnem coitum poſſibilem haberi, eſſe triplicem tantum, videlicet aut cum iumento, aut cum homine maſculo, aut cum fœmina. Coitus cum iumento, lege naturali damnatus eſt, & eum Deus lege ſcripta damnauit, dicens: Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non ſuccumbet iumento, nec miſcebitur ei, quia ſcelus eſt. Et in eodem

Adamitæ.

Vualdenſes.

Le. 18.

Le. 20.

libro iterum ait: Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur, pecus quo- C
que occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum
eo. Sanguis eorum sit super eos. Coitum cum homine masculo, eadem lex dam-
Gen. 19. nat. Nam & Sodomam & Gomorram ciuitates incendio destruxit, ita vt egresso
Loth, à maximo vsq; ad minimum omnes comburerentur propter peccatū hoc,
Leui. 18. Et in Leuitico dominus ait: Cum masculo non commiscearis coitu fœmineo, quia
Ibidē 20. abominatio est. Et iterum: Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque
operatus est nefas, morte moriantur. Sit sanguis eorum super eos. Et Apostolus
Rom. 1. Paulus de gentibus loquens ait: Propter hoc tradidit illos Deus in passiones igno
miniæ. Nam fœminæ eorum mutauerunt naturalem vsum in eum vsum qui est
contra naturam. Similiter autem & masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarse-
runt in desideriis suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes. Et
voco hic coitum cum masculo, etiam si cum fœmina coeat tanquam cum mascu-
lo. Nam coitus ille contra naturam etiam est, & ideo damnatus. Omnis enim coi-
tus, secundum cuius speciem aut modum generatio non potest haberi, iure natu-
ræ reprehenditur. Finis nanq; ad quem natura coitum ordinauit, est generatio, &
multiplicatio speciei: propter quod omnis coitus qui tali modo fit quali impossibi
le esset generationem ad fœtum exillo habere, naturali lege damnatur. Hoc ergo
contra obscœnissimos Vualdenses sufficiat. Restat ergo solus coitus qui est viri
cum fœmina. Hic autē coitus tripliciter fieri contingit. Aut enim aliquis coit cum
illa quæ sibi coniugio copulata est, aut cum illa quæ etiam coniugio copulata est al
teri, aut coit cum soluta, quæ videlicet non est alicui nupta. Si coit cum vxore alte-
rius, talis coitus vocatur adulterium, & est lege diuina damnatus. Sic etenim lex di
Leui. 20. uina ait: Si Mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetraue-
rit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera. Et ipsa ve
ritas in Euangelio inter opera mala quæ coinquinant hominem, enumerat adul- D
Matt. 15. teria. De corde enim exeunt (inquit) cogitationes malæ homicidia, adulteria, for
nicationes, furta, &c. Coitus vero cum soluta, quæ nulli lege matrimonij est alliga
ta, vocatur fornicatio: & hic coitus etiam diuina lege damnatur, vt patet ex dicto
Saluatoris proximè citato, vbi inter ea quæ coinquinant hominem, post adulte-
Græci. ria enumerauit etiam fornicationes. Græci tamen (vt Guido illis impingit) di-
cunt simplicem fornicationem non esse peccatum. Martinus de magistris in suo
lib. de temperantia quæstione secunda de luxuria, dicit se fateri fornicationē sim-
plicem esse peccatum mortale: tamen dicit insuper quòd oppositum credere non
sit hæreticum, quia (vt dicit) testimonia scripturæ sacræ non sunt expressa, quo-
niam etsi in pluribus locis prohibeatur fornicatio, tamen possunt dicta illa inter-
pretari quòd nomen fornicationis sumitur generaliter pro luxuria in communi
& quia illius multæ sunt species malæ, ideo dicit fornicationem hoc nomine sum-
ptam esse damnatam, quia luxuria ex genere suo est mala. Sed cum pace illius di-
xerim, ego credo Martinum alioqui virū doctum, in hac parte errasse, quoniam
vt aliàs diximus, beato Hieronymo nobis suffragante, in sensu literæ consistit
Euangelium, & non in nuda litera. Quapropter diximus non ad quemlibet spe-
ctare interpretationem scripturæ, sed ad solam Ecclesiam: aut si in aliqua particu-
lari persona talis potestas residet, ea est in solo summo pontifice. Ecclesia ergo
quæ habuit ius & potestatem discernendi scripturas sacras à prophanis, illa habet
potestatem discernendi verum & legitimum sensum à non vero. Nihil certè pro-
fuisset scire quænam sit scriptura diuina, si posteà in eadem scriptura reciperemus
sensum falsum pro vero. Sicut ergo credimus Ecclesiæ dicenti hanc aut illam esse
scripturam diuinam: ita etiam oportet credere eidem dicenti hunc aut illum esse
eiusdem scripturæ sensum. At Ecclesia catholica docet simplicem fornicationem
esse peccatum, & contra legem diuinam, ergo tenendum est fornicationem esse

lege

A lege diuina prohibitam: & ita neceſſarium eſt vt hæreticus ſit qui pertinaciter dixerunt ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum. Prætereà concors omnium ſacrorum doctorum de eadem re ſententia, fidem facit, quoniam etſi in aliquibus plures eorum errauerint, fieri tamen nequit vt omnes concorditer errent. Quomodo enim poſſibile eſt vt omnes errent, qui (vt Paulus ait) ne nos erraremus, à Deo dati nobis ſunt? At concors eſt omnium ſanctorum doctorum ſententia, ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale, nec vllus vnquam ex his qui ab Eccleſia probati ſunt, oppoſitum aſſeruit. Sed iam videamus vtrùm fornicationis nomen poſſit ſemper in ſacris literis pro luxuria in genere accipi. Primò certè cõſtat in illo ſaluatoris dicto, quod paulò antè citauimus, nullo modo ſic accipi poſſe, niſi ineptam Chriſto tribuerimus locutionem. Sic enim ait: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes. Ecce poſt adulteria ſubiunxit fornicationes. Quis autem niſi inepte loquens, poſt enumeratam ſpeciem addit poſtea genus illius ſpeciei? Species autem congruè poſt genus additur. Nullus enim aptè loquens ſic diceret: De domo iſta multa ſublata ſunt, videlicet veſtes, vaſa, arietes, pecora. Nam eo ipſo quòd arietes nominati etant, pecora intelligebantur, quia arietes pecora ſunt. Cùm ergo Chriſtus poſt adulteria ſubiunxerit fornicationes: ſignum eſt fornicationẽ ibi non poſſe capi loco generis, vt omnem carnis libidinem ſignificet: nec pro adulterio, quoniam eſſet inanis eiuſdem rei repetitio. Prætereà hoc eodem ordine vitia illa carnis enumerat Paulus. Sic enim in epiſtola ad Galatas iuxta Ambroſij lectionem dicitur: Manifeſta ſunt opera carnis, quę ſunt adulteriũ, fornicatio &c. Vbi iterum poſt adulterium reperitur fornicatio, & ideo oportet vt nec pro adulterio ponatur, nec pro genere carnalis libidinis, ſed pro ſpecie diſtincta ab adulterio. Rurſus, in epiſtola priore ad Corinthios ſic ait: Nolite errare: neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neque
B molles, neque maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Vides hic fornicarijs expreſſe denegatum eſſe regnum Dei. At nullus rationis capax à regno Dei excluditur niſi propter peccatum mortale. Neq; hic etiam poteſt dici quòd fornicatio ponatur pro genere cuiuslibet libidinis carnalis: quoniam tunc ſuperfluè adduntur reliquę libidinis ſpecies, videlicet adulteri, molles, maſculorum concubitores: quoniam negato genere, negantur omnes generis ſpecies: velut ſi dixeris, nullum animal eſſe in illa domo, eo ipſo negaſti ibi eſſe hominem, aut equum, aut aliud quoduis brutum. Prætereà ſi ibi nomen fornicarij pro genere ponitur, & non pro ſpecie, et cuilibet fornicario regnum Dei interdicitur: ſequitur, vt qui fornicationẽ (quemadmodum illi loquuntur) ſimplicem commiſit, ſit prohibitus à regno Dei, quoniam fornicatio ſimplex, ſpecies quædam eſt luxuriæ. Negato ergo genere, negatur etiam ſpecies. Ex his ergo ſatis patet coitum ſoluti cum ſoluta, qui fornicatio dicitur, eſſe lege diuina prohibitum. Solus ergo coitus qui eſt viri cum propria vxore, licitus eſt. Deinde promiſcuus concubitus expreſſe lege diuina prohibetur. Nam quis verius poteſt dici promiſcuus concubitus, quam quem meretrices ſuſtinent? quoniam paratæ ſunt cum quocunq; volente coire. Et ille meretricius coitus propriè fornicatio dicitur, à fornicibus in quibus meretrices degere ſolebant. Talis autem coitus lege diuina prohibetur. Non erit (inquit) meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael. Sequitur infrà, quia abominatio eſt vtrumque ad dominum Deum tuum. Accedit ad hæc, quòd ſi promiſcuus concubitus eſſet licitus, & (vt turpes & obſcœni Floriani faciebant) in Eccleſia extinctis lucernis, mulieribus promiſcuè miſcerentur viri, contingeret ſæpe vt filius coiret cum matre, & pater cum filia, quod natura horret, & lex diuina damnat. Aduerſus ergo omnes præfatos hæreticos hæc dicta ſufficiant.

Ephe. 4.

Matt. 15.

Galat. 5.

1. Cor. 6.

Deut. 23.

SEcunda hæreſis eſt omnino præcedenti oppoſita, quoniam omnem coitum

damnat, dicens omnem coitum esse illicitum. Et de hac sententia inter plures hæ- C
reticos conuenit. Verùm de hac re inferius agemus in titulo de nuptijs, vbi pro-
babimus Deo duce nuptias esse licitas, & à Deo probatas.

TErtia hæresis docet carnalem coitum vrente carnis libidine non esse pecca-
tum, sed bene osculum: quia (vt dicunt) ad hoc non inclinat natura, ad illum
autem est naturalis quædam instigatio. Et hæc est vna ex hæresibus quas Beguí-
næ & Begardi asseruerunt. Hic autem error duos in se complectitur. Vnus est
quòd instigante carne carnalis coitus non est peccatum, & de hoc conuenit inter
hos & Vualdenses, quos iam in prima hæresi euicimus. Alius est quòd osculum
sit peccatum, & si de aliquo osculo loquantur, verum dicunt, quoniam osculum
per quod fit solicitatio ad coitum, peccatum est, sicut & ipse coitus. Omnis enim
operatio, à fine ad quem dirigitur, sumit denominationẽ, ita vt si finis sit bonus, &
reliqua adsint, operatio erit bona. Si finis est malus, operatio erit mala. Omne er-
go osculum quod ad solicitandam carnem dirigitur, peccatum est. Si vero de quo
libet osculo loquantur, quòd omne tale sit peccatum, manifestus est error, quoni-
am osculum quod in signum pacis & veri amoris præstatur, tale non solum non
est peccatum, sed potius est actus virtutis, sicut & ipsa pax cuius est signum. Chri-
sti enim discipuli se inuicem osculantes, signum pacis & veri amoris osculo præ-
Mat. 27. bebant. Quapropter Iudas hoc signum Iudæis dederat dicens: Quemcunq; oscu-
latus fuero, ipse est, tenete. Nam cùm discipuli Christi alicunde remeabant ad
Christum, osculum ori illius in signum pacis infigebant. Hoc fecit & Iudas, vt tali
Matt. 27. signo proderet Christum. Ideo Christus dixit illi: Osculo filium hominis tradis?
Præterea, nec omne osculum quod causa solicitandæ carnis præstatur, peccatum
est, præcipuè si coitus ille ad quem dirigitur, licitus est, vt in coniugibus contingit.
Si enim vxor exigat à viro vt coeat cum ea, & vt hoc debitum vxori præstet, vir
osculatur vxorem, vt videlicet per hoc excitetur caro ad reddendum debitũ quod D B
aliàs reddere non posset, non solum non est peccatum tale osculum, sed virtutis
actus, sicut & ipse coitus est actus iustitiæ, cum per illum vir reddat vxori quod il
lius est. Postremò hæc sententia Beguinarum damnata est in concilio Viennensi
sub Clemente 5. celebrato: cuius concilij definitio habetur in libro Clementina-
rum titulo de hæreticis. cap. ad nostrum, vbi condemnantur octo Beguinarum er
rores, & is de quo agimus, septimo loco annumeratur per hæc verba: Septimò
quòd mulierum osculum, cum ad hoc natura non inclinet, est mortale peccatum:
actus autem carnalis, cum ad hunc natura inclinet, peccatũ non est, maximè cum
tentatur exercens. Hæc ibi. Qui error cum alijs septem ibidem numeratis simul
damnatus est.

CONFESSIO.

REs quædam valde difficilis est confessio peccatorum, per quam pecca-
tor sacerdoti omnia peccata sua in aurem dicit, qua re nihil durius aut
grauius in tota lege euangelica reperitur: ideo propter operis difficul-
tatem, multi hæretici nec saluti suæ nec saluti aliorum consulentes, co-
nati sunt eam funditus tollere, diuersis tamen vijs id aggredi tentarunt. Primus
ergo de hac re error est, qui negat eam esse à Deo institutam, sed dicit sola huma-
na constitutione stabilitam. Hunc errorem docuit in Hispania quidam Petrus
Osmensis doctor theologiæ Salmantinus. Et hunc errorem dominus Alfonsus
Carillo archiepiscopus Toletanus & Hispaniarum primas, habito prius cum plu-
rimis doctis viris consilio, damnauit, & hæreticum declarauit autoritate Sixti. 4.
tunc pontificis max. ad hanc causam illi specialiter delegata. Quam definitionem
idem Sixtus postea confirmauit: cuius confirmationem in fine huius hæresis,
Luther9 nec vno verbo mutato, referemus. Hic est eriã error Lutheri: imò ante Lutherum
huic

A huic errori anſam præbuerunt aliqui iuris canonici periti. Nam gloſſator decreti in principio diſtinctionis quintæ de pœnitentia dicit quod melius eſt credere illam confeſſionem peccatorum auricularem eſſe inſtitutam ex quadam vniuerſa lis Eccleſiæ traditione, quam ex noui aut veteris teſtamenti autoritate. Secundus error eſt qui dicit non eſſe neceſſarium confiteri ſacerdoti, ſed ſufficit ſoli Deo peccata confiteri. Hic eſt error quorundam orientalium hæreticorum qui dicuntur Iacobitæ, et hos ſequitur Lutherus dicens non eſſe neceſſariam hanc clancularem confeſſionem quæ in aurem ſacerdotis fit, ſed ſufficit ſi ſoli Deo confiteatur. Hũc enim errorem ex primo deducit, velut putrem aquam ex fonte corrupto. Nam cùm adferrentur teſtimonia ſcripturæ confeſſionem peccatorum præcipientis, interpretatus eſt ea de confeſſione quæ Deo fit, quam dicit eſſe diuino iure præceptam, eamq; ſufficientem. Tertius error dicit confeſſionem eſſe ſuperfluam & inutilem ſi cõtritio adſit: & huius hæreſis autor eſt Ioannes Vuicleph. Quartus error dicit non eſſe neceſſariam omnium peccatorum examinationem, nec eſſe omnia peccata mortalia confitenda, quoniam (vt Lutherus ait) dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quòd miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum. Quintus error omnino tollit confeſſionem, & iſte eſt error Vualdenſium, qui coincidit cũ errore qui eſt Iacobitarũ & Lutheri. Sextus error eſt dicens in confeſſione non conferri gratiam qua homo iuſtificetur: & ita negat confeſſionem poſſe dici ſacramentum. Et hunc errorem etiam docet Lutherus. Hos omnes errores ſic ex induſtria coniunxi, cauſa prolixitatis vitandæ, quoniam teſtimonia quæ contra illos citaturi ſumus, aliquando duos errores, aliquando tres eorum ſimul conuincunt: ideo ne eandem autoritatem bis aut ter repetere mus, hos errores ſimul cõiunximus, vt citrato alicuius teſtimonio, in eo tũc omnia quæ cõtra errores pugnant, annotemus. Omitto pro hac re teſtimonia quæ

B ex veteri teſtamento adferri poſſunt, quoniam omnia quæ in ea adferri poſſunt pro hac re, adeò obſcura ſunt, vt quamuis noſtro propoſito faueant, illud tamen apertè oſtendere nequeunt. Omitto etiam illa quæ in nouo teſtamento ſub quadam figura & ſub quodam velamine dicta ſunt. Verbi gratia: Chriſtus dixit decem leproſis ſalutem ab eo petentibus: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et leproſo quem deſcendens de monte tactu ſuæ manus purificauit, dixit: Vide, nemini dixeris, ſed vade oſtende te ſacerdoti, & offer munus. Ex quibus verbis etſi ſatis congruè dici poſſit confeſſionem deſignari, quoniam per lepram peccatum figuratur, quapropter per oſtenſionem lepræ ſacerdoti faciendam, oſtenditur peccatorum confeſſio ſacerdoti facienda: & quòd mundatus è lepra adhuc debeat oſtendi ſacerdoti, ſignificat, quòd mundatus à peccato per contritionem, adhuc debet oſtendere peccatorum ſuorum maculas remanentes per confeſſionem ſacerdoti faciendam: hæc inquam etſi ſatis piè dicta ſint, non tamen ſunt efficacia ad hæreticum reuincendum: quoniam nullus ſenſus ſacræ ſcripturæ (vt in principio huius operis docuimus) efficax eſt ad fidem roborandam, & hæreticos reuincendos, niſi ille literalis ſit. Ex ſenſu enim myſtico nunquam poteſt ſumi argumentum efficax contra hæreticos. At quòd ille ſenſus datus ſit myſticus in illa litera, apertiſſimum eſt. Simile etiam eſt illud quod Lazaro reſuſcitato Chriſtus dixit apoſtolis: Soluite eum, & ſinite abire. Ex quo etiam colligi poſſet, quòd peccator quamuis per gratiam à Deo in contritione collatam ſit à morte peccati ſuſcitatus, nihilo minus ligatus ſacerdoti traditur, vt abſoluatur à vinculo quo tenetur ad certam pœnam pro peccati ſatisfactione ſoluendã. Hæc certè pia ſunt, & multum Eccleſiæ catholica fidẽ iuuãt: ſed quia nõ tam aperta ſunt, ideo nõ ſunt adeò efficacia vt oporteret. Quod ex toto ſacro inſtrumento (mea quidem ſententia) efficacius & fortius poteſt adferri, eſt illud verbum quod Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuã diſcipulis dixit: Accipite ſpiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata,

Iacobitæ Luther9

Ioannes Vuicleph.

Vualdẽſes.

Luc. 17.

Matt. 8.

Ioan. 2.

remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quæ verba subtili sunt exa C
mine discutienda, quoniam multa ex illis verbis nobis suffragantia colligere pos- A
sumus. Primò ergo dicitur, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Quibus
verbis iuxta sententiam omnium sacrorum doctorum potestatem dedit sacerdo-
tibus absoluendi homines à peccatis. At sacerdotes non possunt peccata remitte-
re, nisi prius ea cognouerint: quoniã qui sententiam de re aliqua laturus est, opor-
Prou. 12. tet vt plenè rem eandem prius agnoscat, sicut sapiens ait: Qui iudicat quæ nouit,
iudex iustitiæ est. Peccata autem aliorum, maximè quæ secreto, & intra cordis la-
tebras commissa sunt, sacerdotes non possunt agnoscere, nisi ipsimet peccatores
sacerdotibus peccata sua reuelent. Qui ergo sacerdotibus potestatem remittendi
peccata dedit, illis eisdem verbis peccatoribus obligationem confitendi sua pecca
ta iniunxit. Verùm huic argumentationi fortasse respõdebit quispiam, quòd ex
verbis saluatoris solum haberi potest confessionem esse sub consilio tanquam bo
num quoddam opus, & ad salutem maximè conducens: qua confessione facta sa-
cerdotes habent potestatem absoluendi, sibi per illa verba à Christo collatã. Sed
hæc responsio facilè reijcitur per id quod post illa verba immendiate subiungitur
Quorum retinueritis, retenta sunt. Nihil certè aliud est sacerdotes retinere pecca-
ta, nisi non remittere. Sensus ergo literę est: Quorum non remiseritis peccata, illa
non sunt remissa. Si ergo ad hoc vt peccata sint remissa, oportet vt ea sacerdos re-
mittat: ergo ad hoc vt peccata sint remissa, oportet etiam vt peccator illa sacerdoti
manifestet. Quòd si iterum fortè quis dicat ex illis verbis nõ haberi necessitatem
confessionis clancularię, quæ nunc in aurem sacerdotis fit: de hac re non contendo,
modo concedant ex illis verbis haberi necessitatem confessionis, siue illa clan-
cularia sit, siue publica: quoniam (vt late aduersus Lutherum disputat Iacobus La
tomus) in vtraq; earum potest consistere sacramentum pœnitentiæ. Non est enim
sic de necessitate sacramenti pœnitentiæ, quòd confessio fiat secretè, vt si publicè D
fieret, non esset sacramentum: quamuis malè ageret qui publicè confiteretur, nisi
aliqua particulari iusta causa vrgente. Prętereà ex illis verbis: Quorum remiseritis
peccata, remissa erunt, conuincitur gratiam per absolutionem sacerdotis infundi à
Deo. Sacerdote enim remittente ministerialiter, Deus vere peccata tũc remittit.
At cùm peccatorum remissio nunquam sine gratia gratum faciente habeatur: se-
quitur vt quoties sacerdos pœnitentẽ à peccatis absoluit, toties Deus gratiã infun
dat. Quòd si per illam gratia infunditur à Deo, sequitur eam recte dici posse sacra
mentum, quia post verba sensibilia significantia absolutionem peccatorum, si pec
cator obicẽ non ponat, efficaciter sequitur gratiæ infusio. Ex his ergo verbis mul
ta colligimus, videlicet confessionem esse necessariam, contra Vualdenses: eamq;
non debere fieri soli Deo, sed etiam sacerdoti qui absoluturus est pœnitentẽ à pec-
catis, & hoc contra Iacobitas. Habemus etiam per confessionem infundi gratiam,
& ita esse sacramentum, & hoc contra Lutherum. Rursum, si confessio sola huma
na inuentione est introducta, & non præcepto diuino, ostendant qui hoc dicunt,
illam primæuam Ecclesiæ institutionem: quam cum non sciant nec possint osten-
dere, oportet vt fateantur illam esse à Deo. Sicut enim isti exigunt à nobis aper-
tum scripturæ testimoniũ, quo probemus confessionem fuisse à Deo institutam:
sic nos exigimus ab eis apertam & veracem historiam, qua doceant primam Ec-
clesiæ institutionem de confessione facienda. Nos pro nostra fide protulimus te-
stimoniũ ex Euangelio Ioannis. Ipsi autem vt doceant fuisse ab Ecclesia institutã,
nunquam ostendent primam Ecclesię institutionem. Quòd si quis dicat eã fuisse
institutam in concilio Lateranensi, in quo facta est Decretalis illa nimis vulgata
quæ incipit: Omnis vtriusq; sexus. Hoc si ad confessionem annuatim faciendã refe
ratur, facilè crediderim, quoniã ante illã Decretalẽ nescio an fuissent homines ob-
ligati ad confessionẽ quolibet anno faciendã. Sed si de cõfessione simpliciter dica

turcam

A tur eam cœpiſſe in Eccleſia à tempore illius concilij: conſtat illud eſſe falſum, quoniam Innocentius Papa huius nominis tertius, ſub quo illud concilium Lateranenſe celebratum eſt, & decretalis illa ædita (vt Platina ait) adeptus eſt ſummum pontificatum circa annum domini. M. CC. ante quem per multas annorum centurias fuêre Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, & alij plures, qui dicunt confeſſionem eſſe neceſſariam: & conſtat eam tempore apoſtolorum fuiſſe exercitam. In actis ſiquidem Apoſtolorum dicitur: Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus ſuos. Deinde Eccleſia catholica errare non poteſt in his quæ ad fidem & bonos mores ſpectant. At concors omnium ſacrorum doctorum de aliqua re ſententia (vt in principio huius operis docuimus) manifeſtè oſtendit eam eſſe mentem & definitionem Eccleſiæ: quoniam cum plures fuerint doctores ſanctitate pariter ac ſcientia præcellentes diuerſis temporibus diuerſisq; locis exiſtentes, qui eidem ſententiæ ſubſcripſere, quorum ſententiam nunquam Eccleſia damnauit, ſed ad eorum aſſertionem tacuit, quæ nunquam ad hæreſes damnandas tacere ſolet, conuincitur inde illam ſententiam cui omnes doctores ſubſcribunt, eſſe veram Eccleſiæ catholicæ mentem, & veram fidem. Cùm ergo omnium ſacrorum doctorum ſit concors ſententia, cõfeſſionem omnium peccatorum mortalium de quibus peccator recordatur, eſſe neceſſariò ſacerdoti faciendam, & ſine ea ſaluari non poſſe, eamq; à Chriſto eſſe inſtitutam: conſtat inde hanc eſſe catholicæ Eccleſiæ fidem, confeſſionem videlicet peccatorum eſſe diuino præcepto & non humano introductam. Horum autem ſacrorum doctorum aliqua paucà teſtimonia adferam, ex quibus hoc perſpicuum euadet. Omitto in hac re Bernardum, Hugonem de ſancto Victore, & Richardum, Bedam, Rabanum, Iſidorum, atque etiam Gregorium, quoniam horum notiſſima ſunt teſtimonia. Ad Actu. 19.

B vetuſtiores accedo. Leo papa huius nominis primus, in epiſtola ad Theodorum epiſcopum Foroliuienſem, quæ eſt in ordine 69. ſic ait: Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinã ſpes vitæ reparetur æternæ, & qui regenerationis dona violaſſent proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent. Sic diuinæ bonitatis præſidijs ordinatis, vt indulgentia Dei niſi ſupplicatione ſacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus, hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent: cui vtiq; operi ipſe Saluator interuenit, nec vnquam ab his abeſt quæ miniſtris exequẽda commiſit, dicẽs: Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi: vt ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per ſpiritum ſanctum fuiſſe donatũ. Hæc Leo Papa. In quibus verbis multa ſunt notatu digna quæ noſtro propoſito deſeruiunt. Cùm enim dixit diuinæ bonitatis præſidijs ordinatis, innuit non eſſe humana conſtitutione introductam, ſed diuino iure ordinatam. Cùm vero ait veniam non poſſe aliter haberi niſi ſupplicatione ſacerdotum, oſtendit confeſſionis neceſſitatem. Dicens autem Deum ſemper aſſiſtere abſolutioni & miniſterio ſacerdotum, ſatis apertè declarauit huius ſacramenti efficaciã. Auguſtinus in lib. 50. homiliarũ, homilia. 49. ſic ait: Qui poſt vxores veſtras vos illicito cõcubitu maculaſtis, ſi præter uxores veſtras cũ aliqua cõcubuiſtis, agite pœnitentiã, qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro vobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, occultè ago, apud Deũ ago: nouit Deus, q̃ mihi ignoſcit, qa in corde ago. Ergo ſine cauſa dictũ eſt: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erũt in cœlo? Ergo ſi ne cauſa ſunt datæ claues Eccleſiæ Dei: fruſtramus euangeliũ Dei: fruſtramus verba Chriſti; promittimus nobis q̃d ille negat: nonne nos decipimus? Hæc Auguſtinus. Quibus verbis apertè dicit eſſe neceſſariã ſacerdotis abſolutionẽ, & nõ ſufficere Leo papa. Matt. 28. Matt. 18.

ficere vt ſecreto Deo confiteatur pœnitens. Quòd ſi neceſſaria eſt ſacerdotis abſo- C
lutio, ergo neceſſaria eſt peccatoris confeſſio, quia ſacerdos abſoluere non eſt po-
teſt peccata quæ non nouit. Et cùm in pluribus alijs locis hoc idem dicat, expreſ-
ſius tamen ſuper Ioannem tractatu 49. eandem ſententiam explicat. Videat qui
volet. Satis etenim mihi eſt, qui breuitatem tenere promiſi, vt lectorem admonu
erim. Hieronymus exponens illud Eccleſiaſtici 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio,
&c. ſic ait: Si quem ſerpens diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio eum
peccati veneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam,
nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri, magiſter qui linguam ha
bet ad curandum, facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vul
nus medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Hæc ibi Hieronymus.
Quibus verbis apertiſſimè oſtēdit confeſſionis neceſſitatem, vt ſine ea vulnus pec
Ambro. cati curari non poſſit. Ambroſius libro primo de pœnitentia cap. 7. diſputans ad-
uerſus Nouatianos negantes pœnitentiam poſſe peccantibus proficere, ſic ait:
Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? In baptiſmo vtiq; remiſ
ſio omnium peccatorum eſt. Quid intereſt vtrùm per pœnitentiam, an per laua-
crum, hoc ius ſibi datum ſacerdotes vendicent? Vnum in vtroque miniſterium
eſt. Sed dices quia in lauacro operatur myſteriorum gratia. Quid in pœnitentia?
nonne Dei nomen operatur? Quid ergo? Vbi vultis vendicatis vobis Dei gratiã,
vbi vultis repudiatis? Hęc Ambroſius. In qbus verbis S. Ambroſius clariſſimè do
cet, in pœnitẽta pinde ac in baptiſmo gratiã p ſacerdotũ miniſteriũ cõferri. Nunq̃
aũt per miniſterium ſacerdotum pœnitentia completur, niſi cùm peccatorem ſua
peccata confitentem ſacerdos abſoluit. Ergo per pœnitentiæ ſacramentum, hoc
eſt per confeſſionem, homo recipit gratiam: cuius oppoſitum dicit Lutherus in
ſexto errore ſuprà nominato. Huius autem ſacramenti neceſſitatem docet idem
Ambroſius libro 11. de pœnitentia capite 7. cuius verba cauſa prolixitatis vitandæ D
Cypria. relinquo, ſatis putans lectorem dirigere. B. Cyprianus ſermone quinto de lapſis,
loqũens de illis qui corde ſolum peccauerunt, ſic ait: Hi quanuis nullo ſacrificij
aut libelli facinore conſtricti ſunt, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc
ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confiteantur, exomologeſin
conſcientiæ ſuæ faciant, animi ſui pondus exponant, ſalutarem medelam paruis
licet & modicis vulneribus exquirant. Et parum infrà: Confiteantur ſinguli, quæ
ſo vos fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit, in ſeculo eſt, dum admitti
eius confeſſio hoc eſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per ſacerdotes, apud do-
minum grata eſt. Hæc Cyprianus. Ex his Cypriani verbis duo colligimus. Vnũ,
quòd videlicet confeſſio facienda eſt apud ſacerdotes Dei, & non ſolùm coram
Deo. Alterum, quòd illa non ſit facienda ſolùm de publicis, ſed etiam de occultis
quæ intra cordis latebras cõmiſſa ſunt. Cuius oppoſitũ docet Lutherus. De alijs
autem occultis peccatis, quæ ſic occulta ſunt, vt ipſum peccatorem lateant, vel quia
eorum non recordatur, vel quia firmiter credit, excuſabili ignorantia, non eſſe pec
cata, de his, inquam, non diſputamus quòd ea confitenda ſint. Nullus enim fuit vn
quam tam demens, vt putaret illa etiam ſacerdoti in aurem fore narranda, quo-
rum pœnitens non recordatur. Quod vero Lutherus pro ſe adducit, dicens
non oportere omnia confiteri, quia (vt dicit) ſic facientes nihil relinquunt miſe-
ricordiæ Dei ignoſcendum: tale eſt ac ſi diceret non oportere etiam laborare
vt omnia opera noſtra bona & bene facta ſint, quum ſic facientes multo mi-
nus velint aliquid relinquere miſericordiæ Dei ignoſcendum: quapropter illo ar
gumento Lutherus etiam perſuaderet hominibus vt nolint omnia bene operari.
Adde quòd etiam ſi omnia confiteantur peccatores, adhuc omnia relinquunt miſ-
ericordię Dei ignoſcẽda: quoniam etſi peccatores omnia confiteantur peccata, im
menſam tamen exercet miſericordiã Deus, cũ omnia remittat: cùm etiã ſi omnia

opera

A opera quantumlibet exactè fecerimus, magnam nobis exhibet miſericordiam, cum ea ad vitam acceptat æternam: quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Sed ne ex ſolis doctoribus latinis teſtimonia ſumpſiſſe videamur, operæ precium erit aliquorum Græcorum teſtimonia proferre. Cyrillus libro tertio ſuper Leuiticum, exponens illud: Si peccauerit vnum aliquid de iſtis, pronunciet peccatum quod peccauit, ſic ait: Eſt aliquod in hoc mirabile ſecretum, q̃ iubet pronunciare peccatum. Etenim cuiuſuis generis pronuncianda ſunt, & in publicum proferẽda cuncta quæ gerimus: ſi qd in occulto gerimus, ſi quid in ſermone ſolo, vel etiam intra cogitationum ſecreta commiſimus, cuncta neceſſe eſt publicari, cuncta proferri. Proferri aũt à nobis, aut ab illo, qui accuſator peccati eſt & incentor. Hæc Cyrillus. Vides hic, qualiter omnia proferri iubet, & nullum cẽlari permittit, ſi volumus diaboli accuſationem euadere. Chryſoſtomus homilia 3. ſuper Matthæum, loquens de illis, qui baptizabantur à Ioãne, confitẽtes peccata ſua, ſic ait: Confeſſio peccatorum eſt teſtimoniũ conſcientiæ timentis Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri. Qui autẽ erubeſcit, non timet. Perfectus enim timor ſoluit omnẽ pudorem. Illic enim turpitudo confeſſionis aſpicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid neſcimus quia confeſſio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipſum erubeſcere pœna eſt grauis? Sed ideo magis iubet Deus confiteri peccata noſtra, vt verecundiam patiamur pro pœna: nam & hoc ipſum pars eſt iudicij. Hæc Chryſoſtomus. In q̃bus verbis hoc aduertere oportet, quòd dicit iuſſiſſe Deum vt confiteamur peccata noſtra, vt vel ſic verecundiam patiamur, tanq̃ pœnam pro peccatis noſtris ſuſceptam. Quæ verba nullatenus ad confeſſionem quæ ſoli Deo fit, referri poſſunt. Plura certè de hac re adferre poſſem ſacrorum do

B ctorum teſtimonia, verùm ne nimia prolixitate grauarem lectorem, omitto. Sed inter tam multa teſtimonia vel vnum eſſe debet (mea quidem ſententia) efficaciſſimum, quòd nulla humana autoritate populus vnquam potuiſſet adduci, vt occultiſſima ſcelera, quorum tacitam conſcientiam horrebant, in alienas aures, tanto cũ pudore, tanto cum periculo, ſine vlla cũctatione effunderet. Nec ſimile eſt vero, fieri potuiſſe, vt tot presbyteri promiſcuæ multitudinis confeſſiones audiẽtes, ſecretum ſeruarent, etiam hi, qui aliàs nihil continere poſſunt, niſi Deus ipſe, qui ſacramentum inſtituit, rem tam ſalubrem ſpeciali gratia defenderet. Confeſſio ergo peccatorum, quæ ſacerdoti fit, eſt à Deo inſtituta: in qua omnia ſunt peccata reuelanda, quorum pœnitens recordatur: quibus reuelatis in confeſſione, & data à ſacerdote abſolutione, pœnitenti Deus peccata dimittit, & gratiam infundit: quę omnia diuerſis teſtimonijs probata iam ſunt. Sed de inſtitutione confeſſionis, q̃ illa ſit à Deo, teſtatur Sixtus quartus pontifex maximus, q̃ de hac re definiuit per hæc verba, quæ nunc ſubijciuntur.

Rom. 7. Cyrillus. Chryſoſtomus.

Extrauagans Sixti quarti

SIxtus epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad pertuam rei memoriam. Licet ea, quæ de noſtro mandato ritè fiant, plenam obtineant roboris firmitatem: tamen illis interdum noſtri muniminis robur adijcimus: vt eo firmius illibata perſiſtant, quo magis noſtro fuerint præſidio communita. Dudum ſiquidem ad audientiam noſtram deducto, q̃ à modico tunc decurſo tempore citra in Hiſpaniarũ regnis, & præſertim in vniuerſitate ſtudij Salmanticenſis, fuerant & adhuc erant nõnulli iniquitatis filij, qui quaſdã falſas, ſanctę catholicę fidei cõtrarias, erroneas, ſcandaloſas, & malè ſonantes propoſitiones, præſertim circa peccatorũ confeſſionem, & eccleſiaſtica ſacramẽta in ſtudio huiuſmodi, & in frequentiſſimo hominũ cœtu veras eſſe publicè affirmare, & pertinaciſſimè ſuſtẽtare ac defendere: apertiſſimas ſacrę ſcripturę autoritates eorũ erroribus repugnãtes, earũ rectũ, clarũ & apertum ſenſum, falſis eorũ interpretationibus impudenter violando refellere: huiuſmodi q̃q; eorũ falſa dogmata manifeſtè hæreticę prauitatis labem continentia in

aliorum

aliorum mentes inſerere, & ſimplicium animas illaqueare: & vt illa in plurium no C
titiam peruenirent, & vt in perpetuum de illis memoria haberetur, libros compo
nere, & in publicum, vt illos legendi omnibus eſſet facultas, tradere præſumpſe-
rant eatenus, & præſumebant: Nos tunc venerabili fratri noſtro Alphonſo archie
piſcopo Toletano, per alias noſtras literas commiſimus, vt aſſumptis ſecum ali-
quibus in Theologia magiſtris, & alijs viris literatis (vocatis his, qui propoſitio-
nes ipſas veras eſſe affirmare niſi erant, & nitebantur in dies: & auditis quæ
ipſi pro illarum veritate, & alij Chriſti fideles ad dilucidandam earum falſitatem
deducere vellent) an quæ in propoſitionibus huiuſmodi continebantur, falſa, &
fidei præfatæ contraria, erronea, & malè ſonantia exiſterent, autoritate noſtra de
clararet, & decideret: & declaratione huiuſmodi facta, illos quos in præmiſſis
culpabiles eſſe reperiret, ſi iuxta ſanctorũ patrum inſtituta & canonicas ſanctio-
nes ſe emendare, & depoſitis de cordibus eorum totaliter erroribus prædictis,
ad Eccleſiæ vnitatem, hæretica labe huiuſmodi abiurata, redire, & iuxta declara-
tionem ſuam, tales propoſitiones eſſe ſcandaloſas, falſas, & hæreticas, ac malè ſo-
nantes fateri, & deſuper confectum librum huiuſmodi retractare, & cum effectu
refutare recuſarent, & in illis, eorumq; erroribus pertinaciter inſiſtere vellent, hę-
reticos, ac cenſuris & pœnis in tales à iure promulgatis irretitos eſſe decerneret
plena ſibi deſuper autoritate conceſſa, prout in noſtris inde confectis literis pleni-
us continetur. Poſtmodum verò ſicut accepimus, præfatus Archiepiſcopus ad
executionem dictarum literarum, earum forma ſeruata ritè procedens, dilectos
filios Petrum de Prexanoo, & Petrum de Ocanna, ac Petrum de Caloca, necnon
Didacum de Betonno, Martinum quoque Alfonſum Delatorre, magiſtros, & Pe
trum Didaci de Conſtana, ac Ioannem de Quintanapalla, licentiatos in Theolo-
gia: necnon Tellium de Buendia Toletanum, & Vaſcum de Ribera, de Talaue-
ra, in eadem Eccleſia archidiaconos, Thomam de Cuenca, & Ioannem de Medi- D
na Decretorum Doctores: ac Garſiam Fernandi de Alcala in eiſdem Decretis Li-
centiatum, & alios quamplures magiſtros in Theologia, ac Doctores & Licentia-
tos in eiſdem Decretis: alios quoq; quamplurimos doctos & literatos viros ex di
uerſis regnorum prædictorũ locis: pariter & dilectum filium Petrum de Oſma,
propoſitionum prædictarum autorem, eiusq; ſequaces, coram ſe ad ſuum oppi-
dum de Alcala Toletanenſis diœceſis euocari fecit: ac dicto Petro de Oſma & ſe-
quacibus minimè comparentibus, debito tempore expectatis, matura ſuper o-
mnibus propoſitionibus prædictis deliberatione præhabita, de vnanimi concilio
& aſſenſu magiſtrorum & prædictorum doctorum declarauit illas propoſitio-
nes, per quas Petrus de Oſma, & eius ſequaces prædicti pertinaciter affirmare nõ
verebantur, confeſſionem peccatorum in ſpecie, ex vniuerſalis Eccleſiæ ſtatu-
to, non diuino iure compertam fore: & peccata mortalia, quo ad culpam, & pœ-
nam alterius ſeculi, abſque confeſſione, ſola cordis contritione: prauas verò cogi-
tationes ſola diſplicentia deleri: & quòd confeſſio ſecreta ſit, neceſſariò non exigit
& non peracta pœnitentia confitentes abſolui non debere: & Romanum ponti-
ficem purgatorij pœnam remittere, & ſuper his quæ vniuerſalis Eccleſia ſtatuit,
diſpenſare non poſſe: ſacramentum quoque pœnitentiæ, quantum ad collationẽ
gratiæ, naturæ, non autem inſtitutionis noui aut veteris teſtamenti exiſtere: &
alias quas propter earum enormitatem, vt illi qui de eis notitiam habent, obliui-
ſcantur earum, & qui de eis notitiam non habent, ex præſentibus non inſtruan-
tur in eis, ſilentio prætermittendas ducimus, falſas, ſanctæ fidei catholicæ
contrarias, erroneas, & ſcandaloſas, ac à fidei veritate alienas, & ſanctorum
patrum decretis, & apoſtolicis conſtitutionibus contrarias fore, manifeſtam
hæreſim continere, dictarum literarum & per illas ſibi conceſſæ facultatis vigo-
re declarauit: & pro talibus haberi & reputari debere decreuit: prout in quibuſ-
dam

A dam authenticis ſcripturis deſuper confectis plenius continetur. Et demum, (præmiſſis ſic vt præfertur geſtis, & propoſitis in conſiſtorio coram nobis) nos dilectis filijs noſtris, Stephano tituli ſanctæ Marię in Tranſtyberim, & Ioanni tituli ſanctæ Praxedis, Presbyteris, Cardinalibus, vt de præmiſſis geſtis per ipſum Archiepiſcopum diligenter ſe informarent: & quæ inuenirent, nobis & alijs fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus referrent: qui tam zelo fidei, quàm vt noſtris parerent mandatis, onus huiuſmodi prompta voluntate ſuſcipientes, cuncta diligenter rimarunt: & quæ inuenerunt, nobis & alijs fratribus noſtris memoratis fideliter retulerunt: propoſitiones præfatas erroneas fore pluribus autoritatibus & rationibus, præter illas, quas in Archiepiſcopi proceſſibus inuenenerunt, etiam demonſtrantes zelo fidei memoratæ. Nos igitur, ad quem ſpectat errores huiuſmodi extirpare (habita eorundem ſanctæ Mariæ in Tranſtyberim, & ſanctę Praxedis Cardinalium relatione prædicta) ipſius Archiepiſcopi ſolertiam & diligentiam in præmiſſis plurimum in domino commẽdantes, ex certa noſtra ſcientia Archiepiſcopi declarationem, & decretũ huiuſmodi, & prout illa concernunt, omnia & ſingula in ſcripturis prædictis Archiepiſcopi ſuper præmiſſis confectis contenta, autoritate apoſtolica, tenore præſentium, de eorundem referentium & aliorum fratrum noſtrorũ, vnà cum concilio & aſſenſu, laudamus, confirmamus, & approbamus, ac pręſentis ſcripti patrocinio communimus, ſupplentes oẽs & ſingulos defectus, ſi qui forſan interuenerunt in eiſdem. Et nihilominus pro potioris cautelę ſuffragio oẽs & ſingulas propoſitiones prædictas, falſas, ſanctæ catholicæ fidei contrarias, erroneas, & ſcandaloſas, & ab euangelica veritate penitus alienas, ſanctorũ quoq; patrum decretis, & alijs apoſtolicis conſtitutionibus contrarias fore, ac manifeſtam hæreſim continere, dicta autoritate declaramus. Præfato quoq; Archiepiſcopo ſcientia & autoritate prædictis commit-
B timus & mandamus, vt contra dicti Petri de Oſma ſequaces prædictos, ſi huiuſmodi hæreſim, in quam prolapſi ſunt, abiurare, & eundem Petrum prout errantem ſecuti ſunt, errores ſuos abiurantem, & ſe emendantem, ſequi recuſauerint, aut malitioſe diſtulerint, iuxta prædictarum aliarum noſtrarum literarum continentiam, tanquam hæreticos procedere non omittat. Et vt geſta per eum probè & laudabiliter zelo fidei de mandato noſtro, & per nos merito approbata, ad omnium incolarum illarum partium notitiam facilius perueniant: qua habita, poſſint ſeipſos, ne in prædictos prolabantur errores, liberius cuſtodire, præſentes noſtras literas cum proceſſu per eum habito, ac dicti Petri abiurationem, ſingulis illarum partium epiſcopis ſignificare non omittat: qui poſt ſignificationem eandem, clero & populo ſuarum ciuitatum & diœceſum ea publicari procurent: & generaliter omnia faciat, quæ pro huiuſmodi hæreſis extirpatione neceſſaria fuerint, ſeu ei quomodolibet opportuna videbuntur, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ac omnibus illis, quæ in dictis literis voluimus non obſtare, cæteriſq; contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat, &c.] Quòd verò confeſſio ſit neceſſaria, etiamſi contritio adſit, præter teſtimonia adducta teſtatur cõcilij Conſtantien. definitio. In quo cõcilio, ſeſſione octaua damnati ſunt quadragintaquinque articuli Ioannis Vuicleph: & inter cæteros is vnus ſeptimo loco aſſignatur, ſub his verbis: Si homo debitè fuerit contritus, omnis confeſſio exterior eſt ſibi ſuperflua & inanis. Quæ ſententia ſimul cum alijs ibidem condemnata eſt. De hac materia confeſſionis contra Lutherum ſcripſit Ioannes Roffenſis epiſcopus, in eo opere, quod contra Lutheri Captiuitatem Babylonicam ædidit. Scripſit etiam ſatis diffuſe Iacobus Latomus in eo opere, quod pro aſſertione determinationis facultatis Louanienſis contra Lutherum compoſuit. Scripſit etiam frater Gaſpar Sagerus ordinis Minorum. Alios autem, qui multi referuntur, non vidi.

] Concil. Cõſtant.

Alius

Alius eſt error ad hanc rem quodammodo ſpectans, qui dicit omnes homines cuiuſcunq; conditionis fuerint, poſſe audire confeſſiones, & pœnitentes abſoluere. Hic error eſt Martini Lutheri dicentis, omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes. Luther. Verùm de hoc errore inferius diſputabimus, in titulo de ſacerdotibus, vbi (Deo duce) probabimus, non omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes.

CONFIRMATIO.

HAereſis Græcorum eſt (vt ait Guido) confirmationem non eſſe ſacramentum. Frater Bernardus de Lutzemburgo in ſuo catalogo hæreticorum de Græcis loquens, dicit eos ſacramentum confirmationis paruulis ſtatim poſt baptiſmum conferre, & hoc per ſimplices ſacerdotes. Itaq; hi duo contraria videntur Græcis tribuere, & neſcio vtri eorum credam. Vt autem ingenuè verum dicam, nulli iſtorum in hac re fido, quoniam neutrum video exactè rem inueſtigaſſe, ſicut ex alijs plurib. conſicere licet. Siue ergo hoc Græci teneant, ſiue illud, hoc certum eſt, Vualdenſes hũc errorem docuiſſe: quamuis Guido de eorum erroribus diſſerens, nunquam hoc illis tribuat. Tamen Aeneas Syluius, qui poſtea ſummus Pontifex effectus, & Pius ſecũdus dictus eſt, in libro de origine Bohemorum, capite triceſimoquinto, errores Vualdenſium recenſens, hunc inter alios illis impingit. Poſt iſtos Ioannes Vuideph Vualdẽ. Vualdenſium inſtaurans ſectam, dixit confirmationem poſſe à quolibet presbytero dari: non tamen (quod ſciam) negauit confirmationis ſacramentum, quoniã Thomas Vualden, qui diligentiſſimè huius errores perſecutus eſt, in ſuo primo tomo doctrinalis fidei, libro ſecundo, capite quinquageſimo ſeptimo, ſolùm hoc Ioannes Vuicle. impingit Vuiclepho, quòd videlicet dixerit confirmationẽ conferri poſſe à quocunque ſacerdote, & quòd ſola lucri temporalis cupiditate eſt reſeruatum epiſcopis. Martinus Lutherus dogmata ſua à lacubus putridis & infectis (vt ſolet) hauriens, Vualdenſibus conſentit, dicens confirmationem neq; eſſe ſacramẽtum, neque gratiam conferre, ſed eſſe meram ceremoniam, & ritum quẽdam. Vt autem hoc eſſe falſum cõuincamus, memores eſſe oportet illius, quod in principio huius operis ſuprà docuimus: multa videlicet eſſe fide tenenda, etiam ſi per ſcripturas ſacras expreſſe probari nõ poſſint. Deinde, ne in poſterum de nomine ſolùm contendamus, hoc prius admonere oportet, vt quæ à recentioribus ſcriptoribus confirmatio vocatur, illa eadem ſit, quæ ab antiquis & vetuſtioribus vocat cõſignatio. Veteres ſiquidẽ ex ritu & ceremonia, quæ in illius ſacramẽti collatione obſeruatur, conſignationem appellauere, eò quòd chriſmate, hoc eſt, oleo conſecrato, epiſcopus hoc ſacramentum conferens, frontem pueri iam baptizati vnxit, facto ſuper frontem ex eodem chriſmate ſigno crucis, quo tanquam validiſſimo & impenetrabili ſcuto muniatur aduerſus dæmonis iacula. At recentiores ad effectum ipſius ſacramenti aſpicientes, confirmationem appellauere: quoniam in hoc ſacramento donatur gratia, per quam fortior quilibet & firmior eſſe valeat ad pugnã cum dæmone ſuſtinendam: & ideo merito confirmatio dicitur, quia per illam firmior efficitur. His ergo ſuppoſitis, facilè probabimus confirmationem eſſe ſacramentum conferens gratiam, quod à ſolis epiſcopis miniſtrari poteſt. In Actis apoſtolorum legimus, quòd cùm apoſtoli qui erant Hieroſolymis, audiſſent quia Samaria recepit verbum Dei per prædicationem Philippi diaconi, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis vt acciperent ſpiritũ ſanctum: nondum enim in quenquam illorũ venerat, ſed baptizati tantùm erãt in nomine domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum. Ecce, hic vides ad impoſitionem manuum apoſtolicarum ſpiritũ ſanctum ſuper iam baptizatos deſcendiſſe. Vndè conuincitur, confirmationis ſacramentum gratiam ſuſcipientibus conferre, quoniam hoc modo per impoſitionem

Græci.

A nem manuum orationi coniunctam apoſtoli tunc conferebant confirmationem, ſicut illum locum plures ſacri doctores & vetuſtiſſimi interpretantur: & ſummi Pontifices ſancti ſimul & docti, & antiquitate reuerendi, ſic illum locum declarant: & concilij generalis definitio de confirmatione locum illum eſſe intelligendum decernit. Quę omnia mox ſubijciemus. At (ſicut in principio huius operis docuimus) ille pro vero & indubitato ſacrę ſcripturæ ſenſu recipiendus eſt, quem Eccleſia nobis pro vero ſenſu ſcripturæ dederit. Nam ſicut ad eam ſpectat ſcripturas ſacras à prophanis diſtinguere, ita ad eam ſpectat verum ſcripturę ſenſum à falſo ſeparare. Cùm ergo Eccleſia nos doceat illum ſcripturæ locum de confirmatione aut frontis conſignatione eſſe intelligendum, non eſt quòd amplius de illo dubitemus. In illo autem loco apertiſſimè dicitur, per manuum impoſitionem ſpiritum ſanctum conferri: ergo per confirmationem præſtatur gratia nouiter confirmato. Quòd autem in illo loco Actorum apoſtolicorũ nulla fit mentio de vnctione chriſmatis, ſed de ſola manuum impoſitione, nihil mouere debet: quoniam & ſi hoc ibi ſubticeatur, nihilo minus tamen certum eſt Chriſtum ita iuſſiſſe, vt confirmandus chriſmate vngeretur, & apoſtolos ita feciſſe, vt Chriſtus illis præceperat. Nam Fabianus papa & martyr in epiſtola ad Orientales epiſcopos, reprehendens eos epiſcopos, qui non quolibet anno in feria quinta, quæ dicitur eſſe in cœna domini, conficiebant chriſma, ſed chriſmate duorum aut trium annorum ſæpenumero vtebantur, ſic ait: Errant enim qui talia excogitant, & mente veſana potius quàm recta ſentiunt. In illa enim die dominus Ieſus poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes, ſicut à ſanctis apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperũt, nobisq; reliquerunt, chriſma conficere docuit. Ipſa enim lauatio pedum noſtrorum ſignificat baptiſmum, quando ſancti chriſmatis vnctione perficitur atq; confirmatur. Hæc Fabianus papa. Quem Lutherus nec velut recentẽ aut tre- Fabianus papa

B centenarium (vt ſolet) reijcere poteſt, quoniam ante mille & ferme trecentos annos ſub Decio Imperatore martyrio coronatus eſt. Præterea in eodem lib. Actorum apoſtolicorum reperimus iterum à beato Paulo ſimile quid fuiſſe factũ. Hic enim cùm diſcipulos quoſdam ſolo Ioannis baptiſmate baptizatos reperiſſet, illos vero baptiſmo in nomine Ieſu baptizauit, quo facto impoſuit illis manus, & venit ſpiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabãt. Ecce, iterum vides gratiam per manuum impoſitionem dari. Quòd ſi gratia infallibiliter ibidem confertur ſub aliquo ſigno ſenſibili exterius apparente, nil obſtat quin ſacramentum dicatur. Sed hic vnum aduerte, quòd nunquam illa manuum impoſitio facta eſt niſi per ſolos apoſtolos, & nunquam reperietur a alijs diſcipulis facta: vnde ſacri & vetuſti doctores colligunt hoc ſacramentum non poſſe ab alijs, q̃ ab epiſcopis conferri, quoniam epiſcopi ſuccedunt apoſtolis, reliqui verò presbyteri repræſentant diſcipulos, & illis ſuccedunt. Hoc autem teſtimonijs ſacrorum doctorum & vetuſtorum comprobare oportet. Damaſus papa in epiſtola de epiſcopis ſic ait: Quòd autem ſolis apoſtolis eorũq; ſucceſſoribus propriũ ſit officij tradere ſpiritum ſanctum, liber Actorum apoſtolorum docet, præſertim cùm nullus ex ſeptuaginta diſcipulis, quorũ iſti (de presbyteris loquitur) in Eccleſia ſpeciem gerunt, legatur donum ſancti ſpiritus per manus impoſitionem (vt prædictũ eſt) tradidiſſe. Hæc Damaſus papa, doctus ſimul & ſanctus, qui ante mille & plus q̃ centum annos obijt. Innocentius papa, homo eiuſdem farinæ cum Damaſo, quoniam ſanctus & doctus fuit, in epiſt. ad Decentiũ Eugubinũ epiſcopũ, ca. 3. ſic ait: De conſignandis verò infantibus, manifeſtum eſt ab alio fieri quàm ab epiſcopo, non licere. Nam presbyteri licet ſint ſacerdotes, Pontificatus tamen apicem nõ habẽt. Hæc autem Pontificibus ſolis deberi, vt vel conſignent, vel ſpiritum paracletum tradant, non ſolùm conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat, verùm illa lectio Acto. apoſtolorum, quę aſſerit Petrum & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis tra- Actor. 19 Damaſus papa Innocẽt.

derent ſpiritum. Nam presbyteris ſeu extra epiſcopum, ſeu præſente epiſcopo, cùm baptizant, chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, cùm tradunt ſpiritum paracletum. Hæc Innocentius. Ex iſtis verbis patet, confirmationem ſiue conſignationem conferre gratiam ſuſcipienti: & talem confirmationem non poſſe ab alio, quàm ab epiſcopo conferri. Et dicit id eſſe non ſolum ex cõſuetudine eccleſiaſtica, ſed ex lege diuina, quæ in Actis apoſtolorũ fundatur. Idem ſub eiſdem fermè verbis, quibus Damaſus, dicit Leo papa, huius nominis primus, in epiſtola ad vniuerſos Germaniæ & Galliæ epiſcopos, quæ eſt in ordine ſexageſimaſexta. Videat qui volet, quoniam in volumine Conciliorum generalium inſertæ ſunt hæ Leonis epiſtolæ.

* Melchiades papa & martyr in epiſtola quadam ad Hiſpaniæ epiſcopos, expreſſius huius ſacramenti virtutem explicat, ſic inquiens: Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentũ præſtat ad gratiã. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam. In baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. At ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſeculi recipiendos: confirmatio autem armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenit ad mortẽ, confirmatur morte: quia non poteſt peccare poſt mortem. Hæc Melchiades papa. Deinde Euſebius papa, qui hunc Melchiadem in Pontificatu præceſſit, quíq; ſub Diocletiano pro Chriſti nomine glorioſum ſuſtinuit martyrium, in epiſtola tertia, quæ eſt ad epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ, de hac re apertius reddit teſtimonium, ſic inquiens: Hæreticos omnes quicunq; Dei gratia conuertuntur, & in ſanctæ trinitatis nomine credentes baptizati ſunt, Romanæ Eccleſiæ regulam tenentes, per manus impoſitionem reconciliari præcipimus. Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab alijs perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus. Nec tempore apoſtolorum ab alijs, quàm ab ipſis apoſtolis, legitur aut ſcitur peractum eſſe: neque ab alijs (ſicut iam dictum eſt) quàm ab illis, qui eorum locum tenẽt, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta. Hæc Euſebius papa & martyr. In quibus duo ſunt annotanda, quæ noſtro propoſito deſeruiunt. Primùm quidem ait, confirmationem eſſe ſacramentum, quod Lutherani negant. Deinde dicit, illud non niſi ab epiſcopis poſſe conferri, quod negauit Ioannes Vuicleph. Vrbanus papa & martyr apoſtolorum temporibus vicinus, in epiſtola de communi vita, & oblatione fidelium, ad omnes epiſcopos ſcripta ſic ait: Omnes fideles per manus impoſitionẽ epiſcoporum, ſpiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt plenè Chriſtiani inueniantur: quia quum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur. Hæc Vrbanus papa, & martyr, qui apertè aſſerit per confirmationem aut manus impoſitionem ſpiritum ſanctum infundi.]

Clemens etiam papa & martyr, qui quartus à beato Petro fuit, in quarta epiſtola ſua hoc dicit idem circa finem epiſtolæ. Epiſtolæ autem iſtius habentur in illo volumine, in quo omnium conciliorum decreta coaceruata ſunt, in principio illius voluminis. Quòd autem Hieronymus in libro aduerſus Lucifer ianos ait, eſſe magis propter honorem ſacerdotij, quàm ex legis neceſſitate decretum, vt ſolus epiſcopus per impoſitionẽ manus ſpiritum ſanctum conferat, hoc me nõ mouet, nec quenquam mouere debet: quoniam præſtat credere magis Damaſo

& Innocen

A & Innocẽtio, & alijs ſanctis perinde ac doctis, quos citauimus, q̃ ſoli Hieronymo, qui aliàs etiam opinatus eſt, inter presbyterum & epiſcopum, nullum eſſe ex lege diuina diſcrimen. Nec in hoc aliquid detrahimus Hieronymo (abſit) nec propter hoc aliquid gloriæ illius deperit: quoniam ipſemet beatus Hieronymus catholicè (vt decet) ſentiens, ad eundem Damaſum papam ſcribit, dicẽs ſe illam ſolam velle tenere fidem, quam illum Romanus Pontifex & verus Petri ſucceſſor docuerit. Nec etiam mouere debet factum beati Gregorij, qui ſcribens Ianuario epiſcopo, permittit vt presbyteri ſacramentum confirmationis baptizatis conferant: quoniam, vt ex illa eadem epiſtola patet, ipſe prius hoc illis presbyteris ne id facerent prohibuerat: quia tamen inde ſcandalum naſci cognouit, permiſit vt presbyteri illud conferrent ad ſcandalum & maius aliud malum euitandum. Sic enim ex eadem epiſtola patet eſſe permiſſionem, & non conceſſionem. An autem malè fecerit ſic permittendo vel non, ego non diſputo, nec ad me ſpectat, qui nunc de caſibus particularibus non ago. Si tamen cogor ſentẽtiam meam prodere, credo virum ſanctum ſimul & doctum neq; erraſſe voluiſſe, neq; id quod faciebat ignoraſſe. Sed iam opus eſt, vt de hoc concilij definitionem audiamus. Concilium Ilpa- Concil. Ilpalen.
lenſe ſecũdum, cui interfuit beatus Iſidorus, recenſens ea, quæ presbyteris ſunt interdicta, & ſolis epiſcopis reſeruata, capite ſeptimo ſuorum Decretorum inter alia etiam annumerat confirmationem, dicens: Siquidem nec benedicere eis Eccleſiã, vel altaria conſecrare, neq; per impoſitiones manuum fidelibus baptizandis vel conuerſis ex hæreſi ſpiritum tradere, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontem ſignare. Hæc concilium Ilpalenſe. Præterea inter quadraginta quinq; articulos Ioannis Vuicleph in concilio Conſtantienſi damnatos, is vnus vi- Concil. Conſtan
geſimo octauo loco conſtituitur, ſub his verbis: Confirmatio iuuenum, & clericorum ordinatio, locorum conſecratio, reſeruantur Papæ & epiſcopis propter cupi- tienſe.
B ditatem lucri temporalis & honoris. Qui articulus cum alijs eiuſdem Ioannis Vuicleph ibidem vnà ſuper omnes lata ſententia damnatus eſt.

CONTRITIO.

Luther.

Ecce iterum nobis occurrit Lutherus, qui præſto eſt, vt omnes bene agere volentes impediat, & à bono opere deterreat. Is enim ait, contritionem, & peccati deteſtationẽ, quę ab horrore gehennæ incipit, eſſe peccatum: tantùm abeſt vt illam probare velit. Vt autem eius inſana mens omnibus pateat, verba eius referã. Contritio (inquit) quæ paratur per diſcuſſionem, collectionẽ & deteſtationem peccatorũ, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animę ſuę, ponderando peccatorũ grauitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionẽ æternę beatitudinis, & acquiſitionem æternę damnationis: hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorẽ. Hæc Lutherus. Ex quibus duo colliguntur Lutheri errores: Vnus, quo damnat contritionẽ, quæ oritur ex conſideratione & odio gehennę, & dicit talem contritionem eſſe peccatum. Alter, quo dicit, nõ oportere ad parandam veram contritionem, diſcutere & colligere omnia peccata, recogitando grauitatem, multitudinẽ & fœditatẽ eorũ. Primò ergo manifeſtè errat damnans contritionem, quę oritur ex conſideratione & odio gehennę: quoniã etſi talis peccati deteſtatio, quę ex ſolo gehennæ odio oritur, perfecta & meritoria non ſit, non tamen ideo eſt mala. Nam ſi talis peccati deteſtatio mala eſt, aut talem malitiã habet ex ſeipſa, aut eam contrahit ex cauſa vndè oritur, videlicet odio gehennæ. Nullus eſt tam demens, qui dicat talem deteſtationem peccati eſſe malam ex ſe, quoniã tunc quocunq; fine prę fixo eſſet malitia: vt etiã ſi talis deteſtatio fiat propter Deum, ſit futura mala. Illa enim operatio, quæ ex natura ſua mala eſt, qualemcũq; finem reſpiciat, mala erit. Quia eẽ velle furari malum eſt, propter quẽcunq; finem illud fiat, ſemper malè fiet. Cùm ergo

talis deteſtatio peccati nõ ſit mala ex ſe, oportet vt ſit mala propter cauſam vndè C
oritur, videlicet propter odiũ gehennę. At odium gehennæ nõ eſt malum. Poteſt
eñ quis licitè odiſſe gehẽnam, qm̃ ad hoc ipſum inclinat natura etiam nõ vitiata.
Adeò enim tenaciter inhæret naturæ illud gehennæ odium, vt prorſus gehennã
diligere nequeat. Quòd ſi deteſtatio peccati ex ſe non eſt mala, nec odium gehen-
næ ex ſe eſt malum, qui fit, vt deteſtatio peccati, quæ ex odio gehennæ oritur, ſit
mala? Præterea, ſi talis deteſtatio peccati ſit mala, ſequitur inde timorem Dei ſer-
uilem eſſe malum: qm̃ conſtat talem peccati deteſtationẽ procedere ex timore ſer
uili. Verùm hoc Lutherus cõcedit, ideo hoc expugnare oportet: quo facto, de Lu
thero vtrobiq; triumphabimus. Anteq̃ tñ eum aggrediamur, oportet bene ſcire
de qua re contra eũ pugnare velimus. Pro quo admonere expedit dupliciter con-
tingere poſſe, vt aliquis timore pœnæ fugiat peccatũ. Fieri enim poteſt, vt quis ſic
peccatũ timore pœnæ fugiat, vt ſi pœnam minimè imminere conſpiceret, peccatũ
nunq̃ relinqueret. Et iſte q̃is peccati opus effugiat, peccandi tamen voluntatem
retinet. Quapropter eum, qui ſic timore pœnæ peccatũ deteſtat, malè agere dici-
mus, & in hoc nõ eſt verus Dei timor etiã ſeruilis: qm̃ qui verè Deum timet etiam
timore ſeruili, ab omni peccato declinat. Vndè beatus Ambro. ſermone 15. ſuper
Pſal. 118. ſic ait: Carnes animæ ſunt carnales cogitationes. Configat has carnes ti-
mor domini, & iudiciorũ eius, & ſeruituti redigat. Quòd ſi carnes iſtæ reſciũt cla
Gen. 6. uos diuini timoris, haud dubiè dicitur: Non permanebit ſpiritus meus in homini
bus, qm̃ carnes ſunt. Niſi igitur affigantur cruci hæ carnes, & configantur clauis à
timore domini, non permanebit in his ſpiritus Dei. Hæc Ambro. De hoc ergo ti-
more, & de huiuſmodi peccati deteſtatione, non diſputamus aduerſus Lutherũ:
quinimò conuenit inter nos de hac re. Aliter contingit deteſtari peccatum timore
pœnæ: ſic videlicet, q̃ timore pœnæ, & peccati opus, & peccandi voluntas prorſus
abiſciatur. Contingit enim vt quis conſideret gehennã, & grauiſſimã eius pœnã, D
quam maximè odit, & inde aſcendat ad conſiderationẽ Dei, qui poteſt talem pœ-
nam infligere, & ſic conſiderans timet Deum velut potentem talem pœnam infli
Matt. 10 gere. Et hic timor Dei dicitur ſeruilis, qñ timetur Deus propter ſolam eius poten
tiam. Et hunc vt nos habeamus, & perſuadet & incitat dñs ipſe, qui dicit: Eum ti-
mete, qui poteſt corpus & animã mittere in gehennam. Deinde peccator hoc ti-
more percuſſus progreditur ad conſiderationẽ peccati ſui, q̃d cauſa eſt vt talis pœ-
na irrogetur peccatori: qua propter conſiderat quanta ſit peccati grauitas, quanta
eiuſdem fœditas, quanta etiam enormitas, quæ talem exigit pœnam. Ex conſide-
ratione tandem huius grauitatis & fœditatis peruenit, vt abſolutè & ſimpliciter
ſic fugiat peccatũ, q̃ nulla in eo peccandi maneat voluntas, ſic videlicet, q̃ etſi iam
pœnam nunq̃ fore infligendam certò ſciret, nunq̃ peccare vellet, qm̃ iam peccati
enormitatem plenè agnouit, ad quã tamen cognoſcendam ex conſideratione &
odio pœnæ ſurrexit. Talis ergo deteſtatio peccati, quæ (vt patuit) ex timore Dei
ſeruili oritur, & ex conſideratione & odio gehennæ procedit, bona eſt. Talis etiã
timor Dei ſeruilis bonus eſt, imò donũ eſt ſpiritus ſancti: q̃d patet ex eo, q̃ pro-
ximè citauimus Ambroſij teſtimonio: Niſi (inquit) affigantur cruci hæ carnes, &
configantur clauis à timore domini, non permanebit in his ſpiritus Dei. Vides hic
timorem dñi pertinere ad ſpiritũ Dei. Sed q̃ de timore ſeruili loquatur, conuincit
ex eo, q̃d parum infrà in fine eiuſdẽ ſermonis ait: Ille enim, inquit, dignus eſt q̃ ha
bet Chriſti timorẽ, vt crucifigat carnale peccatũ. Hũc timorẽ ſequitur charitas. Hæc
ille. Ex cuius verbis patet, aliquẽ eſſe timorẽ domini bonum ante charitatẽ, q̃d ta
men negat Lutherus: per quẽ timorem expellitur peccatũ. Nec illũ qui ſic peccatũ
ex illo timore deſerit Ambroſius reprehendit: quinimò laudat. Præterea, ſi ille ti-
Pſal. 110 mor Dei ſeruilis malus eſt, quis eſt ille timor qui eſt initium ſapientiæ? Non certè
timor filialis, quoniam iſte poſterior eſt ipſa vera ſapientia, cùm ex charitate oria-

tur

A tur, nõ aũt charitas ab illo. Qui fit ergo vt malus ſit, qui totius boni initiũ eſt, & primus gradus ad virtutẽ capeſſendã? Rurſum, Dauid hoc timore fuit à ſomno peccati excitatus, neq; in hoc reprehẽditur, quin imò laudatur. Nã et peccatũ illi dimiſſum eſt per hanc detẽtationẽ: tantum abeſt vt faceret magis peccatorem, prout Luthe
rus ait: Cum enim Nathan propheta cõminatus eſſet Dauid ex parte Dei afflictio 2. Re. 12.
nes & anguſtias pro peccato commiſſo, Dauid peccatum agnoſcens ait: Peccaui.
Et Nathan propheta ſtatim ſubiunxit: Dominus quoq; tranſtulit peccatũ tuum à
te. Quòd etiã timore illo fuerit excitatus, ipſemet Dauid teſtatur dicens: Circun- Pſal. 17.
dederunt me dolores mortis, et torrentes iniquitatis conturbauerunt me, dolores
inferni circundederunt me, præoccupauerũ me laquei mortis. Deinde Eſaias pro
pheta ait: Domine in anguſtia requiſierũt te, in tribulatione murmuris doctrina
tua eis. Sicut quæ concepit, cũ appropuinquauerit ad partũ dolens clamat in dolo- Eſai. 26.
ribus ſuis, ſic facti ſumus. A facie tua dñe concepimus, & quaſi parturiuimus ſpiritũ. Et vbi nos habemus, à facie tua dñe, translatio LXX. dicit à timore tuo: &
Hieronymus ait eſſe idem à facie tua, & à timore tuo. Propheta etiam regius pec-
catores ad pœnitentiã excitat, hoc timore eos compungens: Niſi conuerſi fueritis Pſal. 7.
(inquit) gladium ſuum vibrauit, arcum ſuũ tetendit, & parauit illum. Hũc etiam
timorem incutiebat peccatoribus Ioannes baptiſta dicens: Genimina viperarum, Luc. 3.
quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentia.
Et paulò pòſt: Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor
non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Et vt finem imponamus, quoties Chriſtus redemptor noſter hunc timorem peccatoribus incuſſit?
Quoties eos per hunc timorem ad pœnitentiam inducere voluit? Niſi pœnitentiam (inquit) egeritis, omnes ſimul peribitis. Per timorem etiam illius vltimi atq;
terribilis iudicij excitat ad bonum. Nam cùm de iudicio differuiſſet, dixiſſetq; il-
B lum diem eſſe incertum, ſubiũxit: Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora dominus
veſter venturus ſit. Vides hic apertè qualiter timore iudicij compungit, vt ad benè agendum perducat. Quòd ſi hoc malum eſſet (vt Lutherus ait) Saluator ipſe
non tam ex animo hoc perſuaderet. Parabola etiam publicani nihil aliud præten
dit quã contritionẽ quæ per conſiderationẽ peccatorũ, & conſiderationem enormitatis eorũ paratur, bonã eſſe. Nam de publicano illo dicit veritas quòd deſcendit iuſtificatus. Verùm quare iuſtificatus? Quia videlicet in templo orans, à longe
ſtabat, neq; audebat oculos ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Luc. 18.
Deus propitius eſto mihi peccatori. Quare non audebat oculos ad cœlum leuare?
Cognoſcebat certè grauitatem & multitudinem peccatorum ſuorum, & ideo indignum ſe iudicabat qui propius accedere poſſet, aut oculos in cœlũ leuare: ideo
percutiebat pectus ſuũ dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Ecce vides contritionem huius publicani quã parauit per diſcuſſionẽ, collectionẽ & deteſtationem ſuorũ peccatorũ. Et per illam contritionem iuſtificatus eſt, qui antè non fuerat iuſtus: quoniam ipſamet veritas ait: Amen dico vobis, deſcẽdit hic iuſtificatus.
Verùm cùm aſcendiſſet in templũ oraturus, non erat iuſtus, ſed deſcendit iuſtus.
Poſtremò illa filij prodigi parabola ad quid aliud ſpectat, quam vt doceat nos ex
odio pœnæ ad Deum conuerti, talemq; conuerſionem eſſe Deo gratam? Filius ſi- Luc. 15.
quidem ille cum omnẽ ſubſtantiam quã à patre acceperat, male conſumpſiſſet, in
tantam redactus eſt inopiam, vt porcos paſceret: & tanta fame premeretur, vt cuperet ſaturari de ſiliquis quas porci manducabant: & nemo illi dabat. Ecce vides
ſtimulum pœnæ grauis excitantem à ſomno peccati. Vide qualiter excitatur,
quia cùm fame periret, in ſe reuerſus dixit. Quid autem fecit eum ad ſe reuerti?
certè fames maxima quam patiebatur, fecit eum, qui extra ſe & patrem ſuũ abierat in regionem longinquam vitiorum, vt rediret ad ſe & ad patrem ſuum, id eſt,
ad conſiderationem ſuæ fœditatis, & bonitatis paternæ. Felix neceſſitas, quæ

illum ad bene agendum compulit. Ad se ergo reuersus dixit: Quanti mercenarij patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Surgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cœlum & coram te, iam nō sum dignus vocari filius, &c. Quòd autem cōtritio huius bona fuerit, patet, quoniam receptus est à patre, & datur illi stola prima, videlicet prima gratia qua per peccatum exutus fuerat, & gaudium fit cum eo, & meritò, quoniam magnum gaudium fit in cœlo super vno peccatore pœnitētiam agente. Hic ergo filius etsi postmodum patrem diligebat, tamen initium totius suæ conuersionis, & primus gradus ad illam dilectionem fuit cognoscere suam miseram conditionem, & statum in quo erat. Ad hanc autem cognitionem incitauit & impulit fames quam patiebatur. Quid ergo obgannit Lutherus, & nouum vult nobis condere Euangelium? Hæc enim tam aperta sunt testimonia, vt eum vndiq; transfigant. De hac re scripsit antè quadraginta annos Frater Stephanus Brulifer tractatū insignem de timore domini seruili, aduersus quendam innominatum prædicatorem, qui tunc temporis populo prædicās, eadem docere tentauit de timore seruili, quæ nūc Lutherus docet. Scripsit etiam nunc Ioannes episcopus Roffensis in eo opere quod contra Lutheri captiuatem Babylonicam ędidit: cui rei totum vnum articulum videlicet sextum tribuit. Iacobus Latomus in opere quod pro assertione facultatis Louanien sis contra Lutherum scripsit, multo fusius quàm Roffensis de hac re tractat. Alium autem non vidi.

CORRECTIO.

DE hac re est vnus error dicens quòd populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere, sed de hoc infrà disputabimus in titulo de subditis.

CREATVRA.

PRima de hac re hæresis est dicens creaturas ab alio quàm à Deo esse factas. Verùm hæc in plures adhuc sectas diuiditur. Quidā em̄ dixerunt totum hunc mundum fuisse ab angelis factum. Et huius erroris princeps fuit Simon ille Magus, de quo in Actis Apostolorum fit mentio, quem secutus est Menander illius discipulus, & Saturninus, à quo Saturniani dicti sunt. Qui ait solos septem angelos fecisse mundū præter conscientiam Dei patris. Et Cerinthus. Alij dixerunt creaturas factas esse à malo Deo. Hi enim (vt infrà dicemus) duos posuerunt Deos. Vnum bonum, qui nihil rerum harum creauerit: alium malum, à quo omnes creaturas processisse dicunt. Huius hæresis autores fuerunt hi qui appellati sunt Gnostici. Hos secutus est impius Manichæus. Augustinus tamen in libro de hæresibus cap. 46. de Manichæis loquens dicit illos asserere mundum fuisse factum à bono Deo, sed habere in se commixtionem mali. Sed Theophylactus Manichæos dicit asserere creaturam esse à malo Deo factam. Exponens enim miraculum illud quod est apud Ioannem quando de quinq; panibus satiauit dominus quinq; milia hominum, sic ait: Confundantur Manichæi dicentes quòd panis & omnes creaturæ factæ sint à malo Deo: propterea si quis dederit eis panem, non accipiunt illum de manibus illius, sed procul quidem illum abijci iubent: stantes autem & maledicentes ei qui dedit, dicunt: Qui seminauit te, dispergatur: & qui pinsuit te, pinsatur carne, & similia. Confundantur itaq; dicentes q̄ boni Dei filius Christus panes multiplicarit. Nam si mala fuisset creatura, beatus Deus illam vtiq; non multiplicasset, vt taceam interim q̄ ipse panes comedit. Hæc Theophylactus. Et concilium Braccarense primum cap. 13. hocidē tribuere videtur Manichæo, quòd illi tribuit Theophylactus, sicut infrà patebit. Eundem etiam errorem cum Manichæo docuit postea Priscillianus. Hæc ergo

Simon magus. Menander. Saturninus. Cerinthus. Gnostici Manichæus. Theop. Ioan. 3. Priscilli anus.

istorum

A iſtorum omnium hæreticorum cõmunis hæreſis conuincitur per id quod dicitur Geneſis primo: In principio creauit Deus cœlum & terram. Non ergo angeli, aut aliæ virtutes. Et Salomon ait: Creauit Deus vt eſſent omnia. Et eccleſiaſticus idem expreſſe aſſerit dicens: Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Verùm hoc teſtimonio non conuincitur Manichæus, quoniam dicit malum Deum eſſe æque æternum ſicut bonum: quapropter illum Eccleſiaſtici locum de ſuo malo Deo interpretabitur. Sed audiat Malachiam dicentem: Nunquid non Deus vnus creauit nos? Ecce manichæe Dei vnitatem, & illum vnum Deum creatorem omnium noſtrum. Non ergo creaturæ ſunt ab angelis, vt Simon aut Menander aut Valentinus dixerunt. Non etiam à malo Deo, vt impius Manichæus dixit, & illius ſectator Priſcillianus. Sed quoniam Manichęus (vt alias dicemus) vetus teſtamentum reiecit, ad nouum confugiamus inſtrumentum. Ioannes de filio Dei loquens ait: Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et paulò pòſt: In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt. Et Paulus Apoſtolus ait: Qui autem omnia creauit, Deus eſt. Et particularem ſermonem de cibis alibi faciens, reprehẽdenſq; eos qui ab illis abſtinere docent, ait illos habere cauteriatam conſcientiam, qui prohibent nubere, & prohibent abſtinere à cibis quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione. Et xxiiij. ſeniores procidentes ante thronum in Apocalypſi dicebant: Dignus es domine Deus noſter accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam ſunt, & creata ſunt. Et concilium Nicænum ad reprimendam hanc Manichæorum inſaniam adiecit in ſuo ſymbolo credendum eſſe in vnum Deum factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Deniq;, Concilium Lateranenſe ſub Innocentio papa huius nominis tertio, poſtquam tres omnes ſummæ trinitatis perſonas vnicam eſſe ſubſtantiam dixerat, hæc verba ſubdit: Vnũ vniuerſorũ principiũ, creator oĩum viſibilium & inuiſibiliũ, ſpiritualium & corporaliũ, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualẽ & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam quaſi cõmunem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Hæc Concilium. Quæ verba habentur in volumine decretalium primo de ſum. trin. & fi. catho. Deinde concilium Braccarenſe primum cap. 13. ſic definit: Si quis dicit creationem vniuerſæ carnis non opificium eſſe Dei, ſed malorum angelorũ, ſicut Manichæus & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit. Hæc Concilium Braccarenſe. Contra Manichæos cùm alàs pluries ſcripſerit Auguſtinus, tamen de hac re ſignanter ſcripſit ſuper Geneſim contra Manichæos.

B Secunda hæreſis quam ex priore Manichæus deducit, eſt quòd creaturæ ſunt malę ex ſe & generatione ſua, quia (inquit) à malo Deo creatæ ſunt. Cui ſententiæ poſt ea ſubſcripſit Priſcillianus. Hæc autem hæreſis adeò eſt aperta, vt non eſſet opus aduerſus eam pugnare, niſi contra homines effrontes & duræ ceruicis ageremus. Sed ſuo eos telo configamus. Omnis creatura ex ſe bona eſt, quia (vt iam proximè conuicimus) omnis creatura ab vno Deo, qui ſummè bonus eſt, facta reperitur. Præterea, deſcripta per Moſen omnium rerum creatione, ſtatim addidit: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Quid ergo inſanit Manichæus, dicens ea omnia eſſe mala? Rurſum, Sapiens ait: Diligis domine omnia, & nihil odiſti eorum quæ feciſti. Sed ſi creaturæ ex ſe malæ eſſent, Deus id quod malum eſt diligeret. Sed iam ad teſtamentum nouum recurramus oportet, quia contra Manichæos agimus. Paulus ait in priore ad Timotheum epiſtola: Omnis creatura Dei bona eſt. Poſtremò, Concilium Braccarenſe primum cap. 7. ſuorum decretorum ſic definit: Si quis dicit diabolum non fuiſſe prius angelum bonum à Deo factum, nec Dei opificium fuiſſe naturam eius, ſed dicit eum ex tenebris emerſiſſe, non aliquẽ ſui habere autorem, ſed ipſum eſſe principium abſq;

Sapi. 1. Eccle. 18

Mala. 2.

Ioan. 1.

Heb. 3. 1. Tim. 4

Apoc. 4.

Manichæus.

Gene. 1. Sapi. 1.

1. Tim. 4

Concilium Braccarenſe.

substantia mala, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt: anathema sit. Et ca. 8. C
iterum: Si quis credit quòd aliquas immundas creaturas diabolus fecerit, & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates ipse diabolus autoritate sua facit, sicut Priscillianus dixit: anathema sit. Hæc concilium Braccarense. Nec opus est plura adferre in re tam aperta. Contra hanc hæresim scripsit Beatus Augustinus in pluribus locis, præsertim in libro primo de libero arbitrio, quo loco ostendit nihil esse malum nisi à nostro libero arbitrio, & in lib. 2. de moribus Ecclesiæ.

CRVX.

DE hac re est vnus error qui nullo pacto permittit crucem adorari, sed dicit esse idololatrã eum qui crucem aut adorat, aut quomodolibet reueretur. Sed de hoc errore iam suprà disputauimus in titulo de adoratione, errore primo.

FINIS libri quarti.

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMORENSIS MINORITAE, aduersus Hæreses, Liber V.

DECIMAE.

DECIMAS non esse sacerdotibus soluendas quidam hæretici docuerũt: quanquam ad hoc docendum non eadem ratione omnes persuadebantur. Fuerunt enim quidam dicti Pseudapostoli, quorũ dux & magister fuit quidam Gerardus Sagarellus de Parma circa annum domini. 1260. qui captus, & iudicio Ecclesiæ damnatus, igni traditus est. Hi ergo Pseudapostoli (vt Guido ait) dixerunt decimas non debere dari sacerdotibus Romanæ Ecclesiæ, qa nõ sunt pauperes sicut Apostoli. Post istos successit in eodem errore Ioannes Vuicleph, alia ratione motus. Dicebat enim quòd decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorũ prælatorum ad libitũ suũ eas auferre. Sed hæc sententia conuincitur esse hęretica per hoc quòd nulli licitum est transgredi præceptum diuinũ. Præceptũ autẽ diuinũ est de decimis soluẽdis. Omnes (inquit Deus) decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, domini sunt, & illi sanctificantur. Hæ autem decimæ multiplici ratione præcipiuntur à Deo. Prima, vt sit cibus in domo domini. Sic enim per Malachiam prophetã dñs ait: Inferte omnem decimã in horreum meũ, vt sit cibus in domo mea, hoc est ad sustentationẽ eorũ q in domo mea sunt. Iuxta q̃d dictũ fuerat in lege: Nihil aliud possidebunt, decimarũ oblatione cõtenti, quas in vsus & eorũ necessaria separaui. Secũda causa est vt seruiant in tẽplo, et orent Deum pro populo. Et hæc causa assignatur in libro Numerorum. Filijs (inquit) Leui dedi omnes decimas pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis, vt nõ accedant vltrà filij Israel ad tabernaculum: solis filijs Leui in tabernaculo seruientibus, et portantibus peccata populi. Cui consonat id quod Apostolus ait: Qui altario deseruiunt, cum altario participant. Tertia causa est, vt vacent legi Dei, & populũ doceãt. Quę causa describitur in secũdo libro Paralipomenon, vbi dicitur: Præcepit etiam habitanti-

Pseudapostoli. D

Io. Vuicleph.

Leuit. 7.

Mala. 3.

Num. 18.

Ibidem.

1. Cor. 9.

2. Par. 31.

A habitantibus in Hierusalem, vt darent partem sacerdotibus & leuitis, vt possent vacare legi domini. Cui consonat Paulus dicens: Si seminamus vobis spiritualia, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Quarta causa est pauperum egestas. Non enim propter solos ipsos sacerdotes decimæ illis redduntur, sed etiam propter pauperum necessitatem. Vnde Augustinus ait: Decimæ ex debito requirun tur. Qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quanti pauperes in locis suis vbi ipse habitat, illo decimas non dante, mortui fuerint, tantorum homicidiorũ reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatã, suis vsibus reseruauit. Hæc Augustinus. Ecce vides Deum sæpissime præceptum de decimis soluendis repetere. Non sunt ergo puræ eleemosynæ, cùm illo iure debeantur. Quid ergo Pseudapostoli & Vuicleph aduersus Dei præceptũ docere tentant? Sed dicunt Pseudapostoli: Pauperes non sunt sacerdotes: habent vnde aliàs viuant: non ergo eis debentur, quia iam panis sufficiens est in domo domini. Esto. Sed nunquid hæc sola fuit causa vt dæcimæ illis darentur? Sed istis patrocinatur Vuicleph dicens, multi ex eis nec seruiunt in templo, nec Deum pro peccatis populi orant, sed ipsi peiores populo sunt, nec plebem sibi commissam docent: non est ergo cur illis decimæ persoluãtur. Concedimus plures è sacerdotibus tales esse, vt prorsus indigni sint sacerdotis nomine. Sed nunquid propter solos sacerdotes decimæ persoluuntur eis? Pauperum enim egestatẽ ostendimus esse causam propter quam decimæ debeant persolui. Et propter hanc causam docent peritissimi theologorum, sacerdotes etiam aliàs abundantes in diuitijs, posse decimas recipere tanquam earum dispensatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant. Et qui hoc non faciunt, iniustè eas retinent. Sed esto, nec sacerdos qualis oportebat sit, nec decimas pauperibus diuidat, nunquid ideo quod illi iure debetur, est illi denegandum? Hac enim lege fieret, vt cum quilibet etiam laicus necessaria victui & ve
B stitui haberet, si vltra hoc aliquis alius pecuniam quã mutui lege aut alicuius rei venditione illi debebat, illi deneget nolens debitum soluere, iustè hoc faciat, quoniam communis omnium sanctorum sententia est, vt qui vltra necessitatem sibi aliquid reseruat, rapere dicatur. Ambrosius inquit, plus quã sumptui sufficit, violenter detentum est. Et Hieronymus ait: Aliena rapere conuincitur qui vltra necessitatem sibi reseruare probatur. Augustinus idem sæpissimè repetit. Iustè ergo, iuxta Vuiclephi & pseudapostolorum sententiam iste debitor posset negare debitum creditori superflua habenti, quia illa superflua iniustè habet. Verùm absit vt hoc concedamus, quia etsi ille malè agit retinendo, iste non ideo bene agit debitum negando, quoniam non ad quemlibet spectat vt malè agentem puniat. Ita etiam quamuis sacerdotes non recte officium sibi commissum exequantur, non tamen ideo plebs bene agit decimas illis denegãdo, quia non ad plebem spectat sacerdotum peccata punire, sed ad superiores, puta ad episcopos, aut archiepiscopos, aut summum pontificem, qui deberent sacerdotes malè viuentes officio & beneficio priuare, & in eorum locum alios bonos subrogare. Quòd si non fecerint, relinquendi sunt iudicio diuino puniendi. Nec opus est in hac re amplius morari, cùm sit de hac re expressa definitio. Nam inter 45. articulos Ioannis Vuicleph in Concilio Constantiensi condemnatos, is vnus decimo octauo loco constituitur, sub his verbis: Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum auferre eas. Quiarticulus simul cum alijs vna super omnes lata sententia per cõcilium Constantiense dãnatur. Verùm hic admonere volo lectorẽ, vt nõ existimet me sentire, vt ex præcepto diuino sit nũc oibus iniunctũ decimas sacerdotibus tribuere iuxta veram et præcisam decimæ partis assignationẽ. Quod ideo dico, quia etsi ab omnibus recetũ sit aliqd deberi sacerdotibus offerri, et hoc nõ solum iure diuino, verum etiam lege naturæ, tamẽ vtrùm id quod debetur, sit iuxta verã decimæ taxationẽ computandum,

Concilium Constantiẽse

1. Cor. 9.

putandum, de hoc est cõtrouersia inter doctores: Canonistis dicentibus etiã illam C
decimæ taxationẽ esse iure diuino adhuc sacerdotibus debitam: Theologis verò
dicentibus talem decimæ taxationem fuisse veteris legis cæremoniam, atq; ideo
fuisse per mortem Christi abrogatam, sicut & cæteræ veteris legis cæremoniæ.
Quapropter dicunt aliquid deberi sacerdotibus de iure diuino & naturali: quod
autẽ tale qd sit sumendũ iuxta veræ decimæ taxationẽ, illud dicunt esse nũc in le-
ge Euangelica ex solo iure humano. De quare impręsentiarũ non est mentis meę
aliquid definire, quoniam nõ suscepi onus tractandi opiniones, sed veram fidem
contra hęreticos, cõtra quos satis esse arbitror ostendisse sacerdotibus decimas de-
beri ex præcepto diuino, quod nemini transgredi licet. An autem talis decima sit
verè decima totius pars, an non, parum refert: quia etsi præcepto diuino non esset
indicta, iure tamen pontificio præcipitur, cui omnes Christiani subesse tenentur.

DEVS.

Esai. 45. 1. Tim. 6 3. Re. 19.

SEcretissima res est Deus, & quæ omnium intellectus maximè fugiat: adeò vt propheta quidam fuerit coactus dicere: Verè tu es Deus absconditus. Nec mirum, quoniam (vt ait Paulus) habitat lucem inaccessibilem, quam nullus oculus ferre potest. Hinc cùm dominus pertransiret coram propheta Helia, & ante dominum spiritus grandis & fortis, subuertens montes, & conterens petras, Helias operuit vultũ suum pallio, quia videlicet sciebat tantũ diuinæ maiestatis splendorẽ humanos oculos ferre non posse. Nã si filij
Exo. 34. Israel non poterant intendere in faciem Moysi, eò quod cũ domino in monte ha-
Prou. 25. buisset colloquium, quid putas faciet intellectus humanus, si intendere velit in faciem Dei, vt illum proprij ingenij acumine penetret? Certè necessarium est vt fiat quod sapiens ait: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Quapropter nulla est D
res, in cuius cognitione perfecta magis oporteat captiuare intellectum nostrum in obsequium Dei, quam ipsemet Deus, quoniam ad inuestigandum supremum illud vnitatis & trinitatis mysteriũ nullus intellectus fide destitutus sufficit. Hinc tot de hac re ortæ sunt hæreses (omitto Gentilium & Paganorum errores) quoniam suis viribus innitentes, de suo ingenio confisi, magis humanis argumentationibus quam fidei tribuerunt. Et ita factum est vt maiestatem diuinam perscrutari volentes, oppressi sint à gloria, & in multas hæreses lapsi sint. Quia ergo posuerunt in cœlum os suum, & montem illum qui super omnes montes est tetigerunt: oportet vt lapidibus ora eorum obstruamus, iuxta præceptum domini dicen-
Exo. 19. tis: Omnis qui tetigerit montẽ, lapidabitur. Ad has ergo hæreses refellendas hoc ordine aggrediemur, vt primo illæ pertractẽtur, quæ ipsam diuinitatem absolute sumptã respiciũt. Deinde illas discutiemus, q̃ ad singulas diuinas personas spectãt.

PRima ergo hæresis est quæ asserit plures Deos. Et hæc in plures factiones diuisa est. Hoc enim hæreticis est commune, vt nunquam sibi constent. Quidam enim dixerunt duos esse deos, vnum bonum, à quo omnia bona; alterũ malum, à quo omnia mala procedere dicebant. Huius hæresis primi autores fuêre ij
Gnostici qui Gnostici appellati sunt: de quibus iam aliàs diximus. Post istos Apelles quidam (de quo Eusebius libro 5. historię ecclesiasticæ, capite decimotertio) eundem
Apelles. tutatus est errorem de duobus dijs, vno bono, altero malo, quanquam aliquantum in hoc à Gnosticis differt, qui (vt August. de hæresibus ca. 23. refert) non dixit illos duos deos esse duo rerum principia, sed vnum tantum dicit esse principium, Dem scilicet bonum, & ab illo factum alterum Deum, qui cum malignus esset, mundum in sua malignitate fecit. Hos Gnosticos post aliquot annos imita-
Manichæus. tus Manichæus, eundem docuit errorem, & sub hoc magis prævaluit quàm sub Gnosticis: adeo vt ab illo nomen acceperit, & Manichæorum iam appelletur. Verùm hic Manichæus (vt commune est hæreticis qui sepultas iam hæreses suscitant, &

A tant, & quo clariores appareant, insaniam augere procurant, ex suo cerebro non-
nihil addentes) vltra Gnosticos hoc dixit, duo videlicet scripturæ instrumenta à
duobus illis dijs processisse. Testamentum vetus dicit esse factum à malo Deo,
testamentum autem nouum à bono, & hunc conditorem noui testamenti dicit
esse patrem domini nostri Iesu Christi, non autem illum qui fecit vetus testamen-
tum. Hunc errorem post multa sæcula ab inferis reuocarunt Albanenses. Hoc Albanẽ-
enim illis impingit Guido. Et catalogus hæreticorum idem tribuit Albigẽsibus. ses.
Alij autem hæretici dixerunt duos esse deos, sed non dixerũt vnum bonum esse Albig.
alterum verò malum. Huius erroris autor fuit quidam nomine Cerdon, quam- Cerdon,
uis Philaster dicat Cerdonem sensisse duos deos, vnũ bonum, & alterum malum.
Beatus tamen Augustinus lib. de hæresibus, cap. 21. dicit Cerdonem posuisse duo
principia sibi aduersantia, & Deum legis ac prophetarum non esse patrem Chri-
sti, nec esse bonum, sed iustum: alium vero Deum esse patrem Christi, & hũc esse
bonum. Ecce ex Augustini sententia Cerdon nõ posuit aliquem Deum esse ma-
lum, quoniam dicit illum esse iustum, quamuis nõ sit bonus. Vt autem beati Au-
gustini sententia confirmetur, in medium producam Irenæum, multo vetustio-
rem Augustino & Philastro. Is enim Irenæus li. 1. aduersus hæreses cap. 28. de hoc
Cerdone loquens ita ait: Et Cerdon autẽ quidam ab his qui sunt erga Simonem
occasionem accipiens, cùm venisset Romam sub hoc Hygino, qui nouum locum
episcopatus per successionem ab Apostolis habuit, docuit eum qui à lege & pro-
phetis annunciatus sit Deus, non esse patrem domini nostri Iesu Christi. Hunc
enim cognosci, illum autem ignorari: & alterum quidem iustum, alterum autem
bonum esse. Hæc Irenæus. Ex cuius verbis nil tale habetur, vt Cerdon senserit du-
os esse deos, quorum vnus sit bonus, alter malus. Hunc Cerdonẽ secutus est Mar- Marciõs
cion Ponticus Cerdonis discipulus. Eodem tempore quo fuit præfatus Cerdon
B (vt Irenæus lib. 3. aduersus hæreses cap. 4. ait) extitit quidam hæreticus Valenti- Valen-
nus nomine, qui cum Platonicus esset (vt Tertullianus in libro de hæresibus ait) tinus.
Platonis sectam religioni Christianæ miscens, multa figmenta fabulosa docuit. Is
enim duo omnium rerum principia esse dixit, quæ appellauit profundum & si-
lentium: & profundum dixit esse patrem, & ex coniugio profundi & silentij pro-
cessisse intellectum & veritatem, & protulisse in honorem patris æonas octo, id
est, octo sęcula. De intellectu autem & veritate processisse verbũ & vitam, & pro-
tulisse æonas decem. De verbo & vita processisse hominem & Ecclesiam, & pro-
tulisse æonas duodecim, quæ omnes simul sunt triginta, id est triginta sęcula. De
tricesimo sęculo dicit diabolum genitum, & à diabolo alios natos qui fecerũt hũc
mundum. Itaq; omnia ait processisse ex illis duobus principijs, profundo videli-
cet & silentio. Quæ omnia sunt mera figmenta, & meræ fabulæ, quæ nulla pror-
sus ratione fulciri possunt, sed ex cerebro delirantis aut somniantis hominis deri-
uata. Has fabulas indoctas secuti sunt Secundus, à quo secundiani: & Ptolomæus Secũdus
quidam, & Marcus, huius Valentini sectatores. Contra omnes hos hæreticos Prolo-
non est operosum disputare: cum apertissima sint scripturæ sacræ testimonia, quæ mæus.
docent vnum tantum esse Deum: eumq; esse summè bonum, à quo cuncta pro- Marcus.
cedunt. In Deuteronomio dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus vnus est. Et in Deut. 6.
eodẽ libro iterũ: Videte quòd ego sim solus, & non sit alius præter me. Naaman Ibidẽ 27.
ille à lepra animæ pariter & corporis sanatus ait: Vere scio quòd nõ sit alius Deus 4. Re. 4.
in vniuersa terra, nisi tantum in Israel. Propheta regius, qui & ipse Israelita erat,
dicit: Quis Deus, præter dominum? aut quis Deus præter Deum? Et iterum: Quo Psal. 17.
niam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus. Sapiens Salomon ean- Psal. 85.
dem etiam fidem docet. Nec enim (inquit) est alius Deus quam tu, cui cura est de Sapi. 12.
omnibus. Esaias etiam eandem fidẽ commendat, qui Deum describit ita loquen- Esai. 45.
tem: Ego dominus, et non est alius: extra me non est Deus. Et in eodem loco: Ego

Dominus,

Dominus,& non est alter. Et iterum ibidem: Ego Dominus, & non est alius. Et C
in eodem loco: Nunquid non ego Dominus, & non est vltrà Deus absq; me? Eandem sententiam iterum ibidem repetit dicens: Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ, quia ego Deus, & non est alius. Sed quoniam & Cerdon & Manichæus vetus testamentum non recipiunt: vt nulla illis ad fugam pateat via, testimonijs noui instrumenti illos configere oportet. Paulus in prior ad Corint.
1. Cor. 8. epist. sic ait: Scimus quòd nullus est Deus nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cœlo siue in terra, siquidem sunt dij multi, & domini multi: nobis tamen
Galat. 3. vnus est Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo. Et in epist. ad Galatas ait: Media
Ephe. 4. tor vnius nō est, Deus autem vnus est. Et alibi: Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Omitto hic rationes philosophicas adducere, quoniam non disputamus aduersus gentiles, sed aduersus eos qui Christo nomina in baptismo dederunt, et qui se Christianos iactant, cùm nihil minus sint. Aristoteles sæpissime demonstrare contendit vnum tantum esse omnium rerū principium. Verùm cùm scripturæ sint adeo apertæ, non est opus nostris argumentationibus. Quod ait Cerdon, Deum videlicet legis & prophetarum non esse patrem domini nostri Iesu Christi, cui subscribit Manichæus, addens Deum noui testamenti nō esse eum
Heb. 1. qui dedit & vetus. Hęc impietas vnico Pauli verbo conuincitur. Multifariam (inquit) multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis: nouissimè autem diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per
Luc. 1. quem fecit & secula. Quòd si aliud adhuc testimonium requiris, aperiat os suum ille mutus Zacharias, & dicat: Benedictus dominus Deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Patet quòd loquitur de patre domini nostri Iesu Christi, quia non aliter visitauit & fecit redemptionem plebis suæ, nisi mittendo filium suum, vt saluaretur mundus per ipsum. De hoc ergo patre cùm loquatur, D addidit: Sicut locutus est per os sanctorū qui à seculo sunt prophetarum eius. Ecce manifestè patet, Deum qui locutus est per prophetas, esse etiam locutum in nouo testamento in Euangelistis, et fecisse redemptionem nostrā per filium suū. Quòd si tertium adhuc petunt testem, petamus & nos auxilium à beata virgine Maria, vt pro nobis de hac re testimoniū dicat: nec deerit petitioni nostræ. Illa siquidem
Luc. 1. magnificans Deum eò quòd respexerit humilitatem ancillæ suæ, & fecerit illi magna qui potens est, & alia multa quæ ad patrem domini nostri Iesu Christi necessariò referenda sunt: tandem ait: Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Ille ergo Deus qui fecit nobiscum misericordiam: ille inquam locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius. Non est ergo alius veteris, alius noui testamenti Deus: nec alius qui locutus est per prophetas, & alius qui est pater domini nostri
Rom. 3. Iesu Christi. Verùm hoc Paulus expressius docet, qui in epistola ad Romanos ait: Quoniam quidem vnus est Deus qui iustificat circumcisionem ex fide, et præputium per fidem. Quid ergo insanit Manichæus? Nonne in circumcisione vetus, & in præputio nouum testamentum designatur? Sed iam videamus reliquum quod aiunt: vnum videlicet ex duobus dijs quos ponunt, malū esse. Quæ vlla vnquam maior potuit esse blasphemia? Quæ aures hoc ferre possunt, aut quis intellectus hoc cogitare potest, vt Deo malitiam impingat? Non possunt hæc vllo pacto cohærere, vt Deus sit, & malus: quoniam si Deus est, necessariò bonus est: & si bonus non est, Deus certè non est. His certè hæreticis aptissimè conuenit id quod
Rom. 1. Paulus de gentibus loquens ait: Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Ecce qualiter isti impij & blasphemi hæretici Deum glorificant, qui eum malum dicunt.

A dicunt. Vide quales illi gratias reddunt, qui ſupremam illi malitiam impingunt. Cùm ergo omnium cordibus à natura inſitum ſit, vt Deum eſſe bonum agnoſcamus, pro re tam aperta piget teſtimonia ſcripturæ adferre: quoniam & ſi quis ea deſideret, apertiſſima ſunt adeò vt ipſum Euãgelium, cui ſoli iſti hęretici credũt, dicat: Nemo bonus niſi ſolus Deus. Contra hos hæreticos non eſſet agendum argumentis, ſed lapidibus, iuxta præceptũ domini dicentis: Homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum: & qui blaſphemauerit nomen domini, morte moriatur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit. Qui blaſphemauerit nomen domini, morte moriatur. Quis autem verius Deo maledicit, quàm qui dicit Deum eſſe malum? hic ergo lapidibus opprimendus venit à tota multitudine. Luce 18. Leui. 24

SEcunda hæreſis eſt quæ docet Deum eſſe corporeum. Huius hæreſis primus (vt exiſtimo) autor extitit Tertullianus. Quanquam hunc Tertullianum de hac re quodammodo excuſat beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus capite octogeſimo ſexto dicens non propter hoc dicendum eſſe hæreticum Tertullianum, qa potuit ita de Deo ſentire, vt diceret eum eſſe corpus quoddam, non quidem tale quod partes habeat, quarum aliæ maiores, aliæ minores exiſtãt, quod etiam loco ſit circunſcriptum, & certis limitibus concluſum: ſed ideo potuit nominare corpus, quia videlicet non eſt inane, ſed eſt aliquid, qui vbique totus eſt. Sed re vera neſcio an talis res quæ partes non habet, congruè & aptè poſſet vocari corpus. Verùm beatus Auguſtinus mitiſſima vſus cẽſura excuſauit quod potuit. Conſiderauit nanq; nullum eſſe acerbius & grauius crimen quod Chriſtiano poſſit obijci, quàm crimen hæreſeos: ideo antequam illud alicui impingamus, oportet prius rem anxiè examinare, & lapidem ad filum reducere. Diſcant ergo ab Auguſtino eximio fidei zelatore, hi qui tam leuiter de hæreſi pronunciant, ne B ſi fortè quiſpiam docuerit aliquid, quod ab eorum placitis vel digito tranſuerſo diſcedat, ſtatim hæreſim inclament, nullam prorſus hominis excuſationem admittentes etiam cùm facilè excuſari poteſt. Cùm ergo beatus Auguſtinus Tertullianum de hac re excuſet, nolo ego aduerſus eundem ſeuerior eſſe iudex. Malo enim (iuxta beati Chryſoſtomi ſententiam) de miſericordia Deo rationem reddere, quàm de crudelitate. Sed quamuis Tertullianus fuerit excuſatus, non tamen ideo pugnare deſinam aduerſus iam narratam hæreſim, quoniam non aduerſus homines eſt nobis colluctatio, ſed aduerſus hæreſes, præcipuè quòd huic hæreſi non deſunt fautores, qui illam tutati ſunt etiam abſq; Tertulliano. Fuerunt enim quidam hæretici appellati Vadiani, qui dixerunt Deum eſſe corporeum, & habere membra vt homines habent: moti ex eo quòd ſæpenumero in ſacris literis, potiſſimum in veteri inſtrumento, Deo membra tribuuntur, & Adam factus eſſe dicitur ad imaginem & ſimilitudinem Dei, vnde colligunt Deum habere membra quemadmodum Adam. Hi hæretici à ſuo errore nomen ſortiti, vocati ſunt Anthropomorphitæ, quia anthropos Græce, idem eſt quod homo Latine. Hæc autem hæreſis orta eſt in partibus Aegypti tempore Damaſi papæ, & Theodoſij ſenioris: contra quam ſcripſit & eam confutauit (vt dicitur in hiſtoria Tripartita lib. decimo capite ſeptimo.) Theophilus Alexãdrinus epiſcopus. Frater Bernardus de Lutzemburgo in ſuo cathalogo hæreticorum dicit hanc hæreſim cœpiſſe ſub Agapeto papa, & Berengario imperatore. Et conſtat eum loqui de Agapeto huius nominis ſecundo, quoniam Agapetus huius nominis primus (vt Platina refert) fuit ſub Iuſtiniano imperatore, ad quem videndum è Roma vſq; ad Conſtantinopolim acceſſit, vbi & mortuus eſt. Oportet ergo vt is Agapetus de quo catalogus loquitur, ſit ſecũdus. A Damaſo autem, ſub quo peſtis hæc orta eſt, vſq; ad Agapetum ferè ſexcenti anni interceſſêre: quapropter neſcio apud quem legerit eam cœpiſſe ſub Agapeto & Berengario. Et quod magis miror, in eodem Tertull. Vadiani Antromorphitæ

loco de eisdem Anthropomorphitis loquens, postquam dixerat eam cœpisse sub C
Agapeto & Berengario, subiunxit quòd Theophilus Alexandrinus condemnauit hæresim Anthropomorphitarum: pro cuius rei confirmatione adfert testimonium ex collationibus Cassiani. Et certè hæc duo minime cohærere possunt, vt hæresis cœperit sub Agapeto, & eam Theophilus Alexandrinus condemnauerit, & sic sentientes disputatione confuderit: quoniam à Theophilo Alexandrino, de quo Cassianus mentionem facit, vsque ad Agapetum papam secundum ferè sexcenti elapsi sunt anni, & vsque ad Agapetum primum ferè trecenti anni, quoniam Theophilus iste (vt patet ex historia Tripartita libro decimo cap. decimo) tempore Damasi papæ fuit. Nam ad eum misit Isidorum quendam episcopum legatum. Vnde cõijcere licet fratrem Bernardum de Lutzemburgo ex centonibus pluribus male consutis illud opus conflasse, nulla rerum coniectura facta. Apud vnum autorem fortè legerat hanc hæresim sub Agapeto incepisse, & nihil amplius ibi legit. Apud Cassianum legit aliud, videlicet quòd Theophilus eam disputatione conuicerit. Et iste illa duo non considerans an simul cohærere possent, in vnum coniunxit. Quid quod rerum consonantia omissa, facillimum erat deprehendi ab homine versato inter eruditos autores, falsum esse q̃ sub Agapeto inceperit: quoniam præter id quod historia Tripartita refert, Augustinus qui vtrumq; Agapetum per aliquod secula præcessit, in libro de hęresibus cap. 50. huius hæresis meminit sub nomine etiam Anthropomorphitarum. Hæc coactus sum digito ostendere, partim amore veritatis allectus, partim calore iracũdiæ accensus: cùm videam quosdam adeò futiles & profusos in pronunciando & in scribendo, vt quicquid legerint, etiam apud quemcunq;, nulla facta rerum indagine, statim transcribant, & coram tota multitudine magna cum fiducia pronuncient, satis sibi esse putantes quod apud alium quẽpiam legerint. Hęc ergo Anthropomorphitarum sententia apertè hæreseos cõuincitur. Si Deus corporeus est, & figuram habet humanam, & membra, & partes vt homo, oportet vt finitus sit, & certis limitibus concludatur, quoniam id quod infinitum est, nullius potest esse figuræ, cum ad figuram perficiendam necessario requiratur vt termino vel terminis claudatur. At Deus qui infinitus est, nullo potest limite concludi, ergo nec figuram habere, nec loco claudi. Excelsior est enim cœlo, (vt est apud Iob) & supra stellarum verticem collocatur. Et Propheta ait: Magnus dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Quòd si magnitudinis eius nullus est finis, nulla etiam illius erit figura. Præterea si corporeus est Deus, & membra vt homo habet, sequitur q̃ nõ sit totus vbiq;, sed pars eius in vno loco, & pars alia in alio loco, & ita erit per partes in loca diuisus, quod summæ illius perfectioni maximè obuiat. Rursum, oporteret etiam in Deo fateri compositionem, & dicere ea quæ in Deo sunt, non esse omnia infinitæ perfectionis, quoniam quælibet illarum partium ex quibus componitur, minor est suo toto: & ita non æque perfecta vt totũ: quapropter necessariò erit finita, quoniam quod infinitum est, excedi non potest. Multa alia similia possunt fieri argumenta sumpta ex imperfectionibus quæ corporibus adiacẽt: sed ea, prolixitatem euitans, omitto, quoniam sine illis ex sacra scriptura apertissimum habemus testimonium. Ipsa enim veritas apud Ioannem ait: Spiritus est Deus. Si spiritus est Deus, ergo non est corporeus, & membra humana habens, quoniam eadem veritas apud Lucam ait: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quod autem Anthropomorphitæ pro se adsciscunt, parum momenti habet & ex praua scripturæ intelligentia procedit. Quamuis enim scriptura sacra sæpe nominet Dei mẽbra, vt puta caput, oculos, linguam, aures, manus, brachia, & his similia, non tamen sunt illa iuxta literam sumenda, sed iuxta mysterium latens per res illas designatum. Sunt enim pleraque in sacris codicibus, maximè in veteri instrumento, quod carnali populo & adhuc rudi datum

Iob. 22. Psal. 144

Ioan. 4.

Luce vl.

A tum eſt, quæ nullo modo iuxta literæ primam ſignificationem accipienda ſunt, nec accipi poſſunt, ſed in illis quid res ipſa per literam ſignificata vlterius portẽdat aſpiciendum eſt. Res nanque ipſæ ſæpe etiam ſignificant, & aliquid ingerunt ſenſibus, æquè vt voces. Quod in omnibus metaphoricis locutionibus contingere eſt manifeſtum, in quibus propter ſimilitudinem inter aliqua repertam, vnum alterius nomine appellatur, vt ſi voracem lupum dixeris, aut auarum talpam: non quòd hæc ſint, ſed illa quibus ſimilia eſſe reperiuntur. Ad eundem modum oportet multa in ſacris literis interpretari, & non ſecundum primam vocum ſignificationem, teſtante Apoſtolo, quòd litera occidit, ſpiritus autem viuificat. E quibus 2. Cor. 3
multis hoc vnum & præcipuum eſt, quotieſcunq; Deo aliquod membrum aut aliqua effigies tribuitur, tunc mẽbro audito intelligas illo nomine Deo tribui vim illam & virtutem quæ perfectior in illo membro reperitur: vt cum audis in Deo caput, intellige diuinam eſſentiam, quæ omnia præcedit. Et cum dicitur caput reſpectu corporis myſtici, quod eſt Eccleſia: intellige influxum in reliqua membra, quę nos ſumus. Cum audis oculos, intellige virtutem videndi talem, vt nihil eum latere poſſit. Sic enim ait Apoſtolus: Nulla creatura ei inuiſibilis eſt, omnia nuda Hebr. 4
& aperta ſunt oculis eius. Aures habere dicitur, quia talis eſt in eo vis, vt verbum quantumlibet ſubmiſſe prolatum, latere eum non poſſit, de quo Sapiẽs ait: Auris Sapien. 1
cœli audit omnia, & tumultus murmurationis non abſcondetur. Quòd ſi in hanc expoſitionem hi hæretici non flectuntur, ſed omnia contendunt iuxta literæ primam ſignificationẽ intelligi debere, cogentur fateri Deum eſſe monſtrum quoddam, imò tale aliquid quod nihil ſit, cùm aliquando nominetur leo, aliàs vermis, aliàs locuſta. Vnde manifeſtè conuincitur hæc non eſſe accipienda iuxta primam literæ ſignificationem, ſed iuxta id quod res ipſæ per illas voces deſignatæ ſignificant. De quorum omnium myſtica ſignificatione extat liber beati Anſelmi, cui titB tulus eſt de membris Deo attributis: in quo exponit quid ſingula membra Deo attributa ſignificent. Eſt etiam de eadem re alius tractatus ſub nomine Hieronymi inſcriptus, quem velut nothum, & beatum Hieronymum minimè redolẽtem, vir doctiſſimus Eraſmus Roterodamus in quarto tomo operũ illius collocauit, in quem locum reiecit omnia quæ hucuſq; falſò aſſcripta erant Hieronymo. Contra hos Anthropomorphitas ſcripſit Theophilus Alexandrinus, cuius proximè fecimus mentionem. Scripſêre etiam (vt teſtatur Ioannes Trithemius in ſuo catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum) Fauſtus epiſcopus Regiẽſis, & Ratherius monachus, ſed nullum iſtorum operum vidi.

TErtia eſt hæreſis, quæ potius dicenda eſt blaſphemia, aſſerẽs Deum eſſe mẽdacem. Hæc eſt Armenorum hæreſis, quemadmodum illis impingit Guido. Dicunt enim DEVM dixiſſe Cain, quòd à nullo homine occideretur, & tamen (vt ipſi aiunt) Cain occidit ſeipſum, & ita conuincunt Deum dixiſſe falſum, cùm ab homine fuerit occiſus. Et certè (vt ingenue fatear) vix poſſum credere, etiam ſi Guido teſtatur, quòd Armeni in tam grauem errorem ſint lapſi, vt Deum eſſe mendacem fateantur, quoniam hoc non poteſt in ſenſum hominis cadere, vt veritatem dicat eſſe mendacium, præcipuè cùm Armeni, etſi hæretici ſint, ſcripturas tamen ſacras non reiiciant. Nam hoc nunquam illis impingit Guido. Si ergo ſcripturas ſacras recipiunt, quomodo poterunt dicere Deum eſſe mẽdacem, cùm ipſæ ſcripturæ toties Deum prædicẽt veraciſſimum? Non enim (inquit ſcriptura) eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur. Et propheta Hieremias ait: Dominus autem Deus verus eſt. Et ipſemet Deus ait: Ego ſum via, veritas, & vita. Si ergo veritas eſt, quomodo mentiri poterit? Certè non magis quàm frigus calefacere, aut nigredo albefacere. Præterea quomodo Deus mentiri poſſet, qui tantum abominatur peccatum? qui toties homines à mendacio deterret, tanquam à vitio peſſimo? Abominatio eſt domino (inquit Sapiens) labia mendacia: qui autem fideli- Armeni. Num. 23 Hier. 10 Ioan. 10 Prou. 12

Sapien.1 ter agunt, placent ei. Et alibi: Os quod mentitur, occidit animam. Rursum, si Deus C semel mendacij conuincitur, restat vt nunquam ei in posterum credatur. Hoc est enim, teste Aristotele, mendacis hominis præmium, vt illi veritatem dicenti non credatur. Quod si Deo nõ est credendum, peribit omnis lex, omnis conuictus: nulla erit fides. Et nõ est certè quod de hac re amplius contendamus, cùm sit tam aperta dementia, vt quiuis etiam infidelis & paganus eam agnoscat. Non est enim natio tam barbara, quæ non horreat mendacium. Quæ de Cain adferunt non reperiuntur in sacris literis. Scriptura enim sacra non dicit Cain seipsum occidisse, imò nec vllam mortis illius facit mentionem, quamuis aliqui doctores opinentur Cain fuisse virum illum quem Lamech credens esse feram occidit. Cæterùm etsi scriptura dixisset Cain fuisse occisum à Lamech, aut seipsum præcipitasse, non ideo Deus arguendus erat mendacij, quia Deus non dixerat quòd Cain non esset occidendus ab aliquo homine, sed dixit: Omnis qui occiderit Cain,
Gen.4 septuplum punietur. Quibus verbis solùm prohibuit omni homini occisionem Cain: non tamen negauit eam futuram.

Petrus Abailardus. QVarta hæresis minuit Dei omnipotentiam. Nam Petrus Abailardus (vt illi impingit beatus Tho.) dixit quòd Deus non potest facere res aliter q̃ facit, quapropter dixit omnia de necessitate absoluta euenire. Sed de hoc errore inferius disputabimus cum de futuro contingenti agemus.

QVinta hæresis est quæ negat in diuinis personarum numerum. Huius hæresis autor fuit Noetus quidam, à quo Noetiani dicti sunt.

* * De hoc Noeto beatus Epiphanius differens in libro octoginta hæresum, hæresi. 57. ita ait: Alius post Bardesanen, Noetus nomine surrexit, non ante multos annos, sed ante hoc nostrum tempus centum triginta plus minus annis, Asianus vrbis Ephesi existens, qui alieno spiritu ductus, voluit à seipso, quæ neq; prophetæ neq; apostoli neq; Ecclesia ab initio obtinuit neq; cogitauit, dicere ac D docere. Hic à seipso insaniæ elationibus elatus, ausus est dicere patrem passum esse. Insuperq; ad maiorem fastum ac demẽtiam delatus, seipsum dixit esse Mosen & fratrem suum Aarõ. Et aliquibus interiectis, addit: Moritur autem idem paulò pòst vna cum proprio fratre, non velut Moses in gloria; neq; ipsius frater Aaron ille sepultus est in honore. Abiecti enim sunt velut transgressores, & nemo ex pijs ipsos cooperuit. Postea verò sequaces eius mente corrupti, corroborarunt hoc dogma, per ea subducti quibus etiam præceptor ipsorum ab initio. Hæc Epiphanius.]

Noet. Sabel. Hunc sequutus est Sabellius, eiusdem Noeti (vt Phllaster ait) discipulus, à quo Sabellio Sabelliani dicti sunt, & sub hoc nomine nota est magis hæc hæresis, q̃ sub nomine Noeti.

* * Orta est hæc pestis apud Ptolemaidem Aegypti, sub Galieno Imperatore, & Sixto papa huius nominis secundo.]

Hi ergo dixerunt in diuinis vnam tantum esse personam: diuersis tamẽ nominibus nominatam. Ex quo fonte corrupto hunc etiam vitiatum riuulum deducũt, patrem videlicet esse passum, quemadmodum & filium: quod fateri fuit illis necessarium, cum dicerent patrem & filium eandem esse personam. Et ita ab hac doctrina nomen sortiti, vocati sunt Patripassiani: quia patrẽ passum esse docebãt.

Priscilli anus. Eundem errorem (vt Augustinus ait libro de hæresibus cap. 70.) docuit postea Priscillianus. Istorũ hæresis inde orta est (vt ait Eusebius Cęsariensis 10. lib. histo. Ecclesiasticæ cap. 29.) q̃ nescierũt distinguere inter essentiã & personam: vel (vt verbis Eusebij vtar) inter substantiam & subsistentem: cum tamen latum sit inter illa discrimen. Substantia quidem aut essentia, aut natura, quo vocabulo theologi scholastici magis vtuntur, est commune aliquid pluribus singularibus in quo indiuidua singula conueniunt, & quod totum cuiuslibet singularis perfectionem expli-

explicat. Persona verò est singulare quoddam, vnumq; numero, mente & ratione præditum, à cæteris eiusdem naturæ indiuiduis singulari proprietate discretum: vt cùm dicis hominem in communi, naturam explicas humanam omnibus hominibus communem: communem dico non re, sed sola vocis dictione, cùm vero dicis Petrum, Ioannem, Franciscum, personas nominas quæ in illa natura humana conueniunt. Conueniunt inquam sola (vt dixi) vocis dictione, quia quilibet eorum dicitur & est verus homo. Aut si mauis, conueniunt in definitione explicante rei perfectionem, qui in quolibet singulari reperitur. In Deo ergo substantia aut essentia est ipsa deitatis natura, quæ totam deitatis perfectionem dicit. Persona vero, est singulare quoddam in quo deitas existit, ab alio singulari realiter separatum, realiter inquam non per naturam, sed per proprietatem personalem: vt cum dicimus Deum, substantiam explicamus naturæ diuinæ omnibus personis communem. Communem inquam non (vt diximus de homine) sola vocis dictione, sed verè & realiter communem. Cùm verò dicimus patrem, aut filium, aut spiritum sanctum: vnum singulare, aut vnam personã dicimus, in qua deitas subsistit. Cùm ergo hoc trinitatis & vnitatis mysterium tam altum sit, vt humanum & angelicum superet intellectum, hic oportet captiuare intellectum nostrum in obsequium fidei. Quapropter superfluum est, imò ridiculum, rationibus & argumentis hoc agere, sed solis scripturarum testimonijs, ex quibus apertè demõstrabimus, Deo duce, eiusdem Dei vnitatem, & personarum trinitatem. In libro Geneseos, descripta omnium aliarum creaturarum productione, cùm de homine creando Deus decernit, sic dicit: Et vidit Deus quod esset bonũ, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit, &c. Et paucis interpositis subiungit: Et creauit Deus hominem ad imaginem suam. His verbis, & diuinitatis vnitas, & personarum pluralitas apertè ostenditur. Sic enim dixit: Vidit Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem, &c. Cùm verò post nomen singularis numeri quale est Deus, subiunxit verbum pluralis numeri, videlicet faciamus, declarauit pluralitatem personarum: quoniam si vna tantum esset persona, nõ dixisset in plurali numero, faciamus. Deinde etiam mysterio nõ caret id quod sequitur. Dicens enim, faciamus in plurali, addidit imaginem, & non imagines: ad similitudinem dixit, nõ ad similitudines, per hoc innuens quod etsi pluralitatem personarum denotauerit plurali numero loquens, non tamen per hoc credendum esse in Deo esse plura exemplaria, sed vnum tantum, ad cuius imaginem & similitudinem homo factus est. Addens insuper nostram, iterum pluralitatem personarum ostendere voluit, vt responderet verbo faciamus. Si enim tantum vna esset persona, vt Sabellius mentitus est, meam dixisset, non nostram. Præterea in eodem libro cùm de subuersione Sodomæ & Gomorræ agitur, sic dicitur: Igitur dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem à domino de cœlo, & subuertit ciuitates has. Si tantum est vna persona in diuinis, quis est hic dominus qui pluit à domino: Cùm enim dixit, dominus à domino, filium ostendit, per quẽ (vt ait Ioannes Euangelista) facta sunt omnia: qui & à domino pluere dicitur, quia à quo habet esse, ab illo habet & operari. Dicens ergo, dominus à domino, patrem & filium ostendit. Dominus enim filius est, & à domino, quoniam à patre genitus. Pater autem dominus est, sed non à domino, quoniã ingenitus est. Rursum, Propheta regius de Christo loquens, vocem patris ad Christum dictam refert in hunc modum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et iterum idem: Ex vtero ante luciferum genui te. Quæ verba Apostolus Paulus de Christo filio Dei esse dicta testatur, qui de Christo loquens in hunc modum ait: Cui enim dixit aliquando angelorum, ego hodie genui te? Non est autem possibile vt idem gignat seipsum vt sit: nec intellectus hominis potest hoc capere, vt idem sit pater sui ipsius, & filius sui ipsius. Alius est ergo qui gignit, & alius qui genitus est: alius pater, alius

Gen. 1.

Gene. 19

Ioan. 1

Psalm. 2

Psal. 109

Heb. 1

filius. Deinde ipſa ſumma veritas ſæpiſſimè hãc docuit veritatem. Nam obijcentibus illi Phariſæis quòd de ſeipſo teſtimonium diceret, ac propterea teſtimonium illius non eſſet verum, reſpondit: Et ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me pater. Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Nihil certè apertius quicquam dici poterat contra Sabellium. Si enim pater & filius vna eſt perſona (vt Sabellius ſomniauit) filius ſolus eſſe dicitur, etiam ſi cũ illo ſit pater: quemadmodum dicerem ſolum Tullium ſcripſiſſe Tuſculanas quæſtiones, etiamſi Cicero ſcripſerit eas, quoniam Tullius & Cicero vna eſt perſona, cuius diuerſa ſunt nomina. Quod vero ſequitur, apertius adhuc eſt. Volens enim probare teſtimonium ſuum eſſe verum, citauit pro ſe legem dicentem duorum hominum teſtimonium eſſe verum. Cùm ergo ipſe & pater illud teſtimonium perhiberent, oportet vt illud ſit verum. Ecce quo argumento Phariſæos conuincit. Si verò pater & filius vna eſſet perſona, malè argumentaretur, nec bene pro ſe legem citaret: quia lex teſtimonium duorum probat, non teſtimonium vnius. Oportet ergo vt pater & filius duæ ſint perſonæ, ſi CHRISTI argumentum alicuius eſt valoris. Et iterum ipſamet veritas eiſdem Iudæis alti Ego & pater vnum ſumus. Dicens ſumus in plurali, manifeſtè declarauit ſe & patrem duas eſſe perſonas: quoniam alioqui ſum dicturus erat, non ſumus. Dicens verò, vnum ſumus, declarauit earundem perſonarum vnam eſſe deitatem. Et iterum ad patrem orans eadem veritas ait: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Quorum verborum ſenſus non eſt, Deum patrem eſſe ſolum verum Deum, vt à deitate excludamus CHRISTVM, quoniam iam ſuprà cùm de perſona CHRISTI lageremus, probauimus contra alios hæreticos CHRISTVM eſſe verum Deum. Senſus ergo eſt, vt cognoſcant te, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM, eſſe ſolum verum Deum. Cùm ergo patrem & IESVM CHRISTVM coniunctione copulatiua numeraſſet, eos dixit eſſe verum Deum. Ex quibus verbis etiam & perſonarum pluralitas, & diuinitatis vnitas manifeſtatur. Verùm etſi hæc ſcripturæ teſtimonia efficacia ſint ad probandum perſonarum pluralitatem cum deitatis vnitate, non tamen oſtendunt veram trinitatem, quoniam ex illo dicto, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, conuincitur plures eſſe perſonas, non tamen conuincitur eſſe tres. Vt autem hoc cõuincamus, alia oportet adferre teſtimonia. Et primò illud eſt omnium efficaciſſimum, quãuis ſub quadam figura latens, quod Abrahæ ad ilicem Mambræ ſedenti contigit. Cùm enim eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum. Quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terra, & dixit: Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuũ, &c. Vides hic tres primum apparuiſſe, & his tribus Abraham loquẽs quaſi vni, ait: Domine, quo verbo & perſonarum trinitas, & diuinitatis vnitas declaratur: quoniam etſi certum ſit illos tres angelos fuiſſe, tamen Abraham non tam ad angelos, quam ad illum cuius imaginem illi gerebant, verba ſua dirigens ait: Domine ſi inueni gratiam in oculis, &c. Dauid etiam propheta & rex, vt oſtenderet Deum trinũ in vnitate, ait: Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Cùm enim ter Deum nominaſſet, ne fortè inde occaſionem aliquis caperet ſuſpicandi tres eſſe Deos, relationem poſtmodum faciens, in ſingulari numero dixit, & metuant eum omnes fines terræ. Ter enim nominans Deũ, tres declarauit perſonas. Addens autem, & metuant eum, &c. declarauit oẽs tres vnum eſſe Deum. Eſaias etiam exprimẽs voces Seraphin laudantiũ Deũ, ait, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Sed ne ex eo quòd ter ſanctus dixerat, vnitatem diuinæ ſubſtan-

Ioan. 8 Deut. 17.

Ioan. 10

Ioan. 17.

Gene. 18.

Pſal. 66.

Eſaiæ 6

A ſubſtantiæ ſciſſam eſſe aut diuiſam aliquis ſuſpicaretur, ſubiunxit, dominus Deus ſabbaoth. Cùm ergo ter ſanctus dixit, trinitatem perſonarum oſtendit. Addēs autem poſtea dominus Deus, in ſingulari, eiuſdem trinitatis vnitatem declarauit. Ipſa etiam veritas, Chriſtus videlicet redemptor noſter, cùm rediuiuus iam ſurrexerat, aſcenſurus in cœlum apoſtolis ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Ecce hic vides omnes tres perſonas propriis nominibus appellatas. Sed cùm omnes tres nominaret, in nomine dixit, non in nominibus, vt per hoc oſtenderet omnes tres vnum eſſe Deum, & vnam habere deitatis ſubſtantiam. Beatus Ioannes in ſua canonica epiſtola hanc rem apertiſſimè docet: Tres ſunt (inquit) qui teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Hoc autem teſtimonium adeò eſt clarum, vt nulla poſſit tergiuerſatione cælari. Ibi enim audis tres, et vnum, Tres contra Sabellium, vnum contra Arrium: quemadmodum poſtea dicemus. Paulus quoq; vt indiuiſam ſanctæ trinitatis operationem oſtenderet, ait: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt oĩa, ipſi gloria in ſęcula ſęculorũ, amen. Cum enim ter ipſum explicuit, perſonarum trinitatem manifeſtauit. Sed addens poſtea, ipſi, & non ipſis, oſtendit illas tres perſonas vnum eſſe. Et alibi: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti ſpiritus, ſit cum omnibus vobis. Vide ibi tres expreſſe perſonas nominatas, quanquam ibi non denotetur earundem vnitas. Sed præſenti propoſito ſatis eſt hoc, quoniam nunc contra Sabellium agimus negantem in diuinis plures eſſe perſonas. Poſtremò Ioannes in Apocalypſi, poſtquã deſcripſerat illa præclara quatuor animalia, de illis adhuc loquens ait: Et requiẽ non habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus, dñs Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Quæ verba ſimillima ſunt illis quæ ex Eſaía proximè citauimus. Cùm ergo tot ſint de hac re clariſſima B ſcripturæ ſacræ teſtimonia, non eſt quod aliquis Sabellio deliranti credat: ſed captiuet vnuſquiſque intellectum ſuum in obſequium huius fidei, credens Deum eſſe trinum & vnum, trinum in perſonis, & vnum in eſſentia. Si enim ſola ratione humana hoc myſteriũ perſcrutari aliquis voluerit, opprimetur à gloria tanti myſterij. Huic enim dictum eſſe videtur illud canticorum: Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Quia quanto magis nitimur ad hoc myſterium ſola ratione inueſtigandum, tanto minus cognoſcimus, & ob hoc ipſum Deum à nobis auolare facimus.

Matt. 28.

1. Ioan. 5.

Rom. 11.

1. Cor. 13

Apoc. 4.

Cant. 6.

* Hanc hæreſim damnat Leo Papa huius nominis primus. Nam epiſtola ſeptuageſimaprima, quæ eſt ad Aſtorigenſem epiſcopum, in qua Priſcillianiſtarum errores reijcit, ſic ait: Primo itaque capitulo demonſtratur quam impiè ſentiant de trinitate diuina, qui & patris, & filij, & ſpiritus ſancti vnam atque eandem aſſerunt eſſe perſonam, tanquam idem Deus nunc pater, nunc filius, nunc ſpiritus ſanctus nominetur: nec alius ſit qui genuit, alius qui genitus eſt, alius qui de vtroque proceſſit: ſed ſingularis vnitas in tribus quidem vocabulis, ſed non tribus ſit accipienda perſonis. Quod blaſphemiæ genus de Sabellij opinione ſumpſerunt, cuius diſcipuli etiam Pattripaſſiani meritò nuncupantur: quia ſi ipſe eſt filius qui & pater, crux filij: patris eſt paſſio: & quicquid in forma ſerui filius patri obediendo ſuſtinuit, totum in ſe pater ipſe ſuſcepit. Quod catholicæ fidei ſine ambiguitate contrarium eſt, quæ trinitatem vnitatis ſic ὁμούσιον confitetur, vt patrem & filium & ſpiritum ſanctum ſine confuſione indiuiſos, ſine tempore ſempiternos, ſine differentia credat æquales. Hæc Leo Papa, vir prẽter pontificalem dignitatem ſanctus ſimul & doctus.]

*

De hac re ſcripſit diuus Hilarius Pictauorum epiſcopus in duodecim libris de trinitate, in quibus contra omnes hæreticos de ea male ſententientes diputat: quamuis prẽcipuè agat cõtra Arrium. Scripſit beatus Auguſtinus quinde-

]

cim libros de trinitate, in quibus multo clarius & expressius quam Hilarius rem ipsam pertractat. Scripsit etiam iterum de trinitate & vnitate Dei librum vnum. Richardus de sancto Victore, post istos, eorũ dicta & præcipuè Augustini perstringens, & quodãmodo exponens, composuit sex libros de trinitate. Specialem autem scriptorem, qui contra Sabellium solùm de hac re scripserit, hucusq; nõ vidi.

SExta hæresis est circa personarum diuinarum æqualitatem, quoniam etsi plures fateatur personas in diuina natura subsistentes, eas tamẽ dicit esse inæquales. Prius ergo de filij persona pertractemus, deinde de spiritu sancto dicemus. De persona ergo filij est vna hæresis, quæ dicit filium esse minorem patre, neque esse eiusdem substantiæ cum patre, sed esse meram creaturam. Huius blasphemiæ autor primus (quod sciam) fuit Arrius quidam presbyter Alexandrinus, tempore Constantini maioris, & Siluestri papæ: cuius rei historiam qui plenè scire desiderat, legat decimum librum historiæ scholasticæ per Ruffinum additum, & primum librum historiæ tripartitæ à capite duodecimo vsq; in finem. Verum aliqui sunt qui hunc errorem impingunt Origeni, qui plus quam per centum annos præcessit Arrium: à quo Origene Arrium hausisse ferunt. Beatus enim Augustinus in libro de hæresibus capite quadragesimotertio de Origene loquens sic ait: Dicit præterea ipse Origenes, quòd filius Dei sanctis hominibus comparatus, veritas sit patri collatus, mendacium: & quantum distant Apostoli à Christo, tantum filius à patre. Vnde nec orandus est filius cum patre, quia non est autor indulgendarũ petitionum, sed supplicator. Hęc de Origene Augustinus. Hoc etiam impingit Origeni Theophilus Alexandrinus episcopus in suo paschali per beatum Hieronymum è græco in latinum traducto, qui libro secundo eiusdem paschalis dicit Origenem docuisse filium non esse orandum, neq; cum filio patrem. Epiphanius in quadam epistola ad Ioãnem episcopum Hierosolymitanum, quam Hieronymus latinam fecit, ait Origenem fuisse patrem Arrij, innuere volens Arrij doctrinam ab Origene fuisse deductam. Ad hunc eundem errorem accedit proximè Metangismonitarum hæresis. Hi enim dicebant (vt Augustinus libro de hæresibus, capite quinquagesimooctauo ait) sic filium esse in patre, sicut vas paruum in vase maiore, filium minorem patre facientes. Et ita à doctrina sua nomen acceperunt, metangismonitæ vocati. ἀγγεῖον græce, vas dicitur latine, μεταγγεισμὸς dictio composita idem est quod infusio vnius vasis in aliud. Inde metangismonitæ, id est (si ita licet loqui) transuasantes vel inuasantes.

Arrius.

Metangismonitæ.

* * Quis autem fuerit istorum dux, & princeps, Augustinus subticuit.]

Huius hæresis tot extitere post Arrium fautores, vt longũ esset & difficile omnes enumerare. Nulla enim fuit vnquam hæresis quę tantum inualuerit, quoniam valde diffusa, longo tempore durauit. Ab ortu siquidem solis et meridie, videlicet ab Aegypto veniens, per Greciam transiuit in Aquilonem, & inde Gothi egressi totum penè occidentem hoc veneno infecerunt, quoniam illi Arrianis maximè fauebant. Durauit autem hæc pestis ferè per trecentos annos, aut fortè amplius. Nam Hispaniã hoc morbo laborasse tẽpore Greporij papæ, ipsom et Gregorio narrante cognouimus: qui 3. lib. dialogorũ cap. 31. refert Ermigildũ primogenitũ filium Leonigildi regis Hispaniarũ, qui à Gothis originẽ duxerat, & Arrianus erat, fuisse ad verã fidẽ à Leandro Ispalensi archiepiscopo cõuersum. Qui Ermigildus ob hoc à patre in vincula & carcerẽ coniectus, cum in die paschatis à quodam episcopo Arriano eucharistiã sumere nollet, ex mandato patris interfectus est, & verus Dei martyr effectus. Mortuo patre successit illi alius filius secundus nomine Recharedus, qui & ipse Arrianus erat: sed hic mortuo patre à Leandro conuersus est ad fidẽ catholicã, quẽadmodũ & frater eius Ermigildus. Hic Recharedus paulatim oẽs Arrianos eiecit ab Hispania: nec permisit vnq; aliquẽ sub eo militare qui Arrianus esset. A Constantino autẽ, sub quo Arrius insanire cœpit, vsq; ad Recha-

Gothi.

redum

A redum ferè ter centum anni interiecti ſunt. Hæc narraui vt videatur quanto tempore hæc peſtis Eccleſiam vexauerit. Cuius hæreſis fautores, etſi non omnes, enumerabo tamen præcipuos, eos videlicet qui famoſiores fuêre. Poſt Arrium ſucceſſit in eadem ſecta Aetius quidam, poſt Aetium Eunomius alter: poſt iſtos Acatius, eodem ferè tempore. Aetius Eunomius.

* Hi tres, videlicet Aetius, Eunomius, Acatius, tempore Cõſtantíj Imperatoris filij Conſtantini maioris, fuerunt. Qui autem plura de illis noſſe cupit, legat quintum librum hiſtoriæ tripartitæ.] * Acatius.]

Varimandus quidam, contra quem ſcripſit Idacius clarus Hiſpanus. Maximinus epiſcopus, contra quem Auguſtinus ſcripſit, & publicè diſputauit, quæ diſputatio habetur in ſexto tomo operum Auguſtini in impreſſione Pariſienſi. Felicíanus alius, cum quo diſputauit publice idem pater Auguſtinus, quæ diſputatio habetur in eodem tomo operum Auguſtini. Paſcentius quidã comes, cũ quo etiam diſputauit idem pater, & ad quem pro hac re aliquot miſit epiſtolas, quæ diſputatio reperitur inter epiſtolas Auguſtini, epiſto. 178. Secutus eſt Petrus Abailardus etiam hunc errorem, quoniam (vt illi impingit beatus Bernardus epiſto. 190.) poſuit gradus in trinitate, dicẽs perſonas eſſe inæquales: qui etſi verbis voluerit differre ab Arrio, re tamen aſſentit illi. Fuêre alij multo plures, qui Arrianam hæreſim tutati ſunt, ſed hi fuêre clariores. Hæc hæreſis ex his quæ iam alibi diximus, facilè cõuinci poteſt. Superius quidem cùm de Chriſti perſona ageremus, oſtendimus ex ſcripturis Chriſtum filium Dei eſſe verum Deum. Oſtendimus etiam in huius tituli, quem modo pertractamus, hæreſi prima, tantum eſſe vnum Deum. Aut ergo Chriſtus filius Dei non eſt Deus, aut ſi eſt Deus, oportet vt ſit vnus cum patre Deus, quoniam ipſe Deus pater per Eſaiam prophetam loquẽs ait: Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Ego ſum, ego ſum dominus, & abſq; me non eſt ſaluator. Si ergo ante Deum patrem nõ fuit alius Deus, nec poſt illum (vt ille ait) erit alter; ergo filius non eſt Deus. Quòd ſi Deus eſt, oportet vt ſit ille idem Deus qui pater: quia nec ante nec poſt ipſum eſt alius Deus. Prætereà ſi filius eſt Deus, quomodo poteſt pater filium aliquo tẽpore præcedere (vt ait Arrius) cum dicat Deus pater, poſt me non erit alius Deus? Si filius eſt Deus, ergo patri coæternus. Nam ſi patri non eſt coæternus, ſed poſterior patre, ergo non eſt Deus: quia pater ait: Poſt me non erit alius Deus. Vides quibus anguſtijs premitur Arrius, dicens filium minorem patre, nec eiuſdem ſubſtantiæ cum eo, nec coæternum patri, ſed poſtoriorem patre, & ab eo creatum. Hæc enim dicens, cogitur negare filium Dei eſſe Deum, aut ſi fatetur eſſe Deum, cogitur ponere duos deos, cum dicat illum non eſſe eundem Deum qui & pater, ſed alium. Si ergo pater eſt vnus Deus, & filius alter Deus, iam duo erunt dij. Sed contra dicit pater dicens: Ego dominus, & non eſt amplius. Extra me non eſt Deus. Si filius eſt Deus, & nõ de ſubſtãtia patris (vt ait Arrius) iã extra patrẽ eſſet Deus. Et certè tã efficax mihi videt hęc argumẽtatio, vt quẽlibet Arrianũ cõuincat. Sic em eũ cõcludit, vt nulla rimula pateat illi qua elabi poſſit. Nihilo minus tñ plura aduerſus eũ citabimꝰ teſtimonia. Ioannes nanq; Euangeliſta de filio Dei loquens ait: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Aut ergo filius Dei nihil eſt, aut factus nõ eſt. Quòd ſi aliquid eſt, & factus eſt, vt Arrius fatetur, ergo per verbum Dei, hoc eſt per filium factus eſt: ergo filius Dei per ſeipſum factus eſt, & ita erat antequam fieret. Quæ omnia de nulla re vllus intellectus capere poteſt, tãtum abeſt vt de filio Dei verè dicãtur. Rurſum, ſi filius Dei eſt, ergo æqualis patri, & eiuſdem nãturæ cum eo, qm̃ nõ eſt aliter poſſibile vt filius ſit, qui nõ eſt de ſubſtãtia patris. Nõ eſt enim poſſibile vt filius hois ſit, qui nõ ſit homo: multo ergo minus filius erit Dei, qui nõ eſt Deus. Si Deus, aut ergo idem Deus cũ patre, & eſt quod fides catholica docet: aut alter Deus, & tunc erunt plures dij. Non eſt etiam poſſibile vt filius hominis ſit, qui

Varimãdus. Maximinus. Felicianus. Paſcentius. Petrus Abailardus.

Eſai. 43.

Eſai. 45.

Ioan. 1.

sit, qui nõ est de substantia hominis genitus: sic ergo nõ erit possibile vt filius Dei C
sit, qui non est de substantia diuina genitus. Quòd si ex eadem substantia patris
genitus est, & Deus est vt pater, oportet vt æqualis sit patri, alioqui nec de substan-
Ioan. 5. tia patris erit, nec Deus erit. Propterea (inquit Ioan.) magis quærebãt eũ ludæi in-
terficere, quia nõ solùm soluebat sabbatũ, sed & patrẽ suum dicebat Deum, æqua-
lem se faciens Deo. Peiores sunt ludæis Arriani, & obtusiores ingenio illis: quo-
niam ludæi bene intellexerunt Christum prædicantem se æqualem patri per hoc
solum quod dixit se filium Dei. Videbant enim non posse aliter fieri vt filius Dei
esset, quin esset etiam Deus, & per consequens æqualis patri, & eiusdem naturæ
cum eo. Præterea, Behemoth ille qui diaboli figuram gerit, principium viarum,
Iob. 40. hoc est operũ Dei, in libro Iob prædicatur: eò quòd prima sit Dei creatura. Opor-
tet ergo hac ratione, vt filius Dei non factus esse credatur, aut illum post Behe-
moth factum esse putetur: quoniã alioqui nõ erit possibile vt Behemoth sit prin-
Ioan. 10. cipium viarum Dei. Deinde ipsemet filius Dei de hac re testimonium perhibet,
dicens: Ego & pater vnum sumus. Qui locus (mea quidem sententia) apertissimè
Erasm9. Arrium conuincit: quanquã Erasmus Roterodamus, vir de bonis literis optime
meritus, aliter sentiat, dicens hoc loco parum agi contra Arrianos: qua de re eum
nunc in contentionem voco, non quòd cum Arrianis eum sentire credam (quod
absit & illum sentire, & me de illo credere) sed vt ostendam quòd malè locũ illum
Ioannis circunspexerit: nec mirum, quia quãdoq; (vt est in prouerbio) bonus dor-
mitat Homerus. Credo certè eum aliter nunc sensurum, si locum reuisat, & dili-
genter scrutetur. Vt autem clarius agamus, verba eiusdẽ Erasmi referam. Is enim
doctissimus vir in annotationibus super primam catholicam epistolam Ioannis
1. Ioan. 5. exponens illud: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo &c. sic ait: Dominus Io-
annis decimo dicit: Ego & pater vnum sumus. Hoc testimonio quomodo pro-
sternetur Arrianus: nisi doceas vnum in literis sacris non appellari, nisi quæ D
sunt eiusdem substantiæ. Nunc quum innumera loca suppetant quæ docent intel-
ligi de consensu mutuaq; beneuolentia, ad confirmandam opinionem orthodoxi
valebit: ad retundendam hæretici pertinaciam non video quantum valeat. Quòd
autem Christus ibi loquatur de concordia quam habet cum patre, probabili con-
iectura colligitur, quòd Christus nõ respondet ad id quod dixerat se vnum cum
patre, sed quòd Deum appellabat patrem suum, seq; singulari quodam modo vo-
cabat filium Dei. Hucusq; Erasmus. Sed salua huius viri doctissimi reuerentia,
hic locus apertissimè Arrium conuincit. Vt autem hoc ostendamus, video à no-
bis hoc exigi, vt probemus locum illum nullo pacto posse de animorum concor-
dia intelligi. Pro qua re plenè exhibenda illud est ante omnia aspiciendum, quid
est in eo loco subiecta materia, de qua sermo fiebat: & quis scopus ad quem Chri-
sti verba dirigebãtur. Hoc enim est maximè necessarium ad cuiuslibet scripturæ
intelligentiam, videlicet eiusdem scripturæ circunstantias scrutari, ex quarũ scru-
tinio facilè scripturæ intellectus hauritur. Christus siquidẽ in eo loco cùm de oui-
bus suis differeret, dixit: Et nõ rapiet eas quisquam de manu mea, hoc est de pote
state. Solenne est enim in sacris literis potestatem nomine manus designari. Et vt
alia multa testimonia omittam, illud est apertum vbi dicitur: Factum est verbum
Agge. 1. dñi in manu Aggei prophetę. In manu, id est, in potestate eius. Sic etiã hic accipiẽ-
dũ est cũ Christus dicit: Et nõ rapiet eas quisquã de manu mea: nisi fortè velimus
Deum cũ Anthropomorphitis corporeũ credere: quoniã etsi de Christo posset iu-
xta literã dici quòd habeat manus iuxta naturã humanã, de patre tamẽ hoc nõ po
test dici, de quo postea dicitur: Nemo potest rapere de manu patris mei. Christus
ergo volens ostendere ouesuas esse tutas, dicit: Et non rapiet eas quisquã de ma-
nu mea. Vt autem hoc probaret, addidit sequentia, dicens: Pater qui dedit mihi,
maior oĩbus est. Sic enim ibi legit Erasmus: Et nemo potest rapere de manu patris mei.

A tris mei. Vt enim probet Christus neminem posse rapere oues suas de manu sua, hoc assumit, quòd videlicet nemo potest rapere de manu patris sui. Vnde colligit quòd nemo possit etiam de manu sua assumere. Quòd si quis de collectione dubi tauerit, tanquam malè collegerit, addidit: Ego & pater vnum sumus. Quo dicto probauit bene collegisse in argumentatione sua. Nam si ille & pater vnum sunt, non magis poterit rapere de manu sua, quam de manu patris. Et quòd ille sit vernorum ordo, ex litera ipsa patet, & Augustinus & Theophylactus sic eam distribuunt. Cùm ergo ad hunc finem verba illa Christus dixerit, constat apertissimè, nullo pacto posse intelligi de vnitate animorum, sicut alibi dicitur: Erat eorũ cor Acto. 2.
vnum, & anima vna. Nam si de vnitate & consensu animorum verba illa interpretentur, collectio Christi erit nullius valoris, vt clarissimè patet. Sic enim argumentatur: Nemo potest rapere de manu patris mei, ergo nemo potest rapere de manu mea. Si quis neget eum bene collegisse, probat dicens: Ego & pater vnum sumus. Vnum inquam potestate, de qua tunc erat quæstio, vnum inquam natura. Vnam certe oportet esse manũ patris & filij, vt bene colligat filius neminem posse rapere oues de manu sua, per hoc quòd nemo potest rapere de manu patris sui. At si de vnitate animorum & mutua beneuolentia loqueretur, qualis erat illa collectio? Quis non videt illam esse prorsus inualidam? Ad hunc enim modum posset quis in gratia existens dicere & argumentari: Nemo potest hunc calamũ rapere de manu mea, quia nemo potest rapere de manu patris omnipotentis qui in cœlis est. Quòd si quis dicat collectionem esse prorsus inutilẽ, in eiusdem collectionis probationem subijciet id quod Christus dixit: Ego & pater vnum sumus. Iam (vt opinor) satis apertè ostendimus quã efficax sit hoc scripturę testimoniũ aduersus Arrianos. Quod si Erasmus bene circũspexisset, certò scio quòd rectius itellexisset.

B Verùm ille (vt patet) non aspexit ad præcedentia, sed solùm ad sequentia, per quę Christus respondit Iudæis. Iudæi nanq; audito illo verbo melius quã Arriani illud intellexerunt, ex illo colligentes Christũ se dicere Deum, quia dixerat sese vnum cum patre, quod dictũ per sequentia verba quodammodo confirmat. Accedit ad hæc, quod Paulus de eodem filio Dei loquens ait: Qui cùm in forma Dei esset, Phili. 2.
non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Vides hic æqualitatẽ Dei. Cur ergo Arri audes dicere Deum patrẽ maiorem, filium vero esse minorem? Aduerte etiam quòd hic Paulus de Christo loquens secundũ expressam diuinitatem dixit, cùm in forma Dei esset: nõ autẽ dixit, cùm in forma Dei factus esset, sicut aliàs de eo iuxta humanitatẽ dictũ est: Verbũ caro factũ est. Nõ ergo sic dixit, sed ita, cùm in forma Dei esset, qa esse est propriũ Dei, iuxta illud: Ego sum qui sum. Ex Ioan. 1.
eodẽ etiã scripturæ testimonio cõuincitur Sabellius. Nam qui par est & æqualis, Exod. 3.
alterũ habeat oportet cui collatus æqualis reperiatur. Ex illa exgo æqualitate duæ ostendunt personæ. Sed iam opus est vt cõtra dictũ Origenis ostẽdamus filiũ Dei orandũ. Hoc autẽ nõ est magnũ negociũ, cùm apertissima sint scripturæ testimonia. Propheta siquidem de filio Dei loquens ita ait: Adorate eũ omnes angeli eius. Psal. 96.
Hæc autẽ verba Paulus interpretatur esse dicta à patre cœlesti de filio suo vnigenito, sic dicens: Et cũ iterũ introducit primogenitũ in orbẽ terræ, dicit: Et odorent Heb. 1.
eum omnes angeli Dei. Quomodo ergo non est orãdus, quẽ clarè cõstat esse adorandũ? Quo testimonio nõ minus prosternitur Arrius quã Origenes. Si enim filius Dei est creatura (vt Arrius ait) quomodo illũ Deus pater adorare iubet, qui Exo. 20.
alias omnis creaturæ adorationẽ tã strictè prohibuit? Omitto Magorũ adoratio- Deute. 5.
nẽ huic etiã in cunabulis existenti exhibitã. Præterea, Stephanus cũ lapidaretur à Iudæis, Iesum Christũ filiũ Dei orabat, dicens: Domine Iesu suscipe spiritũ meum. Acto. 7.
Positis autẽ genibus clamauit voce magna dicẽs: Dñe ne statuas illis hoc peccatũ. Petrus etiam vt Aeneam paralyticum à morbo liberaret, ait: Aenea sanet te dñs Iesus Christus. Vox certè illa deprecantis est nõ imperantis, quia nemo imperat Acto. 9.

nisi

Philip.2. nisi illi quem credit sibi subiectum. Denique Paulus ait: Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Quod antè Esaias prophetauerat, qui Dei nomine loquens Esai. 45. ait: Mihi curuabitur omne genu. Talis autem genuflexio cuiusdam adorationis & humillimæ deprecationis indicium est. Præter hæc tam aperta scripturæ testimonia extat Concilij Nicæni definitio, quod sub Constantino maiore celebratum Concilium Nicenum. est, in quo trecẽti & decem & octo patres congregati, talem ore proprio ad suam & nostram salutem confessi sunt fidem. Fides Nicæni concilij. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem visibilium & inuisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum filium Dei, natum de patre vnigenitum, hoc est de substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, consubstantialem patri, id est, vnius substantiæ cum patre (quod Græci ὁμόσιον dicunt) per quem omnia facta sunt quæ in cœlo & in terra, &c. Hæc concilium Nicænum. Eandem fidẽ protulit concilium Constantinopolitanum sub Theodosio maiore celebratum, & conciliũ Ephesinum sub Theodosio iuniore, & concilium Chalcedonense sub Martiano Imperatore, & plurima alia concilia hoc idem confessa sunt: de quare extat liber vnus beati Hilarij de synodis celebratis aduersus Arrianos, in quo libro reddit rationem eorum conciliorum quæ aduersus Arrianos celebrata sunt. Verùm quoniam Arriani aliquot scripturæ loca perperam intellecta adducunt in suæ hæresis testimonium, pro illis ferme omnibus dissoluendis sufficit admonere lectorem, vt quoniã in Christo duæ sunt naturæ, quædam diuina, secundum quam æqualis est patri: altera humana, secundum quã minor est patre: quotiescunq; scriptura Christo tribuit infirmitatem, aut inæqualitatẽ patri, aut alia huiusmodi, ea intelligat esse interpretãda iuxta naturam humanam, secundum quam infirmus fuit & debilis, et patre minor. Secundum illam verbum caro factum esse dicitur, secundum quam patrẽ orat, & cum clamore valido & lachrymis præces effundit. Reliqua autem de illo iuxta diuinitatem sunt accipienda. Contra hanc hæresim plures scripsere. In primis Athanasius, quem cum eodem Arrio disputasse ferunt, scripsit de vnita deitate trinitatis libros duos. Beatus Cyrillus scripsit opus insigne, quod thesaurum inscripsit, quatuordecim libris partitum, in quo contra plures hæreticos agit, præcipuè tamen contra Arrianos. Ex latinis scriptoribus primus (quod sciam) ex his qui extant fuit Hilarius Pictauorum episcopus, qui etsi in libris de trinitate diffuse contra Arrium & alios hæreticos disputet, tamen specialem librum de hac re contra Arrium ędidit de patris & filij vnitate. Victorinus Afer, à quo dicitur Hieronymum didicisse Rhetoricam, quatuor libris contra Arrium disputat, quod opus ante annos quinq; est impressum Basileæ inter illa opera quę in antidoto hęresum coaceruata sunt. Beatus Ambrosius scripsit de fide orthodoxa contra Arrianos librum vnum. Beatus Augustinus sæpissime cum Arrianis (vt iam ostendimus) disputauit, & libros contra eos composuit plures: contra sermonem Arrianorum librum vnum. Contra Maximinum Arrianorum episcopum libros tres. Contra Felicianum librum vnum. Idacius clarus Hispanus, qui (vt suspicor) eodem ferme tempore fuit quo Augustinus, scripsit aduersus quendam Varimandum Arrianum insigne opus, quod etiam habetur in eo volumine quod Antidotum hæresum inscribitur. Alios autem non vidi.

Alogiani. SEptima hæresis est quæ negat filium Dei esse verbum. Huius hæresis autores (vt Augustinus in libro de hæresibus, cap. 30. ait) dicti sunt Alogiani, quasi sine verbo. Logos enim græce, latine verbum dicitur. Et quia in Euangelio Ioannis expresse hoc habetur quod filius Dei sit verbum patris, hac occasione Euangelium illud non recipiebant, dicẽtes illud nõ esse Ioannis Apostoli. Contra hanc hæresim non est opus disputare, cùm sit tam apertum testimonium Ioannis Apostoli,

A ſtoli, quod nullo pacto negare poſſunt. Superius enim oſtendimus catalogum librorum canonicorum, in quo inſertum eſt Euangelium Ioannis. Quo catalogo aſſignato, tunc ſignauimus arma catholicis & hæreticis communia, quibus & hæreticum ſe tueri, & catholicum pugnare oportet. Cùm ergo hi hæretici prouocent catholicos ad certamen, non eſt quòd arma iam recepta veluti culpata reijciant. Sed ne teſtimonijs carere videar, opus eſt vt aliunde etiam teſtimonia petamus ad hanc hæreſim reijciendam. Sapiens nanq; ait: Cùm quietum ſilentiũ continerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus domine exiliens de cœlo, à regalibus ſedibus durus debellator in mediam exterminij terram poſiliuit. Hæc autem verba conſtat non poſſe intelligi de ſermone prolatiuo, qui verberato aere ſonat, quoniam ille omnipotens non eſt, ſed ſolus Deus omnipotens eſt. Et alibi expreſſius: Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. Et Propheta in perſona patris loquens ait: Eructauit cor meum verbum bonum. Conſtat autem quòd de filio Dei loquatur, quoniam de illo ſunt illa quæ ſequuntur: Speciosus forma præ filijs hominum &c. Et Eſaias apertius hoc docet, qui ait: Exiccatum eſt fœnum, & decidit flos: verbum autem Dei noſtri manet in æternum. Verbum autem prolatiuum ſimul cùm ipſo ſono tranſit, & minorem durationem quam fœnum habet: quapropter fieri nequit vt ad illud verba Eſaiæ referantur, ſed ad filium Dei, cuius aduentus in hunc mundum in illo capitulo prædicatur. Illud ergo verbum quod eſt æternum & omnipotens, & quod eſt fons ſapientiæ, quodq; pater cœleſtis eructauit gignendo, & quod ex ore altiſſimi prodijt: illud inquam eſt filius Dei. Taceant ergo Alogiani, & quæ non intelligunt verentur tanquam ſacramentum abſconditum, & nolint res diuinas ex capacitate ſui intellectus metiri.

Sapi. 16.
Eccle. 1.
Pſal. 44.
Eſai. 40.

B OCtaua hęreſis eſt de filij perſona malè ſentiens. Dicit enim filium Dei ignorare diem vltimum. Huius hæreſis autores (vt Iſidorus lib. 8. Etymologiarum cap. 5. ait) dicti ſunt Ignoitæ, eò quòd ignorantiam impingant Deo.

Ignoitæ.

* Quis fuerit primus huius hæreſis inuentor, aut quo tempore cœperit, Iſidorus non prodidit, neq; apud alium ego inuenire potui.]

*

]

Ad hoc autem dicendum motí ſunt propterea quòd Chriſtus apud Matthæum dixit: De die illa & hora nemo ſcit, neq; angeli cœlorũ, niſi ſolus pater. Et apud Marcum expreſſe nominatur filius, vbi ſic dicitur: De die autem illo vel hora nemo ſcit, neq; angeli in cœlo, neq; filius, niſi pater. Sed anteq; huic obiectioni reſpondeamus, oportet vt noſtram & catholicam fidem prius confirmemus. Propheta regius ait: Omnis conſummationis vidi finem. Cùm ergo vltimus dies finis ſit & conſummatio temporis, ſequitur quòd illum viderit. Si fortè dicas illud Prophetæ dictum non eſſe filio Dei tribuendum, ſaltem Eſaiæ dictũ non poteris hac occaſione reijcere: quoniam de Chriſto filio Dei pro nobis crucifixo loquens, ita ſub nomine eiuſdem Chriſti ait: Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: et aſperſus eſt ſanguis ſup veſtimẽta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. Dies enim vltionis in corde meo, annus retributionis meæ venit. Hic apertè vides filiũ Dei fatentem ſe ſcire diem vltimum, quoniam ait: Dies vltionis in corde meo. Quæ verba conſtat in perſona filij Dei eſſe dicta, quoniam qui dixerat: Torcular calcaui ſolus etc. eadem verborum conſequentia ſubiunxit dicens: Dies vltionis in corde meo. Præterea, Paulus de filio Dei loquens ait: In quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Si omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ, ergo etiam notitia vltimæ diei. Rurſum, Omnia per filium Dei facta ſunt (vt ait Ioannes Apoſtolus) ergo etiam tempus & omnes dies per illum facti ſunt: ergo & vltimus ab illo mente iam factus eſt, qui nouit omnia quæ facturus eſt, anteq; fiant. Deinde ipſemet filius Dei ad patrẽ loquens ait: Omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Aut ergo filius ſcit

Mat. 24.
Mar. 13.
Pſal. 118.
Eſai. 63.
Coloſ. 2.
Ioan. 1.
Ioan. 17.

diem vltimum quemadmodum pater, aut pater ignorabit quẽadmodum filius, quoniam alioquí falsum esset quod filius ait patri: Omnia tua mea sunt. Et in alio
Luc. 10. loco: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Sed si illius vltimæ diei notitiam sibi pater seruauit, oportet vt non omnia filio suo pater dederit. Accedit ad hoc, quòd si vltimũ ignorat, omnes etiã qui sunt ante illũ, oportet ignorare: quoniã si ignorat diem vltimum, sciet etiã illum solum sibi ignoratũ: & si sciret omnes præcedentes diem vltimum, necessario sciet diem proximè sequentem esse vltimum, aliàs non esset certus se scire omnes dies præcedentes. Quòd si certò scit omnes dies præcedentes vltimum, tunc iam sciet proximè sequentem fore vltimum, & ita sciet vltimum. Aut ergo vltimum scit, aut si vltimum ignorat, præcedentes eum ignorare erit necesse. Ostenso igitur q̃ filius Dei scit vltimum diem ęquè benevt pater, superest vt declaremus quo pacto intelligendum sit cùm ait se diem illum nesci-
Actor. 1. re. Pro qua re valde suffragatur nobis id quod in Actis apostolorum legimus discipulos interrogasse dominum dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel: quibus ille respondit: Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate. Ibi certè filius non negat se scire, sed solũ ait non spectare ad illos illius diei scientiam. Vnde colligitur illum diem esse secretum, & nulli reuelandum. Quod prudẽs ipse dominus fecit, vt nos cautos redderet, & hac occasione vigilare faceret: ideo dixit, de die illa nemo scit. Quòd autem hac occasione illud dixerit, ex decursu literæ colligitur, quoniam statim subiunxit: Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Ne autem fortè crederent labore aut industria aut aliqua humana ratiocinatione se posse illum diem scire, addidit, neq; angeli cœlorum, vt hoc dicto illos à quolibet huius diei scrutinio deterreret. Sed quia fortè discipuli hoc vellent ab ipso Christo eorum magistro discere & inquirere (vt eos ab hac inquisitione separaret,) vlterius addidit, neq; filius, sed solus pater. Quasi hoc verbo illis diceret: Nolite soliciti esse de illius diei notitia, quoniam illam nullus habet: neq; à meipso petatis, quoniam nec ego etiam scio. Non quòd ipse simpliciter nesciat, sed quia etsi sciat, non tamen vt illis reuelare debeat: quemadmodum si aliquid tibi secretè commissum est vt nulli alteri reueles, & post ea aliquis à te de illa re scisciteretur: respondebis, & merito, te nescire, quoniam etsi scias, non tamen sic scis vt reuelare possis. Sacra autem scriptura, cum pro hominibus erudiendis facta sit, eodem more loquendi vtitur quo homines loqui solent. Quapropter (vt ait beatus Aug. in libris de doctrina Christiana) eisdem tropis, figuris, & metaphoris vtitur, quibus in nostra communi locutione vtimur. Filius ergo Dei fatetur se nescire diem illum, quia etsi sciat, non tamen sic vt reuelare debeat. Quod manifestè ostendit illa sententia: Non est vestrũ nosse tempora vel momenta quę pater posuit in sua potestate. Noluit autem illis dicere apertè, scio, sed nolo vobis reuelare: ne illos hac responsione tristes redderet, aut minus erga seipsum affectos hac occasione efficeret. De hac re longè disputat beatus Hilarius in 9. libro de Trinitate, paulò ante finem.

Origenes. NOna hæresis etiam filio ignorantiam impingit. Origenes nanq; (quemadmodum illi tribuit Epiphanius in quadam epistola ad Ioannẽ episcopum Hierosolymitanũ) dixit filium nõ posse videre patrẽ, nec spiritũ sanctũ posse videre filiũ. Et certè Epiphanius citat verba Origenis in libris Peri archon, vbi sic Origenem dixisse refert: Sicut enim incongruum est dicere, quòd possit filius videre patrẽ, sic inconsequens est opinari, q̃ spiritus sanctus possit videre filiũ. Hæc dixisse Originem refert Epiphanius. Vt verum fatear, miror virum tam doctũ, qualis fuit Origenes, in tam apertum errorem fuisse lapsum, cùm sit tam apertus locus
Matt. 11. scripturæ ita dicens: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. In hoc loco tam verè tribuitur filio notitia patris, vt ex eo magis posset quis suspicari spiritum sanctum non videre patrẽ. Quanq; & hoc

A & hoc non ita ſe habet, quoniã ea quæ ad ſe dicuntur, quæ nũc recentiores theologi abſoluta & eſſentialia appellant, tribus perſonis ſunt communia, ſicut & ipſa eſſentia. Quapropter etſi in his locutionibus reperiatur dictio excluſiua, per quam prima fronte excludi videatur aliqua perſona: nulla tamen earum excluditur, ſed ſolum excluduntur illæ res quibus eſſentia diuina non ſic ſe cõmunicat. Vt vnum è multis gratia exempli adferam, per Eſaiam prophetam Deus pater loquitur dicens: Ego dominus, & non eſt alter formans lucem, & creans tenebras. Nunquid ergo dicemus filium aut ſpiritum ſanctum non formare lucem, quia dixit pater, non eſt alter formans lucẽ: Abſit. Nam de filio Dei Ioannes ait: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et cum aquæ crearentur, ſpiritus domini ferebatur ſuper eas. Et de eodem ſpiritu Dauid ait: Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Ad hunc modum interpretandum eſt id quod dicitur: Nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius. Notitia enim res eſt quæ ad ſe dicitur, hoc eſt abſoluta, ac proinde eſſentialis, & omnibus tribus perſonis communis: quapropter etſi ibi dictio excluſiua ponatur, non eſt tamen intelligendum aliquam perſonam diuinã excludi, quin etiam ſpiritus ſanctus cognoſcat patrem ſicut filius, & filium æquè perfectè ſicut pater. Hoc autem quod de ſpiritu ſancto dicimus, clarius patebit cum in ſequentis hæreſis expugnatione conuicerimus ex ſacris literis ſpiritum ſanctum eſſe patri & filio conſubſtantialem, hoc eſt eiuſdem cum illis ſubſtantiæ: quapropter erit neceſſarium, vt omnia quæ ſunt patris & filij, ſint etiam ſpiritus ſancti, ita vt ſpiritus ſanctus verè dicere poſſit vtriq; quod filius dixit patri: Omnia mea tua ſunt, et tua mea ſunt. Vnde apertiſſimè conuincitur ſpiritum ſanctum cognoſcere patrem quemadmodum filius, & filium quemadmodum pater. Eſai. 45. Gene. 1. Pſal. 32.

B DEcima hæreſis impetit ſpiritum ſanctum, quoniam ait ſpiritum ſanctũ eſſe minorem patre & filio, & nõ eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum patre, ſed eſſe veram creaturam. Huius hæreſis princeps fertur Macedonius quidam Conſtantinopolitanus epiſcopus, tempore Conſtantij Imperatoris, & Liberij Papæ, à quo Macedonio Macedoniana hæreſis appellata eſt, quanquam & eandem hæreſim prius docuerat Arrius, qui ſicut dixit filiũ diſſimilẽ patri, & eſſe creaturam, ita etiam docuit de ſpiritu ſancto. Sed quoniam Arrij ſequaces diuiſi ſunt, quibuſdam affirmantibus filium quodammodo ſimilem patri, licet non eiuſdem eſſentiæ: quã partem tenuit Eunomius quidam corpore leproſus, & artis dialecticæ callidiſſimus: aliis autem affirmantibus filium per omnia ſimilem patri, ſed ſpiritum ſanctum eſſe illis prorſus diſſimilem meramq; eſſe creaturam, & iſtorum dux fuit Macedonius, ideo ab eo nomen accepit, vt Macedoniana hæreſis diceretur: quoniã ſub Arrio magis diſputatum eſt de filio quam de ſpiritu ſancto. Hi ſic ſentientes vocati ſunt pneumatomachi, id eſt, ſpiritus ſancti impugnatores. πνεῦμα græce, eſt idẽ quod ſpiritus latinè. Quòd ſi in ſacris literis reperiatur præpoſito articulo τὸ (vt annotat Didymus in libro de ſpiritu ſancto) ſemper ſignificat ſpiritum ſanctum. μάχομαι græce, eſt idem quod latine pugno. Inde dictio compoſita πνευματομάχος, id eſt ſpiritus ſancti oppugnator. Hic non poſſum continere meipſum quin referam quã bellam illius vocis etymologiam adferat Bernardus de Lutzemburgo in ſuo catalogo hæreticorum, vbi ſic ait: Et dicuntur à pneuma, id eſt ſpiritus, & to eos, id eſt mater, quia ſpiritum ſanctum ex matre ipſa proceſſiſſe dicebat, & de filio Dei. Et certè non eſt mirandum quòd ignorauerit, ſed illud valde miror, eſſe aliquem tam impudentis arrogantiæ, vt quod prorſus ignorat, non vereatur tanta cum autoritate docere. Sed hoc nõ poteſt vllo pacto tolerari, quòd videlicet, vt etymologia quam ex ſuo cerebro finxerat, propoſito negocio conueniret, addidit Macedoniũ ſenſiſſe ꝙ ſpiritus ſanctus ex matre proceſſerit & de filio Dei, tanq; ſi filius dei coiens cũ matre genuiſſet ſpiritũ ſanctum. Diſpereã ſi vel per ſomnium Macedo nius. Arrius. Eunomius.

Macedonius tale dixit, aut si frater Bernardus hoc apud aliquem scriptorem de C
Macedonio reperit. Nam beatus Augustinus in libro de hæresibus ca. 52. de Ma-
cedonio loquens, nihil tale illi impingit: Philaster qui hos hæreticos non Macedo-
nianos, sed Semiarrianos appellat, nunquam huius fabulæ meminit. Ecclesiastica
historia in decimo libro cap. 25. de Macedonio loquens, nullum tale figmentum
illi tribuit. Historia tripartita lib. 5. cap. 41. de hæresibus Macedonij differens, nec
vllum matris nomẽ circa spiritus sancti productionem ibidem posuit, sed solum
dicit Macedonium sensisse quòd spiritus sanctus sit patri dissimilis, & ministeri il
lius, & illa dixerit spiritui sancto tribuenda, quæ de angelis dicuntur. An autẽ an-
geli dicantur in scriptura habere matres, videat frater Bernardus de Lutzembur
go. Beda in libro de ratione temporum de Macedonio faciens mentionem, nun
quam illum tale sensisse refert, quale illi impingit Bernardus de Lutzemburgo.
Et vt ad recentiores descendam, Platina in vita Felicis papæ huius nominis secun-
di, idem dicit de Macedonio, & sub eisdem ferè verbis quibus Ecclesiastica histo
ria de Macedonio differuerat. Guido cum semper Augustinũ & Isidorum sequa
tur, etiam hic sui similis, solùm Augustini & Isidori de Macedonio censuram re-
fert. Vbi ergo Bernardus de Lutzemburgo inuenit Macedonium dedisse spiri-
tui sancto matrem, ex qua & filio Dei spiritum sanctum processisse dicat? Certè
ego aliud non possum conijcere, nisi quòd fortè apud alium similis farinæ legit,
& nulla adhibita rei indagine (vt aliàs de illo diximus) in suum opus transcripse-
rit, aut fortè (quòd magis credo) ipse apposuit è suo cerebro, vt etymologia per eũ
allata subiectæ materiæ conueniret, & ita (vt est in prouerbio) ad lapidem applica
uit amussim. Sed iam opus est vt ad oppugnationem hæresis accedamus. Pro qua
re memores esse oportet eorum quę superius contra Sabellium attulimus. Ibi enim
ostendimus trinitatem vnitatis, patrẽ videlicet & filium & spiritũ sanctum vnum D
Matt. 28. esse Deum. Ipsa enim veritas dixit Apostolis suis: Euntes in mundum vniuersum
prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine patris & filij
& spiritus sancti. Cùm in nomine dixit, & non in nominibus, aperte ostendit eo-
rum trium vnum esse nomen, vnamq; substantiam. Spiritus sanctus ergo est De-
us, & patri consubstantialis. Prætereà (vt suprà de filio sumus argumentati) cùm
vnus tantùm sit Deus, & non plures, non potest esse vt spiritus sanctus sit Deus,
quin sit vnus cum patre & filio Deus, quoniam alioqui plures essent dij, quod ca-
tholica fides abominatur. At quòd spiritus sanctus sit Deus, Paulus Apostolus te-
1. Cor. 6. statur, qui in priore ad Corinthios epistola ait: An nescitis quoniam membra ve-
stra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo: Et ne quis-
quam ipsum spiritum sanctum negaret Deum, continuo secutus ait: Et non estis
vestri, empti enim estis precio magno. Glorificate ergo & portate Deum in cor-
pore vestro. Cum dixit, portate Deum in corpore vestro, insinuauit nobis spiri-
tum sanctum esse Deum, cuius templum membra nostra esse prædixerat. Et in
1. Cor. 12 eadem epistola iterum: Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto.
Diuisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministratio-
num sunt, idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem verò De
us, qui operatur omnia in omnibus. Ecce hic vides spiritum sanctum vocatũ do-
minum & Deum. Prætereà nisi spiritus sanctus esset Deus, quomodo esset possi-
Matt. 12. bile, vt peccatum in illum sit tam graue, quòd (vt Christus ait) neq; in hoc seculo
neq; in futuro remittatur? Fieri enim non potest, vt grauius sit peccatum in creatu
ram, quã illud quod aperto marte fit in Deum. At si spiritus sanctus esset creatura
(vt Macedonius ait) grauius esset peccatum in creaturã, quã in Deum. Rursum,
Actor. 5. Petrus ad Ananiã, qui fraudauerat Apostolos de precio agri venditi, ait: Anania,
cur tentauit Satanas cor tuũ mentiri te spiritui sancto? Vt autẽ explicet spiritũ san
ctũ esse Deum, subiũxit: Nõ es mẽtitus hominibus, sed Deo. Quẽ ergo spiritum
sanctum

A ſanctum prius dixerat, eundē poſtea Deum nominauit. Deinde opera ſpiritus ſanctiarguunt eum eſſe Deum, quia ea illum facere cognoſcimus, quæ nō niſi à Deo fieri poſſunt. Gratiam donat, vt Apoſtolus ait: Diuiſiones gratiatum ſunt, vnus autem ſpiritus qui impartitur. Tamen Dauid ait: Gratiā & gloriam dabit dominus. Ergo ſpiritus ſanctus qui gratiā donat, eſt dñs et Deus. Charitatē effundit in cordibus noſtris. Charitas Dei (inquit Paulus) diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritū ſanctum qui datus eſt nobis. Spiritus ſanctus peccata remittit, quod ſoli Deo eſt proprium. Dominus enim Ieſus Chriſtus ſanctis Apoſtolis inſufflans ait: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt. Apoſtolis datur ſpiritus ſanctus, vt poſſint peccata dimittere. Si ergo illi per ſpiritum ſanctum peccata remittunt, multo melius ille, in cuius virtute hæc faciunt, remittet. Quomodo ergo non eſt Deus, qui peccata propria autoritate dimittit? Spiritus ſanctus loquutus eſt in prophetis, vt pater & filius. De Deo enim patre Zacharias dixit: Locutus eſt per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt prophetarū eius. Et Petrus ait: Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirante locuti ſunt ſancti Dei homines. Et Paulus ait: Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata. Si ſpiritus ſanctus in Prophetis & Apoſtolis loquitur, & omnis talis ſcriptura diuinitus inſpirata eſt, ergo ſpiritus ſanctus Deus eſt. Spiritus ſanctus vbicq; eſt, vt pater, quod manifeſtè oſtendit propheta dicens: Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? ſi aſcendero in cœlum, tu illic es, &c. Multa alia ſimilia ex ſcriptura ſacra diligens lector colligere poteſt. Sed iam audiamus Eccleſiæ definitionem. Concilium Conſtantinopolitanum. 150. epiſcoporum ſub Theodoſio maiore & Damaſo papa, damnata hæreſi Macedoniana, talē protulit fidem: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ &c. Sequit: Credimus in ſpiritum ſanctum dominum & viuificatorem ex patre procedentē, cum patre & filio adorandum & conglorificandū, qui locutus eſt per prophetas. Eandem fidem docuit Epheſinum concilium, eandem amplectitur concilium Chalcedonenſe, eandem recepit concilium Lateranenſe ſub Innocentio papa huius nominis tertio celebratum, cuius definitio habetur in lib. Epiſtolarum decretalium titulo de ſum. trinitate & fide catholica. Contra hanc hæreſim ſcripſit Didymus Alexandrinus duos libros de ſpiritu ſancto, quod opus beatus Hieronymus latinitate donauit. Baſilius aduerſus Eunomium ędidit librū vnum. Beatus Ambroſius omnibus in hac parte copioſior eſt, qui tribus libris de ſpiritu ſancto ad Gratianū Imperatorē ędidis, ſtrenuè pro fide catholica pugnat.

1. Cor. 3. Pſal. 83. Rom. 5. Ioan. 20. Luc. 1. 2. Petr. 1. 2. Tim. 3 Pſal. 138. Concilium Conſtantinopolitanū

VNdecima hæreſis ait ſpiritum ſanctum eſſe animam mundi. Huius hæreſis magiſter & doctor fuit Petrus Abailardus. Hoc enim impingit illi beatus Bernardus in quadam epiſtola ad Innocentium papam, quæ eſt ordine eius epiſtolarum. 190. Hæc ſententia inde dignoſcitur eſſe hęretica, ſi animaduertimus illud commune atque notiſſimum omnibus principium: Omne totum maius eſt ſua parte. Quod non ſolum verum eſt de maioritate (vt ita loquar) vel de exceſſu in magnitudine molis, ſed etiam de exceſſu ſecundum perfectionem, ita videlicet quòd oportet omne totum eſſe maius, hoc eſt perfectius qualibet ſua parte ſeorſum ſumpta. Quo fundamento iacto, facilè ſuperædificabimus veram fidei doctrinam, quòd ſcilicet ſpiritus ſanctus nec ſit nec eſſe poſſit anima mundi, quia inde ſequeretur ſpiritum ſanctum eſſe minorem mundo, quia pars mundi, cùm ſit anima eius. Sequitur etiam ſpiritum ſanctum eſſe mundi limitibus incluſum & circunſcriptum atque definitum, quod tamen fateri aperta eſt blaſphemia: quoniam (vt proximè conuicimus) ſpiritus ſanctus eſt Deus. At Deus nullis locorum ſpatijs clauditur. Nonne cogitas quòd Deus excelſior cœlo ſit, & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur? Cœlum & cœli cœlorum eum capere non poſſunt. Et qualiter capere poſſent cœli illum qui menſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit?

Petrus Abailardus.

Iob. 11. 2. Par. 2. Eſai. 40.

derauit: Si ergo mundus non potest capere spiritum sanctum, non est possibile C
quòd spiritus sanctus sit anima mundi, quoniam omnis anima capitur ab eo corpore quod fouet & viuificat.

Græci. DVodecima hæresis est, quæ negat spiritum sanctum procedere à patre et filio. Hanc hæresim docuerunt & tutati sunt Græci per multas annorũ centurias, ita vt hæc fuerit vna ex præcipuis causis propter quas à Romana & catholica Ecclesia diuisi sunt. Eundem errorem tenent Armeni. Dicunt enim spiritum sanctum à patre procedere, sed non à filio ad quod inde mouentur, quia in Euangelio solum inuenitur processus à patre, nunquam tamen ibi (vt dicunt) reperitur processus à filio. Et in symbolo Nicæno, & symbolo Constantinopolitano solum ibi ponitur processus à patre, in quibus nulla fit mentio de processione spiritus sancti à filio. Quapropter negant spiritum sanctum à filio procedere. Sed ne in vacuum laboremus, de sola voce contendentes, quæramus quid intelligitur per hoc quod est procedere ab alio. Et ego non possum aliud intelligere, quam esse ab alio productum, & deriuatum ab alio, vt fluuius procedit à fonte, quia ab illo trahit originem suam: calor procedit ab igne, à quo productus est: lux procedit à sole, à quo generatur. Sic etiam filius procedit à patre, à quo genitus est. Spiritus sanctus procedit à patre & filio, qm̃ ab vtroq; productus est. Quòd si aliud illis significat procedere ab alio, quã produci ab illo, aut deriuari ab illo, tunc de voce contendimus, & ignoramus de qua re loquant̃. Si vero nobiscũ sentiũt de vocis significatione, apertè illis ostendemus ex sacris literis spiritum sanctũ procedere à filio sicut à patre, quoniam producitur à filio sicut à patre. Hoc autem ita se habere, ipsa
Ioan. 16. veritas nos docet, quæ apud Ioannem ait: Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur &c. Quæ verba exponens Didymus in secundo libro de spiritu sancto, ita ait: Non enim loquetur à semetipso, hoc est non sine me, & sine D
meo & patris arbitrio, quia inseparabilis à mea & patris est voluntate, quia non ex se est, sed ex patre & me est. Hoc enim ipsum quod subsistit & loquitur, à patre & me illi est. Ego veritatem loquor, id est inspiro quæ loquitur. Siquidem spiritus est veritatis. Hæc Didymus. Quem, eò quòd Græcus esset, libentius protulimus, vt fortè hac occasione eius expositio facilius à Græcis recipiatur. Quæ sequuntur apud Ioannem, magis adhuc nostram fidem confirmant. Ille (inquit de spiritu sancto Christus) me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea sunt: propterea dixi quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quid est dicere, de meo accipiet: hoc est, sicut à me per productionem habet essentiam, ita & scientiam omnem. Sicut enim filius dixerat aliàs se audiuisse à patre suo, ita nunc dicit spiritum sanctum audire ab eo. Quomodo autem audiat, declarat subdens, quia de meo accipiet, hoc est, quia de mea substantia & à me productus est, & producitur, & producetur. Quòd autem dixi à me illum accepturum, non miremini, quia sicut accipit à patre, ita accipit à me. Omnia enim quæ pater habet, mea sunt. Si ergo de substantia patris accipit, de mea oportet quòd accipiat. Si ergo de substantia patris filius, certè non potest aliter esse quin ab illo procedat. Præterea spiritus sanctus etiam est spiritus filij, sicut spiritus patris, quod non diceretur nisi à filio procederet sicut à patre. Paulus siquidem in ea quæ est ad Romanos epistola, ait
Rom. 8. Qui autem spiritum CHRISTI non habet, hic non est eius. Et alibi: Misit
Galat. 4. Deus spiritum filij sui in corda vestra. Ecce hic vides nominatum spiritum sanctum esse spiritum filij, qui aliàs dicitur spiritus patris. Ex quo conuincitur vt à filio etiam sicut à patre procedat. Rursum, Spiritus sanctus mittitur à filio sicut à patre: signum est ergo quòd etiam à filio sicut à patre procedit. Filius
Ioan. 16. siquidem ait: Si ego non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam

A mittam eum ad vos. Qui ergo à filio mittitur ſicut à patre, fieri neceſſe eſt vt à filio ſicut à patre procedat. Accedit ad hæc, quòd Athanaſius in ſymbolo ait: Spiritus ſanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Et hic etiam Græcus eſt. Sed iam poſt hæc omnia audiamus Eccleſiæ definitionem. Concilium Lateranenſe ſub Innocentio papa huius nominis tertio celebratum, fidem ſuam per hæc verba protulit: Firmiter credimus & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, omnipotens, & incomprehẽſibilis, & ineffabilis, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu natura ſimplex omnino. Pater à nullo, filius à patre ſolo, ac ſpiritus ſanctus pariter ab vtroque, abſq; initio ſemper ac ſine fine. Pater generans, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens: conſubſtantiales, & coomnipotentes, & coæterni. Hæc concilium Lateranenſe. Cõciliũ Latera.

Ex cuius fidei definitione omnes præfatæ hereſes quas de Deo & de perſonis eius exortas eſſe narrauimus, proſternuntur. Hæc autem concilij fides habetur in uolumine Epiſtolarum Decretalium titulo de ſumma trinitate, & fide catholica. Et concilium Lugdunenſe ſub Gregorio nono celebratum, expreſſius hanc fidem docuit, ita dicens: Fideli ac deuota profeſſione fatemur quòd ſpiritus ſanctus æternaliter ex patre & filio, non tanquam ex duobus principijs, ſed tanquam ex vno principio, non duabus ſpirationibus, ſed vnica ſpiratione procedit. Et paucis interpoſitis ſubiungit: Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmiſſæ veritatis ignorantiam in errores varios ſunt prolapſi, nos huiuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc ſacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præſumpſerint æternaliter ſpiritum ſanctum ex patre & filio procedere, ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quòd ſpiritus ſanctus ex patre & filio tanquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat. Hæc B ex concilio Lugdunenſi: quod decretum habetur in ſexto libro Epiſtolarum Decretalium, titulo de ſumma trinitate & fide catgolica. Cõciliũ Lugdu.

Verùm ne Græci horum conciliorum definitiones reijciant hac occaſione quòd à Latinis celebrata fuerint, opus eſt vt alicuius concilij apud eos celebrati definitionem illis obijciamus. Concilium Epheſinum, quod ſub Theodoſio iuniore celebratum eſt, & tertia ſynodus appellatur, in epiſtola à toto concilio ad Neſtorium miſſa, circa finem epiſtolæ ſic ait: Quamuis enim in ſua ſit ſubſtantia ſpiritus eius, & intelligatur in perſona proprietas iuxta id quòd ſpiritus eſt, & non filius, attamen alienus ab illo non eſt. Nam ſpiritus appellatus eſt veritatis, & veritas CHRISTVS eſt, vnde & ab iſto ſimiliter ſicut ex Deo patre procedit. Hæc ibi. Nec poſſunt calumniari dicentes hanc eſſe epiſtolam Cyrilli, & non concilij definitionem, quoniam, vt patet, principium epiſtolæ ſic habet: Religioſo & Deo amabili conſacerdoti Neſtorio Cyrillus, & quicunque ſunt apud Epheſi ſynodum. In qua inſcriptione præpoſitus eſt Cyrillus, quoniam ex commiſſione Cæleſtini papæ in illo præſidebat concilio. Quòd autem Græci dicunt Euangelium non oſtendere proceſſionem ſpiritus ſancti à filio, iam oſtendimus eſſe falſum: quia etſi ibi non explicetur ſub nomine proceſſionis, ſub verbis tamen æquipollentibus ſatis declaratur. Concilium etiam Nicænum & Conſtantinopolitanum etſi dicant ſpiritum ſanctum procedere à patre, & taceant de filio, non tamẽ dicũt ſolùm procedere à patre. Quid, quòd dicentes illum procedere à patre, hoc ſolo dicto teſtati ſunt illum proceſſiſſe à filio? quoniam (vt ait Boetius in libro de trinitate) exceptis relationibus oppoſitis, omnia quæ de vna perſona dicuntur, dicuntur etiam de alijs. Cùm ergo ſpiratio actiua non opponatur filiationi, ſed ſolùm ſpirationi paſſiuæ, quæ conuenit ſpiritui ſancto, ſequitur inde, vt cùm dicitur ſpiritum ſanctum procedere à patre, intelligatur inde quòd etiam procedat à filio.

TErtiadecima hæresis omnes personas diuinas impetit, & conuitijs afficit, quoniam ait potentiam esse propriam patris, non appropriatam, sapientiam filij, benignitatem spiritus sancti. Hunc errorem tribuit etiam Petro Abailardo sanctus Bernardus in illa epistola 190. quam sæpe iam citauimus. Hæc hæresis facilè conuincitur, si primò supponamus rem illam non esse verè alicuius propriam, quæ pluribus conuenire dignoscitur. At cùm constet ex sacris literis, potentiam, sapientiam, & benignitatem, sicut omnia alia quæ ad se dicuntur, omnibus tribus personis conuenire, sequitur inde, vt nulli personæ aliqua illarum sit propria. Patrem ille fatetur potentem, sed audiat de filio dictum esse: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et quum angelorum ministerio in gloriam ascendit, percontantibus aliquibus quis ille esset, alij respondent: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Et inter nomina quæ filio Dei tribuit Esaias, sunt ista, videlicet, Deus fortis, pater futuri seculi: quæ non obaliam causam quàm propter eius potentiam illi tribuuntur. Sed audiamus filij & spiritus sancti potentiam simul. Verbo domini (inquit Psaltes) cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Filij sapientiam concedit Petrus Abailardus: audiat ergo Paulum Deo patri tribuentem sapientiam. Is enim in calce epistolæ ad Romanos ita ait: Cogniti soli sapienti Deo per Iesum CHRISTVM, cui honor & gloria in secula seculorum. De spiritu sancto ait ipsamet Sapientia discipulis suis loquens: Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatẽ. At quomodo sapiens non est, qui potens est docere omnẽ veritatem? Et vt reliqua omittam, inter alia spiritus sancti dona Esaias enumerat sapientiam, scientiam, & intellectum. Non potest ergo fieri, vt qui sapientiam & scientiam donat alijs, sapiens ipse non sit. Sola iam benignitas superest vt ostendatur communis tribus. Hanc cùm Petrus Abailardus tribuat spiritui sancto, non est opus nisi vt ostendamus illam conuenire patri & filio. De patre ipsamet veritas testatur quòd benignus sit. Nam cum apud Lucam præcepisset vt benefaciamus ijs qui oderunt nos, statim subdidit: Et eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. De filio autem Salomon testatur, qui de sapientia diuina, quæ filius Dei est, loquens, ita ait: Est enim in illa spiritus intelligentiæ sanctus, &c. sequitur: Suauis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, &c. Si in sapientia est spiritus benignus, quomodo ipsa benigna non erit? Sed expressiùs hoc nos docet Paulus, qui in epistola ad Titum ita dicit: Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri, &c. Colligamus autem ex his omnibus, nec potentiam esse propriam patris, nec sapientiam filij, nec benignitatem spiritus sancti, sed omnia quæ ad illos dicuntur, omnibus personis esse communia. Dicũtur tamen appropriata, quia etsi sunt omnibus communia, habent tamen aliqualem cum vna persona conuenientiam & similitudinem: vt potentia etsi omnibus personis sit communis, dicitur tamen conuenire patri, quia ille est fons (vt Augustinus ait) totius deitatis, à quo reliquæ duæ personæ procedunt. Dicitur etiam filius sapientia, quia etsi pater & spiritus sanctus sapientes sint, tamen filius est genitus per intellectum patris, & est notitia quædam ab illo producta: & propter hanc similitudinem illi appropriatur sapientia, quæ omnibus est communis. Ad eundem modum solemus tribuere spiritui sancto bonitatem & amorem, quia spiritus sanctus productus est à patre & filio per illorum voluntatem, & est amor ab ambobus productus. Propter hanc cùm illo conuenientiam illi tribuitur amor, quamuis omnibus sit communis. Huius hæresis non meminit Guido, sicut nec aliarum quas docuit Petrus Abailardus.

Petrus Abailar.

Ioan. 1. Psal. 18

Esaiæ 9.

Psal. 32

Ioan. 16.

Esaiæ 11.

Lucę 6

Sapi. 7

Titum 3

DIABOLVS

De

A DE hac re est vnus Manichæorum & Priscillianistarum error, quo docent diabolũ ex sua natura malum esse, nec posse esse bonũ. Hæc hæresis etsi iam superius prostrata fuit cum de creatione & creaturis omnibus disputauimus, nihilo minus tamen aduersus hanc non pigebit particularia adferre testimonia. Christus enim de diabolis loquẽs ait: In veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Ex quo verbo patet eum creatum fuisse in veritate, sed per suam malitiam ab illa cecidisse. Nam si in ea nunquã fuisset, non dixisset, in veritate non stetit, sed dixisset, nunquam in veritate fuit. Hoc autem alibi expressius docuit dicens: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Qui ergo de cœlo cecidit, in cœlo fuisse necesse est, vbi non nisi boni existunt. Quod etiam clarius ostenditur per illud quod ait diabolum cecidisse vt fulgur: id quod ideo dictum esse constat, quia fulgur lucem in sua origine habet, quæ cum parum duret, & citò extinguatur, simul cum suo casu vertitur in tenebras. Sic etiam diabolus cùm in lucæ gratiæ & claræ cognitionis à Deo creatus fuerit, parum in ea manens, de cœlo cecidit, & in tenebras detrusus est. Ideo ait: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadẽtem. Esaias etiam de eo sub nomine regis Babylonis ait: Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Qui mane oriebaris dixit, propterea ꝙ in principio suæ formatiõis aut creationis lucem habuit. Ezech. etiam propheta sub nomine regis Tyri de eo dicit: Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Sequitur: Tu cherub extentus & protegẽs, & posui te in mõte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Ecce quàm multis verbis declarat diabolum aliquando fuisse bonum. Quòd si quis dicat verba illa solum ad regem Tyri esse referenda, quomodo illi conuenire potuit quod dixit, in delicijs paradisi Dei fuisti? Et iterum: Posui te in monte sancto Dei? Hic autem mõs sanctus Dei cœlum est, de quo per Prophetã dicitur: Mons Dei mons pinguis, mons in q̃ beneplacitum est Deo habitare in eo. Et alia multa ibidem referuntur, quæ regi Tyri nequaquam conuenire possunt, prout annotat beatus Hieronymus in expositione Ezechielis. Præter hæc omnia scripturæ sacræ testimonia, est etiam aperta Ecclesiæ definitio. Nam Leo papa huius nominis primus in epistola ad Toribium Astorigensem episcopum, in qua errores Priscillianistarum damnat, capite sexto hæc ait: Sexta annotatio indicat eos dicere quòd diabolus nunquam fuerit bonus, nec natura eius opificium Dei sit, sed eum ex Chao & tenebris emersisse: quia scilicet nullum sui habeat autorem, sed omnis mali ipse sit principium atque substantia: cùm fides vera, quæ est catholica, omnium creaturarum siue spiritualium siue corporalium bonam confiteatur substantiam, & mali nullam esse naturam: quia DEVS qui vniuersitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Vnde & diabolus bonus esset, si in eo quod factus est permaneret. Sed quia naturali excellentia malè vsus est, & in veritate non stetit, non in contrariam transijt substantiam, sed à summo bono, cui debuit adhærere, desciuit: sicut ipsi qui talia asserunt, à veris in falsa proruunt: & naturam in eo arguunt, in quo sponte delinquunt, ac pro sua voluntaria peruersitate damnantur. Quod vtique in ipsis malum erit, & ipsum malum non erit substantia, sed pœna substantiæ. Hactenus Leo papa vir quidem sanctus perinde ac doctus. Et concilium Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, hæc ait: Diabolus enim & alij dæmones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: homo verò diaboli suggestione peccauit. Hæc concilium. Quæ verba habentur in libro Decretalium, capite primo de sum. Trinitate & fide catholica. Demum concilium Braccarense primum de hac re definit, quod in capite septimo suorum decretorum ita ait: Si quis dicit diabolum nõ prius fuisse angelum bonũ à Deo factum,

Manichæ. Priscill.

Ioan. 8

Lucę 10

Esaiæ 14

Ezec. 28

B

Ibidem. Psal. 67

Cõciliũ Braccar.

nec

nec Dei opificium fuisse naturam eius: sed dicit eum ex tenebris emersisse, non aliquem sui habere autorem, sed ipsum esse principium atque substantiam malam, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Hæc concilium Braccarense. Quòd autem Manichæi pro se adducunt illud CHRISTI de diabolo dictum: Ille homicida est ab initio, parum mouet: quoniam illud non sic accipiendum est, vt intelligamus diabolum initio suæ creationis fuisse homicidam, quia tunc homo non erat quem occideret, vt homicida vocaretur: sed dicitur homicida ab initio conditionis humanæ, quando statim vt homo cõditus est à Deo, diabolus illi mortem propinauit.

Ioan. 8

Origen.

SEcunda hæresis est Origenis, dicentis diabolum aliquando liberandum fore à pœna inferni. Hoc enim illi impingit Augustinus in libro de hæresibus, capite quadragesimotertio. Verùm de hac iam superius cum de beatitudine agere mus, disputauimus. Ibi enim ostendimus & beatitudinem & pœnam inferni esse perpetuas, nec vnquam finem habituras. Et præter illa quæ illic de omnibus damnatis dicta sunt, hanc hæresim peculiariter conuincit illud quod apud Matthæum veritas ait se hominibus malis in iudicio dicturum: Ite (inquit) maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis eius. Ex quibus verbis satis apertè constat diabolum sicut & homines malos pœna æterna forepuniendos.

Matt. 25

TErtia hæresis est quæ asserit diaboli suggestiones in nobis fieri contactu lapidum, aut herbarum, prout illorum sagax malitia nouit singula singulis vtijs conuenire. Sed de hac nihil hoc loco dicere placuit, quoniam infrà aptiorem illi captabimus locum, videlicet in titulo, tentatio. Illo enim loco, iuuante Deo, de hac re disputabimus.

Finis Libri quinti.

F. ALFONSI DE CASTRO ZAMOREN. MINORITAE, aduersus Hæreses, Liber VI.

ECCLESIA.

HOC nomen Ecclesia, Græca vox est ἐκκλησία, Latine autem idem sonat quod cœtus, aut congregatio, & solet capi pro ipsa hominum congregatione: quæ significatio sæpissimè in sacris literis habetur. Aliquando etiam significat locum illum in quo populus congregatur, præcipuè locum in quo congregatur populus vt reddat laudes Deo, qui locus proprio vocabulo dicitur templum. Sic enim inuenimus in libro Iudith: Postea verò conuocatus est omnis populus, & per totam noctem intra Ecclesiam orauerunt petentes auxilium à Deo Israel. Quo loco (vt apertè constat) Ecclesiæ nomen ponitur pro ipso loco in quo cõgregaꝫ populus. Verùm hæc significatio rarior est in sacris literis. Hac ergo significatione omissa, (quoniam de rebus ad illã pertinentibus, infrà sub titulo Templi

Iudith 6.

A pli differemus) primam ſignificationem pertractemus, de qua aliquas reperio hę reſes. Prima eſt quæ aſſerit intra Eccleſiam non eſſe bonos & malos, ſed ſolos bonos ad illam pertinere aſſerit. Huius hereſis autor fuit Donatus q̃dam, à quo Donatiſtæ appellati ſunt. Hic Donatus (vt Auguſtinus libro de hæreſibus cap. 69. refert) è Numidia, quæ pars Aphricæ eſt, exiens, totam penè Aphricam ſuo errore infecit. Cuius erroris initium & cauſa fuit, quia Cæcilianus contra voluntatẽ Donati fuerat ordinatus Eccleſiæ Carthaginenſis epiſcopus. Cui Cæciliano crimina imponens, quæ probare non potuit, à iudicibus, qui optimè rem nouerunt, tãquam impoſtor Donatus iudicatus eſt. Qui volens ſuam falſitatem pertinaci diſſenſione firmare, ſchiſma in hæreſim commutauit. Nam ab Eccleſia ſe diuiſit, dicens in ſola Donati parte eſſe veram Eccleſiam: in alijs autem partibus, quæ Cæciliano fauebant, non eſſe Eccleſiam, quia etſi ibi aliqui eſſent boni, ex communione tamen malorum maculabantur, & ita Eccleſia peribat. Hinc tãdem Donatus, adiunctis ſibi eiuſdem factionis epiſcopis, Maioranum quendam apud Carthaginem ordinauit epiſcopum, poſt quem Donatus alius ſucceſſit, tantæ doctrinæ & eloquentiæ, vt ab eo multi (vt Auguſtinus ait) putẽt fuiſſe vocatos Donatiſtas. Et hic ſecundus Donatus eſt ille de quo beatus Hieronymus in libro illuſtrium virorum facit mentionem, quamuis dicat ab illo Donatianos eſſe appellatos. Nam opuſcula quæ Donatum ſcripſiſſe Arriano dogmati conuenientia refert Hieronymus, illa Auguſtinus huic ſecundo tribuit, à quo ait propter doctrinæ eminentiam plerosq; putaſſe Donatianos fuiſſe vocatos. Et in hac parte magis crediderim Auguſtin. quòd Apher fuerit, quemadmodum Donatus, quapropter melius potuit rem agnoſcere. Nec poſſum hic tacere quæ hoc loco Bernardus de Lutzemburgo in ſuo catalogo hæreticorum de Donatiſtis loquẽs ait. Hic enim cum dixiſſet Donatum, primum videlicet (vt ex eius litera facile eſt conijcere) fuiſſe
B temporibus Conſtantij Imperatoris, & Iulij papæ (& id quidem bene, Platina illi fauente in vita Liberij papæ) poſtea ſubiungit dicens Cyprianum Carthaginenſem epiſcopum ſcripſiſſe diuerſos tractatus & epiſtolas aduerſus hũc Donatum. Quis iam ferre poterit hominem toties in eundem lapidem offendentem? Cyprianus ſiquidem tempore Cornelij papæ fuit, & eodem die quo Cornelius Romæ, quamuis nõ eodem anno, Cyprianus Carthagine ſub Valeriano & Galieno principibus (vt Hieronymus ait) paſſus eſt. A Cornelij autem paſſione vſq; ad Iulium ſub quo Donatus fuit, ſeptuaginta aut plures anni interceſſerunt. Qui fit ergo, vt Cyprianus ſcribat aduerſus Donatum, ſeptuaginta annis ipſo poſteriorem? Et certè (ni memoria me fallit) in omnibus Cypriani operibus nulla eſt mentio de aliquo Donato, præterquam in ſecundo libro, cuius ſecunda epiſtola eſt ad quẽdam Donatum, in qua nec nomen hæreſeos poſitum eſt, nec de hæreſi vlla memoria, ſed ſolum enarrat Donato in illa epiſtola qualiter fuerit ex gentibus ad fidẽ Chriſti conuerſus: & mundi laqueos illi declarat, vt hac occaſione cautum illum redderet. Verùm hic bonus homo fortè legens epiſtolæ ſolum titulum, putauit illũ eſſe Donatum hæreſiarcham, cùm tamẽ conſtet eſſe alium hæretico vetuſtiorem. Ad hos Donatiſtas pertinent Rogationi, à Rogato quodam dicti, de quibus mentionem facit Auguſtinus epiſtola 48. Ad hos etiam pertinent Circuncelliones, de quibus aliàs dicemus. Hunc errorem poſt multas annorum cẽturias ſuſcitauit ab inferis Ioannes Huſs: cui in eodẽ errore ſucceſſit Ioannes de Rockſeſana, q̃ concilio Baſilienſi aſtãs (vt Aeneas Syluius in lib. de origine Bohemorũ refert) cõcilio obedire nolens receſſit. Hũc eundem errorẽ vltimus omniũ defendit Lutherus. Contra hunc errorem eſt illud Prophetæ: Et ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Vides hic malum ſimul cum bono in domo Dei. Domus autem

Donatus

Rogatiani.

Circuncelliões.

Ioannes Huſs.

Ioannes de Rockſeſana.

Luther.

Pſal. 54.

1. Tim. 3 tem Dei, Ecclesia est, quemadmodum Apostolus Paulus testatur dicens: Hæc tibi scribo, sperãs me venire ad te cito. Si autem tardauero, vt scias quo modo oporteat in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui. Præterea Paulus Apostolus docet omnes fideles ad Ecclesiam Dei pertinere, qui in exordio prioris epistolæ ad Corinthios, sic ait: Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatẽ Dei, & Sosthenes frater Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum, & nostro &c. Ex quibus verbis illud est annotandum, quod dixit, Ecclesiæ Dei, non autem dicit huius aut illius hominis, vt hæretici faciunt, qui Ecclesiam Dei toto orbe terrarum diffusam, ad paruum ipsorum numerum coarctant, sed Ecclesiam Dei appellauit. Sanctificatos eos dicit in Christo Iesu, qui per baptismum fuerant in Christo regenerati. Et tamen hos ipsos quos appellauit Ecclesiam Dei, & sanctificatos in Christo Iesu propter baptismum susceptũ, in multis postmodum redarguit. Contentiones inter illos esse asserit, quibusdam

Ibidẽ 3. dicentibus, Ego sum Paulitalijs, ego sum Cephæ. Cum enim (inquit) sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominẽ ambulatis? Et postmodum de fornicatione quosdam eorum reprehendit. Hos ergo quos de multis peccatis reprehendit, Ecclesiam Dei appellauit, quia sanctificati erant in Christo

2. Cor. 1. Iesu per baptismum. Et in 2. epist. ad Corint. iterum illis scribens, vocat eos Ecclesiam Dei, cum tamen eos postmodum arguat, & minetur illis nisi fecerint pœni-

2. Cor. 13 tentiam. Rursum, Ecclesia est vnum corpus, iuxta Paulum, cuius corporis caput est Christus. Huius autem corporis membra sunt omnes fideles, è quibus qui iusti sunt, membra sunt viua & sana: qui autem peccatores, membra sunt mortua et

Ioan. 15. putrida, in fine resecanda. Hoc autem ex ipsius Christi verbis patet, qui ait: Ego sum vitis, vos palmites. Et parum ante: Omnem palmitem in me non ferentẽ fructum, tollet eum. Aduerte quòd non dixit, Palmitem non ferentem fructum esse iam sublatum, sed esse tollendum. Ex quo conuincitur fideles adhuc per veram fidem Christo cohærere, qui ab eo tolerantur vsq; ad mortem, in qua si cum nullo fructu reperiunt, resecantur omnino tanquam membrum putridum. Deinde ipsamet veritas plurimis parabolis docuit, in Ecclesiæ gremio contineri omnes fi-

Matt. 13. deles. Simile (inquit) est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: quam, cũ impleta esset, educentes, ac secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ecce vides hic regnum cœlorũ comparatum esse non multitudini bonorum piscium, sed sagenæ, quæ bonos & malos continet. At regnum cœlorũ, de quo hic loquitur, cùm constet non esse patriam cœlestem, quæ est Ecclesia triumphans, sequitur quòd sit Ecclesia militans, quæ aliquando est in cœlis

Matt. 22. regnatura. In illis etiam nuptijs, quibus comparatum est regnum cœlorum, nonne inuentus est vnus non habens vestem nuptialem? Talem autem defectũ constat fuisse magnum scelus, quoniam propter illud ligatis manibus & pedibus iu-

Ibidẽ 25. betur mitti in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium. Ex decem virginibus quibus regnum cœlorum iterum comparatum est, quinq; erant fatuæ, quæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: & ideo tanquam fatuæ

1. Tim. 2 repulsæ sunt. Rursum, beatus Paulus in posteriore epist. ad Timot. ait: In magna autem domo nõ solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. In contumeliam videlicet ea quæ sunt fictilia. Magnam autem domum Apostolus appellat Ecclesiam, quæ domus Dei est, in qua aurea vasa & argentea sunt iusti, fictilia autem sunt peccatores. Accedit ad hæc, quòd si Ecclesia ex solis prædestinatis (vt Ioannes Huss ait) coalesceret, & illi, iuxta eundẽ, damnari non possunt, nec membra diaboli esse,

Ecclesia

A Ecclesia ista non esset militans dicenda, sed triumphans: quoniam sicut à Deo prę
destinati sunt, ita apud Deum, cui omnia sunt præsentia, triumphatores reputan-
tur. Satis enim triumphat, qui prædestinatus est.

* Nec minus Lutherum conuincit, id quod dominus Saluator noster cir *
ca fratrem in nos peccantem facere iussit. Si peccauerit (inquit ille) in te frater tu- Matt. 18
us, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fra-
trem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in
ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic
Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
Ecce vides peccantem in nos fratrem, ad Ecclesiam pertinere, membrumque ali-
quod illius esse. Nam alioqui non præciperetur vt peccatum illius denunciaretur
Ecclesiæ, ab illa corrigendum: neque Ecclesia illum aut corripere aut quomodoli-
bet punire posset. Quia si non est membrum Ecclesiæ, neq; ad illam pertinet, nul
lam in illo Ecclesia habebit potestatem. Dicetur nãq; illi id quod Paulus ait: Quis Roma. 2
tu es qui iudicas seruum alienum? Oporteret igitur fateri, iuxta istorum hæreti-
corum sententiam, ut quisquis mortaliter peccauerit, sit eoipso extra Ecclesiæ po
testatem & iurisdictionem constitutus. Hoc autem concedere quam sit absur-
dum, & à vera fide alienum, nemo est vir doctus qui hoc apertè non videat. Acce
dit ad hæc, quòd si ex solis iustis (vt isti hæretici docent) constat Ecclesia catholi-
ca, oportet necessariò fateri Ecclesiam esse inuisibilem, vtpote in solo spiritu, qui
videri nõ potest, consistentẽ. Nemo enim potest agnoscere omnes qui verè sunt
iusti, & qui sunt peccatores. Nam in his iudicandis atq; discernẽdis sæpe homines
falluntur, iustos pro iniustis, & iniustos pro iustis iudicantes. Causa huius decepti
onis est quia homines non intuentur cor, in quo bonitas aut malitia residet, sed ea
sola vident quæ foris patent. Si Ecclesiam inuisibilem esse concedunt, quomodo
B fratrem in nos peccantem & audire nolentem, denunciabimus Ecclesiæ? Quo-
modo in rebus dubijs Ecclesiam consulemus, si illam non videmus? Qualiter Ec
clesiæ monitis aut præceptis obtemperabimus, si quæ sit Ecclesia, agnoscere non
possumus? Oportet certè Ecclesiam visibilem esse, vt illam adire, consulere, vene
rari, & illius præceptis obedire possimus. Sed de hac re abunde suprà libro primo
disputauimus. Quo loco multis sacræ scripturæ testimonijs, multisq; vrgentissi-
mis rationibus ostendimus Ecclesiam militantem visibilem esse omnibusq; con-
spicuam, ideo non est opus nunc aliquid inde repetere.]]

Deniq; in arca Noe, quæ typum gessit huius Ecclesiæ inferioris, quoniam in
mari huius seculi ambulans, quamuis iactata multis fluctibus, nunquam tamen
submergetur: in illa, inquam, animalia immunda simul reperiuntur cum mun-
dis. In ista ergo Ecclesia inferiori, quæ hic militat, omnes reperiuntur: soli infide-
les extra illam sunt: omnes qui fidem orthodoxam firmiter tenent, in illa conti-
nentur. Quòd si qui inter eos peccatores sunt, Ecclesia eos tolerat vsque ad littus
maris, hoc est vsque ad finem seculi, & tunc fiet separatio per ministerium angelo
rum, qui bonos pisces, id est, bonos homines reponent in vasa sua, id est, in loca il
lis à Deo præparata: malos autem mittent in caminum ignis, vbi erit fletus, & stri
dor dentium. Qua separatione facta, accipiet eam vir suus CHRISTVS glorio-
sam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed sanctam &
immaculatam. Ante hanc etiam separationem opere complendam, nos mente &
sola cogitatione malos à bonis separantes, vocamus nunc Ecclesiam immacula- Ephe. 5
tam, columbam sine felle, talem videlicet eam nunc considerantes, qualis postmo
dum est futura: non quòd per hoc bonos à malis separemus, quoniam talis separa
tio in littore maris, hoc est in fine seculi facienda est. Nam illud quod dicit Aposto
lus, Ecclesiam videlicet esse sine macula & sine ruga, beatus Hieronymus dicit in
futuro seculo esse complendum. Is enim exponens tricesimũ primũ caput Hiere-

miæ in fine capituli ſic ait: Vide quanta habeat loca Eccleſia, & quomodo illud C
Apoſtolicum, vt ſit ſine macula & ruga, in futuro & in cœleſtibus ſeruetur. Au-
dis angelos, audis ſcabiem, audis ruinas & cineres, & regionem mortis & tenebra
rum, & de tua virtute & impeccātia gloriaris: Hæc Hieronymus: Quòd verò Do
natiſtæ & Rogatiſtæ dicunt bonos ex communione malorum inquinari, & ob
hoc dicebāt malos non pertinere ad Eccleſiam, nec eſſe in eam recipiendos, ne ex
eorum communione boni inficerentur: hoc apertiſſimè conuincitur per illud di-
Ioan. 13. ctum CHRISTI, quod Apoſtolis ſuis ait: Vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sci-
ebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum: propterea dixit, non eſtis mundi om-
nes. Vides hic ludam mixtum cum apoſtolis, & tamen eius malitia nihil eis no-
cuit, quia cum ille dicatur immundus, alios tamen Chriſtus dixit eſſe mundos.
Quòd autem ludas communionem ſacramenti cum alijs acceperit, infrà cum de
Ezech. 7 Euchariſtia agemus, Deo duce probabimus. Propterea, dominus per Ezechie-
lem prophetam ait: Et erunt in montibus quaſi columbæ conuallium omnes tre-
pidi, vnuſquiſq; in iniquitate ſua. Sua dixit, nō alterius. Et Paulus de præmio tam
2. Cor. 5 bonis quàm malis reddendo loquens ait: Omnes nos manifeſtari oportet ante tri
bunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit, ſiue bonum ſi-
ue malum. Propria dixit, non autem aliena. Et alibi: Vnuſquiſq; onus ſuum por-
Galat. 6. tabit. Suum dixit. Et iterum de indigne ſumentibus corpus domini ait: Quicun-
q; manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, iudicium ſibi
Apoc. 20 manducat & bibit. Sibi, inquam, dixit, non alij. Et Ioannes in Apocalypſi. Iudica-
ti ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris, ſecundum opera eorum. Secūdum
opera eorum dixit, non ſecundum opera aliorum. Præter hæc omnia tam clara
Cōciliū ſcripturæ teſtimonia extat aduerſus primam erroris partem Eccleſiæ vniuerſalis
Conſtāt. definitio. Nam inter articulos Ioannis Huſs in Conſtantienſi concilio ſeſſione 15
tadecima condemnatos, plures ſunt ad hanc rem pertinentes. Tertius enim arti- D
culus ſic ait: Præſciti non ſunt partes Eccleſiæ, cum nulla pars eius ab ea finaliter
excidat eo quòd prędeſtinationis charitas qua ipſa ligatur, non excidit. Articulus
quintus ſic dicit: Præſcitus etſi aliquando ſit in gratia ſecundum præſentem iu-
ſtitiam, tamen nunquam eſt pars ſanctæ Eccleſiæ. Et viceſimus quartus articu-
lus eiuſdem eſt iſte: Gratia prædeſtinationis eſt vinculum quo corpus Eccleſiæ,
& quodlibet eius membrum iungitur ipſi capiti inſolubiliter. Quiarticuliſi-
mul cum alijs eiuſdem Ioannis Huſs vna ſuper omnes lata ſententia in concilio
Conſtantienſi condemnati ſunt. Contra hunc errorem, præter Auguſtinum,
non agnoſco alium ſcriptorem. Is enim plures de hac re ædidit tractatus. Vnus
ad Vincentiū Donatiſtam, & eſt in numero epiſtolarū ſuarū, epiſtola quadrageſi
maoctaua: Alter contra Fulgentium Donatiſtam, & in hoc magis diſputat contra
illam ſecundam partem erroris quo Donatiſtæ docent bonos maculari ex com-
munione malorum. Alius tractatus eiuſdem & hic præcipuus eſt contra epiſto-
lam Petiliani, in quo acriter pugnat pro vnitate Eccleſiæ toto orbe diffuſæ. Dei-
ſtis duobus erroribus Donatiſtarum Guido non facit vllam mentionem, quam-
uis de Donatiſtis diſſerit. Et miror, cum Auguſtinus illos tribuat Donatiſtis, quē
Guido ſemper ſequitur.

Ioannes de Vueſ ſalia. Secundus error eſt, qui docet Eccleſiam errare poſſe. Hunc errorem docuit (vt catalogus hæreticorum ait) quidam Ioannes de Vueſſalia tempore Frederici imperatoris huius nominis tertij, qui propter hunc errorem & alios Moguntiæ damnatus fuit, & eius libri combuſti. Hic ergo Ioannes inter alios errores hunc vnum docuit, Eccleſiam videlicet errare poſſe, & aliquando erraſſe, nec tantam eſſe Eccleſiæ in definiendo certitudinem, vt errare non poſſit. Si de errore earum rerum quæ fidem & bonos mores reſpiciunt, hic loquitur, cōſtat eius doctrinam eſſe hæreticam, quam ſuprà iam expugnauimus, cum de conciliorum autorita-

te

A te diſſeruimus. Si autem loquatur de errore earum rerum quæ nec fidem nec mo res ſpectant, doctrina illius non eſt hęretica, quoniam certum eſt in talibus Eccle ſiam poſſe errare. Nullum eſt enim periculum, etiam ſi omnes quotquot ſunt, ſentirent, pertinaciterq; aſſererent Carolum Cæſarem huius nominis quintum, Hiſpaniarumq; regem eiuſdem nominis primum, nunquam in Italiam veniſſe, quamuis certò ſciamus eum in pluribus Italiæ oppidis fuiſſe, & Bononiæ, quę Italię ciuitas eſt, à Clemente papa huius nominis ſeptimo imperij coronã ſuſcepiſſe. Cũ tamen hæc res minimũ ad ſalutẽ pertineat animarũ, nullũ eſſet inde ſalutis diſpẽdiũ etiam ſi vniuerſalis Eccleſia de hac re falleretur. Nam omnes catholici viri fatẽtur Eccleſiam poſſe falli in his maximè quæ nõ reſpiciunt ius, ſed quæ ſolam rem geſtam concernunt: vel (vt verbis magis vulgatis vtar) poteſt Eccleſia errare in his quæ ſunt facti, quemadmodum contingit cum aliquis per verba futuri temporis contrahit cum aliqua muliere, quam poſtmodum carnaliter agnouit ſine vllo maritali affectu: quo facto, cum alia poſtea contrahit per verba præſentis temporis, vero (vt decet) maritali animo: in tali euentu Eccleſia iudicat iſtum eſſe alligatum priori fœminæ, & decernit eum eſſe liberum & ſolutum à ſecunda, quia Eccleſia credit piè illum coiſſe cum priore fœmina animo adimplendi & exequendi quod prius pollicitus fuerat: quo caſu vera eſſet vxor illius, vt Eccleſia ſentit. Reſtamen aliter ſe habuit, vt prius diximus. Eccleſia certò ſcit illam eſſe veram vxorem iſtius, in quam iſte prius verum mariti animum concepit, & in hoc nunquam falletur. Quòd autem in hanc aut illam animum habuerit, Eccleſia non poteſt certò ſcire, & per conſequens falli poteſt. An autẽ iſte Ioannes de Vueſſalia de hoc an de illo errore docuerit, cum dixit Eccleſiam poſſe errare, mihi (vt ingenuè fatear) non eſt certum, quoniam bonus catalogus non expreſſit, neque ego apud alium inueni. Credo tamen quòd de primo errore ſenſerit, & propterea B meritò condemnatus fuit.

Li. 4. in ti. de concilio.

TErtia hęreſis eſt quę Eccleſiæ poteſtatẽ minuit. Et huius erroris autores fuerunt Vualdenſes, ſiue pauperes de Lugduno. Quos ſecutus eſt poſtea Ioannes Vuicleph, dicens decretales epiſtolas eſſe apocryphas, & nullius momenti, & ſtultos vocat eos qui illis incũbunt. Hunc ſecutus eſt prefatus Ioannes de Vueſſalia, qui apertè docuit neque apoſtolos neq; eorum ſucceſſores prælatos Eccleſiæ habere à Chriſto autoritatem condendi canones ſeu leges. Eundem errorem hoc noſtro ſeculo docet Lutherus. Si quis tamen ad hunc errorem pertinere dicat illud quod alij docuerunt, obedientiam non eſſe præſtandam ſummo pontifici, aut alijs quibuſcunque prælatis Eccleſiæ, tunc plures habebit hic error protectores. Pſeudapoſtoli dixerunt ipſos non ſubijci alicui niſi ſoli Chriſto, quemadmodum (inquiunt) apoſtoli ſoli Chriſto fuerunt ſubiecti. Begardorum etiam & Beguinarum hæreſis fuit, quòd homo in ſtatu perfectionis exiſtens, non tenetur alicui homini obedire. Horum ergo hæreticorum, videlicet Vualdẽſium Pſeudapoſtolorum, & Begardorum, hęreſis peſtilentior eſt quam Ioannis Vuicleph, & aliorum, quoniam illi etſi negent Eccleſiã poſſe condere leges & ſtatuta ad quorum obſeruationem omnes homines teneantur, non tamen negant in vniuerſum ſubditos debere obedientiam ſuis prælatis. Cùm ergo probauerimus Eccleſiam poſſe aliquid decernere & ſtatuere cui omnes obedire teneantur, & cuius tranſgreſſio ſit letalis, actum erit de omnibus his hæreticis. Pro hac re Salomon teſtimoniũ reddit, dicens: Conſerua fili mi præcepta patris tui: & ne dimittas legem matris tuæ: liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Quòd ſi hæc verba ad ſola præcepta Dei, qui & verus & ſolus eſt pater noſter, dicas eſſe referenda, non obſiſto. Verum dic mihi, quæ eſt illa mater cuius legem docet non eſſe dimittendam? Hæc enim duo coniunxit & præcepta patris, & legem matris. Quibus verbis docuit præcepta Dei patris eſſe conſeruanda: & præcepta Eccleſiæ matris

Vualdẽſes. Ioannes Vuicle. Ioannes de Vueſſalia. Luther. Pſeud-apoſtoli Begardi Beguini

Prou. 6

noſtræ, in qua per baptiſma, quod in ea recepimus, renati ſumus, non eſſe con-C
Prou.22. temnenda. Et iterum: Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt
patres tui. Ecce hic patres dixit, non pater, vnde conſtat illa verba non poſſe de
ſolis præceptis diuinis intelligi. Quòd ſi dicas verba illa fore interpretanda de
patribus veteris teſtamenti, quibus permiſſa fuit à Deo poteſtas in re dubia de-
cernendi: quare idem non dicetur de prælatis legis Euangelicæ? præſertim cum
diuinus Pſaltes dicat: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos prin-
Pſal 44 pes ſuper omnem terram. Et ipſe Deus in Deuteronomio ait: Qui autem ſuper-
Deut.17. bierit nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tempore miniſtrat domino Deo
tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctuſq;
populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Quòd ſi tan-
tum valuit autoritas & poteſtas ſacerdotis legis veteris, vt eius imperium nullus
ſine mortis periculo contemnere auderet, quanto maior erit autoritas ſacerdo-
tis ſupremi in lege noua? Certè multo maior, cùm maius ſit ſacerdotium huius,
quàm ſacerdotium illius. Verùm huic obiectioni reſpondentes obijciunt no-
Galat.5. bis Paulum dicentem: Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Et iterum: Empti
1.Cor.7. eſtis precio magno, nolite fieri ſerui hominum. Quibus verbis volunt nos eſſe
per CHRISTVM liberatos à lege Moſaica, quapropter aiunt non oportere
amplius hominibus nos ſubijci. Sed hæc non ita ſe habent, quoniam etſi Chri-
ſtus nos liberauit à ſeruitute peccati, & à ſeruitute legis Moſaicæ, hoc eſt à iugo cæ
remoniarum & legitimorũ, non tamen ſuſtulit obedientiã prælatorum, imò ſtri
ctius præcepit. Per illa autem verba Paulus non auertit ſubditos ab obediẽtia prę
latorum, quam aliàs apertiſſimè commendaſſe oſtendemus, ſed ab illa auertit ſer
1.Cor.3 tute, qua quiſq; illius ſe eſſe fatebatur, à quo baptizatus erat: quidam dicens: Ego
ſum Pauli: alius, ego ſum Apollo: atq; alius, ego ſum Cephæ. Chriſtus enim ſolus
pro nobis paſſus eſt, atq; ideo totos noſipſos illi ſoli debemus. Sed dimiſſo teſta- D
Mati. 18 mento veteri, in quo multa adhuc exempla nobis ſuffragantur, accedamus ad no
uum, in q̃ veritas clarius lucet. Chriſtus enim ſecretò peccãtem, poſtquam ſemel
correptus audire noluerit, ad Eccleſiæ iudicium deferri præcipit: & ſi eam non
audierit, iubet reputari tãquam Ethnicum & publicanum, hoc eſt, vt per excom
municationem ſegregetur à cæterorum conſortio, vt vel ſic erubeſcens reſipiſcat.
Excommunicatio autem non niſi pro crimine letali, eoq; graui & cui eſt adiun-
cta pertinacia, infligitur. Conſtat ergo graue crimen eſſe Eccleſię inobedientiam,
quæ tam graui pœna punitur. Verum quia alig iſtorum hæreticorum (vt Luthe-
Lucæ 10 rus) excommunicationes irrident, ideo aliud proferamus teſtimonium. Diſcipu
lis ſuis Chriſtus loquẽs, & in eis omnibus prælatis illorum ſucceſſoribus, ait: Qui
vos audit, me audit. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit
& eum qui miſit me. Ex quibus verbis colligimus obedientiam, quæ propter De
um hominibus præſtatur, non eſſe humanam ſeruitutem (vt Lutherus menti-
tur) ſed eſſe Dei ſeruitutem: quoniam ait: Qui vos audit, me audit. Colligitur eti-
am inobedientiam Eccleſiæ pro inobedientia Dei reputari apud ipſum Deum.
1.Theſ.4 Et Paulus in prima ad Theſſalo. epiſtola ait: Scitis quæ præcepta dederim vobis
per dominum Ieſum. Et paucis interiectis ſubdit: Itaq; qui hæc ſpernit, non homi
nem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis. Hoc eti
am Moſes clariſſimè docuit, cùm populo Iſrael murmuranti aduerſus eum & A-
Exod.11. aron fratrem eius dixit: Dabit vobis dominus veſpere carnes edere, & mane pa-
nes in ſaturitate, eò quòd audierit murmurationes veſtras quibus murmurati e-
ſtis contra eum. Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum,
ſed contra dominum. Ex quibus duobus locis ſcripturæ proximè citatis ſatis a-
pertè conuincitur præcepta iuſta præpoſitorum non eſſe duntaxat humana dicẽ-
da, cùm vim ſuam & robur habeant à præcepto diuino, præſertim cùm illorũ cõ

temptores

A temptores tanquam contemptores diuinorum præceptorum coram Deo repu-
tentur. Præterea ipſa veritas iterum apud Matthæum ait: Super cathedram Mo- Matt. 23.
ſi ſederunt Scribæ & Phariſæi; quæcunq; dixerint vobis, facite: ſecundũ verò ope
ra eorũ nolite facere. Vides hic obedientiam nobis iniunctã, & non ſolũ aliquo-
rum, ſed oĩnium præceptorum. Quæcunq; (inquit) dixerint vobis, facite. Quid
eſt autem dicere, quæcunq;? Nunquid facturi ſumus ſcelera, ſi nobis præcipian-
tur? Abſit. Per illa enim verba ſolùm præcipitur nobis obedientia earum rerum
quæ ad cathedram pertinent, hoc eſt earũ rerum quæ ad faciliorẽ obſeruantiã mã
datorum Dei conducunt, & viam aperiunt. De alijs autem præceptis quæ ab hac
obſeruatione præceptorum Dei homines auertunt, dixit alibi ipſa veritas: Qua- Matt. 15.
re transgredimini præcepta Dei propter traditiones hominũ? Et infrà: Populus
hic labijs me honorat, cor aũt eorũ longè eſt à me. Sine cauſa autem colunt me, do
centes doctrinas & mandata hominum. Quibus verbis Chriſtus reprehendit e-
as hominũ traditiones quæ legi diuinæ aduerſantur, & non (vt Lutherus ſomni-
at) oẽs leges humanas. Rurſum, Paulus in epiſtola ad Romanos ait: Oĩs anima Rom. 13.
poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ
autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi re-
ſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt. Et ad Titum ſcri- Titum 3
bens ait: Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire,
ad omne opus bonum paratos eſſe. Et in epiſtola ad Hebræos: Obedite præpo- Heb. 4.
ſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus
veſtris reddituri. Et quòd de prælatis Eccleſiaſticis loquatur, conuincitur per id
quod in eodem capite antè præmiſerat. Mementote præpoſitorum veſtrorum,
qui vobis locuti ſunt verbum Dei; Suam inſuper autoritatem circa inobedientes
declarat Paulus, cum in priore epiſtola ad Corinthios ait: Quid vultis? in virga 1. Cor. 4.
B veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis? Et in ſecunda epiſtola 2. Cor. 13.
iterum: Ideo enim hæc abſens ſcribo, vt non præſens durius agam ſecundum po-
teſtatem quam dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.
Et in ſecunda ad Theſſalonicenſes: Quòd ſi quis non obedierit verbo noſtro per 2. Theſ. 3.
epiſtolam, hunc notate, & non commiſceamini cum illo, vt confundatur. Non
eſt autem minor poteſtas in Eccleſiæ prælatis nunc, quàm tunc fuit: erit ergo obe
diendum prælatis Eccleſiæ in his quæ ad obſeruationem legis diuinæ conducibi
lia eſſe noſcuntur. Quid ergo impij Vualdenſes, pſeudapoſtoli, & Begardi, &
Vuiclephitæ, & Huſſitæ oblatrant, & Eccleſiæ obedientiam contemnunt, cùm
totſcripturæ teſtimonijs ſit confirmata? Verùm Lutherus in hac parte eo trucu-
lentior beſtia quo cautior, admittit Eccleſiæ obedientiam, ſed negat eam dilatari
poſſe vltra ea quæ expreſſe in ſacris literis habentur. Quòd ſi ad hunc modum
oporteret fabulam ludere, periret omnis cultus, & tota Chriſtianæ reipublicæ
religioſa polítia deſtrueretur, imò ipſa Chriſtiana religio tota laberetur, cum fi-
des, quæ fundamentum eſt illius, eo ipſo prorſus euerteretur. Diei dominicæ fe-
ſtiua ſolennitas non reperitur iniuncta in ſacris literis, tamen Eccleſia præcipit
diem dominicam obſeruari. Neque hoc centenarium aut trecentenarium eſt
inuentum (prout Lutherus & ei adhærentes obijcere ſolent) ſed ab ipſis naſcen-
tis Eccleſiæ cunabulis prodijt, & hucuſq; à Chriſtianis religioſe obſeruatũ eſt. Di-
uorum imagines eſſe venerandas ſcriptura nunquam præcepit, & tamen ſeptima
ſynodus quæ in Nicæa fuit congregata, decreuit ab oĩnibus Chriſtianis digna ve-
neratione ſuſcipi. Scripturæ ſacræ nunquã iuſſerunt vt ſtantes & erecti audiamus
Euangelium cũ publicè legitur, aut quòd leuemus manus cùm corpus domini le
uatur à ſacerdote, aut quòd tundamus pectora, aut quòd flectamus genua ante al
tare dũ oramus, hæ inquã atq; aliæ huiuſmodi piæ cæremoniæ non ſunt exp̃ſſe in
ſacris literis, earũ tamẽ aliquas Eccleſia ſtatuit, alias perpetua conſuetudine obſer

uauit hucusq;. Quæ omnes si sustollantur, quia scriptæ non sunt in sacro instrumẽto, statim infra paucissimos dies ea, quam vocamus deuotionem, vel (ut melius dicam) sacrorum affectus periret. Nam is cultus qui adhuc in Christianorum pectoribus viget, quamuis minimus sit, his tamen cæremonijs fouetur & nutritur. Et nisi ad has cõpellerentur Christiani, citissimè aut nullus aut frigidissimus cultus Dei futurus esset. Verùm & si hæc ita se habent, minima tamen sunt ad ea quæ mox subijciemus. Perpetuam siquidem virginitatem Mariæ nunquam sacræ literæ apertè expresserunt, non audeat ergo aliquis Mariam CHRISTI matrem, virginem iam appellare, eò quòd sacræ literæ illud non produnt. Nunquam sacræ literæ eandem sacratissimam virginem nomine matris Dei appellauerunt, sed solùm matrem CHRISTI, aut matrem IESV eam nominant: male ergo concilium Ephesinum contra Nestorium censuit eam theotocon, hoc est matrem Dei verè & meritò esse nominandã. Si ad Lutheri gnomonem, quem nobis præscribit, essent omnia examinanda, nec dicemus patrem ingenitum esse, nec filium asseremus consubstantialem patri, quoniã nullum istorũ in sacris literis expresse reperitur, sed ex quadã ratiocinatione infallibili Ecclesia collegit, declarans ea quę erant obscura, & eruens ea quæ erant abscondita. Quòd si hoc in causa fidei statuere licuit, cur non etiam licebit eos mores statuere, qui ad obseruationem mandatorum Dei maximè conducunt? Nam de cæteris fatemur prælatos ecclesiæ nihil
2. Cor. 10 posse statuere, quoniã (vt inquit Paulus) data est illis potestas in ædificationem, nõ in destructiõem. Deus siquidem præcepit nobis vt illum coleremus, nec tamẽ expressit quando: Ecclesia autem potestate sibi à Deo tradita vtens, expressit, vt die dominico præcipuè missam audientes Deum coleremus. Præcepit etiam Deus ieiunium, nec id vno aut altero tantum loco dixit, sed ferè innumeris, nunquam tamen expressit diem ieiunij: qua propter ne tale ieiunium perpetuò sine eiusdem obseruatione præteriret, eò quòd nulla certa esset signata dies, Ecclesia expressit D dies quibus ieiunandũ est. Præcepta ergo Ecclesiæ expressiua & declaratiua sunt mandatorum Dei, & quæ viam parant ad obseruationem præceptorum diuinorum. Et ita Ecclesia illa sua præcepta statuens, non aliud statuit q̃ Deus (vt Lutherus illi impingit) sed eadem statuit quæ Deus, cùm illa quæ decernit, tendũt ad clariorem intellectum & faciliorẽ obseruationẽ mandatorũ Dei. Cùm enim Paulus nonnulla statuisset quæ in scripturis antea non erant expressa, statim subiunxit.
1. Co. 14 Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia do-
1. Cor. 7. mini sunt mandata. Præterea idem Apostolus decernit virum fidelem debere manere cum vxore infideli, & fidelem vxorem cum viro infideli, si alter coniugũ infidelis nullũ incõmodum inferat fidei alterius, & velit cum altero fideli permanere: & si discesserit nolens cum fideli habitare, discedat fideli manente libero ad susceptionẽ alterius. Et tamen cùm hęc statuit aut decernit Paulus, fatẽ nunq̃ do-
1. Cor. 11. minum hoc dixisse. Nam hoc daturus decretũ præmisit dicens: Dico ego, nõ dñs. Rursum, idem Apostolus præcepit mulierẽ velato capite orare, viros autẽ capite nudato, quod tñ nulla antè scriptura expresserat. Quia tñ spiritu prophetico vidit aliquos futuros qui prælatorum statuta damnarent, postq̃ præceptum illud dedit, subdidit: Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinẽ nõ habemus, neq; Ecclesia Dei. Deinde cum contentio exorta esset an in lege Euan
Actu. 15. gelica obligarentur homines ad obseruationẽ legitimorũ in veteri lege præceptorum, deuoluta est causa ad Apostolos & seniores, qui erant in Hierusalem, qui habito maturo (vt decebat) cõsilio, & re prius anxiè examinata, talem protulêre sententiam. Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hęc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: à quibus custodientes vos bene agetis. Hæc quatuor quæ Apostoli decreuerũt esse necessaria, certũ est nõ esse nobis in lege Euan-

gelica

A gelica à Deo iniucta, imò nec iam sunt necessaria omnia illa. Verùm Apostoli metuentes ne hac occasione Iudæorum & Gentilium communio impediretur, ne etiam hac occasione aliqui ex Iudæis auerterentur à susceptione legis Euangelicę, inhibuerunt illa quatuor pro illo tempore, vt facilius Ecclesia ex gentibus & Iudeis coalesceret. Ecce Apostoli statuerunt quæ nec in scriptura reperiebãtur expresse, nec à Deo vnquam audiuerant. Quid ergo? Detrudemus Ecclesiam in tales angustias, aut concludemus eam intra tam strictos limites, vt dicamus eam nunc minoris esse potestatis ad aliquid statuendum quod non exprimatur in sacris literis, quam tunc fuit? Si dicant Ecclesiam nunc non habere tantam potestatem quantam tunc, ostendant expresse per sacras literas clarissimè (vt à nobis exigunt) dicentes Ecclesiæ potestatem esse nunc minorem, & Deum minuisse potestatem quam semel Ecclesiæ dederat: & si id ostenderint, meritò cedam. Cùm autem id ostendere nõ possint, cur volunt Ecclesiæ statuta intra limites scripturæ sacræ concludere, quæ olim talibus limitibus non sepiebantur? Potuissem hic plura sacrorum virorum testimonia adferre, sed vitandæ prolixitatis causa omitto, tũ etiam, quia hi contra quos nunc agimus, videlicet Vuicleph & Lutherus floccipendunt sanctorum quorumcunq; virorum dicta. Sed præter hæc omnia tam clara testimonia, hæc hæreticorum assertio est iam in pluribus concilijs damnata. Nam inter octo errores Begardorum & Beguinarum, qui in concilio Viennensi sub Clemente quinto celebrato damnati sunt, tertius in ordine est quo aiunt illos q̃ sunt in statu perfectionis, & spiritu libertatis, non esse humanæ subiectos obedientiæ. Huius autem concilij decretum habetur in lib. Clementinarum constitutionum titulo de hæreticis, cap. ad nostrum. Et concilium Constantiense condemnans in sessione octaua plures articulos Ioannis Vuiclephi, hunc inter alios locauit, sub his verbis: Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à Christi fide, & clerici B sunt stulti qui studeant eis. Qui articulus simul cum alijs vna super omnes lata sententia damnatus est. Et in sessione quintadecima iterum condemnat idem concilium plures assertiones Ioannis Huss, inter quas hæc inuenitur sub his verbis: Obedientia Ecclesiastica est obedientia secundum adinuentionem sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam autoritatem scripturæ. Dicamus ergo iuxta catholicam fidem, Ecclesiæ statuta non esse contemnenda, sed strictè obseruanda. An autem quæcunq; transgressio illorum sit mortalis, nõ differo: quoniam video quosdam, & non ex infima theologorũ scholasticorũ sorte, qui asserũt transgredientes præcepta Ecclesiæ, modo id nõ omittãt ex contẽptũ, sed ex infirmitate quadã, aut fortè negligẽtia, nõ peccare mortaliter: alios aũt scio docere oppositũ. Cùm autẽ ego in hoc opere solã fidẽ pertractare statuerim: de opinionibus hominũ variè sentientiũ disputare nolo. Contra hanc hæresim scripsit Ioannes Roffensis episcopus in eo opere quod contra captiuitem Babylonicam Lutheri ẽdidit, articulo. 27. Scripsit etiam Iodocus Clichthouæus multo diffusius in suo Antiluthero parte prima.

Concilium Viennense.

Concilium Constantiense.

QVarta hæresis est quæ docet Ecclesiam ipsam, hoc est Ecclesiasticos viros, non posse vllas diuitias possidere, nec agros nec possessiones vllas, quia (vt dicunt) Apostoli, quibus primores Ecclesiæ successerunt, pauperes fuere, nihil penitus possidentes. Huius hæresis primi inuentores (vt refert Augustinus lib. de hæresibus, ca. 50.) fuerunt Vadiani siue Anthropomorphitæ: qui hac occasione ab Ecclesia separauerunt seipsos, quia dicebant non licere episcopis diuitias possidere, quos tamen diuites esse videbant. Post istos multo tempore elapso surrexerũt Vualdenses, siue pauperes de Lugduno, qui (vt illis impingit Aeneas Syluius lib. de origine Bohemorum cap. 35.) dixerunt sacerdotes pauperes esse debere, & sola contentos esse eleemosyna. Huius tamen erroris non meminit Guido cum hæreses Vualdensium recenset. Eundem errorem docuit Marsilius Paduanus, vir quidem Ecclesiæ toti & Ecclesiasticis omnibus odiose infensus.

Anthropomorphitæ.

Vualdẽses.

Marsilius Paduanus.

* * Vixit hic Marsilius sub Ioanne papa huius nominis. xxij. & ab eodem damC
] natus est.]

Ioannes Vuicle. Luther9 Vualdenses imitatus est hoc loco, quẽadmodum alibi semp, Ioãnes Vuicleph. Postremus omniũ Lutherus hoc nostro seculo eundẽ tutatur errorẽ, persuadens principibus vt bona Ecclesiæ diripiãt, quod & in multis Germaniæ superioris oppidis factum esse audiuimus. Huius hæresis fundamentum superius euertimus, cùm de apostolorum paupertate disseruimus. Ibi enim docuimus ex sacra scriptura apostolos aliquid possediſſe. Similiter suprà in titulo de decimis, ostẽdimus decimas ex iure diuino deberi sacerdotibus: è quibus decimis primam portionem capere potest sacerdos, & reseruare pro sibi necessarijs, victu scilicet & vestitu. Sed

Iosue. 21. præter hæc omnia sunt adhuc alia specialia scripturę testimonia. Sacerdotes enim legis veteris habuerũt possessiones & agros. Nam postquã populus Israel adeptus est terrã promissionis, Leuitica tribus vnde sacerdotes sumebantur, ex præcepto domini accepit ab alijs tribubus quadraginta octo vrbes cũ suis suburbanis. Decimas etiam omniũ terræ nascentium, & omnium pecudũ recipiebãt Leuitæ. Cur hoc non licebit sacerdotibus nouæ legis, præcipuè cùm non reperiatur hoc esse à Christo illis interdictũ, quẽadmodum suprà docuimus cùm de apostolorum pau

1. Tim. 3. pertate disputauimus? Præterea Paulus Apostolus ad Timotheum scribens qualem oporteat episcopum esse, inter cætera exigit ab eo hospitalitatẽ. At hospitalitas exerceri nequit ab eo qui facultates non habet, quas ministrare possit ijs quos hospitio receperit. Dicit etiam ibidem Paulus oportere episcopũ bene regere domum suam, quoniã (inquit) is qui domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Ad bonum autem domus præpositum spectat vt prouideat vxori & filijs quos habet, de victu & vestitu, & de illis rebus sine quibus hæc misera vita cõseruari nequit. Hæc autẽ nullus sine facultatibus cõmode exequipotest. Rursum, Pius papa & martyr in epistola Italicis directa sic ait: Ad sedem apo D
stolicã perlatũ est q̃ sint inter vos contentiones & æmulationes, & prædia diuinis vsibus tradita quidã humanis applicant vsibus, & dño Deo cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt suis vsibus inseruiant. Quapropter ab omnibus illius vsurpationis contumelia depellenda est, ne prædia vsibus secretorũ cœlestium dicata à quibusdam irruentibus vexentur: quod si quisquam præsumpserit, velut sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus iudicetur. Hæc Pius papa: quem non possunt incusare quòd malus fuerit, cum martyrio vitam finierit. Nec vt trecentenarium (quemadmodũ facere solet Lutherus) possunt eum reijcere, quoniã decimus à Petro summus pontifex fuit. Quid ergo impius Lutherus suadere audet principibus, vt Ecclesias diripiant atq; spolient? Nonne videt à Papa sanctissimo velut sacrilegos esse iudicatos q̃ hoc faciũt? Huic papæ sanctissimo alius eiusdẽ farinę homo subscribit, videlicet

Vrban9 Vrbanus papa & martyr, qui de hac re tale ędidit decretum: Videntes ergo sacerdotes summi, & alij, atque Leuitæ, & reliqui fideles plus vtilitatis posse adferre si hæreditates & agros, quos antè vendebant, Ecclesijs quibus præsidebant episcopi traderent, eò quòd ex sumptibus eorum tam præsentibus quam futuris temporibus plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex præcio eorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebãt matricibus Ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorũ viuere. Ipsæ verò res in dispensatione singulorũ parochiarũ episcoporũ, qui locum tenent apostolorũ, erant & sunt vsq; adhuc, & futuris semper debẽt esse tẽporibus. E quibus episcopi & fideles dispensatores eorũ, omnibus, cõmunem vitã diligere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Hæc Vrbanus papa & martyr. Post Vrbanum confirmauit eandem sententiã Lucius papa & martyr, qui in epistola ad episcopos Galliarũ & Hispaniarum dãnat rapientes bona Ecclesiarum. Plura alia sacrorũ virorum testimonia pro hac re potuissem

adferre,

A adferre, quæ breuitatis causa omitto. Si quis tamen curiosus lector ea videre desiderat, legat librũ decretorũ. 12. causa, quæst. 1. & in sequẽtibus q̃stionibus, videlicet 2.3.4.5. in quibus locis multa huius rei testimonia Gratianus reposuit. Accedit ad hæc, quòd multi ex summis pontificibus relati sunt inter sanctos etiam ab eo tempore quo Ecclesia possedit diuitias. Et multorum conciliorũ decreta sunt de bonis Ecclesiæ nõ alienãdis, de œconomis Ecclesiæ. Et conciliũ Chalcedonense, quod vnũ est ex illis quatuor quę beatus Gregorius fatetur se recipere velut sancta quatuor Euangelia, ca. 22. districtius inhibet clericis ne post mortem episcopi rapiant res ad eum pertinentes. Vnde patet concilij autoritate esse permissam rerum proprietatẽ episcopis. Postremò ex pluribus assertionibus Ioannis Vuiclephi in concilio Constantiensi sessione octaua damnatis, aliquæ sunt quæ ad hanc rem pertinẽt. Decimus enim articulus sic ait: Contra scripturã sacrã est quòd viri Ecclesiastici habeant possessiones. Tricesimus secundus dicit: Ditare clerũ est cõtra regulam Christi. Et in sequẽti assertione ait: Siluester papa & Constantinus Imperator erranerũt Ecclesiã dotãdo. Et tricesimus sextus articulus est: Papa cũ omnibus clericis suis possessionẽ habẽtibus sunt hęretici, eò quòd possessionẽ habẽt, & omnes consentientes eis, scilicet dñi seculares, & cæteri laici. Hi omnes articuli simul condemnati sunt in illa sessione octaua concilij Constantiensis. Verùm hic attendant dñi Ecclesiastici, quòd quamuis illis liceat diuitias possidere, non tamen licet eas auarè custodire, aut indebitè expendere. De hac re scripsit Iodocus Clichthoueus in eo opere quod ędidit pro diclaratione veritatũ difinitarũ in concilio Senonensi.

Concilium Chalcedonense.

Concilium Constantiẽse

ELEEMOSYNA.

B DE hac re est vnus error docens non licere eleemosynas tribuere fratribus mẽdicantibus. Huius erroris dux fuit Ioannes Vuicleph, qui asseruit eum omnẽ esse ipso facto excommunicatũ, qui eleemosynas fratribus cõtulerit. Ad cuius assertionẽ duplici mouetur ratione. Vna, qa ille omnem monachorum ordinẽ damnat, & monachos vitam priuatam degentes asserit non esse de religione Christiana. Et sanctos viros qui diuersos monachorum ordines instituerunt, peccasse in hoc dicit, & nisi de hoc eos pœnituerit, contendit eos esse damnatos. Altera ratio qua mouetur est, quia omnem mendicitatem dicit esse fratribus illicitam, quoniam (vt ait) fratres per labores manuum debent victum acquirere, & nõ per mẽdicitatem. Itaq; iste Vuicleph vt vnum pro tegat errorem, alium adfert aut pestilentiorem, aut æqualem, dignum quidem patella operculum. Monachatum, quem ille in vniuersum damnat, non est presentis negocij nunc defendere: infrà Deo duce longiorem suo loco faciemus disputationem. Quòd autem laborem manuum à monachis exigit vnde viuere debeant, non damno in vniuersum, nec etiam generaliter probo. Ego quidem etsi monachus sum, cum Euchitis aut Messalianis non sentio, qui dicebant monachis omnem manuum laborem esse illicitum. Vellem enim quosdam manibus laborare, nec tamẽ omnes. Sed de hac re alibi differemus sub hac inscriptione aut titulo, Labor. Mendicitatem, Deo adiutore, probabimus suo loco, cùm de illa sub eius nomine differemus, non solum esse licitam, verum etiam meritoriam. Sublatis igitur fundamentis quibus hæc impia Vuiclephi assertio innititur, necessarium est vt & ipsa corruat. Nam si monachatus licitus est, & monachis mẽdicare licet, alijs etiam licebit illis eleemosynam impendere. Hæc etiam assertio Vuiclephi vna est ex illis. 45. quę in octaua sessione concilij Constantiensis damnatæ sunt. Articulus enim eius vicesimus ibidem damnatus sic ait: Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto. Quę assertio simul cum quadraginta quatuor eiusdem Vuiclephi, ibidem damnata est. Cum ergo Ecclesia huic liti finem imposuerit, non est quod nos de hac re amplius contendere debeamus.

Vuicleph.

Concilium Constantiẽse

De hac

DE hac re nullum alium errorem reperi apud aliquem eorum qui de hæresibus scripserunt, aut hæreses recensuerunt. Verùm beatus Augustinus li. 21. de ciuitate Dei cap. 22. dicit se comperisse quosdam putantes eleemosynã tantæ esse virtutis, vt qui eam exercuerit, quantumlibet criminose & nefariè viuat, æternum tamen supplicium non sit habiturus: sed illis duntaxat dicebãt perpetuũ supplicium esse destinatũ, qui eleemosynas non fecerunt, aut facere contempserunt. Huius hæresis cum Augustinus nullũ prodiderit autorẽ, ego illam hic omittere decreuerã, sed quia fortè in posterum (vt quotidie simile nostris demeritis exigentibus experimur) aliquis exurget qui illã defendere conetur, mutaui sententiam, & illam huic operi intexui, sola narratione cõtentus. Ad eius siquidẽ cõfutationẽ apertissimũ & efficacissimũ est illud Pauli: Si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Si quis autẽ amplius de hac re videre optat, legat beatum Augusti. lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27. quo loco redarguit hunc errorem, quem supra. 22. capite eiusdem libri narrauerat.

1. Cor. 13

EPISCOPVS

DE hac re est vnus error quo docetur episcopum non esse simplici sacerdote superiorem. Huius erroris autor fuit Aerius quidã, quamuis Philaster de illo loquens, nunq̃ hoc illi tribuit. August. tamẽ in lib. de hæresibus cap. 53. de illo loquẽs ait, quòd dolens qa episcopus ordinari non potuit, in Arrianorũ hæresim lapsus est, & alia plura addidit dogmata, quoũ vnũ fuit hoc, presbyterũ videlicet ab episcopo nulla differentia debere discerni. Hunc eundẽ errorẽ post multos annos ab inferis suscitarunt Vualdenses, dicentes nullũ esse inter sacerdotes discrimẽ. His postea subscripsit Marsilius Paduanus. Vualdenses (vt aliàs diximus) semper secutus est Ioannes Vuicleph, & omnes eorũ errores tutatus est: quapropter vt sui similis esset, hunc etiã docere tẽtauit: quẽ errorẽ ex eodẽ fonte deduxit, ex quo Aerius. Nam Thomas Vualden in suo doctrinali fidei antiquę, tomo. 1. lib. 2. artic. 3. cap. 60. quo loco hanc rem ille pertractat, dicit Ioannem Vuicleph ambisse episcopatum Vigorien sem, quem tamen non fuit assecutus, & ideo contẽnere cœpit, quod prius anxiè desiderauerat. Hoc enim sæpissime euenire experientia didicimus, vt qui non potest consequi quod maximè optat, ad contemptũ illius rei & vilipendium cõfugiat, vt vel hoc remedio, suo impotenti desiderio medeatur, & alijs persuadeat se parũ optasse quod assecutus non fuit. Sic etiã qa Aerius & Vuicleph episcopatum assequi non potuerunt, illius dignitatẽ & eminentiæ gradũ se contẽnere simularunt. Antè tamẽ quã hanc hæresim oppugnare aggrediar, lectorem admonere decreui, ne videlicet existimet me sic his hæreticis in hac parte contradicere, vt sentiam episcopatum esse alium ordinem à sacerdotio. Quod ideo præmonui, quia sunt aliqui sentientes episcopatum differre à sacerdotio, quẽadmodum sacerdotium à diaconatu, ita videlicet vt alius character imprimat in episcopi ordinatione, ab illo qui impressus fuerat cum fuit ordinatus sacerdos. Alij rursum docent, nec alium imprimi characterem, nec alium esse ordinem episcopi & sacerdotis, sed dicunt esse eiusdem ordinis diuersos gradus, ita vt intra eundem ordinem duo sint gradus, vnus altero ex sua primæua institutione superior. De qua re non est meum impræsentiarum definire: quoniam (vt aliàs sæpe statui) non hic hominum variè sentientium opiniones pertracto, sed solã catholicam fidem. Ideo hãc rem alijs discutiendam relinquo. Mei ergo propositi est, solùm ostendere, inter episcopum & sacerdotem esse aliquod discrimen, non quod à Cæsaræ (vt Ioannes Vuicleph murmurat) emanauerit, sed quod ab ipso Christo & eius apostolis processerit, ita vt episcopus ab ipsa diuina institutione sit alio simplice sacerdote dignitate superior. Hoc autem sic conuincimus. Oportet enim vmbram similem esse corpori, & figuram veritati.

Aerius.

Vualdẽses.

Marsilius Paduanus.

Vuicleph.

Omnia

A Omnia autem quæ in veteri teſtamento præceſſerunt, figuræ quædã fuerunt eorum quæ in lege noua futura erant, Paulo teſtante, qui ait: Omnia in figura contingebant illis. At in lege veteri diſtinctio fuit ſacerdotum. Nam Aaron ſummus fuit ſacerdos, filij autem eius minores ſacerdotes. Summus ſacerdos diſtincta habebat ornamenta à minoribus. Summus ſacerdos intrabat in ſancta ſanctorum, quod alijs ſacerdotibus non erat licitum, vt patet ex libro Leuitici, & ex epiſtola Pauli ad Hebræos. Ad ſolum ſummum ſacerdotem pertinebat celebrare feſtum expiationis, vt patet ex eiſdem locis. Cùm ergo tam latum præceſſerit in lege veteri inter ſacerdotes diſcrimen, conijcimus inde vt diuerſum etiam in lege noua ſacerdotium fuerit à Chriſto inſtitutum. Hoc etiam noſtrum argumentum confirmatur autoritate Leonis papæ, qui in epiſtola. 66. quæ eſt ad vniuerſos Germaniaatq; Galliæ Eccleſiarum epiſcopos, ſic ait: In diuinis enim literis præcipiente domino ſolus Moyſes in tabernaculo Dei erexit altare, ſolus ipſe vnxit, qui vtiq; ſummus Dei ſacerdos erat, ſicut ſcriptum eſt de eo: Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius. Ideoq; id quod tantum facere principibus ſacerdotum iuſſum eſt, quorum typum Moyſes & Aaron tenuerunt, omnino decretũ eſt vt epiſcopi vel presbyteri, qui filiorũ Aaron geſtant figuram, arripere non præſumant. Hæc Leo papa. Præterea Paulus ad Titum ſcribens ait: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut ego tibi diſpoſui. Hoc loco beatus Paulus nomine presbyterorum intellexit epiſcopos, quoniam (vt Theophylactus admonet, & ante illum Chryſoſtomus) nolebat Paulus vniuerſam inſulam videlicet Cretam vni epiſcopo demandari, potiſſimum cùm adeo magna fuiſſe dicatur, vt centum oppida munita habuerit. Ideo Tito ſcribit vt vnicuiq; vrbi proprium præficiat præsbyterum, hoc eſt epiſcopum, credẽs hoc modo populum melius fore curandum. Præter hoc etiam ipſa literæ ſeries hoc

B conuincit. Nam cùm præcepiſſet presbyterorum ordinationem, ſubiungens poſtea qualis debeat eſſe is qui ordinandus eſt, tunc iam expreſſit epiſcopi nomen, quo argumento conuincitur eundem appellare epiſcopum, quem prius appellauerat presbyterum. Hoc iam ſemel in poſterum dictum ſit. Epiſcopus ergo (vt ad ſcopum cõuertamur) presbyteros ordinat: ſimplex autem ſacerdos hoc nõ poteſt, quemadmodum infrà cùm de ſacerdotibus agemus, Deo fauente oſtendemus. Non eſt ergo prorſus idem epiſcopus & presbyter. Rurſum, ſi ex diuina ordinatione idem eſt omnino presbyter & epiſcopus, ſequitur inde, vt quemadmodum epiſcopus presbyteros ordinat, ita econuerſo presbyter poſſit ordinare epiſcopos: quod nunquam factum eſſe legimus: quoniam etſi Paulus dicat Timotheo ſcribens: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij: Chryſoſtomus tamen & Theophylactus & reliqui exponũt de epiſcopo, hoc adijciens Chryſoſtomus, q̃ presbyteri epiſcopũ nõ inthronizabant. Deinde epiſcopi ſunt ſucceſſores apoſtolorum, & eorum locum tenent, alij autem clerici in locum. 70. diſcipulorum ſubrogati ſunt. At nullus dubitat, quod & ipſe Vuicleph conceſſit, vt teſtatur Thomas Vualden, apoſtolos videlicet ſingulari quadam prærogatiua fuiſſe ſuperiores merito & dignitate cæteris diſcipulis. Quòd aũt apoſtolorũ ſucceſſores ſint epiſcopi, reliq̃rũ verò diſcipulorũ alij ſacerdotes, hoc Vuicleph negat, ſed dicit ſacerdotes oẽs ſuccedere apoſtolis, & diaconos reliqs diſcipulis. Quare ipſe inde cõcluditoẽs ſacerdotes eſſe pares. Vt ergo ſuo telo cõfigamus eũ, hoc totis viribus eſt annitendũ, vt oſtẽdamus oĩm teſtimonio, epos ſolos eſſe apoſtolorũ ſucceſſores, ſacerdotes verò & reliquos clericos eſſe ſucceſſores diſcipulorũ. Addidi de reliquis clericis, q̃a video aliquos putãtes ſolos ſacerdotes ſubrogatos eſſe in locũ diſcipulorũ, quod non ita ſe habere cõuincitur ex eo q̃ Philippus diaconus è numero diſcipulorũ fuit, et Stephanus, et alij diaconi. Omiſſis igitur his recẽtioribus, quibus nõ tanta fides debetur, primus

1. Cor. 10
Exod. 19
Leuit. 16
Hebr. 9.
Leo papa.
Pſal. 98.
Cap. 1.
1. Tim. 4
Acto. 6.

omnium

Beda. omnium teſtimonium pro nobis dicat Beda, qui lib. 3. ſuper Lucam cap. 15. ſic ait: C
Sicut duodecim apoſtolos formam epiſcoporum exhibere ſimul & demonſtrare
nemo eſt qui dubitet, ſic & hos. 72. figuram presbyterorum, id eſt ſecundi ordi-
nis ſacerdotum geſſiſſe ſciendum eſt: tametſi primis Eccleſiæ temporibus, vt apo
ſtolica ſcriptura teſtis eſt, vtriq; presbyteri, vtrique vocabantur epiſcopi, quorum
vnum ſcientiæ maturitatem, aliud induſtriam curæ paſtoralis ſignificat. Hæc Be
Iſidorus. da. Eandem ſententiam profert Iſidorus in quodam ſermone in ſynodo habito,
ita dicens: Presbyteri quippe ſucceſſores & vicarij ſunt. 70. diſcipulorum, qui pre-
cedebant dominũ Ieſum Chriſtum in omnem ciuitatem, & locum quò erat ipſe
venturus. Ita presbyteri, quia adiutores ſunt epiſcoporum, rudes populos initiant,
baptizandos vnitati Eccleſiæ incorporant, in omnibus ſacramentis vſq; ad manus
impoſitionem populo Dei miniſtrant. Epiſcoi vero ſucceſſores ſunt Apoſtolo-
Dama- rum. Hæc Iſidorus. Et beatus Damaſus in Epiſtola de coepiſcopis, quos ſolùm ſa-
ſus. cerdotes eſſe decernit, poſtquam dixerat eos non poſſe confirmationis ſacramen-
tum miniſtrare, ita dicit: Quòd autem ſolis apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus pro-
Acto. 8. prij ſit officij tradere ſpiritum ſanctum, liber Actuum Apoſtolorum docet, præ-
ſertim cum nullus ex. 70. diſcipulis, quorum iſti in Eccleſia ſpeciem gerunt, lega-
tur donum ſancti ſpiritus per manuum impoſitionẽ (vt prædictum eſt) tradidiſ-
ſe. Hæc Damaſus. Vides iam tres illuſtres viros pro nobis dediſſe teſtimonium,
qui omnes fatentur epiſcopos ſucceſſores eſſe apoſtolorum, presbyteros verò lo-
cum tenere diſcipulorum. Sed quò res firmior reddatur, plures adhuc pro hac re
Vrbanꝰ teſtes adhibeamus. Vrbanus Papa & martyr in epiſtola de communi vita & obla
papa. tione fidelium, loquens de rebus Eccleſiæ aſſignatis, à quibus diſpenſari debeant,
ſic ait: Ipſæ verò res in ditione ſingulorum parochiarum epiſcoporum, qui locum
tenent apoſtolorum, erant, & ſunt vſq; adhuc, & futuris ſemper debent eſſe tem-
poribus. Hæc Vrbanus papa. Quibus verbis ſatis apertè dixit epiſcopos ſucceſſo- D
Anacle- res eſſe apoſtolorum, nulla presbyterorum habita mentione. Anacletus papa &
tus. martyr, qui quartus à beato Petro Apoſtolo Eccleſiæ catholicæ præſedit, in epiſto
la de patriarchis & primatibus ac reliquis epiſcopis, ita ait: Sacerdotum fratres or-
do bipartitus eſt, & ſicut dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari. Sci-
tis autem à domino apoſtolos eſſe electos & conſtitutos, & poſtea per diuerſas
prouincias ad prędicandum diſperſos. Cùm vero meſſis cœpiſſet creſcere, videns
paucos eſſe operarios, ad eorum adiumentum. 70. eligi præcepit diſcipulos. Epi-
ſcopi verò, domini apoſtolorum: presbyteri quoq;. 70. diſcipulorum locum tenẽt.
Hæc Anacletus papa & martyr. In quibus verbis id aduertendum maximè eſt,
quod ait dominum inſtituiſſe bipartitum ſacerdotum ordinem. Huic Anacleto
ſoli magis crediderim quã mille Vuiclephitis, imò magis quam Hieronymo aut
Auguſt. aut cuiuis alij recentiori quantumlibet ſancto & docto. Nam præter vitæ
ſanctitatem, quam martyrium maximè cõmendat, beatos apoſtolos vidit, & (vt
ipſe in principio epiſtolæ quam modo citauimus teſtatur) à beato Petro apoſto-
lo fuit presbyter ordinatus. Vnde credendum eſt illum veram apoſtolorum men
tem penetraſſe, & illorum ſpiritum tenuiſſe. Et vt aliquid vltra addamus, beatus
Aug. lib. de hæreſibus cap. 53. Aerij errores enumerans, hunc inter illos recenſet,
quòd videlicet presbyteros pares epiſcopis fecerit. Præter hæc omnia tot illuſtriũ
virorum teſtimonia, illud maximè hoc noſtrũ propoſitũ roborat, quod ſuperius
cùm de cõfirmatione ageremus, docuimus. Ibi enim oſtendimus cõfirmationis ſa
cramentũ non poſſe conferri ab aliquo tantũ ſacerdote, ſed à ſolo epiſcopo, & hoc
ex diuina inſtitutione, & non ex Eccleſiæ ordinatione. Si ergo confirmationem
miniſtrat epiſcopus, & illam non poteſt alius presbyter miniſtrare, cõuincitur in-
Hieron. de vt nõ ſit idẽ presbyter & epiſcopus. Sed his omnibus obijcit nobis Ioãnes Vui-
Titũ. 1. clephbeatũ Hiero. qui ſuper epi. ad Titum, exponens illũ locum: Huius rei gratia

reliquit